

رسالو
شاھ عبداللطيف ڀٽائي جو
عرف

شاھ جو رسالو

(سنڌي ٻوليءَ جي موجوده صورتخطيءَ ۾ سنواريل)

مؤلف
غلام محمد محمد ابراهيم شاهواڻي

سنواريندڙ
ممتاز مرزا
عبدالرحمان نقاش

Sindhica
سنڌيڪا

سنڌاڙيل ۽ سنڌواريل ڇاپي جا هڙئي حق ۽ واسطا سنڌيڪا وٽ محفوظ

ڪتاب جو نالو: شاه جو رسالو
مؤلف: غلام محمد محمد ابراهيم شاهواڻي
ڇپڻ جو سال: 1993ع
ڪمپوزنگ: طارق حسن هيساڻي
ڪمپيوٽر لي آئوٽ: نياز حسين گبول
ڇپيندڙ: آزاد ڪميونيڪيشنز، ڪراچي
فون نمبر 7737290
ڇپائيندڙ: سنڌيڪا اڪيڊمي
مله: 250 روپيا

All rights are reserved for the Publisher

SHAH JO RESALO

(Poetry of Shah Abdul Latif Bhitai)

Compiled by: Ghulam Muhammad Muhammad Ibrahim Shahwani

Published by: Sindhica Academy, Karachi. 74400

Price: Rs 250

لکڻ لاءِ:

سنڌيڪا اڪيڊمي

پوسٽ باڪس نمبر 7363

ڪراچي 74400

فہرست

۵	پبلشر نوٹ : نور احمد میمن
۷	گذارش : ممتاز مرزا
۱۵	مہاگ (پہریون چاپو) : غلام محمد شاہواڻي
۱۷	مقدمو : غلام محمد شاہواڻي
۶۳	سر کلیاڻ
۸۳	سر یمن کلیاڻ
۱۲۹	سر کنیات
۱۵۱	سر سریراگ
۱۸۷	سر سامونڊي
۲۱۰	سر سهڻي
۲۷۷	سر سسئي آبري
۳۴۳	سر معذوري
۳۷۲	سر دیسی
۴۱۱	سر کوهیاري
۴۳۴	سر حسینی
۴۹۴	سر لیلان چنیسر
۵۱۱	سر مومل راڻو
۵۵۴	سر مارئي

۶۱۷	سر کاموڌ
۶۳۲	سر گهاٽو
۶۳۶	سر سورٺ
۶۵۶	سر ڪيڏارو
۶۸۰	سر سارنگ
۷۰۳	سر آسا
۷۳۱	سر رپ
۷۴۴	سر ڪاهوڙي
۷۶۰	سر بروو سنڌي
۷۷۵	سر رامڪلي
۸۲۷	سر ڪاپائتي
۸۳۶	سر پورب
۸۴۷	سر ڪارايل
۸۵۷	سر پرياتي
۸۶۶	سر ڏهر
۸۹۱	سر بلاول

پبلشر نوٽ

شاه عبداللطيف ڀٽائي رح جي ڪلام جا رسالا گهڻو ڪري 50 کان 100 سال اڳ جا ترتيب ڏنل آهن. انهن رسالن جي مرتب ڪرڻ وقت مرتبن انوقت رواج ۾ آيل صورتخطي استعمال ڪئي. ان وقت تائين ٽيڪسٽ جي ڪتابن وانگر صورتخطيءَ جو ڪوبه اسٽينڊرڊ مقرر ڪونه هو، بلڪ عالمن ۽ اديبن پنهنجي وقت جي رائج يا پنهنجي علميت ۽ ادارڪ جي بنياد تي صورتخطيءَ کي پئي لکيو، مثلاً ’ڪن ساڳي شڪل ۾ ته ڪن وري ’اٺين‘ ۽ اٺين ڪري پيو لکيو، ۽ منهنجي ڪن ساڳي شڪل ته ڪن وري ’مهجي‘، ’منه جي‘ ۽ ’منهن جي‘ ڪري پئي لکيو. اهو سمورو فرق سنڌي ٻوليءَ جي مختلف لارن جي ڪري به پئي ٿيو، ڇاڪاڻ جو ٻوليءَ جا مختلف لاڙا ڳالهائڻ ۽ اچارڻ ۾ ان فرق کي قبول ڪندڙ هئا. شاه جي رسالي جي صورتخطي جي حوالي سان هي ڳالهه اهم هي هئي ته ان جي مرتبن رسالي کي ترتيب ڏيڻ وقت شاه جي رسالي جا قلمي نسخا سامهون رکيا، جيڪي به سٺو کان وٺي ٿي سٺو سال اڳ جا لکيل هئا، انهن قلمي نسخن ۾ جيڪي لکڻيون آيل هيون، تن کي ڀيٽي گهڻو ڪري ساڳي صورت ۾ قائم رکيو ويو، ان جو هڪ سبب جيئن اڳ ڄاڻايو ويو ته صورتخطيءَ جي ڪنهن به اسٽينڊرڊ جو موجود نه هئڻ هو ۽ ٻيو سبب مرتبن جي شاه لطيف سان اها عقيدت به هئي ته ان جو ڪلام پوين تان جيئن جو ٿيئن نقل ڪري پهچائجي، جيئن فقيرن ان کي نوٽ ڪيو آهي.

علامہ - آءِ - آءِ قاضي پهريون عالم هو، جنهن رسالي جي صورتخطي کي امڪاني حدن تائين پنهنجي وقت جي مروج صورتخطيءَ ۾ مرتب ڪيو. اهوئي سبب آهي جو شاه جي رسالن ۾ سڀ کان وڌيڪ سولي پڙهڻي هيستائين ان رسالي جي سمجهي ويندي آهي.

غلام محمد شاهواڻي جي رسالي کي جيئن ته سڀني رسالن کان وڌيڪ عام قبوليت حاصل آهي، ان ڪري ضرورت هئي ته ان رسالي کي موجوده صورتخطيءَ ۾ شايع ڪيو وڃي. شاه جي رسالي لاءِ عام پڙهندڙن جو تاثر رهيو آهي ته سمجهڻ ۾ ڏکيو آهي، ان جو هڪ سبب هي به آهي جو اهي رسالا موجوده صورتخطيءَ ۾ لکيل ناهن، جنهن ڪري عالم ۽ اديب ته انهيءَ پراڻي لکڻي جي صورت کي سمجهي ۽ پڙهي وڃن ٿا، پر عام سنڌي پڙهندڙن لاءِ شاه جو رسالو سمجهڻ سان گڏوگڏ ان کي پڙهڻ ۽ اچارڻ به ڏکيو مسئلو آهي.

سنڌيڪا اڪيڊمي هي ڪم سنڌ جي موجوده ۽ ايندڙ نسلن لاءِ ڪيو آهي، انهن لاءِ ڪيو آهي، جيڪي موجوده ٽيڪسٽ جي سنڌيءَ جا پنج ۽ ڏهه درجا پاس ڪري رسالي کي پڙهڻ شروع ڪن ٿا، ۽ يقيناً رسالي جي موجوده صورتخطيءَ ۾

شايع ٿيڻ سان موجوده نسلن جو ان کي پڙهڻ ۽ اچارڻ ۾ ته پڪ سان سولائي ٿيندي، بلڪ صورتخطيءَ جي سمجھڻ ڪري ان جي مفهوم ۽ معنائن کي سمجھڻ ۾ به آساني ٿئي ٿي.

غلام محمد شاهواڻي هر صفحي تي آيل بيتن ۾ ڏکين لفظن جي معنيٰ هيٺيان حاشيي ۾ ڏني آهي. جيڪا نه صرف پنهنجي جاءِ تي برقرار آهي، بلڪ هن رسالي جي سنواريندڙن انهن حاشين ۾ بريڪيٽ جي اندر معنائن ۾ واڌارو ڪيو آهي ته جيئن وڌ کان وڌيڪ لفظن جي معنيٰ سامهون رکي پڙهندڙ شاه جي رسالي جو پريور حط حاصل ڪن.

رسالي کي سنوارڻ جو ڪم سنڌي ٻوليءَ جي ڄاڻوڻن ۽ شاه جي پارکوئن جناب ممتاز مرزا ۽ جناب عبدالرحمان نقاش سرانجام ڏنو آهي، جن نئين صورتخطي ۾ لکڻ وقت انهيءَ ڳالهه جو پورو خيال رکيو آهي ته رسالي جو اصل روح پنهنجي جاءِ تي قائم رهي، لفظن جي معنيٰ ۾ مطلب ۾ فرق نه اچي، رسالي جو ماترائون نه ٽٽن ۽ ان جي موسيقي به پنهنجي جاءِ تي برقرار رهي. ڪيترين جاين تي اهڙا لفظ جيئن جو تئين قائم رکيا ويا آهن، جيڪي عام طرح موجوده صورتخطيءَ کان ڪجهه گهٽ وڌ آهن. ان ڪري جو جيڪڏهن انهن لفظن کي سڄو سارو موجوده صورتخطيءَ ۾ آندو وڃي ها ته، يا ته ان جي ماترا ٽٽي ها يا وري ان جي موسيقيءَ واري لٿي قائم نه رهي ها. اهڙن هنڌن تي هيٺ فوٽ نوٽ ۾ انهن لفظن جي اصل موجوده صورتخطي واضح ڪئي وئي آهي.

رسالي جي متن کي موجوده صورتخطيءَ ۾ سنوارڻ جو ڪم محض ان جي پڙهڻي کي سولو بنائڻ جي نيت سان ڪيو ويو آهي. اُن ڪم ۾ پورو پورو احتياط ڪيو ويو آهي ته اُن جي معنائن، ماترائن ۽ ترتيب ۾ ردو بدل نه ٿئي. اُن هوندي به جيڪڏهن ڪٿي پڙهندڙ سهو محسوس ڪن ته اصلاح خاطر اُن جي نشاندهي ڪري اداري کي ڏياري موڪلين ته جيئن هن رسالي جي آئنده اشاعتن ۾ اُن جو واقعي تدارڪ ڪيو وڃي.

اسان جناب ممتاز مرزا ۽ جناب عبدالرحمان نقاش جا ٿورائتا آهيون جن رسالي کي نئين صورتخطي ۾ آڻڻ جي ڪم کي وقت سر سرانجام ڏنو. جناب بدرالدين هيسباڻي خاص هن رسالي جي ڪمپوزنگ جي لاءِ هڪ نئون ۽ خوبصورت فائونٽ ٺاهي ڏنو ۽ جناب اقبال احمد جاکرو دل ۽ دماغ جي حضور سان پروف پڙهيا، ان کان سواءِ سنڌيڪا جي سٺ مان جناب علي حسن چانڊيو، جناب نياز حسين گبول، جناب قمرالدين گهاڻگهرو ۽ جناب طارق حسن هيسباڻي هن رسالي کي خوبصورت ڪري ڇاپڻ لاءِ فراخدلانہ خدمتون سرانجام ڏنيون جنهن لاءِ هنن سڀني جس لهڻي.

نور احمد هيمن

چيئرمين

سنڌيڪا اڪيڊمي

گذارش

سوين سلام، سند جي صوفين، شاعرن، عارفين ۽ عالمن توڙي دل وارن درويشن تي، جن اسان جهڙن اڀوجهن کي سند جي ساڃھ ڏني، اهڙن عالمن جو سَرموڙ، سردار ۽ سرواڻ، اسان جو اصل رسالي- ڌڻي، پٽ جو شاه، ۽ سند جو سائين شاه لطيف آهي، جنهن تي ڪيل عالمن جي تحقيق بي مثال ۽ بي بها آهي. هر عالم پنهنجي فهم ۽ ادراڪ سان، رسالي جي تدوين ۽ ترتيب ۾ پنهنجو نور نچويو، ۽ اسان کي پٽ- ڌڻي بادشاه جي فهم جي اوڏو ڪيو، جيڪي حال حيات آهن، ڌڻي تن کي اڃان ڏينهن ڌڻي ته هو علم جون راهون اڃان وڌيڪ روشن ڪن، ۽ جيڪي اسان کان وڃڻي ويا آهن تن تي مالڪ جا ڪوڙين ڪرم هوندا، جو هنن جي عشق جو پورهيو، سڄي هڪ سماج لاءِ، چڻ اونداهيءَ ۾ جرڪندڙ جوت آهي. ڪنهن جا نالا ڳڻي، ڪنهن جا ڳڻجن، سڀ سرواڻ ۽ حرف جا اصليت جا پارڪو، رسالي جي گهرائي جا غواص ۽ موتين ميڙن وارا، تن سان برميچڻ، چڻ سج ڏانهن نهارڻ، ۽ جيڪي سج ڏي نهاريندا آهن، انهن جون اکيون سوجهري جي باوجود اونداهيون ٿي وينديون آهن.

رسالي جي طالب علم جي حيثيت ۾، اکيون ادب سان جھڪائي، نهايت عقيدت ۽ احترام سان، انهن عالمن جي محنت کي جسُ ڏيندي، هتي رسالي جي انهيءَ محنت جو ذڪر گهربل آهي، جيڪو محترم غلام محمد شاهواڻيءَ صاحب شايع ڪرايو، ۽ اهو ٽيون ڀيرو، موجوده صورتخطيءَ ۾، اوهان جي هٿن ۾ موجود آهي.

ڊاڪٽر هوتچند گربخشاڻي پنهنجي رسالي جو آخري جلد سنه ۱۹۲۴ع ۾ شايع ڪرايو، ۽ ان کان پوءِ وڏي وڻي پئجي وئي. لڏپلاڻ ۽ نئين ملڪ ۾ نيون ذميواريون، تن اسان جي ان دور جي عالمن کي اصل

وجه ئي نه ڏٺو جو ان ڏس ۾ ڪو علمي قدم کڻن. باوجود انهيءَ جي جو اسان جي ڪيترن عالمن ۽ صاحبن جو دلي چاه ۽ سعيو هو ته لطيفي لات کي عام ڪجي، ۽ اهي وٽون جي بهراڙي جي سگهڙن ۽ سالڪن جي دلين ۾ لڪل آهن، ۽ جيڪي ان سڄي ماحول جا مالڪ آهن، جن جو بي بها بيان پٺاڻي بادشاهه پاڻ پنهنجي بيتن ۾ فرمايو آهي، تن کان ڪي حاصل ڪري، لطيفي وکر کي عام ڪجي.

پٺاڻي سان عشق رکڻ وارن محض سندس رسالا ويهي لکيا، ۽ اڄ تائين به اسان جي آڏو ڪيئي نوان نوان قلمي رسالا اچن پيا جو سنڌين محبت ۽ عقيدت وچان، قرآن پاڪ سان گڏ ٺهي ويڙهي رکي ڇڏيا. نئين دور جي روشنيءَ ۾ جڏهن اسان عقل جي ڏيڍي پار ڪري، فڪر جي محلات ۾ پيرڙا ڌريا آهن، تڏهن اهڙا ڪيئي قلمي نسخا اسان جي عالمن جي آڏو اچي چڪا آهن، ۽ ايندا رهن ٿا، ايستائين جو بمبئي مان ڇپيل رسالا به ان ريت پيا ملن، جو صورتخطي اهڙي جو پاڻ به ته قرآن پيو پڙهجي. پر آڳاٽو جن اهي رسالا ايئن قرآن سان ٽاڪن تي رکيا، تن جي دل ۾ اهو ئي دور هو ته:

جي تو بيت ڀانڻيا، سي آيتون آهن
نيون من لائين، پريان سنڌي پار ڏي.

اهڙي محبت ۽ عقيدت، منهنجي ڄاڻ ۾، عالمي ادب جي شاعرن مان ڪنهن کي ورلي ملي هوندي. فالون ڪيڏن ۽ شعر پڙهي چري ٿيڻ جا قصا ته اٺيڪ، پر هيءُ پنڌ اڃان ڪنهن اونهي اسرار وارو. قلم لکڻ کان قاصر آهي ته ڪيئن هڪ شاعر، سنڌ جي ڪنڊ ڪڙڇ تائين پنهنجو ڪلام پهچايو، شايد جڏهن رڳون رباب ٿينديون آهن ته اهي هر ويل وڃنديون آهن ۽ وحدت واري وائي جو هل هلاچو اهڙو ته جهر جهنگ تونهين تون جي پچار، وڻ ٽٽڻ واريون ساڳيون.

غلام محمد شاهواڻي جو سوانحجي خاڪو

خانداني روايتن موجب، سورهين صدي عيسوي جي آخر ڌاري، هندستان جي رياست گجرات جي شهر مورو مان ٻه نوجوان ڀائر، ماڻڪ

سنگھ جي جاڙيجو ۽ وڏا سنگھ جي جاڙيجو، خانداني اثبثت ڪري، پنهنجي جاگير ڇڏي، سنڌ ۾ آيا ۽ موجوده ٽنڊي الهيار تعلقي جي اگهم ڪوٽ ۾، مشهور درويش ۽ ولي الله مخدوم محمد اسماعيل سومري (وفات ۹۹۶ھجري) وٽ اچي تڪيا، ۽ اُتي ئي هنن اسلام قبول ڪيو، ۽ مخدوم صاحب جي حڪم موجب، پُٽ جو ڪاروبار شروع ڪيائون. مرشد جي مهر واري نظر، ۽ زمين تي پير کُپائڻ جي خيال سان، هنن ٻن پائڻن پنهنجي ڪرت ڪي وڌايو، ۽ جلد ئي علائقي جي سرند ماڻهن ۾ بگڻجڻ لڳا. ڪاروبار سان گڏوگڏ، زمينداري ڏي به رخ رکيائون. ٿوري ئي عرصي ۾ سندن ڀاڳ وڌيو، پنهنجو پڪوسرو ڪوٽ ٺهرائي، اُن ۾ رهڻ لڳا، ۽ ان لحاظ کان پوءِ هيءُ گهراڻو ”ڪوٽائي“ به ڪوٺجڻ لڳو. مدد خان پٺاڻ جي جڏهن سنڌ تي گهل چڙهي، تڏهن هيءُ خاندان به ٿڙي پڪڙي ويو، ۽ لاڙ جي مختلف شهرن ۽ ڳوٺن، حيدرآباد، ٽنڊي الهيار، ٽنڊي باگي، ماتلي ۽ ملان ڪاتيار ۾ وڃي آباد ٿيا. انهيءَ خاندان مان، هن ”شاه جي رسالي“ جو مانائتو محقق، شارح ۽ مرتب مرحوم غلام محمد شاهواڻي به ٿيو.

مرحوم غلام محمد شاهواڻي بن حڪيم محمد ابراهيم بن محمد يعقوب شاهواڻي، حيدرآباد شهر جي ڪورين جي پڙ ۾، شاهواڻي گهٽيءَ ۾، سنه ۱۹۱۲ع ۾ پيدا ٿيو. سندس والد، پنهنجي وقت جو وڏو حڪيم ۽ ڏاهو ماڻهو هو. شهر ۾ هن بزرگ جو مان ۽ مرتبو مٿانهون هو، ان لحاظ کان شهر جي ميونسپل واري سياست ۾ سندس تمام گهڻو عمل دخل هو، ۽ سڄي عمر، ميونسپل جي ميمبر جي حيثيت ۾ شهر جي خدمت ڪيائين، ۽ ڪجهه وقت لاءِ حيدرآباد ميونسپل جو قائم مقام صدر به ٿي رهيو. هيءُ زمانو، ان لحاظ کان اهم هو، جو ماڻهن ۾ روايتي محبت ۽ خلوص جي گهٽائي هئي، اوطاقون آباد هيون، علمي ۽ ادبي ڪچهريون قائم هيون. ننڍڙي غلام محمد شاهواڻي جي ذهني ۽ فڪري تربيت انهيءَ ماحول ۾ ٿي. فارسي، عربي ۽ سنڌي زبانن جو چالامان هو. مولانا رومي جي مثنوي ۽ سعدي جي گلستان جون ڪچهريون عام هيون. ننڍڙي غلام محمد، انهن رهائين مان گهڻو ڪي پرايو، علم ۽ ادب سان سندس عشق وڃي انبرين چڙهيو. جيئن ته هو ننڍي هوندي کان نهايت ذهين ۽

هوشيار هو، تنهنڪري انهن ڪچهرين هن جي عقل کي اڃان گهڻيون مهميزون ڏنيون، ۽ پوءِ جڏهن ٻاراڻي تعليم کان، تعليم جي مٿانهين ڌاڪي تي پير پاتائين ته هو اعزازن سان ويو، علم جون وڏيون منزلون ماڻيندو. حيدرآباد جي نورمحمد هاءِ اسڪول، ڪراچي جي سنڌ مدرسه الاسلام مان ميٽرڪ ڏنائين، جيڪي بمبئي يونيورسٽي طرفان ورتا ويندا هئا. انهيءَ يونيورسٽي مان ايم- اي ۽ بي- ٽي جا امتحان ڏئي، ڪامياب ٿيو، ۽ تعليم جو پيشو اختيار ڪيائين. تعليم سان سندس دلي رغبت رهي، جو پاڪستان جي قائم ٿيڻ کان پوءِ، سنڌ جي پهرين گورنر سر غلام حسين هدايت الله، جيڪو سندس ذاتي دوست هو، کيس ڪيئي انتظامي عهدا آچيا، پر نوجوان غلام محمد شاهواڻي، انهن عهدن قبول ڪان انڪار ڪيو، ۽ تعليم کاتي سان پنهنجي وابستگي کي مان ڏيندي چيو ته ”مون لاءِ تعليم ان لحاظ کان اهم آهي جو آئون سمجهان ٿو ته، منهنجي هٿن سان، مون جهڙا ۽ ٻيا مون کان وڌيڪ ذهين ٻار پڙهائي تيار ڪري، عملي ميدان ۾ آڻيندس. جيڪي سنڌ لاءِ چڻ ته هڪ اهم اثاڻو بنجي ڪم ڪندا.“

مرحوم غلام محمد شاهواڻي تعليم جي تڪميل کان پوءِ، پهرين حيدرآباد سنڌ جي مسلمانن جي مکيه تعليمي اداري، نورمحمد هاءِ اسڪول جو هيڊماسٽر مقرر ٿيو. انهيءَ اسڪول سان سندس محبت اهڙي بڻجي وئي جو اباڻا ڪڪ، جيڪي ڪورين جي پڙ ۾ هئا. ڇڏي، بنهه نورمحمد هاءِ اسڪول جي آڏو پنهنجو گهر آباد ڪيائين. انهيءَ دوران سنڌ جي مسلمانن جي تعليمي سجاڳيءَ لاءِ، پنهنجي نهايت پياري دوست ۽ سنڌ مدرسه الاسلام جي هم مڪتب ساٿي آخوند اله بچائي مرحوم جي مدد سان، ”مسلم ايڊيوڪيشن فائونڊيشن“ قائم ڪيائين، جنهن ۾ ڪائونسل سوا، مرحوم ميرزا سڪندر بيگ، سيٺ ڪمال الدين ميمڻ مرحوم، جميل شاه آسٽراڻي مرحوم ۽ ڪي ٻيا رفيق شامل هئا. انهيءَ فائونڊيشن جي زيراهتمام، مسلم هاءِ اسڪول قائم ڪيو ويو، ۽ بعد ۾ مسلم لا ڪاليج به قائم ٿيو، جنهن جو باني سربراھ مرحوم آخوند الله بچايو صاحب ٿيو. بعد ۾ شاهواڻي مرحوم، نور محمد هاءِ اسڪول مان تبديل

ٿي، موجوده گورنمينٽ هاءِ اسڪول جو پرنسپال مقرر ٿيو، جنهن جي احاطي ۾ مسلم لا ڪاليج پڻ هو.

علمي ادبي لحاظ کان، حيدرآباد شهر سنڌ جو چڻ مرڪزي ماڳ هو، ۽ خانبهادر محمد صديق ميمڻ جي سربراهي ۾، سنڌ مسلم ادبي سوسائٽي، ادب جي ميدان ۾ ڪيئي ڪارناما سرانجام ڏئي رهي هئي. مرحوم غلام محمد شاهواڻي، پنهنجي تحريري ۽ علمي پورهئي جي اشاعت جي ابتدا، انهيءَ اداري طرفان سنه ۱۹۴۰ع ۾ ڪئي. سندس پهريون ڪتاب، چاليهه حديثون شايع ٿيو. ان کان پوءِ سندس علمي ڪارنامن جو هڪ ڊگهو سلسلو شروع ٿيو، جن جي فهرست هيٺينءَ ريت آهي:

- ۱- چاليهه حديثون
- ۲- رسول پاڪ (سيرت)
- ۳- ترڪن جي بهادري (تاريخ)
- ۴- گلشن بهار (گلستانِ سعدي جو نثر ۾ سنڌي ترجمو)
- ۵- راز ۽ رمزون (نفسيات: ڊيل ڪارنگي جي ڪتاب جو ترجمو)
- ۶- علمي خزانو (مولانا رومي جي مثنوي جو نثر ۾ ترجمو، ٽن جلدن ۾)
- ۷- ادبي خزانو (علم ادب)
- ۸- ادبي اصول (تنقيد جي فن تي، سنڌيءَ ۾ پهريون ڪتاب، جيڪو ٻن جلدن تي مشتمل هو)
- ۹- گلدسه اقوال (مشاهير جا قول: اخلاقيات)
- ۱۰- سر سارنگ (شاه جي سر جي شرح)
- ۱۱- سر سامونڊي (شاه جي سر جي شرح)
- ۱۲- سر سسئي آبري (شاه جي سر جي شرح)
- ۱۳- جاگرافي (چوٿين درجي جي نصاب لاءِ)
- ۱۴- خليفو پهريون (سوانح حيات)
- ۱۵- خليفو ٻيو (سوانح حيات)
- ۱۶- خليفو ٽيو (سوانح حيات)
- ۱۷- خليفو چوٿون (سوانح حيات)
- ۱۸- نظري ۽ علمي تعليم (استادن جي نصاب بابت: هن ڪتاب جا ست

ڇاپا شايع ٿيا)

- ۱۹۔ روحاني راز (اخلاقيات: هن تصنيف جو فقط پهريون ڀاڱو شايع ٿيو)
- ۲۰۔ فتوح الغيب (اسلاميات: ترجمو۔ ٻه جلد)
- ۲۱۔ چونڊ نثر ۽ نظم (علم و ادب)
- ۲۲۔ خلفاء راشدين (شخصيات)
- ۲۳۔ جوهر اسلام: اسلامي افسانا (اسلاميات)
- ۲۴۔ انتخاب نثر (مضمون)
- ۲۵۔ فلسفہ روزہ (اسلاميات)
- ۲۶۔ سنڌي گرامر (لسانيات: پهريون جلد)
- ۲۷۔ شاه جو رسالو

تقريباً اٺاويهن سالن جي عمر ۾، شاهواڻي صاحب جو پهريون ڪتاب شايع ٿيو، ۽ وفات تائين، ستاويھ ڪتاب تصنيف ۽ ترجمو ڪري چڪو هو. سنہ ۱۹۵۰ع ۾، ذيابيطس جي عارضي ۾ بيمار ٿي پيو، کيس پهرين ڪراچي ۽ پوءِ لاهور نيو ويو، جتي هڪ آپريشن دوران سندس انتقال ٿيو. سندس آخري آرامگاه، خانداني قبرستان ٽنڊي يوسف، حيدرآباد ۾ آهي.

رسالي جو موجوده نئون ڇاپو

غلام محمد شاهواڻي صاحب جو مرتب ڪيل رسالو پنهنجي نوعيت ۾ نهايت منفرد آهي، منهنجو ذاتي خيال آهي ته سنڌ ۾ اڄ به جيڪي رسالا شايع ٿيل آهن ۽ اسان جي آڏو آهن، انهن مڙني کان مقبول ۽ دل گهريو رسالو، شاهواڻي صاحب جو ئي آهي، ڇاڪاڻ ته اهو پهريون رسالو هو، جو مڪمل هڪ ئي جلد ۾، معنائن سان، پهريون دفعو شايع ٿيو هو.

هيءُ رسالو آر۔ ايڇ احمد برادرس جي اڳواڻ مرحوم حاجي قاسم ڪاٺياواڙي ميمڻ جي عشق سان شايع ٿيو. رسالي جي تزين ۽ آرائش توڙي پروف ريڊنگ مرحوم ع۔ ق۔ شيخ ڪئي ۽ پڪي جلد سان، پهريون ڀيرو رنگين پاڻي جي پوش ۾ بند ٿي بازار ۾ آيو، جنهن جي تصوير ۽ خطاطي پڻ ع. ق. شيخ مرحوم جي ڪيل هئي. ٻيو نهايت اعليٰ درجي

جو، ان جي دور جي لحاظ کان چڻ آرٽ پيپر. چپائي تي خاص نظر هئي، جيئن چڪن جو ڪو احتمال نه رهي. رسالي جي رونق وڌائڻ لاءِ ان ۾ شاهه جي پڪي جهلڻ، واري تصوير به شايع ڪئي وئي، جيڪا برتس ميوزم لنڊن مان حاصل ڪئي وئي، جا دراصل هڪ سنڌي صوفي جي سري سان اتي محفوظ هئي، ۽ جنهن تي ڊاڪٽر دائود پوٽي مرحوم هڪ اختلافي مضمون به لکيو هو ته اها پٽ ڌڻي جي تصوير نه آهي.

هي اهو زمانو هو جنهن ۾ سنڌي ڪتاب جي خريداري چڻ ٿيندي ئي مشڪل سان هئي، پر رسالي جو هيءُ چاپو هٿوٿ وڪامي ويو. راتورات هن رسالي جي تعريف ۽ توصيف توڙي تنقيدن جا سلسلا هليا، پر جيڪي ڪارنامو ٿيڻو هو سو ٿي ويو. ماڻهن محبت واري پورهپي ڪي دل سان قبوليو، ۽ اها قبوليت اڄ به قائم آهي. انهيءَ پهرين ايڊيشن ۾ پروفن جون چڪون چڻ ته هيون ئي ڪين، اهو ڪمپازيٽر صاحبن جو ڪمال هو جو زير زير هر حرف جي مٿان ۽ مناسب جاءِ تي. اهي ڪهڙا ڪمپازيٽر هئا، تن مان فقط هڪ جو نالو منهنجي دل ۾ هري پيو: استاد واحد بخش پٽي. اهو سندس پيار جو پورهيو هو، جو اڄ جو ڪمپيوٽر به ان انداز جون اعبايون نٿو ڏئي سگهي، جيڪي هن پورهيت ڏنيون هيون.

رسالو جو موجوده چاپو، جيڪو سنڌيڪا جي سرواڻ محترم نور احمد ميمڻ جي محنتن سان شايع ڪيو پيو وڃي، تنهن کي موجوده صورتخطيءَ ۾، محض ان لاءِ مٽايو ويو آهي جو آڳاٽن قلمي نسخن توڙي چاپي نسخن جي اشاعت وقت، سنڌيءَ زبان جي موجوده صورتخطي جي پوريءَ طرح سان تشڪيل نه ٿي هئي، انهيءَ ڪري گربخشاڻي صاحب توڙي شاهواڻي صاحب اڳين اصولن پٽاندر، رسالي ۾ سنڌي صورتخطي قائم رکي. اڄ جڏهن سنڌي صورتخطي ڪنهن نه ڪنهن لحاظ سان پنهنجي تڪميل تي پهچي وئي آهي، تنهنڪري، هن دور جي پڙهندڙن لاءِ، موجوده صورتخطي اختيار ڪئي وئي آهي. ان ڪوشش جو بنيادي مقصد فقط اهو آهي ته اسان جا هن دور جا پڙهندڙ، اڳين قلمي توڙي چاپي نسخن جي ڏکي صورتخطي پڙهڻ ۾ جيڪا ڏکيائي محسوس ڪن ٿا، ان کان آڃا ٿي، آساني سان لطيفي پيغام توڙي زبان کان لاپ پرائي سگهن.

منهنجو ذاتي خيال آهي ته شاهواڻي صاحب جو هيءُ ڇاپو، اسان جي پڙهندڙن ۾ تمام گهڻو مقبول ٿيندو. گڏوگڏ، هن ڇاپي ۾ چند جاين تي معنيٰ توڙي داستانن جي اعتبار کان ڪي واڌارا ڪيا ويا آهن، جيڪي سنڌ ۾ ٿيل موجوده تحقيق تي آڌار رکن ٿا. اميد ته اهي اضافا پڻ پڙهندڙن لاءِ سودمند ثابت ٿيندا.

جسُ جڳائي سنڌيڪا اڪيڊمي کي، جنهن هيءُ ڳرو بار پنهنجن ڪلهن تي کنيو، ۽ آئنده پڻ هن رسالي جو هڪ مصور ايڊيشن شايع ڪرڻ جو شوق ۽ اُتساه رکي ٿي. ڏٺي کين پنهنجي ارادن ۾ ڪامياب ڪندو. هن رسالي کي نئين صورتخطي ۾ سنوارڻ ۽ حاشين جي اضافي ۾ سنڌيڪا وارن جي گذارش تي محترم عبدالرحمان نقاش مون سان برابر جو ساٿ ڏنو ۽ نهايت عرق ريزيءَ سان انهيءَ ڪم کي سرانجام ڏنو جنهن لاءِ هن کيرون لهڻيون. لطيفي لات لاءِ سندس اهو پورهيو هميشه يادگار رهندو.

ممتاز مرزا

ڪراچي
۲۲ جولاءِ ۱۹۹۳ع

مهاڱ (پهريون ڇاپو)

شاهه جي رسالي جا، ٻه چار مختلف ڇاپا نڪتل هئا، جن کي ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي شهه ڏيئي ڇڏي، پر افسوس جو ان جا فقط ٽي جلد نڪتا، جن ۾ شاهه جي مستند ۲۰ سرن مان فقط ۱۸ سر اچي سگهيا. هاڻ ماڻري زبان کي، ترقي وٺائڻ جي منڙي هير لڳي آهي ۽ شاهه جي ڪلام جي، قدر شناسي زياده ٿيڻ لڳي آهي، پر شاهه جو رسالو مارڪيٽ ۾ ملي ڪو نه ٿو سگهي. شاهه عبداللطيف جهڙي عالیشان شاعر جي ڪلام جو دستياب نه ٿيڻ افسوس جهڙي ڳالهه سمجهي، بنده، ڊاڪٽر گربخشاڻي واري نسخي جون پڙهڻيون عموماً قائم رکي، باقي حصي کي پڻ حتي المقدور لاڙي تلفظ ۾ پيش ڪيو آهي. چند عمدا بيت، جيڪي ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي ۾ نه آهن ۽ تفحص بعد شاهه جا معلوم ٿيا آهن، سي هن نسخي ۾ اضافو ڪيا ويا آهن. سر ۽ بيت، جيڪي باقي حصي ۾، تحقيقات بعد معلوم ٿيا آهن ته شاهه جو ڪلام نه آهن، سي رد ڪيا ويا آهن. پڙهندڙن جي سهوليت لاءِ، هر هڪ لفظ تي اعرابون ڏنيون ويون آهن.

ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ جي ڏنل شرح تي ڪئين چمگويون ٿيون، تنهن ڪري مفصل شرح کان پاسو ڪيو ويو آهي ۽ فقط ڏکين لفظن جي معنيٰ ڏني ويئي آهي، جيئن سڀڪو پڙهندڙ پنهنجي استعداد ۽ حال آهر، رسالي مان روحاني موتي چوڻدي پنهنجو دامن ڀري.

پڙهندڙن کي سرن سمجهڻ ۾ سهوليت پيدا ڪري ڏيڻ جي خيال کان، سر جي شروع ۾ سر بابت احوال، سر جو مضمون، سر ۾ آيل آکاڻي يا تلميح يا حوالا ۽ سر جو روحاني راز، مختصر طور نثر ۾ ڏنو ويو آهي. جيڪڏهن ڪٿي فرض ڪجي ته شاهه جو هر هڪ بيت آيت نه آهي، ته به سرن ۾ آيل بيتن مان اهڙا مسلسل روحاني راز ۽ رمزون پيدا ٿين ٿيون، جو صوفي ته ٺهيو، پر عامي ماڻهن لاءِ به ڪارائتيون ٿين ٿيون ۽ شاهه جي فرمودي کي ثابت ڪن ٿيون ته:

”جي تو بيت پائيا، سي آيتون آهن،

وڃئون من لائين، ڀريان سنڌي پار ٿي.“

جيتوڻيڪ ڪتاب کي سهڻي ۽ صحيح بناڻ جي، هر ممڪن ڪوشش ڪئي

ويئي آهي ۽ ان جي چپائيءَ تي ڪافي توجه ۽ خرچ ڪيو ويو آهي، تڏهن به ممڪن آهي ته منجهس ڪي خاميون رهجي ويون هجن، جي اميد ته معاف ڪري، بندي کي ورتل تڪليف لاءِ دعا سان ياد ڪندا.

چاپي جون چڪرون، ورلي نظر اينديون ۽ جيڪڏهن ڪي آيون ته اهڙيون خسيس هونديون، جو پڙهندڙ کي ڪا به مونجه نه ٿيندي. موجوده سنڌي ٽائپ جي ناقص بناوت سبب ۽ مٿان زير لڳي پيئي آهي جنهن ڪري ’چُنڻ‘ بدران ’چُنڻڻ‘ ڏسڻ ۾ ايندو. ’ڏ‘ جي مٿان ڌار آهي جنهن ڪري ڪن هنڌان مٿن تي ڪري پيا آهن جنهن ڪري پلنامو ٽجي ٿو.

چپائيءَ جي صحت ۽ صفائي لاءِ، محترم علي بخش احمد رڻيءَ ڪيرون لهڻيون-انهيءَ ڪري آءٌ سندس نهايت شڪر گذار آهيان.

هن وڏي ڪم ۾ هٿ وجهڻ لاءِ، ڪيترن دوستن همت افزائي ڪئي آهي، جنهن لاءِ مان هنن جو شڪر گذار آهيان.

هر هڪ ڏکڻي لفظن پٺيان انگ ڏنل آهي ۽ انهيءَ ساڳئي انگ سان هيٺ حاشيءَ ۾ ان لفظ جي معنيٰ ڏني ويئي آهي، جتي نشانين ڏنل آهن، اتي اصطلاح يا ساري سٺ جي معنيٰ ۽ مفهوم ڏنل آهي.

غلام محمد محمد ابراهيم شاهواڻي

حيدرآباد سنڌ

۶ آڪٽوبر ۱۹۵۰ع

مقدمه

فصل ۱

شاه عبداللطيف جي سوانح حيات

شاه عبداللطيف ڀٽائي، جنهن کي ڀٽائي گهوٽ، ڀٽ ڌڻي، لال لطيف ۽ لاکيڻو لال ڪري پڻ سڏيندا آهن، تنهن جي زندگيءَ جو مفصل احوال ڪٿي به قلم بند ٿيل ڪونهي؛ پر سندس حياتيءَ جو ڪجهه قدر احوال هيٺين ڪتابن مان دستياب ٿي سگهي ٿو:

۱- پارسي ۾ ڪتاب، ”تحفة الڪرام“ جو مير علي شير قانع ٺٽويءَ سن ۱۷۶۷ عيسوي ۾ لکيو.

۲- انگريزيءَ ۾ ڪتاب ”سنڌ ۽ سنڌ ماڻهيءَ ۾ رهندڙ قومون“، جو سر رچرڊ برٽن، سن ۱۸۵۱ عيسوي ۾ شايع ڪرايو.

۳- شاه جي سوانح عمري جا سر ٻارٽل فريئر سن ۱۸۵۱ع کان ۱۸۵۹ع ۾ لکرائي، جا خطي حالت ۾ ڪمشنر جي ڪتب خانو ۾ سنڌي توڙي انگريزيءَ ۾ رکيل آهي.

۴- انگريزيءَ ۾ ڪتاب ”سنڌ بابت ٿورو ذڪر“ جو ديوان ڏيارام گدومل، ”سگما“ جي تخلص سان سن ۱۸۸۲ع ۾ شايع ڪرايو.

۵- سنڌيءَ ۾ ڪتاب، ”احوال شاه عبداللطيف ڀٽائيءَ جو“، جو مرزا قليچ بيگ، سن ۱۸۸۷ع ۾ ڇپايو.

۶- انگريزيءَ ۾ ڪتاب، ”شاه لطيف جي حياتي، مذهب ۽ شعر“، جو ديون ليلا رام سنگ وٽسمل لعلواڻيءَ سن ۱۸۹۰ع ۾ شايع ڪرايو.

۷- شاه جي رسالي جو ”مقدمه“ جو ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ سن ۱۹۲۳ع ۾ ڇپايو.

۸- سنڌيءَ ۾ ”لطيفي سير“ جو ڀيرومل مهرچند آڏواڻيءَ، سن ۱۹۲۸ع ۾

- شايع ڪرايو.

۹- انگريزيءَ ۾ ڪتاب، ”شاه عبداللطيف ڀٽائي“ جو مسٽر سورلي سن ۱۹۴۰ع ۾ ڇپايو.

ڊاڪٽر گربخشاڻي واري ”مقدم“ ۾ ڏنل احوال کان سواءِ، ٻين سڀني تذڪرن ۾، آکاڻين ۽ افسانن ۽ ڪرامتن ۽ معجزن جو گهڻو احوال درج ٿيل آهي. انهن سڀني نسخن کي مقابل رکي، چنڊ چانڊ ڪري، مختصر احوال هيٺ ڏجي ٿو.

شاه عبداللطيف جي شجري ڏسڻ مان معلوم ٿئي ٿو، ته سندس عالي نسب، حضرت محمد ﷺ جن سان وڃي ملي. سندن وڏا اصل هرات جا رهاڪو هئا، جي نه فقط زهد ۽ تقويٰ ڪري مشهور هئا، پر ججهي دنياوي مال متاع جا پڻ مالڪ هئا. منجهائن مير حيدر شاه، سير ۽ سياحت سانگي هالن مان اچي نڪتو، جتي هن جي شاه محمد هاليءَ جي نياڻيءَ سان شادي ٿي. ٽن سالن ۽ اٺن مهينن بعد، پنهنجي والد جي وفات جي خبر ٻڌي، کيس وطن واپس وڃڻو پيو. سندس اسهڻ بعد، کيس پٽ ڄائو، جنهن جي اولاد مان سنڌ جو ناميارو اولياءَ، شاه عبدالڪريم بلڙي وارو، ٿي گذريو آهي.

شاه عبداللطيف ڀٽائي، سيد حبيب الله شاه جو پٽ، سيد عبدالقدوس شاه جو پوٽو، سيد جمال شاه جو پڙ پوٽو ۽ شاه ڪريم جو تڙ پوٽو هو. شاه عبداللطيف، حيدرآباد ضلعي جي هالا تعلقي ۾، حويليءَ جي ڳوٺ ۾ ڄائو هو، جو پٽ کان ۹ ڪوھ پري آهي. سندس والد، وقت جو وڏو بزرگ اهليت هو ۽ کيس گهڻائي مريد هئا. سندس والده هڪ مجذوب درويش، شاه دياني جي نياڻي هئي. شاه ديانيءَ کي مخدوم عربي پڻ ڪري ڪوٺيندا هئا ۽ گهڻن ماڻهن جو منجهس اعتقاد هوندو هو.

شاه جي ولادت جي تاريخ جي پوري خبر نه هي. ڊاڪٽر ٽرمپ، شاه جي رسالي جي ديباچي ۾، شاه جي ولادت جو سال سن ۱۶۸۰ع ڄاڻايو آهي، پر ’سگما‘ جو چوڻ آهي ته شاه سن ۱۶۹۰ع ۾ ڄائو هو. انهي اختلاف سبب سندس وفات جي تاريخ ۽ سندس ڄمار مان، سندس ولادت جي تاريخ ڳولڻ ۾ گهڻي هٿي ملي سگهندي. ڊاڪٽر ٽرمپ جي چوڻ

موجب، شاه صاحب سن ۱۶۱۱ هجري مطابق سن ۱۷۴۷ع ۾، يعني ۶۷ ورهن جي ڄمار ۾ وفات ڪئي؛ پر 'سگنا' جي چوڻ موجب شاه سن ۱۱۶۵ هجري مطابق سن ۱۷۵۱ع ۾ ۶۳ ورهن جي عمر ۾ چولو بدلايو.

مسٽر ليلارام شاه جي روضي تي اڪريل ابيات مان، ابجد جي حساب لڳائڻ ۽ ٻين دليلن مان ثابت ڪيو آهي ته، شاه ۱۴ صفر سن ۱۱۶۵ هجري مطابق ۱۷۵۱ع ۾ وفات ڪئي. درگاه جي فقيرن، مريدن ۽ معتقدن جو متفق رايو آهي، ته شاه جي عمر، حضرت محمد ﷺ ۽ حضرت علي (ڪرم الله وجهه) جي عمر جيترِي، يعني ۶۳ سال هئي. انهي حساب سان شاه صاحب سن ۱۱۰۲ هجري مطابق ۱۶۸۹-۱۶۹۰ عيسوي سن ۾ متولد ٿيو.

شاه عبداللطيف جي ولادت باسعادت بعد، شاه حبيب هالا حويليءَ مان لڏي، اچي ڪوٽڙيءَ ۾ مقيم ٿيو، جا پٽ کان پڻ ڪوهن جي مفاصلي تي آهي. انهي وقت جي رواج موجب، شاه عبداللطيف کي، آخوند نور محمد پٽيءَ، وائيءَ واري وٽ خٽاب ۾ وهاريو ويو. آخوند صاحب جڏهن الف-بني شروع ڪرايس، تڏهن شاه 'الف' تڙ چيو پر 'ب' چوڻ کان بنهه پڙ ڪڍي بيٺو؛ چي: 'الف کان پوءِ ڇا آهي، جو پڙهان؟' جڏهن شاه حبيب کي خبر پڌائي ويئي، تڏهن هن پٽ جي روحاني رمز پروڙي ورتي ۽ ڏاڍو خوش ٿيو: پر سمجهايتس ته جيئن لباس جي پهڻ جو رواج آهي، تيئن ظاهري علم حاصل ڪرڻ جو پڻ ضرور آهي.

هن ڳالهه ڪري ئي شايد تحفة الڪرام ۾ ڄاڻايل آهي ته، شاه بلڪل اُمي يا اڻ پڙهيل هو، پر سندس رسالي جي سرسري مطالعي مان ئي معلوم ڪري سگهيو، ته ائين بلڪل ڪين هو. جي ائين هجي ها، ته ميان نور محمد ڪلهوڙو کيس جلال الدين رومي جي مثنويءَ جو سونهري اکرڻ ۾ لکيل قلمي نسخو تحفي طور ڪيئن ڏئي ها؟ ڊاڪٽر ٽرمپ جو چوڻ آهي ته "اهڙي دعويٰ کي رد ڪرڻ لاءِ شاه جو ديوان ئي ڪافي ثبوت آهي، جنهن ۾ هن عربي ۽ فارسي زبانن جو اونهو محاورو ڏيکاريو آهي." مطلب ته شاه هڪ فاضل ۽ عالم شخص هو، جنهن ڪجهه تعليم درسگاه مان ۽ ڪجهه تعليم دنيا جي تجربي گاه مان حاصل ڪئي هئي.

ڊاڪٽر گريخشاڻي، رساليءَ جي مقامي ۾ چوي ٿو، ته شاه ”عربي ۽ فارسيءَ جو عالم هو ۽ پنهنجي مادري زبان تي کيس ڪُلي ضابطو هو. نه فقط ائين، پر ٻين ٻولين سان پڻ ڪي قدر واقفيت هيس، جهڙوڪ بلوچي، سرائڪي، هندي ۽ پنجابي وغيره. ازانسواءِ، سندس تاريخي معلومات به وسيع هئي. سنڌ توڙي هندستان جي ٻين ڀاڱن جي قصن ۽ ڪهاڻين وغيره جو به ڳوڙهو اڀياس ڪيو ٿو ڏسجي. قرآن شريف، مثنوي مولانا روم ۽ شاه ڪريم جو رسالو اڪثر ساڻس همراه هوندا هئا.“ هو عام ملن وانگر ڪين هو، جن لاءِ پاڻ چيو اٿس ته:-

’پڙهيو ٿا پڙهن، ڪڙهن ڪين قلوب ۾؛‘

هن لاءِ فطرت هڪ وڏو درسگاه هو، جنهن جي وهندڙ نهرن ۾ هن لاءِ ڪتاب، ته پڻ ۽ پٿرن ۾ معرفت ڪردگار جا دفتر موجود هئا.

شاه جي ننڍيءَ تهجيءَ جا، ڪئين قصا ۽ ڪرامتون بيان ڪيون وڃن ٿيون، جي. شايد سندس معتقد مريدن جون رائج ڪيل ٽيون ڀانئجڻ؛ پر کين ڪابه تاريخي تصديق ڪانه ٿي ملي؛ تنهن ڪري ويهن ورهن تائين سندس وڌيڪ احوال ڪونه ٿو ملي. شاه صاحب جڏهن ويهن ورهن جو ٿيو، تڏهن کيس جيڪو مجازي عشق ٿيو هو، تنهن جو احوال هن ريت ڏين ٿا، ته انهيءَ ساڳيءَ ڪوٽڙيءَ ۾، جتي شاه صاحب جن رهندا هئا، مرزا مغل بيگ نالي، هڪ سکر ماڻهو رهندو هو، جنهن جو خانداني شجرو وڃيو چنگيز خان سان لڳي ٿو. مغل بيگ ۽ سندس سڄي ڪٽنب ۽ قبيلي جو؛ شاه حبيب ۾ ڏاڍو اعتقاد هوندو هو ۽ سندس تمام گهڻي عزت ڪندا هئا. هڪڙي ڀيري مرزا مغل بيگ جي نياڻي، بيمار ٿي پئي ۽ دستور موجب تعويذ ڦل ۽ دعا ڦيڻي لاءِ شاه حبيب کي سڏايو ويو. اتفاقاً شاه حبيب، انهي ڏينهن عليل هئڻ سبب نه وڃي سگهيو، تنهن ڪري شاه عبداللطيف کي اوڏهين روانو ڪيائين. مغل نهايت سخت ڀردو ڪندا هئا ۽ حويليءَ ۾ ڪنهن به مرد ماڻهو کي، اچڻ ڪونه ڏيندا هئا؛ سو چوڪريءَ کي چادر ۾ ويڙهي سيڙهي کڻي وهاريائون. جيئن شاه کي، چوڪريءَ جي آڱر ڦيڻي وجهڻ لاءِ هٿ ۾ ملي، تيئن عشق چڀيون ڏيڻ لڳو. شاه امالڪ چوڪريءَ تي اڪن چڪن ٿي چوڻ لڳو، ته

”جنهنجي آگر سيد هٿ ۾، تنهن کي نڪو لهر، نڪو لوڏو.“ مغل ٻرولي
 پيجي ويا؛ پر اوڏيءَ مهل، مٺي به ماٺ ۽ مٺي به ماٺ ڪري، سور پي ويا؛
 پر پوءِ ته اچي ساداتن کي اچائي کنيائون. پيري مريديءَ واري واٽ تـ
 چٽي، پر هاڻي خصوصت وجهي ويٺا ۽ تيسين ساه نه پٽيائون، جيسين
 ساداتن کي تنگ ڪري چٽا نه ڇڏيائون. هنن جي مظالمن ڪري سيدن
 کي لاچار ڪوٺريءَ مان لڏي وڃڻو پيو.

شاه صاحب ويو هو مسيحا ٿي، پر موٽيو خود ڪنهن مرض ۾
 مبتلا ٿي. لهنءُ لُونءَ ۾، لالن جي لغار لڳي ويس. اتي اندر جي اُڏمن ڪيڏ
 ۽ بخارن ڇنڊڻ لاءِ، سندس لڪل شاعراڻو شعور پلٽجي پيو. ڪئين پيو
 بيت ڏيندو هو. ڳوٺ جي ماڻهن کي خبر پئجي ويئي ۽ سڄي شهر ۾ هر
 هنڌ اهو چرچو هلڻ لڳو. جتي چار ماڻهو گڏبا هئا، اتي اها پچار ڪندا
 هئا. مغل جڏهن اهي ڳالهيون ٻڌندا هئا، تڏهن هيڪاري پيا پڇندا هئا،
 چي اسان کي ڪٿي بدنام ڪيو اٿس. شاه جي نينهن جا نعرا، (سندن
 بيت) مغلن لاءِ نوڪدار نيزن جو ڪم ڪندا هئا. ٻئي ڌريون، پنهنجي
 پنهنجي نقطي نگاه کان مجبور هيون: هڪڙي ڌر کي عميق عشق هو، ته
 ٻئي کي اڻ لپ عزت جو خيال. هرڪو مجبور ۽ لاچار هو. مغلن شاه کي
 عشق جي راه کان هٽائڻ لاءِ جيڪي ڪي حيل ڪيا، سي بيڪار ثابت
 ٿيا. هنن جي ظلمن، شاه کي عشق جي اڙانگي راه کان هڪ قدم به پٺتي
 نه ڪونه هٽايو، بلڪل اٽلو بره جي باه کي زياده پڙڪو ڪارايو. تن، من،
 دنيا ۽ ماسوا جو سماءُ نه رهيس. جهنگلن ۽ ٻرن ۾ ڏينهن جا ڏينهن پيو
 پتڪندو هو ۽ بيت ڏئي دل ناريندو هو. هڪڙي لڱا، ڪنهن وڻ کي
 ٽيڪ ڏيو ويٺو هو ۽ محبوب جي خيال ۾ ايترو ته محو ٿي ويو، جو ٽي
 ڏينهن لنگهي ويس ۽ اڏامندڙ واري ڪلهن تائين ڍڪي ڇڏيس. سندس
 والد، کيس ڳولي ڳولي اچي ڏسي، ته اکيون پوريون پيون اٿس ۽ ڌڙ واريءَ
 ۾ دٻيو پيو اٿس. نهايت درد ڀرئي آواز سان پڪاريائين، ته:

”لڳي لڳي واءِ، ويا انگڙا لتجي.“

شاه عبداللطيف، پيءُ جو آواز سڃاڻي اُتر ڏٺس ته:

”پيئي ڪٿي پساه، پسن ڪارڻ پرينءَ جي.“

هڪ طرف جواني ديواني، ته ٻئي طرف عشق آراڻيا ڪيا؛ سو شاه
بره جي باهه ۾ پڇي لعل ٿي پيو. ڪڏهن قمر کي پرينءَ ڏي، قاصد ڪري
اماڻيندو هو، ته ڪڏهن ڪانگل ڪي. سر ڪنڀات ۾، جيڪي بيت آيل
آهن، سي شايد هن وقت جا چيل ٿا ڏسجن. مطلب ته قوه جواني جي
تيزاب تي، جيڪي عشق جا الا اچي پيا هئا، تن هڪ اهڙو پنيٽ
ٻاريو جو ساري سنڌ روشن ٿي ويئي ۽ سنڌي ادب جو بهترين حصو پيدا
ٿي پيو.

پٽ کي بيقرار ڏسي، شاه حبيب مغلن مان سڱ چڪيو، پر سندس
سعيا سجايا نه ٿيا، تنهن ڪري شاه عبداللطيف نااميدي جي حالت ۾ ۱۱
جهنگ منهن ڏئي اتي هليو. سڄا سارا ٽي سال گم هو. ڪيڏانهن ويو
هوندو، تنهن جو ڀرو سندن رسالي جي بيتن مان پئجي سگهي ٿو. شاه جو
وطن جا وڻ ڇڏي، پرديس جا ڏک ڏاکڻا بر سر کنيا، تنهن جو ڪارڻ
بيان ڪندي ٿو چوي، ته:

”بره مٿايس بر، نت سڪي! ڪير سڌون ڪري؟“

جڏهن شاه گونان نڪتو هوندو، ته ضرور هالن کان شاهي سڙڪ
وٺي، حيدرآباد ڏي رخ رکيو هوندائين، جتي گنجي ٽڪر وٽ سنڀاسي
فقير مليا هوندس. انهي ڳالهه جي ثابتي سر ڪاهوڙيءَ ۾ درج ٿيل، انهن
بيتن مان ملي سگهي ٿي، جن ۾ هن ’گنجي ڏونگر گام‘ جي تعريف
ڪئي آهي، چي:

”پيو جن ڀرو، گنجي ڏونگر گام جو،
ڇڏي ڪيٽ ڪرو، لوچي لاهوتي ٿيا.“

سنڀاسي، جيڪي هنگلاج يا لاهوت ويندا هئا، سي گنجي ٽڪر
تي، ڪالئيءَ جي مندر وٽ، اچي، گڏ ٿيندا هئا تنهن ڪري شاه کي
'هنگلاج' ۽ 'لاهور' وڃڻ جي خواهش به هتي پيدا ٿي هوندي. شاه
ضرور هتي ۱۲ ڏينهن رهيو هوندو، جو سر رامڪلي ۾، ڪاٻڙي فقيرن
سان ٻارهن ڏينهن جي صحبت جو احوال ڏنو اٿس. هن جيڪا انهن
جوڳين لاءِ راڻو قائم ڪئي، سا ٻڌائيندي چوي ٿو، ته:

”مون سي ڏنا ماءُ! جني ڏنو پرينءَ کي.“

شاه دنيا کان اڳيئي بيزار هو، سو جو جوڳين ۽ سنياسي فقيرن جون ڳالهيون ٻڌيون هوندا، سو ضرور ناني (هنگلاج) ويڃڻ جي سڌ ٿي هوندس. جوڳين کي اهڙي سنڌي سفر جو سانهاو ڪندو ڏسي ٿو چوي، ته آئون پوڻو ڪين پوندس:

”مون ملاقات ان سين، جن پورب جي پچار،
 ائڻي پهر ان جي، آه نانيءَ ڏي نهار،
 سامين ساڻ ستارا لاهوتي لعل ٿيان!“
 (رامڪلي)

حيدرآباد ۾ هنگلاج هلڻ جي تمنا پيدا ٿي هوندس، پر پاڻمرادو هنن جي پٺيان ڪامي ڪين پيو هوندو. جوڳين کيس هلڻ لاءِ پڻ چيو ٿو ڏسجي؛ ورنه شاه ڪونه چوي ها، ته:

”هلڻ جو هنگلاج ڏي، آديسين اٿوم.“

جيڪي آديسي فقير، هنگلاج ڏانهن ويندا هئا، سي گيڙوءَ رتا ڪپڙا ڪندا هئا، تنهن ڪري ٿو شاه چوي:

”اڄ ملينديس ماءُ، ڏاڇا ڪنديس ڪپڙا،
 جيڃان جوڳياڻي ٿيان، مون کي جهل مڙهه،
 هوت پروچي لاءِ، ڪنن ڪٽڻ پائيان.“

اڄ تائين، شاه صاحب جي گيڙوءَ رتي ڪفني بڻندس درگاه تي رکي آهي. شاه گيڙوءَ رتي ڪفني اودي، پيرين اگهاڙو، ڪاٻڙين سان سفر تي سڌاريو هوندو، ڇاڪاڻ جو چوي ٿو، ته:

”جتيون سي پائينديون، جن پير پرين.“

شاه صاحب، سامين سان هنگلاج ويڃڻ لاءِ ڪهڙو رستو اختيار ڪيو هوندو، تنهن جو به رسالي مان پتو پئجي سگهي ٿو. حيدرآباد کان ڪراچي وارو رستو وٺي، اچي ڪينجهر ڍنڍ وٽان نڪتو هوندو، ڇاڪاڻ جو هيٺئين بيت ۾ ڪينجهر ڍنڍ جي چشم ديد نظاري جو نقش ڪڍيو اٿس:

”هيٺ جر، مٿي مڃر، پاسي ۾ وٽراھ،
 اچي وڃي وڃ ۾ تماچيءَ جي ساءِ،
 لڳي اُتر واءِ، ڪينجهر هندورو ٿئي.“
 (ڪاموڏ)

هن بيت جي پهرين مصرع ۾ شاه بيان ڪري ٿو، ته هيٺيان جر (پاڻي) يعني ڪينجهر ڍنڍ آهي ۽ مٿي مڃر (ڪنڊيءَ جو پور يا سگر) يعني ’هيلين‘ واري ٽڪري ۽ پٿر سان وٽراھ (پيلو) يعني ڀر وارو جهنگ آهي. سر ڪارايل ۾ وري، جيڪي ڍنڍ جي ڪنڊيءَ تي گهمندي ڏٺو اٿس، تنهن جو بيان ڏنو اٿس. مطلب ته، سياري ۾ ’ڪينجهر‘ جي ڍنڍ اُڪري، ٺٽي ۾ آيل ٿو ڏسجي؛ جتان سهڻي ميهار جو قصو ٻڌي، ذهن نشين ڪيو اٿس. اتان اڳتي، پنيور وڃي، سسئي پنهنوءَ جي ڦوڙائي جو احوال حاصل ڪيو اٿس.

- شاه، جيترا بيت سسئيءَ متعلق چيا آهن: اوترا ڪنهن ٻي آکاڻيءَ ۾ سمجهاڻ لاءِ نه چيا اٿس. سو چو؟ انهيءَ جا ٻه سبب هوندا: (۱) ٻئي، محبوب خاطر جهنگ جهاڳيندا ۽ ڏونگر ڏوريندا ٿي ويا. سسئي پنهنوءَ لاءِ پنڌ ڪيا ٿي، ته شاه وري، هنيون حقيقت سان گڏي، معرفت جي مات سان ڏيساندر ڏوريا ٿي. ٻنهي کي، پنيور تياڳي، يعني دنيوي تعلقات ترڪ ڪري، محبوب جو مشاهدو ماڻڻو هو. (۲) ٻنهي کي، منزل مقصود تي پهچڻ لاءِ، ساڳيو ئي گس هلڻو ٿي پيو؛ جنهن ڪري، شاه، سسئيءَ جي ڏڪن ۽ ڏاکڙن جو ذاتي تجربو ڪري، بيخوبي واقف ٿي، پاڻ کي سسئي تصور ڪرڻ لڳو هوندو. ’ڪيچ مڪران‘ وڃڻ لاءِ، سسئي به اهائي ساڳي واٽ ورتي هوندي، جيڪا شاه هنگلاج وڃڻ لاءِ ورتي هوندي، شاه اهڪن گسن ۽ اٿانگن لکن لتاڙيندي، سسئي کي ڏاڍو داد ڏنو هوندو ۽ همدردي ڪئي هوندي.

پنيور کان پوءِ هو ملير آيل ٿو ڏسجي، ڇاڪاڻ جو ملير جي مشهور مينڊيءَ جو ذڪر ڪندي ٿو چوي، ته:

”لائينديس، لڱن کي مليرا مينڊي.“

ملير کان پوءِ ڪياماڙيءَ وٽ، جيڪو ’ڪلاچيءَ جون ڪُن‘ هو،

تنهن وٽان اچي لنگهيو ٿو ڏسجي، ڇاڪاڻ جو اتان ’مورڙي‘ مهاڻي جي ڳالهه جهڙي، سر گهاٽو ۾ ان جو احوال ڏنو اٿس. انهي وقت اڃا ڪراچيءَ جو ڳوٺ ڪونه ٻڌو هو. ڪراچيءَ جو شهر سن ۱۷۲۹ع ۾ وسيو ۽ شاھ ۲۱ ورهين جي ڄمار ۾، سن ۱۷۱۰ع ڌاري هنگلاج ويو هوندو.

ڪراچيءَ کان آديسي فقير، هڪ ’اڳوڻو‘ يعني سونهون يا اڳواڻ، ڪڏنڏا هئا، جو پيرق سميت، هڪ لٽ پيٽ سان ٻڏي، اڳيان هلندو هون، جنهن کي شاهه ’بر جو بوراڻو‘ به ٿو ڪوٺي:

”لکين لوڙاڻو، سهسين آهن سج ۾،
بر ۾ بوراڻو، ڪڻ پيادي پاڻ سين.“

ڪراچي کان هنگلاج، هڪ سؤ ويهن ميلن جي مفاصلي تي آهي؛ تنهن ڪري شاهه ست سميت منزلون طي ڪندو، اڳتي هليو هوندو. منزل کي، ڪراچي جا ماڻهو ’پاڻو‘ چوندا هئا. تنهن ڪري شاهه پهرين منزل تي خير سلامتيءَ سان پهچڻ لاءِ آڳي در ٿو التجا ڪري، ته:
”پهريون ئي پاڻو، سڦرو ڪرين ساڻ کي!“

ڪراچيءَ کان هلي، ستن ڪوهن تي، ’حب‘ نديءَ وٽ، پهريون پاڻو ڪيو هوندائين، جو حب نديءَ تي روجه ڏسي چوي ٿو ته:
”روجه ڏنائين رات، هوت ڳوليندي، حب ۾.“

اڇن پيرن واري هرڻ کي، روجه چوندا آهن، جي ماڻهن جي ڊپ کان لڪي ڇپي رات جو، حب نديءَ مان پاڻي پيئڻ لاءِ ايندا هئا. هن کان پوءِ- ”ور وراڪا وچ ۾، لکين آڏا لڪ-“ (سرديسي) آهن، جن مان ’بريدي‘ ۽ ٻين لکن ڏانهن، شاهه اشارو ڪري ٿو. اڳتي هلي، شاهه ’وندر‘ (هڪ نئن-جو نالو) وٽ پهتو هوندو، جو سُر سسي آبريءَ ۾ پڇي ٿو ته:

”هيج نه هوندو جن، سي ڪيئن وندر وينديون؟“

حب نديءَ کان، وندر ڏي ويندي، بريدي لڪ ۽ پوءِ ’ڪارڙي‘ ناڪو لنگهڻو پوندو آهي. انهيءَ ناڪي تي، لس پيلي جو حاڪم محصول وٺندو آهي، جنهن جو ذڪر به شاهه جي رسالي ۾ ڪيل آهي.

وندَر کان، اڳيرو هلبو تہ هڪ رڻ ايندو، جنهن ۾ پاڻيءَ جو ڦڙو بہ
ڪٽي ڪونہ ٿو ملي سگهي ۽ ڇاڪاڻ تہ هن رڻ ۾، هڪ گرو ۽ هڪ
چيلو، اڄ وگهي مٿاهڻ، تنهن ڪري انهيءَ رڻ کي، سڏين ٿي ’گرو چيلي
وارو. رڻ، هن رڻ مان لنگهندي، رڄ ۽ سج جو نظارو پسي، شاه ٿو سسئي
جي واتان چورائي تہ:

”سرتيون! سڄي سڄ، مٿان ڪا مون سين هلي،
پاڻي ناه، پَنڌُ گهڻو، اڳڻا ڙاڻو رڳي رُج،
مُچڻ مري اُج، ڪا ڏي پاراٽو پرين کي.“
(سر حسيني)

هن رڻ لتاڙڻ کان پوءِ، ضرور ’قورندي‘ اُڪري هوندائين. اها ندي،
هاڙهي جبل جي پڇڙيءَ وٽ آهي ۽ اهاڻي ساڳي ندي آهي، جنهن جي
پاڻيءَ جي اُٿل سببان، سسئي موٽي ’پيوٺي‘ ناڪي ڏي ويئي هئي. هن
کان پوءِ هاڙهي جبل جا پيچرا، لتاڙيا اٿس ۽ واٽ نہ منجهڻ لاءِ ڏئيءَ دران
دعائون گهريون اٿس تہ:

”هلندي هاڙهو مٽي، گسان تن مَ گسان.“
(سر معذوري)

هاڙهي جبل، جي اورئين پڪ واري، ’هنگول‘ ندي ۽ پَرئين پڪ
واري، ’اگهور‘ ندي اُڪري، شاه ’هنگلاج‘ پهتو هوندو.
شاه هنگلاج کان پوءِ، سامين سان ’دوارڪا‘ ويو ٿو ڏسجي، جو
چوي ٿو تہ:

”نانگا نانيءَ هليا، هنگلاجان هلي،
ديکي تن دوارڪا، مهيسين ملهي.“
(سر رامڪلي)

هنگلاج کان موٽندي، شاه ’نئي‘ کان ستنونديءَ وارو پٽڻ اڪري،
ڪراچيءَ جي لاڙ واري پاسي، يعني ’مغل پٽڻ‘ طرف هليو هوندو، جو
چوي ٿو تہ:

”ڪاري ڪيڙاڻو، مٽي مٽي موٽيا“
(سر سامونڊي)

ڪارو ۽ منو پاڻي، ڪراچيءَ جي 'لاڙ' واري حصي ۾، سنڌو نديءَ جي چوڙ وٽ ئي ملي ٿو، تنهن ڪري اتي جو احوال، سر سامونڊيءَ ۽ سر سريراڳ ۾ ڏٺو اٿس. جنهن مان سمجهجي ٿو ته شاه اتان ئي لنگهيو هوندو. انهيءَ پاسي وڻج واپار جو احوال، مٿين پنهي سرن ۾ گهڻو آيل آهي. سامونڊين جي ڦوڙائي ۾، جيڪي سندن وهون چون ٿيون، تن جو بيتن ۾ بيان پڻ، هتي جي ماڻهن جي چشم ديد حالات تي مبني آهي. 'جادم جڪري' جو جيڪو بيان ڏنو اٿس، تنهن جون حقيقتون پڻ، هتان هت ڪيون هوندا آهن، جو چوي ٿو ته:

"جڪري جهو جوان، ڏسان ڪونه ڏيه ۾."

(سر بلاول)

مغل، پٺين کان 'ڪاري' ڪاري اُڪري، 'لڪيت' جي ڪڇ واري بندر تي پهتو هوندو. اتان 'پڇ' مان ٿيندو، 'هالار' ضلعي مان گهمندو، ڪڇ جو نار اُڪري، 'دوارڪا' پهتو هوندو. هالار ۾ ڪپڙو سٺو رڳو هو، تنهن جو ذڪر ڪندي چوي ٿو ته:

"رڇي جي ريتو ٿيا، ڪين اُٻائجن اوڙ،

ڪنپ نه ڪاري تنهن کي، جو هالاري هو،

توڻي ڏويي ڌو، ته به لالائي ان جي نه لهي."

(سر مومل راڻو)

اتان 'پوريندر' ويو هوندو، جنهن بابت دعا گهري ٿو ته:

"سيد ساٿ سندن پوريندر پهچائين."

(سر سريراڳ)

سندس دعا اڳهاڻي ۽ خدا جڏهن سندن چتر کي، چوهي کان رکي ورتو تڏهن. هو هن طوفاني تڙ کان اُڪري، 'جهوناڳڙه' ۽ 'گرنار' ويو هوندو ۽ اتان 'راءِ ڏياچ' جي سخا جي ساک ٻڌي، سر سورٺ جا بيت ٻڌا هوندا آهن. گرنار جي ٽڪريءَ جون پنج مکيه چوٽيون آهن، جن مان 'گورڪنات' تمام اتاهين آهي، ۽ جنهن جو بيان ڏيندي شاه چوي ٿو ته:

"سامي چڏي سانگ، گڏيا گورڪنات کي."

سر رامڪليءَ ۾ جن مندرن، غارن، غفائن ۽ جوڳين جي قسمن جي

بيان آهي، سي سڀيئي هتي ڏسي سگهجن ٿا. گرنار کان ٿي، 'ڪنڀات' کان هلي، 'گجرات' جا پٽ لتاڙي، وري هنگلاج ويو هوندو.

شاه وري پيو پيرو به هنگلاج ويو. پر هن پيڙهي آئي جون ريتيون رسمون پوريءَ طرح بجاءِ نه آندائين، جنهن ڪري جوڳين کان چڄي ڌار ٿيو. جوڳين جي جدائي جو گهڻو ارمان هوس، لڳو چوي ٿو ته:

”لکين ڪيا لسان سين لاهوئن لوڙا،

گهوڙا! ڙي گهوڙا! آءُ نه جڻندي ان ري.“

شايد، سامين شاه کي رات جو ستل چڙهي، گوهي ڏني ٿي ڏسجي. شاه صبح جو، آديسين کي آستان تي نه ڏسي، هنن جي پٺيان پيو هوندو. جوڳين شايد 'ڦلات' ڏي رخ رکيو هو، ڇاڪاڻ جو شاه کي شڪ هو ته ڪين ڪابل ڏي ويڃڻو هو، (وٽان تو ويندا، ڪاڙهي ڪابل ڏي). 'لسن پيلي' ۽ 'ڦلات' جي وچ ۾، ڦلات رياست جو هڪ وڏو حصو آهي، جنهن کي 'جهلوان' ڪوٺيندا آهن. انهيءَ علائقي ۾ وڏا جبل آهن، جن جا نالا آهن 'جائو، جمر ۽ جر'. 'وٽڪار' جو ڳوٺ، وري لس پيلي جي اتر اڀرندي طرف، 'ڪير ٿر' جبلن جي قطار وٽ آهي. سامين جي پٺيان، شاه انهن تائين ضرور پهتو هوندو، جو چوي ٿو ته:

”وڏا وٽ وٽڪار جا جت، جائو، جمر، جر.“

جي شاه هن ماڳ کان اڳتي به وڃي ها، ته ضرور ڪنهن نه ڪنهن هنڌ، انهي مڪان جو ذڪر ڪري ها، پر شاه جوڳين پٺيان فقط جائو تائين ويل ٿو ڏسجي، هتان هو اڪيلو موٽي، لس پيلي ۾ آيو هوندو، جتي 'سهر' سخيءَ جي هاڪ ٻڌي، بيت ٿو ڏي:

”ڏاتار ته تون، پيا مڙهي مڱڻا،

مينهن مندائتا وٽا، سدا وسين تون،

جي گهر اچين مون، ته ميريائي مان لهان.“

لس پيلي کان، شاه ڪراچيءَ موٽي آيو هوندو، جتان شايد 'لاهوٽ' ويو ٿو ڏسجي. لاهوٽ، ڪراچيءَ کان چٽيهن ڪوهن تي آهي، پر رستو نهايت خطرناڪ هوندو هو. واٽ تي ٻرن ۾ بلائون ۽ جبلن ۾ چيٽا هوندا هئا. چوڻ ۾ اچي ٿو ته، جنن ۽ ديوتن جو هتي واسو هوندو هو ۽ شاه بلاول

نالي بزرگ، جو قلندر شهباز جو همعصر هو، تنهن هي علائقو گوگل نالي ديو جي چنبي مان ڇڏايو هو. شاه بلاول جي درگاه کان، ڏيڍ ڪوهه اوڀر، ’پب جبل جي پيٽ ۾، هڪ غار آهي جا صفي وانگر آهي، جنهن کي لاهوت سڏين ٿا. جبل تان لهي، صفي ۾ وڃڻ اوکو آهي ۽ هاڻي اتي لوه جي ڏاڪڻ لڳائي ويٺي آهي. لاهوت واري صفي جي ڇت ۾، ڊگهيءَ جي ٿڻن جهڙا پھڻ آهن، جن مان چون ٿا ته اڳي کير وهندو هو. هاڻي فقط پاڻي ڦڙا ڦڙا ٿي هيٺ ڳڙي ٿو. اتي جي مجاور چيو، ته ”لاهور لامڪان، چوٿين آسمان تي آهي.“

شايد، لاهوت کان موٽندي، وري به ڪنڀات ۽ گجرات کان ٿيندو، شاه وڃي ننگرپارڪر پهتو هوندو. هاڻي کيس ساڻيه جي سڪ ستايو ٿو ڏسجي، جو چوي ٿو ته:

”ڏينھون ڏينھن نئون، مون کي وڻ وڻڻ ڇڏڻ جو.“

ننگرپارڪر کان ڏيپلي وارو رستو وٺي، پراڻ جو پٿڻ لنگهي، شاه سند ڏانهن موٽيو هوندو. انهيءَ جي ثابتي، رسالي مان ملي سگهي ٿي. سر سارنگ ۾، شاه ننگرپارڪر لاءِ چوي ٿو، ته:

”ڏت ڏري پٽ پيئون پاسي پارڪر،

سپيني پريا سر، پلر جي پالوت سين.“

(تر جا به ڀاڱا آهن: هڪڙو ڏت، يعني وارياسو ڀاڱو، ٻيو پٽ،

يعني ڏاڍي زمين وارو حصو)

ننگرپارڪر کان پوءِ ’پاٿر‘ يعني سند ۽ ڪڇ جي وچ واري ٿر ۾ ويو ٿو ڏسجي، ڇاڪاڻ جو اتي جي اصطلاحن، رسمن ۽ جاين جو ذڪر ٿو ڪري. اهو ٿر مارئي جي ملير کي بلڪل ويجهو آهي. انهيءَ ڪري مارئيءَ کان ٿو چورائي ته:

– ”ستي سيئي ساريان، جي پاٿر جا پهتوار.“ –

جيڪي-

– ”چچڻان چيڪاريو چيڙلا، پٺن پهرائين“ –

ٿر جي ڏاکڻي ڀاڱي جون زمينون، چچيون يا ڪلرانيون ٿي پونديون آهن ۽ برسات ۾ گوڏي جيٽي گپ ٿيڻ ڪري، مالدار اتان مال

ڪاهي پٽن، يعني ڏاڍين زمينن ڏانهن ويندا آهن. اهو اکين ڏٺو حال، شاه مٿئين مصرع ۾ بيان ڪيو آهي.

پاڻر کان هلي، 'ڪاروڙي' کان ٿيندو، پوءِ ملير ويو ٿو ڏسجي، جو ننگريارڪر شهر کان ٻارهن ڪوهن تي آهي. ملير اڪئين ڏٺو اٿس، تنهن جي ثابتي مارئي جو سر پڙهڻ مان پئجي سگهي ٿي؛ پر هن هڪ مصرع مان ته يقين ٿيو وڃي ٿو:

”جوءِ ڪشادي جيڏيون! ملير مُوڪ مهاڙ.“

’پالوا‘ جي ڳوٺ وٽ، ست لاڳيتيون پٽون آهن، جن جي اڳيان ڏهر ۾ ملير جو ڳوٺ آهي، جنهن جي مهاڙي يا ويڪر حيدرآباد جي جيل کان اسٽيشن جيتري ٿيندي. اهو بيان مٿئين مصرع ۾ آيل آهي. ملير کان پوءِ ’ويڙهي جهپ‘ ويو هوندو، جو ڏيپلي کان ٽن ڪوهن تي آهي، جو مارئي کان ٿو چورائي تہ:

”ڪاروڙيان کڻي، ويڙهي جهپ ويا.“

ويڙهي جهپ کان عمرڪوٽ ويو ٿو ڏسجي، جتي عمر مارئي نيئي بند ڪئي هئي. عمر ڪوٽ جي ڀرسان ميل سوا جي مفاصلي تي شاه ’مومل جي ماڙي‘ ڏٺي هوندي، جا انهيءَ وقت چڱي حالت ۾ هوندي، ۽ هاڻي زبون ٿي چڪي آهي. مومل راڻي جي ڪهاڻي، هتان جهپي هوندا آهن.

هتان ’ڪاٺر‘، (ڪپري تعلقي جي ڳوٺ هٿونگي کان، عمرڪوٽ ۽ ڇاچري تعلقن جي اتر واري ايراضي، جا وڃيو جيسلمير سان لڳي) لتاڙي جيسلمير پهتو هوندو. جيسلمير کان پنج ڪوه پري هڪ شهر آهي، جنهن کي ’لياڻو‘ سڏيندا آهن، جو ٽڪريءَ تي آهي. اهو لاه ڏسي اُٺ کي نيڪ صلاح ٿو ڏئي تہ:

”ڪرها ڪارڻ ڪاه، توکي ڏٺين ڌاريو،

ساري ڏج سيد جي لياڻي تان لاه.“

(مومل راڻو)

ڪاڪ جي ڪنڌي، لياڻي واري ٽڪريءَ سان لڳي پئي آهي، تنهن ڪري شاه ڪاڪ جي ڪناري کي ’ليوڻي ڪنڌين‘ ٻڌايو آهي.

شاه اتان وري 'ويڙهي جهپ' کان 'ڏيپلي' ۽ 'رحمڪي بازار' مان ٿيندو پراڻ جو پٿر اُڪري پنهنجي ڳوٺ آيو تو ڏسجي. 'پراڻ' پراڻي درياه جو نالو آهي، جنهن ۾ اڳي 'ڏورنارو' چوڙ ڪندو هو. هاڻي ڏيپلي (واه) ٽنڊي محمد خان ۽ بدين تعلقن مان وهندو، اچيو پراڻ سان گڏجي.

ٽن ورهين جي دراز وچوڙي بعد، هاڻي شاه ويڙهين جي وره جا واکا ڪندو، پنهنجي ڳوٺ ۾ پهتو. شاه حبيب جنهن کي پٽ جي فراق بيحال ڪري ڇڏيو هو، سو وچڙيل پٽ کي ملي ڏاڍو خوش ٿيو، ڇاڪاڻ ته الله سندس عرض اگاهائي ورهين جا وچوڙا لحظي ۾ لاهي ڇڏيا هئا.

مٿي ذڪر ڪيو ويو آهي، ته سفر وازن ٽن سالن ۾ شاه، نه رڳو فقيرن جون خصوصيتون ڄاڻيون، پر مختلف ملڪن جون ريتون ۽ رسمون، جدا جدا ڪهاڻيون ۽ قصا، الڳ الڳ طبيعتن جي ماڻهن جا جذبا ۽ امنگ، نرمي نظارا ۽ عجيب آزمودا پرايا، جنهن ڪري سندس تجربتي ۽ معلومات جو دائرو نهايت وسيع ٿي ويو. انهيءَ ڪري بيتن ۾ به اهي ويهي درياه اوتيا اٿس، جو ان مان پاڻي پيئندي 'تونس' نٿي لهي. ڇا ته ويهي رسالي ۾ انساني امنگن جا نقش ڇڻيا اٿس! ڇا نه ويهي فطرت جي نظارن جون الفاظن ۾ تصويرون ڪڍيون اٿس!! شاه ڪاريگر ڪمانگر وانگر- مرن، ماڻهن، ندين ۽ نارن، جهنگلن ۽ ٻيلن، جبلن ۽ ٻيٽن جون تصويرون ڪڍيون آهن. رسالو سندس تجربتي جو ٿو آهي.

سڻائي سفر تان ڪوٺڙي ۾ آئي شاه کي اڃا ٿورو غرضو مس گذريو، ته ۱۱۲۴ھ جري مطابق سن ۱۷۱۳ع 'دل' ذات جا ڪي چور، مرزا مغل بيگ جي قبيلي تي ڪاهي آيا. گهرن ۾ مرد ماڻهو موجود نه هئا، تنهن ڪري هنن کي ساڄي لڳي ويئي. اگر تگر اجڙ ڪري، سارو مال متاع بهاري راهي ٿيا.

مغل ماڳ تي موٽي اچي ڏسن ته 'ڪاريءَ وارا ڪڪ'، وڇايا پيا آهن. نيٺ هٿيار ٻڌي، سهي سنڀري، چورن جي پٺيان نڪتا. شاه عبداللطيف وات تي هنن کي ويندو ڏسي، پاڙي جي ننگ پاڙڻ ڪارڻ، پنهنجون خدمتون آڇيون، پر مغلن هڪ به نه ٻڌيس. تنهن تي ٽپي پاراڻو

ڏنائين ته:

”بيگ تنهنجي بيگي، ڪوٽڙيءَ ۾ ڪان،
اٿم آس الله ۾، ڏَل مارينتي مان.“

ڪرامتن جي ڦاٿن جي چوڻ موجب، فقيرن جو چوڻ ڪونه ڪسندو آهي، سو مرزا مغل بيگ، وڳر سوڌو دلن جي هٿان مارجي ويو. مرداني پهر مان مغلن ۾ فقط هڪ صغير چوڪرو، نالي ’گولو‘ وڃي بچيو. مغلن کي اچي خيال ٿيو ته اهو قهر، رڳو سيدن جي رنجائش ڪري ٿيو آهي، تنهن ڪري سيدن وٽ پيش پئي، کين پرچايائون ۽ اها چوڪري، جنهن جي چيچ شاه هٿ ۾ جهلي هئي، سا شاه عبداللطيف کي شادي ڪري ڏنائون. بيبيءَ جو نالو سیده بيگم هو، پر مرید ادب وچان، کيس تاج الخدرات (ستين جو چٽ) سڏيندا هئا. بيبي نهايت پاڪدامن، پرهيزگار ۽ پارسا هوندي هئي. جهڙو هو شاه پلارو، تهڙيائي هئي سندس بيبي. پلاري. پنهي جي هڪ پٽي سان محبت هوندي هئي.

شاه کي ڪو اولاد ڪونه ٿيو. بيبي صاحبہ حاملہ هئي، ته هڪ ڀيري شاه پنهنجي فقير کي پري کان سهڪندو ايندو ڏٺو. پڇا ڪرڻ تي فقير عرض ڪيو ته، ”سائين بيبي صاحبہ کي اميدواري آهي، سو سندن پلي ڪاٺڻ جي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ، پري کان ڊوڙندو اچان ٿو.“ شاه کي اها ڳالهه ڪين آڙي، سو چيائين ته ”ابا! اهڙو اولاد ئي گهرو، جو ڄمڻ کان اڳ ئي منهنجي فقيرن کي ٿو رلائي، ڄاڻو ته لائنجي ڪهڙا ڪلور ڪندا“ چون ٿا ته بيبي صاحبہ کي ٻار ڪوئي ٿيو ۽ وري اولاد ڪونه ٿيس.

جڏهن شاه کي مجازي عشق جي چيپٽ لڳي هئي، تڏهن سندس اندر جي حالت ڦري ويئي هئي، جنهن جو مٿي ذڪر ڪيو ويو آهي. مجازي بره جي باه ۾، شاه رچي ريٽو ٿيو، ته الاهي عشق جي منزل شروع ٿي. مجازي عشق پنهنجو ڪم پورو ڪري، لاکيڻي لعل کي گس لائي ڇڏيو. هو شاديءَ کان اڳ ۾ ئي، روحاني راه جون ڪي منزلون طي ڪري چڪو هو، سو شاديءَ بعد ڪٿي ٿو پوئتي هٽي. شادي ڪرڻ کان پوءِ، شاه جي زندگي هموار ٿي پيئي. ڪجهه وقت بيتن ڳائڻ ۽ ٺاهڻ ۾ صرف

ڪندو هو ته ڪجهه وقت رياضت ۽ عبادت ۾. سند وات مان بيت ريلا
ڏيو پيا نڪرندا هئا. تڪلف ۽ تصنع جو، سندس ڪلام ۾ ذرو به
ڪونهي. هڪ اندر جي اُچل آهي، هڪ روحاني راز آهي، محض ايقان
آهي. رکي رکي سندن روح جون رڳون تنبورِي جي تارن جيئن،
وڄنديون هيون:

”رڳون ٿيون رباب، وڄن ويل سَڪَهيُن“

شاه صاحب وٽ، جيڪو سماع لڳو پيو هوندو هو ۽ جنهن ٻاڻيس
سان، هو آئي وئي سان صحبت ڪندو هو، تنهن سندس هاڪ هر هنڌ
ڦهلائي ڇڏي ۽ ڪٿان ڪٿان جا ماڻهو مريد ٿيڻ لاءِ ڪَهي وٽس ايندا
هئا. ويجهي چڪ ۾ رهندڙ پيرن ۽ مشائخن کي اها ڳالهه نه وڻي. شمس
العلماءِ قليچ بيگ، شاه جي دشمنن جو احوال ڏيندي چوي ٿو، ته ”انهن
مان هڪڙا هئا، هالن واري پير مخدوم نوح جو اولاد، ۽ ٻيا هئا مٽيارين
وارا آجناڻي سيد، جي خود شاه جا عزيز خویش هئا ۽ ٿيون سنڌ جو
حاڪم، ميان نور محمد ڪلهوڙو (۱۷۷۸-۱۷۵۵). انهن ٽنهي ڌرين شاه
کي گهڻو ستايو، پر جنهن جو ”الله واهي، تنهن کي ڪوه ڪريندو پير
يا سپاهي.“

شاه عبداللطيف کي، پنهنجي ڏاڏي شاه ڪريم جي مقبري ٺهرائڻ جو
خيال ٿيو. ڪاشيءَ جي سرن آڻڻ لاءِ پاڻ ملتان ويو، جتان واپس پيڙيءَ
۾ اچي، ’خداآباد‘ (ڪلهوڙن جي گاديءَ جي هنڌ) وٽان لنگهيو ۽ اتي
ساهي پئڻ لاءِ لنگر هنيائين. شاه جي اچڻ جو ٻڌي، ماڻهن جو بهيرون
قدم بوسي لاءِ پي آيون. ميان نور محمد ڪلهوڙي به پنهنجي طرفان هڪ
قاصد هٿان، موتين جي معجون جي دٻلي، نذراني طور ڏياري موڪلي. شاه
دٻلي وٺي درياه ۾ اڇلائي ڇڏي ۽ قاصد کي نياپو ڏنائين، ته ”ميان
صاحب کي سلام ڏج ۽ چئج ته، ”جي توهان جي سوغات فقط اسين
کائون ها، ته فقط اسان کي فائدو پهچي ها، پر هاڻ پل ته عميق ۾ جيڪا
مخلوق آهي، سا به فيض پرائي.“ چون ٿا ته، اوڏي مهل ئي اتان مٿل
مڇيون سطح تي ترنديون ڏسڻ ۾ آيون.

هن کان پوءِ ٿورن ڏينهن ۾، شاه قبو اڏرائي راس ڪيو، جنهن کان

پوءِ، ميان نور محمد ڪلهوڙي کيس دعوت ڪئي، جا هن قبول ڪئي. واپس موٽڻ وقت ميان، شاه کي هڪ سرڪش گهوڙي، سونن سنجن سان سينگاري، تحفي طور ڏني. شاه جيئن لانگ ورائي چڙهيو، تيئن گهوڙيءَ وٺي ڪڏايس: شاه لغام ڦٽو ڪري، گهوڙيءَ کي جا اڙي هنئي، سا مينهن واءُ ٿي، وٺي اڏائي. مريد فقير گهڻوئي پٺيان پيس، پر گهوڙي نظر کان غائب ٿي ويئي. ٿوري مدت بعد، شاه گهوڙي آئي، ميان نور محمد جي اڳيان جهلي. سڀ عبرت ۾ پئجي ويا. ميان ڏاڍو پشيمان ٿيو ۽ چون ٿا ته، پوءِ سندس چڱ وڌيو مريد ٿي پيو، گلان ڪچريءَ مان، کيس جيڪو غلام شاه، پٽ ڄاڻو هو، سو به شاه جي دعا سان ڄاڻو هو.

شاه نوپڪلاڻي پسند ڪندو هو، تنهن ڪري ڪوٽڙيءَ ۾ سڪ نٿي آيس. ويجهي چڪ ۾، نون هالن کان، ٻن ڪوهن جي مفاصلي تي، هڪ زمين جو ٽڪرو تڪيائين. انهيءَ زمين جي ٽڪر جي آسپاس، واريءَ جا دڙا، ڪهڙن جون ويڙهيون ۽ ڪرڙن ۽ ڪنڊن جا جهڳٽا هئا. ڀرسان ڪراڙ نالي ڍنڍ ۽ ٻيا پاڻيءَ جا دٻا ۽ دٻيون هيون. انهيءَ مڪان کي، سڏيندائي پٽ هئا، يعني واريءَ جو دڙو. شاه انهيءَ ويرانن کي وسايو. پهريائين فقيرن سان گڏجي، ڪجهه پنڌ تان چيڪي. مٽي، مٽي تي ڪٽي آئي، واريءَ مٿان وجهندو هو، پوءِ آهستي آهستي، هڪ جهوپڙو پنهنجي لاءِ، حويلي والدين لاءِ ۽ ڪروت يعني ننڍي مسجد، نماز لاءِ اڏرايائين. حدون مقرر ڪري، فقيرن کي جهوپڙين جوڙڻ لاءِ ارشاد ڪيائين. مطلب ته پٽ جي ويرانن ۾ نئون ڳوٺ ٻڌجڻ لڳو.

شاه اڃا پٽ جو ڳوٺ ئي ٻي ٻڌايو، ته ڪنهن قاصد اچي ٻڌايس ته، توهان جو والد، هل هالن ۾ آهي ۽ چيو اٿس ته:

”ڪنهن جنهن نيهن ننداه، جي مون واجهائيندي نه ورو،
جيڪي مٽي ڪنداه، سو جانب ڪر هو جيئري.“

شاه عبداللطيف قاصد کي چيو، ته ”اڄهو ٿو اچان، پر هي بيت ابي کي اتر ڪري ڏج:“

”متان ٿيڻ ملور، ڪين اڳاهون آهيان،
ڏسڻ ۾ ڪر ڏور، حد ٻنهي جي هيڪڙي.“

پُٽ جي پيغام پهچڻ بعد، شاه حبيب جي دل کي آتت آيو ۽ اڪيون پوري، وڃي حبيب سان واصل ٿيو. شاه حبيب جي وفات جي تاريخ، محمد صادق نقشبنديءَ جي عربي مصرع مان سن ۱۱۵۵ هجري، مطابق ۱۷۴۲ عيسوي نڪري ٿي. هن وقت شاه جي عمر ۶۳ ورهيه کن هئي.

شاه کي پنهنجي پيءُ جي وفات ڪري، گهڻو صدمو پهتو هو، سو ڪوٽڙيءَ مان ٽپڙ ڪٽي، اچي اٽالي سميت پٽ وسايائين. هاڻي سندس هاڪ هر هنڌ پئجي ويئي. مختلف هنڌن تان، ماڻهو سندس زيارت لاءِ پٽ ڏانهن اچڻ لڳا. ڪيترائي استاد راڳيندڙ ۽ گويا، هندستان جي جدا جدا حصن مان اچي نڪتا. اٽل ۽ چنچل نالي، دهليءَ جا ٻه مشهور راڳيندڙ به اچي اتي سهڙيا. سارو ڏينهن سرود ۽ سماع لڳو پيو هوندو هو ۽ شاه پاڻ به پنهنجا مرتب ٿيل بيت ۽ ڪافيون ڳائيندو هو.

پڇاڙيءَ واري وقت ۾، شاه کي ڪربلا جي زيارت ڪرڻ جو شوق جاڳيو. سنڀري نڪتو، ته واٽ تي هڪ ولايت جو صاحب، مريد گڏيس-جنهن حال ڀروڙي عرض ڪيس ته، ”قبلا هي ڇا؟ ماڻهن کي چوندا وتو ته ڪفن دفن به پٽ ۾ ٿيندو ۽ هاڻ هليا آهيو هيڏي وڏي سفر تي.“ شاه کي هي لفظ دل سان لڳا، سو موٽي پٽ ڏانهن آيو. اتي پهچندي ڪارو ويس ڪري، سر ڪيڏاري وارا بيت ڏيڻ لڳو. چون ٿا ته اهو سندس آخري ڪلام هو. هڪ ايڪيهو ڪڍيائين، جنهن بعد وهنجي سهنجي، چادر اوڍي، مراقبي ۾ ٿي ويٺو ۽ فقيرن کي سماع ڪرڻ جو اشارو ڪيائين. ٽي ڏينهن برابر سماع پي هليو. آخر راڳ بند ڪري، فقير شاه جي ويجهو وڃي ڏسن، ته شيءِ وڃي ڌڻيءَ کي پهتي آهي. اها سن ۱۱۶۵ هجري، مطابق سن ۱۷۵۲ع صفر مهيني جي چوڏهين تاريخ هئي، جنهن تاريخ تي هر سال پٽ ڌڻيءَ جي روضي تي ميلو لڳندو آهي.

ميان غلام شاه ڪلهوڙي، سن ۱۱۶۷ هجري، مطابق ۱۷۵۴ع ۾، ڀلاري پٽ ڌڻيءَ تي قبو ٺهرايو. قبي جي دروازي تي ڪيترا فارسي بيت اڪريل آهن، جن مان، ابجد جي حساب سان، سندس وفات جي تاريخ ملي ٿي. انهن مان، محمد پناه ’رجا‘ جا ٺاهيل ٻه بيت هيٺ ڏجن ٿا:

(۱) گفت این رجا مرید سن ارحال پیر،

گردیده محو عشق، وجود لطیف میر،

(۲) زد نعره در فراق، دگر کرد سینه چاک ۱۱

شد محو در مراقبه، جسم لطیف پاک.

جیڪا مسجد، قبي جي اتر طرف آهي، تنهن جي پٽ تي، جيڪي

بيت، نقش ٿيل آهن، تن مان پوين ٻن لفظن 'رضوان حق' مان شاه جي

وفات جي تاريخ پڻ ملي ٿي.

سڄو بيت هي آهي:

"شاه صاحب، ذوالمناقب، سيدي عبداللطيف،

آنڪه قطب وقت خود، بودست در مردان حق،

چون ز جام 'ارجعي'، مخمور نوش وصل شد،

گفت ملهم غيب سال رحلتش رضوان حق."

فصل - ۲

شاه جي سيرت ۽ مذهب

شاه عبداللطيف جي منهن مان، نور پيو بکندو هو ۽ اکيون هميشه مشعل وانگر پيون پرنديون هيون. مڙس نهايت ڏيا وارو هو ڳالهائيندو ٻولھائيندو، نهايت خلق ۽ فضليت سان هو، جنهن ڪري سڀ ڪو سندس ادب ۽ احترام ڪندو هو. ورو يا وڳند نالي فقير کان سواءِ ٻئي ڪنهن سان، چرچو گهڻو ڪين ڪندو هو، وڳند تي چيل ظريفانا بيت، سر بلاول ۾ درج ٿيل آهن.

شاه سادو کائيندو ۽ سادو هنڊائيندو هو. انگ تي گيڙو رتي ڪفني، مٿي تي ڊگهي جمني ٽوپي، جنهن تي ٻه، ٽي وراڪا ڪپڙي جا ويڙهيندو هو، پير اڪثر اڳهاڙا ۽ هٿ ۾ هڪ لنبي لٽ ڪڻندو هو. جنهن جو مٿو، جوڳين جي بيراڳڻ جهڙو هوندو هو. کاڌي پيتي لاءِ، وٽس هڪ وڏو ڪشتو يا ڪچڪول هوندو هو. اهي سندس هٿن جون سڀيئي نشانيون، اڃا تائين درگاه تي رکيل آهن.

شاه ڏاڍيون رياضتون ڪندو ۽ تن کي تسيا ڏيندو هو. کائيندو ٿورو ۽ سهندو گهٽ هو. هڪ لڱا، فقيرن شڪايت ڪئي، ته پٽ تي ڏاڍا مچر آهن. پاڻ فرمايائون، ته ”ابا! مچر ته توهان جا سڄڻ آهن، جو اوهان کي غافل ٿي سمهڻ نٿا ڏين ۽ اوهان کي هدايت ٿا ڪن ته سستي ڇڏي، اتي الله سان اوريو.“ ڪڏهن به پاڻ تڪليفن جي شڪايت ڪانه ڪندو هو. جيئن مشڪلاتون وڌيڪ وڪوڙينديون هيس، تيئن وڌيڪ وهندو هو. شاه نهايت نهڻو ۽ نمائو هوندو هو، رحمدل به ڏاڍو هو. پڪين تي به ڪهل ايندي هيس. شڪارين کي هڪ بيت ۾ تو پاراتو ڏئي:

”ماري مڙين شال، ڏبَ وَجَنِيئي ڏيئون!“

راڳ ته، شاه جي جيءَ جو جياپو هو، ۽ ساه به سماع ٻڌندي ڏنائين. هن بدعت کان منع ڪرڻ لاءِ، کيس ڪيترن چيو، پر پاڻ وري ورائيندو هون، ته ”منهنجي دل ۾، الاهي محبت جو اسريل وڻ، راڳ جي پاڻيءَ کان سواءِ سڪيو ٿو وڃي. جيتوڻيڪ اهو پاڻي پليت آهي ته به انهيءَ وڻ کي سڪڻ کان بچائي ٿو.“

شاه ڏاڍو پرهيزگار هوندو هو. زال ذات کان پاسو ڪندو هو، ايتري قدر جو ڪنهن فحش عورت جو راڳ به ڪونه ٻڌندو هو. گلان ڪچريءَ کي سو نوازي سنڌ جي پٽ راڻي ڪري ڇڏيائين. کيس اولاد جي درڪار ڪانه هئي. چوندو هو، ته ”منهنجا فقير منهنجو اولاد آهن.“

مطلب ته، شاه جي رهڻي توڙي ڪهڻي، تعريف جوڳي هئي:

”منهن ڏنائين ماڙهين، هنيون ڏنائين هوت“

شاه هڪ سچو ۽ پڪو موحد مسلمان هو. فرقہ پرستيءَ کان پري، الله جي ياد ۾، شريعت جي پابنديءَ ڪندي، زندگي بسر ڪيائين. سماع کان سواءِ سندس ٻي ڪابه بدعت ڪانه ٿي ٻڌجي. جيڪڏهن ظاهري مسلمانن پيرئون نه پاري ها، ته وقت جا ملا ۽ مجتهد مٿس ضرور تعزيرون ڪن ها. شاه روزا رکندو ۽ نمازون پڙهندو هو. مسجد پنهنجي هٿن سان پورهيو ڪري جوڙائي هڻائين. تسبيح پڙهندو هو ۽ سڀڪو کيس صوفي ٿو سڏي. ڪوبه صوفي، تيسين سچو صوفي نه آهي، جيسين شريعت جي پابندي نٿو ڪري. شاه به انهي قسم جو صوفي هو. اڄ ڪله جو پنگوڙائي يا نات نوش ڪندڙ صوفي ڪونه هو.

شاه سيد هو، نبي ﷺ جن جي اولاد مان هو، شيعن وانگر حضرت علي ۽ سندس آل کي گهڻو گهرندو هو، عاشورن ۾ امامن لاءِ ماتم ڪندو هو، پر سينه ڪوبي ڪانه ڪندو هو. ڪربلا جي زيارت لاءِ سنڀري نڪتو هو ۽ ڪيڏاري جي سڄي سر ۾، امامن جي الفت ۾ آهن ۽ ڏانهن ڪيون اٿس: پر ننڍن وانگر، هٿ ٻڏي پنج وقت نماز ادا ڪندو هو. چئني يارن جي تعريف ڪندو هو، تن خليفن جي ڪڏهن به گلا ڪانه ڪندو هو ۽ هڪ ڀيرو حج لاءِ پڻ سنڀريو هو. هڪ ڀيري ڪنهن

ڪائٽس پڇيو ته: ”سائين! توهين سٺي آهيو يا شيعا؟“ پاڻ ورائي ڏنائين، ته ”ابا! آءٌ ٻنهي جي وچ ۾ آهيان.“ تنهن تي سوال ڪندڙ چيو، ته ”انهن ٻنهي جي وچ ۾ ته ٻيو ڪي ڪين آهي.“ شاه جواب ڏنس ته: ”آءٌ آهيان به اهو ڪي ڪين.“

شاه جي مذهب جا ٻه پهلو هئا: هڪڙو حقيقي ۽ ٻيو مجازي، هو ظاهري طرح شريعت جو پورو پابند هوندو هو، پر جڏهن ’عروج‘ جي حالت ۾ ايندو هو، تڏهن روحانيت جي رستي، پنهنجي خاوند سان اهڙو محو ٿي ويندو هو، جو دنيا ۽ ماسوا کان بي خبر ٿي پوندو هو. خدا جي وحدانيت کان سواءِ انهيءَ مهل ٻيو ڪي به ڪين نظر ايندو هوس، گویا الله سان هڪ ٿي ويندو هو. ماڻهن کان اهو راز پيو لڪائيندو هو ۽ هميشه اهو انديشو هوندو هوس، ته متان ماڻهو منهنجون رمزون پروڙي نه سگهن ۽ وڃي گمراهيءَ جي ڪن ۾ ڪرن. صوفيان اصطلاح ۾ پهرين حالت کي شريعت ۽ ٻي حالت کي طريقت چئبو آهي. روح جي ارتقاء لاءِ اهي ٻئي حالتون ضروري آهن. هڪڙي حالت فراق جي آهي ته ٻي وري وصال جي. شاه الاهي جمال جو جلوو هر هنڌ پسي، الاهي عشق جي عميق ۾ غوطا هنيا ۽ روميءَ جي رمز پروڙي، ان تي عمل ٿي ڪيو، جنهن موجب:

”ملت عشق، از هم دينها جداست،

عاشقان را مذهب و ملت خداست.“

فصل - ۳

شاه جون شاعراڻيون خوبيون

شعر لفظ شعور مان نڪتو آهي، جنهن جي معنيٰ آهي، 'ڄاڻ'. پاڪ خيالن جو ترجمان ليکي، ڪيترن بزرگن، شعر کي 'الهام' ڪوٺيو آهي. رومي چوي ٿو ته:

'شاعري جزوِ نيست از پيغمبري.'

جيڪا ڳالهه، ڳولا ۽ ڪوشش کان سواءِ انسان جي دل ۾ پيدا ٿئي، سا آهي الهام. اهڙي شعر جي قسم کي، ادبي اصطلاح ۾ 'آمد' چوندا آهن. يورپ منجهه، اڳئين زماني ۾، شاعر ۽ نبيءَ جي وچ ۾ ڪو گهڻو فرق ڪونه ليکيو هو. ٻنهي کي هڪٿي نالي، يعني 'وهيتز' سان سڏيندا هئا. درحقيقت، سچو شاعر ۽ نبي، ٻئي الاهي اسرار ۾ مستغرق آهن: ٻنهي کي پالڻهار جي ڏکي پرولي پيڄڻ جي ڳڻتي آهي. شاه نبي سو نه آهي؛ باقي ولي بيشڪ آهي. شاه کي فقط شاعري جو درجو حاصل نه آهي، پر سنڌي، کيس وليءَ جو ممتاز مرتبو ڏين ٿا. کيس تلاميذالرحمان (خدا جو شاگرد) سمجهن ٿا. شاه جو هر هڪ سر الاهي عشق جو دفتر ۽ خداشناسيءَ جو مخزن آهي. سندس ابيات شعر ۽ شاعري نه، بلڪ آيات عشق الاهي آهن. شاه جي ڪلام کي الهام چئي سگهجي ٿو، ڇاڪاڻ جو:

"جي تون بيت پائين، سي آيتون آهين،

ويجو من لائين، پريان سنڌي پار ڏي."

شعر ۾ هڪڙا هوندا آهن خيال ۽ ٻيا الفاظ. انسان جي دل جون عجيب ڪيفيتون، يا جيڪي جذبات، جهڙوڪ غم، خوشي، راحت يا حيرت- دل ۾ اڀرن ٿا، تن کي تر الفاظن ۾ ظاهر ڪري، پڙهندڙن جي دل ۾ ساڳيائي اهڙا احساسات پيدا ڪرڻ- اهو شاعريءَ جو اعجاز- ان

جو صحيح مقصد به اهوئي آهي. شاه جي ڪلام ۾، جهڙا آهن خيال عميق ۽ مائيدار، تهڙا آهن الفاظ عمدا ۽ معنيٰ دار. معنيٰ توڙي الفاظن جي لحاظ کان شاه جو ڪلام عمدو شعر آهي، مثلاً:

”مرثا اڳي جي مٿا، سي مري ٿئا نه مات،
هوندا سي حيات، جيئڻا اڳي جي جئا.“

علم عروض جي عالمن جو فيصلو آهي، ته وزن ۽ قافيو شعر جا ضروري جزا آهن. شاه واري وقت ۾، شعر ايراني يا عربي وزن تي ڪونه ٺهندو هو. وزن جي عيوض شعر، راڳ جي ماترائن تي ٻڌبو هو. مطلب ته وزن يا راڳ جي ماترائن ۽ قافئي کان سواءِ شعر، شعر نه آهي. شاه جي ڪلام ۾ اهي ٻئي وصفون آهن. سندس ڪلام ڏوهيٽن ۾ آهي، سندس بيت هندستاني طرز تي، علم موسيقي جي ماترائن موجب، آواز جي ڊگهائي ۽ گهٽتائيءَ تي، قافئي سان ٺهيل آهن، جن جو مڪمل مزو يا حظ بيت ڳائڻ سان وٺي سگهجي ٿو. جيتوڻيڪ شاه، عربي علم عروض ۾ پليءَ پت پڙ هو، تڏهن به عربي بحر ۽ وزن جو نقل نه ڪري، ديسي طريقو اختيار ڪيو. اٿس.

’ڏوهيٽو‘ لفظ دوهمي مان نڪتو آهي، جنهن جي معنيٰ آهي ’ٻيٽو‘، يعني مثنوي. ڊاڪٽر گربخشاڻي جو چوڻ آهي ته، ”هر هڪ دوهمي ۾ ٻه ٻه مصرعون هئڻ گهرجن، جن جي پڇاڙيءَ ۾ ساڳيو قافيه هئڻ گهرجي. هر هڪ مصرع ۾ ٻه ٻه (حصا) هئڻ گهرجن، انهن چئن ٻڌن مان، پهرئين ۽ ٽئين ٻڌ ۾، تيرهين ماترائون هئڻ ضروري آهن ۽ باقي ٻئي ۽ چوٿين ٻڌ ۾، يارهن يارهن ماترائون؛ دوهمي ۾ ڪل اڻيتاليه ماترائن مان، گهٽ ۾ گهٽ چار ضرور چوٿيون هئڻ گهرجن، باقي چوٿيتاليه ماتراون ڊگهيون هجن يا چوٿيون، ته حرڪت نه آهي.“

قاضي قاضن ۽ شاه عبدالڪريم جو ڪلام پڻ ’دوهو‘ وزن يا دوهن ۾ لکيل آهي، پر شاه هن طرز ۾ به گهڻيون عمديون تبديليون آنديون. شاه ٻن ٻن مصرعن، وارن بيتن سان گڏ، ٽن ٽن، چئن چئن، بلڪ وڌيڪ مصرعن وارا گهڻا بيت چيا. شاه ٻئي ۽ چوٿين ٻڌ جي پڇاڙيءَ ۾ قافيه وجهڻ جي عيوض، پهرين ۽ ٽئين يا ٻئي ۽ ٽئين ٻڌ ۾

قافيه وڌو. پڌن ۾، ماترائن جو عدد پڻ، شاه مختلف رکندو آيو آهي. انهن ڦيرين گهيرن ڪري، بيتن ۾ وڌيڪ پختگي ۽ ميناڄ پيدا ٿيو آهي. شاه ڪنهن بيت جي پهرين يا پوئين مصرع جو اڌ، ڪيترن بيتن ۾ وري وري آئي يا فقط مصرع جو هڪ لفظ ڦيرائي يا فقط ٻن لفظن جي پاڻ ۾ جاءِ مٽائي؛ يا هڪڙي لفظ بدران ٻيو ساڳي معنيٰ وارو لفظ آڻي، سڄي بيت جو قافيو بدلائي ٿو، سو هيڪاري سندس شعر کي سواڊي ڪيو ڇڏي. مطلب ته شاه ڪنهن جي به تقليد نه ڪئي، پر پنهنجو نئون ۽ عمدو طريقو ايجاد ڪري، هڪ نئين راه ڳولي ڪڍي.

شاه جي ڪلام ۾، بيتن کان سواءِ، هر هڪ سر پٺيان هڪڙي وائي اچي ٿي، جنهن ۾ ٽن چئن تبڪن واريون مصرعون آهن ۽ هڪڙو ٽلهه اٿس، جو سڀڪنهن مصرع جي پٺيان ورجائي ڳائبو آهي. شاه جي بيتن واري شعر جو نمونو گهڻي وقت کان سنڌ ۾ رائج هوندو هو، جو پٽ فقير ڳائيندا هئا. انهن کي لوڙائو ڪري چوندا آهن. هندستاني گويا، ڪافي يا غزل يا نمرې ڳائڻ کان اڳي، ڏوهيڙا ڏيندا هئا. هي طريقو سنڌين به اختيار ڪيو. هو ڏوهيڙا يا لوڙائو ڏئي، راڳي ٻڌي، پوءِ ڪافي يا وائي چوڻ لڳا. اهو عمدو رواج، شاه وٽ ٿيندڙ سماع جي مجلسن مان، سنڌ ۾ رائج ٿيل ٿو ڏسجي. شاه جي 'وائي' ڪافي يا نمرې جو نمونو آهي، جو انهن جي بدران ڳائبو هو.

ارسطوءَ جي راءِ موجب، محاڪات، يعني مصوري يا نقش نگاري، شعر جو روح آهي. ادب جي ٻين عالمن جو ارشاد آهي، ته تخيل ئي شعر جو روح آهي. حقيقت ۾ محاڪات ۽ تخيل، ٻئي شعر جا اهم ۽ لازمي جزا آهن. محاڪات جي معنيٰ آهي، ڪنهن شيءِ يا حالت جو اهڙي طرز سان بيان ڪرڻ، جو انهيءَ جي تصوير پڙهندڙ يا ٻڌندڙ جي اکين اڳيان تري اچي. محاڪات، الفاظن ۾ فوٽي ڪڍڻ جو فن آهي. تخيل وري ايجاد جي قوت جو نالو آهي. جنهن جي مدد سان شعر، سامعين جي جذبات ۾ جنبش پيدا ڪري ٿو. شاه جي ڪلام ۾، اهي ٻئي خصوصيتون موجود آهن.

شاه، محاڪات جو ماهر آهي. شاه جي نقش نگاري، هر هڪ بيت

مان چُلڪي رهي آهي. جيڪڏهن ڪو چاهي، ته بيت ته بجاءِ خود، پر هر هڪ مصرع جي موضوع تي تصوير ڪڍي سگهي ٿو. (اميد ته ڪو اهڙو شائق نڪرندو، جو شاه جي بيتن جون تصويرون ڪڍائي شايع ڪرائيندو.) شين ۽ دلي ڪيفيتن جو چٽ چٽڻ، ته ڪو شاه کان سڪي. ٿرڻ ۽ ٻرڻ، ڏڪڻ ۽ ڏونگرڻ، درياه ۽ سمنڊ جي خطرن جون، اهي اهي تصويرون ڪڍيون اٿس، جو ڏندين آڱريون اڇيو وڃن. ڪوبه ڪمانگر، اهڙو نقش مشڪل ڪڍي سگهندو، جهڙو سر سهڻيءَ ۾ شاه درياه جي دهشتناڪ صورت جو ڪڍيو آهي:

”دهشت دم درياه ۾ جت جايون جانارن،
 نڪو سئو سِير جو، مپ نه ملاحن،
 درندا درياه ۾، واڪا ڪيو ورن،
 سڄا پيڙا پار ۾ هليا هيٺ وڃن،
 پرزو پيدا نه ٿئي، تختو منجهان تن،
 ڪو جو قهر ڪن ۾، ويا ڪين ورن،
 اتي اڻ تارن، ساھڙا سِير لنگهائ تون.“

ڪوبه نقاش، مينگه ملار جون اهڙيون سهڻيون شڪليون مشڪل ڪڍيندو، جهڙيون سر سارنگ ۾، شاه ڪڍيون آهن مثلاً:

”مند ٿي، منڊل منڊٺا، ڪي اوھيڙن اوڪ،
 چاچري ٿي چن ۾، ميهون چرن موڪ،
 سرهيون ٿيون سنگھاريون، پويو پائڻ طوق،
 ميهو، چيڙ، ڦنگيون، جت ٽين سڀيئي ٿوڪ،
 لاهين مٿان لوڪ، ڏولائي جا ڏينھڙا.“

ڪهڙو ڪاريگر هار هڻندو، ته سر ڪيڌاري ۾، ڪربلا جي جنگ جون، شاه واريون ڪڍيل لفظي تصويرون نقل ڪري سگهندس؟ شاه جي محاکات جو مشهور مثال هن بيت مان ملي سگهي ٿو:

”بھادر گڏيا بھادرين، ڪڙگ ڪلول ڪن،
 وجھن ڌڙ ڌڙن تي، هاڪارين، هڻن،
 ڪرن، ڪنڌ نچن، رڻ گجيو، راڙو ٿيو.“

مطلب ته، شاعراڻي مصوري، جو ڪمال، شاه جي ڪلام مان ليٽا پائي رهيو آهي.

شاه جي ڪلام مان، تخيل جو عنصر پڻ بکي رهيو آهي. علم هيٺ جو ماهر، چنڊ کي شاعرانه اکين سان نٿو ڏسي. هو ڏسي ٿو، ته چنڊ ٺهيل ڇا جو آهي؟ بذات خود روشن آهي يا سج جي ڪرڻن جو چور آهي؟ ڪهڙي سبب سمنڊ جي لهرن کي ڪشش ڪري ٿو؟ پر شاعر، چنڊ جي روشنائيءَ ۾ محبوب جو جلوه ڏسي ٿو. هو چنڊ کي، پنهنجي محبوب کان، ڪئين درجا گهٽ سمجهي، انجا عيب ثواب اُپتاري ٿو:

”چنڊ تنهنجي ذات، پاڙيان تان نه پرينءَ سين،

تون اچو ۾ رات، سڄڻ نت سوجهرو.“

ڪڏهن شاعر وري چنڊ کي، پنهنجي دلبر ڏانهن قاصد ڪري موڪلي ٿو، ڇاڪاڻ جو هو چنڊ کي ساري دنيا تي نظر وجهندو تصور ڪري ٿو.

”اُپر چنڊ! پس پرين، تو اوڏا، مون ڏور.“

پر سائنسدان، اها ڳالهه تسليم نٿو ڪري، ڇاڪاڻ جو هو ثابت ڪري ٿو، ته چنڊ فقط اڌ دنيا تي روشني وجهي ٿو. شاه، چنڊ کي قاصد ڪري، مٺي منار ڏي سنيها ٿو موڪلي:

”ڇڱا چنڊ! چئيج، سنيها کي سڄڻين،

مٿان اڱڻ اُپري، پرين جي پئيج،

جهيٽو ڳالائيج، پيرين وجهي هٿرا.“

مطلب ته خيال جي هڏائين پيچري تي شاه تخيل جو ماه چڙهي، سهڻي شاعراڻي حور آڻيو اکين اڳيان بهاري.

شاه ۾ جمال (حسن) جي مشاهدي ماڻڻ جي قابليت هئي. جمال جا ڪيترائي قسم آهن، جهڙوڪ: طبعي، جسماني، اخلاقي ۽ روحاني. شاه طبعي يا فطرتي جمال ڏسي، سندس اپائيندڙ جي واھ جي واکاڻ ڪئي آهي. سر سارنگ ۾ قدرتي حسن جو جلوه بيتن ۾ نايان ڪيو اٿس. درياه جو دل ڏاريندڙ منظر، تارن جي جهرمر، چنڊ جي چٽائي، ڪڪرن جي ڪارونپار ۽ سج جا سين شگاف ڪندڙ نظارا، ڏاڍي خوبيءَ سان

ڪليا اٿس. اخلاقي ۽ روحاني حسن جو ذڪر، شاه هر هڪ سر ۾ ڪيو آهي. جنهن جو بيان هر هڪ سر جي روحاني راز ۾ ڏنو ويو آهي. مطلب ته هر بيت ۾، شاه حق ۽ حسن جو هوڪو ڏئي ٿو. اهڙو ماڻهو ورلي هوندو، جنهن شاه جي مهران مان، معنيٰ جا موتي هٿ نه آندا هجن.

شاه جو ڪلام شاعراڻي صنعتن سان پڻ ڀرپور آهي. هن جي ڪلام ۾ فصاحت آهي، يعني هر هڪ لفظ اهڙو استعمال ڪيو اٿس، جو اچار ڪيڻ ۾ زبان کي ڪابه هڪ يا هڪ ڪانه ٿي ٿئي. مثلاً:

”آيل! ان نه وسهان، هنجون جي هارين،

آڻيو آب اکين ۾، ڏيم ڪي، ڏيکارين،

سڄڻ جي سارين، سي نه ڪي رون نه چون ڪي.“

شاه جي ڪلام ۾ بلاغت آهي، يعني هر هڪ سخن، وقت ۽ حال مطابق آهي. هو پنهنجن سورمين جي دلي ڪيفيت، چٽائيءَ سان بيان ڪري ٿو. ڪڏهن سسئي جي سورن جو، ڪڏهن سهڻيءَ جي سوز جو، ڪڏهن مومل جي مونجهاري جو، ڪڏهن ليلا جي ليلائڻ جو، ڪڏهن ڪوهياري جي ڪنجھڻ جو ۽ ڪڏهن مارئي جي بند ۾ بيحال ٿيڻ جو بيان وزناتن لفظن ۾ بيان ڪري، پڙهندڙن کي پنهنجي سحرنگاري سان مفتون ڪيو ڇڏي، مثلاً: مومل کان ٿو چورائي:

”وٽ سوريندي، ولها! ويو تيل ڀري،

موٽ مسافر سپرين! چانگي تي چڙهي،

راڻي لاءِ رڙي، ويڻي وهامي راتڙي.“

شاه جي ڪلام ۾ جدت آهي يعني، هن مضمون اهڙا علحدا علحدا اختيار ڪيا آهن ۽ اهڙي عمدي طرز سان ادا ڪيا آهن، جو ڪنهن به اڳئين شاعر جو نقل يا تتبع نٿا لڳن. شاه جو ڪلام جدت ڪري جادوءَ جو اثر رکي ٿو. مثلاً:

”نپهن نهائين کان، سڪ منهنجا سپرين!

سڙي سارو ڏينهن، ٻاهر ڀاڦ نه نڪري.“

شاه جي ڪلام ۾ سلاست آهي، يعني لفظ اهڙا استعمال ڪيا اٿس، جي ان وقت ماڻهو روزمره جي ڪاروبار ۾ ڪم آڻيندا هئا. سندس

بيتن پڙهڻ سان هرڪو چوندو، ته ”سچ چيو اٿس. اهي ڳالهيون منهنجي دل مطابق آهن.“ اها الفاظن جي سادگي شاه جو مرڪ آهي. نڪي ابوالقورّات عربي اکر، نڪي ڳاڻي پڳا ٻي ڪنهن ٻوليءَ جا لفظ استعمال ڪيا اٿس. رنگين ۽ گوناگون هوندي به شاه جو ڪلام، سليس، سلوٽي ۽ سادي سنڌيءَ ۾ آهي. مثلاً:

”عدل نه چٽان آئون، ڪو ڦيرو ڪج فضل جو.“

شاه جي ڪلام ۾ بندش آهي، يعني الفاظن جي اچارن ۾ ميناج ۽ معنيٰ ۾ موزونيت آهي. شاه جي استعمال ڪيل الفاظن جي خوبي سندن اچارن، آوازن، لهجي ۽ معنيٰ ۾ آهي. شاه جي بيتن ۾، نه معنيٰ تنگ آهي ۽ نه قافيو لنگ. مضمونن جي بلندي ۽ بندش، سندس بيتن کي سلوٽو بنايو ڇڏين. شاه معنيٰ جي ڪنوار کي موزون الفاظن ۾ ملبوس ڪري هيئن ٿو پيش ڪري:

”پريان سنڌي پار جي، مڙهي منائي،

ڪانهي ڪڙائي، چڪين جي چيت ڪري.“

شاه جي ڪلام ۾، اڪثر ڪري اکرن جي بيهڪ نثر جهڙي آهي ۽ ٻين شاعرن وانگر پيچيدي نه آهي، مثلاً:

”سوريءَ سڏ ٿيو، ڪا هلندي جيڏيون؟

ويڃڻ تن پيو، نالو نينهن ڳنن جي.“

شاه پنهنجي ڪلام کي، سخن جي صنعتن سان به ڪافي سينگاريو آهي، جن جو تفصيل هيٺ ڏجي ٿو:

جيئن خداداد حسن کي زياده چمڪائڻ ۽ موثر بنائڻ لاءِ زالون زبور زيب تن ڪنديون آهن، تيئن شعر جي نازنين پري پيڪر کي، زياده دلڪش بنائڻ لاءِ، شاعر سينگار جو سامان وجهي سنواريندا ۽ زياده حسين بنائيندا آهن. شاه پنهنجي سخن کي، صنعتن سان ڪافي سجايو ۽ سينگاريو آهي. شاه جيڪي سخن جا سينگار اختيار ڪيا آهن، تن مان ڪجهه هيٺ ڏجن ٿا:

(۱) تشبيهون ۽ استعارا: هي صنعتون سخن جي سونهن آهن. جڏهن عام رواجي ماڻهو به جوش ۾ اچي ويندو آهي يا اندوه ۽ غم جي حالت ۾ هوندو آهي، تڏهن بي اختيار، زبان مان استعارا نڪري ويندا اٿس، مثلاً ڪنهن جو عزيز مري ويندو آهي، ته چوندو آهي، ته ”دل ٿي ڦاٿير“، ”توڪي ڪنهن جي نظر نيو“، ”ادا! چيلهه پڇي ويو“ وغيره. اهي سڀ استعارا آهن، جي دلي رازن بيان ڪرڻ جا فطرتي اوزار آهن. جيڪڏهن اهي شعر ۾ استعمال ڪبا، ته جذبات جا صحيح ترجمان ٿيندا ۽ ٻين ۾ به اهي ساڳيا ساڳيا امنگ اٿاريندا ۽ دل موم ڪرڻ لاءِ مؤثر ٿيندا.

جيڪڏهن شاعر، ڪليو ڪلايو ٻن شين جي پيٽ ڪندو، ته چئبو، ته هن تشبيهه جي صنعت استعمال ڪئي آهي. مثلاً شاه، معشوق کي صياد سان مشابهت ڏئي ٿو، جو تير ڪمان کڻي شڪار تي ويندو آهي ۽ جيڪو شڪار ڪندو آهي سو ويندو آهي، جهوليءَ ۾ وجهندو. معشوق پنهنجن جي تيرن ۽ ڀرن جي ڪمان سان، عاشقن جون دليون شڪار ڪري ٿو:

(۱) ”هَنُ حَبِيبَ هُئُ ڪُٺِي، ٻَنگا لهي پاڻ؛

ماڳهين مون منهُ ٿئي، جهوليءَ وجهان پاڻ.“

شاه مرشد کي لهار سان مشابهت ڏيندي چوي ٿو، ته مرشد کي ئي خبر آهي، ته ڪهڙن سالڪن پنهنجي خام طبع وڃائي، ڪماليت حاصل ڪئي آهي:

”پڄائي پهاڻ، جن رسائو رڪُ کي،

تئين سندنو ڄاڻ، آهي آڳڙين کي.“

(۲) ”چُون چَڙَ ڪَٽَ، پَهَن پَٿرائِيُون پائِيان.“

(۳) ”پرتوو پنهنوءَ جو، جُهڙ جيئن جهالا ڏي.“

جيڪڏهن پيٽ اهڙي نمايان ۽ کليل نه هوندي، بلڪ خفيف ۽ لڪل هوندي، ته چئبو، ته شاعر استعاره استعمال ڪيو آهي. شاه پڻ استعارو استعمال ڪيا آهن مثلاً:

(۱) ”ساڻي نه ڀسان سي، جي هُئَمَ هنين ٿوڻيون.“

(۲) مُنهن ڏيئي مُون آڻيو، رَنگا رَنگي راہ.

(۳) واڪو ڪَنڊيس، ”و! مون سين جَبَلُ ٿو جاڙون ڪري!“

(هتي بي جان جبل کي جاندار واري وصف ڏني ويئي آهي. جيئن بي جان ڏونگر کي هيٺ خطاب ڪيو ويو آهي.)

”ڏونگر! مون تَ ڏُڪو، آڻ آڳ ڏُڪوئي آهيان.“

اهڙا مثال شاه جي رسالي ۾ هزارين ملندا.

تضاد:

پن متضاد، يعني هڪ ٻئي جي اُبتَر معنيٰ رکندڙ لفظن کي، پن مختلف شين جي پيٽ ڪرڻ لاءِ، يا سندن تفاوت کي زياده چٽائيءَ سان ذهن نشين ڪرائڻ لاءِ، شاعر استعمال ڪندو ته چٽبو، ته شاعر تضاد جي صنعت استعمال ڪئي آهي. شاه اها صنعت هيئن ٿو استعمال ڪري:

(۱) ”سو هي، سو هو، سو اجل، سو الله،

سو پرين، سو پساه، سو ويري سو واهرو.“

(هتي اجل ۽ الله، ويري ۽ واهرو هڪ ئي هستيءَ جي وصف ڪن

ٿا ۽ متضاد آهن.)

(۲) ”وحدتا ڪثرت ٿي، ڪثرت وحدت ڪل.“

[وحدت (هيڪڙائي) ۽ ڪثرت (گهڻائي) متضاد لفظ آهن، جن کي

هڪ ئي مصرع ۾ خوبيءَ سان استعمال ڪيو ويو آهي.]

لف و نشو:

”لف“ لفظ مان مراد آهي ته، ڪن شين جو ذڪر ڪيو وڃي، ۽ ’نشر‘ لفظ مان مراد آهي ته، انهن شين جي مناسبت کي بيان ڪيو وڃي. جيڪڏهن مناسبت، نمبروار ۽ ترتيب سان بيان ڪيل هوندي، ته لف و نشر غير مرتب استعمال ڪئي چٽبي. شاه لف و نشر جي صنعت هيئن ٿو استعمال ڪري:

”چيئنءَ سو هرڻ هَما، سرگردان سنسار ۾،

هيءَ پڳ نه ڪوڙي پٽين، هو ڏڙ سر ڌري نه ساه.“

[پهرين مصرع ۾ ٻه فاعل آهن. هڪڙو هرڻ ۽ ٻيو هَما. ٻي مصرع

۾ انهن بابت چيل آهي ته هيءُ يعني هماءُ پٽ تي پير نٿو رکي (بي قرار آهي ۽ هو يعني هرڻ ڌڙ ۾ ساه نٿو رکي يعني بي آرام آهي.)

ايها ۱۰:

”ايها ۱۰“ لفظ جي معنيٰ آهي، وهم ۾ وجهڻ. جيڪڏهن ڪلام ۾ هڪ لفظ اهڙو اچي، جنهن جون ٻه معنائون هجن، هڪڙي ويجهي، ٻي پرين ۽ ٻڌندڙ جو گمان ويجهي معنيٰ ڏانهن وڃي، مگر شاعر جي مراد پرين معنيٰ جي هجي، ته چئبو ته، شاعر، ايها ۱۰ جي صنعت استعمال ڪئي آهي. ويجهي معنيٰ جو مطلب آهي، اها معنيٰ جا ذڪر ڪيل ڳالهه جي مناسب هجي. پرين معنيٰ جي مراد آهي، اها معنيٰ جا ذڪر ڪيل ڳالهه جي مناسب نه هجي، پر لڪل معنيٰ جي لحاظ کان اها معنيٰ ڪڍي سگهجي. شاه مان ڪي ايها ۱۰ جا مثال هيٺ ڏجن ٿا:

(۱) ”ننگرئون نيئين، من اوليءَ نه اوهرِي!

سَبا جين سيئين، پائي ڳڻ ڳڻيو هيون.“

[”ڳڻ“ لفظ جي معنيٰ آهي ۱- خصلتون ۲- نوڙي. هتي ٻئي معنائون

لڳن ٿيون.]

(۲) حَقًا حَقَّ ٿيوس، هُئي طالِبَ حَقَّ جي.“

[حقا معنيٰ (۱) حق يا خدا وٽان (۲) تحقيق، حق معنيٰ انصاف. ٻي

نمبر استعمال ڪيل ”حق“ جون معنائون آهن (۱) مڙس (۲) سچ، خدا.]

(۳) ”وَر وَرَاڪا وَجَ ۾، لکين آڏا لڪَ

هو جي آڏا حق، سي ڪندا ڪوڙ ڪندين ڪي؟“

[حق = (۱) مڙس، پيتار (۲) خدا (۳) سچ.]

(۴) ”وَر ۾ ڪونهي وَر، ڏيرن وَر وَڌو ڪيو.“

[ور = (۱) مڙس (۲) پيچ، ڦيرو (۳) مڪر، چنڊ]

(۵) ”جا هَرُ اَنڌَرِ جي، ساهَرُ ڏني ساهَ ڪي،

سا هَرُ چُرِي نه ساهَ جي، سا هَرُ ساهَرِ ري،

ساهَرُ مير، سَمِيع! ته سا هَرُ چُرِي ساهَ جي.“

[ساهَرُ = (۱) دوست (۲) محبت جي ڳنڍ. هن صنعت کي، تجنيس

مرڪب پڻ چئبو آهي.]

صراعات نظير:

جيڪڏهن شاعر، اهڙا لفظ هڪ هنڌ استعمال ڪري، جن جي پاڻ ۾ هڪ ٻئي سان مناسبت هجي. جهڙوڪ باغ جي بيان ۾، گل، بلبل، باغبان، سرو، قمري جو ذڪر ڪرڻ، ته چئبو ته شاعر مراعات نظير جي صنعت استعمال ڪئي آهي. رسالي مان چند مثال هيٺ ڏجن ٿا:

(۱) ”ڪاتي جا قريب جي، سا هڏ چيري چم،

عاشق پنهنجو لحم، لله ڪارڻ وڌيو.“

[ڪاتيءَ جي ذڪر سان ’هڏ‘، ’چم‘، ’لحم‘ (گوشت) جو ذڪر

ڪهڙو نه موزون ٿو لڳي.]

(۲) ”اڃا ڪوري ماڳ، مٽ، ڪٽڪا، ڪٽ گهڻا.“

[ڪلاڙن جي ڪوري (بنيءَ) جو ذڪر ڪندي، مٽ، ڪٽڪا

(دلي)، ڪٽ (وڏي مٽ) جو بيان ڪيو ويو آهي، ڇاڪاڻ جو اتي اهي

موجود هوندا آهن.]

(۳) ”ڏاڏوي ڏيون ڪري، رڪن ڪونهي رنگ،

گهوڙيءَ هيٺ آنگ، ڪاهيو پاڳرين هڻي.“

(۴) ”مين مٽي سَمرا، ڪُهين سڌ ڪرين،

سات نِباھيو نين، ايءُ پَر سنڌي سڄين.“

[ٽڪلن کي سڌ ڪيو، سندن سامان اٺن تي رکي، ساري ساٿ کي

منزل مقصود تي پهچائڻ، سڄن جو شيو آهي.]

تجنيس خطي:

جيڪڏهن، جملي ۾ گهڻا لفظ اهڙا هوندا جن جو پهريون اکر ساڳيو

هوندو، ته چئبو ته ڪلام ۾ تجنيس خطي رکيل آهي. شاه جي سڄي

رسالي ۾، اڪثر هر هڪ مصرع ۾، تجنيس خطي گهڻي استعمال ٿيل

آهي، مثلاً:-

(۱) ”لڱن تان لطيف چي لوئي لاه مَ لال!“

[ٻن لفظن کان سواءِ ٻيا سڀئي لفظ ”ل“ سان شروع ٿين ٿا.]

(۲) ”لوئيءَ ۾ لائون، مون ماروءَ سين لڌيون.“

(۳) ”ميندا ڌوءَ نه ماري، محلين مارنٿا ڌار،
پايو ميٽ ملير ري، مُنڌ نه ويڙهي وار،
جا هتيجن هار، سا ڪيئن وهندي ڪوٽ ۾؟“

(۴) ”جي ڪاڪ ڪڪورنا ڪاڙي، تن لهي نه لالي،
ڪڙي ڪيف خماريا، مِيءَ پي موالِي،
ڪري حاصل هليا، ڪيفيت ڪمالي،
وتن وصالِي، لڌوٿيا لڌي ٿيا.“

مجاز موسل:

جيڪڏهن ڪو شاعر ڪنهن شيءِ جي، عامي نالي وٺڻ بدران، نهي ڌاتوءَ يا شيءِ جو نالو وٺي، جنهن مان اها ٺهيل آهي، ته چئبو ته شاعر، مجاز مرسل جي صنعت استعمال ڪئي آهي. شاه جي ڪلام مان، مجاز مرسل جا چند مثال هيٺ ڏجن ٿا:

(۱) ”ڪاتي ڪونهي ڏوه، ڳن وڍيندڙ هت ۾،

پسيو پر عجب جي، لچنيو وڃي لوه.“

(ڪاتيءَ جي بدران ’لوه‘ جنهن مان ڪاتي ٺهيل آهي، استعمال

ڪري، شاه مجاز مرسل جي صنعت استعمال ڪئي آهي.)

(۲) ”مارين ٿو مون کي! چاڙهي لوه لطيف جي.“

(’تير‘ جي بدران ’لوه‘ لفظ ڪتب آندو ويو آهي، جنهن مان تير

ٺهيل هوندو آهي.)

(۳) ”اڀيون اوري پار ڌي، ڪوڙيون ڪڪ پڇن.“

(’ترهي‘ بدران ’ڪڪ‘ لفظ استعمال ڪيو ويو آهي.)

(۴) ”اي ڪرم جو ڪاڍو، نات پٿر ڪير پنڌ ڪري؟“

(هتي جبل جي عيوض، ’پٿر‘ لفظ ڪم آندو آهي.)

شاه پنهنجي ڪلام ۾، جانيءَ جي جمال جا جلوا، ڪائنات جي

جوڙجڪ جا پراسرار راز، ۽ انساني فطرت جا روحاني راز پٽيا آهن، جنهن

ڪري سندس ڪلام ٻنھ جهوني ٿيڻ جو نه آهي.

شاه نوان نوان ويس ۽ ورن ڏيکي، ويهي ٿو اندر جو حال اوري ۽ روحاني رهاڻ ڪري. ڪٿي ڏس، ته سسئي ٿي، لوڪاڻي لڄ لاهي، پنهنوءَ پٺيان، ڏونگر ٿو ڏوري، ڪٿي ڏس ته مومل ٿي، راتين جون راتيون، رائي جي اوسيٽري ۽ انتظار ۾. اکين کي اوجاڳا ٿو ڏئي. ڪٿي مارئي ٿي، ملڪ جا ماروٽا ٿو ساري، ڪٿي ليلا ٿي، مٿين تي محبوب وڪڻي ۽ ندامت جا هٿ مهڻي، ويهي ٿو ڳوڙها ڳاري. ڪٿي ڏس ته، سهڻي ٿي سياري جي سيءُ ۾ ساهڙ ڪارڻ ڪارا ڪن ٿو تري. ڪٿي ڏس ته، نائي نوري ٿي، سمي سان سهج ٿو ڪري. ڪٿي ڏس ته، سورٺ ور ٿي، ڪناريءَ سان ڪنڌ، ڪلهنئون ڪپي ٿو ڏئي، ڪٿي ڏس ته ڪاپائڻ ٿي چاه مان چرخو ٿو چوري. ڪٿي ڏس ته، ڪن ڪٽ، ڪاپٽ ڪاپڙي ٿي، طمع ترڪ ڪري، هنگلاج ٿيو هلي ۽ ڪٿي ڏس ته لاهوتي ٿي، معرفت جي مهراڻ ۾ ٽپيون هڻي، لاهوت لامڪان ٿو رسي. نيٺ پاڻ سڃاڻي ايئن ٿو ڄاڻي ته:

”پڙاڏو سو سڏ، ور وائيءَ جو جي لهين،

هئا اڳهين گڏ، ٻڌڻ ۾ به ٿيا.“

شاه جي شعر ۾، اهڙو ڪو جادو آهي، جو جيڪڏهن پڙهندڙ جدا جدا اکرن جي معنيٰ نٿو به سمجهي، ته به جوهر يا تت جهپيو وٺي ۽ خيال هنيانو ۾ گهڙيو وڃي. اهو ميناچ ۽ مزو ٻين جي شعر ۾ ورلي ملندو. شاه جي لفظ جو ساز به واھ جو هو. هن کي جاچ جي جبري طاقت هئي، جنهن ڪري شين کي جاچي، انهن جي ساخت موجب به انهن کي نالا ڏئي ٿو. مثلاً: سڀ جا به پڙ ڏسي کيس ڪهڙو نه پورو نالو ٿو ڏئي:

”ٻاڙو پئي نه ٻيڙي، مٺو منهن لڳوس.“

شاه اکرن جو اڪٽ پندار آهي. هڪ لفظ جا ڪئين مترادف اکر ٿو ڏي. هڪ لفظ جا جيڪي ثاني لفظ ڏئي ٿو، تن جي وچ ۾ فرق به رکي ٿو. اٺ لاءِ ڪرهو، چانگو، ليڙو، توڏو، گوڙو، ميو، پورو، بوتو وغيره. تير لاءِ سيلو، پيلو، لوري، لوه، ڪان ۽ بان وغيره، بهادر لاءِ، وير، ڪرو، مهائي، جنگ، پانو، مانجهي، ستر، ورنه، ڪوٺرو، بانڪو، پاوننگ، گهوٽ، راوت ۽ بورائو وغيره. شراب لاءِ، ڪڪو، مٺ، سرو، مي وغيره.

اهي لفظ پنهنجي علمي لياقت يا پسورائي پسان ٿي خاطر استعمال ڪونه ٿو ڪري، پر هر هڪ لفظ پنهنجي پنهنجي جاءِ تي مستقل ۽ موزون معنيٰ ٿو پيش ڪري.

انهن سڀني خوبين جي بنا تي، ائين چوڻ غير مناسب نه ٿيندو، ته شاه سنڌ جي شاعرن جو سرتاج آهي، ڇاڪاڻ جو، ٻيا سنڌي شاعر، شاه جي ڪٽيءَ تي اڃا پهچي ڪونه سگهيا آهن. ”شاه جو ڪلام، خلوت ۾ پڙهيو، خواه محفل ۾، خواه ڪنهن مثال يا ٽيڪا طور ڪتب آڻيو، ته نيون نيون خوبيون اسان جي اچرج جو ڪارڻ ٿينديون ۽ سندس طبع جي فراواني جي شاهدي ڏينديون ۽ وري وري پڙهڻ سان سندس شعر ۾ ضرور اهڙي ڪا نئين نزاکت نظر چڙهندي، جا اڳي اک کان ڳسي ويئي هوندي.“

فصل - ۴

رسالي جي سرن جو احوال

هندستاني علم موسيقي مطابق، ڇه وڏا راڳ آهن ۽ هر هڪ راڳ کي ۳ زالون (راڳنيون) ۸ پتر (پٽ) ۽ ۸ پارجا (ڌيون) آهن. شاه جي رسالي کي ترتيب ڏيندڙن، ڪن سرن تي، هندستاني راڳن ۽ راڳين جا نالا رکيا آهن. وڏن راڳن مان صرف ”سري راڳ“ جو نالو، هڪ سر تي رکيو ويو آهي، باقي ٻيا نالا فقط راڳين جا آهن، جي هيٺ ڏجن ٿا:

(۱) ڪلياڻ (۲) يمن ڪلياڻ (سمپورڻ راڳ) (۳) ڪنيات (ڪماچ) (۴) سهڻي (توڏي، ديبڪ راڳ جي زال) (۵) سارنگ (ملهار) (۶) ڪيدار (ڪيڏارو) (۷) ديسي (ديبڪ جي هڪ زال) (۸) سورڻ (۹) بروا (برو سنڌي) (۱۰) رامڪلي (۱۱) بلاول (۱۲) آسا (۱۳) ڌناسري (اهو سڄو سر ڪليو ويو آهي) (۱۴) پوري (۱۵) ڪاموڏ (ڪامود) (۱۶) نسبت.

رسالي مرتب ڪندڙن، وري ڪن سرن تي مضمون جي مد نظر نالا رکيا آهن، جي هيٺ ڏجن ٿا:

(۱) سامونڊي (سري راڳ ۾ ڳائي سگهجي ٿو) (۲) سسئي آبري (ديسي ۾ ڳائي سگهجي ٿو) (۳) معذوري (۴) ڪوهياري (۵) مومل راڻو (۶) ڪاهوڙي (۷) رپ (۸) لينلان چنيسر (۹) ڪاپانتي (۱۰) مارئي (۱۱) ڪارابل (۱۲) گهاٽو (۱۳) حسيني (عربي ۽ فارسي سر) (۱۴) پرياتي (۱۵) ڏهر (۱۶) هير رانجهو (هي سڄو سر خارج ڪيو ويو آهي) (۱۷) بيراڳ هندي (هي سڄو سر رد ڪيو ويو آهي) (۱۸) سر بروو چوٽڪو (هي سڄو

سر رد ڪيو ويو آهي. (۱۹) ڊول مارئي هي سڄو سر ترڪ ڪيو ويو آهي.

جن سرن تي، مضمون مطابق نالا ڏنل آهن. سي گوڙن کان ڳارائي، معلوم ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ويئي، ته ڪهڙن راڳن يا راڳين ۾ اهي ڳائي سگهن ٿا. هنن جو متفق رايو آهي، ته اهي بيت، گهڻين ئي هندستاني راڳين ۾ ڳائي سگهجن ٿا. شايد اهوئي سبب آهي، جو مٿن نالا مضمون جي مدنظر رکيا ويا آهن.

فصل ۵

رسالې جي تصنيف ۽ تاليف

شاه عبداللطيف پنهنجن هٿن سان، ڪي به ڪين لکيو هو، جڏهن وجد جي حالت ۾ ايندو هو، تڏهن في البدیه يعني بي اختيار ويندو هو بيت چوندو، جي سندس فقير بروقت لکي وٺندا هئا، ۽ ياد ڪيو پيا ڳائيندا هئا. انهيءَ طرح فقيرن، شاه جي ڪلام جا ٽي نسخا لکيا هئا. عام طرح سان چيو وڃي ٿو، ته وفات کان ٿورو اڳ، شاه فقيرن کان اهي نسخا وٺي، ’ڪراڙ‘ جي ڍنڍ ۾ اڇلائي ڇڏيا هئا؛ ڇاڪاڻ جو کيس انديشو هو، ته متان رواجي ماڻهو، سندس ڪلام جو روحاني راز نه پروڙي. گمراهيءَ جي ڪن ۾ ڪرڻ. شاه جي انهيءَ قدم تي، مريدن ۽ فقيرن ۾ واويلا مچي ويئي. شاه کي رحم اچي ويو، جنهن پنهنجي مريدائي مائي نيامت (نعمت) جنهن کي اڪثر بيت برزبان ياد هئا، کي حڪم ڏنو، مريدن کي بيت لکرائي. جيئن جيئن بيت لکبا ويا تيئن تيئن شاه تصديق ڪندو ويو، ته ڪلام صحيح نقل ڪيو ويو آهي. انهيءَ نسخي کي ’گنج‘ ڪوٺيندا آهن. جو اڃا درگاه جي گادي نشين وٽ رکيل آهي. ’گنج‘ ۾ شاه جا بيت ڪنهن به ترتيب يا ’سلسلي‘ وار درج ٿيل ڪونهن. سندن وفات کان پوءِ، فقيرن بيتن کي مضمون مطابق سرن ۾ تقسيم ڪري، موجوده صورت ڏني.

ڪوبه عقل وارو، انهيءَ ڳالهه تي اعتبار نه ڪندو ته ڪو شاعر، پنهنجو ڪلام هن طرح ضايع ڪندو. پورڙن کي پٺيلاڻ لاءِ هي اُٺا، گهڻن ئي ٻين درويش صفت شاعرن لاءِ پڻ گهڙيا آهن، بهر صورت رسالو، ڇهه سو سالن کان به مٿي، شاعر جي سن وفات يعني ۱۷۰۲ع کان وٺي ۱۸۶۶ع تائين، قلمي صورت ۾ رهيو. پهريون ڇاپو ٽرمپ صاحب جي ڪوشش سان، جرمنيءَ جي لپسيا شهر ۾ ڇپيو. هن صاحب کي به عمدا

جهونا قلمي نسخا هٽ چڙهيا هئا، جن کي ڪنهن هوشيار سنڌيءَ کان پيٽرائي صحيح ڪري، مذڪور نسخو تيار ڪرايائين. جيتوڻيڪ هن نسخي ڇپڻ لاءِ، کيس برطانيه سرڪار کان ڪافي مالي مدد ملي، تنهن هوندي به گهٽ رقم هٿ سبب، ڪيترا سر پنهنجي ڇپيل نسخي ۾ درج ڪرائي نه سگهيو. هن ڇاپي ۾ فقط ۲۶ سر آهن. انهيءَ جي علاوه منجهس ٻيون به خاميون رهجي ويون. هڪ ته صورتخطي نه اصلوڪي ۽ نه آهي هاڻوڪي. مگر سندس خود بنايل. ٻيو ته تلفظ ۱۸۶۶ع وارو اختيار ڪيو اٿس. ٽيو ته، ڪٿي ڪٿي پڙهڻيون بدلايون ويون آهن. انهن سڀني اوڻاين جي هوندي به، شاباس آهي هن شخص کي، جنهن رسالي کي اونڌاهيءَ مان ٻاهر ڪڍيو. هن نسخي ۾ جيڪي وايون درج ٿيل آهن، سي درحقيقت شاه جون آهن. اها هن نسخي جي وڏي خوبي آهي.

رسالو جو ٻيو هڪ سنگي ڇاپو، قاضي ابراهيم جي سعي سان، بمبئي ۾ سن ۱۸۶۷ع ۾ شايع ٿيو، جنهن ۾ هن صاحب بنا ڪنهن تميز جي، جيڪو ڪچو ڪو ڪلام هٿ آيو اٿس، سو ڪٿي درج ڪيو اٿس. هن نسخي جي صورتخطي پڻ اڳوڻي آهي، جنهن جي پڙهڻ ۾ ڏکيائي ٿئي ٿي. ”هن جهڙو ردي نسخو هڏين هٿ نه ايندو.“ (گر بخشاڻي)

سن ۱۹۰۰ع ۾، سنڌ سرڪار جي تعليم کاتي، موجوده صورتخطي ۾. رسالو ڇپايو، جنهن ۾ به عيب آهن. هڪڙو ته شاه جي ڪلام ۾ ٻين سگهڻن جو جيڪو ڪلام اچي ويو آهي، تنهن کي ترڪ نه ڪيو ويو آهي. ٻيو ته شاه جي ڏينهن وارو تلفظ ڦيرائي، ”ان کي عاملڪو لباس پهرايو ويو آهي.“ ٽيون ته ڪيتريون صحيح پڙهڻيون ڇڏي، خودڪشيديون پڙهڻيون ڏنيون ويون آهن.

سن ۱۹۱۳ع ۾، مرزا قليچ بيگ، سرڪاري ڇاپي ۾ جيڪي بمبئي ڇاپي وارا ڇڏيل بيت هئا، سي اضافو ڪري موجوده صورتخطيءَ ۾ هڪ ڇاپو پڌرو ڪيو. هن ڇاپي ۾، بمبئي واري سنگي ڇاپي ۽ سرڪاري ڇاپي وارين سڀني اوڻاين سان گڏ، وڏي وڏهيءَ آهي جو، منجهس ڇپائيءَ جون نهايت گهڻيون چڪون رهجي ويون آهن، جنهن ڪري پڙهڻ

جي قابل نه آهي. هن نسخي جي هوبهو سنگي ڪاپي مولوي محمد ابراهيم بختارپوريءَ سن ۱۹۳۱ع ۾ عباسي لئو پريس مان ڇپرائي، جنهن ۾ به ٽپڙ ساڳيا آهن.

سن ۱۹۲۳ع ۾، ڊاڪٽر گربخشاڻي گهڻي جفاڪشيءَ بعد شاه جي رسالي جا ٽي جلد معنيٰ، شرح ۽ سمجهاڻيءَ سميت شايع ڪرائي، سنڌي ادب جي بي انتها خدمت ڪئي. هن نسخي ۾ هيٺيون خصوصيتون آهن:

هڪڙو ته گهڻي تفحص ۽ چانڊ چونڊ بعد، ڌاريون ڪلام ترڪ ڪري، شاه جو صحيح ۽ سچو ڪلام ڏنو اٿس. ٻيو ته، لفظن جا اشتقاق ڏنا اٿس. ٽيون ته، هر هڪ اکر تي اعرابن ڏيڻ ڪري پڙهڻي ٻڌي ڇڏي اٿس. چوٿون ته، مختلف پڙهڻيون هيٺان حاشيءَ ۾ ڏنيون اٿس. پنجون ته، صورتخطي موجوده آهي. ڇهون ته تلفظ لاڙي رکيو ويو آهي، ڇاڪاڻ ته شاه لاڙ جو هو. رسالي جي قلمي نسخن ۾ ڏنل تلفظ لاڙي آهي، لاڙ جا ماڻهو اڃا تائين اکرن جو اهو تلفظ ڪندا آهن ۽ اهو تلفظ اشتقاق مطابق آهي.

هيترين خوبين هوندي به، اڃا هي نسخو مڪمل نه آهي. رواجي نسخن ۾ ۳۷ سر آهن، جن مان ڊاڪٽر گربخشاڻي صاحب هيٺين ڇهن سڄن سرن کي ڌاريون ڪلام سمجهي ترڪ ڪرڻ جو خيال، مقدم جي ڏهين فصل ۾ ظاهر ڪيو آهي:

(۱) سر بيرآب هندي (۲) هير رانجهو (۳) سر بروو سنڌي چوٽڪو (۴) سر ڍول مارئي (۵) سر ڌناسري (۶) سر بسنت. مرزا قليچ بيگ شاه جي ’احوال شاه عبداللطيف‘ واري ڪتاب جي صفحي ۶۲ تي سر بيرآب، هير رانجهو، ڍول مارئي، سر سنڌي بروو چوٽڪو، ڌاريون ڪلام تسليم ڪري ٿو. انهيءَ حساب سان به، باقي شاه جا مرتب ڪيل ۳۱ سر ٿيا، جن مان ڊاڪٽر گربخشاڻي جي ٽن حصن ۾ فقط ۱۷ سر اچن ٿا. ڇيو وڃي ٿو ته چوٿون جلد تيار ڪري رکيو هئائين، پر ڪن نامعلوم سببن ڪري شايع ڪرائي نه سگهيو. ڊاڪٽر دائودپوٽي صاحب، جنهن ساڻس ڪلهوڪلهي ۾ ڏٺي ڪم ڪيو هو، تنهن مون

کي ٻڌايو ته ”مون، چوٿون جلد، گريخشاڻي جي آنجهاني ٿيڻ بعد، سندس پٽ کان گهريو هو، پر هو نٿائي ويو. مون چوٿون جلد ڪونه ڏٺو هو ۽ نڪي ان جي تيار ڪرڻ ۾ ڪو منهنجو حصو هو. منهنجي خيال موجب سر ڪيڏارو شاه جو ڪلام نه آهي. ڊاڪٽر اهو ٽئين جلد ۾ درج ڪيو، تنهن ڪري منهنجو هن سان اختلاف ٿيو هو ۽ آءٌ پوءِ ساڻس شريڪ ڪار نه رهيس.“

موجوده نسخي ۾ هيٺيون خوبيون رکيون ويون آهن:

(۱) شاه جا ٽيه ٽي سر ڏنا ويا آهن، يعني شاه جو مڪمل رسالو پيش ڪيو ويو آهي.

(۲) سڀني سرن ۾ تلفظ لاڙي رکيو ويو آهي.

(۳) اکرن جي هجي، هاڻوڪي سنڌي صورتخطيءَ ۾ ڏني ويئي آهي.

(۴) ڇنڊ ڇاڻڊ بعد ڌاريو ڪلام رد ڪري شاه جو سچو ۽ صحيح ڪلام پيش ڪيو ويو آهي.

(۵) ته هر صفحي جي هيٺيان، انهنجن الفاظن جي معنيٰ ڏني ويئي آهي، جيئن پڙهندڙ کي هرهر سارو ڪتاب اٿلائي، پٺيان معنيٰ ڳولڻ جي تڪليف ڪرڻي نه پوي.

(۶) هر هڪ اکر کي اعراب ڏنا ويا آهن، جيئن ڪابه پڙهڻ ۾ غلطي نه ٿئي.

(۷) هر هڪ سر جي اڳيان، سر جي حقيقت، مضمون، آکاڻي ۽ روحاني راز، نثر ۾ بيان ڪيا ويا آهن.

(۸) ڇپائي سٺي ڪاغذ، گهڻي احتياط ۽ خرچ سان ڪرائي ويئي آهي.

رسالي جي سڀ ڪنهن نسخي ۾ سرن جو سلسلو به الڳ الڳ آهي. هن نسخي ۾ ڊاڪٽر گريخشاڻي وارن ڏنل ۱۷ سرن جو نمبر ساڳيو بهاريو ويو آهي ۽ باقي سر، اهميت آهر نمبر وار بهاريا ويا آهن.

شاھ جو رسالو

سر ڪلياڻ

لغتي معنيٰ:

ڪلياڻ هڪ راڳڻيءَ جو نالو آهي، جا سج لهڻ کان پوءِ ڳاڻبي آهي. ڪلياڻ لفظ جي معنيٰ آهي 'سُڪُ يا خير'.

سُر بابت:

ڊاڪٽر گربخشاڻي واري نسخي جي پهرين داستان ۾ ٽن بيتن (نمبر ۲، ۳، ۴) جو اضافو ڪيو ويو آهي، ڇاڪاڻ ته تحقيقات بعد معلوم ٿيو آهي ته اهي بيت شاه جي ڪلام مان ئي آهن.

مضمون:

رسالي جي ابتداء مشرقي مسلمان مصنفن جي دستور موجب، حمد و ثنا سان ڪئي وئي آهي. رسالي جي شروع ۾ سر ڪلياڻ اچي ٿو، جنهن ۾ الله جي صفت، پيغمبر پاڪ جي نعت، ۽ اصحابن سڳورن جي تعريف بعد، سلوڪ جو سبق پڙهايو ويو آهي.

روحاني راز:

هن سر ۾ سالڪ کي وحدانيت جي راه ڳڙهڻ جي هدايت ڪيل آهي. توحيد پرستي، جنهن ۾ رسالت تي ايمان آڻڻ پڻ شامل آهي، سالڪ لاءِ نهايت ضروري ڪري ڄاڻايو ويو آهي. سالڪ کي وحدت ۽ ڪثرت جو مسئلو عمدي ڍنگ ۾ سمجهايندي، ٻڌايو ويو آهي ته 'حق' هيڪڙو آهي. جيڪي کي تون دنيا ۾ پسين ٿو سو نه فقط الله کانسواءِ ٻيو ڪي ڪين آهي، بلڪ جيڪي کي آهي سو سڀ الله آهي. انهيءَ عقيدتي کي 'هم اوست' يعني سڀ ڪجهه اهو پاڻ آهي، چئبو آهي. صوفين جا ٻه

گروہ آهن: هڪڙا هم اوست جا ڦاٿل آهن ۽ ٻيا ’هم از اوست“ يعني سڀ ڪجهه ان جو بنايل آهي، جا ڦاٿل آهن. شاھ عبداللطيف جو عقيدو هو ته ڪائنات حق جو ظهور آهي، تنهنڪري هر هڪ شيءِ ۾ ذات الاهيءَ جو جلوو ضرور آهي.

شاھ صاحب فرضين، سنتن ۽ واجبن، ادا ڪرڻ جي تلقين ڏيڻ يعني شريعت جي منزل طئي ڪرڻ لاءِ هدايت ڪري، توبه جي تسبيح پڙهڻ ۽ نفس اماره کي ماري، مات ڪرڻ سان ٻيون صوفين جون ئي منزلون اُڪري پار پئي، الله سان لڻي ٿي وڃڻ تي پڻ هن سر ۾ زور ڏنو آهي. سندن قول موجب جيڪو ايمان کي پهتو سو شريعت ۾ ڪامل ٿيو، جيڪو توبه کي رسيو، سو طريقت ۾ ڪامل ٿيو، جيڪو زهد کي پهتو ان حقيقت کي حاصل ڪيو، ۽ جيڪو عبادت ۾ پورو رهيو اُن معرفت کي حاصل ڪيو.

هن سر ۾، شاھ صاحب سچن سالڪن ۽ سڌڙين ۾ فرق ٻڌائيندي فرمائي ٿو، ته سچا عاشق ڪاتيءَ پئي ڪو نه ڪنجهن، پر سڌڙيا ’موٽيو پوءِ وڃن‘. سندس هدايت آهي ته سڪڻ جي شهادت، حاصل ۽ دنيا ۾ ڪمائي ڪرڻ گهرجي، جنهن جو ڦل هتي ۽ هتي ملندو. نفس سان جنگ جوڻ ۽ کيس مات ڪرڻ، وڏو جهاد آهي جنهن جو نتيجو، الاهي ذات جو مشاهدو آهي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُرُڪِيَاڻ

داستان پھريون

۱

اول، الله، عَلِيمٌ^۱، اعليٰ، عالمَ جو ڏٺي،
قادرُ پنهنجي قُدرتَ سين، قائمُ آھِ قديمُ،
والي، واحدُ، وَحْدَهُ، رازقُ رَبُّ رَحِيمُ،
سو ساراھِ سچو ڏٺي، چئي حَمْدُ حَكِيمُ،
ڪري پاڻ ڪَرِيمُ، جوڙون جوڙَ جَھانَ جي.*

۲

جوڙي جوڙَ جَھانَ جي، جڏھن جوڙيائين،
خاوندُ خاصِ خَلِقي، مُحَمَّدُ مُڪائِن،
ڪلمو تنھن ڪَرِيمَ تي، چئو چاڀائين،
اَنَا مولاڪَ وَ اَنْتَ مَحْبُوبِي^۲ اِيئن^۳ اُتائين^۴،
ذِڪِي^۵ ذِنائين، بئي سَرائون^۶ سَيِّدُ چي.

۱- ڄاڻڻهار * جھان جون آسون اميدون پڄاڻي ٿو. ۲- آءُ تنهنجو مولا آهيان ۽ تون منهنجو
محبوب ۳- ائين ۴- چيائين ۵- سينگاري ۶- دنيائون

جوڙي جوڙ جَهانَ جي، پاڻ ڪيائين پَرِوارُ،
 حامي، هادي، هاشمي، سردارين سردارُ،
 سونهي صحابن ست^۲ م، منجه مَسِجِدِ مِثادارُ،
 چارئي چڱا چوڌارُ، هئا هيڪاندا^۳ حبيب سين.

۴

وَحَدَهُ لاشَرِيڪَ لَهُ^۴ چئي، چوندو آءُ،
 قَرْضَ واجِبَ، سُنْتُونَ، تَنِيْتُونَ تَرَڪُ مَ پاءُ،
 توبه سَنَدِي تَسْبِيحَ، پَرَهَن سائ پُجاءُ،
 نانگا پنهنجي نَفَسَ کي، ڪا سنئين راه سونهاءِ^۷،
 تہ سَنَدِي دوزخَ باهه، تو اوڏيائي نہ آچي.

۵

وَحَدَهُ لاشَرِيڪَ لَهُ، جان ٿو چئين ايشن،
 تان مَچَ مُحَمَّدَ ڪارئي^۸، نِرَتُون^۹ منجهان نينهن،
 تان تُون وِجيو ڪيئن^{۱۰}، نايين^{۱۱} سِرُ پين کي.

۶

وَحَدَهُ لاشَرِيڪَ لَهُ، جڏهن چيو جن،
 تَن مَچيو مُحَمَّدَ ڪارئي، هيجان^{۱۲} ساڻ هنيئڻ^{۱۳}،
 تڏهن منجهان تَن، اوَتَرِ^{۱۴} ڪوَنه اوليو^{۱۵}.

۱- پڌرو، ظاهر ۲- مجلس، جماعت ۳- گڏ ۴- هو هڪڙو آهي ۽ سندس ڪو شريڪ نہ آهي ۴- تن يا انهن کان ۵- ننگ کان، شرم ڪري؛ ۶- نانگا، غافل ۷- ڏيکار. ۸- جنهن ڪاڻ دنيا ٺهي، شفاعت ڪندڙ ۹- ديان سان، صدق سان ۱۰- ڪيئن ۱۱- نمائين، جهڪائين ۱۲- هيچ مان، قرب مان ۱۳- دل ۱۴- ڏکيو تڙ ۱۵- ڏکيو

وَحَدَهُ لَشَرِيكَ لَهُ، جَنَ اَتُوا سِينِ اِيْمَانَ،
تَنِ مَجِيُو مُحَمَّدَ ڪَارِثِي، قَلْبَ سَاڻ لِسَانِ،
اَوِءِ فَائِقَ ۳ ۾ ڦَرَمَانِ*، اَوْتَرِ ڪَنهن نَه اُولِيَا.

۸

اَوْتَرِ ڪَنهن نَه اُولِيَا، سُتَرِ ۴ وِيا سَالِمَ،
هِيڪاڻِي هِيڪُ ٿِيَا، اَحَدَ سِينِ عَالِمَ،
بِي بَهَا بِالِمَ**، آڳِي ۵ ڪِيَا اُڳُهِيَن ۶.

۹

آڳِي ڪِيَا اُڳُهِيَن، نِسُورُو ٿِي ۷ نُورُ،
لَاخُوفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۸، سَچَن ڪُونهي سُورُ،
مُولِي ڪِيُو مَعْمُورُ ۹، اَنگُ اَزَل ۾ اَنِ جُو.

۱۰

وَحَدَهُ جِي وِڊِيَا، اِلَالَهُ سِينِ اَوِرِيَن***،
هِنِيُون حَقِيقَتَ گُڏِيُو، طَرِيقَتَ تَوِرِيَن،
مَعْرِفَتَ جِي مَابِ سِينِ، ڏِيسَانْدَرُ ۱۰ ڏَوِرِيَن،
سُڪِ نَه سَتَا ڪَڏِهِيَن ۱۱، ويهي نَه ووڙِيَن ۱۲،
ڪَلَهِنْتُون ۱۳ ڪَوِرِيَن ۱۴، عَاشِقَ عَبْدِاللطيفُ چِي.

۱- چيو ۲- زبان ۳- اعليٰ فوقيت وارا * خدا جي حڪم جي پيروي ڪرڻ ۾ اگر
۴- سڻائو ٿو. ** دوست ۵- ڏٺي، آقا ۵- نڄ ۶- ازل کان وٺي ۷- نڄ ۸- نه آهي ڪو
خوف انهن کي، نڪو ڪو کين ڏک رسندو. (ق- ۲، ۶۲) ۹- وسندڙ، ممتاز *** جن
وحدت جي سچي معنيٰ سمجهي، سي 'الاله' جو ذڪر پيا ڪن ۱۰- پرڏيه، عالم عيب
۱۱- ڪنهن ۱۲- آرام ڳولين ۱۳- ڪلهن کان ۱۴- دين، ڪپن.

وَحَدَهُ جِي وَدِيَا، اِلَالَهَ اَدَ ڪِيا،
محمد رسولَ چَمِي، مُسلمانَ ٿِيَا،
عاشقَ، عبداللهِ لطيف چي، اِنهيءَ^۱ پَه^۲ پيا،
تيلانن^۳ دَڙي دُٿا^۴، جيلانن ويا وَحدَتَ گُڏجي.

۱۲

وَحَدَهُ جِي وَدِيَا، ڪِيا اِلَالَهَ اَدَ،
سي دَڙَ پَسي سَتَ، ڪنهن اِياڳيءَ نه ٿِي.

۱۳

سِرُ دُونِديان، دَڙَ نه لَهان، دَڙَ دُونِديان، سِرُ ناهِ،
هَتَ ڪَرايون آگريُون، ويا ڪَچي ڪانن^۱،
وَحدَتَ جِي وهانءِ^۲، جِي ويا سي وَدِيَا.

۱۴

وَحَدَهُ لا شَرِيڪَ لَه، ٻَدءِ نه ٻوڙا،
ڪِي تو ڪَنين نه سُئا، جِي گهٽَ اندر گهوڙا،
گاڙيندين ڳوڙها، جِتَ شاهدَ ٿيندءِ سامهان.

۱۵

وَحَدَهُ لا شَرِيڪَ لَه، اِيءِ وهائجَ^۸ ويءِ^۹،
کَٽين جِي هارائين، هِنڌَ تنهنجو هيءِ،
پاٿان چونديءِ پِيءِ، پَري جامُ^{۱۰} جَنَتَ جو.

۱- انهيءَ ۲- رستي، خيال ۳- تڏهن ۴- صفا يا سڳورا ڪيا (چوندي ڪنيا) ۵- جڏهن
۶- ڪيڏانهن، ڪٿي ۷- شادي، وصال. ۸- خريد ڪج ۹- وکر، سودو، واپار ۱۰- پيالو

وَحَدَهُ لَاشْرِيكَ لَهُ، اِيءُ هِيڪَڙائيءَ حَقُّ،
پِيائِي ڪي ٻڪُ، جَن وَدَو سِي وَرَسِيَا.

۱۷

عاشقُ چَوُ مَرَّ اَنَ ڪي، مَرَّ ڪي چَوُ معشوقُ،
خالقُ چَوُ مَرَّ خامَ ۲ تون، نَه ڪي چَوُ مخلوقُ،
سَلِجُ تَنهين سَلوڪَ ۳، جو ناقصِ ثَنان ۴ نِگيو.

۱۸

وَحَدَتانَ ۶ ڪَثَرَتَ ۷ ٿي، ڪَثَرَتَ وَحَدَتَ ڪُلُ ۸،
حَقُّ حَقِيقِي هِيڪَڙو، ٻولي ٻيءَ ۹ مَر پُلُ،
هُوَ هَلاچو ۱۰ هُلُ، بِاللّٰهِ ۱۱ سَنَدو سَجَڻين.

۱۹

پاڻهين ۱۲ جَلُ جَلالُه، پاڻهين جانِ جمالُ،
پاڻهين صُورَتَ پَرِينءَ ۱۳ جي، پاڻهين حَسَنُ ڪمالُ،
پاڻهين پيرُ مُريدُ ٿئي، پاڻهين پاڻَ خيالُ،
سڀ سڀوئي حالُ، مَنجهاڻي ۱۴ معلومُ ٿئي.

۲۰

پاڻهين پسي پاڻَ ڪي، پاڻهين ئي محبوبُ،
پاڻهين خَلقي خُوبُ، پاڻهين طالبُ تَن جو.

۱- پليا، گمراه ٿيا ۲- اي ڪچا!، اڻ آزمودگار! ۳- صوفي طريقي جا راز ۴- عيب کان
۵- نڪتو، آزاد ٿيو. ۶- هِيڪَڙائيءَ مان ۷- گهڻائي، دنيا ۸- سموري ۹- ٻئي ڪنهن
۱۰- هل، هنگامو ۱۱- خدا جو قسم ته ۱۲- پاڻ ئي، خود پاڻ ۱۳- مجازي محبوب
۱۴- اندر جهاتي پاڻ سان.

سو هيءُ، سو هو، سو اجل، سو الله،
سو پرين، سو پساہ، سو ويري، سو واهرو.

۲۲

پَڙاڏو^۱ سو سڏ، وڙ^۲ وائيءَ^۳ جو جي لهين،
هئا اڳهين^۴ گڏ، ٻڌڻ^۵ ۾ ٻه ٿيا.

۲۳

ايڪُ قصر، در لڪ، ڪوڙين ڪٽسِ گرگيون^۶،
جيڏانهن ڪريان پرڪ^۷، تيڏانهن صاحبُ سامهون.

۲۴

ڪوڙين ڪاڀاڻون^۸ تنهنجيون، لکن لڪ هزار،
جي^۹ سڀ ڪنهن جيءَ^{۱۰} سين، درسَن^{۱۱} ڌارو ڌار،
پرِيمِ تنهنجا پار^{۱۲}، ڪهڙا چئي ڪيئن چوڻان.

واڻي

سيڪا پريان ڪون^{۱۳} پوڄي،

نينهن نيڻين^{۱۴}، ڳڻ^{۱۵} ڳاله^{۱۶} وو.
جا چتايڻ^{۱۷} چت ۾، سا ٿو سڄڻ ٻُجهي^{۱۸}،
نينهن نيڻين، ڳڻ ڳاله وو.
لاتِ جا لطيفَ جي، سڏ ٿنهنجو سڄي^{۱۹}،
نينهن نيڻين، ڳڻ ڳاله وو.

۱- پڙلاءُ ۲- پيچ، وٽ، رمز ۳- ٻولي، آواز ۴- اڳيئي ۵- محلات ۶- دريون ۷- نظر
۸- صورتون، شڪليون ۹- روح، (مطلق هستي) ۱۰- روح، (عارضِي هستي) ۱۱- ديدار
۱۲- اهڃاڻ، صفتون ۱۳- پرينءَ کي ۱۴- نينهن نيڻن سان ٿيندو آهي ۱۵- خوبِي
۱۶- ڳاله ۾، عمل ۾. ۱۷- ڏنم، خواهش ڪيم ۱۸- پرورِي، ڄاڻي ۱۹- ٻڌجي

داستان ٻيو

۱

اڳهي^۱ آڳهائي^۲، رنجُ پريان کي رسيو،
چڪيم چڱائي، سورانگهي^۳ سوريءَ تان.

۲

اندا اوندو ويڇ^۴ ڪل ڪڇاڙيا کانئين^۵؟
اسان ڏکي ڏيل^۶ م، تون پيارين پيڇ^۷،
سوري جنين سيڇ، مرڻ تن مشاهدو^۸.

۳

سوريءَ سڌ ٿيو، ڪا هلندي جيڏيون؟
وڃڻ تن پيو، نالو نينهن گنه^۹ جي.

۴

سوري سڌ ڪري، اِي عاشقن کي،
جي اٿي سڌ سڪڻ^{۱۰} م، تو ڪو^{۱۱} م، پير^{۱۲} پري،
سي سي ڌار ڌري، پڇج پوءِ پريتو^{۱۳}.

■

سوري آه سينگار، آڳهن عاشقن جو،
مرڻ موٽڻ ميهڙو، ٿيا نظاري نروار،
ڪسڻ جو قرار^{۱۴} اصل عاشقن کي.

۱- قبول پئي، اثر ڪيو ۲- بيماري ۳- چڱي طرح اورانگهي يا لنگهي ۴- طبيب ۵- تون
ساڙين ٿو ۶- پيڇي، دوا ۷- ديدار ۸- ولن ۹- پوئتي هٽاءِ ۱۰- قدم ۱۱- محبت
۱۲- انجام، واعدو.

سُورِي سِينگاري، اصل عاشقن کي،
لڏيا کين، لطيفُ چي، ٿيا نيزي نظاري،
ڪوٺيو ڪناري^۱، آٿيو چاڙهي ان کي.

۷

سُورِيءَ مٿي سڀڻ، ڪهڙي ليکي سَنَرا^۲؟
جِيلهن^۳ لڳا نيڻ، تي^۴ سَورِيائي سِيچَ ٿي.

۸

سُورِيءَ چڙهڻ، سِيچَ پَسڻ، اِي ڪَمُ عاشقن،
پاهُون^۵ ڪين پَسَن، ساڻو^۶ هلَن سامهان.

۹

سُورِيءَ جي سَوَ وارَ، ڏيهاريو چَنگِ^۷ چڙهين،
جِمَ^۸ وِرچي چڏين، سِڪڻَ جي پَچارَ،
پَرَتِ نه پَسين پارَ^۹، نِينهن جِڻائين^{۱۰} نِگِڻوا^{۱۱}.

۱۰

پهرين ڪاتي پاءِ، پُچج پوءِ پَرِيَتُو^{۱۲}،
ڏُڪُ پريان جو ڏيل^{۱۳}، واڄَتَ جيئن وڄاءِ،
سِيخَن ماهَ پَچاءِ، جي نالو گِڙيءَ^{۱۴} نِينهن جو.

۱- گوشت تنگڻ لاءِ ڪنڊن جي قطار ۲- خوش، وفادار ۳- جنهن صورت ۾ ۴- تنهن صورت ۾ ۵- پٺتي ۶- اشراف، سڄڻ ۷- ڪنڊو، نيزو ۸- مٿان ۹- انت، حدون، طرف ۱۰- جتان ۱۱- نڪتو ۱۲- محبت ۱۳- ورتو ائيني

ڪاٽيءَ ڪونهي ڏوه^۱، ڳن وڍيندڙ هت^۲ ۾،
 پسيو پر عجيبَ جي، لچيو^۱ وڃي لوه^۱،
 عاشقن آندوه^۲، سدا معشوقن جو.

۱۲

ڪاٽي تڪي م^۱ ٿئي، م^۲ مڻياڻي^۲ هوءَ،
 مان ورم^۳ تو^۴، مون پريان جا هٿڙا.

۱۳

ڪاٽي جا قريبَ جي، سا هڏ چيري چم^۱،
 عاشقن پنهنجو آڱ^۶، الله ڪارڻ وڌيو.

۱۴

جي تو سڪڻ سڪيو، ته ڪاٽيءَ پئي م^۱ ڪنجه^۱،
 سپريان جي سور جو، ماڙهن^۷ ڏجي نه منجه^۱،
 آندر اِيءُ آهنج^۱، سانڍج سڪائون ڪري.

۱۵

جان وڍين تان ويه^۱، نه ته وڻيو واٽ وانءُ^۸ تون،
 هيءُ ٽنن جو ڏيه^۱، ڪاٽي جنين هت^۲ ۾.

۱- لڏيو، ڏڪيو. ۲- غم، ڏک. ۳- مڏي ئي. ۴- ترسن، دير ڪن. ۵- تنهنڪري. ۶- انگ،
 جسم. ۷- ماڻهن کي. ۸- وح

۱۶

ڪاٽي جَن ڳري^۱، مان لنُون لڳو^۲ تَن سِين،
محبتَ جي ميدانَ ۾، وِجان پيرَ پَري،
آڏيءَ سِرُ ڌري، مانَ ڪَهَنهُون^۳ سَپرين.

۱۷

اڳيان آڏين وَتَ، پوين سِرَ سَنَاهِيَا،
ڪاٽِ تہ پوءِ قبولَ ۾، مَچُ^۴ پاپن گهٽِ،
مَٿا مُهاينَ جا، پيا نہ ڏسِين پَتِ؟
ڪلاڙڪي^۵ هَتَ، ڪُسنَ جو ڪوپَ^۶ وهي.

۱۸

جي اٿي سِڪَ سُرڪَ جي، تہ وَنَ^۷ ڪلاڙن ڪاٽي^۸،
لاهي رڪُ، لَطيفُ چي، مَٿو وَتَ ماڻي،
تِڪَ ڏيئي پڪَ^۹ پيءُ تون، گهوٽَ منجهان گهاٽي،
جو وَرَنهَ^{۱۱} وهائي^{۱۲}، سو سِرَ وَتَ^{۱۳} سِرُو^{۱۴} ساهنگو^{۱۵}.

۱۹

جي اٿي سَدَ سُرڪَ جي، تو وَنَ ڪلاڙڪي هَتَ،
لاهي رڪُ، لَطيفَ چي، مَٿو ماڻي وَتَ،
سِرُ ڏيئي ۾ سَتَ^{۱۶}، پيڇ ڪي پيالِيُون.

۱- گهر ۾، وَتَ (هٿ ۾) ۲- نينهن لڳو ۳- اسان کي ڪُهَن ۴- مٿان ۵- ميهڙ وارن،
مٿن ۶- شراب چڪائيندڙن، مرشد ڪامل ۷- قهر ۸- وڃ ۹- شراب چڪائيندڙن جي
بني ۱۰- سرڪ، ڍڪ ۱۱- نوجوان، بهادر مرد ۱۲- غش ڪري، منجهائي ۱۳- سر جي
عيوض ۱۴- شراب ۱۵- ساهنگو، سستو ۱۶- سر جو سڏو ڪر.

جي اٿئي سڌ سُرڪَ جي، تہ وَنءُ ڪَلارُڪي ڪُوءُ^۱،
 مَهِيسَرَ^۲ جي مَدَ^۳ جي، هُتِ هَڏِهين^۴ هُوءُ^۵،
 جان رَمَزِ پُرورِ ٿيم رُوءِ، تان سِرَ وِ سُرڪي سَڳِي^۶.

۲۱

جي اٿئي سِڪَ سُرڪَ جي، تہ وَنءُ ڪَلارُڪي ڳِرِ^۷،
 وِڏَ، چِرَڻَ، چِرَڻَ، پَهَتِ^۸ اَنِين جي پِرِ،
 جي وِڻي پُوڻي وِرِ^۹، تہ سَهَنگي آه، سِيڏُ جي.

۲۲

ناڻي ناهِ ڪَڪُوہ^{۱۰}، ڪِنِ، مُلِ، مَهَنگو مَنڌا^{۱۱}؟
 سَنبَاهِج، سِيڏُ جي، ڪاڻڻَ ڪارِڻَ ڪَنڌَ،
 هيءُ تَنين جو هَنڌَ، مَٿن پاسِ مَرِنِ جي.

۲۳

عاشقَ زهرَ پِيَاڪَ، وَهُ پَسِيو، وَهَسَنَ^{۱۲} گهڻو،
 ڪَڙي ۽ قَاتِلَ جا، هَميشَ هِيراڪَ،
 لَڳِيَن لُڻون لطيفُ چَڻي، فَنّا ڪِيا فِرَاقَ،
 توڻي چَڪَن چاڪَ، تہ پِهَ آهَ نہ سَلَنِ عامَ کي.

۱- گهٽيءَ ۲- پير مغان، ساقي، مرشد ڪامل ۳- شراب ۴- هميش ۵- هوڪو، هل
 ۶- بنهن، نونو ۷- سڻن گڻن واري ۷- گهر، بني وٽ ۸- رستو، دستور ۹- حاصل ٿيڻي
 ۱۰- شراب جو قسم ۱۱- شراب ۱۲- خوش ٿيڻ.

مَ ڪَڙ سَڌَ سَڙي^۱ جي، جي تون ٿارپڻ ٿو،
پيتي جنهن^۲ پاسي ٿئي، منجهان رڳن رُوح،
ڪاٽي^۳ چڪ ڪَڙو^۴، لاهي سِر، لطيفُ چي.

۲۵

سَڌَڙيا سَڙي جُون، ڪَڙو پَچارُون ڪَن؟
جُه^۵ ڪاٽ ڪلاڙن ڪڍا، تہ موٽيو پوءِ وَجَن،
پڪون سي پيئن، سِر جَنِين جا سَتِ^۶ م.

۲۶

سِرُ جُدام، ڌڙ ڌار، دوڳ^۷ جَنِين جا ديڳ م،
سي مَرُ^۸ ڪن پَچار، هَڪيا^۹ جَن جي هَت م.

۲۷

ڊيڳڻ دوڳ^{۱۱} ڪَڙهن، جِت ڪَڙپڻ^{۱۲} ڪَڙڪو نه لهي،
تتي طَبِيبَن، چاڪَ چَڪندا چَڏيا.

۲۸

سِسي سِي گَهرَن، جي واٽيندڙ^{۱۳} وِچَ م،
اَوَ ڪَني^{۱۴} پيو پُچَن، سَرو^{۱۵} جَن سَنباھيو؟

۲۹

اصلِ عاشق پانهنجي، سِسين ساندِين،
لاھيو سِر، لطيفُ چي، ساھُ سلاڙيو^{۱۶} ڏين،
ڪَلھنڻون^{۱۷} ڪاٽين، پُچَن پوءِ پريتو^{۱۸}.

۱- شراب، عشق ۲- جنهنجي پيئڻ سان ۳- ٻئيءَ تي ۴- شراب ۵- ڪوھ، چو
۶- جڏهن ۷- عيوض م ۸- ٽڪر، ذرا ۹- پلي ۱۰- حاضر، تيار ۱۱- ٽڪر، ٻوليون
۱۲- ڪڙاهين ۱۳- شراب ورهائيندڙ، ساقي ۱۴- ڪجهه ۱۵- شراب ۱۶- گڏ، ان سان
(سلاڙيو) ۱۷- ڪلھن کان ۱۸- محبت.

۳۰

اصل عاشقن جو، سِرُ نه سانڍڻ ڪم،
 سَوُ سِينَن اڳروا، سَندو دوسان^۲ دم،
 هيءُ هڏو ۽ چَمُ، پڪَ پريان جيءَ نه پڙي^۳.

۳۱

جي مٽي وٽ^۴ مڙن، ته سيڪنهن^۵ سڌ ٿئي،
 سِرُ ڏني سَتَ جڙي^۶، ته عاشق ائين اچن،
 لڏا^۷ تي لِين، مله مهنگا سڀرين.

۳۲

مله مهنگو قَطَرُو، سڪڻ شهادت،
 آسان عبادت^۸، نظرُ نازُ پرين جو^۹.

وائِي

مند^{۱۰} پيئندي مون، ساڄن سَهي سُجاتو.
 پي پيالو عشقَ جو، سِيڪي سمجھيوسون،
 ساڄن سَهي سُجاتو.
 پريان سَندي پارَ جي، اندرِ آڳِ ائون،
 ساڄن سَهي سُجاتو.
 جيئڻ ناهي جڳ^{۱۱}، ڏينهن^{۱۲} مڙي ڏون^{۱۳}،
 ساڄن سَهي سُجاتو.
 آلا! عبدُاللطيفُ چي، آهين تُونهين تُون،
 ساڄن سَهي سُجاتو.

۱- بهتر، مقدم ۲- دوستن جو ۳- برابر ٿئي ۴- عيوض ۵- سيڪنهن کي ۶- سودو ٿئي،
 ۷- لکيا، قسمت سان ۸- اسان جو ڪم عبادت ڪرڻ ۹- محبوب جو ڪم آهي،
 مهر جي نظر ۽ ناز ڪرڻ ۱۰- شراب ۱۱- ڏينهن ۱۲- به

داستان ٽيون

۱

اٿياري^۱ اٿي ويا، منجهان مون آزار*،
حبيب ٿي هٿي ويا، پيڙا^۲ جي پچار،
طبيب^۳ تنوار، هڏ^۴ نه وٺي هاڻ مون.

۲

هڏ نه وٺي هاڻ مون، ويڃن جي وصال،
هن منهنجي حال، حبيب ٿي هادي ٿيو.

۳

حبيب ٿي هادي ٿيو، رهڻا راحت،
پيڙا نياڻين پاڻ سين، لائي ڏيئي لت،
سپيريان صحت، ڏنيم منجهان ڏڪندي^۶.

۴

اور^۷ ڏڪندو او ٿئي، هادي جنهن حبيب،
تر تفاوت نه ڪري، تنهن کي ڪو طبيب،
رهڻا رقيب^۸، ساڻر^۹ صحت سپرين.

۵

ساڻر^{۱۰} صحت سپرين آهي نه آزار،
مجلس وير^{۱۱} منو ٿئي، ڪوئيندي قهار،
خنجر تنهن^{۱۲} خوب هٿي، جنهن سين ٿئي يار،
صاحب رب ستار، سوجهي^{۱۳} رڳون ساه جون.

۱- جاڳائي * اندر ۾ محبت جو مڃ مڃائي پوء پاڻ ڪڍي ويا. ۲- درد، بيماري ۳- آواز،
سس ڦس ۴- اصل، پنھ ۵- طبيب جو اچڻ ۶- بيماري، درد ۷- وڌيڪ، عجيب، علحدو ۸-
نگهبان، خدا جو نالو ۹- دوا جو نالو ۱۰- مفيد دوا ۱۱- مهل ۱۲- تنهن کي ۱۳- صاف
ڪري، چڪاسي

رَبُّونَ ٿِيُون رِبابُ، وَجَنَ وِيلَ سَيَڪَنِينِ،
لُجُڻُ ڪُجُڻُ نَه ٿِيُو، جَانِبُ رِي^۱ جَبَابُ^۲،
سوئي سَنَدِينْدَم^۳ سِيرِينِ، ڪِيسَ جَنهن ڪَبَابُ،
سوئي عَيْنُ عَذَابُ، سوئي رَاحَتَ رُوحَ جِي.

۷

سوئي راهَ رِدِ ڪَري، سوئي رَهَنُما،
وَتَعَزَمَن تَشَاءُ وَتَذِلُ مَن تَشَاءُ^۴.

۸

پَرِ ۾^۵ پُچِيائُون، عَشَقَ جِي آسَابَ^۶ ڪي،
دَارُون هَن دَرَدَ جو، ڏاڍو ڏَسِيائُون،
آخِرُ وَالْعَصَرُ^۷ جو، اِيهين^۸ اُتائُون^۹،
تِنهان پوءِ آئون، سِڪان ٿِي سَلامَ ڪي.

۹

سِڪين ڪُوهُ^{۱۰} سلام ڪي، ڪَرِين ڪُوهُ نَه سَلامُ؟
بِسا دَر تَن حَرَامُ، اِيءُ دَر جَنِين دِيڪيو.^{۱۰a}

۱۰

مَنايان^{۱۱} مَنو گهڻو، ڪَڙو ناهِ ڪلامُ،
سُڪُوتُ^{۱۲} ٿِي سلامُ، پريان سَندي پارَ جو.

۱- کان سواءِ ۲- جواب، جواب کان سواءِ، خاموش ۳- شفا ڏيندم ۴- جنهن کي وڻيئي تنهن کي عزت وارو ڪرين ۵ جنهن کي وڻيئي تنهن کي دليل ڪرين (ق-ش- ۳، ۲۵).
۵- مخفي طور ۶- ڪارڻ ۷- سنوره والعصر جو پويون لفظ يعني 'صبر' ۸- ائين ئي
۹- چيائون ۱۰- چو ۱۰a- ڏٺو ۱۱- منائيءَ کان ۱۲- خاموشي، مات.

پريان سندي پارَ جي، مڙئي منائي،
ڪانهي ڪڙائي، چڪين جي چيت ڪري^۱.

جاڻي ٻجهي جن، توسين سورَ سَجَ ڪي^۲،
تون ڪيئن^۳ سنديون تن، پر^۴ سين پچارون ڪرين.

تو جنين جي تات^۵، تن پڻ آهي تنهنجي،
فاڏَ ڪروني اڏَ ڪرُ ڪم^۶، اِيءَ پروڙج بات،
هتَ ڪاتي، ڳڙ وات، پُچُ پَر پرين جي.

حَبِيبن هيڪارَ، منجهان مهرَ سڏَ ڪيو،
سو مون سِيَ ڄمارَ، اورڻ^۷ آهوئي ٿيو.

پاپوهي^۸ هيڪارَ، مونهان^۹ پُچيو سَجَئين،
اَلَسْتُ بِرَبِّڪُم^{۱۰}، چيائون جنهن وار^{۱۱}،
سندي سورَ ڪنارَ^{۱۲}، تن تڏانهن ڪون^{۱۳} نه لهي.

۱- دل لائي، خبرداري سان ۲- توکي سور ڏنائون ۳- ڪيئن ۴- ڌارين ۵- پچار، يادگيري
۶- ياد ڪريو مون کي، ته آءٌ به اوهان کي ياد ڪريان (ق- ش ۲، ۱۵۲) ۷- ياد ڪرڻ
۸- مرڪي ۹- مون کان ۱۰- ڇا، نه آهيان مان اوهان جو رب؟ (ق- ش- ۷، ۱۷۲)
۱۱- پيري، دفعي ۱۲- نوڪ، ڌار. ۱۲۵- تڏهن کان.

۱۶

پاڻوهيو پُڄَن، ڪٿي هَتْ حبيب جو؟
 نيزي هيٺان نينهن جي، پاسي پاڻ نه ڪَن،
 عاشقَ آجَلِ سامهان، اُونچي ڳاٽِ آچَن،
 ڪُسُ قُربُ جَن، مَرُ تَن مُشاهدو^۱.

۱۷

ڪوئي ڪُهي سُرِين، ڪوئي ڪُهن ساڻ،
 نيزي هيٺان نينهن جي، پاسي ڪَر مَ پاڻ،
 جُل^۲، وِڃاڻي جاڻ^۳، عاشقَ آجَلِ سامهون.

۱۸

ڪوئُ قَرِيبن جو، عِينُ تَرُڻ آه،
 ايءُ اَلتِي ڳالهڙي، سِڪَ وَرَندي^۴ ساهِ،
 آسَر^۵ هَڏِ^۶، مَ لاهِ، چِنُ ڳنڍِڻ اَن جو.

۱۹

ڪُهن تان ڪَر^۸ لَهن، ڪَر لَهن تان ڪُهن،
 سِڀي ماءِ مُهن^۹، سِڀي راحتَ رُوحَ جي.

۲۰

ڪُهي سو ڪَر لَهي، ڪوئي سو قَرِيبُ،
 اها عادتَ سِڪيو، هَر زَمَانُ حَبِيبُ،
 تِڇي^{۱۰} سو طَيبُ، سوئي راحتَ رُوحَ جي.

۱- ديدار ۲- هل، وڌ ۳- خودي يا هستي سمجهڻ ۴- جواب ۵- سا، اهائي ۶- آسرو، اميد
 ۷- ڪڏهن ۸- خبر چار ۹- زخمي ڪن، نيزو هڻڻ ۱۰- ڪپي ۽ ڪوري، وڌي.

ڪُنهن ۽ ڪوٺين، اِيءَ پَر سَندي سَچَين،
 سُوريءَ چاڙهيو سُڀرين، ڏنپَ ڏيهائي ڏين،
 وينا وره^۱ وٽين^۲، آءُ واڍوڙئا^۳ وهاءِ^۴ تون.

وائِي

ٿيندو تَنَ طَبِيبُ*، دارُون منهنجي^۵ دردَ جو،
 بُڪِي^۶ ڏيندَمِ پاڇه جِي، اچي شالَ عَجِيبُ،
 دارُون منهنجي دردَ جو.
 پَرِين اچي پاڻ ڪيو، سَندو غورُ غَرِيبُ،
 دارُون منهنجي دردَ جو.
 ڏُڪندو^۷ سِيوڻي ڏور ڪيو، مَنجُهون^۸ تَنَ طَبِيبُ،
 دارُون منهنجي دردَ جو.
 اُڏيون! عبداللطيف چي، هاتِڪَ^۹ آه حَبِيبُ،
 دارُون منهنجي دردَ جو.

۱- وڇوڙو، عشق جو عذاب ۲- وراهين ۳- اي ڦٽيل! ۴- خريد ڪر * دل گهريو
 حڪيم ٿيندو ۵- منهنجي ۶- دوا ۷- بيماري، درد ۸- اندر مان ۹- هوشيار، قابل.

سر يمن ڪلياڻ

لغتِي معنيٰ:

’يمن‘ لفظ جي لغتي معنيٰ آهي، ’من کي روڪڻ‘. يمن ڪلياڻ، ڪلياڻ راڳتيءَ جو هڪ قسم آهي، جو رات جي وقت ڳايو آهي.

سر بابت:

هن سر ۾، عموماً ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واريون پڙهڻيون قائم رهيون ويون آهن، پر جتي جتي ڊاڪٽر ٽرمپ واريون پڙهڻيون وڌيڪ موزون سمجهيون ويون آهن، اتي اهي اختيار ڪيون ويون آهن. ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ جيڪي بيت رد ڪيا آهن، تن مان، گهڻي تفحص بعد، جيڪي بيت شاھ جا سمجهيا ويا آهن، تن جو هن نسخي ۾ اضافو ڪيو ويو آهي. اضافي ڪيل بيتن جا نمبر هيٺ ڏجن ٿا:

داستان ۱ ۾ بيت نمبر ۲۰

داستان ۳ ۾ بيت نمبر ۱۴، ۱۵ ۽ ۱۶

داستان ۴ ۾ بيت نمبر ۲۴، ۲۵ ۽ ۲۶

داستان ۵ ۾ بيت نمبر ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹ ۽ ۴۰

داستان ۷ ۾ بيت نمبر ۱، ۲ ۽ ۸

داستان ۸ ۾ بيت نمبر ۱۰ ۽ ۲۲.

روحاني راز:

هي سر، مضمون توڻي عبارت جي لحاظ کان شاھ جو عمدو ڪلام آهي، جنهن ۾ حقيقي عشق ۽ تصوف جا ڪئين راز ۽ رمزون عمدي نموني ۾ بيان ڪيون ويون آهن. هن سر ۾ ڏنل سڀيئي تشيلون، شاھ پنهنجي وقت جي مروج ڌنڌن ۽ انهن ۾ ڪم ايندڙ اوزارن سان ڏنيون آهن. لوهارن جي دڪان تي اڱرن جو ڪوري ۾ جلڻ، ڏوٿين جو ڏنوجڻ ۽ سنڌاڻن جو

سَنَڪَن ڏسي، انهن مان عجيب نصيحتون ڪڍيون اٿس۔ ڪلالن جي بَنِيءَ تي شراب چڪجڻ، موکي جو مٿ ڪولڻ ۽ پياڪن جي پيم ڪرڻ مان پڻ سالڪن لاءِ سبق آموز نڪتا ڪڍيا اٿس۔ طبيبن جي بيچارگيءَ ۽ عشق جي مريضن جي دنياوي ويجهن کان علحدگيءَ مان ڪئين تصوف جا اسرار پلٽيا اٿس۔ حقيقي معشوق کي ڪڏهن جراح (وڌڪت جي ماهر طبيب) سان، ڪڏهن جلاد ڪاسائيءَ سان، ڪڏهن تيرانداز شڪاريءَ سان، ڪڏهن دائودي شهنشوار سان، ڪڏهن لوهار سان ۽ ڪڏهن مونڪيءَ سان تشبيه ڏئي، انهن جا مختلف اوصاف بيان ڪيا اٿس۔

سڄي عاشق کي عزازيل سان، چور سان، پتنگ سان ۽ اڱرن سان مشابهت ڏئي، هن کي ڪئين مشورا ڏنا اٿس۔ مولانا روميءَ جي سڄي مثنويءَ جو ت هڪ بيت ۾ ڏيئي، چڻ ته درياھ کي ڪوڙي ۾ بند ڪيو اٿس۔

ظاهري علم مان پليءَ پت بهر و هوندي به، ملن ۽ قاضين کي ڇڏي، اندر ۾ مفتي وهارڻ جي هدايت ڪئي اٿس۔ آخرين بيتن ۾ صبر ڪرڻ، بردبار ٿيڻ ۽ ٻين کي نه رنجائڻ جي نيڪ نصيحت ڏني اٿس۔ مطلب ته ساري سر ۾ شاه گهرا گفٽا ۽ عميق نڪتا ڏنا آهن، جي سالڪن لاءِ مشعل راھ ٿيندا۔

هن سر ۾ برھ جي بيمار جو علاج ۽ محبت جي مريضن جا ڪيترائي جذبات ظاهر ٿيل آهن۔ ڏئي دور ڪرڻ، حقيقي عشق جو شراب پيش، چپن کي چڻي لائڻ ۽ اندر ۾ پاڻ کي اڱرن وانگر پچائڻ، عشق جي مذهب جا ضروري ۽ لازمي شرط ڄاڻائي، شاه سچن صوفين جون اعليٰ صفتون ۽ انسانيت جي ممتاز درجي تي پهچڻ جون رمزون بتايون آهن۔ مطلب ته شاه، هن سر ۾، ڪوڙن مدعين ۽ خالي سڌرين جون ڪليون کولي ڇڏيون آهن۔

سر يمن ڪلياڻ

داستان پهريون

۱

تُون حَبِيبُ، تُون طَبِيبُ، تُون دردَ جِي دوا،
جَانِبَ منهنجي بچيءَ ۾، آڙڙا جا انواع^۱،
صاحب! ڏي شفا، ميان! مريضن کي.

۲

تُون حَبِيبُ، تُون طَبِيبُ، تُون دردَ جو دارُون،
دوا آهين دل کي، تَنهنجيُون تنوارُون^۲،
ڪريان ٿي ڪارُون^۳، جيئن ٻُڪِي^۴ بَنئون^۵ نه ٿئي.

۳

تُون حَبِيبُ، تُون طَبِيبُ، تُونهين^۶ ڏَن^۷ ڏِپ^۸،
تُون ڏِين، تُون لاهين، تُونهين هادي رَب^۹،
آهر اِي عَجَبُ، جيئن، واريو ويڄَ وهاريپن.

۴

تُون حَبِيبُ، تُون طَبِيبُ، تُون دارُون کي دردَن،
تُون ڏِين، تُون لاهين، ڏاترا کي ڏُڪندن،
تڏهن ڪيون فرق ڪن، جڏهن امر ڪرهو^{۱۰} اُن کي.

۱- آزار، درد ۲- انواع، ڪئين نمونا (قسم) ۳- سٺيون ڳالهيون، ذڪر ۴- پڪارون،
ڪوششون ۵- دوا ۶- ٻين کان ۷- تون ئي ۸- بيمارن جو (ڊنلن، اڳهن) ۹- دوا

۱۰- ڪريو.

جان ڪي^۱ ڪري طبيب، دارون هن درد جا،
هٿيو سي حبيب، اڪوڙيو آڏ ڪري.

هن حبيب هٿ ڪٽي، ٿيڪ^۲ م، ٿورو لاءِ^۳،
پر ڀر ٿي تنهنجي گهاءِ^۴، مران ته مان لهان.

هن حبيب هٿ ڪٽي، دل ۾ ڏيري^۵ دانه،
ڪڇان تان ڪوڪ ٿئي، صبر ائون نه سهان،
ڪنهن کي ايئن چوڻان^۶، ته مون کي ماريو سڄڻين.

هن حبيب هٿ ڪٽي، ٻنگان^۷ لهي پاڻ^۸،
ماڳهين مون منهن^۹ ٿئي، جهوليءَ وجهان پاڻ،
ان پر ساڃن ساڻ، مان مقابلو^{۱۰} مون ٿئي.

جت حبيب هٿن، ناٿڪ^{۱۱}، ڀري نينهن جي،
تتي طبيبن، وڃا^{۱۲} وڃي وسري.

هٿين جي حبيب! محبتي ميا^{۱۳} ڪري،
پڇان ڪين طبيب، هوند^{۱۴} گهائڻ سين ٿي گهاريان.

۱- جيڪي ۲- پوئتي هٿاءِ. قياس ڪر (پس ڪر. بند ڪر. هٽاءِ. م. ۳- مهرباني.
ڪر ۴- زخم جي ڪري ۵- اونهي، جهڪي، گجهي، ويچاري ۶- چوان ۷- ٻنگ يا
ڪمان جي وڙ مان ۸- تير ۹- بهانو (سبب) ۱۰- ملاقات، گڏجاڻي ۱۱- ناوڪ، تير جي
نوڪ (چنب، چوٽ م. ۱۲- قابليت (علم، هنر. م. ۱۳- منجهيو پون ۱۴- مهرباني
(رحم. ۱۵- ٻاجه. م) ۱۶- جيڪر.

چوري چنگ^۱، بنگ^۲ لھي، حبيبن ھنيوس،
بجھان^۳ ٻاڻ لڳوس، ڪانارڻو^۴ ڪر^۵ ڪٽي.

ڪانارڻا ڪڻڪن، جنين لوھ^۶ لڳن ۾،
محبت جي ميدان ۾، پيا لال لڃن،
پاڻهي ٻڌن پٽيون، پاڻهي چڪڻا^۷ ڪن،
وٽان واديورين^۸ رهي آچجي راتري.

رهي آچجي راتري، تن واديورين وٽاءِ،
جن کي سور سرير ۾، گھٽ منجهاران^۹ گھاءِ،
لڪائي لوڪاءِ، پاڻهي ٻڌن پٽيون.

اڄ پڻ ڪنجهو ڪنجهو، واديورڪي^{۱۰} منهن،
جي پڻ^{۱۱} پيڻ سنجھ^{۱۲}، هو پٺيون، هو پٽيون*.

اڄ پڻ ڪهڙي ڏانھن، واديورڪي منهن؟
ويج ورائي ٻانھن، چوري، چاڪ ٺھاريا.

۱- ڪمان کي ڪشي ۲- ونگ، تير جو گوشو يا چيٽو (جيڪو ڪمان جي زھ تي
چاڙھجي) ۳- آڏو پٺيان ٿر (سجھان ٿو) ۴- تير يا ڪان لڳل ماڻھو ۵- ھٿ (مٿي اُڀري،
ڪر ڪٽي: ڪٽڻ ڪٽي، اُڀري) مٿي اُچلي ۶- تير ۷- علاج ۸- ڦٽيلن ۹- دل ۾
۱۰- ويڊلن جي ۱۱- جيتوڻيڪ ۱۲- سانجھي* اڃا پيا مرمر پٽي ڪن.

ويچارا وايوڙ، سدا شاڪرا سور سين
تائين مٿي توڙا، اوري ڪن نه آسرو.

۱۷

سدا آهي سور جي، وايوڙين وائي،
جيڪا آئين من ۾، سڀن نه سائي،
اوڙ ڪا آهائي، ڳوليو لهن ڳالهڙي.

۱۸

سگهن سڌ نه سور جي، گهايل ڪيئن گهارين؟
پيل پاسو پٽ تان، وايوڙ نه وارين،
پر ۾ پڇن پرين لئي، هڻي! هنجھون هارين،
سڄڻ جي سارين، تن رويو وهامي راتڙي.

۱۹

سگهن سڌ نه سور جي، ٿا رنڪن رنجوري،
پيا آهن پٽ ۾ مٿن ماموري،
لڳين کنو، لطيف جي، سدا جي سوري،
پر ٻڌ جن پوري، تن رويو وهامي راتڙي.

۲۰

سدا آهي سور جي، رنجورن رنڪ ۱۱ رنڪ ۱۲،
ڪنهن جنهن ڏک ڏسائيا ۱۳، لئين ڪين چنڪ ۱۴،
ان ڀلاريءَ پٽڪ ۱۵، هيڪر حضور ڪيا.

۱- راضي ۲- آخري منزل ۳- آخر، نيٺ (گهڻو) ۴- تندرست ماڻهن ۵- ڳوڙها ۶- گذري
۷- ڪنجهن، ڪڻڪن ۸- رنجور (ف)، بيمار ۹- امر ڪيل بيماري ۱۰- دائمي درد،
عشق هميشه جو آزار آهي ۱۱- بيمارن، عاشقن ۱۲- ڪنجهڪار ۱۳- ڏنگيا ۱۴- سور،
درد. ۱۵- توار، وائي، خبر.

آيلُ اُنَ نہ وَسَہان، ھنجهون جي ھارين،
 آٿيو آَبُ اکينَ ۾، ڏيہ^۱ کي ڏيکارين،
 سَڄُ جي سارين، ھي نہ کي رُون، نہ چُون کي.

وائي

ورسٽا^۲ ويڄَ ويچارا! دلِ ۾ دردُ پرين جو.
 اٿيو ويچارا! مَ رِھو، وِڃو ڏپَ کڻي،
 دلِ ۾ دردُ پرين جو.
 ٻُڪي ڏيندا ٻاھَ جي، آيا سُرَ- ڏٺي،
 آيا جي جيارا،
 دلِ ۾ دردُ پرين جو.

داستان ٻيو

۱

تَنَ طبيبُ^۳ نہ ٿون، سُدَ نہ لَھين سُرَ جي،
 سانڍِ پنھنجا ڏيڙا^۴، کڏَ کڻي ۾ پُون،
 ڪانہ گھرجي مون، حَيَاتِي ھوٽن ري^۵.

۲

ويڄنَ سينَ وائيءَ پيا^۶، ڪري^۷ نہ ڪٽائون،
 جي پندِ^۸ پارِيائون، تہ سِگھائي سِگھا ٿيا.

۱- ڏيہ جي ماڻھن ۲- گمراه ٿيا. عاجز ٿيا، ۳- حڪيم، ۴- دوائون ۵- زمين ۶- کان

سواءِ ۷- تڪرار ڪيائون ۸- پرھيز ۹- صلاح، نصيحت.

ويجن سين وائيءَ پيا، ڪري ڪن نه پاڻ،
اگها. اِن اهيڃاڻ، پَسو! سُر سِجهاڻيا.^۱

۴

آهي گهڻو آگهن جو، ترَسُ طبيبن.^۲
ڪيو وس ويجن، تان ڪريءَ ري ڪين ٿي.

■

ترَسُ طبيبن جو، جڏن ڪيو نه جات،^۲
جو ويجن جي وات، داروئا^۳ تنهن دُور ٿيا.^۴

۶

اگهاڻي سگها ٿيا، جي وينا وٽ ويجن،
ترسي طبيبن، چيني^۵ هوند چڱا ڪيا.

۷

پاڙي ويچ هٿام، تان مون مَورُ نه پُچيا،
تيلاهين پيام، موريسر^۶ آڪين ۾.

۸

هارئا^۷! تو هري، ڪڇ^۸ ڪايا^۹ سين ڪيو،
ڪرين جي ڪري، ته تون تَوانو، ٿين.

۱- ڳاريا، جهوريا ۲- ذات، پٽيءَ، هرگز ۳- دوا درمل کان ۴- پاسو ڪيائون

۵- ڪوشش ڪري، حيلو ڪري ۶- چاليون، ڦلا ۷- نادان، هار کاڌل ۸- ڪري پڇي،

نقصان ۹- بدن.

جي پائين پرين مڙان^۱، سڪُ چوران ڪي ذات^۲،
 جاڳڻُ جُشنُ^۳ جن ڪي، سڪُ نه ساري رات،
 اُجهي بجهي^۴ آيا، وائي ڪن نه وات،
 سلمي سوريءَ چاهيا، بيان ڪن نه بات،
 توڻي ڪُسن ڪات، ساڳي سلن^۵ ڪين ڪي.

۱۰

تڙي^۶ طبيبن، گهايل گهران ڪڍيو،
 چڪيا^۷ چاڪَ جهون ڪري، ڪڙيون مور نه ڪن^۸،
 دوس^۹ جي درسن سين، پئي نار^{۱۰} ٺپن^{۱۱}،
 ورجيو ويڄَ ويڄن، آءُ ته پريمِ ابهان^{۱۲}.

۱۱

ويڄن ويڄي ٿي، دوس پيهي ڌر آيو،
 صحتَ جي سرير^{۱۳} ۾، ڪل^{۱۴} ڪرين^{۱۵} پيئي،
 پيڙ پري ويڄي، آڇڻ ساڻ عجيبَ جي.

۱۲

وڏي جن وڌياس، وري ويڄَ ٿي سي ٿيا،
 تڙتَ ٻڌائون پٽيوان، روز ڪيائون راس^{۱۶}،
 هيئنڙا! تنين پاس، گهار ته گهايل نه ٿين.

۱- ميلان ۲- روش، ڍنگ ۳- مزو خوشي ۴- ٽڪي ٽٽي، رلي پٽڪي ۵- سوراخ
 ڪري، عذاب ڏئي ۶- سَلين، مَڃين ٻڌائين ۷- گهر مان ۸- ڪڙهيا ۹- چيهيون، چير
 ۱۰- ڦٽ اصل نٿا چٽن ۱۱- دوست ۱۲- آرام اچي ۱۳- وڏن، ڦٽن ۱۴- اٿي بيهان،
 چاق ٿيان ۱۵- سد ۱۶- لڳن ۱۷- ٽوڻو.

هاريا * ويڃ، مياس! سڌ نه لهن سور جي،
پريان کي چوندياس^۱، ته ترس طبيبن ڇڏيو.

۱۴

ويڃ! مَ ٻُڪي ڏي، آلا! چڱي مَ ٿيان،
سجڻ مان اچي، ڪرلاهو^۲ ٿي ڪڏهن.

۱۵

ويهڻ ويڃن وٽ، جي سڪين ته سگهو^۳ ٿين،
اڳين عادت مٽ، ته اڳها! عاجز نه ٿين.

۱۶

هئين ته ويڃن وٽ، تون ڪيئن جيءَ جڏو^۴ ٿين؟
سر ڏيئي ۾ سٺ، ڪه نه ڪيئي ڊيٽا؟**

۱۷

ڪنيس ڪويڃن^۵، تن طبيب نه گڏيا،
ڏيئي ڏنپ^۶ ڏڏن^۱، پاڻا ڏيل^۷ ڏکوئيو.

۱۸

دارون ۽ ڪارون^۸، جان ڪي ڪيا ويڃ مون!
ٻُڪي ڏيندا ٻاجه جي، نهاري ناڙون^۹،
جن جون سيل لهن سارون^{۱۰}، تن تان ڏکندو ڏور ٿئي.

* هاراييل، ناڪام ۱- چونديس ۲- خبر لهن وارو، شفا ڏيڻ وارو ۳- چڱو ڀلو ۴- اڳو
** سر عيوض ۾ ڏئي، سر جو سودو ڪري ڇو نه علاج ڪيئي؟ ۵- ڄڻ طبيبن
۶- اڻ ڄاڻن، موڳن ۷- دانهون ۸- نبضون ۹- سار جو جمع، پر گهور.

اَگهن مِڙي اَڄُ، ڪيو سڏَ صِحتَ ڪي،
ڏورَ ڏکندا پِڇُ، مِهريءَ^۱ مُنهن ڏيڪاريو.

واٽڻي

اچي سارَ لهيج، ساڃنَ سَورَ تُماري^۱ ائون ماري!
سَورَ تُماري جي مَران، تان مُون ڏوھ نہ ڏيڇ.
ساڃنَ سَورَ تُماري ائون ماري!
ڏينَ پَري هَٿَڙا*، دارُون دوستَ ڪَريڇ،
ساڃنَ سَورَ تُماري ائون ماري!

داستان ٿيون

۱

هَئي هَئي! وَهي هاءِ^۲، مَن ۾ محبوبَن جي!
جيرا جوشَ جَلاڻِيا، بُڪين^۳ پَري باه!
پَسو مَڇَ مَٽاءِ^۴، جي ويساهِ نہ وَسَھو^۵!

۲

هَئي هَئي! وَهي هُوءَ^۶، مَن ۾ محبوبَن جي!
جيرا جوشَ جَلاڻِيا، بُڪين مَڪي بُوءِ!
اچي پَسو رُوءِ^۷، جي ويساهِ نہ وَسَھو!

۱- مهربان، مهر ڪندڙ ۱۸- تمھاري، تواھانجي، تنھنجي *دوائون هٿن ۾ کڻي ۲- اونهي ۽
گجهي. ڏانھن پئي نڪري ۳- بُڪين ۾، گردن ۾ ۴- منھنجي مٿان ۵- منھنجي چوڻ
تي اعتبار نہ ڪريو ۶- ڏانھن ۷- منھن، شڪل، روبرو.

۳

ڪاندين ٿاندين ٻاڻرين*، پڇان مڙ پيئي!
جيرا، جڳر، بڪيون، سيخن ۾ ٿيئي!
ويجنئون ويئي! ٿي وهيئي^۲ سڄڻين!

۴

سر^۳ جو سڄيو^۴ سڄڻين، پڙ پيڏيءَ^۵ ڏيئي،
ڪان ڪرنگهر^۶ ڪيو، پکن سر^۷ پيهي،
جيرا، جڳر، بڪيون، پاسارا^۸ پيئي^۹،
ويجنئون ويئي، ٿي وهيئي سڄڻين.

۵

سر جو سڄيو سڄڻين، ٻنگان^۹ ٻاڻ^{۱۰} پري^{۱۱}،
ويو وڃودان^{۱۲} نڪري، ڪڙ ڪڙ ڪان ڪري!
پڇو پير پري، ته ڪي ٿريو هٿ حبيب جو؟

۶

سر جو سڄيو سڄڻين، ٻيهر ٻاڻ پري،
چمڪيو^{۱۳} سو چوه مان، ڪڙڪڙ ڪان ڪري،
جيرا جڳر، بڪيون، لنگهي پيو پري،
لڳو جيءَ جڙي، تاڻيان^{۱۴} تير نه نڪري!

* ڪنڊيءَ ۾ ٻيهر جي ٿانڊن تي ۱- ڳالهه حڪيمن جي هٿن مان نڪري وئي ۲- وس ۾،
اختيار ۾ ۳- تير ۴- نشانو ڪيو، چٽيو ۵- ڪرائي جي هڏي يا ٻانهن تي رکي ۶- پٺيءَ جو
ڪنڊو، ڪرنگهو ۷- پکن سان، ڪنڀن سوڌو ۸- پاسريون ۸a- پٺي ۹- ٻنگ يا ڪمان مان
۱۰- تير ۱۱- زور سان ۱۲- بدن مان ۱۳- چم چم ڪيو ۱۴- چڪيان.

سَرُ جو سَچِيو سَچَين، سِيڱَ^۱ مَنجھان سِيلو،
 تَنگَرُ^۳ تَڪِيو^۴ کِينڪي، پارَ لَنگهيو پِيلو،
 هَئُ سَين حِيلو، جَانِبَ جِيءُو ئِي کِيو.

۸

دَڳايو مِ^۶ دَئين، چِيرو^۷ اَندرِ چَندرِي،
 لَڳي سِيخَ وُجودَ مِ، سَندي نِينهن^۸ نَئين،
 مُشاهدي تَهن، مُونَ کي وِڌو مَچَ مِ.

۹

پُچُ پَتَنگنَ کي، سَنديُون کَامَ^۹ خَبَرُون،
 آڻِيو وِجَهن آڳِ مِ، جِي پَنهنجو جِي،
 جيري جَنين جِي، لَڳا نيزا نِينهن جا.

۱۰

پَتَنگُ چاپِن^{۱۰} پاڻَ کي، تہ اچي آڳِ اُجھاءِ،
 پَچَڻُ^{۱۱} گھڻا پَچائِيا، تون پَچَڻَ کي پَچاءِ*
 واقفُ ئِي وِساءِ، آڳِ^{۱۲} نہ ڏجي عامَ کي.

۱۱

پَتَنگُ چاپِن پاڻَ کي، تہ چيري پُڻو چاڻي،
 تان تان تائجُ تَوَ^{۱۳} ڏي، جان آڳِ نہ اُجھائي،
 وِسَهُ وِهاڻي*، آڳِ نہ ڏجي عامَ کي!

۱- ڪمان ۲- تير ۳- تير ۴- ترسيو ۵- تير ۶- مونکي ڏڳايو يا جلايو ۷- باه
 ۸- نِينهن، عشق ۹- بيتاب ٿيڻ ۱۰- چوانين، ڪونائين ۱۱- باه * عشق جي باه سان
 رواجي باه کي لهساڻي ڇڏ ۱۲- باقور، راز، گجھ * ويساه يا اعتبار ڪر، تہ اُجها کي
 اُجها گذري ۱۳- سِڪَ، تپش، گرمي.

پَتَنگُ چاڀن پاڻ کي، پَسِي مَچُ مَ موڻُ،
 سَهائي^۱ سَڀرِن جي، گَهڙُ تہ ٿين گهوڻُ،
 اُجان تون آروڻُ^۲، کُوري خَبَرُ تہ لَھين.

پُري^۳ پَتَنگَ آڻيا، مِڙي مَٽي مَچَ،
 اوڏا ٿيا آڳر کي، سَڙيا مَٽي سَچَ،
 سندا گِچِين گِچَ، ويچارَن وِجائيا؛

پُري پَتَنگَ آڻيا، سَري وڻ ساهي^۴،
 آچي پيا آڳر مَ، کُڏي سڀ ڪاهي،
 لاڳاپا لاهي، ڪاڻا کُوري وِچ مَ.

پُري پَتَنگَ آڻيا، سَري سَهائي هيٺَ،
 ٿيندا ڏيناري ڏيٺَ^۵، مَٽو ڏيندا مَچَ کي.

پَتَنگن پَهَ ڪيو، مِڙيا مَٽي مَچَ،
 پَسِي لَھسَ نہ لِچيا^۶، سَڙيا مَٽي سَچَ،
 سندا گِچِين گِچَ^۷، ويچارَن وِجائيا.

۱- روشني، تپش، باھ ۲- ڪچو، اڻ واقف ۳- هلي، مڙي ۴- سھائي، روشني، باھ ۵-
 محبوب جا واقف ٿيندا، يعني مشاهدو ماڻيندا ۶- لڇڪيا، هڻڪيا، لڏيا ۷- گھڻا ٽڪرا.

چڙهيو چڪاسن چاءِ^۱، آڳ پرندي آڻيا،
 وهسن^۲ واريءَ ڦل جيئن^۳، محبتي مڇ لاءِ،
 آڻي پاڻ آراءِ، ڪڍي ڪوري وڃ ۾.

۱۸

جي تَتو تَن تَتورَ جيئن، تہ چنڊي ساڻ چماءِ^۴،
 آڻي آڳ آڊبَ جي، ٻاري جانِ جلاءِ،
 بُرقئا اندرِ بازِيُون^۵، پنهنجيون سڀ پچاءِ،
 لُچڻ لَنو^۶ لطيفُ چي، پڌر هڏِ مَ پاءِ،
 مَتان لوڪَ لڪاءِ^۷، وصالان وڃ پئي^۸.

۱۹

اڃا تَنوراءِ^۹، ڪالهه^{۱۰}، ڪڍياسُون سڄڻين،
 پُڻ تايائون^{۱۱} تڪڙو، وحدتَ جي وڌاءِ^{۱۲}،
 محبتين مٽاءِ، مڇ مُورائين^{۱۳}، نه لهي!

۲۰

پڇائي پهاڻ^{۱۴}، جن رسائيو^{۱۵} رُڪَ کي،
 تَنين سَنڌو جاڻ، آهي آڳڙين^{۱۶} کي.

۱- چاهه، عشق، جنون ۲- خوش ٿيڻ، بهڪڻ ۳- لوڙهي ۾ ولڻ جي گلن جيئن
 ۴- تحمل سان اُجهاءِ (چنڊو هڻي آهستي آهستي اُجهاءِ، تڪڙ نه ڪر!) ۵- مراقبي ۾
 عشق جي راه جون منزلون ۶- لچڻ ۽ لنو، پنهي کي ۷- ماڻهن جي معلوميت
 ۸- وصال جي آڏو اچي ۹- تنور مان ۱۰- ڪالهه ۱۱- تپايائون ۱۲- واڌ، زياتي کان
 ۱۳- ڪڏهن به ۱۴- پهاڻ، پٿر، ڪچو ڌاتو، سالڪ جو خاڪي وجود ۱۵- رسايو،
 بنايو، ٺاهيو ۱۶- لهارن، ڪامل مرشدن.

۲۱

دَنءُ دَنءُ ۱ دَمَ وارَ ۲، اَجُ پُڻ آڳڙينَ جي،
 ٻاري مَچُ مَجازَ جو، اوتِيائون آڱارَ،
 دُودِيآ ۳ ٿي مَ دارَ، جِمَ ۳a ڪَچو رُڪَ ڪَڻيون ٿِي. *

۲۲

دُودِآ! تون نه دَنئين، آڳي اوڏو نه وِجين!
 آلا جي عشقَ جا، سي تان تون نه سَهين،
 اِيُو ايئن چُئين، ۳b تہ آئون آڳڙيو آهيان!

۲۳

سِرُ ساندائِ ڪَري، پُڇِجِ گهرُ لُهارَ ۳c جو،
 دَڪَن هيٺِ ڌري، مان گڏيئي رُڪَ سين.

۲۴

سَهين ۴ جيئن ساندائِ، دَڪَن مَٿي دَڪَرا،
 وَهَ ۵ وِجائي پاڻ، ڏي دَٻائون ۶ ڏگرين ۷.

۲۵

هَئي! پَرَ آڱارَن، ٻَڏاهين ۸ - پَرَن جي،
 هِڪُ ڪُوري ڪانِيا ۸a پيو دُودي ۸b منجه دَڳن ۹،
 پاڻان لُهارَن، ميڙي رَڪِيا مَچَ لَئي.

۱- دَمَ جو آواز ۲- دَنوڻ جو وقت (دَنوڻ جي وارو وار، لاڳيتو دَمَ دَنوڻ جو عمل) ۳- دَنوڻ وارو، نئون طالب (دَنوڻ وارا! سيڪڙاٺ لوهار! نوان طالب) ۳a- (جيئن) مٿان * طالب يام کان ڌار نه ٿي، مٿان ڪچي لوه وانگر مترڪي جي ڌڪ لڳڻ سان ڀڄي ڌرا ڌرا ٿي پوين، يعني پريشان ٿي وڃين. ۳b- چَوِين ۳c- لوهار ۴- برداشت ڪرين ۵- عشق جو جوش ۶- مهميزون، ضربون ۷- ڪاٺ جي مترڪن کي ۸- ٻن پاسن کان، ٻه دفعا يا ٻه ڀيرا ۸a- ساڙيا، جلایا ۸b- پڙڪي، شعلي، يام ۹- پرن.

ہاریو اُجھائین پَرین، اُجھایو ہارین،
مون کی تا مارین، لُٹا لُھارنِ جا۔

۲۷

اُج اُگڑیا آئیا، سُوڌا^۲ سِراڻي^۳،
پياري پاڻي، تیغون کَندا تِکيُون*۔

۲۸

اُج اُگڑیا آئیا، ساڻو^۴ کي سَڄاڻ،
لاھیندا موريان^۵، رُکُ کَريندا^۶ پَدرو۔

۲۹

کَٹ کَڙهي، لوھ ٻَري، دُودا جِت دَڳن،
مُترَکَن مُنھن^۷ کَڍيا، ساندائِيُون سَکَن^۸،
اُج پُڻ اُگڑين، ميڙو آهي مَچَ تي۔

۳۰

سَرها دِئَمِ سي، جَن ساڃاھ^۹ سِراڻِ سين،
تيغَ تَين جي کي، کَٹ نہ لڳي کَڏھين۔

وائِي.

جيءُ جياريو، جيءُ جياريو، کين مُنھنجَڙو^{۱۰} هاريو*۔
منھنجو جيءُ جياريو۔

۱۔ آلا ۲۔ صادق سڄا ۳۔ سرائ وارا * تران کي آبدار ڪري تڪو ڪندا. ۴۔ سڄا

۵۔ ڪٽ، دل جو ميل ۶۔ ڪندا ۷۔ منهن ۸۔ ڏڪن، ڍڄن، هراسجن

۹۔ سڃاڻپ ۱۰۔ منهنجو جيءُ * مون کي نااميد نه ڪريو.

پرين جي پچار، سڀڻ جي سنڀار، جڏڙو جيءُ جياريو،
 منهنجو جيءُ جياريو.
 اچڻو تن عميق^۱ مان، پرين پوڄ^۲ پياريو،
 منهنجو جيءُ جياريو.
 مَرَضُ مريضن تان، اشاري ساڻ اُتاريو،^{۲a}
 منهنجو جيءُ جياريو.
 ڪَرمَ ڪَريمَن جي مون کي، اُهڪي مان اُڪاريو،^{۲b}
 منهنجو جيءُ جياريو.
 سَونُ منهن ڪري^۳ سڀرين، ائين^۴ نرمل نورَ نهاريو،
 منهنجو جيءُ جياريو.
 سڀاڻڪن جيئن سڌ ڪري، ائين طالحن^۵ کي تاريو،
 منهنجو جيءُ جياريو.

داستان چوڻون

۱

ايڪو^{۱a} پيالو، ٻه جڻا، عشقُ نه ڪري ايئن،
 ليکيا جي لکڻ ۾*، سي قُربَ رَسندا ڪيئن،
 هٿ^۷ ڪيا هيئن، وانجڻا^۸، پَسُ! وصالَ کان.

۱- اونهو سمنڊ ۲- گهڻو، ججهو (گهڻي، ججهي) ۲a- لاهيو، دور ڪريو. ۲b- پاڙ ڪيو.
 ۳- سڌو نهاري، پرڇي ۴- اوهين ۵- ٿڌي روشني واري نظر (سان) ۶- بدبختن ۶a- هڪ،
 هڪڙو، * جن پنهنجو وجود نه وڃايو آهي، خوديءَ وارا ۷- خودي ۸- وانجهيا، محروم
 ٿيا، دور ٿيا، يا نااميد ٿيا.

ايڪُ پيالو، ٻه چڻا، عشقُ نه ايئن ڪري،
آئي^۱ سي ايڪُ ٿيا، جي گتا^{۱a} نينهن ڳري^۲.
دُئي^۳ ڌار ڌري، خلت^۴ خنجر آيو^۵.

۳

ايڪُ پيالو، ٻه چڻا، عشقُ نه ڪري آڏ،
اي تان ساعر^۶ سڌ، ڪئي جا^{۱a} قوال سين.

۴

جيڏاهن قاتل ڪوڙ^۷، آڪيون اوڏاهن ڪٿي،
وہ^۸ تينن جي وڙ^۹، جنين سانگ^۱ نه ساه جو.

۵

آڪيون اوڏاهن ڪٿي، جيڏاهن قاتل ڪل^{۱۱}،
مٿو ڪن نه مل^{۱۲}، پڪ^{۱۲a} برابر پانهنجو.

۶

قاتل^{۱۲b} ڪماڻي ڪري، وہ ماڪي جي ڪن،
وٽان ويهي تن، پيچ^{۱۲c} ڪي پيالئون.

۷

هوندو هڏ مَ سَند، لاءِ پياڪن پانهنجو،
پوچ^{۱۳} پيارج پهيٽ^{۱۴}، ويندا ونيو ڪنڌ^{۱۵}،
ته هٿ تنهنجي هنڌ^{*}، موڪي^{۱۶}! ڪو مان لهي.

۱- رجي، ڳري ۱a- گچي ويا، پيهي ويا ۲- چنبي ۾ يا ڳڙي، سخت ۳- دٻي (ف) ٻيائي
۴- دوستي، محبت ۵- محبت جو خنجر ٻيائيءَ کي وڃايو، عاشق ۽ معشوق کي هڪ ڪيو ڇڏي.
۶- شاعر (هڪڙي پيالي مان ٻه چڻا پين اها سڌ، تون قوال سان ڪري سگهين ٿو مگر معشوق سان نه)
۱a جيڪا ۷- گهڻا (ويهن، Scores، گهڻا) ۸- زهر ۹- ڳولا ۱۰- سانگو، پرواه ۱۱- سڀني دنياوي
شين کي ترڪ ڪندڙ ۱۲- مله، ڪٽ ۱۲a- ٽڪ، ذري برابر، سرڪي. ۱۲b- قاتل زهر
۱۲c- پيشجانءِ. ۱۳- گهڻو ۱۴- واتهڙو، پانديڙو، سالڪ ۱۵- ڀر، پاسو * تنهنجي جاءِ تي
۱۶- شراب وڪندڙ، نالو، پير مغان، ساقي.

۸

هوندو هَڏِ مَ رَڪُ، لاءِ پياڪَن پانهنجو،
وَتِي واتاڙَن^۱ ڪي، تان پياري پَرَڪُ،
سا لَڪُ^۲ لهي ٿِي لَڪُ، جا اتو ايندي اُن سين.

۹

گَهَن^۳ ۽ گَهَنڪَن^۴، وَتِيُون پِيَن وَهَ گاڏِيُون^۵،
بَرَخيز بده^۶ ساقِي، پياري ڪي پَرِيَن،
پَڪَن^۷ نه پَرِجَن، مَتَ تَڪِيائُون مَنجِهِيان^{۷a}.

۱۰

اُٿِي اُتَرَ واءِ، موڪِيءَ^۸ مَتَ اُپَتِيَا^۹،
مَتارا تنهن ساءِ^{۱۰}، آچَن سِرَ سَنبَاهِيو.

۱۱

وِجِهَج واتاڙَن تي، ميخاني^{۱۱} جي ماڪَ^{۱۲}،
ٿيندي سُدَ سِيڪَنهين^{۱۳}، هِنْدِ هِنْدِ پُوندي^{۱۴} هاڪَ،
پَرَه جا پياڪَ^{۱۵}، جُه سِي^{۱۶} اڱڻ آيا.

۱۲

جُه سِي اڱڻ آيا، تہ سَرُو^{۱۷} ڪَندا سُجَ،
سائي ٿيندين اُجَ، هي پيتو، هو آڻ ڪِي.

۱- واتهڙن ۲- ذري، ٿورڙي ۳- نڙيءَ ۴- گيتون ڏين ۵- زهر گڏيل ۶- اٿي ڏي
۷- سرڪين سان ۷a- اندريان، جيڪي اندر لڪائي رکيل آهن. ۸- پير مغان ۹- ڪوليا
۱۰- چشڪي، مزي ۱۱- شراب خاني ۱۲- چنڊا، گهم ۱۳- سڀ ڪنهن کي
۱۴- پوندي، ٿيندي ۱۵- پيڻ وارا ۱۶- جڏهن اهي ۱۷- شراب.

موکي^۱ چوڪي^۲ نه ٿيئي، اصل^۳ اوچي^۴ ذات،
وڏيون ڌيئي وات، متارا^۵ جنهن ماريا.

۱۴

متارا مري ويا، موکي! تون نه مرين،
ڪهڙي^۶ پر پرين*، ڏکي ڌاتارن^۷ ري؟

۱۵

متارا مري ويا، موکي تون پري مري!
تنهنجو ڏوس^۸ ڏمر، ڪونه سهندو ان ري!

۱۶

سري^۹ ڪين ڪيون، ويڻ موڪيءَ جي ماريا،
ڪو جو سڻ ڪلاڙ^{۱۰} جو، پتي تي پيون^{۱۱}،
تنهان پوءِ ٿيون، مرڻ متارن^{۱۲} ڪي!

۱۷

اڃا ڪوري ماڳ^{۱۳}، مٺ، ڪٽڪا^{۱۴}، ڪٽ^{۱۵} گهٽ،
لاهي ويهه م لاڳ^{۱۶}، موکي متارن جا.

۱۸

ڪنڌ ڪٽارو^{۱۷}، منهن^{۱۸} وٽي، عادت جنين اِيءَ،
ٽنين ٿڪون ڏنيون^{۱۹}، جنبي^{۲۰} منجهان جيءَ،
سرو^{۲۱} تن سبيءَ^{۲۲}، جن حاصل ڪيو حال** ڪي.

۱- شراب وڪڻندڙ ۲- چڱي، سٺي ۳- ڪني، هلڪي ۴- جنگ جوان، نالا
۵- ڪهڙي* ڪهڙو رستو اختيار ڪرين. (هلجين، ٽڳين) ۶- سخين، سالڪن
۷- عتاب ۸- شراب ۹- شراب چڪائيندڙ ۱۰- غيرت آين ۱۱- هنڌ، جاءِ
۱۲- ننڍو دلو ۱۳- وڏا دلا ۱۴- لاڳاپا، دوستي ۱۵- خنجر ۱۶- وات ۱۷- پيتو
۱۸- گهڻو، جوش ۱۹- چي ۲۰- شراب ۲۱- تمام گهڻو** وجد جي حالت

موڪيءَ^۱ مَنو نہ گھريا، وَه نہ وِهاٿيا^۲،
 سُرڪيءَ کان سِيءُ چي، اتي ٿي آتيا^۳،
 جي ڳالهين ڳڻاتيا^۴، تَن بَن پَاسي بُنيون^۵۔

۲۰

سِرُ ڏيئي سَتَ جوڙ^۷، ڪنهن پَر ڪَلان^{۷a} سِين،
 کاتي ڪَرُ^۸ ڪپار^۹، خنجرُ آئي ڪوڙ،
 مَرُئا منهن مَ موڙ، وِتي ٿي وَڌ لَهي*^{۱۰}!

۲۱

وَتَ وَتَ وَتِيءَ^{۱۱}، مَتَ مَتَ مَنڌَ پيو^{۱۲}،
 قَدَرُ ڪَيفَ^{۱۳} ڪَلان^{۱۴} جو، پياڪَن پيو،
 آچَن دُرسُ دُڪانَ تي، ڪَنڌَ قَبولُ ڪيو،
 سُرَها سِرُ ڏيو، چَڪَن سِرُڪَ سِيءُ چي۔

۲۲

آتِي^{۱۵} ٿِيءُ آگارُ، ڪامي ڪردارَن^{۱۶} سِين،
 پَسِين سِي پِتارَ، پُر پيتوئي جَن سِين۔

۲۳

ڪَلانِ نئون ڪاءِ^{۱۷}، مَتَ نہ سِڪِين، مون هِنيان^{۱۸}!
 روئندي^{۱۹} راتِ وهاءِ، چڪائيندي بُنيون۔

۱- پير مغان ۲- موڳا ڪيا ۳- ڳاھت ٿيا ۴- ڳڻ ڪيا، غرق ٿيا ۵- بُنيَن، شراب ڪيڻ جي مڪانن (Breweries) ۶- قبرون ۷- سودو ڪر ۷a- ڪلالن، شراب، چڪائيندڙن ۸- وڏي ڪارائي* شراب جو پيالو تنهنجي سر کان قيمت ۾ زياده آهي ۹- وِتيءَ وِتيءَ ۾ نئين لذت آهي ۱۰- مَتَ مَتَ ۾ نئون شراب آهي ۱۱- نشي جي لذت ۱۲- شراب ۱۳- سڙي، خاڪ ٿي ۱۴- خريدارن، سچن عاشقن ۱۵- ڪابه ۱۶- اي منهنجي دل ۱۷- روئندي ۱۸- ۱۹-

موڪيءَ مَٽَ اُپَٽِيا، اڇا اڱڻ ڌارِ،
ايندا تو دربارِ، وه پيئندا وڻيون.

۲۵

موڪيءَ مَٽَ اُپَٽِيا، سويرا صُبحِ،
اُچي اُچي، عبداللطيفُ چي، باسُ نه پُهٽِي بُو؟
ڪڙو جي ڪڙو، ته به وڻ سِرَ گهرن وڻيون.

۲۶

وڻ سِرَ گهرن وڻيون، ڌڙ سُرڪين^۳ ڏجن^۴،
بدان شين بَشَن، اي پيالو پرين،
اچي جي عبداللطيفُ چي، وڻي وڌ گهرن،
پڪن نه پرچن، مَٽَ تڪيائون منجهيان.

واڻي

دوسُ پيهي ڌر آئيو، ٿيو ملڻ جو ساعيو،
ڏينهن پُڄائون آئي اسان کي، موليٰ مُحَبُ ملائيو،
ٿيو ملڻ جو ساعيو.
ويو وڇوڙو، ٿيو ميلاپو، واحدِ واءِ ورائيو،
ٿيو ملڻ جو ساعيو.
هو جنهن جو دُسُ ڏوراڏو، اوڏو اڇُ سو آئيو،

۱- عمدِي شراب ۲- سر جي عيوض ۳- تي ۴- لڏن (چونڊجن) (* سِرَ جي عيوض
(شراب جون) وڻيون گهرن ٿا ۽ (سندن) ڌڙ سُرڪين جي عيوض چونڊجن ٿا) ۵- سعيو،
تياري ۶- ڏوراهون، پري.

ٿيو ملڻ جو ساعيو.
عبداللطيف چي اچي عجيبن، پاڻ فضل فرمايو،
ٿيو ملڻ جو ساعيو.

داستان پنجون

۱

صوفي^۱ سالم سي ويا^۲، جي اڪثر^۳ سين اڏيار^۴،
بازي بازندن^۵ کي، آهي اويسار^۶ *
پريان سين پهڪار^۷، رنديءَ^۸ رسائي ڪيا **.

۲

صوفيءَ سير^۹ سين ۾، جيئن رڳن ۾ ساھ،
سا نہ ڪري ڳالهڙي، جيئن پريون پروڙي پساه^{۱۰}،
آھس^{۱۱} ايءُ گناھ، چي ڪا ڪري پڌري.

۳

ڏني ڏکوياءَ، اڻ ڏني راضي ٿيا،
صوفي تي^{۱۲} ٿيا، جيئن ڪين^{۱۳} ڪنڀائون پاڻ سين.

۱- سالڪ ۲- منزل مقصود تي پهتا ۳- گهڻائي، ڪثرت ۴- پاسو ڪندڙ ۵- عشق جي رانديگرن ۶- نه وسرندڙ * عاشق کي اهڙو ڪٽيو يا فائدو حاصل ٿئي ٿو جو وسرڻ جو نه آهي. ۷- هر صلاح ۸- مستي، قلندري ** اهڙن شخصن کي رنديءَ دوست سان هر صلاح ڪيو. ۹- سير، پهچ موجودگي، پهچڻ ۽ اتي هجڻ جي سگهه (صوفياڻو اصطلاح) ۱۰- جيئن لاله جي ڏڪر جي منزل کي رسي، راز پروڙي ۱۱- آھيس ۱۲- تڏھن، تنھن ڪري ۱۳- نيسي.

صُوفِي لَاكُوفِي^۱، كُونَه پَانْتِيس^۲ كِيرُ،
مَنْجِهَانِ نِي مَنْجِه وَرْهِي، پَدَر^۳ نَه آهِسِ پِيرُ،
جَنِينِ سَانَسِ وِپَرُ، نِيئي تَنِينِ جَوِ وَاهَرُو.

۵

صُوفِيَاءَ صَافُ كِيو، دُورِي وَرَقُ^۴ وَجُودَه جَوِ،
تَنْهَانِ پَوءِ نِيو، جِيئِرِي پَسَنُ پَرِينَه جَوِ.

۶

صُوفِي چَائِنِ، سَدَّ كَرِنِ، صُوفِيَنِ اِيَاءَ نَه صَلاَحَه،
كَانِي رَكُ كُلاَه^۷، وَجُه اُحْلِي آگِ مِ.

۷

جِي كُلاَه رَكِينِ كَنْدَ تِي، تَه صُوفِي سَالِمُ نِيءِ،
وَه^۸ وَنِي هَتِ كَرِي، پُر پِيَالو پِيءِ،
هَنْدَ تَنِينِ جَوِ هِيءِ، جَنِ حَاصِلُ كِيو حَالِ^۹ كِي.

۸

جُسي^{۱۰} مِ جَبَّارَ^{۱۱} جَوِ، خَفِي^{۱۲} خِيْمُونِ^{۱۳} كُورُ،
جَلَمِي^{۱۴} تُونِ زَبَانِ سِينِ، چَارِ نِي پَهَرِ چُورِ^{۱۵}،
فَكَرَ سِينِ قُرْقَانِ^{۱۶} مِ، اِسْمُ اعْظَمُ^{۱۷} دُورِ،
پِيَا دَرِ وِجِي مَ وُورِ^{۱۸}، اِي اَمَلِ^{۱۹} اِثَائِينِ^{۲۰} سَبَجِي^{۲۱}

۱- بنا کنهن کوفي يا فرقي جو ۲- سمجھيس (پسند کريس) ۳- ظاهر ۴- پنو، پردو
۵- هستي ۶- طريقو، مرک ۷- تويي يا تاج (صوفين جو) ۸- زهر ۹- وجد جي حالت
۱۰- وجود ۱۱- جبرو، ڏاڍو، خدا تعاليٰ جو نالو ۱۲- گجهو، مخفي ذکر ۱۳- تنبو ۱۴- ظاهر،
چنڻو، ذکر جلي کري ۱۵- هلاء، آچار ۱۶- قرآن شريف، حق ۱۷- باطل ۱۸- فرق ڏيکاريندڙ
۱۹- الله جو وڏو نالو ۱۸- رل، ڳول ۱۹- بي بها ۲۰- اثائين ۲۱- پيدا يا حاصل ٿئي.

عالمُ آئونء^۱ ساڻ، ڀريو ٿو ڀر ڪري^۲،
پاڻ^۳ نه آهي ڄاڻ^۴، مانڊيءَ^۵ منڊ^۶ پڪيڙيو.

۱۰

طالبُ ڪَثر^۷ سُونهن سَر^{۸*}، اندرِ روميءَ^۹ راءِ،
ماڙهو^{۱۰} اِتِ ڪِياءِ^{۱۱}، منڊُ نه پَسين منڊيو!

۱۱

طالبُ ڪَثر^۷ سُونهن سَر^۸، اِيءَ روميءَ جي روءِ^{۱۲}،
جَنِن ڏِئي جوءِ^{۱۳}، تَنِن ڪُچيو ڪينڪي.

۱۲

طالبُ ڪَثر^۷ سُونهن سَر^۸، روميءَ چيو آهي،
تارِي^{۱۴} جي لاهي، تہ منجھڻين^{۱۴a} مُشاھدو^{۱۵} ٿئي.

۱۳

طالبُ ڪَثر^۷ سُونهن سَر^۸، اِيءَ روميءَ جي رهاڻ،
پهرين وڃائڻ پاڻ^{۱۶}، پَسڻ پوءِ پرين کي.

۱۴

طالبُ ڪَثر^۷ سُونهن سَر^۸، اِيءَ روميءَ جي راحت،
جَنِن ڏِئي ست^{۱۷}، تَنِن ڪُچيو ڪينڪي.

۱- خودي ۲- گمراه، ڦري ٿو ۳- اسان کي (پاڻ کي) ۴- سمجھ، پروڙ ۵- جلدوگر
۶- طلسم ۷- ڪثرت، گهڻائي ۸- اصل، منڊ* سونهن (مطلق جمال، خدا) اصل آهي ۹
ڪثر (ساري ڪائنات) سندس ڳولائو آهي. ۹- مولانا جلال الدين رومي شاعر صاحب جي
مثنوي ۱۰- ماڻهو ۱۱- ڪٿان (آيا) ۱۲- رايو ۱۳- مڪان ۱۴- حجاب، اڻ ڄاڻائي جو پردو
۱۴a- اندر ۾ ئي، پنهنجي پاڻ ۾. ۱۵- ديدار ۱۶- هستي، خودي ۱۷- سچي حقيقت، خدا.

طَالِبُ ڪَٿَر، سُونهن سَر، اِيءَ روميءَ جي اوطاق
جي پڄي دَر فِراق، تہ منجهڙين مُشاهدو ٿئي.

۱۶

ظاهر ۾ زاني^۱، فِڪر منجه فَنّا ٿيا،
تَنين کي تعليم^۲ جي، ڪوڙ^۳ اندر ڪاڻي^۴،
حَرَفُ حَقّاني، دَوْرُ ڪيائون^۵ دِل ۾.

۱۷

جَن کي دَوْرُ دَرَدَ جو، سَبَقُ سَوْر^۶ پڙهن،
فِڪر قُرهي هَتَ ۾، ماڻِ مُطالعو ڪن^۷،
پَنو سو پڙهن، جنهن ۾ پَسَن پرينءَ کي.

۱۸

سا سِتَ ساريائون، اَلِفُ جنهن جي اَڳَ ۾*،
لا مَقصودَ فِي الدارين^۸، اِنَ پَر اُتائون^۹،
سَڳر^{۱۰} سونائون^{۱۱}، ٿيا رَسِيلا^{۱۲} رَحمان سين.

۱۹

ٿيا رَسِيلا رَحمان سين، سَڳر سُونهين^{۱۳} جي،
اَٿيون تَنين کي، واڌائون^{۱۴} وِصالَ جُون.

۱- زنا ڪندڙ، گنهگار، (ڊاڪٽر بلوچ صاحب پنهنجي مرتب ڪيل 'شاه جو رسالو' ۾ هيءَ پڙهڻي
'ظاني' مقرر ڪئي* جنهن جي وضاحت مختلف قلبي رسالن جي ڀيٽ ڪندي هن ريت ڪئي
اٿن، ظاني (شڪ ڪندڙ، شڪي) صحيح ۽ سهڻي آهي ۽ يقيني طور اها ئي اصلي پڙهڻي هئي، پر
ڪاتبن ان کي 'زاني' ڪري لکيو. (شاه جو رسالو، مطبوع پٽ شاه ثقافتي مرڪز، ۱۹۸۹- ص
۲۲۵). ۲- سچو علم، معرفت ۳- اندر، ڪڪ ۴- تير، ڪان ۵- وري وري پڙهائون. (هي بيت شاه
جو نثر پاننڄي). ۶- سورن جو سبق ۷- پڙهن* اَلست بريكمر قالو بلڻي وارو جولو (جنهن جو پهريون اکر
الف آهي) ياد ڪيائون ۸- الله کان سواءِ انهن جو ٻنهي جهانن ۾ ڪو مقصود ڪونهي
۹- چيائون ۱۰- سوڙهو پيچرو، سرحد ۱۱- ڳوليائون ۱۲- راضي، خوش ۱۳- ڳولين ۱۴- مبارڪون.

سا سِتَ نہ سارین، اَلْفُ جنهن جي اَگَ ۾،
 ناحقُ نہارین، پَنا پيا پرینءَ لئي.

۲۱

اَکَر پَڙهي اِيا گِڻا، قاضي ٿيڻ^۲ ڪِڻاءُ^۳؟
 پيميرين^۴ ۽ پائين^۵، ايڏا^۶ ايئن نہ آءُ^۷،
 اِن سُرڪيءَ سندو ساءُ، پُڄج عَزَايلَ کي^۸.

۲۲

عاشقُ عَزَايلَ، پيا مَرئي سَدَڙيا،
 مَنجھان سِڪَ سَپيل^۸، لَعَنِي لالُ ٿيو^۹.

۲۳

وَسَريومِ سَبَقُ، پهرين سِتَ نہ سَنيران^{۱۱}،
 اِجا هيءُ وَرَقُ، هَڻي! مُطالِعُ^{۱۲} نہ ٿيو!

۲۴

ڪيو مُطالِعُ مون، هُو جو وَرَقُ وِصالِ^{۱۳} جو،
 تنهن ۾ تون هين تُون، پي لَاتِ نہ لَحْظي^{۱۵} جيتري.

* رسالن ۾ هن بيت کان اڳ هيءُ بيت به شامل آهي:

ٿيا رسپلا رحمان سين، سِگر سُونهيون جن، منجهان تن جَسَن، حرفُ نہ سَجي هيڪڙو.
 ۱- اي نياڳا! ۲- ٿيڻ ۳- ڪٿان ۴- ڦيرائيون ڏيڻ ۵- خودي هلائڻ، پاڻ پائين
 ۵a- ايڏانهن ۶- ائين نہ اچ ۷- عَزَايل (ابليس يا شيطان کان) ۸- تمام گهڻي ۹- اهو لعل
 لَعَنِي ٿيو، تَرَجي ويو. * ۱۰- السني سبق ۱۱- ياد ڪريان، ساريان ۱۲- پڙهڻ (مطالعو)
 ۱۳- ميلاپ ۱۴- تنهن ۱۵- رتي، ذري.

جو مون پڙهيو پاڻ لکي، سَبَقُ سابق^۱ جو،
 پهرين سَچاڻم پانهنجي، نَفَسَ جو نهو^۲،
 جِتَ عَرَفَانُ^۳ اصل ۾^۴، ٿي رُوْحَنَ رُوڙ ڪيو،
 وَرِي وَرَقُ پيو، گڏيَمَ وَدِيَهَ وصالَ جو*.

۲۶

اَڪَرُ چُٽِي^۵ هيڪڙي، بَهُونَ^۶ جي نه بَجَهَنَ^۷،**
 ڪوَهَ ڪِبو ڪي تَن، سَجي سَڻائي^۸ ڳالهڙي.

۲۷

پڙهيو ٿا پڙهَن، ڪَڙهَن^۹ ڪين قُلُوبَ ۾^{۱۰}،
 پاڻان ڏوَهَ چَڙهَن، جِي وَرَقَ وَرائِن وَترا^{۱۱}.

۲۸

پڙهيو پڙهيجاَه^{۱۲}، سبقُ انهن^{۱۳} سُوَرِ جو،
 ميم^{۱۴} رِڪِجاَه^{۱۵} مَن ۾، اَلَفَ^{۱۶} تنهن اڳياَه^{۱۷}،
 چِتان^{۱۸} چوريجاَه^{۱۹}، اِها لَاتِ لَطيفُ چي.

۲۹

اَڪَرُ پڙهَ اَلَفَ جو، وَرَقَ سَپِ وِسارِ،
 اَنڌَرُ تُون اُجارِ، پَنا پڙهندين ڪيترا.

۱- اڳيون ۲- خزانو، مڪان، آکيرو ۳- معرفت، سڃاڻپ ۴- ازل ۾، عالم ارواح ۾ ۵- وٽي،
 وچوڙو، ڦٽ * جدائي جي وٽيءَ کي وري گڏي چئبو. ۵a- ڇهڻ سان ۵b- وڌيڪ، ٻيو، باقي
 سڀڪجهه ۶- جيڪي هڪ اکر چوڻ سان گهڻو نه سمجهن، جيڪي اشاري مان نه سمجهن.
 ** هڪڙوئي اکر ڪن پوڻ سان جيڪڏهن باقي سڀڪجهه سمجهي نه وڃي. ۷- ٻڌائي ۸- دل ۾
 هنڊائين ۹- دل ۾ ۱۰- ويٺا، ۱۱- پڙهجو گهڻا ۱۲- انهيءَ ۱۳- پهريون اکر محمد صلعم جو.
 ۱۴- رِڪِجو ۱۵- الله جو پهريون اکر ۱۶- اڳيان ۱۷- دل سان ۱۸- تون پڙهج.

جيئن جيئن وَرَقَ وَرَائِيَيْنَ، تيئن تيئن ڏٺو ڏوھ،
تنهن ڪھڙيءَ^۱ ڪبو ڪوھ، جي رھڻيءَ^۲ رھيو نہ سڀرين.

۳۱

ڪاتب^۳ لکين جيئن، لايو لام^۴ آلف سين،
اسان سڄڻ^۵ تيئن، رھيو آھي رُوح^۶ م^۷.

۳۲

ڪو^۸ ٿو ڪاڳر^۹ ڪورين^{۱۰} ويٺو وڃاين مَس،
ڏور^{۱۱} تئين^{۱۲} ڏس، آڪر جڻائين^{۱۳} جُڙيا.

۳۳

تھڙا چاليها^{۱۴} نہ چاليھ، جھڙو پَسڻ پرينءَ جو،
ڪھڙي ڪاتب^{۱۵} تون ڪرين، مٿي پَنڻ پيھ^{۱۶}،
جي وَرَقَ وارين ويھ، تہ آڪرُ اھوئي ھيڪڙو.

۳۴

تَن کُڏي^{۱۷} مَن حُجرو^{۱۸}، ڪيمَ چاليها رَڪُ،
ڪھ^{۱۹} نہ پوڄيو پوڄين، آئي پھر آڪ^{۲۰}،
تان تون پاڻ پَرَڪ^{۲۱} سِيڪَنھين ڏانھن سامھون.

۱- قول، خالي زبان سان اچارڻ يا چوڻ ۲- عمل ۳- لکڻ وارا ۴- جيئن الف ۽ لام ڳندي
'لا' لکبو آھي، تيئن سڄڻ بہ اسان سان ڳنديو پيو آھي، جدا ناھي ۵- چو (ڪوھ)
۶- کاغذ ۷- ڪپڻ ۸- ڳول ۹- تئين ۱۰- جڻائين ۱۱- چاليھن ڏينھن جو روزو
۱۲- ڳاھت، سوڙھ ۱۳- ننڍي مسجد ۱۴- مسجد جي ھڪ ڪوٺڙي، خلوت گاه
۱۵- چو (ڪوھ) ۱۶- ڳجهو، جو ڏسڻ کان پري ھجي، خدا ۱۷- سڃاڻ * پاڻ سڃاڻ-
خدا کي سڀڪنھن سامھون ڏسڻ يا ھرھڪ م خدا ڏسڻ.

سَيَكْنِهِن ڏانهن سامهون، ڪو هِنْدَ خَالِي ناه،
 اَحَدَ۱ جِي آرڪَ۲ ٿيا، سي ڪاٽرَ۳ ڪبا ڪاھِ۴،
 مُحِبُ مَنجِيھِين۵، مَنَ ماھِ۶، مُون اُڃاٽِيءَ۷ اُجھيو۷.

۳۶

ھارائجِ ھِنئيپن۸، اِلَفَ سَندي اوڙ۹،
 تہ ڪِتَابَن جِي ڪوڙ۱۰، مَنجھان ئي معلومُ ٿئي.

۳۷

ڪوڙپن ڪِتَابَن ۾، حرفُ مِڙوئي ھيڪُ،
 جِي تو نَظَرَ نيڪُ، تہ بِسْمِ اللّٰهِ ئي بَس ٿئي.

۳۸

اورِ يائين۱۱ اوچون ڪري، ۱۲ مُنجھايا مُلَن،
 سي پِرِيئُون۱۳ پاسي ٿيا، ڳھ ڳھ۱۴ ڳالھيون ڪَن،
 ساھان۱۵ اوڏو سُپرين، لوچيو تان نہ لھن،
 دَمُ نہ سُڃاٽن، دانھُون ڪَن مَنن جيئن.

۳۹

مُلئين۱۶ مُني، ماءُ! جنھن پتو ڦٽو پيٽَ ۾۱۷،
 سُڃاٽي اللّٰهُ، تڏي ڏنائين ڌوڙ ۾.

۱- خدا کان ۲- الڳ، غافل ۳- ڪاٽر، گندي ۴- ڪيڏانهن ۴a- اندر ۾ ئي ۵- ۾ آھ
 ۶- اڀوجھ ۷- پروڙيو ۸- دل ۹- ليڪ ۱۰- ڪوڙي، ويھ (Score) ڪروڙين، گھڻا.
 ۱۱- حال اورين، ويجهڙائي کان ۱۲- اٽڪائي، منجهائي ۱۳- دوست کان ۱۴- اجايون،
 بيهوديون (ڳاھ ڳاھ، قسمين قسمين) ۱۵- ملن (ملان جي) ۱۶- اندر ۾ زھر چڙهي ويو.

آحد، آحمدُ پاڻ ۾، وچان ميمُ فرقُ،
آهي مُستَغرقُ^۱، عالمُ انهيءَ ڳالھ ۾.

واڻي-۱

وَلَتَرْتَوْ هَوْتَ وَجَنَ، ووا جَهليان، پليان، هيئنڙو نہ رهي!
آئون جَنِينَ جي آهيان، ڪڙي مَ ٿيان تَن،
جَهليان، پليان، هيئنڙو نہ رهي!
گهوريان گهڻين پَتِيپن سنڊي، پاڄھ پِيَن،
جَهليان، پليان، هيئنڙو نہ رهي!
مَرُ^۲ مران، مارين مُون، پُرزا پُرزا ڪَن،
جَهليان، پليان، هيئنڙو نہ رهي!
آئون مِيائِي گهوريئي، جي مان مُحبَ مِلَن،
جَهليان، پليان، هيئنڙو نہ رهي!

واڻي-۲

وَسَارِجَ مَ وِڀَڻَ جَوِيَنَ ۾ ٿي ڏينھڙا.
لَوِيُونُ^۳ سَهَنَ لوڪَ جا، وهاڻِي^۴ ٿيون ويڻَ،
جَوِيَنَ ۾ ٿي ڏينھڙا.

۱- غرق، منجهيل (هٽڻ تي، جاين تي) ۲- پل ۳- رليل، ڪاٿيون، نادان عورتون

۴- پرھ ڦٽي.

اصل آسارن^۱ جا، ستي وٿرا سيڻ،
 جوڀن ٻه ٽي ڏينھڙا.
 جيڏيون جي مان وسھو، ننب^۲ مَ ھيرو نڀڻ،
 جوڀن ٻه ٽي ڏينھڙا.
 راتڙيون جاڳن جي، سي آئون ڪنڌڙي سيڻ،
 جوڀن ٻه ٽي ڏينھڙا.
 آڏي رات آڻي ڪري، جھل تون نندان^۳ نيڻ،
 جوڀن ٻه ٽي ڏينھڙا.

داستان چھون

۱

دائودي^۴ ديون^۵ ڪري، رڪن^۶ ڪونهي رنگ^۷،
 گھوڙيءَ هيٺ آينگ^۸، ڪاھيو پاگرڻن^۹ هڻي.

۲

دائودي ديون ڪري، رڪن ڪونهي چيت^{۱۰}،
 گھوڙيءَ هيٺ سچيت^{۱۱}، ڪاھيو پاگرڻن هڻي.

۳

او قابيل^{۱۲} اکين ۾، توکي باري^{۱۳} بان^{۱۴}،
 آيو آڳرائون ڪرين، ماڳ^{۱۵} هڻيو مستان،
 جانب^{۱۶} تون زيان، آکين سين ايڏا ڪرين!

۱- ويسلين، غافل زالن (آسارن، سارينڙن) ۲- ننب کان ۳- حضرت دائود جهڙو
 ۴- جلوا ۵- مسڪينن ۶- حال ڪونهي ۷- بي پرواه، مستان ۸- پاڪرين کي، خادمن
 کي ۹- خوديءَ جي ڄاڻ ۱۰- خوديءَ وارو، هوشيار ۱۱- حضرت آدم جي پٽ جو نالو،
 جنهن پنهنجي پيءُ هابيل کي قتل ڪيو هو، قاتل ۱۲- ڳرا ۱۳- تير ۱۴- پوري هنڌ تي.

او قابيل! اکين ۾، توکي تڪا تير،
 ساجن! انهن^۱ سيڱ^۲ سين، اڦٽيئي گهڻا فقير،
 ٻيو مَ مارج مير! تنهنجو پهريون ئي پورو ٿيو*.

■

او قابيل! اکين ۾ تير تڪا توکي،
 ساجن انهن سور جي، گل نه آ ڪنهن کي،
 مارين ٿو مون کي، چاڙهي لوھ^۴ لطيف جي.

۶

او قابيل! اکين سين، تير چلايا تو،
 ٻيو مَ ماري سو، جنهن جو پهريون پورو نه ٿئي.

۷

جي هو پائڻ کان ڪمان ۾، ته سينو سپر رک،
 منهن ۾ معشوقن جا، چاڪ^۶ چٽڪا^۷ چڪ،
 سوري پانءِ مَ شڪ، عاشق ٿيءُ ته اُبهين^۸.

۸

جي هو پائڻ کان ڪمان ۾، ته سينو سپر ڏيڇ،
 منهن ۾ معشوقن جا، جهالو^۹ ٿي جهليڇ،
 پاھان^{۱۰} پڳ^{۱۱} مَ ڏيڇ، عاشق ٿيءُ ته اُبهين.

۱- انهيءَ ۲- ڪمان* پهريون ئي تير ڪافي آهي. ۳- آهي ۴- تير هڻي
 ۵- ڍال ۶- چير ۷- ڏنگ، زخم ۸- تون بيٺو هج ۹- سهڻ وارو، پڪو، پختو (جهليندڙ)
 ۱۰- پنٿي، پويان ۱۱- پير.

جي هُو پائڻ ڪان ڪمان ۾، ته نئي ڏج سينو،
ڪجي نه ڪينوا، وڃي ڌر دوستن جي.

۱۰

پائي ڪان ڪمان ۾، ميان! مار مَ مون،
مون ۾ آهين تون، مٿان تنهنجو ئي توکي لڳي.

۱۱

ڪيو ۲ چڏين ڪان، هڏ نه هٿائين ٿا،
ٿيا جي نيشان، ته پهرئين سان پورا هئا.

۱۲

لوري ۳ جت لڳوم، اٽ اڀوئي آهيان،
سورهيه پرين سندوم، مان ٻاجهائي ٻيو هٿي!

۱۳

محبت جي ميدان ۾، عاشق ۱ ٿي ۴ اچام ۴،
سمهان ۵ سل ۶ سيد ۷ چي، ڪنڌ ۸ تير تمام،
ڪهڇ ڪو م ڪلام ۹، ڄم ۷ دوستون ۸ دور ٿين.

۱۴

محبت جي ميدان ۾، اچي پپر پيان،
سر وڍڻ، ڌڙ ڌار ڌڙ، ايءُ سينگار سندن ۱۰،
ڏيندا مون ڏنان ۱۱، مٿا محبوبن لئي.

۱- بخيلي، بغض ۲- گساو ۳- لرزش ڪندڙ، تير ۴- نشان، هدف ۵- سامهان،
سڌا ۶- سوراخ ۷- مٿان ۸- دوستن کان ۹- سندن ۱۰- انهن کي ڏنم.

مَحَبَتَ جِي ميدانَ ۾، ڪِرَ پَرَاڏو پَتُ^۱ *
 سِرُ سُوڙِيءَ، ڏَرُ ڪَنگَرِين^۲، مَتانَ ڪُچِين ڪَتُ^۳
 عِشَقُ نانگُ نِيٽُ^۴، خَبَرُ ڪاڏَن کي پوي.

۱۶

مَحَبَتَ جِي ميدانَ ۾، سِرَ جو سانگُ مَ ڪِرَ،
 لاهي سِرُ، لَطِيفُ ڇڻي، دوسَن اڳيان ڌَرِ،
 عِشَقُ نانگُ آڀرَ،^۵ خَبَرُ ڪاڏَن کي پوي.

۱۷

مَحَبَتَ جِي ميدانَ ۾، سِرَ جو ڪِرَ مَ سانگُ،
 سُوڙِيءَ سُوڀرين جِي، ڇَرُ تہ ٿين چانگُ^۶،
 عِشَقُ آهي نانگُ، خَبَرُ ڪاڏَن کي پوي.

۱۸

محبت جِي ميدانَ ۾، ڪُڏِي پَنو ڪاهي،
 ڇڏَ آسانگا^۷ ارواحَ جا، لاهوڻي^۸ لاهي،
 عِشَقُ نانگُ آهي، خَبَرُ ڪاڏَن کي پوي.

۱۹

عِشَقُ نہ آهي راندِ، تہ ڪِي ڪَنِسِ ڳِڀرو^۹،
 جِيءَ، جُسي ۽ جانِ جِي، پِيچِي جو هيڪاند^{۱۰}،
 سِسي نيزي پاندِ^{۱۱}، اُچلِ تہ آڏَ ٿِي.

۱- ميدان ۾ * محبت جِي ميدانَ ۾ اهڙو نعرو هڻ جو ميدانَ به پَرَاڏو ٿي پوي.
 ۲- ڪَنگَرِن تي ۳- هرگز ۴- بلڪل، ننگو ۵- دوستن ۶- رک ۷- بي حد ۸- چڱو ڀلو،
 ۹- پيار، آميدون، آسرا ۱۰- سڄا عاشق ۱۱- ٻار، چوڪراٽ ۱۲- ميلاپ،
 گهٽائي ۱۳- نوڪ تي، ويجهو.

وائِي

عِشَقُ تَمَامُ^۱، بِرُهُ تَمَامُ، وو! مِين لُونِي^۲ يَارَ لَوڪو!
 سِيحَ سَتِي نُون جَهپَ^۳ نه آوي، نيئين نِنْدَ حَرَامُ،
 وو! مِين لُونِي يَارَ لَوڪو!
 رَاتِيَان جَاڳُلُ، صَاحِبُ سَنِيَالُ، اي فَقِيرَانِ دَا^۴ ڪامُ،
 وو! مِين لُونِي يَارَ لَوڪو!
 مَتِ عَقْلَ دِي مُنْجِهَ ڳِئِي^۵، آيا عِشَقُ اِمَامُ^۶،
 وو! مِين لُونِي يَارَ لَوڪو!

داستان ستون

عَاشِقِنِ اللَّهِ جِي، مَحَبَتَ رَکِي مَن،
 سَنَدِي سِڪَ پَرِين، تَن ۾ آهي تَن جِي.

۲

عَاشِقِنِ اللَّهِ جِي، سدا وائي وات،
 فَادُڪَرُونِي اَذُڪَرُڪُم^۸، تَن ۾ اِها تات،
 اِن کان ڪا نه سات^۹، سَجُڻ وِل^{۱۰} نه وَسَري.

۱- پرپور ۲- ڦري، مٺي ۳- ننڊ ۴- فقيرن جو ۵- جڪم، مرڪ ۶- وٺي هلي،
 پئي (وڃي ڪڍ ۾ پئي) ۷- رهبر ۸- مون کي ياد ڪر ته آءُ توکي ياد ڪريان ۹- لفظو
 (ساعت) ۱۰- وقت (گهڙي، پل).

عاشقَنَ اَللهُ، ويرو تارا نه وسري،
آهَ ڪَريندي ساهُ، ڪڏهن ويندو نڪري.

۴

عاشقَنَ آرامُ، ڪڏهن تان ڪونه ڪيو،
طعني ڪيا تمام، حبيبائي^۲ هيڪڙي.

■

عاشقَ ايئن نه هون، جيئن تون سڄين اڳڙين^۳
وڃي درِ دوسن جي، رتُ ڏيهائي رُون^۴
بيءَ پَر ڪنهن نه پُون^۵، ماڪر^۶ محبوبن سين.

۶

جان عاشقَ مٿي رتُ*، تان دعويٰ ڪري مَ نينهن جي،
سائو مُنهن^۷، سُونهن ڳڻي^۸، سِڪڻَ اِيءَ شرطُ،
نه ڪين^۹ گوڏَ گِرتُ^{۱۰}، مٿان^{۱۱} سرِ سودا ڪري^{۱۲}

۷

اڃا تو منجهاءَ، ڪڪَ چٽي^{۱۲} رتُ نڪري!
مُنهن ۾ محبوبن جا، ڪيئن جهليندين گهاءَ؟
سو تون ڪُهاڙِ تاءَ^{۱۳}، سِڪڻَ جُون سڌون ڪرين؟

۱- ڪنهن به وقت، هميشه ۲- دوشن جي ۳- سڄين لڳين، تندرست ۴- رُئن ۵- پُون
ٿين ۶- مقبول، پسند* جيڪي عاشق چڱو پلو آهي. ۷- منهن ۸- وڻي ۸a- نڪي
۹- ناڻي جي ڳنڍ، پئسو ۱۰- انهيءَ جي مٿان، باوجود ۱۱- سر جو سودو ٿو ڪري
۱۲- ڇهن، لڳڻ سان ۱۳- ڇا لاءِ.

سِڪَ نه آهي سَتَري، کُڻ پَرُوڙي پيرُ،
کُڻسَ ڌاران ڪيرُ، ڪَري سَتَ سِڪَڻَ جي؟

۹

سِڪَڻَ اِيءَ نه سَتَ، جيئن لڪيو لياڪا^۱ پائين،
پَئي پريان جي نه ٿين، مٿي اڱڻ اڏ؟
اِيءَ پُڻ ڪُوڙي سَتَ، جيئن ڪليو، ڪايو، سُهين^۲.

۱۰

سِڪَڻَ ۽ سُوڙي، بَئي اَڪَر هِيڪَڙي*،
وَهڻُ واٽَڙين تي، ڪارڻ^۳ ضروري،
بَنيهن^۴ جي پوري، جيءَ ڏني رِي نه ٿي.

۱۱

جي ڪين سِڪَڻَ سِڪَ، ناٽ^۵ پَس سِڪَندين^۶،
پاسي ٽين مَ لَڪَ، نينهن نه سِجائڻ جي.

۱۲

عاشق! معشوقن جي، وٺي ويهَ ڳري^۸،
جَمَ وِرچي چَڏين، سَندي دوست ڌري!
ڏيندا ٻُڪي^۹ ٻاجه جي، ويندَ ٽپَ ٺَري^{۱۰}،
آسان تان نه سَري، تو ڪيئن سَري سَپرين؟

۱- جهاتيون ۲- سُهين * هڪ جهڙو، ٻنهي ۾ 'س' جو حرف آهي. ۳- سبب، شرط

۴- ٻنهي ۵- پورائي ۶- نه ۷- سچن عاشقن کي ۸- گهڻي ۹- دوا ۱۰- ڳڻ ٿيندين،
ڇڱو پلو ٿيندين، (قنن جو سور ۽ ڪاڙهو جھڪو ٿي ويندو).

عاشق! معشوقن جو، وٺي ويهڃ سِر^۱،
 آچي پُڄندڙ پاڻهين، پرتان^۲ پري پير،
 ڀلاين جو پير^۳، رهبر ٿيندڙ راه^۴ ۾.

۱۴

عاشق! معشوقن جو، وٺي ويهڃ در،
 آچي پُڄندڙ سپرين، لهندڙ سر^۴ سِر^۵،
 ڀلائيءَ جو پير^۶، رهبر ٿيندڙ راه ۾.

۱۵

عاشق! معشوقن جو، وٺي ويهڙ دڪان^۷،
 پئڄ پيش پرين جي، پتيءَ وجهي^۸ پاڻ،
 ته تون ٽين ساڻ، سدا رهين سرخرو.

۱۶

عاشق! معشوقن جو، وٺي ويهڃ گهٽ^۹،
 جمر وڙچي، چڏين، موڪيءَ^{۱۰} سَندو مٺ،
 ڪري سر جي سٺ*، پيڄ ڪي پيالئون.

۱۷

عاشق! معشوقن جو، وٺي ويهڃ رند^{۱۱}،
 پياريندڙ پاڻهين^{۱۲}، ميخاني جو منڌ^{۱۳}،
 ڪير ڪڍج تون ڪنڌ، اوڏو ٿي اُن ڪي.

۱- لنگه ۲- پيار يا حب مان ۳- پندار ۴- سار، سنڀار ۵- سگهارو ۶- زور، جوهر، ت -
 ۷- دڪان، هٿ ۸- گچيءَ ۾ ڪپڙو وجهي ۹- لنگه، رستو ۱۰- پير مغان، شراب
 وڪيندڙ * سر عيوض ۾ ڏيئي، ۱۱- لنگه، رستو ۱۲- پاڻهي ئي ۱۳- شراب.

واڻي

سُپيريان جي سونهنَ جي، ڳالَ ڪينَ وڃي^۱،
 وڃي دَرِ دوسَنَ جي، سوريَ سِرُ هجي^۲،
 عاشقَ انگهن^۳ چڙهيا، ٻيو سِيڪو پڻجي،
 پُڇج پوءِ پَريَتُو، پهرينَ سِرُ سڃي^۴،
 عاقلَ ئي اوچُون^۵ ٿيا، پورو^۶ ڪين پڃي^۷.

داستان اٺون

۱

هر هر هَرائي^۱، وڃي دَرِ دوستنَ جي،
 پاڙي ڏانهن پرينَ جي، اچُ^۲ مَ آواڻي^۳،
 الهڙا^۴ ٿي آچ مَ تون، واتاڙن وائي^۵،
 لائندءِ لطيفُ چي، سوران^۶ سَرهائي،
 ڳجهو ڳالهائي^۷، پرتِ وڻجي^۸ پاڻ مَ.

۲

جان جان ناهِ ضرور، تان تان طبيبُ ناهِ ڪو،
 جُه سو سَريو^۱ سور، ڪَر ويڃ وِر پيو^۲.

۱- ڳالهه وسرڻ جهڙي نه آهي ۲- هڻجي ۳- ڪنڊر، سوري، تڪليف ۴- تيار ڪري
 ۵- پرزا پرزا، ڳترا ڳترا ۶- ٻولو، مونجهارو، ٿوري سجهه وارو ۷- عشق جو اسرار اُڻڻو
 آهي جو سمجهي نٿو سگهجي. ۸- هلاڪي ۹- تڪڙو هل ۱۰- موڳي، نادان
 ۱۱- ڪچو، نادان ۱۲- راز، ڳالهه ۱۳- سورن کان ۱۴- ڳالهائي ۱۵- وڻجي
 ۱۶- حاصل ٿيو، پيدا ٿيو ۱۷- هٿ آيو.

سُورُ جَنِينَ کي سَريو، سَري^۱ تَن صِحتَ،
مُني مُصِيبَتَ، آهي عاشقن کي.

۴

سيئي سُر طيبَ، جَنِينَ سُر سَجَ کي^۲،
جو لَکيو هُتَ^۳ لطيفُ چي، شوئي کَن قَربَ^۴،
جي نوازا نَصِيبَ، داروَنءَ^۵ سي دُرسَتُ کيا.

۵

جي پياري پاڻ، تہ کَرهو^۶ ٿي پاڻي پين،
اڳي اِن نياڻ^۷، اڻ کَونيو کونہ گهڙي.

۶

اڻ کي^۸ عيان^۹ نہ ٿي، کي^{۹a} پَروري کونہ^{۱۰}،
سَچي جِيهي سونَ، مُنهن نہ پيئي^{۱۱} ماڙهين^{۱۲}.

۷

اڻ کي عيان نہ ٿي، کي پَروري کونہ،
سا سُونهين^{۱۳} ٿي سونَ*، اَمُر^{۱۴} عطا جنهن جو.

۸

جيڪي ڏٺائون، سو مان ڳڻ^{۱۵} ڳنڍ^{۱۶} ٿيو،
مون کي پُڇيائون، ٺوڪي انهن^{۱۷} ٺوڪَ سين^{۱۸}.

۱- حاصل ٿي ۲- نشان کي، ياد ڪيو ۳- ازل ۾ ۴- دوست ۵- دوا ۶- اڻ، جيڪو
تياڻو گهڻو پاڻي پيئندو آهي ۷- جانورن جي پاڻي پيڻ جي جاءِ، تڙ ۸- نہ ڪيل ڳالھ
۹- ظاهر ۹a- ڪيل (ڳالھ) ۱۰- نہ ۱۱- زبان تي نہ آئي، واقف نہ ٿيا ۱۲- عام ماڻهن ۾
۱۳- رهبر * اها سوني عشق جي رمز انهيءَ جي رهبري ڪندي ۱۴- حڪم، نصيب
۱۵- پلائي ۱۶- هڙ، نقد ۱۷- انهيءَ ۱۸- جيڪي اسين توکي ڏينداسون سو پلائي
سمجھي برسر ڪرڻ لاءِ تيار آهين.

جيڪي ڏنائون، سو سِرُ ڏيئي سَهَ چنڊڙا!^۱
 مَ چئو چِنائون، اِي پُڻ ڳنڍيو سَڄڻن:

۱۰

جيڪي ڏنائون، سو سَپوئي صِحتَ،
 مَ چئو آزارُ اُنَ کي، مَ کي مُصِبتَ،
 ڪُهڻُ قَريبتَ، جو ڪوئڻُ پَرِ پَرِينِ جِي.

۱۱

چِنَنَ توءَ مَ چِنَ، پاءِ اُمپري^۲ اُنِ سِينِ،
 جِي هُو اَوڳڻُ ڪَئيئي اَسُونهين^۳! تون ڳڻان ئي ڳن^۴،
 پاندُ جَهليو تون پِنَ، هِنَ سُونهاري سَگَ^۵ مَ.

۱۲

نَمِي ڪَمِي^۶ نِهار تون، ڏَمَرُ وڏو ڏک،
 مَنجهان صَبَرُ سَڪُ، جِي سَنواري^۷ سَمجھين.

۱۳

نَمِي ڪَمِي نِهار تون، ڏَمَرُ ڏولاڻو^۸،
 تِيئي ساڃاڻو^۹، جِي اُپِينِ اِنهين پيرَ تي*.

۱- اِي منهنجي چنڊ ۲- چنل تند کي ڳنڍڻ ۳- بي رهبر، اڪيلي ۴- ڳڻڻ ڪري سمجه

۵- ناتو، سنگت ۶- صبر ڪري ۷- اِي سنواري يا سڌريل ۸- پريشاني ۹- ساڃام،

ساڃاڻپ * جِي انهيءَ اصول تي عمل ڪرين.

دَمَرُ پاسو ڏک سين، کاندِ ڪُٽوري هوءَ^۱،
وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِينَ^۲، آڱو^۳ اِيهين^۴ چوءَ.

۱۵

ڪَم^۵ ڪَمَنَدَن ڪُٽيو، هارايو هوڙن^۶،
چَڪيو. نه چُونَدَن^۷، هُو جو ساءُ^۸ صَبَرَ جو.

۱۶

ڪَمَنَدَن گهر ڪين^۹، چُونَدَن^{۱۰} چڱا نه ٿيا،
ويٺئون^{۱۱} ويٺ^{۱۲} پئي، هَتِ نه اچي ڪين^{۱۳}.

۱۷

هُوَ چُونِئِي، تون مَ چئو، واتان ورائي،
اَڳ^{۱۴} اُڳرائي جو ڪري، خطا سو کائي،
پاندِ ۾ پائي، ويو ڪيني وارو^{۱۵} ڪين ڪين.

۱۸

هُوَ چُونِئِي، تون مَ چئو، واتان ورائي ويٺ،
سِينِي سين سيد چي، مَن ماري ڪَرِ ميٺ،
کاندِ وڌائي ڪيٺ^{۱۶}، ڪيني منجهان ڪين ٿئي.

۱- صبر ۾ خوشبوءِ يا خوشي آهي. ۲- خدا صبر ڪندڙن سان آهي (قرآن شريف).
۳- آغا، ڌڻي ۴- ائين ۵- تيرج ڌر ۶- هوڏ وارن ۷- چوندڙن، تڪرار ڪندڙن
۸- ڏاڻو ۹- خوشي، سک، خير، پلائي ۱۰- چوندڙ ۱۱- طعن مان (ويٺن مان) ۱۲- واڌ،
نقصان ۱۳- ڪي، ڪجهه ۱۴- اڳئين ۱۵- حاسد، ساڙ وارو ۱۶- چڱائي، پلائي.

ڪَينِ ڪينَ پرائيو، ڪيني منجهان ڪين،
جي هوءَ سٿاڻي سيڱ^۱، ته زه چيني جو ڪو ٿئي*.

۲۰

سٿي ويٺ ڪئن سين، ورائج مَ وري،
هاديءَ جي هدايتَ جي، آهي اِيءَ ڳري^۲،
تن سڄي ساهِ سَري^۳، جن ماريو نفسِ ماڻ سين.

۲۱

چُونَدن ڪيمَ چئيج، ويٺ ورائي سامهون،
ڪا مَت^۴ قيمَتَ جهڙي، روزِ دُمرَ کي ڏيج،
ويٺ مَ ورائيج، ته سَپَ دَرِ سُهائجي^۵ ٿين.

۲۲

ڪينَ مائيندا^۶ مَنَ ۾، خودي ۽ خُدا،
پن تراڻن جاءِ، ڪا آهي هيڪَ مياڻِ ۾^۷؟

۲۳

اڻ-چُونَدن مَ چئو، چُونَدن چيو وسار،
اَنڙِي پهرَ آدبَ سين، پَرِ اِهاڻي پار،
پايو مُنهن مُوَن^۸ ۾، غُرَبَتَ ساڻ گُذار،
مُفَتِي^۹ منجه وِهار، ته قاضي ڪانيارو^{۱۰} نه ٿين.

۱- سخت يا ڏاڍي ڪشيل ڪمان * جيڪڏهن هن کي تمار چڪيل (ڪيني جي)
ڪمان هوندي ته تار ٽٽڻ ڪري هن کي نقصان ٿيندو. ۲- ڳچيءَ جو هار، مٿيو
۳- ساري بدن جا زيور مليا ۴- صلاح، نصيحت ۵- سپاڳ واري ۶- ماڻندا
۷- ڳوڏن ۸- فتويٰ ڏيندڙ ۹- ڪاڻ (عتاب) وارو، محتاج.

جَنين سنڊي ٻوڏ^۱ ۾، ڀتو ڀتڻ^۲ جيءُ^۳،
تون تَنين سين پيءُ، اوڏا آڏي پَڪڙا.

۲۵

ويئي جَنين وٽ، ڏُگندو^۴ ڏاڍو ٿئي،
سا مجلس ئي مٽ، جي حاصل^۵ هوءَ هزار جو.

۲۶

ويئي جَنين وٽ، ڏُگندو ڏور ٿئي،
تون تَنين سين ڪٽ^۶، اوڏا آڏي پَڪڙا.

وائي

يار سَڄڻَ جي فِراق، ڙي جيڏيئون! آئون ماري،
درِ دوسرَ جي ڪَين جو هُوندا، مون جيها مُشتاق،
ڙي جيڏيئون، آئون ماري.
جاڻي ڪاڻي مَحَبوبَن جي، آه حُسنَ جي هاڪَ،
ڙي جيڏيئون، آئون ماري.
سُرمو سَهي ڪِر اڪين جو، خاصُ پريان جي خاڪَ،
ڙي جيڏيئون، آئون ماري.
عبداللطيفُ چي، پرين آسان جو هميشه حُسناڪَ^۷،
ڙي جيڏيئون، آئون ماري.

۱- ڦوٽ، ويڻن، طعن ۲- طرحين طرحين ۳- جي چوڻ، حاضر سائين چوڻ ۴- ڏک
۵- لاپ، فائدو ۶- گهار، گذار ۷- حسن وارو، خوبصورت.

سر ڪنڀات

سر بابت:

گجرات ۾ ڪنڀات ناز تي، ڪنڀات نالي هڪ شهر آهي. هيءَ راڳي، اتي جي ڪنهن گوڻي جي رچيل آهي، تنهنڪري مٿس نالو سر ڪنڀات پيو آهي. هن سر کي 'ڪماچ' پڻ چوندا آهن؛ ۽ رات جي هڪ ٻهر گذرڻ بعد ڳايو ويندو آهي.

هن سر ۾، عموماً ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واريون پڙهڻيون، اختيار ڪيون ويون آهن. گهڻي تفحص بعد، ثابت ٿيو آهي ته ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ جي رد ڪيل بيتن مان ڪي حقيقت ۾ شاھ جا بيت آهن، اهي بيت اضافو ڪيا ويا آهن. اضافو ڪيل بيت آهن: داستان ۲، بيت نمبر ۲۴، ۲۸ ۽ ۴۱.

مضمون:

هن سر جا بيت، شاھ شايد جوانيءَ ۾ تڏهن چيا ٿا ڏسجن، جڏهن کيس مجازي عشق جي چيٽ لڳي هئي، انهيءَ ڪري 'قمر ۽ ڪرهي' کي عتاب ۽ خطاب ۽ يار تائين سنيهن پهچائڻ ۽ خبرن رسائڻ لاءِ تاڪيد ڪيل آهي.

روحاني راز:

هن سر ۾ شاھ، جيڪا کيس پيغمبر پاڪ ﷺ لاءِ محبت ۽ رسول الله ﷺ جي روضي مبارڪ جي زيارت ڪرڻ جي تمنا دامنگر هئي، تنهن جو چٽو بيان ڪيو آهي. شاھ کي فخر موجودات، حضرت محمد ﷺ جي ذات با برڪات سان نهايت الفت هئي، تنهنڪري هن سر ۾، سونهاري سچڻ جي شخصي سونهن ۽ اخلاقي حسن جي ساراه ڪندي، هن حقيقت کي واضح ڪيو ويو آهي ته خدا تعاليٰ مديني جي مير لاءِ ملڪ ۽ ماڻهو خلقي، کيس انهن جو مهندار مقرر ڪري مڪو آهي. ڇنڊ جي سوڀيا سپرينءَ جي سونهن ۽ سيرت اڳيان تڄ آهي، ڇاڪاڻ جو منجهس 'ناه پيشاني پرينءَ جي'.

هيءَ هڪ تاريخي حقيقت آهي ته آنحضرت ﷺ جن جي ڄمڻ وقت، ڪفر جا قلعا لڏي ويا ۽ قيصر وڪسري جا ڪنگرا ڪري پيا هئا. شاه جو چوڻ آهي، ته نه فقط ڪافرن جون دليون ڪٽبي ويون هيون، پر فطرت پيا به ڪٽين ڪرشنا ڏيکاريا هئا. محمد صلعم جي آڌرپاءِ ۽ آجيان لاءِ، 'سورج شاخون جهڪيون' ڪيون هيون، ۽ 'تارا ڪتيون تائب ٿيا' هئا ۽ چنڊ ڪٽين سان 'پيهي ويو پر لاءِ ۾'.

رسول ڪريم ﷺ جن جي مدح بعد، شاه صاحب چنڊ کي پنهنجو قاصد بنائي ٿو، ڇاڪاڻ جو چنڊ ساڳئي وقت، سونهاري سنڌ ۽ مديني منوره مٿان، پنهنجي نوراني نظر وجهي ٿو، ۽ انهيءَ ڪري کيس سڄڻ 'تو اوڏا مون ڏور' آهن. شاه صاحب کيس عاجزيءَ سان التجائون ٿو ڪري ته 'الله لڳ، سرت ساري، منهنجو سنيهو ڏج ته، منهنجيون اکيون ساري ڄمار، اوهان جي آسري ۽ اوسيٽري ۾ آهن'. چنڊ کي پيغام پهچائڻ جو طريقو پڻ ٻڌائي ٿو، چي: 'پيرين هٿڙا وجهي، نرمي ۽ نترت سان نياپو ڏج، مٿان محبوب کي مٿيان لڳي'.

زيارت ڪرڻ جي خواهش، پنهنجي حبيب پسن جي اڪير هٿ نه وٺي سگهڻ جي عاجزي، ڪرهي ۽ ڪان نه هجڻ جي حقيقت ۽ منزل جي مفاصلي جي شڪايت ڪندي چوي ٿو، 'پيرين آئون نه پڄتي'. اتي هڪدم خيال اچيس ٿو ته، 'نفس کي ڇو نه ڪٽي ڪر هو ڪريان؟' جنهن نفس تي سوار ٿئي ٿو ته هو گيسر ڪري ٿو. تنهن ڪري هن کي پنهنجو اصل ٻڌائي، ڀلايون گهري ٿو. نفس آهي نجس، سو کيس جنهن سنوت نٿو ڏئي، تنهن کيس آخرت جون اميدون ڏيئي، ريڙه ريڙه جون ڪوششون ڪري ٿو. نفس جنهن کي لاڻي جي لغار لڳي پئي آهي، سو ڪنهن ڪنهن لکيو وڃيو لاڻو کائي، يعني دنيوي نجاست کائي يا دنيوي عيش عشرت ڪري، اهو ڏسي، شاه ڪارون ٿو ڪري ته 'پيا لڳي نفس رت رٿاڙي، يعني تامر ڪڪ ڪري ڇڏيو اٿم'. انهيءَ ڪري اسان کي نصيحت ڪري ٿو ته، 'نفس کي اهڙا ڪي. ڏاڍن ڏانءِ، جو پيو چري ۽ چنگهي'.

سر ڪنڀات

داستان پهريون

۱

يَلا ئِي آهينِ، پرين يَلائيءَ پانهنجي،
سَپاجها سِر چَرهيو^۱ ڏوراپو نه ڏين،
مان ڏي مَڏيون^۲ ٿين، سَڄڻ سَڄاين^۳ م.

۲

پيشانيءَ م پرينءَ جي، يَلائيءَ جا پير^۴،
اَڱڻ اَڪنڊين^۵ جي، ڏئي پاڻوهي^۶ پير،
قَمَر^۷ پاڙي^۸ ڪير، شمس^۹ سَپيرين سين.

۳

تُون چَنڊ! اهوئي، جو هت پَسين ٿو پرينءَ کي،
آڌت^{۱۰} چَئج اَن کي، ڏيانءَ جو روئي،
هيڪاندي هُوئي^{۱۱}، سانگ^{۱۲} م پوي سَڄڻين!

۱- آهون سامهون يا روبرو ٿي ۲- اوڻايون، خاميون، لڳايون ۳- چڱائي ۴- پنڊار، خزانو، نشان ۵- سڪندڙن، منتظرن ۶- مشڪندي، خوشيءَ مان ۷- چنڊ ۸- برابر ڪري ۹- سڄ (جهڙن) ۱۰- سنيهو، پيغام ۱۱- گڏ هجي، خلوت م، اڪيلائيءَ م ۱۲- سانگي، سبب، سفر، وڃوڙو.

مَرُ هيڪاندا هُونِ پرين، سانگِ مَ وِجَنِ سِيئَ!
رَها آهين رُوحَ مَ، نِتُ جَنِينِ جا نِيئَ،
وِماسِيا^۱ جَن وِيئَ^۲، ٿو تاريءَ^۳ تَگي تَنِ هِنِيونَ*.

۵

راتِ سَهائي، پُونِ^۴ سَنئين، پَتئين^۵ وِڌو پَنڌ،
هَلندي حَبِيبنَ ڏي، ڪَرها^۶ موڙِ مَ ڪَنڌ،
پَنڌل^۷ سوڙي پَنڌ،^{۷a} جو پَهچائي پرينِ کي.

۶

راتِ سَهائي، پُونِ سَنئين، پائي^۸ گهرجي پَل^۸،
اَهَرَ^۹ مَ ايلاجِيئون،^{۹a} چَنڊنَ چَري چَل^۹،
مُون توهين سين^{۱۰} ڳالهڙي، پئي ڪنهن^{۱۱} مَ سَل^{۱۱}،
هاهر^{۱۲} ڪندو هل^{۱۲}، تہ ڪجايون^{۱۳} ڪَرَن^{۱۴} کي.

۷

راتِ سَهائي، پُونِ سَنئين، پرتِ^{۱۵} تئين، پَنڌ پورِ^{۱۶}،
ميا^{۱۷} محبوبنَ جي، هلي وانءُ^{۱۸} حُضُورِ،
جي چڻڪَن^{۱۹} چَتَ مَ، سي ڪيئن سَچَ ڏورِ،
اللهَ لَکِ اَسُورِ^{۲۰}، اُٿان^{۲۱} ئي ٿي آءُ تُون.

۱- توريل تڪيل، غور ڪيل ۲- سخن ۳- تار، لئو، ڏن. * محبوبن جي تار ۾ منهنجي دل پئي
تڳي، يعني آءُ جيئرو آهيان، اهي جن جا سخن سنجيدا آهن. ۴- زمين ۵- ميدانن ۶- اُٺ
۷- سندرو، قصيد، ارادو ۷a- پَنڌ ۸- ڀل، طاقت، همت ۹- وٽان (اَهَرُو) ۹a- الانچيون، قوتا.
۱۰- توسان ئي ۱۱- ڪنهن کي ۱۲- اٺ جي هونگار ۱۳- خار ڏياريون، چيرليون ۱۴- رقيب،
خرن، گلهن، احقن ۱۵- پرت، نينهن، عشق ۱۶- پورو ڪر، طئي ڪر ۱۷- اي اٺ! ۱۸- وڃ،
پهچ ۱۹- هرن، ياد پون ۲۰- اسر، پريات، رات جي پوئين پهر ۲۱- اُٿان.

اڄ پڻ اڃاڻي، چوڏهينءَ ماهَ چنڊَ جي،
 مون گهرِ مون پرينَ جي، اچڻَ جي وائي،
 مون گهرِ واڌائي، پيئي ڪامِ ۱ ڪرڻِ ۲ م.

۹

اڄُ پڻ امارو ۲، چوڏهينءَ ماهَ چنڊَ جو،
 مون گهرِ مون پرينَ جي، اچڻَ جو وارو،
 سڄڻَ سويارو، پيڇَ پيئي ۴ گهرِ آيو.

۱۰

چوڏهينءَ چنڊَ اُپريو، اوڻيهَ پسي عامِ*،
 مٿس ۵ ناهِ ملام ۶، جيڪي پڇين پڇ سو ۷.

۱۱

چوڏهين چنڊَ تون اُپرين، سَهين ڪرين سينگار،
 پلڪَ پريان جي نه پڙين ۸، جي جيلن ڪرين هزار،
 جهڙو تون سڀ جمار، تهڙو دمُ دوست جو.

۱۲

سَهين سڄڻ اُپري، چوراسي چنڊن،
 پاڻ ۹، ري پرين سڀ اونهاڻي پانڻيان.

۱- ساڙ، حسد ۲- رقيب، خيرون، گلشن، حاسدن ۳- سانهاڻو، تياري ۴- پرھ ڦٽيءَ* عام ماڻهو اوڻيهين تاريخ کان پيا چنڊ کي ڳولين. ۵- عام ماڻهوءَ تي ۶- ڏوھ، ميار (ملاوت) ۷- اها پرولي يا راز نه سمجهين ته مون کان پڇ ۸- برابر ٿين ۹- الله جو قسم ته.

چَنڊَ! تنهنجي ذاتِ، پاڙيان نه پرين سين،
تون آچو ۾ راتِ، سَڄَڻُ نِتُ سوجهرا.

۱۴

چَنڊَ! چٽائي^۱ تنهنجي، بيهي^۲ ۾ سور،
لايان لالِ لڳن کي، چَنڊُنِ پَري پور*،
ڪوماڻو ڪپور^۳، مون واجهائيندي پرينءَ کي.

۱۵

چَنڊَ! لڳئي مندَ، سنجي ئي سيخ^۴ ٿين،**
ڪرِ اونهاڻي آندَ، ته ملان محبُون کي.

۱۶

چَنڊَ! چٽين^۵ حق، جي وڙهين، جي وچرين^۶،
به اڪيون ٿيو نڪَ، تو ۾ ناهِ پرين جهو^۷.

۱۷

چَنڊَ! چٽين سَڄُ، جي مٽي^۸ نه پائيين،
ڪڏهن اُڀرين سنهڙو، ڪڏهن اُڀرين ڳچُ،
منهن ۾ پري ئي مَڄُ، تو ۾ ناهِ پيشاني پرينءَ جي.

۱- روشنائي ۲- اونهاڻي رات * (توسان ملڻ لاءِ تياري ڪري) ڳاڙهي بدن کي چندن جو
چورو (سرهاڻ) لڳايان. ۳- ڪافور (Camphor)، سرهاڻ ۳a- شيخ ۴- هن ست ۾ شاه
چند کي پاراڻا ڏئي ٿو: سيٽجي وڃي! سري وڃي! ۵- چوٿين ۶- خفي يا پريشان ٿيڻ
۷- جهڙو ۸- بري يا ناجائز ڳالهه.

ڪٿي نيڻ خمار مان، جان ڪيائون نازُ نظر^۱،
 سورجُ شاخون جهڪيون، ڪوماڻو ڦر،
 تارا ڪٽيون تائبَ ٿيا^۲، ديڪيندي^۳ دلبر،
 جهڪو ٿيو جوهر، جانبَ جي جمال سين.

۱۹

اونداهيءَ آڌ راتِ ۾، پري^۴ ڀسايو پاڻ،
 چنڊُ ڪٽن ساڻ، پيهي ويو پڙلاو ۾*.

۲۰

تارا تيليءَ روءِ^۴، لڏا^۵ لالَن^۶ اُڀرين،
 جهڙو تو صُبح، تهڙي صافي^۷ سڄڻين.

۲۱

تو ڏانهن گهڻو نهاريان، تارا تيلاهين،
 سڄڻُ جيڏاهين تون تيڏاهين اُڀرين.

۲۲

هُن تاري، هُن هنڌ، هُت منهنجا سُڀرين؛
 سڄڻُ ماڪيءَ منڌ^۸، ڪوڙا ٿين نه ڪڏهين.

۱- ناز سان نهارائون ۲- توبه ڪئي، پيش پيا، سرمايا ۳- ڏسندي ۳a- پرينءَ* چنڊ تارن
 سوڌو گم ٿي ويو. ۴- تهڙيءَ طرح يا ريت ۵- سهيل تارو، هڪ تاري جو نالو، جيڪو
 سپاڳو سمجهيو وڃي ٿو. ۶- اي سهڻا! ۷- روشني، چمڪ، ۸- ميناج.

هُنَ تاري، هُنَ هيٺ، هُتِ منهنجا سڀرين،
سڄڻ ماکيءَ ميٺ، ڪوڙا ٿين نہ ڪڏهن.

۲۴

هُنَ تاري، هُنَ جاءِ، هُتِ منهنجا سڀرين،
سڄڻ ماکي ساءِ^۱، ڪوڙ ٿين نہ ڪڏهن.

۲۵

تارا، تِرَ^۲ تِرَوڪڻيون^۳، مٿين ڦلڙيون^۴،
ڪوءِ! سي راتڙيون، جي مون پرينءَ پُڄاڻان پيڻيون.

وائِي - ۱

جيڏيون! هي ضرور، آيل^۱! ڪيئن رهندو پرينءَ ري^۲،
سگهو ساعت^۳ نہ ڇنڊڙو، آئي پهر ملور^۴،
آيل! ڪيئن رهندو پرينءَ ري.
من ۾ مشتاقن^۵ جي، ساڄن! تنهنجو سور،
آيل! ڪيئن رهندو پرينءَ ري.
پيرين^۶ آئون نہ پُڄڻي ڏيھ پريان جو ڏور،
آيل! ڪيئن رهندو پرينءَ ري.
وڃي ويل سڀ ڪنهن هينڙو پرينءَ حضور،
آيل! ڪيئن رهندو پرينءَ ري.

۱- ڏانڦو. ۲- خال. ۳- ننڍڙا تر يا خال. ۴- ننڍيون ڦلڙيون. ۵- کڏ پون. ۶- امڙ. ۷- کان سواءِ

۸- پل. ۹- ملول، پریشان. ۱۰- عاشقن. ۱۱- پيرين پنڌ ڪري، پيادل.

وائپي-۲

آڱڙ آيامِ پيهي، يا آلا! مون ساريندي سڀرين.
 مُشڪَ عَطَرُ^۱ مون پرين، سڪيسِ چِمِ^۲ سِيئي^۳،
 يا آلا! مون ساريندي سڀرين.
 تَنُ جَنِين جو طالَبُو، رُوحَ تَنين سين رهي^{۳a} *،
 يا آلا! مون ساريندي سڀرين.
 ساجَنَ سنڌي سُونَهَن جِي، آئون ڳالھ ڪَريان ڪِيهي^۴؟
 يا آلا! مون ساريندي سڀرين.
 ٿيو لُطفُ، لُطيفُ جِي، دوسُ آيو دَرِ پيهي،
 يا آلا! مون ساريندي سڀرين.

وائپي-۳

وَهلي^۶ وَنءُ^۷ مَ وَهامي^۸! رَه رات، رائيِنديسِ^۹ پرينءَ کي.
 شَمعَ ٿينديسِ شَبِ^{۱۰} ۾، اِنَ خوشييءَ کان ڪامي،
 رَه رات، رائيِنديسِ پرينءَ کي.
 باڻوئِن^{۱۱} سنڌي باهَ جيئن^{۱۲}، ٻَران شالَ اُجهامي *!
 رَه رات، رائيِنديسِ پرينءَ کي.

۱- مشڪ ۽ عطر جهڙو ۲- چمار، حياتي ۳- ساري، سڄي ۳a- ريه ٿيل، سوڳهو ڳنڍيل
 (Riveted) * روح ان سان ريجهي يا رهاڻ ڪري. ۴- ڪهڙي ۵- دوست، مڃجوب
 ۶- جلدي ۷- وچ ۸- گذري، پوري ٿي ۹- پرچائينديس (ماڻهنديس) ۱۰- رات
 ۱۱- جوڳين، آديسين، فقيرن ۱۲- جيان * فقيرن جي دونهيءَ وانگر شل پئي ٻُڙان ۽
 اجهامان.

پُرتِ جا پيٽمَ^۱ جي سا ڪينَ پُروڙي عامي^۲ .
 رَه رات، رائيِنديَسِ پرينءَ کي .
 مون کي مون پرينِ جو، آهي دَرْدُ دَوامي^۳ .
 رَه رات، رائيِنديَسِ پرينءَ کي .
 آهيان يارُ سيّدُ^۴ جو ڪانہ رهي ڪا خامي^۵،
 رَه رات، رائيِنديَسِ پرينءَ کي .
 هُو جو ڪنُو، لَطيفُ چي، مون کي آه مدامي^۶،
 رَه رات، رائيِنديَسِ پرينءَ کي .
 روشنِ^۷ تيان رُجنِ^۸ م، جي هُٽان ڪنُو انهن لامي^۹ *،
 رَه رات، رائيِنديَسِ پرينءَ کي .
 ڪاري سا قيامَ سئينِ^{۱۰}، هوتُ جنهن جو حامي^{۱۱}،
 رَه رات، رائيِنديَسِ پرينءَ کي .
 آيمِ^{۱۲} تنهن لوجِ سين^{۱۳}، جيسين مان چَوَن سوامي^{۱۴}،
 رَه رات، رائيِنديَسِ پرينءَ کي .

۱- محبوب (پريتم) ۲- عامر رواجي ماڻهو ۳- مدامي (دائمي) ۴- حضرت محمد ﷺ
 ۵- گهٽائي، ڪُچائي ۶- صاف، نوراني ۷- رڻ پٽ يا دنيا ۸- ننڍڙو، محو * جيڪڏهن
 انهيءَ عشق (پيغمبر جي الفت) ۾ محو هجان تہ دنيا ۾ صاف ۽ پاڪ مشهور تيان .
 ۹- سڌي، بي خطر ۱۰- مددگار ۱۱- گهارڻو پيهر ۱۲- هن دنيا جي ماڻهن سان، جي
 عشق کان غير واقف آهن ۱۳- جيسين مون کي مرشد جو ارشاد ٿئي .

داستان ٻيو

۱

ناسيندي ^۱نگاهه، پهرين ڪڇ پرين ڏي،
 احوال عاجزن جا، آڇ ^۲لڳ الله،
 روزنهارن راهه، اڪيون اوهان جي آسري.

۲

ناسيندي نظر، پهرين ڪڇ پرين ڏي،
 قمر! ڪهڇ قريب ^۳ڪي، نست ^۴آئون نپر،
 بي پيئي ^۵ناهم پر، اڪيون اوهان جي آسري.

۳

ناسيندي نرت ^۶، پهرين ڪڇ پرين ڏي،
 قمر! ڪهڇ قريب ^۷ڪي، ساري سان ^۸سرت،
 پيو ڀروسو نه ^۹يت، اڪيون اوهان جي آسري.

۴

ناسيندي نهار، پهرين ڪڇ پرين ڏي،
 آئون جي ڏيئن ^{۱۰}سنيها، چئج چنڊا! اپار ^{۱۱}،
 ساڃن! سڀ ڄمار، اڪيون اوهان جي آسري.

۱- اڀرندي، نڪرندي، چمڪندي ۲- چئج ۳- ڪمزور ۴- بي طاقت (نهل) ۵- اجهو
 ۶- آڌار ۷- نظر، ڌيان ۸- سمجهه، هوشيار ۹- ديوار، آسرو، آڌار ۱۰- ڌيان ۱۱- بيشمار.

چڱا چنڊا چئيج، سَنِيها کي سَجَئين،
مَٿان اڱڻ اُڀري، پَرِين جي پئيج،
جِهِيئو ڳالهائيج*، پيرين وجهي هَٿَرا.

۶

آئون جي ڏيئُن سَنِيها، سي تون چنڊا پلءِ پَنڊ،
چئيج حال حبيبَ کي، نئي^۱ نورائي ڪَنڊ،
تو تيڏاهين پَنڊ، جيڏانهن عالمَ آسرو.

۷

اُڀرُ چنڊا پَسُ پرين، تو اوڏا، مون ڏور،
سَجَئُ سَٿا وَلَهَ ۾، چوٽا پري ڪَپور**،
پيرين آئون نه پُڄيئي، ٻاٻل^۲ ڏئي نه پور^۳،
جنهن تي چَرهي آسور^۴، سَنجھي سَجَئُ سِيَتِيان^۵.

۸

آئون اڪَنڊِيائي مَران، پرين پَلا، پَر ڏور،
ٻاٻل ڏئي نه پور، پَنڊ نه جوڳي^۶ پيڙي^۷***.

۹

ڏئي^۱ ڪَربندين ڪڏهين، حياتيءَ^۲ هيڪانڊ^۳،
مَن ۾ مُشتاقنَ جي، ڪي. رَنجائي^۴ راند،
پرين ڏيساندر پاند^۵، ڳجھ ڳرهيان^۶ ڪَن سين.

* آهستي ادب سان ڳالهائج ۱- نئي** محبوب. ڪلي هوا ۾ سرها تيل ڦليل ڪري سٿا آهن. ۲- ٻاٻو، پيءُ ۳- پوري رنگ وارو، گورو يا ڪنواٽ (اٺ) ۴- آسريا صبح جو ۵- سَٿَ سَٿَ ڪري يا تڪڙو وڃان ۶- لائق ۷- پيل، بيمار*** مون پٽ پيل کان پَنڊ نٿو پڇي. ۸- زندگيءَ ۾ ۹- وصال ۱۰- بيماري، عشق ۱۱- پرڏيه ڏانهن ۱۲- اوريان، بيان ڪريان.

هينئڙي سَڄَ سارِيا، ڪَٽي هُوندم هِرا،
اچي لالَن! نه ڏين مَٽي پَلَنگن پير،
ٿي وِروهُن^۲ وِپر،^۳ ڳجُه ڳرهيان^۴ ڪَن سين.

۱۱

وَدَ قُرو ۽ واءِ، ڪَري ڪاڏو^a ڪوڙيو،*
ڪوئ، پَن، پَلاڻيان، اولائيو^۵ نه اُٿي**.

۱۲

پَلاڻيان پيو! اولائيو نه اُٿي!
جيڏاهن وڳ^۶ ويو، اُيو ترسي^۷ اوڏهين^۸.

۱۳

ڪَرو، نه ڪيڪان^۹، پيرين آئون نه پُڄي،
جو مون راتِ رَسائي، نِيئي ساڄَن ساڻ،
مون نه وهِيئو^{۱۰} پاڻ، ويئي نيڻَ نِچوڙيان^{۱۱}.

۱۴

ڪَرها! ڪَسَر^{۱۲} ڇڏَ، وِڪُون وَجُه وَدَنديُون،
هيڪَر جَبِين سان، مون کي نيئي گڏ،
مَڇسُ^{۱۳} پُونِي هڏَ، آهون اُڪَنڊِين جُون*.

۱- هن وقت ۲- رهاڻ ۳- ويل، وقت ۴- اورياڻ ۴a- اٺ جي سيني جو اهو ڀاڱو جيڪو ويهن وقت پَٽ تي ڳهي، زمين ۾ ڪڏ ناهيندو آهي. *- گيدي ٿي ويهي رهيو. ۵- اڻ پلاڻيل ** ڪڏ پوي پلاڻڻ، ڇاڪاڻ جو هي اٺ تہ پلاڻڻ کان سواءِ ئي تنگيون تيزيو پيو آهي.
۶- ولر ۷- سڪي، تانگهي- فارسيءَ جي ترسيدين مصدر مان ٺهيل مضارع جو فعل ۸- اوڏاهن لاءِ پيو تڙي ۹- گهوڙو ۱۰- هٿ وس ۱۱- پتوڙيان ۱۲- گيسر، دير ۱۳- مٿان * مٿان عاشق جون آهون هڏ ۾ پونئي (اثر ڪئي).

ڪَڙها! ڪَسَرَ ڇڏَ، وِڪَ وَڌَڻِي پاءِ،
منهنجو هلڻُ آتھين^۱، جتي جانبَ جاءِ،
توڪي ڇڏَڻُ چاريان، ٻيو وڳ^۲ لاڻي ڪاءِ،*
ايھين^۳ اٺ! اٺاءِ، جيئن ھونديءَ رات^۴ ھٽِ مڙون.

۱۶

ڪَسَرَ ڇڏَ ڪَنواٽَ^۵، وِڪُون وِجھُ وَڌَڻِيُون،
سَنئين سَپيرينَ جي، وِنگي^۶ پانءِ مَ واٽَ،
ڇڏَ جھوري^۷، ڏي جھاٽَ^۸، تہ ھونديءَ راتِ ھٽِ مڙون.

۱۷

ڪَڙها! ڪُڙ سَڃاڻَ، پيئڪو^۹ ۽ پانھنجو،
اصل آھي انھنجو^{۱۰} ناليرو نڌان^{۱۱}،
ڪَڙها! اسان ساڻ، ڪي، ڇانگا^{۱۲} ڪج ڇڳائون.

۱۸

آئي ٻڌمَ وٽَ جاءِ، مان مُڪريُون^{۱۲} چري،
ڪُڏاٿورو^{۱۳} ڪَڙھو، لڪيو لاڻي^{۱۴} ڪاءِ،
ان مَبي^{۱۵} سندي ماءِ! مون ڳالھرين ڳوڙها ڪيو^{۱۶}.

۱- آتھين، اوڏاھين، اوڏانھن ۲- ولر * ٻيا اٺ جتي لاڻو کائين اتي آءُ توڪي چندن ڪاريان
۳- ائين ۴- رات ھوندي، اڄوڪي رات ۵- ننڍا اٺ ۶- ڏنگي، ڏکي ۷- رينگت، ڪر
ڪر، گھڻي ۸- ست ڏي، ڪاھ ۹- بڻ، نسل ۱۰- اباڻو، پيءُ وارو ۱۱- اوھان جو
۱۲- خاندان ۱۳- متارا اٺ ۱۴- مڪريون (گلن جون)، گوڻج ۱۵- ڪميٽي، ڪمڌات، ڪٽو
۱۶- ٻوٽو (ڌاڻي) ۱۷- ڪارو ھوندو آھي جو اٺ کي ڏاڍو وڻندو آھي (ھت نفساني خواھشون)
۱۸- اٺ ۱۹- منجھيل ست جي ڳوڙھي وانگر پريشان ڪيو.

ميا! مڃ منٽ، آڄ منهنجي ڪرڻا!
 جهاڳيندي جڙا پٽيون^۱، مٿان ڪرين ڪٽ^۲.
 سپريان جي ست^۳، مون کي نيئي ميڙين.
 ۲۰

ڳل ڳانا ياڦوت جا، موتين ڳتيس مال^۴؛
 ڪڍي^۵ جي ڪرڻا، هيدي^۶ پائين^۷ حال^۸؛
 چنڊن چاريئن^۹ جال^{۱۰}، جي مون رات رسائين.
 ۲۱

ڳل ڳانا ياڦوت جا، موتي منجه مھار،
 چانگا! چنڊن چاريئن، اٿئي پھر آپار،
 سنڌي پيءُ^{۱۱} پچار^{۱۲}، جي مون رات رسائين.
 ۲۲

ميا! تو مھار، سڄي پايان سون جي،
 چاريئن چنڊن چوٽيون^{۱۳}، نايو^{۱۴} مينڊي ڌار،
 سنڌي پيءُ^{۱۵} پچار، جي مون رات رسائين.
 ۲۳

اٺ نه وڃي وڳ^{۱۶} سين، چري نه لاٿو،
 مئي کي مجاز^{۱۷} جو، ٿوهي ۾ ٿاڻو^{۱۸}،
 پٽاري پاڻو^{۱۹}، مرندي سين^{۲۰} نه مٽيو.

۱- پاڻي ۲- ميدان ۳- شمار، ڳڻتيون ۴- جماعت، گڏ ۵- مالها ۶- ريشمي (قطيقت)
 ۷- مھار، واڳ ۷a- پايان؛ پارايان؛ ۸- هڪدم، نه ۹- چاريان؛ ۹- گهڻو ۱۰- پرين،
 ۱۱- پيچري، منزل ۱۲- گوڻج، ڪچا پن ۱۳- نايو، هيٺ لاڙي ۱۳a- پيا، پرين ۱۴- ولر
 ۱۵- مغروري (مجازي عشق، هستي) ۱۶- جاءِ، گهر ۱۷- وٽان ۱۸- تائين.

اٺُ نہ وِجي. وِڳَ سِين، ٻَدُو چَري نہ پُورُ،^۰
مِي کي مَجازَ جو، کُڙم اَنڌرَ کُو سُوڙُ،
سو ڪر پرايئين^{۱۸} پُورُ،^۲ سَڪي جيئن ساڻو ٿيو.

۲۵

اٺُ نہ وِجي وِڳَ سِين، چَري نہ چانگو،
لڳيس. ناٽڪ^۳ نينهن^۴ جي، نهوڙيو^۵ نانگو،
چڏي سِرَ سانگو، رڙهي رَندِ^۷ پرين جي.

۲۶

ويهي منجهين^۸ وِڳَ، کُٽوريءَ ڌارَ چَري،
ماءُ! منهنجي ڪَڙهي، پَدرِ پَڳَ نہ لَڳَ*،
جَڳَ سِين جَهڙو جَڳَ، هيئن سِين هُتَ چَري.**

۲۷

پُورُ نہ چَري پُورُ، چڏيو تُوڙُ^۱ تَڪُون ڪَري^{۱۱}
مُونِ هَڻي^{۱۲} موٽيو، ڪَڙهو راتِ ڪُپُورُ^{۱۳}،
ميو ٿيو مَعْمُورُ^{۱۴}، چَندنَ چَڪي آيو.

۲۸

پيشانيءَ ۾ پرين جي، چانگي رَکيو چِتُ^{۱۵}،
نيتُ^{۱۶} چِنايو نِتُ، آيو اوڏاهين آسري.

0- پُرو اٺ ۱- ڪڪ، بدن ۱۵- پرايئين ۲- خيال، عشق ۳- نؤڪ، چپيٽ (ناوڪَ
(ف) = تير) ۴- نينهن، عشق ۵- نابود ٿيو ۶- اڳهاڙو (اٺ) ۷- رستي، پيچري ۸- منجهين
* ظاهر پير تڏو لڳيس، ظاهري روش تي نہ لڳجانءِ. ** منهنجو اٺ ٻين سان ٻين جهڙو آهي، پر
حقيقت ۾ لٽو يار سان لڳي پئي اٿس. ۹- پورو (اٺ) ۱۰- گلن ۽ مڪڙين جون اندريون ڦلڙيون
جيڪي اٺ کائيندا آهن. ۱۱- لوڻا ڦيرائي، گهور ڪري نهاري ۱۲- گوڏن کي هڻي، لتاڙي، نہ
کائي ۱۳- ڪافور (هتي خوشبودار گاه) ۱۴- پيرور ۱۵- دل، ڌيان ۱۶- نوڙ

اڄُ نه اڳڻن ڌارا، ڪَڙهو جيئن ڪاله هئو،
 اڱڻ آيو نه ڪَري، پاهوري^۲ پَچار،
 جيڪس منجه قطار^۳، ڪا ول چنائين^۴ وه جي^۵،
 ۳۰

مِيي ماڪائي^۶، وڌو وات ولين ڪي،
 خبر ٿي ڪيٽ- ڏٺين^۷ ڪي، وڏوٺا^۸ واهي^۹،
 ڪَڙهي ڪاڪٽ^{۱۰} چڏي^{۱۱}، وريس نه وائي،
 چانگي چريائي، ويٺي ويچارِي وسري.
 ۳۱

مَنيون لهي مَهاءِ^{۱۱}، جي تو چانگا چنيون^{۱۲}،
 وکڙيون وه ساءِ^{۱۳}، آجا تو مَهنديون^{۱۴}،
 ۳۲

وٽي سيٽ^{۱۵} سوٽ^{۱۶}، پاءِ پنهنجي ڪَڙهي،
 وليون واس ورنيون^{۱۷}، پهريون^{۱۸} مٿي پٽ،
 چانگي چڪي چٽ^{۱۹}، ته پوءِ نه رهندو پيند^{۲۰} ري.
 ۳۳

ڪين^{۲۱} جو ڪيڏاهين، چانگو چڪي آيو،
 تائيو تيڏاهين^{۲۲}، نيٽ^{۲۳} چِنايو نڪري.

۱- نموني ۲- توڙي جي ۳- ولر، وڳ ۴- کاڌائين ۵- زهر جهڙي تلخ ۶- ڪڏ ڪري
 ۷- بنيءَ جي مالڪن ۸- ڪاوڙيا ۹- سنڀاليندڙ (راڪا) ۱۰- طاقت ۱۱- چڏي ۱۲- منهن
 اڳيان، ويجهو ۱۳- کاڌيون ۱۴- ڏاڻهي، سواد ۱۵- اڳتي، پريان، نقصان پهچائينديون
 ۱۶- نور ۱۷- سٺا وڻيل، سخت ۱۸- خوشبودار ۱۹- پڪڙيون ۲۰- جهري ۽ سواد واري
 ۲۱- پيڏ، ڏاڙڻ، نور ۲۲- ڪجهه ۲۳- تيڏانهن ۲۴- مضبوط توڙي.

ڪَڙهي ڪي ڪڙين، وڌم پيند پلڻ^۱ جاءِ،
 لپڙو^۲ لائيءَ ڪي چري، نيئر^۳ ساڻ^۴ نئين^۵،
 چانگي سندي چت^۶ م، صاحب^۷! وجه سئين^۸،
 اوباهيوس^۹ آئين^{۱۰} لطف ساڻ، لطيف چي.

۳۵

ڪَڙها^{۱۸} توکي ڪام^{۱۹}، مون سچو پسي سچي^{۱۰}،
 مان پروڙي مام^{۱۱}، ساڱاهي^{۱۲} سئين^{۱۳} وهين*.

۳۶

ڪنڀاڙي تڙ^{۱۲} وري، آبي تڙ واهاءِ،
 مان آجهون^{۱۴} ڪاءِ، سوادائي^{۱۵} سچين.

۳۷

چانگي چئي چڪياس، متاءِ آڪ^{۱۶} نه آلهي^{۱۷}،
 جنهن ول گهڻا وهائيا^{۱۸}، ان سين آري^{۱۹} لگياس،
 چوڌاري چندن وڻ، پچي پوچ^{۱۹} پياس،
 راڙي^{۲۰} رت ڪياس، هن ڪڏاڻوري^{۲۱} ڪَڙهي!

۳۸

آئي آرائينس^{۲۲}، چڏيو ته چيڪ^{۲۳} ٿيو،
 ڪارايان، ڪڙيو^{۲۴} وڃي، پلاڻي پائينس،
 ڏاڍ تنهن ڏائينس، جيئن چري ۽ چنگهي پئو^{۲۵}.*

۱- روڪڻ ۲- اٺ ۳- زنجير ۴- نبي، ڪٿي ۵- ستي، چڱي ۶- آيو ڪري بهاريوس ۷- اوهين،
 توهين ۸- اي ڪرهه، اٺ ۹- جهو، جهيڪ ۱۰- سجين، اولاري، هتي ۱۱- رمز، اشارو
 ۱۲- ساڱائي، سمجهي * سمجهي سئون رستو هلين. ۱۳- ڪنڀات نار واري تڙ تي (هتي
 دوست جو در) ۱۴- اسان کي اچي ۱۵- مبارڪ، خوشخبري ۱۶- (پنهنجي ضد تان) هيٺ
 لهي. ۱۷- موڳا ڪيا ۱۸- محبت ۱۹- گهڻا ۲۰- راڙي ۲۱- ڪمپي، سڪئي نسل واري
 ۲۲- ٻڌينس! ۲۳- اڻ سهائيندڙ نموني ۾ آزاد، رولو (چڙواڳ) ۲۴- تهيو، تنو، پڳو ۲۵- پيو

دُو دَسَتي، دُو پيرَ! سِني سَنگَهَر رُڪَ جِي *،
 ماءِ! منهنجي ڪَڙهي، تازي ڦُلَن ** هيرَ!
 تنهن ڪامڻ^۱ ڪَندي ڪير، جو مُونِهين^۲ وَتِ مَسَ رهي.
 ۴۰

ڪَنين ڪامڻ ڪيائ، ڪيئن پنيولئين^۳ ڪَڙها،
 اڪيَن مَٽي اڪيائ، پَر^۴ ۾ پيرَ گَناءِ،
 وَگَ ڪِ^۵، وسَرياءِ، ٻَدو جيئن گهاٽي وَهين!
 ۴۱

هُوسُ وَڌيرو وَگَ جو، مَرِني ۾ مَهِندار!
 چُنِم^۶ ٿي چاگَ^۷ مَنجهان، موڙيو مَجَر تار،
 لَڪِڻي جِي لَغار^۸، آڻي ٻَدَمُ اڪيائ.
 ۴۲

نَو^۹ نِيئرَ پائي، جان مون هيئڙو جَهليو،
 ويئڙو چِنائي، پوئينءَ رات پَرين ڏي.
 ۴۳

نَو نِيئرَ، ڏَه ڏاوڙيون، پندرهن^{۱۱} پيند^{۱۲} پياسَ،
 جڏهن سَڄڻ يادِ پياسِ، چِرڪَ چِنائين^{۱۲a} هيڪَڙي.

---

* هن ٻن هٿن ۽ پيرن واري اٺ/ نفس کي رڪ جو زنجير سڏين ٿي ٻَدو اٿم. ** گلن
 ۱- عادت ۲- جادو، منڊ ۳- مون ئي ۴- پنيلجي وٽين ۵- اکين جا کويا ۶- گهاٽي جِي
 ميدان يا پَر ۷- ڪيئن ۸- کاڌم ۹- ناز ۱۰- اٿر، انگ ۱۰a- ۹ (Nine) ۱۱- پندرهن
 ۱۲- نوڙ ۱۲a- چنباڻين.

ڪاٺي نه ڪٽهارا، چندن جا چوپا ڪري^۲،
اگر^۳ اوڏو نه وڃي، سرڪندڙ^۴ لهي نه سار،
لاٿي جي لغار^۵، ميو متارو ڪيو.

۴۵

چانگا چندن نه چرين، ميا! پين نه موڪ^۶،
اگر اوڏو نه وڃين، ٿڪيو چنڊين ٿوڪ^۷،
لاٿي وچان لوڪ^۸، تو ڪهڙي اگر^۹ اٿري^{۱۰}؟

۴۶

جٿان^{۱۱} ڪوڙ به ڪاٺيون، پنجن لکين پاءُ،*
ميو تنهن ماڳاءُ^{۱۲}، ڏيهائي^{۱۳} ڌار چري.**

۴۷

جٿان ڪوڙ به ڪاٺيون، پنجن لکين پن،
تٿان چاٿي چڪڙيون^{۱۴} مِي رتو^{۱۵} من،
تنهن ول سَندو پن، ڪوماڻو ڪوڙين لهي.+

۴۸

لڪ لاکيٽو^{۱۶} ڪرھو، ڪوڙين ڏيئي ڳڌوم،
اگر سُونهن ٿيوم، ملھ^{۱۷} مھانگو م چئو.

۱- اچي گلاب جو قسم ۲- ٿوڪاريو ڇڏي ۳- وڻ جو قسم جنهن جون ڪاٺيون خوشبوءِ واريون هونديون آهن. ۴- صندل، چندن ۵- چشڪي، عشق ۶- جالارو پاڻي ۷- شيون، ڪاڇ ۸- مخلوقات مان ۹- ڪهڙي سبب ۱۰- وڻي ۱۱- جتان ۱۲- ڪوڙي، ويھ (اصطلاحِي طور ڪروڙ يا ڳاڻيٽي کان ٻاهر) * جنهن (وڻ) جي ٻن ڪاٺين جو ملھ ڪوڙين رپيا آھي ۽ جنهن جو پاءُ ڪن پنجن لکن ۾ ڳنھجي. ۱۳- تنهن جاءِ تان ۱۴- ڏهاڙي، روزانو، هر روز ** هيءُ اٺ انهيءَ وڻ جون تاريون روز چري ٿو! ۱۵- ننڍا ڇڳا ۱۶- رڇي ڳاڙهو ٿيو + انهيءَ وڻ جو ڪوماڻل ٻن ۾ ڪروڙين رپيا لهي ٿو! ۱۷- لکن جو ۱۷- ملھ.

لڪِ لاکيڻو ڪَڙهو، ڪوڙين ڏيئي چوڙ،
 اها سَتَ سَيِّدُ جِي، جهين تِهين^۲ جوڙ،
 تَرَتُ رَسائي توڙ^۳، جُه پلاڻيو^۴ ته پرين مڙي.

۵۰

لڪِ لاکيڻو ڪَڙهو، ڪوڙين ڏيئي ڪاه،
 ايلاجيون آهر م، پوڄَ مِي کي پاء،
 ڪَتَ نه ڪندو ڪاءِ*، جُه پلاڻيو ته پرين مڙي.

وائس-۱

آهينمِ ڳالهيون، ماءِ! مُرادون پرينءَ سين.
 جي مان پيون پرينءَ ري، ڪوڙ! سي راتريون،
 ماءِ! مُرادون پرينءَ سين.
 جي مان اوريون پرينءَ سين، وڙ! سي راتريون،
 ماءِ! مُرادون پرينءَ سين.
 پَسَنَ ڪارڻِ پرينءَ جِي، پاتيمِ جهاتريون^۷،
 ماءِ! مُرادون پرينءَ سين.
 آڏيءَ، عبدُاللطيفُ جِي، ڪهن ڪاتريون^۸،
 ماءِ! مُرادون پرينءَ سين.

۱- سودو، عيوض ۲- جيئن تڏهن، ڪيئن به ڪري ۳- منزل مقصود تي ۴- جنهن وقت پلاڻيون ۵- گهڻيون * ڪا به ڳڻ ڳوت نه ڪندو. ۶- بهتر ۷- جهاتيون، ليا ۸- نليون ڪاتيون.

وائِي-۲

سَدَپَن^۱ سِيٺَ نہ ھُونِ، نِينھَن نِيآپِي نہ ٿِي،
 ڪاريءَ راتِ رَتَ ڦِڙا، جان جان نيٺ نہ رُونِ،
 نِينھَن نِيآپِي نہ ٿِي.
 موٽَڻَ جَنِين مِيھَڻُو، پَرَّآ^۲ تي سيٺِي پُونِ،
 نِينھَن نِيآپِي نہ ٿِي.
 جَنِ مُسَافِرَ سَپَرِين، سي مَرَّآ^۳ رويو رُونِ،
 نِينھَن نِيآپِي نہ ٿِي.

وائِي-۳

توڻي تَرِپِن^۴ تون، يا آلا! تو دَرُ توءِ نہ چَڏِيَان!
 مون کي سو مُشَاهِدُو، جي مُنھَن نہ ڏِپِن مون*،
 يا آلا! تو دَرُ توءِ نہ چَڏِيَان!
 مون پيا دَرُ گھڻا نِھارِيا، آھِيَن تُونھِيَن تون،
 يا آلا! تو دَرُ توءِ نہ چَڏِيَان!

۱- سڌ ڪرڻ سان ۲- (عشق جو) ميدان ۳- پلي ۴- هڪالي ڪلين ۵- ته به
 * جيڪڏهن تون مون کي عزت سان نه آڌرياءُ ڪرين، ته به مون کي ديدار ته ٿيو. مون
 کي رخ ڏين يا نه ڏين، مون لاءِ ته ديدار ٿيو.

سر سريراڳ

سر بابت

سريراڳ، ڇهن مول راڳن مان هڪ آهي. ٻيو ڪوبه مول راڳ رسالي ۾ ڪونهي. هن سر کي سريراڳ پڻ چوندا آهن. ’سر‘ جي معنيٰ سٺو. هي راڳ شاھ جو ۴ بجي کان ۸ بجي تائين ڳائبو آهي.

هن سر ۾، اڪثر ڪري ڊاڪٽر گرېخشاڻيءَ واريون پڙهڻيون اختيار ڪيون ويون آهن. جتي ڊاڪٽر ٽرمپ واريون پڙهڻيون موزون ۽ معنيٰ دار سمجهيون ويون آهن، اتي اتي، اهي اختيار ڪيون ويون آهن. ڊاڪٽر گرېخشاڻيءَ جيڪي بيت رد ڪيا آهن، تن مان هيٺيان بيت شاھ جا سمجهي ڪنيا ويا آهن:

داستان-۴ ۾ بيت نمبر ۸، ۱۲، ۱۳، ۲۳ ۽ داستان-۶ ۾ بيت نمبر ۲.

مضمون:

هن سر جو مضمون آهي، سمنڊ جي مسافري ۽ ان جا خطرا. شاھ جيڪي ٽي سال ڳوٺ ڇڏي گم ٿي ويو هو، تن ۾ جوڳين جي جاٽ سان هنگلاج جي تيرٿ ڪري، گرنار ڏي ويندي، ڪراچيءَ جي لاڙ واري حصي جو سير ڪيو هئائين. ڪراچيءَ جو لاڙ وارو ڀاڱو، واپار سبب هاڪارو هو، تنهنڪري اتي جي وڻجارن جون حقيقتون ٻڌائي ٿو ته هو ڪهڙا ڏيساور ڏوريندا هئا ۽ ڪهڙو ڪهڙو واپار ڪندا هئا. هو لونگن ۽ ايلاجين (قوتن) جو واپار ڪندا هئا، عميق مان سڀون سوڄهي ڪيندا هئا؛ واپار سانگي بنگال ڏانهن ويندا هئا؛ وغيره وغيره.

روحاني راز:

شاھ، هن سر ۾، نه رڳو چشمهٽ ديد واقعات، تاريخي احوال، وڻجارن جي جذباتن ۽ امنگن جا بيان ڏنا آهن، پر هڪ وڏي تبشيل به رکي آهي: ناڪنن کي سفر تي اُسهڻ کان اڳي، ٻيڙيون ڌوئي صاف ڪندي ڏسي، انساني جسم کي ٻيڙيءَ سان مشابهت ڏيئي، نصيحت ٿو ڪري ته جيڪو سالڪ روحاني سفر لاءِ سنڀري، تنهن کي گهزجي ته ٻيڙي ڌوئي، سڙه ساڄا ڪري، لاڄو نوان ٻڌي ۽ سفر جو سامان سنڀائي، پوءِ روانو ٿئي. مولانا رومي پڻ اها ساڳي نصيحت ڪئي آهي، ”چي-تون ڪثرت (موجودات) مان وحدت (حقيقي ذات) جو عڪس دل جي آئيني تي حاصل نٿو ڪرين، تنهن جو ڪارڻ هي آهي، جو مٿس لٽ چڙهي ويئي آهي، وڃي اها لٽ لاه، ته حقاني سچ جو ڀرتو ٿو ٻڙي.“

رڳو سڀني صاف ڪرڻ، ڪافي ڪين آهي. جيڪي ڪنهن ڪامل ڪشتيان (مرشد) جي دامن نه وٺي، تيسين دنيا، جنهن کي سڻائي سمنڊ سان تشبيه ٿو ڏئي، انهيءَ جي لهرن ۾ لوڏن مان لنگهي پار پئي ڪونه سگهيو. ناڪا جيئن وچ سير ۾، معلم هوندي به، ڪنهن ۾ خبردار رهندا آهن، تيئن سالڪ کي به ڪنهن وڌڻ گهرجي ۽ هرگز غافل نه رهڻ گهرجي. سالڪ کي، غواصن وانگر، پنهنجي دل جي درياه ۾ ٻيون هٽي، من جي مهران مان بي بها لعل لوچي آڻڻ گهرجن، جيئن سندن ٻئي جهان موچارا ٿين. مطلب ته هيءُ بي بقا سنسار هڪ سمنڊ آهي، جنهن تي سفر ڪندي، خوفن ۽ خطرن جو مقابلو ڪرڻو پوندو ۽ شيطان جي ڪُن ۾ ڪرڻ جو انديشو پڻ آهي؛ تنهن ڪري رهبر ۾ رسد جو نهايت ضرور آهي.

ڪامل مرشد وٺڻ لاءِ مولانا رومي پڻ فرمايو آهي:

”رو بجو يار۔ خدائي را تو زود

چون چنا ڪردې، خدا يار۔ تو بوڏ.“

مولانا روم جي مثنويءَ ۾، جيڪو مرشد لاءِ تاڪيد ٿيل آهي، رسالي ۾ تنهن جو پڙاڏو آهي. مثنوي، توڻي شاه جي رسالي ۾، دولابي فقيرن ۽ مڪار پيرن، بدعتي صوفين کي رهنما بنائڻ جي مراد اصل ڪين آهي. مرشد مان مراد آهي آن حضرت محمد ﷺ جن، جنهن لاءِ روميءَ فرمايو آهي:

”چم غمر ديوار امت را که باشد چون تو پشتي بان؟“

سُر سِريراگ

داستان پهريون

۱

مان پُچنځي سُرپږين، چتان^۱ لاه مَ چَر^۲،
اُنين^۳ جا اَمَر، کڻ^۴ تہ خالي نہ ٿيڻ.

۲

مان پُچنځي سُرپږين، چتان چَر مَ لاه،
پڙين اڳيان پاء، پلَو مَگڻهار جيئن^۵ .

۳

مان پُچنځي سُرپږين، چتَ ۾ رَکڇ چيت^۶،
سِرڻ. ڏٺاري صافُ کَر، صابڻ ساڻ سُپيت^۷،
سامونڊي^۸ سَچيت^۹، ٿيئ تہ پَهچين پار^{۱۰} کي.

۱- چت تان ۲- يادگيري ۳- انهيءَ جاءِ خدا تعاليٰ جا ۴- فرمان تي عمل ڪر ۵- جيان، وانگر ۶- ڌيان ۷- سفيد، اچو، صاف، ۸- خبردار، سجاڳ ۹- پئي پاسي، منزل مقصود.

مانَ پُڇَينَئي سڀرين، چتَ مَ چِتاريج^۱،
ڪڍج ڪاڻي ڪڇ^۲ ڪي، ڪوڙ مَ ڪمائيج،
وڻج وهاڻيج^۳، سڀ سوداگر! سچَ جو.

۵

مانَ پُڇَينَئي سڀرين، چتان لاهِ مَ چور^۴،
ڪڍي چڏَ تون قلبَ مان، ماري ڪوڙو ڪوڙ،
هُنَ پيرَ سَندو هور^۵، مٿان تو معافُ ٿئي.

۶

مانَ پُڇَينَئي سڀرين، چتاريج چتَ،
دائما دُورِ بيءَ^۸ مَ، پسين ولائن وِٽ^۹،
نپه^{۱۰} نيڪاري^{۱۱} نِت، ملاح! گڏِ مُعلم^{۱۲} سين*.

۷

ڪاڻو ڪمايومِ، مُوتي مون نَ وڻجيا،
سيهِي^{۱۳} جو سَيندُ چي، وڪڙ وهايومِ^{۱۴}،
ههڙو حالَ سَندومِ، توه^{۱۵} ٽنهنجي آبهان^{۱۶}.

۸

ڪڇ ڪمايم ڪوڙ، پڳمِ عهد^{۱۷} الله جا،
پيڇرو^{۱۸} جو پاپن جو، چوڻيءَ تائين چور^{۱۹}،
معلومُ آڻيئي موز^{۲۰}، ڳوڙها^{۲۱} انهن^{۲۲} ڳاله جو.

۱- ياد ڪڇ. ۲- ڪچو ڪوڏ، ڪوڙ ۳- واپار ڪڇ ۴- چر، يادگيري ۵- ڪوڏ، ڪوٽ
۶- آخرت ۷- اڌڪو، ڳڻتي ۸- دوربينيءَ ۹- خزانو، سگهه، طاقت ۱۰- پيڙي ۱۱- نڪاري،
ڌوئي صاف ڪري ۱۲- آزمودگار ملاح، ڪپتان، مرشد *اي ناڪتا! پنهنجي پيڙي (جسم)
هميشه صاف رکي مرشد ڪامل جي حوالي ڪر. ۱۳- شيهو، خسيس مٺ ۱۴- واپار
ڪيم ۱۵- آڌار ۱۶- بيٺو آهيان ۱۷- واعدا، انجام، احڪام ۱۸- هڏن جو پڇرو، جسم
۱۹- پرزا پرزا، پتل ۲۰- ت، حاصل مطلب ۲۱- بي انت، خدا تعاليٰ (ڳوڙها) ۲۲- انهيءَ.

ڪُوڙ ڪماءِ مَ ڪَڇُ، اُٿي اورِ الله سين،
 ڪڍ تون دغا دل مان، صاحب وٿي سڄُ،
 محبت سَندو مَن مَ، ماڻڪَ! ٻارج مڇُ،
 اِن پَر اُٿي اُڄُ، تہ سَودو ٿيڻي سَقرو.^۲

۱۰

سَودو اِهوئي سَقرو، سو مُون پَلءِ^{۲a} پاءِ،
 وَسُ ويچاري ناهِ ڪو، تون آگا^{۱۳} عَرَضُ اُناءِ،^{۳a}
 رِيءُ همراهي^۴ هاديءَ جي، مَور نہ مَڙي ماءِ،
 لُطف ساڻ لنگهءِ، لاهرو^۶ لهرنِ وِڇَ مان.

۱۱

لُڙ^۷، لهرِيُون، کس^۸، ليٽ^۹، جتي اُت^{۱۰} نہ آبَ جو،
 الله! اُتِ مَ اولين^{۱۱}، ٻيڙا مَٿي ٻيٽَ،
 جوکو ٿئي مَ جَهازَ کي، ڦرهي اچي مَ ڦيٽ^{۱۲}،
 لڳي ڪا مَ کپيٽ^{۱۳}، هِنَ غاريبي^{۱۴} غراب^{۱۵} کي.

۱۲

سِرَڙَ سَوان^{۱۵a}، لاڄو^{۱۶} نَوان، اول^{۱۷} سَندنِ عاج^{۱۷a}،
 ساڻي سَفَرِ هَليا، پَري جُنڱ^{۱۸} جَهاج^{۱۹}،
 حاصل ڪَريَن حاج^{۲۰}، واحد! وِٽجَارَن جي.

۱- موتيءَ جهڙا، انسان ۲- فائدي وارو (سڦل) ۲a- پلڻ ۳- آقا، آغا، ڌڻي ۳a- اُوناءِ، قبول ڪر
 ۴- مدد ۵- ماڳ تي ۶- لهرن ۾ گرفتار (ٻيڙي يا ناڪڙو) ۷- ميرو ۸- پاڻيءَ جي اڇ ۹- پاڻيءَ
 جي اُٿل يا ليٽ ۱۰- انت، حد ۱۱- اڇلائين، ڇڏي ڏيڻ ۱۲- ضرب، ڌڪ ۱۳- چپيٽ،
 ڌڪ ۱۴- غريبن جي ۱۵- جهاز (غوراب) ۱۵a- سَنوان ۱۶- نور، رسيون ۱۷- ونجه يا ڳن
 ۱۷a- هاڻيءَ ڏند (Ivory) ۱۸- جوڌا، وڏا ۱۹- جهاز ۲۰- مراد.

سِرَھ سَنوان، لاڄو نوان، مَھاڻا سَنَدنِ مِيرَ،
 ساڻي سَفَرِ هليا، ٿيا سَڻاوا سِيرَ*،
 جي اچن ساڻ اڪيرَ، سي پيڙا رکن پاڄم سين.

واڻي-۱

سَهسين^۲ شُڪرانا، ڪوڙين^۳ پالَ ڪَريمَ جا.
 حمدُ چُئج حَڪيمَ کي، جوڙ^۴ هَڻي جانا،^۵
 ڪوڙين پالَ ڪَريمَ جا.
 تو ڏيڪاري تو ڏڻي، باطنَ جا بانا،^۶
 ڪوڙين پالَ ڪَريمَ جا.
 مَتان، مَرَدَ۱ وسارين، صاحبَ جي ٿنا،^۷
 ڪوڙين پالَ ڪَريمَ جا.
 دوست رَکي دل ۾، پَرَه لالَن لسانا^۸ **،
 ڪوڙين پالَ ڪَريمَ جا.
 جفا ڏيئي جيءَ کي، ٿيءُ فِڪرَ مَنجھ فِنا،
 ڪوڙين پالَ ڪَريمَ جا.
 تَسي^۹ تو سين توھ^{۱۰} ڪري، مَن آڳو^{۱۱} احسانا،
 ڪوڙين پالَ ڪَريمَ جا.

* سير تي سڻائي واءُ سان روانا ٿيا، ٽڪڙا ويا. ۱- سڪ، حب ۲- سوين ۳- ڪروڙين
 ۴- زور سان (جان مان، دل مان) ۵- رنگ، عجائب ۶- تعريف، واکاڻ ۷- زبان سان
 ** خدا کي دل ۾ ياد ڪر ۽ زبان سان پڻ، خفي ۱۱- جلي ۱۰- ڳوٺ ۸- راضي ٿي
 ۹- راضي ٿي، مهرباني ۱۰- آقا، ڏڻي ۱۱- احسان سان.

ڪڍ تون دغا دل مان، ٻانهپ سين، ٻانهي!
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 صاحب وڻي سچ سين، ٿي دانءُ* ديوانا!
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 جي تسليم سين تحقيق هئا**، سي ڪيئن آمانا؟
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 جاڳيا جي جبار^۲ لئي^۳، سڀئي سمانا^۴،
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 فاڌ ڪروني اڌ ڪرم^۵، ڪهيو^۶ قرآن،
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 واشڪروا لي ولا تڪفرون^۷، ڪڍ تون ڪفرانا^۸،
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 سڀ سنواريا^۹ سڀرينءَ، ڪول^{۱۰} تو ڪنا^{۱۱}،
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 چڱي چئج چاه سين، مدح اِيءَ منا^{۱۲}،
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 تائب ٿيو تڪڙا، جوشا^{۱۳}، جوانا!
 ڪوڙين پال ڪريم جا.
 ته لهين تون لطيف^{۱۴} کان، امن ايمان^{۱۵}،
 ڪوڙين پال ڪريم جا.

* دانءُ ** جن سڄي پڇي سر تسليم ڪيو. ۱- بي مانا، بي عزت ۲- خدا ۳- لاءِ
 ۴- عزت وارا ۵- ياد ڪريو مون کي، ته ياد ڪريان اوهان کي (ق. ش ۲، ۱۵۲) ۶- چيو
 ۷- شڪر ڪريو منهنجو ۽ ڪفر نه ڪريو (ق. ش. ۲، ۱۵۲) ۸- بي شڪري ڪي
 ۹- سڌاريا ۱۰- خراب، بدافعال ۱۱- توکان (ٿيل) ۱۲- من مان، دل مان ۱۳- جوش
 مان، چاه سان ۱۴- خدا جو نالو ۱۵- ايمان جي سلامتي.

واٽي-۲

مون ۾ تون موجود، آئون اڳاهين^۱ آهيان*،
 آئون آسونهين^۲ آهيان.
 اڪيون اڪڙين^۳ کي، سڪيو ڪن سڄو^۴،
 آئون اڳاهين آهيان.
 آئون آسونهين آهيان.
 تيلانهن^۵ رسيون^۶ ٻوڏ^۷ کي، جيلانهن^۸ ٿيون^۹ نابوڏ^{۱۰}،
 آئون اڳاهين آهيان.
 آئون آسونهين آهيان.
 ماڻهن جي موٽڻ^{۱۱} جو، صاحب^{۱۲} هٿ سڄو^{۱۳}**،
 آئون اڳاهين آهيان.
 آئون آسونهين آهيان.
 ان در^{۱۴} سيئي اڳهيا^{۱۵}، جن وڃايو وجود^{۱۶}،
 آئون اڳاهين آهيان.
 آئون آسونهين آهيان.

۱- اڳيري، پريري* تون منهنجي من ۾ وسين پيو پر آءٌ خوديءَ ڪري توکان پريرو آهيان.
 ۲- بنا رهبر يا سونهي جي ۳- سجدا ۴- تيلاهين، تنهن صورت ۾ ۵- لازوال هستي
 ۶- جيلاهين، جنهن صورت ۾ ۷- فنا ۸- سترڻ، توبه ڪرڻ** ماڻهن توبه تائب ٿين
 سو به ڏئي جي وس ۾ آهي. ۹- قبول پيا.

داستان بيو

۱

جيڪي منجه جھان، سو تاريءَ^۱ تڳي تنهنجي،
لطف جي، لطيف چي، تو وٽ ڪمي کان،
عدل چٽان آن نه، ڪو ڦيرو ڪج فضل جو.

۲

ساري رات سُبْحانُ، جاڳي جن ياد ڪيو،
ان جي، عبداللطيف چي، مٽيءَ^۲ لڌو مان،
ڪوڙين ڪن سلام، آڳه^۳ اچيو ان جي.

۳

سيوا^۴ ڪر سَمُونڊ^۵ جي*، جت جڙ وهي ٿو جال،
سڏين^۶ وهن سير ۾، ماڻڪ، موتي لال،
جي ماسو جڙيئي مال، ته پوڄارا! پُر ٿين.

۴

سي پوڄارا پُر ٿيا، سَمَنڊ^۷ سيويو^۸ جن،
آندائون عميق مان، جوتي^۹ جواهرن،
لڌائون لطيف چي، لالون مان لهرن،
ڪانهي قيمت تن، مله^{۱۰} مهانگو ان جو.

۱- آڌار، ٽيڪ، آسري ۲- خاڪ، قبر ۳- اڳڻ، آڌار، پروسِي ۴- شيوا، خلعت، پوڄا
* وٽج واپار ڪر ۵- سَمَنڊ ۶- گهٽڙ، جامر ۷- سوين ۸- شيوا ڪئي ۹- چڱو، ڊڳ
۱۰- مله.

سيوڀو جَن سُبْحَانُ، وِیرَ نہ وِڙهي تَن سِين،
توبَهَ جِي تَاثِيرَ سِين، تَري وِيا طُوفَانُ،
ڏيئي تَوَكَّلَ تَڪِيو، آڙ^۲ لَنگهيا آسانُ،
ڪاڻِ ڪَشْتِيانُ^۳، وِچَ ۾ گڏين واهرو.

۶

ساري راتِ سُبْحَانُ، سَوَدو ڪَن صابَجَ سِين،
پانهپَ پَري پيرِيُون، هَلِيا جوپَ^۴ جَوَانُ،
پاڻي پَهِلوانَ، لَحْظي^۵ مَنجِه لَنگهي وِيا.

۷

پانهپَ جو پيرِيَن ۾، وِڪَرُ وِڌائون،
موتِي مَعْرِفَتَ جا، سَچا سوڊِ يائون^۶،
اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ^۷، اِيءَ^۸ ڪَتَ^۹ ڪَتِيائون،
اُنِين^{۱۰} جِيءَ ائون، بَرَڪَتَ بارُ^{۱۱} لَنگهائيان!

۸

جَنِين سَوَدي^{۱۱a} سَچَ جو، وِڪَرُ وِهايو،
بَخِرُو^{۱۲} لَهُمُ الْبُشْرٰى^{۱۳} جو، اُنِين^{۱۳a} لُئي آيو^{۱۴}،
اُنَ کي لالَن لَنگهايو، ساندارو^{۱۵} سَمُونَدَ جو.

۱- آڌار ۲- ڇاڙه وارو وهڪرو ۳- ٻيڙي هلائيندڙ رهبر ۴- بهادر ۵- پل، اڪ چنپ
۶- خريد ڪيائون ۷- جيڪو گناهَن کان توبه ڪري ٿو، سو انهيءَ جهڙو آهي، جنهن
گناه نہ ڪيا هجن. (حديث) ۸- اها ۹- بازي، ڪٽيو، فائدو ۱۰- انهن ۱۱- ٻوجھو، وکر،
سامان ۱۱a- سودو ڪري، خريد ڪري ۱۲- حصو، پاڻو، انعام ۱۳- انهن لاءِ بشارت
آهي (ق. ش) ۱۳a- انهن ۱۴- نازل ٿيو ۱۵- (درياه جو) ڀيٽ.

اِيءِ گَتِ ۱ غَوَاصَنِ ۲، جيئن سَمَنڊُ سَوجِيائُون ۳،
 پِيهِي مَنجِه پاتارَ جِي، ماڻڪَ ميڙِيائُون،
 آڻِي ڏنائُون، هِيرو لالُ هَتَن سِين.

۱۰

آچارا ۴ عَمِيقَ جا، گڏيا غَوَاصَنِ،
 جَهريُون ۵ جهاڳي آيا، ڪارُونيارَ ۶ ڪَننِ،
 سَمَنڊُ سَوجِي جَن، آڻِي اَمَلُ ۷ اوليا ۸.

۱۱

ويا جِي عَمِيقَ ڏي، مُنهن ڪاڻو ۹ ڏيئي،*
 تَن سِپُون سَوجِي ڪڍيُون، پاتاران پِيهِي،
 پَسَندا سَئيئي، اَمَلُ اڪَڙِيَن سِين.

۱۲

آڏو چڪڙ ۱۰ چاڙ ۱۱، منهنجي موجَ نه سَهي مَڪَڙِي ۱۲،
 ميڙِي مَنائِيَن ۱۳ جو، بيحد چاڙهيُمَ بارُ،
 چَوَن چارو ناھ ڪو، بڏيُون بي شَمَارُ،
 ڪَپَر ڪارُونيارُ، اُڪاريَن اِحسانَ سِين.

۱- عادت، روش ۲- توپن جي ۳- ڳولڻائون، چڪاسيائون ۴- پاڻيءَ جي اچ ۵- وهڪري
 واريون لهرون ۶- اونڌاهي، ڪاراڻ (بي انت) ۷- بي بها (بي انت) ۸- اڇلايا ۹- ٻوٽاڙو
 (سمنڊ)، ڪاڻي جهڙو اڇو پاڻي * سمنڊ ۾ مُنهن وڃهي ۱۰- ڏهڻ ۱۱- چاڙھ، اپ ڪپري
 ۱۲- ٻيڙي ۱۳- ٻڏين.

ويزمَ لاهي ويهه،^{۱a} * مَتي آرا اوڙاهَ جي،
پنسي پاڙي راريون، ڪڇ آنديشو ايه^۲ .
ويندو نه پسن ڏيه^۳ . پتڻ هن پار مَتي^۴ ؟ *

۱۴

اٿئي پهر اوڙاهَ تي، منجه گهره^۵ گهاري،
وس نه ويچاري، ته ڪا ماڳ ڏڪندي^۶ مڪڙي.

۱۵

هڪي ٻانهي چت^۷ ۾، ٻي صاحب سنواري،
ڏنگي^۸ هن درياه مان، هلائي هاڪاري،
ترازو^۹ تاري، ستر^{۱۰} سڀيئي ڪري.

۱۶

هڪي ٻانهي چت^{۱۱} ۾، ٻي ستي^{۱۲} صاحب،
ڪڍي اونهي ڪن مان، اي آگي^{۱۳} جو عجب،
ايءُ سائينءَ جو سبب، جيئن ٻڌا اڪاري^{۱۴} مان.

۱۷

هڪي ٻانهي چت^{۱۵} ۾، ٻي جا ڪري الله،
پاڻهي وجهي ڪن ۾، پاڻهي اڪاري اوڙاه،
تنهن واحد کي واه، جو ستر^{۱۶} سڀيئي ڪري.

۱- دير ۱a- چڙم * غفلت ڇڏ ۲- سير، تڪ ۳- اهو، هيءُ ۴- سڀيئي ماڻهو، دنيا
۵- طرف، پاس ** ماڻهن کي مري، هن دنيا کان هن دنيا ڏي ويندو ڪونه ٿو ڏسين؟
۶- فڪر، اڌڪي، ڳڻتي ۷- ويندي، پهچندي ۸- ٻيڙي ۹- ننڍي ٻيڙي ۱۰- سٺي
تڙ تي ۱۱- رڻي ۱۲- آڻا، ڌڻي ۱۳- درياه.

هڪي ٻانهي ڇٽ ۾، ٻي جا الله ڪري،
 پاڻهي وجهي ڪُن ۾، پاڻهي ڪنڌي ني^۱،
 ستر سي ڏوئي^۲، جي تڙ توائي مڪرا^a.

۱۹

هڪي ٻانهي ڇٽ ۾، ٻي ڪري جوڙ جبار،
 ڪڍي اونهي ڪُن مان، اي آگي جو آڌار،
 جهاز جوهرين جو، تنهن کي پوڙ نه ڏئي پتار،
 ننڍا وڏا مڪرا، سڀ پسنڌا پار،
 جيڏانهن منهن مڊيني جو، سڄي^۳ محمد موچار،
 سباجهو ستار^۴، ستر سڀيئي ڪري.

وائبي

ڪنڌي ساريان^۵ ڪانه، يا امن امان،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي^۶ پائڻيان*.
 ڳڻڻ ڳاڻڻو ناه ڪو، آڀر ٿيا عصيان^۷،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.
 خبر ناه قبر جي، نسورا نسيان^۸،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.

۱- وٺي وڃي، پهچائي ۲- کڻي وڃي، پهچائي ۲a- مڪرا، ٻيڙا. ۳- ڊپ، خوف،
 خطرو ۴- سڄهي، ٻڌجي ۵- موچارو، سهڻو، سڳورو ۶- ڍڪ ڍڪيندڙ
 ۷- سڄهي، ياد ۸- پيتاري، ننڍو ٻيٽ * اي خدا! تنهنجي مهر مون لاءِ پيتاري يا پناه
 گاه يا اجهو آهي. ۹- گناه ۱۰- ونس، پلون چڪون.

والِي! رَسِجَ وَهَلُوا، أَرَكِ^۲ ثِيَا إِنْسَانِ،
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
سُنُّ سَپاجها سُسِرِين! نَعْرُو^۳، نِگَهَبان!
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
مَدِيُون^۴ پَسِي منهنجيون، شَرمايا شيطان!
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
هِنَ منهنجي حَالَ تي، هِيءَ هِيءَ كَنَ حَيوانَ،
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
سائين سَڪاڻِي^۵ آهِيَن، سامُوندي^۶، سُبْحانَ،
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
تُرَهُو^۷ چِنَمِ تارِ مِ، رَسِجَ تُون رَحمان!
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
پِلي^۸ جو بُدَنِ جو، مون تي موٽي مان^۹،
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
وينو پني پَنڻو، ڪَرِ پيرو^{۱۰} مَٽي پان^{۱۱}،
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان.
خالقَ تان خُوبُ ڪِيا، گوکُنِ جا گُذرانَ،
يا اِلهِي! بِاجَهْ بِلاَتِي پانٿيان. ”

۱- جلد، سگهو ۲- ناپرهيزگار، بيزار ۳- فرياد، دانهون ۴- بديون، عيب ۵- سڪاڻ وارو،
پيرِي هلائيندڙ، هادي ۶- سمنڊ ۾ هلندڙ جو ۷- ترڻ لاءِ شيءِ، آڌار ۸- مددگار ۹- شل،
مهرباني ڪري ۱۰- مهر ۱۱- قصيدا ڳائيندڙ فقير، پٽ.

آئون پڻ آندو اٿن ۾، ويٺو پٺيان پان^۱،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.
 سڀ سؤالي سمڳيا^۲، داتا ڏيئي دان^۳،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.
 ولها^۴ سڀ وهيان^۵ ڪيا تنهنجي جوڌ جوآن^۶،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.
 مٿان مونڪي ڇڏين، ٻيلي^۷ سندا بان^۸،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.
 وير^۹ وسيلو آهيڻ، ڌاڙو^{۱۰} ۾ ديوان^{۱۱}،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.
 لاءِ ڏوهاري ڏينهن ڪي^{۱۲}، خيمو آڏو خان^{۱۳}،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.
 اتي عبداللطيف ڇي، سئج ڪا سلطان^{۱۴}،
 يا الاهي! ٻاجھ ٻلائي پائڻيان.

۱- بيڪ، پن، خيرات ۲- نوازياءُ بخشش ڏيئي خوش ڪيا. ۳- مسڪين.
 ۴- شاهوڪار. ۵- سخا ۶- مندگار ۷- ٻانهي، غلام ۸- بهادر، ڀلارا ۹- بچائيندڙ،
 واهرو (محمد ﷺ) ۱۰- عدالت گاه (قيامت) ۱۱- ڏينهن لاءِ (قيامت)
 ۱۲- عزت واري (محمد ﷺ).

داستان ٽيون

۱

ڪوها ۱ ڪاله ڪٿي، اُن وڌا اُتر آسري،
 آلا. جُھري مَ اُن جي، اوليٰ ۲ جي اُٿي ۳،
 وڻجارن وٺي ۴، وڪر وڌو پيڙين.

۲

وڪر سو وهاءِ ۵، جو پئي پُراڻو نه ٿي،
 ويڇيندي ۶ ولات ۷، ڌرو ٿي نه ضاءِ ۸،
 سا ڪا هڙ هلاءِ ۹ آڳ ۱۰ جنهن جي اُهيڻ ۱۱*.

۳

اورياڻين آڻين، ميڙيو مُعلم خيرون،
 سا تان سڌ نه ڏين، جتي وه ويڏ ۱۲ ڪري.

۴

پيڙي، تنهنجي ٻاجه، وڪر تنهن وصال جو،
 ڪوها، اول، تو ڪيا، سڀ سونهارا ساڄ ۱۳،
 اُت ڪا مُعلم ۱۴ حاج ۱۵، ڇت پورڻ وارو ۱۶ پاڻهين ۱۷*.

۱- سڙه تنگڻ لاءِ ڪالئون ۲- وڃه ۳- ٽوڪ، جهنب ۴- وڻج ڪري، سودو ڪري
 ۵- خريد ڪر ۶- وڪندي (ڪپائيندي) ۷- ضايع، نقصان ۸- آڌار، اڳيان، * اهڙو سودو
 ڪر جنهن جي ذريعي نجات حاصل ٿئي. ۹- ويڏن، ڦهر ۱۰- ساز، سامان ۱۱- ٺاڪڻو،
 ڪپتان، ڪشتيناز ۱۲- حاجت، ضرورت، پهچ ۱۳- پار لنگهائيندڙ ۱۴- پاڻ آهي. * اُتي
 ناڪي جي ڪهڙي ضرورت، جتي پاڻ ئي پارو لنگهائڻ وارو هجي؟

ٻيڙي پُراڻي، وڪڙ پاءِ مَ وِٽرو^۱،
 تري ۾ تَن^۲ پيا، پاسَنئون پاڻي،
 هيءَ، هَڏِ وِهاڻي! ڪَڙه^۳ ڪالهُوڻي ڏينهن^۴ ڪي.

۶

تري تَن پياس، پاسَنئون پاڻي وهي^۵،
 ڪوهو جهرجُهَنو^۶ ٿيو، لاجو^۷ سڀ لڙياس،
 جيلانهن سَڌر^۸ سڪاڻياس^۹، وهي تي^{۱۰} وه ساهُون*.

۷

ويو تَن تَينس^{۱۱}، مَڪ^{۱۲} ڏيهائي^{۱۳} مَڪڙي،
 سَنباهي سَيندُ چي، مَٿي نيڍوءَ^{۱۴} نينس،
 وِٽائي وڌاندرا^{۱۵}، لاجو لڳائينس،
 آخِر اُهرائينس^{۱۶}، تِه جوکو ٿئي نه جهاز ڪي.

۸

تَن تَينيندو آءُ، مَڪ ڏيهائي مَڪڙي،
 سانباهي^{۱۷} سَمونڊَ چي، مَنا^{۱۸} مور مَ لاهي،
 اڄ ڪِ سَنجِه صُباح، اُهرندي^{۱۹} آتانگ^{۲۰} تَرين.

۱- گهٽو، وڌيڪ ۲- تنگ، سوراخ ۳- فڪر، ڳڻتي ڪر ۴- سياڻڪي ڏينهن ۵- ڀڳل
 تئل، اندران پورو ۶- نور، رسا ۷- چڱو، مضبوط ۸- ان جي سڪاڻ وارو، هادي ۹- تنهن
 ڪري * جنهن صورت ۾ هلائڻ وارو پختو آهي، تنهن صورت ۾ ٻيڙي تڪ يا سير ڪي
 سامهون اڀاري پيئي هلي. ۱۰- بند ڪرڻس ۱۱- تيل لڳاءِ ۱۲- ڏهاڙي، روزانو ۱۳- اونهي
 سمنڊ ۾ ۱۴- وڏا، مضبوط ۱۵- پاڻيءَ ۾ ڌڪينس، هلائينس ۱۶- سٽيت، تيار ۱۷- من تان
 ۱۸- هلندي ۱۹- آتانگهه، اونهي.

اچي سو ڏٺو، جو ڪَپرُ سُوءِ^۱ ڪَننِ سين،
 سَتي لوڪِ، لَطيفُ چي، يادِ نه ڏرو ڪِيو،
 غافلُ ٿي غرابِ^{۱۵} ڪي، اوڙهَ^{۱۶} تي آندو،
 سو چِترُ^۲ چوهي^۳ کان رَڪين^۴ جو پيو پُراڻو پوءِ،
 جَهازُ ضَعيفن جو، پاڻي ۾ پَرتو^{۱۷}،
 سَيد^{۱۷}! ساڻ^{۱۸} سَندو، پُربَندر^{۱۹} پَهچائين!

۱۰

جُتو^{۱۰} وانءُ^{۱۱} جَهاز! گڏيو غرابن سين،
 پُوريندي^{۱۲} هُنَ پارَ ڏي، سَدرَ^{۱۳} ڪُڇ سارَ،
 اچنِ ٿا آوازَ، سَٿائي^{۱۴} سَمونڊَ جا.

۱۱

ڏنگي^{۱۵} وِچ درياھ، ڪين ٻُڌي ڪين اُپڙي*،
 هُو جي واڍي واڻيا^{۱۶}، سي سُونَهَن^{۱۷} سَپ سَڙيا،
 مَعلَمَ ماڳ نه اڳين، ڦِلنگي^{۱۸} مَنجھ ڦِريا**،
 مَلاح! تَنهنجي مَڪڙيءَ، اچي چورَ چڙهيا،
 جِتي ڊينگَ^{۱۹} ڏِريا^{۲۰}، تَتي تاري^{۲۱} تَنهنجي!

۱- تو پٽو هو ۱۵- غراب ۱۵- اوڙاه، اٿام ۲- پراڻو جهاز ۳- طوفان ۴- پڄاين ۵- ٿئي ۶- توکي
 سپرد آهي، تنهنجي حوالي آهي ۷- اي سردار (محمد ﷺ) ۸- جماعت، امت ۹- پور بندر، منزل
 مقصود ۱۰- گڏيو، همراه ٿيو ۱۱- وچ ۱۲- ويندي، هلندي ۱۳- سٺو، مضبوط ۱۴- سخت،
 خطرناڪ ۱۵- پيڙي* ڪڏهن ٻڌي ٿي ڪڏهن وري منهن ٻاهر ڪڍي ٿي، وڏي خطري ۾
 آهي. ۱۶- ملايا، جڙيا ۱۷- ڪاٺ جون ڪليون ۱۸- فرنگي، دريائي چور** معلم سکاڻي پنهنجي
 مقرر جاءِ تي نه آهي، ڇاڪاڻ جو دريائي چور، نفسياني خواهشون اندر گهڙي آيون آهن. ۱۹- وڏا،
 ڀرت جيڏا جهاز ۲۰- ڍرڪي پيا، ٻڌي ويا ۲۱- آڌار.

دَنگِيءَ ۱۱ دَاٿا، وَئِي وَجُهَ وَكَرَ جا،
وِيرِ وَرَهَنديءَ، ويسرا! وه^{۱۲} مَ، ويگاٿا!^{۱۲}
هيءَ نَنبَ، نه ڄاٿان، ڪڏهن هَئنديءَ، تار^۳ ۱۱.

۱۳

وَڪَرُ، وَٿجارا! پاڻ^۴ پَرايو ڇاڙهيو،
اچي لَهريُون لَڳيون پيڙيءَ پَپارا^۵،
جاڳو جي، يارا، ته تَرِ تَوائي نه ٿئي.

۱۴

بيڙيَ تاتا! پيئي، تو نه ڦَينديُون ڳالهيُون*^۶،
سَڄيُون راتيُون سَمَهيَن، پَر^۷ سَڪاڻَ ڏيئي،
صُباحَ سَپِيئي، پارِ پُڄندَءَ خَبَرُون.

۱۵

وَهَ تِڪَ^۸ وَهَڪَرا، جِتِ نَنگَرِ^۹ نَهَ نَهَرِنِ،
وڌاندرِيُون^{۱۰} وَهَ سامهيُون^{۱۱} جَجهي زورِ جُنبنِ**^{۱۲}،
نيليُوءَ^{۱۲} ۱۱ ناتاريُون^{۱۳}، وَٿجارا وَجَهَن،
مُلا^{۱۴} مُعَلِمَن، مون ڳري^{۱۵} سَئي^{۱۶} ڳالهيَ.

۱- اي غافل ۱۵- ويه^۲ موڙهيل، منجهيل ۳- اونهي پاڻيءَ ۴- پاڻهن ۵- پنهني پاسن کان، چوگرد
۶- اي پيڙيءَ وارا* توکي پار پهچڻ يا نلين ڪرڻ، پنهني مان هڪڙي ڳالهه حاصل ٿيندي. ۷- پاسو،
تيڪ ۸- ڏاڍيءَ تڪ وارا ۹- وڏيون پيڙيون، لنگر، جهاز بيهارڻ جو لوهي اوزار ۱۰- وڏيون
پيڙيون ۱۱- سامهون، اڳيان ** اهڙي تڪ آهي جو تنهنجيءَ کان وڏيون پيڙيون به گهڻي هڪوش
سان اوڀاريون وڃي سگهن ٿيون. ۱۲ اونهي (سمنڊ) ۱۳- اٺ مٿا لوهه جا ٽڪر ۱۴- وٽان،
کان ۱۵- خوفناڪي ۱۶- ٻڌي.

وڻجارا! ويٺي، تو نه سَرَندي شاه^۱ ري^۲،
مڪ پنهنجي مڪري، چڱي ڪر چيئي،
پاسا پاڪڙين^۳ جاءِ سمنڊ^۴ ٿو سيڪي،
جي لنڊا^۵ ۾ ليڪي*، ويڙ وڙهندي تن سين.

۱۷

ناڪڙو^۱ نگهبان، معلم منجي خبرون**،
جن ساري گنيو سمنڊ تي، سفر جو سامان،
لطف ساڻ لطيف چي، تن لنگهيو طوفان،
سنڀاري^۶ سبحان، وڃي عادِثون^۷ اڪٿا^۸.

۱۸

بندر جان^۹ پيئي^{۱۰}، ته سڪاڻيا^{۱۱} م سَمهو،
ڪپڙ ٿو ڪن ڪري، جيئن ماڻي منجه مهي،
ايدو سور سهي، ننڊ نه ڪجي، ناڪڻا

۱۹

سُتا سڀ پيئي سَندي معلم آسري،
اٿين^{۱۱} پڻ سَمهو، ناڪڻا بندرِ ناه پيئي^{۱۲}،
جن جي سيد^{۱۳} لڄ ڪڻي، سي سڀ لنگهيندا لڪيون.

۱- درياھ شاھ ۲- کان سواءِ ۳- پيڙين ۴- عيبدار* جن جي عملن جو حساب ڪتاب برابر نه آهي. ۵- خلاصي** ٽڪرن جي جاچ. رکندڙ ۶ پائيءَ جي ماپ لهندڙ خلاصي. ۷- چيڪڙهن هوشيار ۸- خبردار آهي ته معلم (ڪپتان) کي خطرن کان آگاه ڪري ٿو. ۹- ساري ۷- عدن کان (ملڪ يابندر) ۸- نڪتا، پهتا ۹- جيڪڏهن ۱۰- خوف، خطرو ۱۱- اوهين ۱۲- ڊپ، پڙ ۱۳- سردار، نبيءَ سڳوري.

وائِي

سائِينَن نندا^۱ بار، ووا تَن پاندينَن نندا بار،
 توکي آرس^۲ اکڙين م.
 پاتا پاڙيواريپن، پڳڙهه^۳ منجه پاتار،
 توکي آرس^۴ اکڙين م.
 پَتَن تُو پور^۵ ڪري*، آئي تنهنجڙي^۶ وار،
 توکي آرس^۷ اکڙين م.
 سَجيُون راتِيُون سَمهن، ڪيو^۸ منجه خمار،
 توکي آرس^۹ اکڙين م.
 ڪه^{۱۰} تُو ڪَنين نه سَئي، هلَن جي هاڪار،
 توکي آرس^{۱۱} اکڙين م.
 تائب^{۱۲} ٿيو^{۱۳} تڪڙا، سَچي آيءَ سنڀار،
 توکي آرس^{۱۴} اکڙين م.
 نند^{۱۵} نه ڪجي ايتري، سَئج، آدا يار،
 توکي آرس^{۱۶} اکڙين م.
 سائينءَ مڪه^{۱۷} سَچ ڪي، تون ڪوڙو منجه قطار^{۱۸}،
 توکي آرس^{۱۹} اکڙين م.

۱- ٻڌا ۲- سستي، نند ۳- لنگر سان ٻڌن جون نورون ۴- وارا، پيرا * پتن (موت) هڪڙا
 پهچايو ٻيا ڪٽڻ اچي ۵- تنهنجي ۶- کايو، خوش ٿيو ۷a- ڪا، چا ۷- توبه ڪريو
 ۸- توکي موڪليو ۹- هڪ جيئن م.

ڪَ تَو ڪَنِين نہ سُنِي^۱، ڪَپَر جِي ڪُوڪارَ،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 گِهڙان ٿِي رِيءُ^۲ گِهڙِي، اِلَهي تَهَارَ^۳،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 هُو جو شَڪُ شَارِڪَ^۴ جو، تَتان^۵ رَڪُ، سَتارَ،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 ڪُلُ نَفْسِ ذائِقَةِ الْمَوْتِ^۶، پَرَهُو اِيءُ پَچَارَ،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 شِڪارُ تون شَهَبازَ^۷ جو، تون تان مَنجِه شِڪارَ*،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 يَوْمَ يَفِرُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ^۸، جِتِ پَچَندا پارَ^۹،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 تَرَهُو چِنو تارِ ۾، اَچِج تون، اوسارَ^{۱۰}!
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 لَڪَ مِڙِيئي لُتِيَا، هُنِهين^{۱۱} وِيا هَزارَ،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.
 دُڻِي جِي اَللهُ ڪِي، هُونَد ٿِيپن پَرِيپن پارَ*،
 توکي آرسُ اڪَڙِين ۾.

۱- ٻڌي ۲- کان سواءِ ۳- آڌار، آسري (توهار) ۴- شرڪ ڪندڙ، شيطان ۵- تنهن کان
 ۵- پناه ڏي ۶- سڀ ڪو ساهوارو موت جو ذائقو چڪندو (ق. ش. ۳، ۷۰، ۱۸۴) ۷- وڏو باز،
 موت * شڪار ٿيڻ وارن مان. ۸- انهيءَ ڏينهن (قيامت) انسان پنهنجي پيءُ کان به پيو
 ۹- ڇڏندو (ق. ش. ۸، ۳) ۱۰- پاڻ ۱۱- آڌار، پناه ۱۱- هونئن ئي، ائين ئي، اجايا * جيڪڏهن
 اهي الله جي واٽ ڏين ها ته جيڪر نجات حاصل ٿين ها.

جوڻن^۱ مٿان جڻڪي^۲، ڏني^۳ تنهنجي دار^۴،
 توکي آرسُ اڪڙين ۾.
 جيفو^۵ حديث ۾، انڌيءَ اي آچار*،
 توکي آرسُ اڪڙين ۾.
 وڻيئي^۶ ڪيئن ولهن^۷ سين، ڪنبي پَر قهار،
 توکي آرسُ اڪڙين ۾.
 سا^۸ ڪيئن هلي تو سين، جا پڳي کان ڀٽار؟
 توکي آرسُ اڪڙين ۾.
 جيئڻ^۹، جالَ نه بيهي^{۱۰}، سڻج اِيءَ سنڀار،
 توکي آرسُ اڪڙين ۾.
 جڙم^{۱۱} وسارين، ويسرا! ڀٽن^{۱۲} جي پلڪار^{۱۳}،
 توکي آرسُ اڪڙين ۾.

داستان چوڻون

سڀيئي سڻين ڪرين، ڪو مَ منجهائين وات،
 سڀيريان جي ساٿ، لائو^{۱۴} لڳو^{۱۵} ميڙين!

۱- ڳوڏن ۲- ڪري، ڪڙڪي پوي ۳- دنيا، دولت ۴- گهر ۵- ڏونڊ * حديث ۾ آهي،
 الدنيا جيفه و طالبها ڪلاب: دنيا هڪ ڏونڊ آهي ۽ ان جا طالبو ڪتا آهن. ۶- ونڊيئي،
 ورهاڻي ۷- مسڪين، ڪنگال ۸- اها (دنيا) ۹- جٽاءُ ڪري ۱۰- مٿان ۱۱- قبر
 ۱۲- پڻ پڻ، آواز ۱۳- لڳو، جڏو، عيبدار ۱۴- خراب، منبو.

سَيِّئِي سُبْحَانَ جِي، كَرِ حَوَالِي كَمَ،
 ٽِيءُ تَحْقِيقُ تَسْلِيمَ ۾، لاهي غَمَ وَهَمَ،
 قَادِرُ ساڻ كَرَمَ، حَاصِلُ كَرِي حَاجَ تَو.

۳

چَڱن ساڻ چَڱاڻِيُون، اِيئن سَيَّڪَ هُوَ،
 تَو جيئن كَرِي نَه ڪو، بُچَن ساڻ پَلاڻِيُون.

۴

چَڱا ڪَن چَڱاڻِيُون، مَنائِيُون مَنَن،
 جو وڙا جُڙِي جَن سِين، سو وڙ سِيئي ڪَن.

۵

مَيَن ۲ مَٽِي سَمَرا، ۳ ڪُهِيَن ۴ سَدَ ڪَرِيَن،
 ساڻ نِباھِيُو نِين، اِيءُ پَر سَنَدِي سَچَڻِين.

۶

وَتَ وَيِي ۶ جو جِي لَهَن، تَه پِي ڪَارَنه ڪَرِيَن ڪا،
 سا پَرُوڙج ڳالھڙِي، وَتْجَارَن وَتَان،
 موٽِي جَن هَتَان، آندَءِ گھڻي آدَبَ سِين.

۱- سلوڪ، پلائي ۲- اٺن ۳- سفر جو سامان ۴- ٽڪلن، پوئتي پيلن ۵- طاقت، سگھ،
 ۶- ٻچ وٽج واپار.

اُمَلُھ آچَ مَ اُنَ کي، جي نہ پُروڙنِ مَتَ^۱،
جَتَ گُڏجيئي جوهرِي، ماڻڪَ تَتَھينِ^۲ مَتَ،
جَنينِ سونَ سينِ سَتَ^۳، تَنَ هَڻي ريءُ^۴ رَدَ ڪيو.

۸

سوناً^۱ وانءُ^۲ صَرافَ^۳ سِينءَ، پَچي چَدَ بازِي^۴،
چاندي ڪيو چَلائينَ، رُپو^۵ رَوازي^۶،
جَتَ ٿيندو رُبُ قاضي، اُتَ توريندا تَجويزَ^۷ سين.

۹

سوناً^۱ وانءُ صَرافَ سِينءَ، لڏو لاهِ مَ لڏِ،
سودو سوئي چَدَ، جنهن ۾ جَواهرُ ناهِ ڪين.

۱۰

سوناً^۱ وانءُ صَرافَ سِينءَ، لڏو هڏِ مَ لاهِ،
آهي تَنَ اُونداهِ، جَنَ جَواهرَ ضايعَ ڪيا.

۱۱

جُه^{۱۲} صَرافَنَ لڏيو، تَهَ تُون پُڻ لڏجَ، سونَ^{۱۳}!
قَدَرُ لَهَنديءَ ڪونه، نيئي گڏينديءَ گڏوءَ^{۱۴} سين.

۱- مٺ، ملاوت، ڪوڙ، سودو، واپار ۲- انهيءَ هنڌان، اُتان ۳- واپار ۴- ريتي، ڪسوٽي
۵- اي سون، اي اصيل ۶- وچ ۷- سون جو واپاري، قدرشناس ۸- حرفت ۹- رپيو جنهن ۾
مٺ مليل آهي ۱۰- رواجي، خسيس ۱۱- قابليت، رفا ۱۲- جيڪڏهن، جڏهن ۱۳- پتل
جو لوڻو، مٺ، گند، ڪچرو (گڏون).

جي نہ سڃاڻن سڄَ کي، ويهُ مَ ٽِني وَتَ،
 اُمُله کي اڏَ ڪَري، پاڻان هُئندا پَٽَ،
 وڃي مُهرا ٽِني وَتَ مَٽَ، جي پارَگو^۲ پارَسَ جا.

۱۳

قَدَرُ وارا ڪَمَ^۳ ٿيا، کُٽا خَريدارَ،
 پاڻيَٽَ^۴ جي پَرَکُٽا^۵، ويا سي وينجهارَ^۶،
 ڪَئيرُ* پاڻي آکين، لَهَن سِڪَنهن سارَ،
 صَرافِئُون ڌارَ، ماڻَڪَ مَلاحِظو^۷ ٿِي^۸ **!

۱۴

اَگهيو ڪاڻو ڪَڇُ، ماڻَڪَن موٽَ ٿِي،
 پَلَهَ پايو سَڄُ، آچِيئَدي لَڄَ مَرانَ.

۱۵

ويا سي وينجهارَ، هِيرو لَعلُ وَنڌينَ^۹ جي،
 تَنين سَندا پوڻيان، سِيهي لَهَن نہ سارَ،
 ڪُٽن ڪُٽَ لُهارَ، هاڻي اُنين^{۱۰} پِيڻين^{۱۱}.

۱- گني، سونو سڪو ۲- سڃاڻيندڙ، ڄاڻو ۳- گهٽ ۴- پاڻي، آب، جرڪندڙ موتيءَ جو چلڪو ۵- پارکو، سڃاڻيندڙ ۶- هيرن ۽ لالن ۾ سوراخ ڪندڙ، قدرشناس* خوردبيني ۷- ڏسجي** سچن صرافن جي وڃڻ (مرڻ) بعد جواهر پيا ٿيل هجن. ۸- سوراخ ڪن ۹- انهن ۱۰- هنڌن، ماڳن، جاين تي.

وَجَنَ مَ وَيَنْجَهَارَا! ڀاڻِيَتَ جِي ڀَرَڪڻا،
ڪَئِرُ ڀايو آڪِيڻ، لَهَن سِيڪَنهن سَارَ،
موتِيءَ جِي مِزاجَ جو، قَدَرُ مَنجِه ڪِنارَا،
صَرافَنئون ڌارَ، ماڻڪَ مَلاحِطو ٿِي.

۱۷

ٿا صَرافَ سُجَن،^{۱۸} پاڻ ڪوٺائين جوهرِي،
ماڻڪَ ڪَري مُڻ مَ، وانءُ^۲ وٺِي وَتَ تَن،
سَنَدَسِ ئِي سَيِّدُ چِي، ڪَهَرُو قَدَرُ ڪَن،
ڀاڻِيَتَ ئِي ڀَرَڪَن، ڪَ ڪَنڇَل^۳ گَڏَن ڪَڇَ سِيَن؟

۱۸

اُمَلُ، آساري پئي^۴، پوري^{۱۰} پڳڻي جِت،*
ڪُه^۶ نَ رُنٽِي تَت، ٻئي آڏَ هَتَ ڪَري.

۱۹

اُمَلُ، آساري پئي، پوري^۱ پڳڻي جيئن،
وانءُ صَرافَن سِيئَن^۷، ٻئي آڏَ هَتَ ڪَري.

۲۰

ماڻڪَ، مُنڌَ^۸ هَتان پيتي^۹ مَ پُرزا ٿيو،
سَڄو تان، سَيِّدُ چِي، لَهِي لَڪُ سَوا،
پڳي پُڄاڻا^{۱۰}، پَدَمَان^{۱۱} ئِي پَري^{۱۲} ٿيو.

۱- ٻاهريون پاسو، جنهن جي ڏسڻ سان موتي پرکيو آهي. ۱a- سُجَن ۲- وڃ ۳- سون
*اي پوري جڏهن ويسري ٿي سمهڻ جي ڪري املھ ماڻڪ (تو هٿان) پڇي پيو.
۴- غافل ٿي، ويسر ڪري ۵- نادان ۶- ڇو (ڪوه) ۷- ڏانهن، تائين ۸- عورت، زال
۹- صندوق، بدن ۱۰- بعد ۱۱- مرتبي کان، پدمن کان ۱۲- گهڻو.

جِتي ماڻڪَ ماڳ، ٽي چوران ٽڪيو^۱،
سَنئون تَن سَياڳ، اَمَلُ^۲ جَن اوباهيو^۳ .

۲۲

چورُ^۴ اُڀو ايئن چوءِ، تہ آئون اهوئي آهيان،
جي اسي آڪين هوءِ، تہ لڪئي^۵ کي ڪوئ لهي .

۲۳

جَهنگ^۶ ڪامي پَٽ ٿيو، لَٽي چوران لڪَ،
وئي وُجودان نڪري، جيڪا دَڙي دڪَ^۷،
هڪ سَڄڻ، ٻي سڪَ، ٻئي پَهڻا^۸ پاڻ ۾ .

وائِي

جاڳو، يارا! جيڏيون! پاڻ پَرنجي^۹،
جاڳو جوشا^{۱۰}، جيڏيون! پاڻ پَرنجي .
هلندي حَبِين ڏي، ويلو^{۱۱} وچ نہ ڪجي،
جاڳو جوشا، جيڏيون!
مَٿان اَهِس^{۱۲} اُسري، پَتنگَ جيئن^{۱۳} پُئجي،
جاڳو جوشا، جيڏيون!

۱- جاءِ، ٿان، ٿمر ۲- امله، ماڻڪ، روح ۳- بچايو ۴- شيطان، لڪل ۵- نفساني خواهشون
جيڪي ٻي ترتيب سان دل ۾ اُڀرن ٿيون. (لڪل چورا) ۶- گهاتا وڻ، شيطان جي لڪڻ جي
جاءِ ۷- دڪي، کڙپڙ ۸- صحبت مڪڻ وارا، ڳجهه ۾ ڳالهائڻ وارا ۹- حوالي يا سپرد ڪجي
۱۰- جوش مان، اشتياق سان ۱۱- وقت، دير، ترسڻ ۱۲- روشني، نور. ۱۳- ۱۷۵- جيان، وانگر.

عَرَضَ اَحوالُ اُنِ کي، چڱي پَتِ ۱ چئجي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 ڪري نيازُ نڪڻو، ۲ واحدَ ڏي ورجي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 آهي موتُ مڙن تي، ۳ گورڙيون ڪيو گجي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 آجلُ ۴ ايندو اوچتو، جو سدا تو سڄي ۵،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 اڳيان اونداهيءَ ۶ جو، سمر ۷ ساڻ ڪجي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 کڻ تون قوتُ قبر جو، گهڻو تو گهرجي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 آڳو ۸ عيبَ آواهنجا، ۹ ڏکيا ڳجه ٻجهي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 جيڪين وهي وجودَ ۱۰، صاحبُ سو سمجهي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 ڊڄي ڊاءِ ۱۱ ڏئي جي، جيڪو پئي ۱۲ پجي،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!
 امنُ اهي اُن کي، جو منجه الله آجهي ۱۳،
 جاڳو جوشا، جيڏيون!

۱- طرح، طور، نموني ۲- مڪمل، پورو پورو (ان+ ڪاڻ+ و= جنهن ۾ ڪاڻ يا ڪوٽ نه هجي) ۳- موت ۴- ٻڌجي، سمجهي ۵- قبر جي اونداهي - سامان، توشو ۷- آغا، ڏئي ۸- اوهان جا، توهان جا ۹- سمجهي، پروڙي ۱۰- خوف ۱۱- خوف ۱۲- پناه.

داستان پنجون

۱

مون ٿي پڇيٽ، ڪانڊا^۱ ڀٽي^۲ پاڙ م مڪري^۳،
سڙه پراڻا پاند، لهريون سهي^۴ لڳنديون.

۲

لهرن ليکو نام ڪو، جت ڪپر ڪن ڪارا،
آچا-ارا^۵ عميق^۶ جاءِ آچن اوپارا،
اٿي، آسارا^۷ وير وڙهنديءَ، ويسرا^۸!

۳

وير وڙهنديءَ، ويسرا! اٿي توه^۹ طلب،
سائر^{۱۰} ڪنهن سبب، ڪاله نه وڌي^{۱۱} ڪن م.

۴

ڪاله وڌائين ڪن م، جاڏا^{۱۲} جنگ^{۱۳} جهاز،
تنهنجي آج تراز^{۱۴} آهي آر^{۱۵} اکين م^{۱۶}.

۵

آهي آر اکين م، ناڪڻا! ڪڇ نگاه،
وڏا پيڙا ٻوڙيا، سائر ڏيئي ساھ^{۱۷}،
ملاحظو^{۱۸}، ملاح! ڪڇ ڪو انهي^{۱۹} ڪن جو.

۱- معشوق، مڙس، پتار ۲- ڀڳل ٿل ۳- ٻيڙي (مڪري) ۴- سهي سهي، رکي رکي، ضرور ۵- پاڻيءَ جي اچ ۶- اونهو سمنڊ ۷- غافل ۸- ڪاهل ۹- آڌار، ٽيڪ، اجهو ۱۰- سمنڊ ۱۱- توکي وڌو ۱۲- شمار وڌا، ٿلها ۱۳- مضبوط ۱۴- ٻيڙي ۱۵- ڪن ۱۶- تڪيو ويٺو آهي ۱۷- ساھ کڻي، ڦوڪجي ۱۸- ڏسج، خوف ۱۹- انهيءَ.

مُلاحِظو مِهراڼ^١ جو، مُورِ مَ لاهِ مَناؤ^٢،
 سامونڊي! سَنِيالِ، کين^٣، سُمَهڻ آيُہ ساءِ^٤،
 جاڳي جَرَ مَشاءِ، تاري وانءُ^٥ ترازو^٦ کي.

٧

تاري وانءُ ترازو کي، منجهان مَوَجَ مَلاحِ!
 دانهون کَن درياهُ جُون، اونهي جا آگاه^٧،
 سُونَهَن^٨ جي صَلاحِ، وَت تہ وِير لنگهي وَحِين.

٨

سُونهان سَتِيُون^٩ ڏين، هِن ديواني درياهُ جون،
 کُوڙ اوڏائي کين کين^{١٠}، رُڳو سَچُ سوڊين،
 عِجَزَ جو آڏَ راتِ کي، وَکَرُ وَهائين،
 ساٿ^{١١} نِباھيو نين، ثابِتُ انھين^{١٢} سِرَ مان.

٩

ثابِتُ لنگھيا سِرَ، لَهَرِن لوڏيا کين کين،
 وَجي پَهتا پارَ کي، نِرَتُون^{١٣} منجهان نِيرَ^{١٤}،
 ماءِ^{١٥} پَهتا مِيرَ، پارِ^{١٦} لنگھيائون پاڄھ سين.

١- درياھ ٢- من يا دل تان ٢a- کيئن؟ ٣- مزو، لذت ٤- وڃ ٥- پيڙيءَ ٦- واقف ٧- رهبرن
 ٨- خبرون ٨a- کي ٩- جماعت ١٠- انهيءَ ١١- دل، سڪ، پيار ١٢- پاڻي، درياھ ١٣-
 ماڳ تي، جاءِ تي، منزل مقصود تي ١٤- درياھ.

تون ويسرو، ويرا* سائين سنيت^۱ پند جي،
 جوڙي جنگ جهاز کي، ڪوڏ^۲ هٿاڻج ڪير^۳،
 وهي وٽجارن جي، بندر ڏانهن بهير^۴،
 گهر ٽين جي ڪير^۵، جن لاڳيدار^۶ لنگهائيا.

۱۱

ڦرڦل^۷، قوتا، پارچا^۸، پاڻيٽ^۹، پاتائون^{۱۰}،
 ڪوليون قيمت سنڌيون، تر ۾ تاڪيائون^{۱۱}،
 لاڄن^{۱۲} منجه، لطيف جي، پيرا پڌائون،
 نذر نبيءَ جام جو، چڙهندي چيائون،
 جي چهي^{۱۳} چوڙيائون، سي پيڙيون رڪين باجه سين!

۱۲

وچينءَ جان ويهي، جر پلٽو پائيان**،
 ”تر پيرا، گهر سپرين،“ اوسه^{۱۴} ايءَ پيئي،
 جيئن وٽجارو سين وڪرين، سرها سڀيئي،
 حرمت^{۱۵} ساڻ حبيب جي، سونگتا^{۱۶} نه سڀيئي،
 پاڻهي آءِ پيهي، ڪنڊ - ڪيرائو^{۱۷} آيا.

* پيارا، پاء، سڄڻ ۱- تياري ۲- ڪوڏ مان، شوق مان ۳- ڪليون ۴- قطار، قافلو ۵- واڌي
 ۶- لاڳ وٺندڙ، واسطيدار، محصول وٺندڙ ۷- لونگ ۸- ڪپڙا ۹- آبادي موتي ۱۰- حاصل
 ڪيائون ۱۱- جهاز جي تري ۾ بند ڪيائون ۱۲- نورن ۱۳- چوهي، طوفان ۾ ** جيئن
 ٽپهريءَ مهل ويهي اڪا وڌم (عبادت ڪيم) ۱۴- خيال، پور، فال ۱۵- مهاڻي،
 صدقي ۱۶- جهليا، روڪيا، (محصول نه ڏيڻ ڪري) ۱۷- (ڪنڊن (Continents) کي
 ڪيڙيندڙ، Voyagers، ملڪن جا مسافر، وڏا مسافر، سيلاتي، گهمندڙ.

واڻي

عمر سڀ عَٻُٽُ^۱ ويل^۲ وِجائيم، وقتَ وِجائيم پانهنجا،
 وِڻي لکيو لوڙيان^۳، جيڪي^{۳a} ڪيڙو مَسُ،
 ويل وِجائيم پانهنجا.
 آچي آڀاڳين کي رَسِج، آچي رَسُ.
 ويل وِجائيم پانهنجا.
 حالَ مُنهنجو ههڙو جهڙو^۴، تان تون پريم! پَسُ،
 ويل وِجائيم پانهنجا.
 قلبُ جو ڪارو ٿيو، ڪاتبَ! لاهين ڪَسُ^۵!
 ويل وِجائيم پانهنجا.

داستان چھون

۱

تانگهي ۾ تائي، ٻڌ پنهنجو تَرهو،
 اونهيءَ ۾ آئي، ڪوَنَ ڏيندُ ڪو پيو.

۲

ڪوڙين جي ڪاڻو^۶ ٿئي، سَمَنَدَ ڪيئن نہ سَڪَن*؟
 پاڻيءَ سين پيڪُ^۷ ڪيو، تيلانن وَڻجارَن،
 لالُون سي لَهَن، جَنِين سودو سَچَ سين.

۱- اجاڻي ۲- وقت ۳- پوڳيان ۳a- جيڪي ۴- ضعیف ۵- (قسمت جا) لکندڙ، خدا

۶- ڪٽ، عیب ۷- ڪوڙا موتي، ڪچ *جيڪڏهن دنيا ۾ ڪوڙا موتي جام ٿي پون، ته
 به سمنڊ لاءِ وڻجارا ضرور سڪندا. ۸- محبت، پيار.

تارو تريو وِجَن، نَنڊا وڌا واهُرا،
هئي، پرا* اتارن^۱ جيئن ڳرا مٿن مولهيا^۲.

۴

ڏوري لهُ ڏاتار، ڄمَ ويهين ويسروا
هڪيو هونج^۳ هُشيار، ڪَنوڻ^۴ ڪُونڊئي اوچتي.

۵

ستين^۵ ڪهڙيءَ سار، وڃ ڪُونڊيئي، ويسرا
تو جيڏا تو يار، لهرن لهورا ڪيا^۶.

۶

ستين سَنجهيئي، وڃ ڪُونڊيئي، ويسرا
وير وري ويئي، آسارن تان اوچتي.

۷

ڪَنوڻ ڪَنوايو، آئيي نَنڊا آياڳ^۷ جي،
جَنين نه پئو پانيو، ڪري توائي تن ڪي.

۸

سامونڊي! ٿو سَنهين، ساڄو^۸ جهل سُڪاڻ،
لڳي واءُ وڌاندرو^۹، مُنجهائي مهراڻ،
جَنين پانيو پاڻ، ڪري توائي تن ڪي.

* تڪليف، مصيبت ۱- اڻ تارن ۲- پنهنجا ڪپڙا، مٿي جي پگڊ ۲a- هُججانءِ ۳- وڃ،
موت ۴- تون ستين ۵- لوڙهيا، پوڙيا ۶- نياڳي ۷- قابو ۸- سخت، خوفناڪو.

نڪو سڪُ نڪتپن^۱، نه ويساند^۲ نئين*،
 جيڪا اچئي سامهين، پايين سا سنئين**،
 موڙي^۳ ڪوھ^۴ مٿين^۵؟ جيئن^۶ سڄيون راتيون سمهين!
 ۱۰.

اهڪي راه الله جي، اهڪي، اهڪي پت^۷،
 هوءِ جي ڏيهائي ڏيه جا^۸، تن پڻ موڙهي مت،
 آچاران آبت***، گهٽج گهائي نينهن سين.
 ۱۱

م ڪين هيچ، م هوج^۹، ترس م، تاڻ جهاز کي،
 چئو ڪلمو محمد تي، ته اڳيان اچيئي اوج^{۱۰}،
 سهڪي پت، سبوجھ^{۱۱}، تنهنجي مڪي ڏکي مڪري.
 ۱۲

تن ۾ تراز توھ جي، گهڻو لھ گهوري^{۱۲}،
 ادب ۽ اخلاص جا، سڙه ٻڌج سوري،
 وڪر وينتئين جو، تنهن ۾ پاءِ توري،
 ته عادئون^{۱۳} اوري، تنهنجو توائي نه ٿئي.

۱- تارن جي ميڙ کي ۲- آرام * ندي. نڪو تارن کي ۽ نڪو پاڻيءَ کي آرام آهي، سڀڪا شيءَ پئي چري ڦري. ** جيڪي بنا تڪليف جي مليئي ٿو تنهن کي نعمت سمجهين ٿو.
 ۳- پيسا، خزانو، ذخيره ۴- چو ۵- ماپين، تورين ۶- جيئن ته، جڏهن ته ۷- پانت، پنٽ، پت، طرح، طرح ۸- تر جا رهاڪو*** لهرون (روحاني رمزون) ايتيون وهن ٿيون. ۹- گهٽون گوهيون نه ڏج، نتايج نه ۱۰- سگهه، فائدو ۱۱- اي سياڻا ۱۲- گهڻي ڪوشش ڪري اندر ۾ روحاني پيڙهي حاصل ڪر ۱۳- علن بندر کان، آخري منزل کان.

توڻي توائي، توءِ^۱ تنهنجو آسرو،
سجڻ ڳر لائي^۲ ڪيرون ڏينديس جيڏين.

وائي

هي جي، هو جي لڪ! مون ماريندا لڪ!
مون ماريندا لڪ!
يا والي! ڪيچُ نه اوڏيءَ چڪ^۳!
مون ماريندا لڪ!
ات^۴ نه ڏجي عامَ ڪي، لوڪان ڪجي لڪ!
مون ماريندا لڪ!
پاڻ ۾ پارئون ڪري، نينهن وهائجي نڪ^۵*،
مون ماريندا لڪ!

۱- ته به تڏهن به ۲- پاڪر پائي، ملي، وصل حاصل ڪري ۳- نزديڪي، ويجهائي
۴- انت، منجهه راز ۵- قطارون، وسڪارا (ڳوڙهن جا) ۶- ننڍي نهر، ڪسي* اندر ۾
ڳجهي ڳوڙها ڳاري نينهن جي نئن وهائڻ گهرجي.

سر سامونڊي

سر بابت

سامونڊيءَ نالي، نه ڪو راڳ ۽ نڪا ڪا راڳي سجهي. هيءُ نالو، شاھ جي رسالي کي ترتيب ڏيندڙن جو، من گهڙت لفظ ٿو ڏسجي، جو هنن ضرور هن سر کي مضمون ۾ موضوع جي مدنظر ڏنو هوندو.

هي هڪڙو سر آهي، جنهن ۾ نه ڪو ڌاريون بيت هو ۽ نه ڪو شاھ جو ڪو بيت ترڪ ڪيل ٿو ڏسجي. هن سر ۾، عموماً ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واريون پڙهڻيون قائم رکيون ويون آهن، جي ٻين نسخن ۾ به گهڻو ڪري ساڳيون ئي آهن.

مضمون

هن سر ۾، وڻجارن ۽ سندن وهن جو احوال، عمدي پيرايي ۾ ڏنل آهي. شاھ جيڪو زال ذات جي جذبن ۾ اڻنگن جو نقش، هتي ويهي چڻيو آهي، تنهن مان اندازو لڳائي سگهجي ٿو ته سفر ڪندي شاعر اڪيون اُپتي ۽ ڪن کولي، ماحول جو گهريءَ نظر سان، مشاهدو ۾ مطالعو ڪندو پئي ويو. ڪراچيءَ جي لاڙي حصي جو ’مغليئين‘ وٽ، جيڪو سامونڊين جي وچڙيل وهن ۽ مُنڌل مُنڌن جو حال، هن اکين سان ڏٺو هو، تنهن جي هن سر ۾ چڻي تصوير نڪتل آهي. وڻجارن جي من جو مونجهارو، اندر ۾ اُٿندڙ ۽ پل پل پوندڙ پوره ڪانڌن جي ڦوڙائي ۾ آڳي اڳيان التجائون، سندن صحيح سلامت واپس وڃڻ لاءِ قسمن قسمن جيلا ۽ تپشائون. تڙن تي وڙن وڙن لاءِ اوسيٿرو ۽ انتظار، بندر تي ناڪن کان پڇائون. پيرن تي پڙ باسڻ، درياهه تي آکا پائڻ، چؤ واٽن تي ڏيا ٻارڻ، وغيره، انهن سڀني جو نهايت دلوسوز ۽ رقت آميز نموني ۾ بيان ڪيو ويو آهي.

روحاني راز

سڀني سرن ۾ شاھ پاڻ کي عموماً زال تصور ڪري، روحاني راز ۽ طريقت جي راه جا اسرار ويهي کوليا آهن. شاھ جي رسالي ۾، زال ذات کي ئي عاشق بنايو ويو آهي. سو چو؟ انهيءَ لاءِ گهڻائي سبب ٿي سگهن ٿا: هڪڙو ته روج راڙو زال ذات جو مهمار ڪو آهي، ٻيو ته عورت جي التجا ۽ اشڪباري، بنسبت مرد جي، زياده دلوسوز ٿئي ٿي. زال ذات جون آهون، وچوڙي ۽ ڦوڙائي جون ڪارون، پٿر دل انسانن کي به موم ڪيو وجهن. تيون، ته جيڪڏهن انسان الله جي اڳيان عورت وانگر صاف ۽ پاڪ دل

ٿي باجه لاءِ پاڪاريندو ته فوراً مرادون پائيندو. چوٿون ته نسبتاً عورت مرد کان محبت ۾ زياده مستقيم ٿئي ٿي. پنجون ته عورت انساني ضعف ۽ كمزوريءَ جي انتهائي منزل ۽ مجسمو آهي. انهن سببن ڪري هتي به عورتن جي اندر جي اڌمن جو ذڪر ڪيل آهي.

شاھ وٽجارن جي وهن کي، پنهنجن پٽارن لاءِ تڙيندو ڏسي، سالڪ کي هن سر ۾ نصيحت ٿو ڪري، ته تون به ڪجهه هٿ پير هلا؛ عبادت ۽ نفس جو ترڪيو ڪر، ته مالڪ جو مشاهدو ماڻهن. هٿ هٿن تي رکي، رڳين سڏن ڪرڻ سان ڪم ڪيئن سنوريندين؟ جي محبوب جو مشاهدو مليئي، ۽ هوت وري هلڻ هارا ٿينئي، ته به ڳري جهلي ڳچ ڳار، ته من ابدي عيدون عطا ڪئي، پر الاهي نور پسڻ کان اڳ، دنڪي ڏوٽي صاف ڪر.

سر سامونڊي

داستان پهريون

۱

پڳه^۱ پاسي گهار، آيل! سامونڊين جي،
وجهي جي جنجار^۲، جم^۳ وڃڻي اوهر^۴.

۲

پڳه پاسي پڇ، آيل! سامونڊين جي،
من ۾ ٻاري مڇ، جم^۳ وڃڻي اوهر^۴.

۳

پڳه پاسي ويه، آيل! سامونڊين جي،
تون ويسري^۵ وڪ کڻين، هو پوريندا^۶ پرڏيه،
سمند جن ساڻيه^۷، ڪو نه ويڻن تن سين؟

۴

جان^۸ ايندينءَ تان آءُ، هڻي هٿ پڳه ۾،
لڳي واءُ سِواءِ، سِرڙه سانباهي^۹ نه سهي.

۱- لنگر ٻڌڻ لاءِ نوڙي ۲- جنجال، ڳڻتي ۳- مٿان ۴- پيريون ڌڪي يا چوڙي، اسري
۵- نسٽيءَ سان، آهستي ۶- تڪڙا هلندا ۷- وطن، گهر ۸- جيڪڏهن ۹- تيار، گيسر.

ننگر جان نه گئڻ، وانءِ^۱ وهلي^۲ نڪري،
مڃڻ^۳ ڏيه^۴ وڃڻ، نارئون^۵ پوري^۶ ٺاڻا.

۶

ننگر ۽ نارئون، پڳه^۷ کڻي پند^۸ ٿيا،
بندر بازارئون، سڃا^۹ سامونڊين ري^{۱۰}.

۷

ننگرئون نيٺين^{۱۱}، من اوليءَ نه اوھري*^{۱۲}
سباجھين نيٺين، پائي ڳڻ^{۱۳}، ڳھيو^{۱۴} ھنيون^{۱۵}.

۸

سي ٿي جوين ڏينھن^{۱۶}، جڏھن سڄڻ سفر ھليا،
رٿان، رھڻ نه سڀرين، آيل! ڪريان ڪيئن؟
مون کي چاڙھي ڇيڻ^{۱۷}، ويو وٽجارو اوھري.

۹

نه سي تڙ ھوڙاڪ^{۱۸}، نه وايون وٽجارن جون،
سرتيون! سامونڊين جا، اڄ پڻ چڪيم چاڪ^{۱۹}،
مارينھون^{۲۰} فراق، پاڙيچيون^{۲۱} پرين جا.

۱- وڃ ۲ تڪڙي، جلدي ۳- مٿان ۴- وطن (سمنڊ) ۵- چم واريون نوڙيون ۶- ويڙهي وڃڻ ۷- کان سواءِ ۸- نيڙي، اورپرو، اورتي * منهنجو من اولي (بيڙي هلائڻ جي ڳڻ) سان به ننگرن کان اورتي نٿو ڌڪجي يا پري ٿئي. ۹- خصلت، ڌوري، رسو ۱۰- قابو ڪيو ۱۱- دل ۱۲- ڏينهن، وقت، جوانيءَ جا ڏينهن ۱۳- چڪيا، باه جو مڃ ۱۴- پيڙيون ۱۵- اسان کي ماري ٿو ۱۶- پاڙي واريون.

ويا اوهري اوءِ، مون کي ڇڏي ماڳهين^۱،
جڳن جا جڳا ٿيا، تٽان نه موٽيو ڪوئ!
گوندر^۲ ماريندو، ويچارِي، وٽن^۳ جو.

۱۱

اونهي ۾ اوهري، جڏهن جي ويا.
سانداري^۴ سمونڊ جي، نهوڙي نيا!
وڃي تِ پيا، جتِ نهايت^۵ ناهِ ڪا.

۱۲

اونهي ۾ اوهري، جڏهن ويا جي.
موٽي ماڳ نه آيا، ماءُ! سامونڊي سي،
کارو^۶ تين کي، جيڪس وه وري ويو!

۱۳

اوڙاه ويا نه وريا، آئون تنهن ماري وين^۷.
ڪري سامونڊي سيئ، جسي جار^۸ پرائيو.

۱۴

جي وٽرم آڄ، سي ڪڏهن ايندا مان ڳري^۹؟
پريان جي هن پار ڏي، وڃي ڏنڪي^{۱۰} ج^{۱۱}،
سامونڊيڪو ڏجه^{۱۲} ماءُ! ماريندم ڪڏهن^{۱۳}!

۱- ماڳهين، بند ۲- غمر ۳- ويلن، جدا ٿيلن ۴- (سمنڊ جي) پيٽ ۵- حد، انت
۶- کارو پاڻي (سمنڊ جو) ۷- سخن، طعني، خبر ۸- ساڙ، ڏجهه، ڏک ۹- وٽ
۱۰- چمڪي ۱۱- جهنڊي، بيرق ۱۲- ساڙ، غمر، ڏک ۱۳- ڪڏهن.

اوهريا جڻائين^۱، ڏڪن^۲ تن تڙائين!
سامونڊين سائين، واءِ سڻائو وارين!

۱۶

سامونڊي ساري، مٽي تڙ گذاريان،
مون کي ٿي ماري، انين سنڊي ڳالهڙي!

۱۷

سامونڊي ساري، ماءِ! منهنجو چنڊڙو^۳،
بندر ويچاري، وڃي لايا ڏينھڙا.

۱۸

سامونڊيڪو سڱ^۴، آهي گوندر گاڏئون^۵،
انگهن^۶ چاڙهي آڱ^۷، ويو وڻجارو اوهري!

۱۹

وڃيئي وسري شال، جو تو سودو سڪيو،
اڃا آئين ڪال، پڻ ٿو سفر سنهين!

۲۰

ڳريو^۸ جهليو روءِ، مٽي مھري^۹ هٿڙا،
ڪوءِ! سودو سنڌوءِ، جو تو ديوليا! سڪيو.

۱- جڻائين، جنهن هنڌان ۲- پهچن ۳- چنڊ، وجود، بدن، دل ۴- ناتو، لاڳاپو
۵- گڏيل ۶- تڪليف، سوريءَ ۷- انگ، عضو، بدن ۸- اولي کي رسيءَ سان ٻڌڻ لاءِ
ڪلا ۹- پيڙيءَ جي سسي يا اڳيون حصو.

اَلوَرَنُ^۱ نه ڏٺي، وَرَ وَڌائين وَنَجھ ڪي،
رَهَ اُڄوڪي راتڙي، لالَن! مُون لائي^۲،
وَجُ مَ قورائي^۳، ايڏي سَفَرِ سُمِرِين!

۲۲

جيڪس^۴ نِهَرُ نِينهن سَنڌومِ، جئن مُون اُپي هُن ٿيليو،
سَعيو سامونڊيَن سِين، اڳهين تان نه ڪيومِ،
وَجھُ مَنجھ^۵ هُئومِ، پاڻ وراڪي^۶ رَسِ^۸ سِين.*

۲۳

پيڙيءَ جي پوئَن^۸، نِينهن نه ڪجي تَن سِين،
اُپيون ڏنپَ ڏسَن، جُھ سِرھُ ڏيئي سِرَ ٿيا^۹.

۲۴

هينئرو پيڙيءَ جان، ڏتَرِ^{۱۰} پئي ڏينهن ٿيا!
پُچيو تان نه پريان، ڪَراهُو^{۱۱} ٿي ڪڏهين.

۲۵

تَن جَنِين جي تانگَ^{۱۲}، سي سَجَن سَفَرِ هَليام،
لُئج لاتِ، لطيفُ چي، ڪڏهن ايندمِ، ڪانگ!
ڪنهن سَٿائي^{۱۳} سانگَ^{۱۴}، پرين پَرڏيهي ڪيا.

۱- اولي سان پيڙي هلائڻ ۲- لاءِ، واسطي ۳- جدائي يا فراق ڏئي ۴- شايد ۵- نپل،
ضعيف ۶- (پيڙيءَ) ۷- ويڙهي، ٻڌي ۸- پئڻ، رهن، گذارين ۸a- رسي، رسو * مُون
کي پنهنجو پاڻ کي رسي ۾ ٻڌي پيڙيءَ ۾ اڇلائڻ ڪپندو هو. ۹- سمنڊ تي مسافري
ڪرڻ ويا ۱۰- خراب ٿڌي يا ڏکڻي ٿڌي ۱۱- چڪ يا سار لهندڙ ۱۲- تانگهه، سڪ
۱۳- رٿيل، ضروري ۱۴- ڪم، حاجت، اتفاق.

تان ڪي لئج، ڪانگ، ڪڏهن ايندا مان ڳري^۱؟
سيئن ڪارڻ سانگ^۲، مون تان گهڻي ڪيا.

۲۷

سرَ نِسَريا^۳ پاند^۴، اتر لڳا، آءُ پرين!
مون تو ڪارڻ، ڪانڌا سَهين سَڪائون ڪيون.

۲۸

سرَ، لوهِيرا^۵ ڳنڀيا^۶، ڪُسرَ نِسَريا،
تو ڪيئن، وسريا، ديوليا! ڏينهن اچڻ جا^۷.

۲۹

جيڪرَ اچي هاڻ، ته ڪريان رُوحَ رُچندِيُون^۸،
آيل! ديولي ساڻ، هوند ڳر لڳي^۹ ڳالهيون ڪريان.

۳۰

آيل! ديولي ساڻ، اچي ته جهيڙيان^{۱۰}،
لائي^{۱۱} ڏينهن گهڻا، مون سين ڪيئي^{۱۲} ٿورڙا.

۳۱

ديوليو ويٺو ڏور، تي^{۱۳} ٿي سيءُ گذاريان^{۱۴}،
مادر! مون مَ چور^{۱۵}، ناتہ پَٿر پوندي پرينءَ ري*.

۱- وٽ، گهر ۲- حيلاءِ، حرفتون ۳- ڪا ۴- نوڪيون، چوٽيون ۵- وٽ جو قسم
۶- ٻوڪيا ۷- راضي ڪندڙ رهاڻيون ۸- ويجهو ويهي، پاڪر پائي ۹- ڳالهيون،
رهاڻيون ۱۰- جهيڙو ڪريان ۱۱- لائي، پري رهين ۱۲- گذاري ۱۳- تنهن ڪري ۱۴-
سيءُ مران، اڪيلي سهان ۱۵- امان، ماءُ، جيڪل ۱۵- ستا سور نه ڄاڻاءُ* نه ته
منهنجي روڻ ڪري پاڙي وارين کي به خبر پئجي ويندي ته پرينءَ کان سواءِ آهي.

لاھيندائي ڪن،^۱ ڳالھيون هلڻ سَنديُون،
ڏيندا^۱ مون ڏکڻ، وَهَ وَجھندا چنڊڙوا

۳۳

مون کي جياريو، پرين جي ڳالھ ڪري،
ڏنو آڇ اڏيو، هينٽڙو ڪوٽ بُرج جيئن.

۳۴

وانءُ، وڃي وائڻ^۲، هينٽڙا^۱ ماڳ پرين جو،
چميو، چمُ چائڻ، هوءِ جا سَندي سَچَئين.

۳۵

آئون جن آساري^۴، مٿي تَر ڳڏاريان،
مون کي وساري، شالَ مَ وَجَن اُوھري.

۳۶

سَنهي لڪِ،^۵ تڪِ سَنڻ، ڪَجَلَ پِنن^۶ نيڻ،
سامونڊي! مون سڀڻ، ڪِ تو ڪالھ لنگھائيا؟

۳۷

هي سَچَڻ سيئي، جي مون ڪوڏ^۷ نھاريا،
ايندَمر جان پيهي، تہ سَپ لاھيندَمر ڏکڙا.

۱- حوالي ڪندا ۲- وڃ ۳- ڏس، جاچ جوچ ۴- آسري، اميد ۵- چيله ۶- آلا اٿن
۷- پياريا هيچ سان.

چَمَڪِيُون چَوڌارَ، دَڄُون^۱ ڌاڙِيچَن^۲ جِيُون،
ماءُ! سامونڊي آڻيا، سَهسِين ڪَري سِينگارَ،
اَنِين جِي پِچارَ، ڪالھونڪر^۳ ڪانگُ ڪَري.

واڻي-۱

پَرِين جِي پَنڌاءُ^۴، مون کي جِي جَهَلِنديُون،
سِي نَه پُچَنديُون.
پَلِي ڪَري آڻيو، ٺاٺارو^۵ ڏيهاڙ^۶،
سِي نَه پُچَنديُون.
يَڳي ڪُٽِ^۷ سَجي ٿِي، لَٽِي جاڪِ^۸ ڳراءُ^۹،
سِي نَه پُچَنديُون.
سَرَتِين سُوَر پِراڻيا، هاڻي هِن هَڻاءُ^{۱۰}،
سِي نَه پُچَنديُون.
تان ڪِين^{۱۱} واسُ^{۱۲} وهائيو^{۱۳}، ٻاروچي مُلاءُ^{۱۴}،
سِي نَه پُچَنديُون.
تان ڪِين ڏونگر ڏورِان، جان ڪُڙھ^{۱۵} اندر ساھ،
سِي نَه پُچَنديُون.
مَتِيُون^{۱۶} موٽسَ سَنديُون، تون هَڏِ آچِ مَ ماءُ!
سِي نَه پُچَنديُون.

۱- بيرقون، جهنڊيون. ۲- شاهوڪارن، سوداگرن. ۳- ڪالھ کان وٺي. ۴- پنڌ يا پيچري
کان. ۵- ٺاٺاري وانگر پڳل دل سڄي ڪرڻ وارو، دلبر. ۶- پرڏيه کان، ڏيسار کان
۷- ڪٽ جا پڳل ٿانو. ۸- ڪس، ڪارائ. ۹- گهر مان. ۱۰- ڪي، ڪجھ. ۱۱- خوشي
۱۲- وڻج ڪريو، خريديو. ۱۳- وٽان. ۱۴- ڪڪ، بدن. ۱۵- صلاحون، مشورا.

وائِي - ۲

تَر نِهاريان ٿي،^۱ مُنهنجا بَنَدَرِ وِٿَرا جي،
 مان سِرَھ سَڃاڻان سَڄَين.
 اُپي اوسَھ^۲ پائِيان، جِڪارَڻِ وِٿِجاري،
 مان سِرَھ سَڃاڻان سَڄَين.
 گهڻو اڪَنڊِي آهيان، پَرِينءَ پَنهنجي کي،
 مان سِرَھ سَڃاڻان سَڄَين.
 آسائِي تي^۳ آهيان، آلا! ڪانڌ آچي،
 مان سِرَھ سَڃاڻان سَڄَين.

وائِي - ۳

آيلو! ڪَريان ڪيئن، منهنجو نينهن آيلو^۴ نه رهي.
 ويو وِٿِجارو اُوھري، مون کي چاڙهي چيئن^۵،
 منهنجو نينهن آيلو نه رهي.
 سامونڊين جي سَگَ کي، رُٿان راتو ڏينهن،
 منهنجو نينهن آيلو نه رهي.

۱- تنهن هڪري ۲- فالون ۳- آس يا اميدواري ۴- اجهل، نه هلجڻ جهڙو ۵- پيڙي جوڙي يا ڌڪي ۶- ڦاسيءَ.

اڏوهيءَ^۱ جيئن ڏکڙا، چڙهيا چوڻيءَ سڀڻ،
 منهنجو نينهن آڀليو ته رهي.
 گوندر مٿان چنڊڙي، وريا وڳڻ جيئن،
 منهنجو نينهن آڀليو ته رهي.
 مادرا پاڻي منڊيون^۲، وڃان هاديءَ سڀڻ،
 منهنجو نينهن آڀليو ته رهي.

داستان پيو

۱

اڄ پڻ وايون ڪن، وڻجارا وڃڻ جون،
 اڻڻي پهر آڻن، سعيو ڪنهن سفر جو.

۲

اڄ پڻ وايون ڪن، وڻجارا وڃڻ جون،
 مون اڀيڻي هليا، بندر جن^۳ تڙن،
 سرتيون! سور سندن، مون ماريندو چنڊڙي.

۳

اڄ پڻ وايون ڪن، وڻجارا وڃڻ جون،
 هلڻ هارا سپرين، رٿان تان نه رهڻ،
 آئون جهليندي ڪيڏو، آيل سامونڊين،
 پڳهه چوڙي جن، وڏا ٻيڙا ٻار ۾.

۱- ڪاٺ ڪاٺيندڙ جيت ۲- تائين ۳- هٿن جون آڱريون هڪ ٻئي ۾ وجهي، آزيءَ
 نيزاريءَ سان ۴- بندر وارن ۵- گهيڙن.

لاهيان جي نه چٽان^۱، آلا! ان مَ وِسَراڻ،
مَڙهيو^۲ منجهاران^۳، جي منهنجو جن سين.

■

چٽان جي نه چُرڻ، آلا! ان مَ وِسَراڻ،
مون مَنُ آهي تَن، مَڙهيو منجهاران هنئين.

۶

تَرين تَنوارين^۴، ماءُ! سامونڊي آڻيا،
مون کي چيارين، وايون وڻجارڻ جون.

۷

اولا^۵ کڻي آوءِ، پڳه^۶ چوڙي پَنڊِ ٿيا،
آيل! سامونڊين جي، آه اڙانگي جو^۷،
ڪڏهن ڏسنديس روءِ^۸، وري هن اکين سين.

۸

لڳي اتر هير، سامونڊين سِرَه سَنباھيا،
ننگر^۹ کڻي ناکڻا، ٿيا سڻاوا سير،
هينئڙي نِت اڪير، ڪاري ڪپڙائن^{۱۰} جي.

۱- دل تان ۲- ڳنڍيو ۳- اندران ئي اندازن (لن لڳل آهي) ۴- ڳالهيون ٻوليون ڪن
۵- ٻيڙي هلائڻ جا ڳن ۶- نورڙيون ۷- هنڌ، ماڳ ۸- منهن ۹- لنگر (Anchors)
۱۰- سنڌ تي مسافري ڪندڙن.

لڳي اتر آهريا، واهوندي^۱ ورڻ،
 آئون گهڻو ئي گهريان، سودو سامونڊين،
 اڳڻ جن آچن، عيد ورتي^۲ ان کي.

۱۰

اڳڻ آيا جان، ته سرتيون^۱ مون سک ٿيا،
 امله پرين مٿان، پڙڪڻو^۲ پين ڏيان.

۱۱

آئي اتر منڊ، هيٺين اڌڪو^۴ نه لهي،
 وڌين لاجو بند، پهر مڪين پيڙيون.

۱۲

لاجو ٿا لنون^۱، آچن سڙه اڀريا^۲،
 ڪارڻ تن پرين، ويهي وات نهاريان.

۱۳

سڙه سڃاڻيو چوءِ^۸، ماءُ! سامونڊي آيا،
 مان منهنجو هوءَ، جاني هن جهاز ۾^۱

۱- بهار جي هير لڳڻ وقت ۲- ٽٽي ۳- گهريو، قربان ڪيو ۴- گشتي، فڪر، انديشو
 ۵- ٽوڙ، ٽنڊ ۶- لڏن ۷- کوليو ۸- چوي.

سِرَھ ٿي سِيپِيائُون، بَنَدَرَ جَن ۱ تَرَن تي،
 سِرَھ سِيپي ساڄا ۲ ڪري، ڪُوها ڪَنِيائُون،
 بِيَرَقُون بَحَرَن ۳، چوڙي چَڏِيائُون،
 لَهريُون لَنگهيائُون، لُطفَ ساڻ، لُطيفُ چي.

سِرَھ ٿي سِيپِيائُون، بَنَدَرَ جَن تَرَن تي.
 مُلا ۳ مُعَلِّمَ خَبَرُون، پُڇي پُورِيائُون ۴،
 سَٿَرُ سَوِيائُون ۵، اَوَٽَرُ ڪِنهن نِه اوليا ۶،

بَنَدَرَ ۷ ديسان ديسي، اَمَلُھ نِه ملي واريپن *،
 فقيرائي ويس، اَمَلُھ ڏين اَتوريا ۸.

پَتڻ پوءِ پَچارَ، اَن ڪي سِرَھ ويندا گَڏيا،
 اُڪَنڊَ مون آپارَ، شالَ منهنجا موڙيا.

اُپِيُون تَر پُوڄين، وَهُون ۱ وَتُجارَن جون،
 آڻِيو اَڪا ڏين، ڪَٿوري سَمُونڊَ ڪي.

۱- بندر وارن ۲- سڄا، مضبوط، سٺا ۳- وٽان، کان ۴- آسريا، هليا ۵- ڳولي لڌائون
 ۶- لوڏيا، تنگ ڪيا، پوئتي ڇڏي ڏنا ۷- ٻيڙي بيٺن جي جاءِ، اجهو، الاهي فيض * الله
 جو فيض هر جاءِ آهي، پر واريءَ (دنيا جي ڪوڙي ڪڇ) جي مله تي نه ملندو. ۸- اڻ
 توريا، گهڻو ۹- زالون.

جَنِينَ ڪَارَڻِ مون، تَرَ پُوڄارا^۱ پُوڄيا،
پُنِيَمِرَ اُميدُون، سي ئي سَجَڻَ آيا.

۲۰

واڻنڻيون^۲ ٿيون وَرڪَن^۳، آڃا سِرَڙھ نہ پَڌرا،
سي ئي ٿيون مَرڪَن، جَنِينَ سَندا آيا.

۲۱

گُوھَن سِرِ واڻنڻيون، واڻنڻين سِرِ ڳنڊَ^۴،
ڪيڙي^۵ ڪيڙي ڪنڊَ، ماءُ! سامونڊ آيا.

۲۲

جَرَ تَرَ ڏيو ڏي،^۶ وَڻِ ٿِي ٻڏي واڻنڻيون*،
آلا! ڪانڌ آڇي، آسائيتي آهيان!

۲۳

جا جَرَ جاتُون^۷ نہ ڏئي، ڏيا نہ موھي^۸،
سڌون ڪوہ ڪري، سا پَنِھجي ڪانڌ جون؟

۱- سمنڊ جي پوڄا ڪندڙ، وڻجارا ۲- بيرقون ۳- وَرڪَن، لڏن، ڦڙڪن ۴- طرا، چوٽيون، ڪلنگيون ۵- مسافري ڪري ۵a- ڏئي* پاڻي ۽ سڪي جي تہ واٽن تي ڏيا بارين ۽ وڻن ۾ جھنڊيون پٽن، دعائون پڻ. ۶- زيارت (اڪا) ۷- اڇلائي، ٽاري، وجهي.

وائي-۱

آئين مون کي زور م جهليو جيڏيون!
 ووءِ! آئون هلندي هوت^۲ ڏي.
 اونهي ويٽرا اوهري، ترازون تاري،
 ووءِ! آئون هلندي هوت ڏي.
 مري رهنديس ماڳهين، سامونڊي ساري،
 ووءِ! آئون هلندي هوت ڏي.
 سورُ تنهنجو سپرين! مون معدور^۳ کي ماري،
 ووءِ! آئون هلندي هوت ڏي.
 هاڻ نه چيان، جيڏيون! آئون ڪنيس ڪوهياري^۴،
 ووءِ! آئون هلندي هوت ڏي.

وائي-۲

ڪرهل پاڻي لڄ*، ڪه نه ويئينءِ ان سين.
 اجاريائون اوليون، ڏناريائون ڏج،
 ڪه نه ويئينءِ ان سين؟
 متان وهين، ويسري! اٿي، پورل^۶ ۱۶ پڄ،
 ڪه نه ويئينءِ ان سين؟

۱- زوريءَ، تمام گهڻو ۲- پنهنون (دلبر) ۳- عذر واري، عيذار ۴- ڪوھ يا جبل جو
 رهاڪو، پنهنون، دوست ۵- اٺ کي ۶- اٺ کي شرمائي يا ليلائي ۶- اي پوري يا نادان.

سيئن ساجھرا^۱ لڏيو، تون آئي^{۱a}! نهارين آج^۱.
 ڪٿه نه ويئينءِ ان سين؟
 ڪالم سبائتي ڪنجرو^۲، انگهون^۲ پاتئي^۳ آج^۳.
 ڪٿه نه ويئينءِ ان سين؟
 ڪير سڻيندو تنهنجيون، آڏورائون^۴ آج^۴.
 ڪٿه نه ويئينءِ ان سين؟

وائٽي-۳

ويندي آئون هوتن وٽ، مون وه^۵ وٽجارن سين.
 پڳه ڪڻ م، پاتئي، جاني^۱ مون کي جهٽ^۶.
 مون وه وٽجارن سين.
 واپون وٽجارن جون، آڏيون^۱ آج نه هٽ^۷.
 مون وه وٽجارن سين.
 ڳرهيان^۱ سور سفر جو، هلي پنهنجي آرٽ^۱.
 مون وه وٽجارن سين.
 پورينديس^{۱۴} پرين ڏي، ڪانه ڪرينديس گهٽ،
 مون وه وٽجارن سين.
 ڏيئي سره سير ٿيا، پير نه لايئون^{۱۱a} پٽ.
 مون وه وٽجارن سين.

۱- سويل، گهڻو اڳي ۱۵- آيل، امان. ۲- چولي، گج ۳- چير، جهڪ ۴- ليڙون
 ڪيئي، قازيني ۵- دانهون، فرياد ۶- لاڙو، نينهن ۷- ترس ۸- دڪانن تي، بازار ۹- اوريان ۱۰- اٽ، چرخي ۱۱- ڪاهينديس ۱۱a- لايائون، رکيائون.

داستان ٽيون

۱

پُراڻا^۱ مان پُڄان، بَندَرَ مون ڏور ٿيا،
 نه مون هڙ نه هنج ڪين، جو آئون چئي^۲ چڙهان،
 ايهين^۳ ڪڇ، پاڻي! جنهن پَر پرين مِڙان،
 ڪارُون^۴ تي^۵ ڪَريان، تو درِ آبي ناڪڻا!

۲

هڙ ۾ ڪين هُئون، هُونهين^۶ هُن نه چاڙهيا،
 سارو ڏينهن سَمونڊ^۷ تي، لهي سِجُ ويون،
 جڏهن سائينءَ سَبَبُ ڪيون، تڏهن سَتَرُ ٿيا^۸، سِيَدُ چي.

۳

آسان اُڌارا، آڻي آوتگ^۹ چاڙهيا،
 منهن ڏيئي مون آڻيا، سَمهان سيارا^{۱۰}،
 اُڀرَن سِيڪارا^{۱۱}، پَسِيو ورَ پين جا.

۴

مون آبي تَر وَتَ، پرين پڳهَ چوڙيا،
 ڪا منهن ۾^{۱۲} گهٽ، ناتہ سَچَ سَباڄا گهڻو.

۱- اڳتي هلاڻ يا چران، ڪاهيان ۲- آچي، هام هڻي ۳- ائين ۴- فرياد، دانھون ۵- تنهن
 ڪري ۶- هونئين ئي، بنا پيسي ۷- سمنڊ ۸- ٽانڪا ٿي، منزل مقصود کي پهتا
 ۹- ڪنا، ڊيگڙا ۱۰- ٿڌ يا تڪليف جو وقت ۱۱- شوڪار، ٿڌا ساه، سيسرات
 ۱۲- مون ۾ ئي.

مون اِي تَر هين، پرين پڳه چوڙيا،
ڪا منان ۾ ڏيٺ^۱، نات سڄڻ سباجها گهڻو.

۶

مون پي تَر جهل^۲، پرين پڳه چوڙيا،
ڪا نهين ۾ ال^۳، نات سڄڻ سباجها گهڻو.

۷

موا اِي تَر پاس، پرين پڳه چوڙيا،
ه الله هار آهريا، آئون دمدم دعا ڪندياس،
آ^۴ نه لاهيندياس، موتي ايندا مان ڳري.

۸

ڪيڙائين ڪارو، سنجهيئي ساريو،
آيل^۱ امارو، آهين پرين پار جو.

۹

ڪاري ڪيڙائو، مٽي مٽي^۶ موٽيا،
سودو ڪن نه سون جو، وڏا وهائو^۷،
موتي جي مهراڻ جا، تن جا ظامعو^۸،
سامونڊي ساڻو^۹، لنگا لويي^{۱۰} آيا.

۱- ظاهر ظهور عيب ۲- ڪنارو، پر، وٽ ۳- عيب، اوڻائي ۴- آس، اميد ۵- خيال،
سنيت ۶- مٽي پاڻيءَ، بندر تي جتي مٽو پاڻي ميسر آهي ۷- واپاري، وڻجارا ۸- طمع
دار، تاحڪاڻو ۹- بهادر ۱۰- ڦري، لٽي.

لنڪا لنڪا ڪنن، لٽي لنڪا جي اوهڙيا،
 سٺي سون لنڪا جو، سڪ نه سامونڊين،
 پرهه پڳهه چوڙيا، ڪاري ڪيڙائين،
 وڏي ڀاڳ ڀڙن، جي ڪهيا ڪارونيار ڏي.

۱۱

وڻجاري وري، پرهه پڳهه چوڙيا،
 اوليون پسي ان جون، پيٽرم ڳچ ڳري،
 وينديس، ماءِ مري، ساري سامونڊين ڪي.

۱۲

وڻجاري واري، پرهه پڳهه چوڙيا،
 ڪيڙائو ڪاري، سنيوڙا، سيد چي.

۱۳

وڻجاري جي ماءِ، وڻجارو نه پلين؟
 آيو ٻارهن ماه، پڻ ٿو سفر سنهي.

۱۴

وڻجاري ڪانڌاءِ، مون ورهه ويني گهاريو،
 لڳي اتر واءِ، ڊوليو هلڻ جون ڪري.

۱- ملن ۲- وري ۳- سنڀريا ۴- ڪانڌ يا مڙس ڪرڻ کان ۵- بهتر هو ۶- شادي ڪرڻ کان سواءِ.

جي تون وٽجارو ڪانڌ، ته مون هڏ مَ لاٿون لڌيون،
پَرڏيهَ مَٽي سانگ، اٿئي پَهَر جنهن ڪيو.

۱۶

پَرڏيهَ پُورِيائون^۱، سامونڊين سِرڙه سَنباهيا،
مان^۲ تَن ماريائون، پاٿان^۳ وجهي گوندرين!

۱۷

ڏٺي ڏياري، سامونڊين سِرڙه سَنباهيا،
وجهيو وَر وَنجه ڪي، رُوئي وٽجاري،
ماريندءِ، ماري^۴، پرَه سُر پرين جا.

وائِي - ۱

اٿين اچي پَسو، جيڏيون! وو! هي جو وَه منهنجي ڇنڌڙي،
پاڻي ويٺڙا پير م، منجهان ڪِرَسَه ڪسو*،
وو! هي جو وَه منهنجي ڇنڌڙي.

۱- ڪامپائون، هليا ۲- منهنجو ۳- پاڻهي ڄاڻي، ڄاڻي ٻجهي، ويتر ۴- اي مٺي!
۵- ڪاوڙ، نفرت ۶- جُٽي * ڪاوڙجي جُٽي پاڻي راهي ٿيا (سسئي جي ڏين ڏانهن
اشارو آهي).

ڏيئي وٽڙا ڏاه^۱ کي سورن جو سَرسو^۲ ،
 ووا هي جو وه منهنجي چنڊڙي^۳ .
 آئون ڏوريندي ان کي، ڏيئي تن تسو^۴ ،
 ووا هي جو وه منهنجي چنڊڙي^۵ .
 ساءِ^۶ نه آيان^۷ سور جو، هاڻي ٿيون هسو^۸ ،
 ووا هي جو وه منهنجي چنڊڙي^۹ .
 مٿان وهو^{۱۰} ويسريون! رڙهو تي^{۱۱} رسو^{۱۲} ،
 ووا هي جو وه منهنجي چنڊڙي^{۱۳} .
 منڊائتي مينهن جيئن، ويروتار^{۱۴} وسو^{۱۵} ،
 ووا هي جو وه منهنجي چنڊڙي^{۱۶} .

واٽي-۲

ڏک لاهندم ڏونگسَر* ووا!
 ماءُ! پرين جا مون کي سڀيئي^۱ .
 جو پسان سو پانڻيان، پريان جو پهي^۲ ،
 ماءُ! پرين جا مون کي سڀيئي^۳ .
 ڏاڍي ذات جتن جي، ويئي ڏيل ڏهي^۴ ،
 ماءُ! پرين جا مون کي سڀيئي^۵ .
 آئون ڏوريندي ان کي، راڻي^۶ رات رهي،
 ماءُ! پرين جا مون کي سڀيئي^۷ .
 ڏنا وٽ ڪوهيار^۸ ۱۲ جا، ويئي اڄ لهي،
 ماءُ! پرين جا مون کي سڀيئي^۹ .

۱- ٻانهيءَ ۲ گهڻائي، زيادتي ۳- تسو، سختي ۴- ڏاڻو ۵- اوھان کي نه آيو ۵- ھنسو، ڪلو، چٿرون ڪريو ۵- ويھو ۶- ته ۷- ھميشه ۸- پيون ڳوڙھا ڳاريو * ڏونگرن ڏورن سان ئي منھنجا درد دفع ٿيندا. ۹- پانڊيتڙو، قاصد ۱۰- ساڙي، جلائي ۱۱- واريءَ ۾، پياپان ۾ ۱۲- ڪوھستان، جابلو ملڪ.

سر سَهڻِي

سر بابت

هندستاني موسيقيءَ مطابق، هن سر جو اصلي نالو سر ’توڏي‘ آهي. توڏي هڪ هندستاني راڳي آهي، جا ديهڪ راڳ جي پنجن ڀارائن (زالن) مان هڪڙي آهي. جنهن صورت ۾ هن سر ۾ سهڻيءَ جي سونهن ۽ صداقت جو بيان ڪيل آهي، تنهن صورت ۾ اڪثر ڪري، سر سهڻي جي نالي سان مشهور آهي.

هن سر ۾ پڙهڻيون، عموماً ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واريون قائم رکيون ويون آهن، پر جتي ڊاڪٽر ٽرمپ واريون پڙهڻيون وڌيڪ موزون ۽ معنيٰ دار سمجهيون ويون آهن، اتي اهي اختيار ڪيون ويون آهن. ڪي بيت اضافو پڻ ٿيل آهن.

آکاڻي

هن سر جو مضمون، سهڻيءَ ۽ ميهار جي قصي تي ٻڌل آهي. هيءَ آکاڻي اصل پنجاب جي آهي، جا هيٺ مختصر طور ڏجي ٿي:

شاھ جهان جي دؤر ۾، پنجاب جي گجرات نالي شهر ۾، ٽلا نالي هڪڙو هاڪارو ڪنير رهندو هو، جو پنهنجي فن ۾ يگانو هوندو هو. کيس هڪ ڌيءَ هئي، جنهن جي حسن جي هاڪ هرهند هوندي هئي.

بخارا شهر ۾ وري هڪ امير رهندو هو، جنهن کي سڪي سڪي هڪ پٽ ڄائو، جنهن جو نالو عزت بيگ رکيو ويو ۽ کيس لاڏ ڪوڏ سان نڀايو ويو. جڏهن هو جوان ٿيو، تڏهن کيس هندستان ڏسڻ جي تمنا دل ۾ جاڳي. پئس گهڻوئي روڪيس پر هيءُ هٽيلو هوڏ تان نه لٿو. آخر سير سياحت جو گهڻو اسباب ۽ ناٿو ڪڍي اچي لاهور کان نڪتو. قسمت سانگي، گجرات شهر ۾ به ڪجهه عرصو اچي ٽڪيو. ٽلا جي مهارت ۽ هن جي ٿانون جي تعريف ٻڌي، نوڪر کي سوکڙيءَ طور سهڻن ٿانون ڳڻهڻ لاءِ روانو ڪيائين. ڪنير جي گهر ۾ سهڻيءَ جهڙي حسين نينگري ڏسي، نوڪر جا ماشا قري ويا. مالڪ وٽ اچڻ شرط اچي، سهڻيءَ جي سونهن ۽ تعريف جا ڍڪ پريائين. اهو احوال ٻڌي عزت بيگ جي دل ۾ عشق جي باهه آلا ڏيڻ لڳي ۽ ري ڏني، سهڻيءَ تي مفتون ٿي پيو. جنهن تي اڻ ڏني عاشق ٿيو هو، تنهن کي ڏسي هيڪاري حيران ٿي ويو. ۽ دل سان گڏ هوش به وڃائي ويٺو.

سهڻيءَ سان لئو لڳڻ بعد، وطن ورڻ جو خيال لاهي، ٿانون وڪڻڻ جو دڪان کولي

ويهي رهيو. تلا کان قانون وٺڻ جي بهاني روزانو ديدار نصيب ٿيندو هوس. جي تانوَ روز نه کپندا هئس ته مهانگا ورتل تانوَ سستي اگه ۾ وڪڻي به، تلا جي گهر ويڃڻ جو بهانو ڪيندو هو. ائين ڪرڻ سان آخر پاڻ کي ڦرائي، ڪنگال ڪري وڌائين. جڏهن نوڪرن ڏٺو ته وطن واپس وٺڻ جي ڪانه ٿو ڪري، تڏهن رهيل اسباب به ٽڳائي ڳوٺ راهي ٿي ويا.

هاڻي عزت بيگم، تلا کان اوڌر ٿي تانوَ وٺڻ لڳو، جيڪي هو روزمره جي گراهڪن کي خوشيءَ سان ڏيڻ لڳو؛ پر جڏهن قرض وڌي ويو، تڏهن تنگ طلبي ڪيائينس. انهيءَ تي تلا وٽ نوڪري ڪري، محبوب جو ديدار ڪرڻ ۽ قرض ادا ڪرڻ جي ترڪيب سمجهي آيس. تلا اها ڳالهه قبول ڪئي. هو کائڻس چيڪي مٽي کڻائيندو هو. ناز سان پليل، مٽي ڍوڻڻ مان ڇا ڄاڻي، سو ٿوري وقت ۾ ڍرڪي پيو. تلا کي ڪهل اچي ويئي، تنهن ڪري مشقت ۽ محنت کان ڇڏرائي، کيس مينهن چارڻ جو ڪم حوالي ڪيائين. هو ڍڪيءَ جو ميهس سان پهري پرار ويندو هو ۽ نما شام جو موٽي ايندو هو، جنهن ڪري مٿس ’ميهار‘ نالو پئجي ويو.

پروانو سڙي ۽ شمع سندس غم ۾ نه ڳري، سا به ڳالهه اڻ ٿيڻي آهي. عشق ۽ مشڪ ڪڏهن ڪونه لڪندا. ميهار جي خاموش نگاهن، سهڻيءَ جي دل تي اثر ڪيو هو. ۽ هوءَ به روزانو ڪنهن نه ڪنهن حيلي بهاني سان، ميهار سان ملي، اندر جي اڪير پوري ڪندي هئي.

خون ۽ خستوري لڪڻ جا ناهن. سهڻي ۽ ميهار جي مخفي ملاقاتن جي ڪٽڪ ۽ آخر سهڻيءَ جي ماءُ کي ويڃي پيئي، جنهن ڌيءَ کي پنهنجي ڀر ۾ گهٽوئي جهليو ۽ پليو، پر هوءَ باز نه آئي. آخر لاچار ٿي، مڙس سان ڳالهه ڪيائين، جنهن ميهار کي نوڪريءَ مان ڪڍي ڇڏيو ۽ سهڻيءَ جو زوريءَ نڪاح، سندس سوٽ ’ڏم‘ سان ڪرائي ڇڏيو.

شادي ٿيڻ بعد سهڻيءَ الله کي التجا ڪئي، ”منهنجو ڀرمر رک.“ ڌڻيءَ عرض آگاهيس. چون ٿا ته روز رات جو ڏم کي اهڙي ننڊ اچي ويندي هئي جو سهڻيءَ جو ساءُ نه رهندو هوس. سهڻي رات ڏينهن، پليل پرينءَ جي پڇار ۾ پئي پچندي ۽ پچرندي هئي. هوڏانهن، ميهار وڃوڙي ۾ بيحال ٿي چناب نديءَ جي ٻيءَ ڀر، سهڻيءَ جي گهر جي سامهون فقيراڻو ويس ڪري، دونهي ڏکائي ويهي رهيو. اوسي پاسي جا ميهار وٽس اچي ڪچهريون ڪندا هئا. ٿوري وقت ۾ سندس هاڪ پئجي ويئي ته تمام بهتل شخص آهي. مرد ۽ زالون زيارت ۽ دعا لاءِ وٽس ايندا هئا. سهڻيءَ کي شڪ ٿيو ته ميهار منهنجي لاءِ هيءُ جوڳ پٽيو آهي؛ سو ڪنهن نموني موڪل وٺي وٽس آئي ۽ پاڻ ۾ صلاح بيهاريائون ته ميهار هر روز رات جو درياهه تري اچي سهڻيءَ سان ملندو.

پوءِ ميهار روزانو مڇي ماني کڻي، درياهه تري ٻيءَ ڀر ايندو هو ۽ محبوب سان ساري رات رهاڻيون ڪري، پيپرڪي جو واپس ويندو هو. هڪ ڏينهن مڇي ڪانه مليس، تنهن ڪري هٿين ٺلهو، يار سان ملڻ مناسب نه سمجهي، پنهنجي ران کي چيري، ان مان گوشت ٽڪر پچائي، يار لاءِ تحفو ڪري کڻي آيو. هڪڙو ته رت ڇڏيو هئائين گهڻو ۽ ٻيو

تازي ڦٽ تي پيو پاڻي، تنهن پڇاڻي ڇڏيس. پرينءَ ڀل تري پهتو ته سهي پر ساڻو ٿي ڪري پيو. سهڻي اها قرباني ڏسي، هيڪاري مٿس موهجي پئي ۽ انهيءَ کان پوءِ پاڻ روزانو پڪي گهڙي تي تريءَ وڃي وٽس ڪچهري ڪندي هئي. موٽڻ تي، گهڙو ڪانهه جي گهائڻن ٻوڙن ۾ لڪائي رکندي هئي.

هڪ رات، سهڻيءَ جي ٿاڻ سجاڳ ٿي پئي؛ سهڻيءَ کي در کان ٻاهر ويندو ڏسي، هن جي پٺيان پئي. ڇا ڏسي ته سهڻي دلو کڻي، درياهه تريءَ، ميهار ڏانهن پئي وڃي. جڏهن هوءَ ساري حقيقت کان آگاهه ٿي، تڏهن صبح جو ڀاءُ سان سرستو احوال اوريائين. پوءِ ٻئي سهڻيءَ کي ورائي ويا: گهڻائي طعنا تنڪا هنيا ٿوئس، نڪ چپ وڌيائونس، پر هن جو 'اهوئي ڳڻ، اهوئي ڪهاڙو'. سهڻيءَ کي ميهار سان ملڻ لاءِ بيقرار ڏسي هو، هن جي مارڻ جا پاڻ ۾ به پڇاڻڻ لڳا. سهڻي وجه وٺي ويندي رهي ۽ هي غصبي ۽ غيرت جي باهه ۾ پڇندا رهيا. جڏهن ڏٺائون ته سهڻي نئي مڙي، تڏهن هن کي ماڳهن نهوڙي نيڻ جو پڪو پرن ڪيائون. سهڻيءَ جي ٿاڻ، گهڙي رکڻ جي جاءِ ڇاڇي ڇڏي هئي، سو هڪ ڏينهن پڪو گهڙو ٻوڙي مان ڪڍي ان جي عيوض رنگ ڏنل ڪچو گهڙو اتي رکي آئي.

- ته سياري جي رات آهي، اُپ ڪارن ڪڪرن سان چانئجي ويو آهي، چوڌاري اوندهه اندوڪار لڳي پئي آهي، سخت طوفان پيو گهوگهات ڪري، درياهه مستن وانگر موج ۾ اڇيو پيو جهولي، ڪنن جو ڪڙڪو پيو پوي، لهرون لوڙا پيون ڏين، ڪنوڻ جا چمڪاڻ پيا ٿين ۽ مينهن به اوهيڙا ڪيو پيو وسي؛ ڇڻ ته قدرت پنهنجي وس آهر سهڻيءَ کي سمجهائي رهي آهي- ته اڄ مٽي مٽي مهراڻ ۾ گهڙڻ جو دل تان خيال لاهي ڇڏ. پر سهڻي دهلجڻ جي نه هئي ۽ سمن تي پوري رهي. محبت ۾ محو ٿي، ڪچي گهڙي جي ڪل نه رکي، ڪنن ۾ ڪاهي پئي. جڏهن وچ سير ۾ پهتي، تڏهن پيلو ڀرڻ لڳو: تنهن هوندي به هن همت نه هاري- ڪجهه وقت ٻانهن ۽ پيرن سان پار پوڻ جي ڪوشش ڪندي ويئي؛ پر نيٺ سندس عضوا هڻي هڻي، نستا ٿي پيا ۽ هوءَ غوطا کائڻ لڳي. گهڻي دانهون ڪوڪون ڪيائين. جڏهن ميهار جي ڪن پيون، تڏهن هن ڏهري هڻ ڪري، پاڻ طاقت نه ساري، ملاحن کي منڻون ڪيون، ته مڏن تي چڙهي، سهڻيءَ کي بچائڻ جو ڪو بلو ڪريو؛ پر هنن هڪ به نه ٻڌس. لاچار، درياهه کي پٽيندو، ملاحن کي پارانا ڏيندو، پاڻيءَ ۾ گهڙي پيو ۽ تري وڃي سهڻيءَ تائين پهتو. هو ڏاڍو هيٺو، تنهن ڪري سهڻيءَ کي تارڻ جي توفيق نه ساري سگهيو، پر تنهن هوندي به سهڻيءَ کي پاڪر ۾ جهلي ترڻ لڳو. آخر ٻئي ساڻا ٿي هڪ ٻئي جي پاڪر ۾ درياهه ۾ غرق ٿي ويا.

روحاني راز

سهڻي ۽ ميهار جو قصو، صرف سڪڻي آکاڻي نه آهي، پر منجهس، شاھ جي ڪلام ۾ آيل ٻين مجازي عشق جي آکاڻين وانگر، وڏي تشبيل رکيل آهي. خدا تعاليٰ روحن کي خلقي، پوءِ هر هڪ روح کي جدا جدا درجا نصيب ڪيا؛ هڪڙن کي عشق عطا ڪيائين، ته ٻين کي حسن بخشيا، يعني ڪن روحن ۾ عشق

جو آلو زياده رکيائين ۽ ڪن ۾ وري حسن جو حصو زياده. خدا تعاليٰ، سهڻيءَ ۾ حقيقي حسن جو جلور روشن ڪيو (۽ قيامت تائين سهڻيءَ جهڙين صداقت جي پتلين ۾ روشن ڪندو رهندو) ۽ ميثاق جي ڏينهن کان وٺي ميهار کي عشق مان بهر ور بنايو.

عشق ٻن قسمن جو آهي: هڪڙو مجازي ۽ ٻيو حقيقي؛ ساڳي طرح حسن به ٻن قسمن جو آهي: هڪڙو مجازي ۽ ٻيو معنوي. سهڻيءَ جي حسن ۾ ميهار الاهي جلوي جا انوار ڏنا هئا ۽ سندس حقيقي عشق، سهڻي جي معنوي حسن تي مفتون ٿيو هو. اها روحاني راه الله پنهنجي حڪمت سان گهڙي هئي ۽ جيسين ڪائنات جو ڪاروبار هلندو، تيسين قائم رهندي. سهڻي ۽ ميهار هن پيچري جا پاندي هئا. هن کان پوءِ به گهڻي مجازي عشق جي ڏاڪڻ چڙهي وڃي حق سان واصل ٿيندا.

شاه سر سريراڳ ۾ دنيا کي درياه سان مشابهت ڏيئي، سالڪ کي جسم جي دنگي ڏوٽي، روحاني سفر تي آسهن جي تلقين ڪئي آهي ۽ هتي وري به دنيا کي درياه سان تشبيه ڏيئي، سالڪ کي درياه جي خوفن خطرن کان نه دهلجي، سٿائو سامونڊي سفر طي ڪري، پنهنجي حقيقي محبوب سان وصال ڪرڻ لاءِ هدايت ڪئي آهي.

شاه هن سر ۾ پڻ عورت کي عاشق بنايو آهي، جا ساهڙ جي لاءِ سر جون چوٿون ڏي ٿي. شاه جو عورت کي عاشق ۽ مرد کي مطلوب بنايو آهي، تنهن جو احوال، سر سامونڊيءَ ۾ ڪيو ويو آهي. مطلب ته سهڻيءَ مان مراد آهي سالڪ جي، ۽ ميهار مان مراد آهي حقيقي مطلوب جي. سهڻي ۽ ميهار جو انگ لکيل هو، تنهن ڪري ايزدي منشا مطابق، دنيا ۾ به هڪ ٻئي کي اچي ڳولي لڌائون.

سالڪ کي ٻنهي، بيروني ۽ اندروني مشڪلاتن جو مقابلو ڪرڻو آهي. جيئن سهڻيءَ جي حالت ۾ درياه ۽ ان جون مست موجون، ڪارا ڪن ۽ طوفاني دهشت ۽ ڌم ۽ بيروني رڪاوٽون ۽ ڪشالا هئا، تيئن سالڪ لاءِ دنيا ۽ ان جا تعلقات، هن لاءِ بيروني رنڊڪون آهن. جيئن سهڻيءَ لاءِ ڌم جا ڏک اندروني ڏولا هئا، تيئن سالڪ لاءِ نفس ۽ نفساني وسوسا، اندروني مصيبتون آهن. مذڪور ٻنهي قسمن جون آفتون سالڪ کي سٺين رستي کان گمراه ڪرڻ جي ڪوشش ۾ لڳل هونديون آهن. جڏهن انهن رڪاوٽن تي حاوي پئبو، تڏهن دلدار جو درٻار نديم نصيب ٿيندو. انهن رنڊڪن کي دفع ڪرڻ لاءِ سالڪ کي وسيعا گهرجن، جيڪي سندس واهر ڪن. جيئن ڌم کي اڳهور نند لاءِ، سهڻيءَ ڏئيءَ در التجاوتون ڪيون، تيئن سالڪ کي نفس تي مڪمل ضابطي حاصل ڪرڻ لاءِ الله اڳيان پاڏائڻ گهرجي. جيئن سهڻيءَ مهراڻ اُڪري پار پوڻ لاءِ ڪنڀار کان وڃي گهڙو هٿ ڪيو، تيئن سالڪ کي 'ڪوڙي ۽ ڪوڙهي' نفس کي قابو ڪرڻ لاءِ، عقل ۽ ايمان، عبادت ۽ رياضت جو رستو اختيار ڪرڻ گهرجي. ڪنڀار مان مراد آهي، مرشد جي رهبري حاصل ڪرڻ جي. شاه سڀني سرن ۾ مرشد هٿ ڪرڻ جي تلقين ڪري ٿو.

مولانا رومي ٿو فرمائي:

رو بگو يار خدايي را تو زود،
چون چنان كردي خدا يار تو بود.

(اي طالب! تون جلد وڃي ڪنهن خدا جي يار (مرد) کي هٿ ڪر. جڏهن ائين ڪندين، تڏهن خدا تنهنجو حامي ۽ همراھ ٿي پوندو.)
طريقت جو تر، نهايت اٿانگو ۽ آڏو ترجو آهي، ۽ ممڪن آهي ته سالڪ جو پير، ڪنهن مهل به ڪسڪي وڃي. هن کي جيڪڏهن مرشد جو فيض ۽ رهبري حاصل هوندي، ته معرفت جي منزل طي ڪري وڃي پار پوندو. جيئن سهڻيءَ لاءِ پڪو گهڙو درياه تڙ جو عمدو وسيلو هو، تيئن سالڪ لاءِ مرشد جي اڳواڻي هڪ عمدي واهر آهي، جا کيس دڳ لائي ڇڏيندي.

جيئن سهڻي رات جي وقت، محبوب سان رهاڻ ڪري وري ڏينهن جو ڪانئس جدا ٿيندي هئي ۽ انهيءَ وڇوڙي واري وقت ۾، وري ديدار لاءِ واهه پيئي وڃندي هئي، تيئن سالڪ لاءِ به ’بسط‘ ۽ ’قبض‘ جون ٻه حالتون آهن. جڏهن هو انهن حالتن مان گذرندو، تڏهن محبوب ۾ لڳ ڌڻ ٿيڻ (مڪمل وصال حاصل ڪرڻ) جي، هن جيءَ اندر زوردار اُڪنڊ پيدا ٿيندي؛ جنهن ڪري هو سڀ دنياوي توڙي ديني، بيروني توڙي اندروني تعلقات توڙي، وسيلو وڃائي، جسم ۽ جان جلائي، پنهنجي انفرادي هستي وڃائي، ”موتوا قبل ان تموتوا“ جو مرتبو حاصل ڪندو.

سهڻن سائر هوڻيون، منڍ هوڙيو مهراڻ.

جڏهن سالڪ، هن حالت کي پهچي ٿو، تڏهن هو هر شيءِ ۾ خدا جو جلوو پسي، ’انالحق‘ جو نعرو هڻي ٿو ۽ موت هن لاءِ ميلاپ جو بهترين طريقو ٿيو پوي. موت هن کي ”ابد تائين حق ۾ غرق ڪيو ڇڏي.“ شاه وحدت الوجود جو قائل هو، تنهن ڪري هتي ’هم اوست‘ جو اصول بيان ڪيو اٿس. شاه جي فلسفي سمجهڻ لاءِ ’وحدت وجودي‘ ۽ ’وحدت شهودي‘ جو مختصر بيان هيٺ ڏجي ٿو:

شروعات کان سڀني صوفين جو عقيدو هوندو هو ته زمين ۽ آسمان تي جيڪا جوڙ ۽ جنسار، بيهڪ ۽ بناوت اسين ڏسون ٿا، سا سموري خود حقيقي معشوق پاڻ آهي ۽ عاشق (فطرت) فقط پردو آهي. هنن جو چوڻ آهي ته جيڪي ڪجهه آهي، سو هو پاڻ ئي آهي، يعني معشوق ئي حقيقي وجود سان موجود آهي. انهيءَ کي ’هم اوست‘ يا ’وحدت وجودي‘ جو اصول چوندا آهن. هجري پنجين صديءَ کان پوءِ صوفين جون ٻه جماعتون ٿي پيون: هڪڙا وحدت وجودي جا قائل رهيا ۽ ٻيا وري ’وحدت شهودي‘ (هم از اوست) جا قائل ٿي پيا.

’وحدت وجودي‘ جي مڃيندڙن جو چوڻ آهي، ته ’وجود مطلق‘ يعني پنهنجي سر قائم رهندڙ هستي، فقط هڪ ئي آهي ۽ ٻين سڀني موجود شين ۾ نظر اچي ٿي، مطلب ته جيڪا موجودات آهي سا سڀ خدا جي پاڪ ذات آهي. وحدت شهودي جي قائلن جو قول آهي، ته ’وحدت الوجود‘ کي مڃڻ، يعني سڀني هستين کي هڪ ئي هستي سمجهڻ، غلطي آهي. درحقيقت ’وجود مطلق‘ الڳ هستي آهي ۽ موجودات واريون

هستيون الڳ هستيون آهن، جي خدا جي شهود (تحليءَ) ۾ ڍڪيل نظر اچن ٿيون؛ تنهن ڪري 'هم اوست' جي بدران مڃڻ گهرجي 'هم از اوست'، يعني سڀ ڪجهه هن جو بنايل آهي.

شاه عبداللطيف، وحدت وجوديءَ جو قائل هو؛ سندس چوڻ آهي ته:

”وحدتا ڪثرت ٿي، وحدت ڪثرت ڪل
حق حقيقي هيڪڙو، ٻولي ٻي م ڀل،
هو هلاچو هل، بالله سندن سچين.“

درياه ڏي نظر ڪبي، ته بيشمار لهرون نظر اينديون. اگرچہ انهن جا جدا جدا رنگ ۽ روپ آهن، ته به درحقيقت پاڻي ساڳيو ئي آهي. اهڙي ريت دنيا ۾ به ڪثرت نظر اچي ٿي، پر حقيقت ۾ اها ڪثرت، وحدت آهي.

مولوي غلام محمد ولد خان محمد خان زئيءَ ’منهاج العاشقين‘ نالي فارسي ڪتاب ۾ (جنهن جو عمدو سنڌي ترجمو شمس العلماء ڊاڪٽر دائود پوٽي صاحب ڪيو آهي). سر سهڻي جا ڪنايا (اشارا) هيٺين ريت سمجهايا آهن: ’ساهڙ‘ مان مراد آهي، ’مطلوب‘. ’سهڻي‘ مان مراد آهي، ’طالب‘. ’ڌم‘ مان مراد آهي، نفس ’امارو‘.

”درياه“ مان مراد آهي، ’شريعت جي واٽ ۾ پنڌ ۽ متابعت محمدي (ﷺ)‘. ”درياه جي هيءَ ڪنڌي“، مان مراد آهي، ’هي جهان‘ ۽ ’پنهنجي وجود (هئڻ) جو دنيا منجهه اثبات ڪرڻ‘.

”درياه جي هوءَ ڪنڌي“، مان مراد آهي، ’فنا في الله‘ يعني ’حاوليٰ قرار ۽ بقا جي‘، يعني ’پاڻ کي فنا ڪرڻ، ذات جي اثباتي، ۽ گم ٿيڻ صفات جو‘. ”سهڻيءَ جو رات ڪي وڃڻ“، مان مراد آهي، ’جاهليءَ جو جهان‘. ”ڪچو دلو“، مان مراد آهي، ’غير شرعي ڪم ڪري يا خيال ڌاري شريعت ۾ رخنو وجهڻ‘، جهڙوڪ ڪفر ۽ بدعت جا ٻجڙا ڪم. جي ظاهر ۾ پسند پيا ايندا، پر باطن ۾ بدعت ۽ بي ديني آهن؛ جيئن شيخ عطار فرمايو آهي:

”زهر دارد در درون دنيا چون مار
گرچه بيني ظاهرش نقش و نگار.“

يعني دنيا، اندر ۾ بلا وانگر زهر ٿي رکي، توڻي جو ٻاهران چٽ اٿس. ”ڪنڀار جو دڪان“، مان مراد آهي ’آدميءَ جو اختيار‘. ڪنڀار جي دڪان ۾ ڪچا ۽ پڪا دلا رکيا آهن، جنهن کي جيڪو ڪبي، سو کڻي. ”پڪي دلي“، مان مراد آهي، ’شريعت يا متابعت محمد (ﷺ)‘.

واڌارو

سهڻي- ميهار جي سنڌي قصي مطابق ’ساهڙ‘ ذات جو ’نگارو‘ هو، ۽ سهڻي لوهائي درياه جي لهرين مان گهڙندي چڙهندي هئي. انهن ٻنهي اُھڃاڻن مان گمان نڪري ٿو ته هيءُ

قصو سومرن جي اوائلي دور ۾ يا اڃا به اڳ اُسرِيو، سسئي جي داستان وانگر، سَهئي جو قصو به وقت گذرڻ سان سنڌ جي سرحدن کان ٻاهر پنجاب تائين مشهور ٿيو. جتي ان کي اتي جي مقامي رنگ روايت موجب ڳايو ويو. پنجاب ۾ ان کي مغل دور ۾ شاهجهان بادشاه (۱۰۲۷-۱۰۶۸ھ / ۱۶۲۸-۱۶۵۷ع) يا ان کان پوءِ محمد شاه بادشاه (۱۱۳۱-۱۰۱۶ھ ۱۷۱۹-۱۷۴۸ع) جي دور جو قصو ڪري ڄاڻايو ويو آهي.

سنڌ ۾ سَهئي جي داستان بابت اُهيڃاڻ، گهڻو اڳاڻو ميان شاه ڪريم (۹۴۴-۱۰۳۲ھ / ۱۶۲۳-۱۵۲۵ع) جي ملفوظات ۾ شامل هينن بيتن ۾ ملن ٿا:

ڳوري پي نه تات، مهارا ٿي من ۾،
جو پڻ پيئي رات، ته هو بسائر هو سَهئي.
جيڪي گهران مَ وڃ، جيڪي موٽ مَ سوهئي،
هيڪڙائي هٿ ڪري، ٻيون پيري پيڇ.

هنن بيتن مان ظاهر آهي ته 'سَهئي' جو نالو سڀ کان اول سنڌ ۾ ۱۶- صدي ۾ ملي ٿو. ٿي سگهي ٿو ته اهي بيت ميان شاه ڪريم کان اڳ جي ڪنهن شاعر جا يعني ته ۱۵- صدي عيسوي جا هجن. قصو يقيني طور گهڻو اڳ اُسرِيو، جو ۱۵ ۽ ۱۶ صدي ۾ صوفي درويش ۽ شاعر ان بابت بيت چوڻ لڳا.

قصي جي ڪن خاص اُهيڃاڻن، مثلاً 'نگار' ذات جي ساھڙ ڄام ۽ لوهاڻي درياھ جي وهڻ (۱۲ يا ۱۳ صدي عيسوي) مان گمان نڪري ٿو ته غالباً سنڌ ۾ هيءُ قصو ۱۲ يا ۱۳ صدي ۾ اُسرِيو ۽ خاص ٿي ۾ ڳائڻ لڳو، جنهن کي قصي جي نالي پويان سَهئي سڏيو ويو. هيءُ سنڌ جو راڳ 'سَهئي' ٿي هوءَ جو پوءِ سنڌ کان ٻاهر هند ۾ مشهور ٿيو ۽ بالاخر 'هنڌستاني موسيقي' ۾ هڪ مستقل راڳي طور تسليم ٿيو.

پنجاب ۾ 'سوهني مهيوال' جو قصو پهريائين 'هاشم شاه (ولادت ۱۱۶۶ھ) منظوم ڪيو. هڪ سئو سال کان پوءِ فضل حسين تيسر (۱۲۵۸ھ) ۽ فاضل شاه (۱۲۶۵ھ) ۾ ٻين ان کي فارسي ۽ اردو ۾ لکيو. فاضل شاه ۽ ٻين هن قصي جو واقعو شاهجهان جي دور (۱۰۲۷-۱۰۲۸ھ) جو ڪري ڄاڻايو آهي ۽ منشي گنيش داس گجراتي، جنهن ۱۲۶۵ھ ۾ هن قصي کي نثر ۾ مختصر طور بيان ڪيو آهي. اهڙي طرح پنجاب ۾ هي قصو شاه عبداللطيف (وفات ۱۱۶۵ھ) کان به پوءِ منظوم ٿيو. سنڌ ۾ سَهئي بابت شاه صاحب کان اڳ ميان شاه عنات جا بيت ملن ٿا ۽ ان کان به اڳ ميان شاه ڪريم جي ملفوظات ۾ سَهئي جا بيت موجود آهن.

(ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ: سنڌي موسيقي جي مختصر تاريخ، ڀٽ شاه ثقافتي مرڪز، سنه ۱۹۷۸ع، ص ۹۶-۹۸) *

سَهئي ميهار جي سنڌي داستان جو تاجي پيٽو ٿو ٿي ٿر- برهه پنجاب واري قصي کان قطعي مختلف آهي. واقعات توڙي صوفيان ڳوڙهن نڪتن جو به انداز بنهه جدا آهي. داستان جي مزيد تفصيل لاءِ ڏسو لوڪ ادب سلسلي جو ٽيهون. ڪتاب 'سَهئي ميهار' مطبوع سنڌي ادبي بورڊ. (مهٽاز صرڙا)

سر سهڻي

داستان پهريون

۱

وَه^۱ تِڪَ، واهڙ^۲ تِڪَ، جِتِ تينهن تِڪَ نِراڻي*،
جَن کي عشقُ عميق^۳ جو، سي خِلَوَتَ خيالي**،
وارين سي والي! هينئڙو^۴ جنين هِتَ ڪيو.

۲

اَنڌيءَ^۵ وڃون، ڪَنڌيءَ وڃون، تَنگڻا^۶ لهي نه تِڪَ،
صُورَتَ جا ساهڙَ جي، ڏيلَ پنهنجي ڏک^۷،
واهڙَ تَنين وِڪَ، جَن سانپارا^۸ سڀرين

۳

واهڙَ وهَن نوان، آجا وَه^۹ آڳي ٿيو***،
گهرِ ويٺيون گهڻا ڪريو، سَرَتِيُون! سَگَ سَنوان^{۱۰}،
صُورَتَ جا ساهڙَ جي، سا جي ڏني آن،
هوندا^{۱۱} نه پليو^{۱۲} مان، گهڙو سڀ گهڙا ڪڍي.

۱- پاڻيءَ جي وهڪ ۾ ۲- درياھ چڙهڻ وقت ڦاٽ جي ٽڪي وهندڙ پاڻيءَ ۾ * وه توڙي واهڙ ۾ تڪ آهي، پر عشق جي تڪ ٻين سڀني کان زبردست آهي. ۳- اونهو درياھ (وحدت) جو *** سي اڪيلائيءَ ۾ گذارين ٿا. ۴- دل ۵- چيڙو، پرين ڪنڌي ۶- تنگ يا سوزهي گهيڙ مان ۷- سينگار، ساهڙ جي صورت دل ۾ ڌاري درياھ ۾ گهڙي ۸- سامهون، ياد ۹- تڪ (منزل مقصود) *** عشق جون ابتدائي منزلون آسان آهن، پر توڙ پهچڻ مشڪل آهي. ۱۰- ماڻهيءَ جي دعويٰ ڪريو ۱۱- جيڪر، هوند ۱۲- منع ڪريو.

جِيڏِيُون! ڏَلِيَان جِي، صُورَتَ سَاهَرُ ڄامَ جِي،
سُڪَ ٿِي سَتِيُون ڪِنَ ڪِنَ،^۵ ڪانڌنِ^۱ پاسي ڪِي،
مُونهان ٿِي^۲ اڳِي، گَهڙو سَپِ گَهڙا ڪَڏِي.

۵

ڏَلِي جَنَ هِيڪارَ، صُورَتَ سَاهَرُ ڄامَ جِي،
سُڪَ ٿِي سَتِيُون ڪِنَ ڪِنَ،^۵ پيري^۳ ساڻ پَتارَ،
گَهڙيون گَهڙنَن، ڌارَ^۴، ڪاهي پِيُون ڪُنَ ۾.

۶

سَاهَرُ مُون جِيئن سَرَتِيُون! جِي ڏِسُو سَيِيئي،
تہ سَمُهو ڪِنَ سُڪَ ٿِي، پاسو وَرَ ڏِيئي،
مونهان^۶ اڳِي ٿِي، گَهڙو سَپِ گَهڙا ڪَڏِي.

۷

جيڪي^۸ ڏَنو مان، سو جِي ڏَنو جِيڏِيَن،
گَهَر وَرَنين سان، هوند گَهڻن گهوري ڇڏيا.

۸

گَهڙَن واريُون تَرَن ٿِي، گَهڙَن گهڻي ٿِي،
سَيِڪا چي ’آن سُوهُڻِي، لُٽِي پَريان پِيئي‘،
صُباحَ سَيِيئي، پَسِيُون پاتارَ ۾*.

۵- ڪي. ۱- پتارن ۲- مون کان ٿي ۳- گڏجي ۴- گهڙن يا دلن کان سواءِ ۵- مڙس،
پتار ۶- مون کان ۷a- جيڪي. * صبح جو سچن عاشقن جا لاش درياه جي وچ ۾
لڙهندا ڏسبا.

ڪَنڌِي اُڀيون ڪيترُيون، 'ساهڙ، ساهڙا' ڪن،
ڪَنين^۲ سانگو ساه جو، ڪي 'گهوڙيس' ڪيو گهڙن،
ساهڙ سَندو تن، گهاگهاڻي^۳ گهڙن جي.

۱۰

وَنن وينا ڪانگ، وچين ٿي ويلا ڪري^۴،
گهڙيءَ گهڙو هٿ ڪري، سٺي سانجھي پانگ،
سيڻي ڏوندي سانگ، جتي ساهڙ سڀرين.

۱۱

گهڙي گهڙو هٿ ڪري، ٻهون^۵ نھاري ٻنگ^۶،
سر در قدم يار فدا شد ڇم بجا شد^۷، وصل اهوئي ونگ^۸،
رات جَنين جو رَنگ^۹، آلا سي اُڪارين.

۱۲

گهڙي گهڙو هٿ ڪري، ٻهون نھاري ٻنگ،
و اَما مَن خافَ مَقامَ رَبِّه^{۱۰}، اِيءُ لَنگهيائين لَنگه،
سِڪَندين کي سِيّد چي، ڪين جَهليندو جَهنگ،
رات جَنين جو رَنگ، آلا سي اُڪارين.

۱- محبوب ۲- ڪن کي ۳- کلي، خوش ٿي ۴- گذري وڃي ۵- ماڳ، جايون ۶- گهڻو
۷- درياه جو ور ۸- جيڪڏهن يار جي قلمن تان سر فدا ٿيو، ته ڇا ٿيو؟ ۹- پيچ ڍنگ
۱۰- راحت يا ميلاپ جو وقت ۱۱- جيڪو پنهنجي رب اڳيان ڪنهي ٿو (۽ پنهنجي نفس
کي حرص ۽ هوا کان روڪي ٿو، ته پوءِ ضرور بهشت سندس رهڻ جي جاءِ ٿيندي).

گهڙي گهڙو هٿ ڪري، ڇيله ٻڌي چوتو،
منهنجو من ميهار ڪي، پار وڃي پهتو،
گوتي ۾ گوتو^۱ مون کي محب ميهار جو.

۱۴

گهڙي گهڙو هٿ ڪري، ٻوڙيائين ٻانهون،
ويچاريءَ وڏيون ڪيون، وڃ دريا دانهون،
موٽ محب^۱ پانهون^۲، تاڪڻ^۳ ٽڪي آهيان.

۱۵

گهڙي گهڙو هٿ ڪري، الاهي ٺهاري،
ڄنگه جڙڪي وات ۾، سسيءَ کي سيسار^۴،
چوڙا ٻيڙا^۵ چڪ ۾، لڙ ۾ لڙيس وار،
لکين چهڻيس^۶ لوهڻيون^۷، ٿيلهيون^۸ ٿرڻئون ڌار*،
مڙيا مڇ هزار، پاڱا ٿيندي سوهڻي!

۱۶

منه^۸ جهين جي مون، ڏٺو منهن ميهار جو،
آهيم ساه سئون^۹، سو ڪيئن گهڙو گهوريان؟

۱- غوطو، خيال، گهٽي، پور ۾ پور ۲- پوئتي ۳- ٽڪيندڙ دشمن، درياھ جي جانورن

۴- سيسر ۵- ٻيڙا، مڙيل ۶- ۷- مڇيءَ جا قسم* ٿريا اصل ماڳ کان پري.

۸- بهاني ۹- جهڙو، ساڻ.

گهڙو پڳو ته گهوريو، مَرُ چورُ ٿئي چورُ،
طالبُ الموليٰ مُذڪرُ، اِيءُ بُڌنڌنِ ٻوڙُ،
ڪوڙهيو ڏمُ ڪوڙو، مون ميهارُ مَنَ ۾.

۱۸

گهڙو پڳو ته گهوريو، مَرُ ٻيڙُ ٿئي ٻاهين،
طالبُ الموليٰ مُذڪرُ، اِيءُ پَرُ آسانهين،
پوان مَرُ ٻاهين، مون ميهارُ مَنَ ۾.

۱۹

گهڙو پڳو ته گهوريو، پاڻان هو حجابُ،
واڃتُ وڃي وُجودُ ۾، رهيو رُوحَ ربابُ،*
ساهڙ ريءُ صوابُ، آئون گهڙوئي گهوريان.

۲۰

گهڙو پڳو ته گهوريو، تان ڪي ترُ هنيان،
آدبُ اڪڙين ڪي، ڏيهائي ڏيان،
ميهارن ميان، سنئون سونهائين پيچرو.

۲۱

گهڙو پڳو ته گهوريو، آسَرُ مَرُ لاهيج،
لا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ، تَرهِي اِن تَرِيح،
حبيبائي هيج، پسين منهن ميهارَ جو.

۱- خدا جو طالب نر آهي ۲- آڌار ۳- سهڻيءَ جي مڙس جو نالو (ڪميٽو نفس) ۴- ٻيڙي
۵- ٻانهين ۶- اسان جي ۷- پوئتي ۸- پردو، رنڊڪ * ميهار جي يادگيري رُوح ۾ رباب
جي تارن وانگر پئي تَواري. ۹- کان سواءِ ۱۰- پرهيزگاري، تقويٰ ۱۱- ڪي دل سان
تر ۱۲- مهميز، سزا ۱۲a- ڏهاڙي، روزانو، هر وقت ۱۳- ڏيکاريم ۱۴- خدا جي رحمت
کان نااميد نه ٿيو (ق- ش ۳۹، ۶) ۱۵- محبون جي سڪ يا چڪ.

گهڙو پڳو، مُنڌا مُٽي، ويا وسِٻلا،
ساراً چڏيائين سيرَ ۾، هٿي! رهيا حِٻلا،
سُهڻي جا سِٻلا،^۳ وَحَدَتَ سَڀ وِڃائِيا.

۲۳

گهڙو پڳو، مُنڌا مُٽي، وسِٻلا وِيا،
تنهان پوءِ سَٺا، سُهڻي سَڌَ مِٻهار جا.

۲۴

جڏهن وسِٻلن، لوڙهي چڏي لُڙ ۾،
پاراڙان^۴ پَرِين، تڏهن پُڄِي سُوهُڻِي.

۲۵

پاڻُ مَ ڪُڻج پاڻُ سين، وسِٻلا وِڃاءِ،
عِشَقَ ساڻُ اُٺاءِ، پِڙُ پَريان جي پارَ^۵ ڏي.

۲۶

پاڻُ مَ ڪُڻج پاڻُ سين، وسِٻلا وِسارِ،
لُڙ لنگهائي، سُوهُڻِي! پِرتِ وَجَهِنڊِيئي پارِ،
سي تُرتُ لنگهِنديُون تارِ، اُڪَنڊَ آڳهَ^۶ جَن سين.

۱- عورت، زال (هتي سُهڻي) ۲- هوش ۳- هار سينگار ۴- پَرِين ڪُنڊيءَ کان ۵- خودي

۶- طرف، پاسي ۷- آڌار.

پاڻ مَ ڪڻج پاڻ سين، رِيءَ وَسِيلي وانءُ^۱،
مٿان سائِر^۲ سُوھڻي! پِرَتِ وَنِجي پاڻءُ^۳،
نِينهن ڳنھندي نانءُ، وَنءُ پريان جي پار ڏي.

۲۸

پاڻ مَ ڪڻج پاڻ سين، رِيءَ وَسِيلي وڏَ،
لالنُ تَنين لڏ^۴، عِشَقُ جَنين جي آڳَ ۾.

۲۹

پاڻ مَ ڪڻج پاڻ سين، رِيءَ وَسِيلي وَجُ،
پيلو پيري پِجُ، اُڪَنڊَ ڪڻ عَمِيقَ^۶ ۾.

۳۰

ڪُونهي آڳُ اَهڙو، جِهڙي مَحَبَتَ مَن،
اُپيون اورين پار ڏي، ڪُورِيُون ڪَڪَ^۷ پُچَن،
نَدي تَن نيڙ^۸ ٿِي، جي رِيءَ تَرهي تَرَن،
سِڪَ رَساڻي سهڻي، أَصَلُ عاشِقَن،
سي جَهليُون ڪِن ڪَنن، پُچَن جي مِيهَارَ ڪي.

۳۱

پُچَن جي مِيهَارَ ڪي، پُچي سي مِيهَار،
تَرهو تَنين بارُ، عِشَقُ جَنين ڪي آڪرو^۹.

۱- وڃ ۲- درياھ ۳- پير ۴- حاصلات، ملندو ۵- مٽيءَ جو دلو، ڪچو، پُرلو. ۶- اونهي
درياھ ۷- ڪڪن جو ٺهيل ترھو ۸- نہر، ڪسي ۹- گھڻو.

عِشَقُ جَنِينَ كِي آڪَرو، تَرَهُو مَٿِي تَنِ،
جي سَاهَڙَ كِي سَڪَن، تَنِينَ جَرَا جَنڊا ٿِي.

۳۳

تَرَهُو آڇَ مَ تَنِ كِي، جَنِ عِشَقَ سِين آگاه^۳،
پُڇِي مَسَ مَلاح^۴، سَاهَڙَ مَٿِي سُوهِڻِي.

۳۴

سَاهَڙَ، سا سُوهِڻِي، سائِر^۵ پُن سُوِي،
آهي نِجُوڻِي^۶، ڳڄه ڳڄهاندر^۷ ڳالهي^{*}.

واٽي

ڪهڙي منجه حساب^۱؟ هٿُ منهنجو هوتَ ري، لا!
گولي! يَجُ گناهَ کان، ڪونهي سُول^۱ ثواب^{**}،
هٿُ منهنجو هوتَ ري، لا!
نہ ڪي سَوَت^{۱۱} م، نہ ڪي منجه رباب،
هٿُ منهنجو هوتَ ري، لا!
خُدياڻي خوبُ ٿيپين، لاپين جي لُعب^{۱۲}،
هٿُ منهنجو هوتَ ري، لا!

۱ پاڻي ۲- جند جهڙو، پڪو رستو، سڪو پٽ ۳- آگاهي، واقفيت ۴- ناڪنن جي ڪاڻ ڪانه ٿي ڪڍي ۵- ساهڙ ڏانهن ويندڙ (مٿي- طرف) ۶- درياھ ۷- نسورو، خالص ۸- تمام ڳوڙهي * اها ڳالھ سراسر هڪ اسرار آهي ته سائو، سهڻي ۽ ساهڙ هڪ آهن. ۹- ڪهڙي ليکي ۱۰- مزو ** نہ رڳو گناه ڪي ترڪ ڪر، پر ثواب م بہ ڪو لطف ڪونهي. محبوب جي طلب انهن کان بي نياز آهي. ۱۱- ٺلهي پرهيزگاري ۱۲- ٺُڪ، پڪ، چنن کي چنڊو مکين، خاموش رهين.

پَلِيتُ ئِي پاڪُ ٿِي، جُنِيوُ ۱ مَنجِه جَنابَ ۲،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 سو نَ ڪنهن شَيءِ ۳ ۾، جيڪي مَنجِه تُرابَ ۴،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 هُوَ جي جَرَڪِيا ۴ جَر تي، سي تان سڀ حُبابَ،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 هاديءَ سين هُنَ پارَ ڏي، رڙهين ساڻ رِڪابَ ۵،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 چَنبو وِجَهي چورَ ۶ کي، آءُ چَرَّ ۷ عَقابَ،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 ديدُ ۸ وِجاءَ مَر دوستَ جو، هَلي مَنجِه حِجابَ ۹،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 ڪَسرتَ ۱۰ آهي قُربَ ۱۱ ۾، ادغامَ ۱۲ ۾ اِعرابَ،*
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 فَنّا وِجَهي فَمَ ۱۳ ۾، ڪارڻِ ٿِيءُ ڪَبابَ،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 ڏي طَهُورا ۱۴ تَن کي، جي سِڪَن لاءِ شَرابَ،
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!
 مُنيءَ ڪِيا مَرَضَ ۱۵ ۾، جاوا ۱۶ سڀ جَوَابَ،**
 هُئُ منهنجو هوتَ ري، لا!

۱- پليتي ۲- مٿي ميراڻي ۳- مٿي ۴- مٿيءَ جو پتلو يعني انسان ۴- چلڪيا، جهرڪيا ۵- رڪاب
 ولي نوڪرن وانگر هلين ۶- نفس ۷- تيز ۸- ساڃاه، سڃاڻپ ۹- پردو ۱۰- پڇڻ، نفس
 مارڻ ۱۱- نزديڪي يا وصل ۱۲- ٻن حرفن جو ملي هڪ آواز ٿيڻ. (اعراب- لاکنائون، يعني
 علامتون، جهڙوڪ زير، زير ۽ پيش) * جهڙيءَ طرح ادغام ۾ ٻه حرف پنهنجي پنهنجي هستي
 وڃائي هڪ ٿين ٿا، تهڙيءَ طرح، واصل بالله لاءِ، نفس مارڻ يعني انفرادي هستي مٽائڻ ضروري
 آهي. ۱۳- وات ۱۴- پاڪ پاڻي ۱۵- اجايا * مٿيان اسرار، مرض يهوديءَ جي حالت ۾ ظاهر
 ڪيا اٿس.

داستان ٻيو

۱

ڪرڳل^۱ ڪوچ^۲، ڪُن گهٽا، جِتَ جَرَ واڳون جڙائين^۳،
 پاڻ اُچلي آڀ^۴ ۾، وَهَ سِر^۵ وڌائين،
 لهريون لنگهيائين، لُطفَ ساڻ، لُطيفُ چي.

۲

ڪرڳل ڪوچَ ڪُن گهٽا، جِتَ دَرَڪو منجهَ درياھ،
 اُچيو اُتاهين^۶ گهڙي، سانگو ڪري نہ ساهَ،
 ساهڙ جِي صلاح^۷، ٻار لنگهائيسِ ٻاجھ سين.

۳

دَهشتَ دَمُ درياھ ۾، جِتَ هيَتَ هلاچو،
 وِرچي^۸ وِرينِ وِچَ ۾، ڪاڏي ويو ڪچو،
 ساهڙ ڄامُ سَچو، ساڻي ٿيندُم سِيرَ ۾.

۴

دَهشتَ دَمُ درياھ ۾، جِتَ سَٿاڻا^۹ سِيسار^{۱۰}،
 بيحدِ باڳو^{۱۱} بحرَ ۾، هيبتَناڪَ هزارَ،
 ساريان ڪاڻه سَريرَ ۾، طاقتَ توهان^{۱۲} ڌارَ،
 ساهڙ ڄامُ ستارَ، سِگهو رَسِجَ سِيرَ ۾.

۱- دمچر ۲- گوڙ ۳- جتانين ۴- ۾، تي ۵- کائين ۶- چڱائيءَ ۷- ڳري، پڇي پري
 ۸- خطرناڪ ۹- سيسر ۱۰- واڳون ۱۱- توکان.

دَهَشَتَ دَمُ دَرِيَاهُ مَر، جِتِ كَرَّڪَا ڪُنُ ڪَرِين،
 بِجَلِ ۱ ٻانڊِي ۲ ٻارِ مَر، اُتِ ۳ لَهريُون لوڏا ڏين،
 سَنَاورَ ۴ سَهْمِيَا، اُتِ سِيٽُها ۵ نه سَنڊِين ۶،
 جِتِ وِريُون واٽَ نه ڏين، اُتِ ساهڙا سِيرَ ڪنگهاڻِين.

۶

دَهَشَتَ دَمُ دَرِيَاهُ مَر، جِتِ ڪَرَّڪو ڪُنُ ڪَرِي،
 توڏي ۷ تاڪُنِ وِچَ مَر، مَتانَ وِيرَ وِري،
 آءُ، ساهڙا منهنجا سِيرِين ۱. پريان ۲ پيرَ پَري،
 هاڊي ۳ هٿُ ڌري، اونهي مان اُڪاريِين.

۷

دَهَشَتَ دَمُ دَرِيَاهُ مَر، جِتِ ڪُنُ جا ڪَرَّڪا،
 سَهِي ڪِينَ سَمُونَدَ جا، مانڊي دِلِ دَرَّڪا،
 ساهڙا تون سُنُ ڪا، ڦريادي ڦَڦيرَ جِي.

۸

دَهَشَتَ دَمُ دَرِيَاهُ مَر، جِتِ ڪُنُ جو ڪَرَّڪو،
 آهينَ اُنَهيَن ۱ ٻارَ جو، دِلِ اَنڌَرِ دَرَّڪو،
 پَڇِي سِڪَ سَيِّدُ چِي، سِيرَ سَنڊو سَرَّڪو ۲،
 والي! ڪِجَ وڙ ڪو، تہ ٻارا ۱۱ ڪنگهياڻ ٻاجه سين.

۱- تيز وهندڙ ۲- پوري بنبلي، ڪاٺي ۲۵- اُتي ۳- تارو ۴- دهلجي، ڊڄي، هوشيار

۵- سيٽاھ تي ترندڙ ۶- وڃن، همت ڪن ۷- خوبصورت زال، سهڻي ۸- محبت

وڃان، پرت مان ۹- اُنهيءَ ۱۰- سٽڪو، خطرو ۱۱- درياھ

دَهَشَتَ دَمُ دَرِيَاهَ ۾، جِتَ لَرُ، لَهَرِيُون، لَسَ، لِيَتَ،
اَٿِيُو اُوپَارِنِ ۾، ٻانڊِي ٻوڙِي ٻِيَتَ،*
جِتَ چَڪَڙِ جِي چِيٽَ^۱، اَتِ، سَاهَرُ! سِيرَ لَنگَهَاءِ تون.
۱۰

دَهَشَتَ دَمُ دَرِيَاهَ ۾، جِتَ تَڪِيُون تَنوَارُون،
مَنهَنجِيُون مَنَ مِيهَارَ کي، پَهَنَ پُڪَارُون،
لَهَ سَاهَرُ! سَنِيَارُون، تَهَ لَهَرِنِ لَوڏِي نَهَ مَرَانِ.
۱۱

دَهَشَتَ دَمُ دَرِيَاهَ ۾، جِتَ جَايُون جَانَارَنِ^۲،
نَهَ ڪُو سَنَدُو سِيرَ جو، مَپُ^۳ نَهَ مَلاحِنِ،
دَرِنْدَا دَرِيَاهَ ۾، وَاڪَا ڪِي وَرَنِ،
سَڄَا ٻِيڙَا ٻَارِ ۾، هَلِيَا هِيٺِ وَجَنِ،
پُرُزو پِيڊَا نَهَ ٿِيِي، تَخَتُو مَنجَهَانِ تَنِ،
ڪُو جو قَهَرُ ڪُننِ ۾، وِيَا ڪِي وَرَنِ،
اُتِي اُتَارَنِ، سَاهَرُ! سِيرَ لَنگَهَاءِ تون.
۱۲

دَرَهَڙَ^۴ دُونَسَ^۵ دَرِيَاهَ ۾، جِتَ لَهَرِيُون ڪَن لَوڙَا^۶،
سَنئين^۷ اُچِي سَمُونڊَ ۾، ٿِيَا سِيٺِيَا^۸ سوڙها^۹،
جِي تَارُو هئا توڙا^{۱۰}، تَن هَرَبُو^{۱۱} ڀانيو هيڪڙو.

* ڪَن وٽ اُوپاري وهندڙ پاڻيءَ ۾ ڦيرايو ڦيرايو ٻنڊيءَ کي اَٿيو ٻيٽ تي هڻي، درياھ
مِيٽناڪ آهي. ۱- چوٽ ۲- جانورن ۳- ماپ، خير ۴- ڦمڇر ۵- ڌڌڪو، ڌماڌر ۶- آواز
۷- سوين، گهڻا ۸- سِيٺاھ وارا ۹- تنگ، پريشان، عاجز ۱۰- توڙان، اصل کان وٺي
۱۱- ٻرانگهه، ٽپو.

سَچا ساهڙا مون کي تون، اي وهيان^۱ واهڙا مون کي تون،
 اي! نيئي اول پريان جي پار ڏي.
 ڪُن جي^۲ ڪارونپار^۳ جا، ووا سي آئون پانڻيان پُون^۴.
 اي! نيئي اول پريان جي پار ڏي.
 سَندو جيئڻ آسرو، ووا مَنان^۵ لاڻو مون،
 اي! نيئي اول پريان جي پار ڏي.

داستان ٽيون

۱

تَر تَڪَر، تارِ گِهڙڻ، ايءُ ڪاڻيارين ڪَم،
 ڏَه ڏَه پيرا ڏينهن ۾، ڏي ڏوراپا ڏَم،
 عَقْل، مَت، شَرَم، ٿيئي نينهن نهوڙيا.

۲

گهيڙان^۱ ڪري نه گهور،* تَر تَڪَر کان نه لهي،
 جنهن کي سِڪَ ساهڙ جي، پورن مٿي پور،
 ڪاريءَ راتِ ڪُنن ۾، وهمن ڪي^۲ وهلور^۳.
 جنهن کي ساڻ پريان جا سور، تنهن کي ندي ناهِ نگاه ۾.

۱- آسودا، دولت مند ۱۵- جيڪي ۲- ڪڪرن جي ڪري ڪارا، خطرناڪ ۳- زمين

۴- من مان، دل مان ۵- سهڻي جي مڙس جو نالو ۶- گهيڙان، گهيڙ کان.

۷- ڪڻي* ڪو سولو گهيڙ ٿي جانچي ۷- پريشان.

جٿان ^{oa} گهڙي تٿان ^{ob} گهڙي، ڪَپرُ پُچن ڪُوڙيون،
 ڏَمَ سين جُسو ظاهرًا، مَنُ ميهار سين ميڙ،
 سا ندي پانتي نيڙ، جنهن کي لِسڪُ ساهڙ جي.

۴

جٿان وهي ^۳ تٿان ^۴ واٽ، ڪَپرُ پُچن ڪُوڙيون،
 جن کي سِڪَ ساهڙ جي، سي گهڙي نه پُچن گهاٽ،
 جن کي عشق جي اُساٽ، سي واهڙ پانئن وِڪري.

۵

ڪنهن جنهن گهڙي گهڙي، جيئن اوڙان ^۷ تڙ ٿيوس،
 سالمَ ويٺي سهڻي، ڪَنن ڪين ^{۷a} نه ڪيوس؛
 اُهيس ^۸ اڪڙين ۾، پريان جو پيوس،
 حَقا ^۹ حق ٿيوس ^{۱۰}، هُتي طالبِ حق ^{۱۱} جي.

۶

هُتي طالبِ حق جي، توڙي ^{۱۲} لاڪُون ^{۱۳} توڙ،
 نه ملاح نه مڪري، نه ڪين ٻڌي نور،
 پاڻي پنيءَ ٻوڙ، سهڻيءَ ليکي سير ۾.

pa جتان ob تان ۱- ڪپر، ڪنڌي ۲- ٽنڙي نهر ۳- جتان وڃي ۴- تان، انهيءَ هنڌ
 تان ۵- تڙ، لنگهه ۶- وهڪرا، واھ ۷- خراب تڙ تان ۷a- ڪي ۸- روشني، نور ۹- الله
 وتان، تحقيق ۱۰- انصاف ڀلڻ پيس ۱۱- مڙس، سچ ۱۲- خوبصورت زال، سهڻي ۱۳- کان
 وٺي.

توڏي توڙائين^۱، نينهن نوازي سهڻي،
گچيءَ هار حبيب جو، لائق لڏائين،
سو تڙ سونائين، جيڏانهن عالم آسرو،

۸

توڏي! تهاڻين^۲ جي، سي هتهين چڏ جِرصَ،
ساهڙ ڌاران، سهڻي! کوٽيون ڪن ڪِرسَ^۳،
وڏي اِيءَ وِرسَ^۴، جيئن ڏم وٽ ڏينهن گذارين.

۹

توڏيءَ کي تعظيم^۵، ٻين سڀن^۶ اڳري^۷،
اوڏي ٿي آلف^۸ کي، مَن گڏيائين سين ميم^۹،
جيانهن ذات^{۱۰} حليم^{۱۱} ملي ٿي^{۱۲} ميهار کي.

۱۰

ساري سِڪ سَبَقُ، شريعت سَندو سهڻي،
طريقتان تڪو وهي، حقيقت جو حق،
معرفت مَرڪ، اصل عاشقن کي.

۱۱

صَبِرُ شاڪِرَن، آهي اوطاڻن ۾، * *
جي وصال^۱ ٿيا وصال ۾، سي ڏرو نه ظاهر ڪن،
وييت^{۱۱} واهر^{۱۲} ترن، هينئر جن هجي ويا^{۱۳}

۱- اصل کان، ازل کان ۲- موهت ڪرائڻ، پسند ڪرائڻ گهرين ۳- ناز، نخرا ۴- پل، چڪ ۵- عزت ۵a- سڀني کان ۶- زياده * الله ۽ محمد ﷺ جي حڪمن پٽاندڙ هلي ۷- اصل، پنم ۸- نائي ۹- تنهن ڪري * جيڪي شڪر جي منزل کي پهتل آهن، سي صبر ڪري راز ظاهر نٿا ڪن ۽ اوطاڻن ۾ ويهي خلوت ۾ گذارين ٿا. ۱۰- ليه ٿيا ۱۱- سواءِ بنا ۱۲- مدد ۱۳- نابود يا فنا ٿيا.

پَل پَل ٿي پلي، ڏمَ ڏيهائي^۵ ڪيترو،
 پسي دُور^۱ درياھ جو، وچان ڪين وِلي^۶،
 ڪاريءَ راتِ قَريبَ ڏي، مَنجھان حُبَ هلي،
 نہ ڪنهن جهول^۳ جهلي، هُئي سَمَن^۴ پوري سَهڻي.

۱۳

جهول نہ جهلي سَهڻي، سائڙه سَت^۶ سنڊياس،
 جنهن آهڙي ڄاڻي عاجزا^۷، سا مَر مَرڪي ماس^۸،
 پَسين جي پياس^۹، تہ ڪين عشقُ آئِين.

۱۴

نہ ڪا جهول جَھليس، نہ تانگهو؛ نہ تارِ ڪين،
 ڏمَ ڏيهائي ڪيترو، پَر ۾ ٿو پَليس،
 تان تان جِيءُ جَليس، ملي جان نہ ميهارَ ڪي.

۱۵

سَمَ^{۱۰} سيارو، پاڻي پارو^{۱۱}، جِت جَهڙ، جَهڪَ^{۱۲} ۽ جهول،
 مَن اندرِ ميهار جا، هينئرِي اچَن هول^{۱۳}،
 جيلانھن بَدَيَسِ ٻول، تي آزانگا آر^{۱۴} تَران.

0- ڏيهائي، روزانو ۱- پير، زور، جنبش ۲- موٽي ۳- درياھ جي پاڻڻ ڪري ٿيل اولهي ڪڏ
 جتي پاڻي ٻيھي رهندو آهي. ۴- سان، وقت، ملاقات، واعدو ۵- درياھ ۶- ڪاه، وڪ
 ۷- ضعيفڙي، چوڪري ۸- ماڻس ۹- هن جو پيءُ يا پرين (محبوب) ۱۰- مڪمل، تہ
 ۱۱- پارِي جھڙو ٿڌڻ ۱۲- سخت هوا، ڌوڙيو ۱۳- فڪر، ڊپ، پور ۱۴- وهڪرا، خيال.

سياري سَه راتِ ۾ جا گهڙي وسندي مينهن،
هلو ته پڇون سوھڙي، جا ڪَر ڄاڻي نينهن،
جنهن کي راتو ڏينهن، ميهار ٿي مَن ۾.

۱۷

سانوڻ گهڙي سڀڪا، هيءَ سرهي سياري،
تَن وڌائين تارِ ۾، ارواحَ جي آري،*
محبتِي ماري، ڪونهي دادا درياهه ۾.

۱۸

ٻانڊي^۱ جي ٻيلي ٿيڻ^۲، ته حالِ ڳرهيان هيءُ،
سگهو ساعت نه چنڊڙو، جر ري منهنجو جيءُ،
سانوڻ سيارو پانڀيان، وه^۴ پريان جي ويءُ^۵،**
پارِ جنين جو پيءُ^۶، وڃڻ واجبُ تن تي.

۱۹

واھڙا پريون مَ پاءِ^۷، تو پڻ ليڪو ڏيئو،
سدا سانوڻ ڏينھڙا، هنئين^۸ نه هونداءِ،
وهاڻيءَ^۹ ويندءِ، اوڀر اُتاهان^{۱۰} لهي.

* دل جي لاڙي (محبت) جي تيزيءَ ڪري. ۱- انصاف ۲- پوري ڪاٺي ۳- حال
پاڻي ٿيڻ ۴- شوق ۵- ساڻو ميدان، چراگاهه ** محبوب جي چراگاهه جي شوق ڪري
سيارو به سانوڻ ٿي سمجهان. ۶- پرين ۷- زمين نه ڪاءُ ڪپر نه ڪيراءِ ۸- انهيءَ
نوني، ائين ۹- گذري ۱۰- مٿاهان.

واهڙا! وهين مَ چال^۱، سُڪِي ٻيلائيون^۲ ٿيڻ،
پَسان تنهنجي پيٽَ ۾، لاٿا^۳، لوت^۴، ليار^۵،
جُهَ تو سَڀَ جَمارَ، آسائيتيون ٻوڙيون.

۲۱

ڪڙ ڪڙ، ڪُن! مَ وَج^۶، ٻانڊِي ٻوڙ مَ ٻارِ ۾،
مون تي جا ميهارَ جي، سا ڪيئن ڏٺان ڏج^۷،
تو^۸ گهڙنديسَ آج^۹، جي آبتا آر ڪڙين.*

۲۲

ادا! ڙي! ٻانڊِي! توکي ڪڙهان^{۱۰} ڪَ پاڻَ کي،
سوڍي خبرَ سڄڻين، تو ڪا تڙ آندي،
تون پاتارٿان^{۱۱} ٻانڊِي، آسان پَنڌَ پرين ڏي.

۲۳

مَحَبَتِي ميهارَ جُون، ڊلِ آندَرِ دونهيون،
آڻيو وَجهي آرَ ۾، لهاڻو^{۱۲} لوهيئون^{۱۳}،
جي ساهڙَ جون سُونهيون^{۱۴}، سيرَ سِرارَ ٿنَ کي.

۱- شال، من، تڪو ۲- ننڍا پيٽ ۳- ننڍي ٻوٽي جو قسم ۴- ۵- وڻن جا قسم ۶- آواز
ن ڪر ۷- دڙ، مٽي، لاٿا ۸- تنهن هوندي ۹- اوڀارو وهندي، تڪو وهندي ۹- تنهنجو
خيال ڪريان (درياه ۾ ترندي پوري ڪائي ساهڙ طرفان ايندي ڏسي، سهڻي ٿي ان کي
خطاب ڪري) ۱۰- درياه، سمنڊ، ۱۱- جلائيندڙ، ساڙيندڙ (عشق)، سنڌو درياه جي
وهڪري جو نالو ۱۲- سڙيل ۱۳- واقف ڪار ۱۴- پٿر (جهڙو سخت پيچرو)، برانگه،
وک، گهوڙي جي ڊوڙ جو قسم.

وائِي

مَدَتَ^۱ ٿِيءُ مِيهَارَ! يارَ، سَاهَرُ سائِرَ سِيرَ ۾ .
 اُونها ڪُنَ، اَتانگَ^۲ تَر، اولِي هُنَ^۳ آڌارَ!^۴
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .
 ڏينهن ڏهلا^۵ ڏمَ سينَ، آهيان آهڻان^۶ ڌارَ،
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .
 بچلِ ٻانڊِي ٻارِ ڪري^۷، اَتِ^۸ آبتا آ،*
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .
 ٽِي گهڙي سڀئي، آڳمَ ريءُ آڌارَ،
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .
 ”ڪاري رات، ڪچو گهڙو“، ٿوڏيءَ^۹ ڪي تنوارَ
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .
 سَنِيُوڙو^{۱۰}، سِيٿا^{۱۱} سينَ، سِگهو رَسَ، سَنگهارَ^{۱۲}
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .
 اورڙان^{۱۳} آهون ڪريانَ، پُهچان شالَ پَرارَ^{۱۴}،
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .
 سَنِيُو جَهانِ^{۱۵} جِهجي هنيون، سانپاران^{۱۶} سَنپارَ^{۱۷}،
 سَاهَرُ! سائِرَ سِيرَ ۾ .

۱- مدد ۱۸- اَتانگهه ۲- پيرڙيءَ جو ڳن هڻي ٻار پهچاءَ ۳- اي پيرجهلا ۴- ڏکيا
 ۵- اوهان کان ۶- درياھ ۾ ڪري ۷- انهيءَ هنڌ * ٽڪري وهندڙ ٻانڊي درياھ ۾ نشان
 آهتيون سبتيون گهمرائيون پئي پائي (جتي وه تڪي آهي). ۸- خوبصورت زالُ
 (سڀئي) ۹- سنڀريل ۱۰- ترهي ۱۱- ڏن وارا، ميهار ۱۲- اورينءَ ۾ کان ۱۳- پرينءَ
 ۱۴- آواز (چڙن جو) ۱۵- ياد پوي ۱۶- يادگيري ڏياريندڙ.

آيمِ^۱ ريلي^۲ ريءَ^۳ سين، الله^۱ تو آهار،
 ساهڙا سائر سِيرَ ۾.
 تاري تَرنديس، لڙ لنگهينديس، وينديسِ ربِ وِچار^۴،
 ساهڙا سائر سِيرَ ۾.
 پورينديس^۵ پارِ مٿي^۶، سَهسين جي سيسار^۷،
 ساهڙا سائر سِيرَ ۾.
 گولي گهاگهاڻي^۸ گهڙي، جَڪن^۹ ٿا جانار،
 ساهڙا سائر سِيرَ ۾.

داستان چوٿون

۱

اڏيون! سڀ اندام^۱، چڙن منهنجا چورِيا،
 لارن^{۱۱} جا کنءُ لايئي، سا ڪيئن آڇيان عام،
 لڳيس جنهن جي لام^{۱۲}، سو دلاسا دوست مهي^{۱۳}.

۲

چؤڌاري چڙا، پُرن^{۱۴} بيلائين جا،
 سٽي سنڀارين جو، پيمز ڪن پڙاءِ،
 وهڻ^{۱۴a} مون نه وڙاءِ^{۱۵}، سڻيو جهانءِ جهجي هنيون.

۱- گهارڻو پيم ۲- پاڻيءَ جي اٿل ۳- تڪ ۴- وڃن واري (ميهار) ۵- ڪاهينديس
 ۶- طرف، ڏانهن ۷- سپر ۸- کلي ڪڍي، خوش ٿي ۹- خار کائين ۱۰- عضوا، لڱ
 ۱۱- چڙي جي لار، گهٽج جي زبان ۱۲- آسري، پناه ۱۳- مٺي، موڪلي ۱۴- وڃن
 ۱۴a- ويهڻ ۱۵- جڳائي، منهن تي پوي.

چڙن چوري آهيان، سڪ ٿي سُهان ڪيئن؟
 ساريان ساهڙ ڄامَ کي، ڏهَ ڏهَ پيرا ڏينهن،
 ميهارَ مرڻ سينءُ^۱، نيئرُ پاڻمِ نينهن جو.

۴

ڪارا ڪن، ڪاري ٿڳي^۲، جت ڪاريهرَ ڪڙڪا^۳،
 مٺي مٺي^۴ مهران^۵ ۾، آچن دُپازا^۶ دڙڪا،
 ويندي ساهڙ سامهان، جهولَ ڏنَسِ جهڙڪا^۷،
 گرڪين^۸ جا ڪڙڪا، سُونهان ٿيئڙسِ سير ۾.

۵

گرڪين خوش ڪياس، محبتي ميهار جي،
 پَسڻ ڪارڻ پرينءَ جي، آڌي اڻيياس،
 ستي جاگياس، سانپَر^۹ سپيرين جي.

۶

جياريس سنپار^{۱۰}، ڪُه ڪريندمِ گڏجي؟*
 ويروتارا^{۱۱}، وُجودَ ۾، پرين جي پچار،
 سي سڄڻ هون نه ڌار، جي هيٺين ۾ حلُ ٿيا^{۱۲}.

۱- تائين ۲- رات ۳- واسينگ نانگن جو سوساٽ ۴- مست ۵- درياھ ۶- ٻنهي پاسن کان ۷- چيپتون، ضربون ۸- وڏن چڙن ۹- يادگيري ۱۰- چڙن جو آواز * مان نااميد هيس، پر چڙن جي آواز ڪري رڳن ۾ ساھ پيو اٿم، هاڻي آءٌ ظاهري وصال کي ڇڻا ڪندس؟ ۱۱- هميش لءِ ٿيا ۱۲- رلي ملي ويا.

ٻيلي پار پري، مون کي چڙن چوريو،
محبتيءَ ميهارَ جي، ستي شاخ^۱ چري،
مٽي جهوڪ^۲ جهرِي، پوندس پاريجن^۳ جي.

۸

هن ڀر سيمَ هو، ستي سنڀارن جي،
چٽ چڙن چوريو، جوڻڪ^۴ ٿيڙم جو^۵، *
محبتي ميهارَ جي، بالله^۶ پيمَ بو^۷،
وڃي روءِ بروءِ، ديڪيان^۸ دوست ميهار کي.

۹

هن ڀر سيمَ هاڪ^۹، ستي سنڀارن جي،
محبتي ميهارَ جي، چڙن چوريا چاڪ^{۱۰}،
اٺين جي اوطاق وڃڻ واجب مون پيو.

۱۰

ڪيڏانهن گھنڊ گڙن^{۱۱}، ڪيڏانهن اٿي ويٺيون،
تيڏانهن ٿيون چڙن، جيڏانهن پڻ ميهار جي. **

۱۱

ڪٿي ٿيو ميهار، ڪٿي ٿو گھنڊ گڙي،
ڪٿي دونهن دوست جي، ڪٿي پريون پار،
جنهن^{۱۲} مون سڀ ڄمار، جر ۾ جهوٽون ڏنيون^{۱۳}.

۱ ستا سور ۲- وٺاڻ، منزل ۳- پرينءَ ۾ جو رهندڙ (ميهار) ۴- ذوق، محبت * (ديدار ڪرڻ جو) دل ۾ ذوق پيدا ٿيو ۴a- هنڌ، ماڳ ۵- الله جو قسم تر ۶- خبر پيم تي ڪٿي آهي، خوشبوءِ ۶a- ڏسان ۷- آواز، سڏ ۸- چڙن، ياد ڪندڙن ۹- وڃڻ ** مينهنون ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۳- ۱۰- جنهن لاءِ ۱۱- واجه وڌا، ڳولا ڪئي.

وڃن سين ويٺي، سُوَر وياچي^۱ سھڻي.
آن ڪا ٿي ڏيئي^۲ مينهن جي ميهار سين؟

۱۳

پُڄيو پنگهن^۳ پاند، ويٺي روءِ وڃن سين،
ڪُھ ڪرينديس ڪانڌ^۴، گھڙو پڳو گھوريو.

۱۴

گچيءَ پايو ٻانهن، ويٺي روءِ وڃن سين،
لايان لال لڳن ڪي، آئين^۵ جي چرو ڪانهن،
آئون اوهان جي دانهن، سدا پُٺان^۶ سَري^۷.

۱۵

پيلييان^۸ جت پڳيون، آيون ات وري،
ڪانهي ٻي ڳري^۹، مينهن ڪي ميهار ري.

۱۶

ميهاران^{۱۰} مرڪ^{۱۱}، پيتائين پريم جي،
تنهن منڌ^{۱۲} متوالي ڪي، سنڌيءَ ساءِ سرڪ^{۱۳}،
لڳيس ڪام^{۱۴} ڪرڪ^{۱۵}، لوهان^{۱۶} ٽڪي، لطيف چي.

۱- اوري ۲- ڏيٺ، ملاقات ۳- نوڙي ۴- مڙس (ڌم) ۴a- اوهين، اوهان (مينهنون)
۵- ڪوڙو سر ۶- رهان، ٿيان ۷- خوش، سرهي ۸- چرڻ جي جاءِ ۹- گھٽي، چارو،
وام ۱۰- ميهار کان ۱۱- سرڪي، ڍڪ ۱۲- عورت ۱۳- سرڪيءَ جي سودا ۱۴- عشق
جو فرشتو ۱۵- تير ۱۶- لوه کان.

ميهاران مهي^۱، پيتائين پريمَ جي،
 اُرڪَ سُرڪَ^۲، سيدُ جي، لڳيسِ ڏوت^۳ ڏهي،*
 سگهي تان نه سهي، ملي جان نه ميهارَ کي.

۱۸

مري تان مَ ميهارُ، وٽان وِلهو^۴ مَ ٿئي،
 وڃن جي وڃارَ جو، ونگو ٿئي مَ وارُ،**
 ساهرَ مون سينگارُ، مارهن^۵ ليکي ميهڻو.

۱۹

مينهون هنَ ميهارَ جون، آلا! سڀ بچن،
 وڃون جي ڪيرن^۶ سين، سدا ٿيون سونهن،
 مون کي ماڻڪين^۷، تاڻي هنيو تارِ م.

۲۰

مينهون هنَ ميهارَ جون، آلا! سڀ جيئن،
 ڪاريون، ڪڪيون، ڪنڊيون^۸، وارا ڪيو^۹ وين،
 جوءُ جا جاندارنَ جي، ٻيلا ٻه ٻه ڪن^{۱۰}،
 آچي ريل^{۱۱} رهن، مون سانيارا سڀرين.

۱- جهڻ، ڏڏ ۲- ڳيت، ڍڪ، گهڻو پيڻ ۳- ش، گهڻ ڪاڻو، پيتوڙي * ميهار وٽان محبت جي مهي ڳيٽون ڏئي پيتائين ۽ اها مهي ڏوت ٿي لڳس، جو جيترو وڌيڪ پئي اوترو وڌيڪ طلب ٿيس، ۴- خالي، سڄو ** ميهار کي ڪو نقصان نه پهچي. ۵- ماڻهن ۶- ڪن اکين جي تارن (مينهن جي) ۷- وريل سڱن واريون مينهون ۸- هڪ پئي جي پٺيان، جيئن هر موسم ۾ ميهار وٽ کير هجن ۹- ويامن ۱۰- چمڪن ۱۱- پاڻيءَ جي اُچل، پاڻيءَ جي اُٿل ڪري سر سبز ٿيل ميدان.

چاهڪَ ۱ چَري، تارِ تَري، آيون مَٿي آرَ ۲،
 ڪوڙپين ڪَر ڪُنڊيُون ۳، سَٿي سَدَ دَرارَ،
 مينهون ساڻ ميهارَ، پَرَچي پارِ لنگهينديُون.*

۲۲

چاهڪَ چَري، تارِ تَري، آيون مَٿي ٻيٽَ،
 لُڙ لنگهينديُون ليٽَ، لُطفَ ساڻ، لُطيفُ چي.

۲۳

چاهڪَ چَري، تارِ تَري، آيون مَٿي ڪُنَ،
 ڪوڙپين ڪَر ڪُنڊيُون، ساهڙَ جي سَمَنَ ۴،
 مينهون ساڻ اَمَنَ، پَرَچي پارِ لنگهينديُون.

۲۴

چاهڪَ چَري، تارِ تَري، آيون مَٿي ڪُوھَ،
 سَٿي سَدَ ساهڙَ جو، راضي ٿيندُن رُوحَ،
 مينهون ساڻ صُبُوحَ، پَرَچي پارِ لنگهينديُون.

واڻي

مون کي ڪا مَ جَهلي، سِيڪا پاڻ پَلي ۵،
 آئون وڌَري نينهن اُچلي.

۱- ڪانه، چارو ۲- وهڪري، تڪ ۳- ڳاٺ مٿي ڪنڊيون * ۲۰ کان ۲۴ تائين بيتن
 ۾، قيامت ۾ حضرت محمد ﷺ جي شفاعت ڏانهن اشارو آهي. ۴- واعدو، آڌار
 ۵- روڪي، جهلي.

ويندي آئون پارِ پريان ڏي، مون کي ڪامَ جهلي،
 آئون وڌري نينهن اچلي.
 تن وڌائين تارِ ۾، آڏيءَ راتِ اچلي،
 آئون وڌري نينهن اچلي.
 پسي دونهيون دوستَ جون، منهنجو جيءُ جلي،
 آئون وڌري نينهن اچلي.

داستان پنجون

۱

ساندهِ سڀُ درياهُ، پري ڪنڌي پارِ جي،
 چڪي^۱ چوليءَ^۲ ۾ گهڙي، جتي جيءَ وڙاهُ^۳،
 پسيو ڏوهَ ڏڪي هنيون، آر مٽي ارواحُ،
 جي توه^۴ ٿئي توڏاهُ^۵، تا ويرَ وهيئون^۶ ناهِ ڪين.

۲

ساندهِ سڀُ درياهُ، پري ڪنڌي پارِ جي،
 ڪنبي هنيون ڪماحقه^۷، آر مٽي ارواحُ،
 دلاسي دارين^۸ جي، سانچيو^۹ سانچي ساهُ،
 جي توه^{۱۰} ٿئي توڏانهن، ته ويرَ وهيئو ناهِ ڪين.

۱- پريشان، مستاني ۲- لهر، درياھ ۳- وٽاءُ، جوکو ۴- مهرباني ۵- توتوان ۶- وس ۾
 ۷- جيئن واجب آهي، تحقيق ۸- ٻنهي جهانن، دنيا ۹- آخرت ۱۰- جمع ڪيو، ڏڏيو.

سِڪڻ وارين سڻرو، جي دهشت سان درياھ،
 اوڙڪ^۲ انهن^{۲a} جو نه رهي، آر بنا ارواح،
 ويندي ساهڙ سامهون، صدقو ڪنڊيون ساھ،
 جن کي حب انهيءَ جي آھ، ساهڙ ساڻي^۳ تن جو.

۴

گهڙيا سي چڙهيا، ايھين^۴ اڻپيئي،
 مٽي مٽي مھراڻ م، پڻو ٽپو ڏيئي،
 ته ميار مليئي، سنڀوڙو^۵ سيٺاھ^۶ سين.

■

اڪيون منهن ميار ڏي، رڪيون جن جوڙي،
 ريءَ سنب^۷، سيد چي، تار گهڙن توڙي^۸،
 تنين کي ٻوڙي، سائر سگهي ڪين ڪين.

۶

اڏيءَ اڏاڻا^۹، سرتيون! سڪ ميار جا،
 لنگهي سير سنوان ٿيا، ساهڙ سيٺاڻا^{۱۰}،
 پريئيءَ^{۱۱} تي پاڻا^{۱۲}، پسان مان پرين جا.

۱- آسان، سولو ۲- هميشه توڙ تائين ۲a- انهن ۳- مددگار ۴- ائين ۵- تيار، پيسان ۶- ترهو
 ۷- ترڻ وارو ساندرو ۸- جيتوڻيڪ ۹- پڙڪو کائي ظاهر ٿيا ۱۰- لائق، پسند پيل، دل
 گهريا ۱۱- پريات، صبح ۱۲- ماڳ، جايون.

آڏيءَ آڏاڻو، هينٽڙو مون هٿن مان،
وَهَ پَنِيءَ، واهڙ تَري، ساهڙ سِباڻو،
پيڇَ پَنِيءَ پاڻو، پِيءَ جو پَسي آئيو.

۸

جيڏانهن چتَ چاهُ گهڻو، آڙ^۲ پَه^{۲a} اوڏاهين،
وَجِي وَهَ واڪا ڪيو، تِڪو تِماڻين،
ميهار ملاڻين، لهرن منجه، لطيفُ چي.

۹

پَليان، پَليو نه رهي، نِرتُون^۳ نينهن نِبارُ^۴،
گِهڙان، گهوريو چِندڙو! اٿلُ مون آپارُ،
جَنين مَن ميهار، هَلڻُ تَنين حقُ ٿيو.

۱۰

پَسُ! پَسَڻا پَري ٿيا، اوري سَندن آڙُ*،
دَرياهَ ري سَهاڙُ^۶، دَسَڻُ گهڻو ڏهلو^۷

۱۱

ڪاڏي وِجان وِوءِ، جيئن وَهڻُ^۸ وِچارَن مَٽيو،
ڏوڏي پُڇي ڏيَمَ جا، جَرَ سِرِ^۹ اُپري جوءِ،
شِڪَستِي^{۱۰} سَيتُ چي، چيهان ڪَريو^{۱۱} چوءِ،
”ساهڙ! سانگُ^{۱۲} سَندو، اچي اورانهون^{۱۳} ٿئي.“

۱- عشق جي تڪ سببان ۲- لاڙو، عشق ۲a- ۳- نرت کان، نظر، ڌيان ۴- خالص، نج
۵- رخ، لاڙو.* محبوب جيتوڻيڪ ظاهر ۾ ڏور آهي ته ۾ هن لاءِ اڪير ويجهي (دل ۾)
آهي ۶- ساهڙ ميهار ۷- ڏکيو، مشڪل ۸- وهڻ جي جاءِ، ماڳ، وٺاڻ ۹- تي،
مٿان ۱۰- شڪسته دل، نااميد ۱۱- دانهون ڪريو ۱۲- مڪان، جوءِ، جاءِ ۱۳- ويجهو.

سَندو ڏمَ ڏهڪارُ^۱، هڏهين^۲ ڪونهي هن^۳ کي،
هيءَ پاڻيءَ سڀن پانهنجو، پُساڻي نه سينگارُ،
ڪارڻ مُنڌَ ميهار، ڪاريءَ راتِ ڪُنَ تَري.*

۱۳

ڏمُ ڏيهائي ڏي، سَندا ميهَرَ ميهڻا،
جَهليمِ ٿي جهوليءَ ۾، پَلڻي پايو سي.
مَرُجان چاليهَ چڻي^۴، سَگانُ سَپرينَ جي.

۱۴

جيهرَ^۵ لوڪُ جهپَ ڪري، ڏرو جاڳَ نه هوءَ،
اوهرِ^۶ آچيو، آڏيون پَه پريان جو پوءِ،
جي ڪچو^۷ چُونمِ ڪوءِ، تہ مَرڪُ پايان مهڻو.

۱۵

تہ ڪَر ڪيئن سڻي، جي سيرَ نه گهڙي سُهڻي،
هتَ حياتيءَ ڏينھڙا، هڏهين تان نه هڻي،
چُڪيءَ تنهن چري ڪڍي، جو ڏنَسَ اُن ڏهي،
سُهڻيءَ کي، سَيدُ چڻي، وڌو قُربَ ڪهي،
هونھين^۸ هوند^۹ مڻي، پَر ٻڏيءَ جا ٻيڻا ٿيا.**

۱- ڊپ، خوف ۲- هڏهين، پنھ، اصل ۳- سُهڻيءَ* اشارو آهي انهي وقت ڏانھن، جڏھن ميهار درياھ تري سُهڻيءَ کي اچي ملندو هو. ۴- ڀلي چاليھ دفعا مھڻا ڏي ۵- سَگ ۽ ناٿي جي ڪري ۶- جنھن ويل ۷- ننڊ ۸- تنھن ويل ۹- گھٽ وڌ، طعنو ۱۰- هونئن ئي ۱۱- جيڪر** مري تہ ضرور ها پر ٻڏڻ ڪري شھادت جو درجو مليس.

ڪا جا ڪُنَ ڪَرِين، پَنِيءَ پُڻَ جَهڻ^۱ پاڻَ مَ،
اَڪِيُون تَنهن آَبَ ڪِي، آَڏِيءَ اُڪِيرِين^۲،
توڻِي تَڪُون ڏِين، تَه پَر اَڄَ اَنِين ڪِي نَه لَهي.

۱۷

دائِمُ جا دَرِياهَ مَ، سا مَڇِي ڪِنِي ڪوهُ؟*
آهيس اِيءُ آندوهُ^۳، پاڻِي ڪِڻِي تَه پِيان.

۱۸

ڪِرَ ڪُنَ، آئون ڪِرَ؟ ڪِرَ ڏَمَر سَهِي ڏَمَ جا،
قُضا رِيءَ ڪِرَ ڏَرِي، مَڻِي پاڻِيءَ پِيرَ،
پِينَرُ پِنِيءَ وِرَ، لِدو^۴ تِي^۵ لَوڙِيان.

۱۹

جي ٻُڌان تَه ٻَنَ، اولِجان اَنَ پارَ ڏِي،
ڪَنڌِيءَ اُڇِيو سِيرِين، مانَ ”ٻَر ٻَر“ ڪُنَ،
مِيائي سِين تَنَ، جيڪَر اُڻِي نِڪَران.

۲۰

لَهِرِ مِڙوڻِي لالُ، ** وَهڻُ^۶ ڪَڻُوران^۷ وِٽرو^۸،
اوڀَهارا^۹ عَنبِير جا، جَرَ مان اَڇَن جالَ،
ڪُننَ گِهڙِي ڪالَ، سِڪَ پَرِيان جي سُهڻِي.

۱- سس پس، صلاحون ۲- سڪن * چو؟ هميشه درياھ جي پاڻيءَ ۾ رهندي به مڇي
کڻي چو ٿي ٿئي؟ (جواب ٻي سٽ ۾ ڏنل آهي.) ۳- غم ۴- لکيو، قسمت ۵- تنهن
سبب ** سڀني لهرن لعلن سان تمار آهن. ۶- واھڙ ۷- ڪٿوريءَ (مشڪ) کان ۸- بهتر،
زياده ۹- هپڪار، خوشبوءِ.

جيڪين ڏٺئي تار ۾، ڪنڌيءَ سو ڪهيج،
جر وڏو جهاجه گهڻي، پاندُ مَ پُڻايج،
ساهڙ ساڱاهيج، تہ ثابتُ لنگهين سيرَ مان.

ڳورا ٻئي پار، هنيونَ حيرتَ ۾ پيو،
ويهان تہ ويرمَ ٿئي، نينهن ۾ پوءِ نهار،*
ويان تہ واڪو ٿئي، پاڙي پوءِ پچار،
هتَ ٿي واعدِي وارَ، هتَ سُونُونِ ڏينمَ سرتيون.

جا هڙ^۱ اندرَ جيءَ، ساهڙ^۲ ڏني ساهَ ڪي،
سا هڙ چڙي^۴ نه ساهَ جي، سا هڙ ساهڙ ريءَ،
ساهڙ ميڙ،** سَمِيعَ^۶ تہ سا هڙ چڙي ساهَ جي.

واڻي

اَڪيون پيرَ ڪري، وِڃجي، ووا! وِڃجي.
سُپريانَ جي ڳالهڙي، ڪنهن سان ڪينَ ڪجي،
وِڃجي، ووا! وِڃجي.
لِڪائي لوڪَ کان، ڳجهڙي ڳوٺِ نجي،
وِڃجي، ووا! وِڃجي.

* مون کي ميهاروت مهڻي هاب ٿيڻو پوندو. ۱- طعنا مهڻا ۲- محبت جي ڳنڍي ۳- دوست
(ميهار) ۴- ڳنڍ ڪلي (محبت جون مشڪلاتون حل ٿين) ۵- کان سواءِ ** ميهار سان
ملاءِ ۶- اي ٻڌندڙ! (خدا)

مَحَبَّتِي مِيهَارَ جو، سُوَرُ نہ کنهن سَلِجِي،
وَجِجِي، وو! وَجِجِي.

داستان چھون

۱

ساهڙ جا سينگار، اٺ۔ لکيا ۱ آگي ۲ هئا، *
نہ کا کُنَ فَيَكُونُ ۳ هئي، ** نہ کا ٻي پڇار،
مَلَكَنَ ۴ مَهْدُ هئي، توڏي ۵ جي تنوار، ***
مُحَبَّتَ ساڻ مِيهَارَ، لايائين، لَطِيفُ چي.

۲

سُهڻيءَ کي سينگار، اٺ۔ لکيا آگي هئا،
کُنَ فَيَكُونُ ۳ کان هئي، نہ کا ٻي پڇار،
مَرڪِي ساڻ مِيهَارَ، لايائين کُنَ، لَطِيفُ چي.

۳

گهيڙ لنگهيو گهاري، ۶a ميثاقان ۷ مِيهَارَ سان،
اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلٰي ۸، پَر ۹ اها پارِي،
دُسيو ڏيڪاري، پَرِت پريان جو پيچرو.

۴

”اَلَسْتُ“ ارواحن کي، جڏهن چيائون،
مِيثاقان مِيهَارَ سين، لَدَيُون مون لائون،
سو موٽي ڪيئن پاهون ۱، جو محفوظان ۱۱ معاف ۱۲ ٿيو.

۱۔ لوح محفوظ ۾ لکيل (ظاهر ڪونه هئا) ۲۔ ازل ۾ (جڏهن خدا جي ذات هئي، پر اڃا دنيا پيدا نه ٿي هئي). * جڏهن اڃا دنيا خلقيل نه هئي، تڏهن ساهڙ جا سينگار (خدا جا مختلف روپ) ظاهر ڪونه هئا، پر سندس ارادي ۾ رڻيل هئا. ۳۔ ٿي، پوءِ اها ٿي پوي ** اڃا دنيا پيدا ڪانه ٿي هئي. ۴ فرشتن کان ۵۔ مَهْدُ، آگي ۶۔ سُهڻيءَ *** دنيا وجود ۾ آئي، تنهن کان اڳ سُهڻيءَ جو انگ مِيهَارَ سان لکيل هو. ۶a۔ گذاري ۷۔ ميثاق (ازل وارو واعدو) کان وٺي ۸۔ ڇا، نه آهيان مان اوهان جو رب؟ (روحن) جواب ڏنو: هائو ۹۔ طريقو، رسم ۱۰۔ پشيان ۱۱۔ لوح محفوظ، ازل کان ۱۲۔ رخصت ڏنل، امر ڏنل.

”آلست“ ارواحن کي، جڏهن چيائين جيئن^۱،
 ”قالوا بلي“ قلب^۲ ۾، ٿيو تفائل^۳ تيئن^۴،
 محبتيءَ ميهار جي، آئون نهوڙي نينهن،
 سرتيون! ساهڙ سيئن^۵، هلڻ مون حق ٿيو.

۶

”آلست“ ارواحن کي، جڏهن امر ڪيو احد،
 هو من ڪايو ميهار ڏي، سهڻيءَ سڪڻ سڌ،
 دلو دور درياھ جي، ڪيو ارادي^۶ آڌ،
 جيڪين آيس ڏانهن عهد^۷، سو پاري منڌ پاتار ۾.

۷

”آلست“ ارواحن کي، جڏهن فرمايو فتاح^۸،
 هو من ڪايو ميهار ڏي، سهڻيءَ سڪڻ ساه^۹،
 دلو دور درياھ جي، ڪيو ارادي آڌاھ^{۱۰}،
 جيڪين آيس ڏانهن الله، سو پاري منڌ پاتار ۾.

۸

”آلست“ ارواحن کي، جڏهن فائق^{۱۱} فرمايو،
 هو من ڪايو ميهار ڏي، سهڻيءَ کي ساعيو،
 دلو دور درياھ جو، اوڏاهين آيو،
 جيڪين هاديءَ هلايو، سو پاري منڌ پاتار ۾.

۱- جيئن ۲- سٺو سوڻ، چڱي فال ۳- تيئن ۴- تائين ۵- سڪ، چڪ * جيتوڻيڪ ظاهر ۾ دلو درياھ جي تک پڳو (پر حقيقت ۾) ۶- خدا جي مرضي، قضا ۷- اقرار، انجام (ميشاق وارو) ۸- ڪولينڊر، مشڪلاتون حل ڪندڙ (خدا) ۹- ساء، سواد، لذت ۱۰- اڌ ۱۱- فوقيت وارو (خدا).

”آلست“ ارواحن کي، جڏهن چيائين،
هو من ڪاڍو ميهار ڏي، سهڻيءَ سدائين،
جيڪين آيس اوداهين، سو پاري منڌ پاتار ۾.

۱۰

”آلست“ ارواحن کي، جڏهن جاڳايو جليل^۱،
سنئين راه، سيد چي، سونائون^۲ سبيل^۳،
وحدت جي واديءَ^۴ ۾، ڪوڙين کي قليل^۵،*
درياهه جي دليل^۶، لوڙهي لهوارا ڪيا.

۱۱

ڪامان، پچان، پچران، لچان ۽ لوچان،
تن ۾ تونس^۷ پرين جي، پيان نه ڍاپان،
جي سمنڊ منهن ڪريان، توءِ سرڪيائي نه ٿئي.

۱۲

ڪامان، پچان، نه مران، سڙان ساري رات،
بن بيائيءَ کي وجهي، ڪر پريان جي تات،
سيخون سنڌيون سڄڻين، ايرن آڌيءَ رات،
نه ڪين هت نه ساٿ،** ڏيهائو چنگ چڙهان^۸.

۱- (وڏي رتبي واري) خدا ۲- سونو ڪنڀائون، واعدو ڪيائون ۳- خدا جي وات (صراط
المستقيم) ۴- ماڻهيءَ ۵- ٿورا* ڪروڙن مان ٿورا وڃي رهيا ۶- وهم، خيال، دنيا جي
وهمن ۷- گرمي، اسات** نه ڪجهه هٿ ۾ اٿم، نه ڪجهه وڪري لاءِ سيرايل قافلي ۾
اٿم. ۸- روز روز سوريءَ تي چڙهان، تڪليفون پوڳيان.

ڪاري رات، ڪڇو گهڙو اوڻتيهين آوندا هي،
چَنڊَ نالو ناهِ ڪو، دَرياهَ دَرُ^۱ لائي،
ساهڙ ڪارڻ سُهڻي، آڌيءَ ٿي آئي،
ايءُ ڪَمَ الاهي، نات ڪَن م ڪير گهڙي؟

۱۴

ڪاري رات، ڪڇو گهڙو، نَ ڪا سيئَه^۲ ساڻ،
وجهي، ويرَمَ نه ڪري، پريان ڪارڻ پاڻ،
مَحَبَتَ کي مهراڻ، سُڪي سِي پَتُ ٿيو.

۱۵

ڪاري رات ڪڇو گهڙو، مَتان وِسي مينهن،
هڪو پُوُ بيراھ^۳ جو، پيو سانپارا^۴ سينهن،
شالَ مَ چِجي نينهن، گهڙان، گهوريو چنڊڙو!

۱۶

اورارِ نه پَرارِ، ويچاري وَهَ وِچَ مَ،
سُڪي دُنيءَ^۵ سَپرين، پيو مِڙوئي تارِ،
تون گهڙ، ڪيمَ نهارِ، بُوڏنن سين باجهون ڪري.

۱- دڙڪو، دڙچر ۲- ترمو ۳- اوجھڙ، گمراهيءَ ۴- سامهون ۵- شينهن ۶- ڪنڌي،
ڪنارو، ڪپر.

هِنَ پارَ، نہ هُنَ، ويچارِي وَهَ وِجَ مَ!
 نِيچَ^۱ نِهاري نہ گِهڙِي، تنهن مَ پيسِ تُنَ^۲ .
 اَللّٰه! ساڻ اَمَنَ، آرا ڪنهن^۳ اُڪاريَن .

۱۸

سَهسَنِ سائِرَ ٻوڙِيُون، مُنڌَ ٻوڙِيُو^۴ مِهراڻَ،
 وَهَ وِجايُو پاڻَ، هَڻِي ڪَنڌَ ڪَپَن سِين .

۱۹

سَهسَنِ سائِرَ گَجَنَ، توڙِ سَهجَ^۵ نہ مَڻِي سَهڻِي،
 تہ ڪي نينهن چِجَنَ، پَرَتِي^۶ پَرِيَن جِي؟

۲۰

سُپيريان جِي تُرهي، ٻُڏِي! هَڻَ مَ لاءِ،
 صُباحَ تان چُونڌاءِ، ”آسان تو اُڪاريو.“

۲۱

سُپيريان جِي تُرهي، ٻُڏين، توڙِ مَ لَڳُ،
 جِي پانڻين پَرِينءَ-مِڙان، تہ ٻُورَ^۸ اُٻَتي وِڳُ^۹،
 پاڻَ تِيڏانهين^{۱۰} پَڳُ^{۱۱}، ناهِ^{۱۲} جيڏانهين^{۱۳} نِجُهرُو^{۱۴} .

۱- هيٺان دلو، گهڙو ۲- تنگ، سوراخ ۳- مڪنهن کي آر (تڪ) کان ۴- غالب پيئي،
 خطرن کان نہ ڏني ۵- تنهن هوندي بہ ۶- سڀاءُ، فطرتي لاڙو ۷- پرتل آهي، آسري تي آهي،
 مڻين ڏيکاريل طريقي ۸- وهڪرو، آر ۹- وڃ، ڊوڙ ۱۰- تيزانهين ۱۱- پير ۱۱ا- نانهين،
 ڪين، فنا. ۱۲- جيڏانهن ۱۳- پونگو، گهر، مڪان.

سُڪِيءَ^۱ جي سانباه^۲ ۾، جڏهن ٻڏيون جي،
ساهڙ تين کي، ٻيلي^۳ ٻنهي ڪنڊين^۴.

۲۳

سُڪِيءَ ٻڏن جي، ساهڙ ساڻي تن جو،
لهرن سر^۵ لطيف جي، ڪلهن چاڙهيو ني،
جي پڇن پنڌ پري، تن اماڻي اورهون.

۲۴

سُڪِيءَ جي سانباه^۲ ۾، ٻڏين، توءِ ٻڏ^۶.
ڪڪ، ڪانڊيرا، ڪاٺيون، ميڙي ٻڏ مَ مڏا^۷،*
نہ ڪو ساهڙ سڏ، نہ ڪا سُڃي^۸ سهڻي^۹ **.

۲۵

جي تو بيت پانڻيا، سي آيتون آهين.
نيو من لائين، پريان سنڊي پار ڏي.

واڻي

ويئي ڪين وساري، محبت وڌڙي ماري،
ديواني، يار، ووا مستاني، دلبر، جاني ووا
لاا ويئي ڪين وساري.

۱- آخرت منزل ۲- تياري ۳- واهرو ۴- ڪپرن (جهانن) ۵- تي، مٿان ۶- ترهو * وسيلو
ترڪ ڪر. ۷- سڃهي ** وصل جي حالت ۾ ساهڙ سهڻيءَ جي وچان سنڌو نڪري
ويو آهي.

جنهن کي سڪَ ساهڙ جي، سا گهايلَ گهر نه گهاري،
 لا! ويٺي ڪين وِساري.
 ڏمُ ڏهيلو^۱ ڏڪيو، سِرَ ۾ سُونٽا^۲ ماري،
 لا! ويٺي ڪين وِساري.
 ٻيلي پاسِ پَرَن^۳ جي، تَن گِرَڪين^۴ وِڌيسِ ڪاري،
 لا! ويٺي ڪين وِساري.
 ٻيلي ٻنهي ڪنڌين، مُحَبُ مينهون ٿو چاري،
 لا! ويٺي ڪين وِساري.
 هوءَ هُنگارون، پُون پُڪارون، تَر تَر دوس تنواري،
 لا! ويٺي ڪين وِساري.
 هوءَ جا پڪَ پرين جي، آهيان تنهن آساري،
 لا! ويٺي ڪين وِساري.

داستان ستون

۱

تَر نه گهڙي ٿورُ، توءِ مَن ڪاڍو ميهارَ ڏي،
 ڏاڍو دَوَرُ درياھ ۾، سِڪَن وِڌو سَوَرُ،
 مَن ۾ موجَ ميهارَ جي، پَهَسُ^۶ پريان جو پورُ،
 ٻيلي ٻنهي ڪنڌين، نِت نِهاري ٿورُ^۷،
 منجهان جرَ ضرورُ^۸، ڪَچي^۹ کي ڪو مَ ٿئي.

۱- ڏک ڏيندڙ، ڏنگو. ۲- ڏنڊا. ۳- وڃن. ۴- هُونگارون. ۵- وڏن چڙن. ۶- جيلو؛ محبوب (ميهار) ۶- زور سان، سخت. ۷- روشني (دونهي جنهن جي روشني سهڻيءَ کي ميهار جي جهوپڙيءَ طرف تري وڃڻ ويل رهبري ڪندي هئي). ۸- ضرر، نقصان. ۹- گهڙي.

ٻوڙپڻ، چاڙهين، تون ڏٺي، ٻئي جو دعويٰ نه ڏم،*
 هن منهنجي حال جو، ميهڙ تي^۱ معلّم^۲،
 رڪ پيلي^۳ جو ڀرم، جو اچي پيو آجهور^۴ م.

۳

کانڌي ڪنگ ٿياس، وهڻ جنازو^۵ سهڻي،
 بگها^۶ جي ٻيٽن جا، ڪلها^۷ تن ڏناس،
 اکين ملڪ^۸ ڏناس، توڙ من ڪايو ميهار ڏي.

۴

اڀو تڙ ميهار، ملاحن سڌ ڪري،
 آئون پڻ وجهان هٿڙا، ائين پڻ وجهو چار،
 گهريون^۹ ڪارونپار^{۱۰}، مان مڙنهن^{۱۱} سپرين.

۵

ميهار ملاحن ڪي، اڀو آچي آچ^{۱۲}،
 آئون پڻ وجهان هٿڙا، ائين پڻ وجهو رچ،
 سنڌيءَ ڪن ڪڻڇ^{۱۳}، مان هون سلامت سپرين.

* ٻئي جي مجال نه آهي. ۱- ميهار ڪي ۲- خبر ۳- ڪڇي دلي ۴- اجهاب پاڻي
 ۵- وهڪرو ۶- ميت کڻڻ جو ڪٽولو ۷- پاڻيءَ جو پڪي، بگ يا پگهه، جو هڪ تنگ تي
 اڪيون پوري بيهندو آهي ۸- ڪلها ۹- ملاڪ (منڪر ۽ نڪير) ۱۰- گوليون، گهر ڪري
 تلاش ڪريون ۱۱- درياھ لڙاڻيل پاڻيءَ وارو ۱۲- ملنئون- اسان ڪي ملن ۱۳- ڏڌ
 ۱۴- ڪنڊ، گوشو.

مِيهَارُ مَلَا حَنَ ڪِي، اُڀو ڪري سَدَ،
 آڏا! اِنهين پارَ جو، موڙي اچو مَدَ،
 ويا جي وَهَ گَدَ، هَلو تہ ڏوريون اُن ڪي.

۷

ڪَنڌِيءَ جَهليو ڪانهن، عاشقُ اُڀو آهون ڪري،
 تو ڪيئن پوڙي سهڻي، پيلي! منهنجي ٻانهن!
 درياھ! توتي دانهن، ڏيندس ڏينهن قيامَ جي.

۸

جتي پيرَ ۳ پرنَ ۴، پريون پونَ ۵، پواريون ۶،
 تانگه ۷ نہ لڌي تارئين، مپَ ۸ نہ ماڻيڙن ۹،
 ڪَنڌِيءَ اُڀا ڪيترا، سيڻايا ۱۰ سَنگن ۱۱،
 تون ڪيئن تَن تَرَن، اچيو، اساري! گهرين؟

۹

پريون پيرَ درياھ، پَسُ! جي پارِ پونديون،
 ٻڌَ توڪلَ جو تُرھو، آھر ساڻ اَللھ،
 جنَ جي ساھڙ ساڻ صلاح، سي ڪينَ ٻُڌنديون ڪڏھين ۱۲.

۱- ڏنگي، ننڍي ٻيڙي ۲- زال ۳- قبر، ڪُن ۴- ڦرن، چڪر هڻن ۵- درياھ کاڻي، پڪون
 پون ۶- خوفانيون ۷- اونھائي، عمق ۸- مپ ۹- مائيءَ تي ترندڙ مهاڻن ۱۰- سيڻاھ يا ترھي
 وارا ۱۱- ڪنبن، ڊچن ۱۲- ڪڏھين.

سانپارا^۱ سَدَ ڪيو، اِيا چُونِمِ ”آءُ“،
هڪُ تَڪو ئي تارِ وَهِي، پيو لڙُ لَهريُون ۽ واڻ،
ساڻي جَنِ اَللهُ، بُجھان^۲ سِي نِ بَدَنديُون.

۱۱

سانپارا سَدَ ڪيو، اِيا چُونِمِ ”اُج“،
هڪُ تَڪو ئي تارِ وَهِي، پيو هَتَ ڪَمِيٽِيءَ ڪَڇُ^۳،
ساڻي جَنِين سَڄُ، بُجھان سِي نِ بَدَنديُون.

۱۲

هاري! حَقُ رَڪِيجُ، سانپارا ساهَرُ جو،
خوابَ، خِيالَ، خَطِرا، تَنِ ڪي تَرَڪُ دُڻيجُ،
اَندرُ آئينو ڪري، پَرِ ۾ سو پَسِيجُ،
انُهين^۴ راهَ رَمِيجُ، تہ مُشاهدو^۵ ماڻِپِين.

۱۳

هاري! رَڪِيجُ حَقُ، سانپارا ساهَرُ جو،
خوابَ، خِيالَ، خَطِرا، تَنِين دُڻيجُ تَرَڪُ،
ڪَريِين غَيرَ^۶ غَرَقُ، تہ مُشاهدو ماڻِپِين.

۱- پسند پيل (عشق) ۲- سمجھان ۳- ڪچو گھڙو، ڪوڙ ۴- انهيءَ ۵- وڃج، هلج
۶- ديدار ۷- دٻي، پٺاڻي.

سانپارا سيئي، تَنُ جَنِينَ جو طالَبو،
مَنُ پريانَ نيئي، پَڳهيو^۱ پاڻَ ڳري^۲.

۱۵

ليا^۳ ڏنمَ لارَ^۴، سانپارانَ ساهَرَ جا،
هينئون هِتَ نه وَندري، ڌراڙئون^۵ ڌارَ،
منهنجو مَنُ ميهارَ، پَڳهيو پاڻَ ڳري!

وائي

آيل! امڙ! تي جيان، لا! جي سارينمِ سڀرين.
ساهَرَ مٽاءَ^۶ صدقو، ڏهين^۷ ڏمَ ڏيان،
لا! جي سارينمِ سڀرين.
مٿان ماڻڪَ هيڪڙي، املَهَ اٺَ ڏيان،
لا! جي سارينمِ سڀرين.
اچين، عبدُ اللطيفَ چي، تہ، جانبَ! نِتَ جيان،
لا! جي سارينمِ سڀرين.

۱- پڳهه (رسي) سان ٻڌو ۲- وٽ ۳- لوا (وڻ جو قسم) ۴- ليار ۵- ڌراڙ کان سواءِ
۵a- مٿان ۶- ڪيترائي ڀيرا، ڏم، بيشمار.

داستان اٺون

۱

ٻُڌندي ٻُڙڙن کي، کي هاتڪا^۱ هٿ وجهن،
 ڀسو لڄ، لطيف چي، ڪيڏي کي ڪڏن،
 توڻي ڪنڌيءَ ڪڏن، نات سائڻن وڃن سير ۾.

۲

ڪڇي ڪاٺي ڪانهن، ٻُڌا ڪڍي ٻار مان،
 يا لنگهائي، لطيف چي، يا ڏريان^۲ ڪري دانهن،
 ڪماحقه^۳ ڪڏن جي، آهي ڳالهه اڳانهن^۴،
 جيڪڏهن ڏي ٻُڌن کي ٻانهن، نات سائڻن وڃي سير ۾.

۳

جان ڪين^۵ ڪنڌيءَ ڪانهن، تان تائي ٻڌج تڙهو،
 هٿ پريان جي هٿ ۾، ٻئي کي ڏج م ٻانهن،
 سنڌي ڪپر دانهن، ڪ تو ڪڏن نه سڻي؟

۴

هاواڻا^۶ هلڻ، ڪپر ڪارونپار جا،
 لهريون، لڙ، لطيف چي، پيلي تي پلڻ^۷،
 جي ڪڇي ساڻ ڪهن، آڪو^۸ تن اوباهين^۹.

۱- حاذق، هوشيار، حريف ۲- اول کان، اصل کان، اٽندي ئي ۳- جيئن مناسب آهي، تحقيق ۴- اڳاهين، ڳري، مشهور، بهتر ۵- ڪي ۵- هوانو، افواه، خبرون ۶- هلجن، ٻڌڻ ۷- اچن ۷- يلڪار ڪن، ڪڙڪن، آواز ڪن ۸- ڪچو گهڙو، خواب ۹- بيهارين (پار پهچائين).

آهين هُتِ^۱ امانِ^۲، ٻڌُ تَرهو تارِ جو،
 لهرِيُون، لڙ، لطيفُ چي، جهليا^۳ جنگَ جُوائِ^۴،
 اونهي تَرِ آگهتيا^۵، آڏي پائي^۶ آڻِ^۷،
 جي پيا منهن مِهرائِ، تنِ ٻانڌينِ^۸ ٻيٽُ نه اُجهي.
 ۶

ڪڇو کان ڪُنيارَ، اوڳي^۹ ڳنهيو اُٿين،
 ڪِ تو ڪَنين نه سَئي، ڀيلي تي ڀلڪارِ^{۱۰}،
 لوڙهيا لڪَ، لطيفُ چي، ڪوڙين ڪارُونيارَ،
 اُڪارين، آڌارا^{۱۱} آرا^{۱۲} آڪي، وارين^{۱۳}.
 ۷

ڪڇي ساڻ ڪهي، پڪو پُچي نه سهي،
 لنگهيو لڙ، لطيفُ چي، وِچارَن وهي^{۱۴}،
 سا ڪيئن نينهن نهي^{۱۵}؟ جنهن کي نينهن نڌو^{۱۶} ڪئي*.
 ۸

اونهي ۾ اوهرِي، ڪهي ڪڇي ساڻ،
 سڀڪَ^{۱۷} جو، سَڀڏ چي، پُچي نه پَرياڻ^{۱۸}،
 عشقَ واريُون، عبدُاللطيفُ چي، سڏ نه ڪَڻن ساڻ،
 جَنين پاسي پاڻ^{۱۹}، سي اوڙان اُڪتيُون^{۲۰}.
 ۱۸۵

۱- هن طرف (آخري) ۱- هلڻ وارو امانڻ وارو آهين، امانت ۳- روڪيا ۴- جوان، وڏا پهلووان ۵- روڪيا
 ۶- هٿ جوڙي، عاجزي ڪري ۷- حڪم، آگيا ۸- ٻنڌ تان آيلن، ڪناري تان آيلن، ٻانڌيءَ ۹- موڳي، اڻ ڄاڻ
 ۱۰- ڏمر، غضب (لهرن جو آواز) ۱۱- تڪ ۱۲- آر مان، تڪ مان ۱۳- ڪڇي گهڙي (تي ترڻ) وارن کي
 ۱۴- وِچارَن ڏانهن پئي وڃي ۱۵- ٻڌي، قابو ڪري ۱۶- ٻڌل، قابو * جنهن کي عشق قابو ٻڌو آهي (غالب پيو
 آهي) سا عشق کي ڪيئن ٻڌندي (غالب پئي روڪي سگهندي) ۱۷- چڱو پڪل (پڪو گهڙو) ۱۸- نشان،
 اهڃاڻ، ڏس پتو ۱۹- جن وٽ خودي موجود آهي. ۱۸۵- اُڪري پار پيون.

انگ^۱ پسي رَنگ، ڪيو ڪوجو دَوُر دِلي،*
 بِر بِر! ٻيلي نه ٿيو، ڪچو منجه ڪلي^۲،
 تران ٿي تار گهڻو، تنهنجي، بحرِ ٻلي،
 سو ميهاروم^۳ ملي، آهيان جنهن جي آسري.

۱۰

پانيم نه پيلو، مون کي ڌاءُ^۴ ڏٺاريو،
 آڪي مٿي آسري، رُوحَ ڏنو ريلو،
 تيلاهين ويلو^۵، پيمِ واهڙ وچ ۾.

۱۱

گڏيا جي ڪلال^۶، سي پسي خال^۷ خوش ٿئي،
 پاڻيءَ ڇٽَ پُڻاڻيا، ڌاءُ نه جهلي ڌمال^۸،
 سڀڪَ پانیا^۹ سهڻي، جوينَ جي جمال،
 آڪي جا احوال، معلوم ٿيا مهراڻ ۾.

۱۲

ڪچو، تان ڪوھ، پڪو نَظَرُ پرين جو،
 ساهڙ منهنجو سڀرين، ڏمَ ڏٺيئي ڏوھ،
 جي ڇٽو^{۱۰}، جي چوھ^{۱۱}، ته پورينديس پار مٿي^{۱۲}.

۱- قسمت * منهنجي قسمت جو رخ ڏسي، دل ۾ وچ درياھ ۾ دغا ڏيئي بيٺو

۲- ڪشمڪش، لڙائي؛ اوکيءَ ويل ۳- منهنجو ميهار ۴- گيڙوءَ جهڙو رنگ، ڇٽ، نقش

۵- پنيلايو، لڳيو ۶- وٽي، دير، ويرم ۷- گلال (ف) ڪنڀار ۸- نقش، ڇٽ

۹- چوٽ، سٺ، ڌڪ ۱۰- سجهيا ۱۱- سخت طوفان ۱۲- وه جي تڪ ۱۳- ڏانهن.

آڪو^۱ تہ آڪو، ڪڇو آيم ڪم،
جيءَ جنين جا ڄم^۲، پڪا سڀ پُڄندڙيون.

۱۴

پڪا رڇ^۳ ڪنڀار جا، پُڪي نيهاڻين،
مون کي تڻائين^۴، پيلو^۵ پاڳي آيو^۶.

۱۵

ڪڇي ڪٽ^۷ نہ جھليو، پيلو پيو پُري،
سارَ ڇڏيائين * سير ۾، ٻانهن کان پُري^۸،
لڏي لهرڙيون ويڻيون، چوڌاري چُري،
هينئرئي منجه هُري، ماهيت^۹ ملڪ الموت^{۱۰} جي.

۱۶

ڪڇي ڪٽ نہ جھليو، پيلو پيو پڄي،
ماهيت ملڪ الموت جي، منجه وڃو وڃي،
ساهڙ کي سڄي^{۱۱}، آڪي جي احوال جي.

۱۷

ڪڇي ڪٽ نہ جھليو، پيلو سهي نہ پُر^{۱۲}،
هٿين، پيرين، آڱرين، ٻانهن ڇڏيو پُر^{۱۳}،
ساهڙ! سگهو وڙ، پيس منهن مهران جي. *

۱- ڪڇو گهڙو ۲- جمع، قرار ۳- اسباب (ٿانو) ۴- تان ۵- ڪڇو گهڙو ۶- حصي ۾
مليو ۷- اصل، هرگز * حوصلا خطا ٿي ويس. ۸- ساڻي يا ماندي ٿي ۹- حقيقت،
صورت ۱۰- حضرت عزرائيل (موت جو فرشتو) ۱۱- سڄي حقيقت ۱۲- ڇڪر، ڦيرو،
زور، داب ۱۳- ٻَل، طاقت * ويرن مان اها تنوار پئي آئي (درياه جي لهرن ۾ سهڻيءَ جي
ٻڌڻ تي افسوس پي کاڌو).

پيلي پلائي، پسي چٽَ چري ٿئي،
 ”ٻرا ٻرا ٻڏي سهڻي!“ وڃن ۾ وائي*،
 ڪڇي ڪيرائي، لال^۱ لهرن وچ ۾.

۱۹

پڪو ڪڇ پاڻ سين، چڱو چٽائي،
 ڪڇو ڏيچ ڪلال^۱ ڪي، منهن تي موٽائي،
 سو سڻ هنين سين، سهڻي! جيڪين فائق فرمائي،
 مڙجون منجهائي، مارينئي مهراڻ جون.

۲۰

ڪو جو وريو واءُ، جيئن پُر ٻانهن چڏيو،
 آڳي ان تڙاءُ، اونداهيائي^۲ اڪران.

۲۱

هڻندي ٿڪم هٿ، هينئڙي حُجون^۳ چڏيون،
 لڪ لهرن گڏيو، مڙجون وريون مٿ^۴،
 نيم ڪن قوت، ڀر، پليرا سڀرين!

۲۲

هينئڙي حُجون چڏيون، قوت رهيم ڪان،
 مون تي موٽج، مون ڀرين! ساهڙ ڄام سڄاڻ،
 آهيان گهڻو آڃاڻ، ڀر، پليرا سڀرين!

* ويرن مان ها توار پئي آئي (درياه جي لهرن به سهڻي جي ٻڌڻ تي افسوس پئي کاڌو)
 ۱- لعل جهڙي (سهڻي). ۱۸- ڪلال، ڪنڀار ۲- اونداهيءَ رات هوندي به ۳- اميدون،
 حجتونا ۴- مٿان ۵- ڦر، موٽ.

پِرَ، پَلِيرا سُرِين! پَلا م پِيراھ^۱،
تو ريءَ تاري^۲ ناھِ ڪا، والي! تو ريءَ واھِ،
ساھڙ جي صلاح، تَن کي ڪڍي تارِ مان.
۲۴

تَن کي ڪڍي تارِ مان، صلح^۳ ساھڙ جو،
اُت آڏو اچي ڪِن ڪِن، پيليپو^۴ ٻئي جو،
ميھڙ! ڪڇ منهنجو، ڪو اوڪڙ ڪهين اَر تان.

واڻي

مون پاريجي سارَ، آئون جا ويندڙي وَتِ وِچارَ،
ڏمُ مَ جاڳي، لو! مون پاريجي سارَ.
مون کي تتي ميڙين، جتِ ڪُنڊين جي قطارَ،
آئون جا ويندڙي وَتِ وِچارَ.
پُرَن پِلاينِ جا، ساڻسارا^۵ سَنيارَ^۶،
آئون جا ويندڙي وَتِ وِچارَ.
وِچُ م پوءِ وصالَ کي، سَباڃها ستارا!
آئون جا ويندڙي وَتِ وِچارَ.
گهرِ گهرِ گِلا جا وَهي، پاڙي پَنڌِ پِچارَ،
آئون جا ويندڙي وَتِ وِچارَ.
تاڪُن تڪي آهيان، سِگهو رَس، سَهارا!
آئون جا ويندڙي وَتِ وِچارَ.

۱- بي رام، اوجھڙ ۲- واھ، وسيلو ۳- راضو ۴- مند، واھر ۵- اڪڙڻ، نيڪال، پار
لنگھائڻ ۶- پسند پيل ۷- چڙا، گھنڊ.

داستان نائون

۱

جَرِ ٿَرِ ۱ تڪَ تَنَوارَ، وَڻِ ٿِڻِ وائي هيڪڙي،
 سَپِيڻِي شَيءُ ٿِيَا، سُوڙِيءَ سَزاوارَ ۲،
 هَمَه ۳ مَنصُورَ ۴ هَزارَ، ڪَهڙا چاڙهيو چاڙهين؟

۲

سَيَتِ ۵ پَچارَ پَرِين جِي، * سَيَتِ هوتَ حُضُورَ،
 مَلڪُ مِرُو مَنصُورُ، ڪُهِي ڪُهَندين ڪيترا؟ **

۳

لَهَرِي لَڪَ لِبَاسَ ۶، پاڻِيءَ پَسَڻُ هيڪڙو،
 اُونهي تَنهن عَميقَ جِي، واري چَڏِ ۸ وِماَسَ ۹،
 جِتِ ناهِ نِهايتَ ۱۰ نِينهن جِي، ڪوئِ اَتِ پَنهنجي ڪاسَ ۱۱،
 تَرَن جِي تَلاسَ ۱۲، لاهِ تَه لالَن لَڪَ ۱۳ ٿِين.

۴

مَرِجِ وَتِ مِيهارَ، مَتانِ موٽِين سُهڻِي!
 ساهڙَ جا سِينگارَ، مَتانِ ڏَمَ ڏيڪاريِين.

۱- بحر ۽ ڀر ۾ (جتي ڪٿي) ۲- لائق ۳- سڀ ۴- منصور بن حلاج، پجارو هوندو هو، جنهن
 "انالحق" (اڏ خدا آهيان) جو نعرو هڻي پاڻ کي موت جي سزا جو مستحق بنايو هو. ۵- هر هنڌ
 * سڀ ۾ الاهي عشق جو جوش آهي ۶- هر جاءِ ڏٺي حاضر آهي (الله هر هنڌ موجود آهي).
 ** سڄي ملڪ ۽ سڀني مخلوقن ۾ الله وسي ٿو، ۷- سڀني پاڻ ۾ خدا کي ڏسي "انالحق" چون
 ٿا، هاڻي ڪيترا سوري چاڙهي ڪيترا چاڙهندين؟ ۸- ويس، روپ ۸- لاهي چڏ ۹- خيال، ڳڻتي،
 ڳڻ ڳوٺ ۱۰- حد، انت ۱۱- خواهش، سد ۱۲- خواهش، سد ۱۳- تلاش، ڳولا ۱۳- محبوب وٽ
 ويجهو.

چُونِمَ جِي هِيڪَارَ، ”مَ وَنَءُ“ موٽِي سَهڻِي^۱،
 دونهينءَ پاسي دوسَ جِي، گهاريان سِي جَمَارَ،
 بَانڌِيٽا^۲ بيهار^۳، هُونڊ نه لڳين لائِيان.

۶

وِجان ڪِي وَرِي، هُونڊ رِيءُ چڻِي رهي رَهان،
 دونهينءَ پاسي دوست جِي، ماڳهين پوان مَرِي،
 صُورَتَ نه سُونهن ڪا، ڪِيَسَ چَتَ چَرِي،
 وِصالان^۴ فِرَاقَ جِي، سَڄِي ڳالھ ڳَرِي،*
 تِيلاھين تَرِي، مُنهن ڳنھيو موٽيو وِجان.

۷

جِي قيامَ^۵ مِرَڻ، تہ ڪَرِ اوڏا سِپَرِين،
 تِنھان پَرِي سَڄَن^۶، واڌايُون وِصالَ جُون.**

۸

اَئون ڪِ نه ڄاڻان ايشن، تہ جَرِ گهڙِي جوکو ٿِي،
 قُضا جا ڪَرِيم جِي، تنهن کان ڪَنڌَ ڪَڍيو ڪِيئن؟
 هِڪُ لَکڻِي، ٻِي نِينهن، آڻِي اولِيسِ^۸ اول^۹ مَر.

۱- نه وڃ ۲- چني، پوٽي، رڳيل رڻو ۳- بيهار، ٻيو پيرو، وري ۴- وصال کان * فراق جِي
 حالت وصال جِي حالت کان زياده وزندار آهي. ۵- منهن يا ڪنڌ ڪنيو ۶- قيامت جِي
 ڏينهن (جو دور آهي) ۷- سڄهن ** وصال حاصل ڪرڻ نهايت مشڪل آهي.
 ۸- ڏڪيس، وڌيس ۹- درياھ، جِي ڪنڌ، جتي ڪڪ ڪانا اولجي اچي ڪنا ٿيندا
 آهن.

نہ ڪانِيءَ نہ ڪانِهَن، نڪو ڏوھ ڦَلَمَ جو،*
 اَنگُ اُتِيئي لِكِيو، جِتِ نہ رَسِي ٻانِهَن،
 ڪِنهن کي ڏيان دانِهَن؟ ڦُضا ڦَلَمُ وَهائِيو.

۱۰

تَرَن جا طَعنا، سَهَنگا،^۱ ڏِينمِ سَرَتِيُون،
 دَرِياهَ ديوانا! سُنُ حَقِيقتَ حالَ جي.

۱۱

تَران لَئي طَعني، مَٿي وَهَ واڪا ڪِيو،
 آئي وَڌِيسِ آرَ ۾، دَرِياهَ ديواني،
 ڦَلَمَ جي ڪانِي،** آئي اولِيسِ اولَ ۾.

۱۲

تَران تان مَران، وَران تان وَهَ وَترو،
 هيئنڙي ۾ هوَتَن جا، آچَن گُهورَ^۲ گهٽا،
 پَسِيو پاڙي واريُون، ڏَسِيو ڏوھ ڏَران،
 وچان ڪيئن وَران، ڪَنڌِيءَ منهنجو ڪارَڻي^۳.

۱۳

نڪو سَندو^۴ سُوَر جو، نڪو سَندو سِڪَ،
 عَدَدُ ناهِ عِشقَ،*** پُڄاڻِي^۵ پاڻ لَهي.

* منهنجي بدبختي ڪنهن دنيوي قلم (جيڪو ڪانه جي سر مان لهندو آهي) ڪري
 ڪانه ٿي آهي، پر قضا جي قلم ڪري آهي. ۱- سهانگا، گهٽا، مفت ** قضا جي قلم،
 قسمت. ۲- خيال، پور ۳- وسيلو (ميهار) ۴- حد *** عشق جو اسرار اونهو آهي.

۵- حد، اُت

عَدَدُ نَاهِ عِشَقَ جَو، سَٻِي ٿِي ساٻِي، *
 ڪانهي پُڄاڻِي، مهندان، مُنڌا مِهَارَ جِي. **

۱۵

سِڪَ تنهنجي، سَپَرِين! جيئن ٿران تيئن تارِ،
 تونهن^۱ رَهِيو روح مِ، تونهن اڪٺان^۲ ٻارِ،
 پرين، تنهنجي ٻارِ، مون واجهائيندي ورهيه ٿيا.

۱۶

سِڪَ تنهنجي، سَپَرِين! ڪَپِي ۽ ڪوري،
 سَگهان نه چوري، ڏاڍو نيئرُ نينهن جو.

۱۷

سِڪَ تنهنجي، سَپَرِين! اَنڌَرِ ٿِي اَجَهَل^۴،
 ٻَرَڪِيو ٻاهرِ نِڪَري، ڪُوري ڪانڌِي ڪَلِ،
 رِيءُ سِيراھِيءُ^۵ سَلِ^۶، مون کي ڏنا سَچَئين.

۱۸

سِڪَ تنهنجي، سَپَرِين! اَنڌَرِ ٿِي اَجهاڳَ،
 مَنجِهِين^۷ پَريا ماڳَ، پَلٽِيَا^۸ پارِيُون^۹ ڪَري.

* اها ڳالھ ٻڌي، وڃي عشق پيڙي ٿي. ** ميهار (معشوق) جو به انت ڪونهي.

۱- توهين، تون ٿي ۲- اکين کان ۳- ٻاهر ۴- جهلڻ کان وڌيڪ ۵- واڍي جو اوزار جنهن سان هو سوارخ ڪيندو آهي ۶- سوارخ ۷- اندر ۸- اٽلي پيا ۹- سيڙهون، وسڪارا.

ڪين^o تران، ڪين تارِ مون، ڪين سگهان ڪين سگه،
آڏو ڏيڇ مَ لڳ، * مون هيڪلي، وَلها!

۲۰

سِڪَ سِڪَنديَن لاه، وچوڙيا مِڙ پرين،
ايڏي سگه، سڄا ڏئي! توهين ڪي^{oa} جڳاءِ،
تَن جَنين جو طالبو، مَهرَ تَنين ڪي پاءِ،
مِڙائي جو ماءِ! ڪانگَ کوندو ڪڏهين.

۲۱

ڏئي تيمَ ڏينهن، ڪُهَ ڄاڻان ڪهڙا پرين،
نِئَ پَرَجي نينهن، پَلتيا پارئون ڪري.

۲۲

ڏئي ڏينهن تيامِ، ڪُهَ ڄاڻان ڪهڙا پرين،
وَلين جيئن وريامِ، گوندَر غَمَ پرين جا.

۲۳

ڏئي ڏينهن تيامِ، ڪُهَ ڄاڻان ڪهڙا پرين؟
سَهسين سِجَ اَلهي، واجهاڻيندي ويامِ،
تَين سالَ تيامِ، جَنين سَاعَتَ نه سَهان. **

■ ڪي. oa. تو ڪي ئي * اڳيان رندڪ اچڻ نه ڏجائين.
** جن جي جدائي هڪ ڀل ■ سهي نه سگهان تن کان جدا ٿي سال ٿي ويا آهن.

گهرُ، نه وَرُ، نه وَتُ ڪا، آهيمِ مَنِ ميهارُ،
 اِنَ اوسِيئَڙي^۱ اُڻيان، سَنجھي ڪَري سِينگارُ،
 پَرين! تنهنجو پار، پَسانَ مانَ پَر ڪَنهين.

واٽي

هوئج هوشيار، خَبَردار، تِرڪڻُ آهي تَرُ ۾.
 کڏون، ڪُوبا، چَڪَ چَڪنديُون^۲ تان ڪين نِيئي^۳ نهار،
 تِرڪڻُ آهي تَرُ ۾.
 آڏيءَ سِي آکُرنديُون^۴، آکِيُون جَن ڪَپار،*
 تِرڪڻُ آهي تَرُ ۾.
 مون سُوَ مَلاحَن ڪان، تَرُ اڙانگا^۵ تار،
 تِرڪڻُ آهي تَرُ ۾.
 هوتُ هلنديَن ڪَٽيو، ويهَڻُ، مُنڌا وَسار،
 تِرڪڻُ آهي تَرُ ۾.
 ڪُمِ آتُ! پَن جِيڏِيُون! ڏيرائيُون ڏُٺارِ!^۶ **
 تِرڪڻُ آهي تَرُ ۾.
 پَڪو ڪُڇج پانَ سِين، پَرين تَنهنجو پار،
 تِرڪڻُ آهي تَرُ ۾.

۱- انتظار، فڪر، ڳڻتي ۲- ڊهڻون ۳- نهي ۴- آڻڻيون * مغرور، خوديءَ وارا. ۵- پتلو
 ۵a- اڻاڳا، ڏکيا. ۶- ڏکيو وقت، مرض ** شل ڏيرائيُون مصيبت ۾ مبتلا ٿين.

ويندي واتاڙڻ^{oa} کي، پٽيءَ^{ob} کيمَ پچار،
 ترڪڻ آهي تڙ ۾.
 پوندين منهن^۱ ميهار جي، ڏمَ وَتَ ڏينهن مَ گهار،
 ترڪڻ آهي تڙ ۾.
 ساهڙ کي، سُن، سهڻي! پڇل آڏي^۲ ٻار،*
 ترڪڻ آهي تڙ ۾.
 تارِ ترنديين، لڙ لنگهندين، عشقَ جي آڌار،
 ترڪڻ آهي تڙ ۾.
 پاندُ مَ چڏج پرينءَ جو، پھين^۳ جي پانار،
 ترڪڻ آهي تڙ ۾.
 ٿيندو سڏ ساهڙ جو، توڏي! ٿيءَ تيار،
 ترڪڻ آهي تڙ ۾.

آبيات متفرقه

۱

ساهڙ ڌاران سُهڻي، آڏوتي^۴. آهي،
 ڪُنڊيون جو ڪاهي،** پاسي تھين^{۴a} پاڪ ٿئي.

oa- واتاڙڻ ob- اصل، صفا، بنھ ۱- روبرو ٿيندين ۲- سامهون * اي سهڻي! ٻڌ، ته
 ساهڙ جي سامهون (تنهنجي ۽ ساهڙ جي وچ ۾) پڇل ٻار (تڪو وهندڙ درياھ) پيو وهي.
 ۳- پھين، اندر غرق ٿيڻ ۴- اڻ ڌوئل، ناپاڪ ** ميهار ۴a- تنھين.

ساهڙ ڌاران سهڻي، نسوري ناپاڪ،
نَجاستَ^۱ نامِ ڪري^۲، اُنين جي اوطاق،
هوءَ جي ڪيرِ پياڪ،* پاسي ٽنن پاڪ ٿئي.

۳

ساهڙ ڌاران سهڻي، هيءَ تان جُنبي^۳ جو،
هِن پاڻيءَ سين پانهنجو، مورِ نه مٿو ڌو،
جي پرينءَ پاسي هوءَ، ته ڪَر توڏيءَ تڙ ڪيو.

۴

ساهڙ ڌاران سهڻي، هيءَ تان جُهڪي^۴ زال،
توڏيءَ تپُ شروع ٿيو، هٿي! هيڻيءَ جي حال،
جڏي ريءَ جمال، اگهي ٿي آهون ڪري.

۵

ساهڙ ڌاران سهڻي، آهي ۾ آزار،
ڏمَ پاسي ۾ ڏڪندو، صِحتَ وَتِ سَنگهار،
توڏيءَ سنڌي تَن جي، دوا ۾ ڊيدار،
جي پسي منهن ميهار، تہ سِگهيائي سِگهي ٿئي.

۱- پليدگي، پليتي ۲- نابود ڪري * (۱) ميهار، جيڪي گهڻي ڪير هڻڻ ڪري، هميشه
ڪير پيئندا آهن. (۲) وڇون يا ننڍا ڦر. ۳- مٿي ميري، ناپاڪ ۴- ڪهي، ويهي
رهيل، گهي، غمگين.

مَتان گهڙين، سهڻي! اڄ درياهه ۾ ڏم،
 ڪاريءَ رات ڪٽڻ ۾، ڪهڙو اٿئي ڪم؟
 مَتان جاڳي ڏم، پڇي پاڙي واريون.

۷

پڇي پاڙي واريون، ڪوھ ڪريندو ڏم؟
 ڪاريءَ رات ڪٽڻ ۾، آھ ڪانيارين ڪم،
 هيءُ هڏو ۽ چم، گهريو محبٌ ميهار تان.

۸

ڏهاڻي^{oa} ڏم ڪري، مٽي محبت مون،
 تنهن کي اچي تون، پريم! ڪوھ نه پلين؟

۹

جان جان هئي جيئري، وڃي نه ويئي،
 وڃي پونءِ پيئي^۱، سڪندي کي سڄڻين.

۱۰

جان جان هئي جيئري، ويئي نه ويساند^۲،
 لڙهي لهرن پاند، مياڻي ميهار ڏي.

o- ڪاٺيارن، پيار جي هٿان مجبور ٿيلن، عيبدارن. oa- ڏهاڙي، روزانو ۱- پون، زمين،
 ترو ۲- پيئي (درياه جي تري ۾ غرق ٿي)، ۳- آرام سان.

وَرَّ۱ اُونْدَاهِي رَاتَرِي، چَانْدُوڻِيءَ۲ چَانْدَا۳،
اوري ميهارا، منهن مَ پَسَان ڪو ٻيو!

سَدا پُڄُ مَ، سَهڻِي! اُونْدَاهِيءَ آڌ راتِ،
پريان ڏي پَريَاتِ، وانءُ۴ ڏيناري۵ ڏينهن ڪي.

سائِرَ ٻوڙِي سَهڻِي، نَه ڍوري، نَه ڏِنْدِيءَ،
اَڪِن مَنجِه اُڪَنڊَه، مُيائي ميهار ڏي.

ساهڙ سَڪِيءَ مِ ٿيو، پاڻِيءَ مَنجِه پُنوَه،
سَندو ڪَڇ ڪُنو،* تارِ تَرَنڊو ڪيترو؟

سانوڻ لَهَرِيُون، تَرَر واري، تَرِ۷ وارَ،
اِنهان ئي آپارَ، مُون سين پَلِي پال ڪيا.

نَه مُون نانائِشان ڪَٽِيو، نَه ڪِي ڏاڏائِشا،
پَرِين جِي پارا۸، مُون سين وَڏائي وَرَ ٿيا.

۱- بهتر، موٽ ۲- چنڊ واريءَ ۳- چانڊوڪيءَ کان ۴- پُڄ ۵- ڏني وائڻي، ڪليو ڪلايو

۶- بهتر، رسيو* ڪڇي مٽيءَ جو ڪنو، ڪڇو گهڙو ۷- خال ۸- پاران، طرفان.

واڻي - ۱

ڪُھ جاڻان ڪيڏاهين، منهنجو تَنُ ٿي ٿيڏاهين،
 سائين! نئين نينهڙو لڳائي ويڙا^۱،
 جيڏانهن عالمَ آسرو، مون پڻ آهي اوڏاهين،
 ڏوتهين دوستَ ميهارَ جي، ڏيئي جيئن ڏنائين،
 ساري سپرين کي، رَهَ پر رتَ رنائين،
 دامنَ^۲ تيڏي، چنگلُ^۳ ميڏا، روزَ قيامتَ تائين،
 پيرُ آسان ڏا حضرتَ ميران^۴، ڪُلَ دي آسَ پڄائين.

واڻي - ۲

توڪي مڱان، جو تون آهين، ٻيو ڌرُ ڪوئ سڃاڻان.
 الاهي! عنايتَ^۵ سين، نوازين نِماڻا،
 آندا ڪرين آڳ^۶، ڪونائين ڪاڻا.

واڻي ۳

نئين^۷ نئين ميڏي وس، ووا
 بنا دلبرَ هيءَ دلِ ماندي^۸،
 سِڪان ٿي سَنگهارَ کي، باب^۹ نه منهنجي بس،*
 مون کي مَتَ ميهارَ جي، ڪانه اچي بي ڪس^{۱۰}،
 ڌردَ دسي آهيان، ڌردُ مونهن جو دس^{۱۱}،
 سُڪُ نه پڇي سهڻي، ڏکُ ڏکيءَ کي دس.

۱- چڪي، ٿاڻي ۱۵- ويا ۲- پلڻ ۳- هٿ ۴- حضرت شيخ محي الدين عبدالقادر جيلاني
 (پيران پير دستگير). ۵- مهرباني ۶- نه آهي ۷- پریشان ۸- واسطي، لاءِ * منهنجي لاءِ
 (سڪڻ کان) بس ڪرڻ ممڪن نه آهي. ۹- پسند ۱۰- مغلوب ڪر، ڪيرائي دوست.

واٽي-۴

لَرَڪِيءَ ۱ کُنءُ ۲ نَه سِجَاتو، راندِ پِيَاڻِيَن راز ۳ کي.
 اَنڌو ۴ اَلُوهِيتَ ۵ کان، آهي اِيءُ اُماتو ۶،
 صُباحَ سو نَه شُمارَ ۷، ليڪِتان جو اُچُ لاٿو،*
 پِيَسِ ڪاڻِ ڪَرِيَمَ سِيَن، ٿِيَسِ نِمِرُوڊي ۷ ناتو.**

واٽي-۵

وَجِي سا رات رِهاڻِي، رِيءُ پَسَڻَ پَرِيَن جِي!
 هِهڙا اوڏا سِرِيَن، تو ڪِيئن نِنڊَ رِهاڻِي؟

واٽي-۶

مَنُهِنجِيُون سِيِيئي، آيلِ ماءِ! مَنَ مُرادُون پُنِيُون.
 جِهڙِي پَرِيان ڳالِهڙِي، تِهڙِي پِي نَه ڪاءِ،
 ڪَجي ۱ تان ڪوڏُ ۱۰ ٿِي، سُهجي ۱۱ سِيياءِ ۱۲،
 ويهَ داتا جِي دَر تي، شُڪرَ جنهن جُڳاءِ،
 ڪانهي حَدَ حَمَدَ جِي، تَه ڪَرِيان لالَن لاءِ،
 ڳڻِيو ڳڻِيان ڪِيَتَرِيُون، وَڏِيُون وَڏاڻِياءِ ۱۳؟
 سو مُون هُتان نَه ٿِي، جيڪي ۱۳ا تو جُڳاءِ،
 تو سَجيُون ۱۴، تو سَنڊِيُون ۱۵، سِڪَن توهين ساءِ ۱۶،
 اُچَ تنهنجي اُچِيُون، لوچَن توهين لاءِ،
 دِلِ دانهن ري نَه رهي، مون کي ماڻِ جُڳاءِ.

۱- چوڪري، پٺيان لڳي ۲- عشق ۳- عشق جو اسرار ۴- غير واقف ۵- الاهي ذات ۶- ديوانو، گمراه
 * جيڪو ماڻهو اڄ (هن دنيا ۾) شمار ۾ نه آهي، سو سڀاڻي (قيامت جي ڏينهن) ڪيئن ڳاڻائي ۾ ايندو
 يا چوٽڪارو پائيندو: جتي هت نه هوت پسن، سي ڪيئن ڪيچ پسنديون؟ ۷- نمرود بن ڪنمان بادشاهه،
 جنهن خداڻي جي دعويٰ ڪئي هئي. ** نمرود جهڙي شيطان سان واسطو يا صحبت. ۸- جڳائي، وڻي،
 رهائي ۹- ڳالهه ڪجي ۱۰- خوشي ۱۱- سڄي، پئجي ۱۲- وڻي، جڳائي ۱۳- تنهنجي وڏائي ۱۳ا- جيڪي
 ۱۴- جيڪي تنهنجي روبرو آهن، حاضريءَ ۾ بيٺل ۱۵- ڀرواريون، ڀانڀيون ۱۶- لنت (صحبت جي).

سر سسئي آبري

سر بابت

هن نالي سان ڪا به راڳي، هندستاني موسيقيءَ ۾ ڪانهي، هن سر جو نالو، مضمون موافق رکيو ويو آهي. جنهن صورت ۾ هن سر ۾ سسئيءَ جي اُڀرائيءَ جو ذڪر ٿيل آهي، تنهن صورت ۾ مٿس عنوان ئي آبري (اُڀري) رکيو اٿن. هن سر ۾ عموماً ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واريون پڙهڻيون، اختيار ڪيون ويون آهن. جتي ڊاڪٽر ترمپ واريون پڙهڻيون، وڌيڪ وزنائون سمجهيون ويون آهن، اُهي اختيار ڪيون ويون آهن.

ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ جيڪي بيت پنهنجي رسالي ۾ نه وڌا آهن، تن مان هيٺيان بيت هن نسخي ۾ درج ڪيا ويا آهن:

داستان ۱ بيت نمبر ۱۴، ۱۵ ۽ ۱۷.

داستان ۲ بيت نمبر ۱۱ ۽ ۱۲.

داستان ۳ بيت نمبر ۶ ۽ ۷.

داستان ۴ بيت نمبر ۲۴.

داستان ۶ بيت نمبر ۱۲.

داستان ۸ بيت نمبر ۶، ۷، ۱۵ ۽ ۱۶.

داستان ۱۰ بيت نمبر ۱۵.

آکاڻي

هن سر ۽ هن بعد ايندڙ چئن سرن جهڙوڪ، معذوري، ديسي، ڪوهياري ۽ حسيني ۾ آيل بيتن جو مضمون، سسئيءَ ۽ پنهنوءَ جي قصي تي ٻڌل آهي. انهيءَ قصي جو مختصر بيان هيٺ ڏجي ٿو:

”نائونءَ، ڀانڀر واھ جي ڀر تي ويٺل ٻانڀڻ کي اولاد ٿيندو ئي ڪونه هو. هن ڏاڍيون دعائون ۽ دوائون ڪرايون. آخر هڪ ڌيءَ ڄايس، جنهن جي چٽيءَ ڪڍائڻ مان پتو پيس، ته چوريءَ جو انگ، ڪنهن مسلمان سان لکيل آهي. انهيءَ ٽڪي لڳڻ کان بچڻ خاطر، هن چوريءَ کي صندوق ۾ بند ڪري، درياھ ۾ لوڙهي ڇڏيو.“

اها صندوق لڙهندي اچي پنيور جي ڀرسان ناري تي نڪتي ۽ محمد دوبيءَ کي هٿ لڳي. ڪٽيءَ کي به اولاد ڪونه هو، تنهن مٿس سسئي (معنيٰ چنڊ) نالو رکي، لاڏ ڪوڏ سان نڀائي پالي وڌو ڪيو.

سسئيءَ جي سونهن جي هاڪ ٻڌي، ڪيچ مڪران جي حاڪم آريءَ ڄام جي پٽ، پنهنجو منشي پنيور ۾ موڪليو. هن جهڙي سسئي جي هاڪ ٻڌي هئي، تهڙي اڪين پسي، پنهنجيءَ کي پيغام موڪليو ته نچو سون آهي. پنهنجو واپاري جو ويس ڪري، ڪٿوريءَ جون خريزتون پرائي، قافلو ڪاهيو، جو جنهن جاءِ تان لنگهيو ٿي، تنهن کي خوشبوءِ سان واسي ٿي چڏيو. آخر اچي پنيور ۾ دبرو دمائيائين. سسئيءَ سهيلن سان گڏ، عطر سوڌ جي ارادي سان، پنهنجيءَ جي منزل تي ويٺي. سسئيءَ جي صورت ڏسندي ٿي، پنهنجيءَ جو هيٺڙو هيڪاري هٿن مان چٽائي ويو. هوڏانهن وري سسئيءَ کي پرت جو پيچ پئجي ويو.

هڪ سوناريءَ پنهنجيءَ تي اڪن چڪن ٿي پئي، پر پنهنجيءَ اک کٽي به نه نهاري. کٽيءَ کان ٻين گارزن، سسئيءَ جو سڱ چڪيو، پر هنن کي سسئيءَ جي قابل نه ڏسي، کٽيءَ ناڪار ڪئي.

سسئيءَ نيٺ هڪ ساهيليءَ جي هٿان، پنهنجيءَ سان سڱ ڪرڻ لاءِ پيئيءَ کي چوايو، جنهن پنهنجيءَ جي ذات ڀائي نه هجڻ سببان، انڪار ڪيو. سسئيءَ جي سڪيءَ، ڌوبيءَ کي يقين ڏياريو ته پنهنجو پڻ ذات جو کٽي آهي. ڌوبيءَ کيس آزمائش لاءِ هڪ ڪپ ڌوئي اڇل لاءِ چيو. پنهنجيءَ جا نازڪ هٿڙا، ڪپڙن سٽندي لقون ٿي پيا. آخر ڪپڙا چيري ڦاڙي کڻي آيو. گراهڪن وٽان ڪا شڪايت نه اچي، تنهن لاءِ پنهنجيءَ ڦاٽل ڪپڙن جي تنهن ۾ سونيون مهرن وجهي موڪليون. ڪپڙا مالڪن کي پهتا، پر دانهن ڪٿان ڪانه آئي. اتلو جنهن کان کٽيءَ ٿي پڇيو، تنهن ٿي ڪپڙن جي ساراه ڪئي. نيٺ ڌوبيءَ پنهنجيءَ کان جنڊو پاڙو لکائي، کيس سسئي پرڻائي ڏني.

پنهنجيءَ جي فراق ۾، پٿس بي حال ٿيڻ لڳو، تنهن ڪري قاصد موڪليائينس، پر پنهنجو پوئتي وڃڻ کان پڙ ڪڍي بيٺو. پيئيءَ پنهنجيءَ جي جدائيءَ ۾ نجهڻ لڳو. جلدئي پنهنجيءَ جا ٽي ڀائر گڏجي پنيور آيا. سسئيءَ ڏيرن جي چڱي خاطر ڌاري ڪئي. پنهنجو ته هنن سان محفلون ۽ مجلسون ڪرڻ لڳو. هڪ رات، پنهنجيءَ کي گهڻو شراب پياري، آڌيءَ جو بي خبريءَ جي حالت ۾، ڀائر اٿن تي کڻي ويا. هوڏانهن، سسئيءَ کي انتظار ۽ اوسيٽي ۾ پلنگ تي ويهي ويهي نند ڪئي ويئي. پوئين رات جان کڻي اک کولي، ته نه ڪو سندس پنهنجو ۽ نڪي ڏير. سمجهيائين ته هيءُ ڏهاڳ، ڏيرن ڏنو اٿم، سو اٿن جو پير کڻي اچي پڻ جبل ۾ پئي. پڻ جبل جو لڪ ڀڄوئي ناڪو، لنگهي، هاڙي جبل وٽ ’ڦوڙ‘ نديءَ تائين پهتي. پاڻيءَ جي اٿل سبب اڳتي وڌي نه سگهي. نهايت نااميد ٿي پئتي هڻي، اچي ’مابار‘ نئن جي ويجهو رسي. اتي ’ايل‘ نالي ڌاڙيل مليس، جنهن ڏانهن ميري اک سان نهاريو. سسئيءَ پاڻ کي خطري ۾ ڏسي، رب کي ٻاڏائي سوال ڪيو ته، ”اي ستارا! منهنجو ڀرم رک.“ الله عرض اگهايس ۽ پهاڙ ڦاٽي پيو، جنهن ۾ هوءَ اندر پيهي ويئي. زمين زمين جهڙي ٿي ويئي، پر سسئيءَ جي چٽيءَ جو پاند ٻاهر رهجي ويو.

ايل پنهور، اهو الاهي اسرار پسي، توب تائب ٿيو، ۽ پھڻ ميري، اتي ڦٽيل عاشقياڻيءَ جي قبر ناهي ڇڏيائين.

رستي تان، پنهنجون جڏهن نشي جي خمار مان سجاڳ ٿيو، تڏهن پوئتي وڙڻ جا ڏاڍا وس ڪيائين، پر پاڙن اڳيان هڪ به نه هليس. جڏهن آريءَ ڄام، پنهنجيءَ کي سسئيءَ جي وڇوڙيءَ ۾ ڳرندو ۽ سڙندو ڏٺو، تڏهن هن کي پنيور موٽڻ جي اجازت ڏنائين. جڏهن سسئيءَ جي قبر وٽان لانگهائو ٿيو، تڏهن ايل کي مجاور وانگر قبر تي ويٺل ڏسي، هن کان ماجرا پڇيائين. هن سرستو احوال ڪري ٻڌايس. پنهنجي ڌڻي در، وڇڙيل ملائن لاءِ التجا ڪئي. الله سندس عرض اونايو. جبل وري به ڦاٽو، جنهن ۾ پنهنجون پيهي پرينءَ سان وڃي هميشه لاءِ هڪ ٿيو.

روحاني راز

هن مجازي عشق جي قصي ۾، حقيقي عشق جو هڪ وڏو راز سمايل آهي. ٻين سڀني آکاڻين وانگر، هن آکاڻيءَ ۾ به تشبيل رکيل آهي: پنهنجيءَ مان مراد آهي، حقيقي محبوب جي، ۽ سسئيءَ مان، مراد آهي، سالڪ جي، جو پنيور يعني دنيا ۽ سندس نعمتون، ترڪ ڪري، نندر ۽ وٽڪار ۾ مشڪلاتن يعني طريقت جي سفر جي ڏاڪڻ سھڻ بعد، وڃي ملڪ الموت ماڻي ٿو. سسئي جا ٽي دشمن هئا (۱) ڏاڳا (۲) ڏير ۽ (۳) ڏونگر. ساڳئي طرح سان، انسان جا به ٽي دشمن آهن، جيڪي هن کي فنا في الله ٿيڻ ۾ رنڊڪون وجهن ٿا: (۱) نفس (۲) دنياوي تعلقات ۽ (۳) خودي، سالڪ کي انهن کي مطيع ڪرڻو آهي. هن کي صوفي طريقي جون ست ماتريون، جهڙوڪ: طلب، عشق، معرفت، استغنا، توحيد، حيرت ۽ فقر لنگهي محبوب جي هستيءَ ۾ حل ٿي، ابدي حياتي حاصل ڪرڻي آهي.

شاھ سسئيءَ کي رستي ۾ هلندي هلندي جا تحنين ۽ آفرين ڪئي آهي، سالڪ کي گويا تڪڙي هلڻ جي تلقين ڪئي آهي.

شاھ عاشق کي ٻڌائي ٿو، ته جيئن سسئيءَ جهڙي اٻلاڻ ڀيري ۽ ضعيف ضائفان، اڃاڻ ۽ اڻ ڄاڻ، نه رستي ڇڏي واقف، نه جبلن جي لڪن جي آڻنا، جنهن جا مخمل جهڙا نرم پير، هڪ آدم زاد پنهنجيءَ جي مجازي عشق ۾ محل ۽ محلات، نوڪر ۽ ٻانهيون، طعام ۽ آرام، عزيز ۽ خویش، پنيور ۽ پاڻ، جيڏيون ۽ سرتيون ڇڏي، نڪري پئي ۽ جبلن کان به نه ڏيئي، ٻلائن ۽ نانگن، وڃن ۽ پٽن کان به نه ڪنبي، پر پٽن ۾ اڪيلي سر هلندي، پنهنجيءَ جا پير ۽ اٺن جا رند ڳوليندي هلي ۽ آخر وڃي مقصد کي پهتي. تڏهن تون، جو طالب مولا آهين، سو عيش ۽ آرام واري ماحول مان نڪري پو ۽ وڃي الله کي پهچ. وڃ جون تڪليفون سه عشق جون منزلون طلب ۽ توڪل، استغنا ۽ خودي، توحيد ۽ تجرید ذريعي طي ڪري، معرفت ۽ حقيقت لنگهي، اتي وڃي نڪر، بخت نهايت ناه ڪا.

پروفيسر گربخشاڻي ٿو چوي، ته جهڙي طرح سهڻي ۽ ميهار جي ڳالهه ۾ تشبيل رٿيل آهي، تهڙيءَ طرح سسئي ۽ پنهنجيءَ جي قصي ۾ به، هڪ وڏي تشبيل رٿيل آهي.

تفاوت رڳو هي آهي، جو سهڻيءَ جي ڳالهه ۾ دنيا ۽ طريقت جي سفر جي ڏاڪڙن کي درياھ سان ڀڙتيو ويو آهي ۽ سسئي جي ڳالهه ۾ دنيا ۽ طريقت جي مشڪلاتن کي، رڻ پٽ سان مشابهت ڏني ويئي آهي. سسئي مان مراد آهي سالڪ، جو پنهنجي پنهنوءَ يعني حقيقي محبوب جي ڳولا ۾ آهي، ڀنڀور ۽ ان جا پاڻ، دنيا ۽ دنيا جون نعمتون آهن. ڪيچ محبوب جو مڪان آهي، جتي پهچڻ لاءِ پهريائين ته ڏاڳهن، ڏيرن ۽ ڏونگرن جهڙن ٿن زبردست دشمنن يعني نفس، دنيوي تعلقات ۽ خوديءَ جي چٽن کان پاڻ کي آزاد ڪرڻو آهي. جيئن سسئي ڪيترين دور دراز منزلن، جهڙوڪ وندر، وٽڪار، ڀڳ، هاڙو وغيره مان لنگهي نيٺ وڃي ملڪ الموت سان مقابل ٿي، تيئن سالڪ کي به صوفي طريقي جون ست ماتريون يا منزلون لنگهي پار پوڻيون آهن. آخرين منزل فقر آهي، جنهن تي رسڻ بعد سالڪ محبوب جي هستيءَ ۾ هڪ ٿي، هميشه جي حياتي حاصل ڪري ٿو.

مولوي غلام محمد ولد محمد خان زئيءَ جي فارسي رسالي ’منهاج العاشقين‘ جو سنڌي ۾ ترجمو شمس العلماء ڊاڪٽر دائود پوٽي ڪيو آهي، تنهن مان سسئي پنهنوءَ جا ڪنايا، هيٺ ڏجن ٿا.

پنهن، مان مراد آهي، ’مطلوب‘، يعني محبوب حقاني.

”سسئي“ مان مراد آهي، ’طالب حق‘ جو، اول طالب عدم جي پردي ۾ ناپيد هو؛ جڏهن پيدا ٿيو، تڏهن ’هئڻ‘ جي مڪان ۾ آيو.

”صندوق مان مراد آهي“ طالب جي بي خبري ۽ بي فهمي - جنهن ۾ ويڙهيل ۽ سانڍيل هجي ۽ درياهه جي دهشت جي ڪل نه رکي.

”درياه“ مان مراد آهي؛ ’حقيقي ماءُ جي جهولي‘ جا پناه وارن کي، پناه ۾ رکندڙ ۽ امن امان ڏيندڙ آهي.

”ڀنڀور“ مان مراد آهي؛ ’هيءَ دنيا يا جهان‘.

”ڪٽيءَ“ مان مراد آهي؛ ’مرشد ڪامل‘ جو طالب کي پنهنجي گهر يا پر ۾ نڀائي ٿو ۽ جڏهن نجي وڏو ۽ پختو ٿو ٿئي، تڏهن کيس پنهنجي گهر جو مالڪ ٿو بنائي.

”سسئي جي حسن“ مان مراد آهي؛ ’عمل صالح‘ يعني مڃاڻا ۽ نيڪ ڪم.

”سسئي جي بالغ ٿيڻ مان مراد آهي“ ’مرشد ڪامل جي حالت ۾ هڪجهڙو ٿيڻ‘ يعني ”فنا في الشيخ“ (مرشد ۾ گم ٿيڻ) جي درجي کي رسڻ.

”ڪٽيءَ جي پائرن جو ڪانئس سسئي جو سڱ گهرڻ“ تنهن مان مراد آهي ’دنياري ۽ نفساني خيالات‘.

”پنهنءَ جي مَشِيءَ جو ڀنڀور ۾ اچڻ“ تنهن مان مراد آهي ’محبوب حقاني جو طالب حق جي طرف خواهش جاري ڪرڻ جو سبب‘ ڇاڪاڻ جو ان جي پهچڻ ڪري، طالب جي ڪشش، مطلوب جي طرف پاڻان گهڻي ٿيندي. جڏهن پنهنوءَ جي مَشِيءَ يعني حق جي خواهش، طالب کي قولن ۽ فعلن ۾، مرشد ڪامل منجهه محو ڏنو، ان کي پنهنو، يعني حقيقي بادشاهه جي لائق پٺائين، تڏهن ڪيچ طرف خبر لکيائين.

”ڪيچ مان مراد آهي“ ’ملڪ وحدانيت جو‘، يعني ’قرار جي حوالي‘.

”آريءَ ۽ سوناريءَ عورت جو پنهنوءَ کي وچ ۾ مانع ٿيڻ“ تنهن مان مراد آهي ’طالب جا اڳوڻا ناپسند ۽ غير شرعي عمل‘. جڏهن طالب کي مطلوب ڦولن ۽ فعلن ۾ تمام سچو ۽ ثابت قدم ٿو ڏسي، تڏهن اهي وچ وارا عارضا (رنڊڪون) لتاڙي، سچي طالب وٽ رسي ٿو.

”ڪٿوري ۽ قافلا جي پنهنوءَ تنها سسئي جي دوستيءَ خاطر کٽيا ۽ جي جنهن جاءِ تان لنگهيا ٿي، تنهن کي خوشبوءِ سان ٿي واسينئون“ تنهن مان مراد آهي ’نيڪي‘ جيڪو حق جو طالب، پنهنجي محبوب حقيقي جي طرف سچو ۽ قدم ثابت آهي، تنهن واسطي مطلوب حقيقي، جهان منجه نيڪي جي خوشبوءِ پکيڙي ٿو.

”پنهنون جو ڪٿيءَ کان سسئي جو سڱ گهرڻ“ تنهن مان مراد آهي؛ ’ذات جي ڪشش ٿيڻ طرف صفات جي‘.

”آلٽ نه مڃڻ ڪٿيءَ جو“ تنهن مان مراد آهي، مطلوب کي طالب جي طرف ۽ پڪي ويساه ۽ يقين وارو ڪرڻ ۽ مرشد ڪامل جي طالب لاءِ، حق کي سفارش ڪرڻ.

”پنهنوءَ جو ڪپڙا ڌوئڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’طالب ۽ مطلوب ۽ مرشد جو هڪٿي حال ۾ ٿيڻ‘.

”پنهنوءَ ۽ سسئي جي شادي ڪرڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’طالب ۽ مطلوب جو وصال‘
 ”پنهنوءَ جي پائرن جو پيپور اچڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’هن زماني جا خاڏا، يعني نفساني فاسد خيال‘، جي هميشه حق جي طالب مٿان واقع آهن ۽ ڪڏهن به اچيو سر تي ڪرڪن.

”سسئي کي ننڊ اچڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’طالب جي غفلت طرف مطلوب جي‘.
 ”نشو ڏيڻ پائرن جون پنهنوءَ کي“ تنهن مان مراد آهي، ’مطلوب کي طالب جي غفلت جو احوال رسائڻ‘.

”پائرن جو پنهنون کي نيڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’طالب ۽ مطلوب جي وچ ۾ جدائي ۽ فراق‘ ۽ ناپسند ۽ غير شرعي ڪمن سببان، جدائيءَ جو تفرقو پوي ٿو.

”سسئي جو ننڊ مان سجاڳ ٿيڻ“ تنهن مان مراد آهي، طالب جو غفلت مان هوشيار ٿيڻ.

”سسئي جو ڪيچ جي طرف ڪاهڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’طالب جو ناپسند ڪمن کان پشيمان ٿيڻ ۽ حق جي طرف موٽڻ‘.

”سسئي جو سفر کي قبول ڪرڻ ۽ قبول ڪرڻا اهنجائي واٽ ۽ جبلن ۽ لڪن جي“ تنهن مان مراد آهي؛ ’طالب جو رات ڏينهن شريعت جي راه ۾ سعيو ڪرڻ‘.

”ڌراڙ جو سسئي وٽ رسڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’شيطان ملعون يا نفس امارو‘ جو طالب کي حق جي راه کان لالچائي گمراه ڪرڻ جي ڪوشش ڪري ٿو.

”ڌراڙ جي خوف کان سسئي جو ڌرتي ۾ داخل ٿيڻ“ تنهن مان مراد آهي، ’موتوا قبل ان تموتوا‘ (مرڻ کان اڳي مرو) يعني حياتيءَ جي حال ۾ پاڻ کي فنا ڪرڻ.

”بلو ڪپڙي جو باقي مٿي منهن زمين جي رهيو“ تنهن مان مراد آهي، ’فنا پنجانا اثباتي‘ يعني بعد فنا جي بقا ٿيڻ.

”موتڻ پنهنجيءَ مطلوب جو طرف سسئي طالب جي“ تنهن مان مراد آهي، ’غير کان موتڻ ۽ حق جي طرف رجوع ٿيڻ ۽ طالب جو پنهنجي نفس کي حق جي طلب ۾ تلف ڪرڻ‘. (اهي مطلوب خود طالب جي صورت وٺي ٿو.)

”وفاتي پنهنجيءَ جي ۽ سسئي جي مقبري منجهه دفن ٿيڻ“ تنهن مان مراد آهي، ”يُوصل الحبيب الي الحبيب“ (دوست کي دوست سان گڏيو ويندو). طالب ۽ مطلوب جو هڪ حالت ۾ گڏجڻ، جيئن پاڻي پاڻيءَ ۾، کير کير ۾، وچ ۾ ڪو ويڇو نه رهڻ ۽ طالب جو ’فنا في الله جي درجي کي پهچڻ‘، واللّٰه اعلم بالصواب.

واڌارو

سسئي- پنهنجيءَ جو داستان، سنڌ ۽ ڪيچ مڪران جي وچ ۾ هلندڙ واپار ۽ قافلن جي شاهراه واري ماحول تي ٻڌل آهي، جيڪو عربن واري دور ۽ پوءِ سومرن جي اوائلي دور ۾ ويندي پنجين صدي هجري (يارهين صدي عيسوي) تائين قائم رهيو. ڀنڀور (ديبل)، بحر شهر به اڃا موجود هو ۽ بلوچ قبيلن جي سنڌ ۾ اوائلي آمد پڻ انهيءَ دور ۾ ٿي. انهن اُهيڃائن مان ظاهر آهي ته هيءُ قصو ۱۱- صدي ڌاري سومرن جي اوائلي دور ۾ اُسرڻ ۽ وقت گذرڻ سان لس ٻيلي، ڪوهستان، ڏکڻ اوله سنڌ (ڪراچي ۽ ٺٽو) توڻي مٿي سنڌ ۾- يعني ته جدا جدا ايراضين ۾ جدا جدا لڻن ۾ ڳانڄڻ لڳو، جيڪي اڳتي هلي مستقل سر بنيا. يقيني طور چئي نٿو سگهجي ته اهي اصل لڻون ڪهڙيون هيون، جن ۾ سسئي جي داستان کي ڳايو ويو، مگر ’شاه جي رسالي‘ ۾ جيڪي سسئي جا پنج سر آهن، سي ڀانئجي ٿو ته انهن آڳاٽين ’لڻن‘ جا يادگار آهن. سومرن جي اوائلي دور ۾ غالباً سنڌ ۾ ’آبيري‘ راڳ هلندڙ هو ۽ هڪڙن ڳائيندڙن سسئي جي داستان کي انهيءَ راڳ ۾ ڳايو. رسالي جو ’سر آبيري‘ انهيءَ آڳاٽي ’آبيري راڳ‘ جو يادگار آهي، ٻي ايراضي ۾ ٻين هن داستان کي مقامي ’ڊيسي‘ لئي ۾ ڳايو ۽ رسالي جو سر ڊيسي انهيءَ جو يادگار آهي.

ساڳئي دور ۾ عرب- ايراني موسيقي جي سلسلي جو ’حسيني راڳ‘ سنڌ ۾ هلندڙ هو، ۽ ڪن راڳيندڙن سسئيءَ جو داستان کي ’حسينيءَ لئي‘ ۾ ڳايو، جنهن جو يادگار رسالي جو ’سر حسيني‘ آهي. حسيني راڳ ڏهين صدي هجري جي شروعات (۱۶ صدي عيسوي جي شروعات) تائين صوفين ۽ درويشن جي سماع وارين مجلسن ۾ مقبول هو ۽ سنڌ جي ڏاکڻ انهيءَ لئي کي پنجاب تائين مشهور ڪيو. تذڪره قطبيه جي مصنف، ۱۰۴۰ع کان ۱۰۴۰ع واري عرصي ۾ لاهور جي سماع جي محفلن جو ذڪر ڪيو آهي، جن ۾ سنڌي ڏاکڻ ’حسيني مقام‘ (حسيني راڳ) ۾ سنڌي ڏوهيڙا پڙهيا ۽ سامعين کي وجد ۾ آڻي ڇڏيو. لس ٻيلي واري ايراضيءَ ۾ سسئي جي داستان کي مقامي لئي ’معذور‘ ۾ ڳايو ويو، جيڪا هن وقت تائين لس ٻيلي ۾ مروج ۽ مشهور آهي. شاه جي رسالي ۾ سسئي جو سر ’معذوري‘ انهيءَ لئي جو يادگار آهي. رسالي ۾ سسئي جو ’سر ڪوهياري‘ غالباً ڪوهستان واري ايراضي جي آڳاٽي مقامي لئي جو يادگار آهي.

(ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ: سنڌي موسيقي جي مختصر تاريخ، پٽ شاه ثقافتي مرڪز، حيدرآباد سنڌ. سن ۱۹۷۸ع ص- ۹۵- ۹۶)

سُرُ سَسُئي آبرِي

داستان پهريون

۱

اَوَّلِ آخِرِ آه، هَلُئُ منهنجو هوتَ ڏي،
پورهيو سَندو پورهيتين، والي! ڪيمَ وِجاءِ،
سو مون ٿورو لاءِ^۲، جيئن جيئري ملان جَتَ ڪي.

۲

ڏري ۽ ڌاري^۳، سَتَ^۴ سَوَرَنَ جي سَسُئي،
پِپيائي^۵ پُنهُونَ ڏي، نِرمَلِ^۶ نِهاري،
لاکَنَ جي، لَطِيفُ^۷ چي، سُونَهَنَ^۸ سَتِي^۹ ساري،
پَرِيَتَتُو^{۱۰} پاري، مارَگَ^{۱۱} مَر مُنڌَ مِي.

۱- نيٺ ۲- احسان ڪر ۳- رٿاڙي ۴- سٽڪو، هارو ۵- پاسي پر لپتي ۶- پاڪ، صاف
۷- حسن ۸- ستيا واري ۹- دوستي ۱۰- رستي، راه.

جي سڃهائي^۱ سڪ، ته پڻ سڪي سسئي،
پيتائين پنهنوءَ سين، هڏ^۲ نه پگيس هڪ،
ان تڙ منجهان تڪ، ڏني پاڻ اڃ^۳ ٿئي.
۴

پسي جهاجه^۴ جمال جي، جنين پيتي پڪ،
اڀر اڳانجهو^۵ ٿيو، سور^۶ انين^۷ کي سڪ،
هڏ نه پگين هڪ، سدا سائر^۸ سير ۾.

محبَت جن جي من ۾، تن تشنگي^۹ تار^{۱۰}،
پي پيالو اڃ^{۱۱} جو، اڃ^{۱۲} سين اڃ^{۱۳} اڻيار،
پنهنون پاڻ پيار، ته اڃ^{۱۴} سين اڃ^{۱۵} اجهائين.
۶

محبَت سندو من ۾، پڻ پيالو جن،
پيڻ پڙجا^{۱۶} نام ڪو، ڪنهن جنهن^{۱۷} ڏام^{۱۸} ڏين^{۱۹}،
تنهن نهايت نام ڪا، جنهن سڃا سڃ وڃن،
تيلانن اڃ^{۲۰} مرڻ، سدا سائر^{۲۱} سير ۾.

سدا سائر سير ۾، اندر لهي نه اڃ،
پسڻ جو پرين^{۲۲} جو، سا سڀائي سڃ،
تيلانن^{۲۳} مرڻ اڃ، سدا سائر^{۲۴} سير ۾.

۲۰- پچائي، ڳاري ۲- اصل، بند ۳- سڪ، پيار ۴- گهڻائي ۵- زياد ۵a- انهن ۶- درياه
۷- اڃ ۸- گهڻي ۹- عشق ۱۰- وصال ۱۱- وڇوڙو، فراق ۱۲- پڙجاءِ، آرام ۱۳- اهڙي
ڪنهن ۱۴- ٻام، مڇ ۱۵- جلڻ، سڙڻ ۱۶- پرينءَ، محبوب ۱۶a- تنهن لاءِ، تنهن
ڪري.

ساجَنَ ڪارَڻِ سَڄَ، مَرُ قَبُولِي سَسئي،
 اَنڌَرِ جَنِينَ اُجَ، پاڻِي اُڇِيو اَنِ ڪِي.

۹

پاڻيءَ مَٽِي جُهوپَڙا، مُورِڪَ اُجَ مَرَنِ،
 ساهاڻا^۱ اوڏو سَڀرين، لوڇي^۲ تان نَه لَهَنِ،
 دَمَ^۳ نه سَڃائَنِ، دانهون ڪَن مَنَنِ^۴ جيئن.

۱۰

سَسئيءَ ڪينَ سَمجھيو، اوري^۵ آريءَ ساڻ،
 ڪَري پيڪَ^۶ پُنهونءَ سين، پاڌاريائين^۷ پاڻ^۸،
 جَبَ وِڃايو ڄاڻ^۹، ٻانيسَ ٻَروڇنَ سين.

۱۱

لڳي ڪوسو واءُ، لوڪَ مِرُوڻِي لَهسيو^۱،
 اِينِ^{۱۱} مَنجهان آئيو، ’هَڻي هَڻي‘ جو هُڳاءُ^{۱۲}،
 طَيُورَن^{۱۳} تَنواريو، پُنهونءَ پُڄاڻاءُ،
 رَسِيو سَوُرُ شَبانَ^{۱۴} ڪي، وُحُوشَنِ^{۱۵} وُتاءُ^{۱۶}،
 مِرُوڻن مَوَتُ قَبُولِيو، اَپَرِ اَفسوساءُ،
 بَرِ پُڻ ڪَن بُڪاءُ^{۱۷}، اُڪَنڊيا آريءَ لَئي گهڻو.

۱- ساه کان ۲- ڳولي ۳- ساه، روح ۴- ڦريلن ۵- احوال ڪري ۶- ديدار ڏيڻ- دوستي

۷- پڌرو ڪيائين ۸- خودي ۹- عقل ۱۰- سڙيو ۱۱- آسمانن ۱۲- آواز ۱۳- پکين ۱۴- ڌنار

۱۵- وحشي، جهنگلي جانورن ۱۶- وتان، کان ۱۷- واويلا، روڄ راڙو.

مَهْدِ ۱ مُحتاجي ۲ ڪري، پُنيءَ پيرُ ڪٽيج،
 ڪُپلياڻي ۱۲ ڪيچَ ڏي، حُجَ ۴ مَ هلاڻيج،
 پاڻان ڌار پريتڻو، * سَسئي! ساڻ ڪٽيج،
 اوڏي عزازيل ۶ ڪي، ويجهي تان مَ ويجهج،
 ناآميدي ۷ نيچ، تہ اوڏي ٿيڻن آميدَ ڪي.

۱۳

مَهْدِ ۱ مُحتاجي ڪري، حُجَ وِجائي هَل،
 عذرخواهيون ۸، عاجزون، سَسئي! ڪنهن مَ سَل،
 ڏونگرَ ڏورن ڏاکڙو، لَنءُ ۱ ريءُ ۱ ڪونهي لَل ۱۱،
 اِيءُ ڀلائيءَ جو پِل ۱۲، جيئن پاسي ٿيڻ پان کان.

۱۴

ويہ مَ، مُندا ۱ پنيور ۲، ڪر ڪو واڪو وس، *
 ليڙن ۱۲ جو، لطيفَ چي، ڏونگرَ ڏيندءِ ۱۳ ڏس،
 پنهون اُٿي پَس، سرَ پير هلي، سَسئي!

۱۵

ويہ مَ، مُندا ۱ پنيور ۲، ڪر ڪو واڪو وس،
 ٻانهي ٻاروچن جي، گولي! چڏ مَ گس،
 ڏورن منجهان ڏس، پوندءِ ۱۴ هوت پنهونءَ جو.

۱۔ مهند، اڳيان ۲۔ عاجزي ۳۔ ڪسنگي، خراب سنگت واري ۴۔ حجت، دعويٰ ۵۔
 خوديءَ کان * لاطع عشق ۶۔ شيطان (نفس) ۷۔ محرومي، دنيا ترڪ ڪرڻ ۸۔ آزيون
 نيزاريون ۹۔ عشق جي لغار ۱۰۔ کان سواءِ ۱۱۔ مزر ۱۲۔ ڦل، جوهر، چڱائي ۱۲۵۔ اٺن
 * دانھون ۱۱ ٻيا حيل هلا، هٿ پير هڻ، ۱۳۔ توکي ڏيندا ۱۴۔ توکي پوندو.

ويہ مَ، مُنڌا پَنپور مَ، ھاڙي^۱ ھڏ مَ ھل،
ڪوڙي ڪڇ مَ ڪڏھين، سڄي ڳالھ مَ سل،
جانب لڙي مَ جل، سور وِسار مَ سسئي.

۱۷

نا اُميديءَ نَجھري^۲، پيھي پَسُ الله،
چتو رِبانِي راھ^۳، مُرادُن^۴ مَخفي^۵ ڪيو.

۱۸

سُکين ٿِيءُ مَ سَنري^۶، پسي ڏک مَ ڏر،
پَتِي ڪَر^۷ مَ پانهنجو، گھوري! اڏ مَ گھر،
ماري^۸ ھڏ مَ مر، مَچڻ^۹ جيءُ جيارين.

۱۹

سُکين ٿِيءُ نه سَنري، ڏکين تان نه ڏري،
اوري ھڏ نه اُپئي، پُري^{۱۰} تان نه پري،
سَرَتِيُون! تو نه سَري^{۱۱}، ٻنهي ريءَ ٻانڀڻ ڪي.

واڻي

تَن مَن منجه تَنوار، هو يار! سدا آهي سِڪَ جي.
تِشَن چڻڪَن^{۱۲} چت مَ، جيئن سا گھنديءَ^{۱۳} لار^{۱۴}.
هو يار! سدا آهي سِڪَ جي.

۱- نادان، ھاڙو جبل ۲- مڪان، جاءِ ۳- الله جي واڻ، طريقت جو رستو، صراط
المستقيم ۴- اميد، طمع ۵- ڳجهو، لڪل ۶- خوش ۷- ميدان ڪر، ڊاهي ڇڏ
۸- مثل! ۹- مٿان ۱۰- وڃي ۱۱- گذريا چارو ٿئي ۱۲- اٿن، هرن ۱۳- چڙو، گھنڊڻي
۱۴- چڙي جي اندران آواز ڪرڻ لاءِ ٻڌل هئو.

لڳي اڃَ اَڪِينَ کي، سگهو موٽُ ستارَ،
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 پسان ڪينَ پريٽڻو، ڪاڏي پُرتَ پَچارَ!
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 بُندياڻي پَنپورَ ۾، آهيان آهڻان^۱ ڌارَ،
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 مون کي چڏِ مَ چَپرِين، آرياڻي آڌارَ!
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 ڏيان خيز^۲ خزانَ ۾، بي^۳ تو مَنجِهَ بهارَ،
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 مُضِرَهِ تان مون کي ڪِيا، حَڪِيمَن هَزارَ،
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 دَوا آهيَن دِلَ جي، وارو، واقفَ ڪارَ،
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 آڻي ڏي عَلِيلَ^۴ کي، مَعجُونُون، موچارَ^۵،
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.
 آهي عَبْدِاللطيفَ کي، تنهنجي، پي^۶ پَچارَ،
 هويارَ! سدا آهي سِڪَ جي.

۱- تات ۲- اوهان کان ۳- ٽپو، چال ۴- کان سواءِ ۵- نقصان ۶- بيمار ۷- اي سهڻا

۸- پرين، محبوب.

داستان بيه

۱

پسي ڏونگر، ڏاه ۱ جمر ۲ هلڻ ۾ هيٺي وهين،
 لانچي ۳ لڪ، لطيف چي، پٺيءَ ڪيچين ڪاه،
 ان وارڙتي ۴ ور جي، آسر هڏ ۵ م لاه،
 پڇي پورج ۶، سسئي ۱ بلوچاڻي باه،
 جو آڪئون اوڏو آه، سو پرين پرائون م چهو ۷.

۲

هٿان کڻي هٿ، جن رکيو ۶ سي رسيون،*
 ساڃن سونهن سرت ۸، وڪائي ۹ ويجهو گهڻو.

۳

جيڪس ۱ ياد ڪياس، ور وڃي وٽڪار ۱ ۾،
 جلد جريدي ۱۲ پند ۱ ۾، آديون ۱ آج ٿياس،
 وڃي ڪيچ پٺياس، باروچاڻيءَ باجه سين.

۱- ٻانهي ۲- مٿان ۳- ڳولي ۴- وڃج ۵- وڙن واري، لائق مهربان ۶- (هاڻي) چنو ۷- دل لڳائي * جن هن دنيا کان منهن موڙي، آخرت موچاري ڪرڻ لاءِ خيال ڪيو، سي وڃي منزل مقصود کي رسيون ۸- عقل ڪل ۹- وڪ کان ۱۰- شايد ۱۱- وٽرا، لس ٻيلي جي هڪ جهنگ جو نالو ۱۲- اڪيلي.

واقف نہ وٽڪار جي، باري سڄن^۱ بر،
 ور وسيلو سڀرين ٽڪيس ڏوري ڌر،
 لهج، لعل لطيف چي، ڪانڌا مٽيءَ جي ڪر،
 ولهي^۲ ڪري، ور، مڃڻ مارڳ چڏين.

۵

واقف نہ وٽڪار جي، آڳ نہ ڏيه ڏنوم،
 ڏونگر ڏوراپن سين، ڪاتيءَ ريءُ ڪنوم،
 جيلانهن^۳ محب منوم، تي^۴ چلون ڪريان چڙين.

۶

واقف نہ وٽڪار جي، پاڻيءَ ڪنيم نہ پاڻ،
 جبل جلدائون^۵ ڪري، تڪ ڏيڪاري تاء،
 لڳي لڪ، لطيف چي، معذورن^۶ مٽاء،
 اتي اوڏو آء، جت، هوت! هيڪلي آهيان.

۷

واقف نہ وٽڪار جي، جت جبل جوراڻو^۷،
 اتي عبداللطيف چي، سڄي^۸ سفر سٿاڻو^۹،
 پهروڻي^{۱۰} پاڻو^{۱۱}، سولو ڪريپن ساڻ جو.

۱- سڄن ۲- خبر ۳- نياڳي، سڄي ۴- چاڪاڻ جو ۵- منهنجو مٿو آهي ۵a- تنهن ڪري ۶- اچلون، ڊوڙ ڊڪ ۷- سختيون ۸- هيٺين ۹- سخت، زوراور ۱۰- سڄي ۱۱- خطرناڪ ۱۱a- پهريون ئي ۱۲- پڻ، پٿر، سنگ- ميل، منزل جو نشان منزل.

وڌا وڻ وڻڪار جا، جت جاڻو^۱، جمر^۲، جر^۳،
 ڪوسا تپن ڪڪرا، ٻي دمدمر تپي ڌر^۴،
 ويچارِي ڏي^۵ وڙ، پير نه لهي پرينءَ جو.

۹

وڌا وڻ وڻڪار جا، جت نانگ سڄن نيلا،
 اتي عبداللطيف چي، ڪيا هيڪلين حيل،
 جت ڪڙم نه ڦيلا، اُت رسيج رهبر! راهه ۾.

۱۰

ويچاريءَ وڻڪار، آڳ نه ڏٺو ڪڏهين،
 مهر نه هئي ماڙهين^۶، هو سڀ هندوڪار^۷،
 جت ڪيائين يار، سورن ڪارڻ، سرتيون!

۱۱

واقف جي وڻڪار جا، * وڻءُ^۸ تين جي سڌ،
 ساڻين سان، سيد چي، لڏو لڏي گڏ،
 نيڻي نمائيءَ نجهرو، اوڻين پاسي اڏ،
 سڪ ڀنڀور^۹ جا چڏ، ته ڪاهي رسين ڪيچ ڪي.

۱- لئي جو وڻ- جبل جو نالو ۲- بيد جو وڻ ۳- خوشبودار پوتو ۴- ڌرتي، زمين ۴a- ڏني

۵- ڦيرا ۶- جتي بستي ڪانه آهي ۷- ماڻهن ۾ ۸- رهزن جي جاءِ * طريقت جي راه جا

صاحب، مرشد ۹- وچ ۱۰- هن دنيا.

وَدَا وَنَ وَثِڪَارَ جَا، چِهَنُون جِتِ چِيهًا،
 مَنَزَلُ دُورُ، مَنُ تَنَهَا، * اَتِ بُولِيُون ڪَن بِيهًا،
 راڻي پيرَ رَتُ ڪِيَا، لَکِي لَڪَ ڏِيهًا،
 لَڪَن جُون لِيهًا،^۱ لوڙهيا لالَ لَطِيفُ چي.

وائِي

هو جي هَلِيا هوتَ سونهارا،
 مُون نَه وَهِيٽا،^۲ پَنهُونءَ سَگِيٽا،
 سَسِيٽِي پُچِي سَاتَ جَا، اوطاقُون اوتارا،
 مُون نَه وَهِيٽا، پَنهُونءَ سَگِيٽا،
 اَن ڪي ويندا گَڏيا آرياڻي اِهَ پارا،^۳
 مُون نَه وَهِيٽا، پَنهُونءَ سَگِيٽا،
 تَلِيُون، تَوَنَر، هَلَوِيُون،^۴ مِينِ سِرِ موچارا،
 مُون نَه وَهِيٽا، پَنهُونءَ سَگِيٽا،
 مُون ڪي نيندا پاڻ سين، ڪامِلَ ڪَرُ اجارا،^۵
 مُون نَه وَهِيٽا، پَنهُونءَ سَگِيٽا،
 اَدِيُون! عَبدُاللطيفُ چي، دوسَ آيا دِلدارا،
 مُون نَه وَهِيٽا، پَنهُونءَ سَگِيٽا.

* پنڌ پري ۽ آءُ اڪيلي ۱- ٻاٻِيها، پڪيءَ جو قسم ۲- ڏينهان، ڏينهن جو ۳- تڪليفون
 ۴- وس ۾ ۵- ماڻت ۶- انهن ٻارن يا نشانين وارا ۷- اٺن سينگارڻ جا زيور ۸- اٺن
 ۹- سسيون ۱۰- خاندان اڃاريندڙ، نالو ڪيندڙ.

داستان ٽيون

۱

پُنھون چڏيو پوءِ،^۰ جانبُ جبلِ ڳولپين،
 تيلاهين تنگون^۱ ڪرپين، جيتاهين تون جوءِ،
 ساڃن سڄَ نهارين، ڏکي! ڏوھ ڪيوءِ،
 هاڙهي هوت نه هوءِ، وري پُڄُ ويٺين^۲ ڪي.

۲

وَرِي پُڄُ ويٺين ڪي، سندا پُنھونءَ پار،
 ساڃن سڄَ جمار، ڏکي! ڏورج ڏيل^۳ ۾.

۳

ڪونهي اُت ڪوهيار^۴، جت تو، پوري ڀانئيو،
 پنڌ مَ ڪَرِ پهاڙ ڏي، وجودُ ئي وڻڪار،
 ڌارينان^۵ ڀانئج ڌار، * پُڄُ پريان ڪر^۶ پاڻ. تون.

۴

سڀئي ساري، سسئي! گهر ڪُنڊون تون گهز^۷،
 وڃي ڏور مَ ڏور، ڌران منجه^۸ دوستُ ٿيو.

0 پرتي، پنتي ۱- ڊڪون ڊورون ۲- جن هڪ هنڌ ويهي اندر ۾ الله ڳوليو آهي ۳- بدن،
 جسم ۴ اندر ۵- جبل جو رهاڪو، محبوب ۶- پرايا، ٻاهريون شيون * ڌارين شين کي ڌار
 سمجه ۶- واسطي لاءِ، خبر ۷- ڳول، چٽائي نهار ۸- دراندان، وجود ۾.

دران منجه دوست، ٿيو، موٽي پُڄ پاھين^۱،
عَبَثُ^۲ اڳاھين، وڃيو ڪوڪين^۳ ڪانڌ ڪي.

۶

وڙيم^۴ سڀ وٽان، پار ڪارڻ جت جي،
”والله بڪل شيءَ مُحِيط“^۵ ايءَ آريائيءَ اھيجان،
سڀ ۾ پُنھون پاڻ، ڪينھي ٻيو پروج ري.

۷

جان پيهي ڏنم پاڻ ۾، ڪري روح رهاڻ،
تان نہ ڪو ڏونگر ڏيھ ۾ نہ ڪا ڪينجڻ ڪاڻ،
پُنھون ٿيس پاڻ، سڀئي تان سور هئا.

۸

پر گھران^۶ پاسو ڪري، پُڄ پريان ڪر پاڻ،
سو تان تونھين ساڻ، جنھن لئي جفائون ڪرين.

۹

سوئي کڻيو ساڻ، سوئي ڏورين سڀئي،
ڪڏھن ڪنھن نہ ڪيو، ڄڻ^۷ منجهان ڄاڻ^۸،*
پُڄ پريان ڪر^۹ پاڻ، تہ تون تائين لھين.

۱- ٻنٽي ۲- اجايو ۳- ڪوڪون يا سڌ ڪرين ۴- ڳوليم ۵- سڀڪا شيءَ الله جي

گھيري (قبضي) ۾ آھي ۶- پراڻي گھر مان، غير کان ۷- هلڻ ۸- علم، واقفيت، پروڙ

* گھسي، هلي، ڦري، ڪجهه ڪين پروڙيو. ۹- لاءِ، واسطي، خبر.

جو تون ڏورين ڏور، سو سدا آهي ساڻ تو،
 لالڻ لئي،^۱ لطيف چئي، منجهي ٿي،^۲ معذور،
 منجهان پئي پروڙ،^۳ تو منجه آهي تڪيو.^۴

۱۱

وڃين چو وٽڪار، هٿ نه ڳولين هوت کي،
 لڪو ڪين، لطيف چي، ٻاروچو پئي پار،
 ٿي ستي، ٻڌ سندر، ڀرت پنهنوءَ سين پار،
 نايو نيڻ نهار، تو ڀر ديرو دوست جو.

۱۲

ڪوڙيون پڇن ڪيچ، هوت نه پڇن هتهين،
 جن پنهنوءَ سين پيچ، تن پيرين پنڌ وساريو.

۱۳

هل هنئين سين هوت ڏي، پيرين پنڌ وسار،
 قاصدياڻي ڪار، ڪين رسائي ڪيچ کي.

۱۴

هل هنئين سين هوت ڏي، پيرين ڪر م پنڌ،
 راڻي^۷ پڇ م رند^۸، رڙه، روحاني سسئي!

۱- لئي، لاءِ ۲- اندر ۾ جهاتي پائي ۳- پتو، نشان ۴- ماڳ، ديرو ۵- هتهين، هتي
 ۶- قاصد وانگر نياپي پهچائڻ سان ۷- جبل جي واري ۸- پير

هَلْ هِنئين سين هوتَ ڏي، چَپرِ هَڏَ مَ چُلُ^۱،
آريائي اَمَلُ، ڪايا^۲ ۾ ڪانڌُ ٿيو،

۱۶

هَلْ هِنئين سين هوتَ ڏي، چَپرِ چُلُ مَ تُون،
منجهان لڏو مون، ڪوهيارو ڪيچَ-ڏڻي.

۱۷

هَلْ هِنئين سين هوتَ ڏي، سِسي ڪُڻ مَ ساڻ،
جَنِن پانڻيو پاڻ، سي آرياڻيان^۳ اوري رهِيون.

۱۸

ڪجي پَنڌ، پُڄان تو، ڪيچِين ڪارڻ ڪيئن؟
بيخود هلجَ بَر ۾، آئون ٿو چُٿان^۴ ايش،
سِڪڻُ ساڄنَ سِينءَ^۵، مَتان، مُني! چڏپِين.

۱۹

مَتان، مُني! چڏپِين، پريَتڻو پاڻان،
ڇاپن^۶ جيئن ڄاڻان^۷، تون پڻ هوڻج تَن جيئن.

۲۰

مَتان، مُني! چڏپِين، پاڻان پريَتڻو،
ڪٿوريءَ ڪٿو، مڙهي مڙهڻج^۸ مُنهن ۾.

۱- ٽپ، چالون ڏي ۲- بدن، جسم، اندر ۳- آريءَ جي ملڪ کان ۴- چوان ۵- ساڄن
ملن تائين ۶- چمن ۷- جازا ٻار ۸- لڳائج.

وائي

غَفَلَتَ يَارُ گُنايو، ٻَري جيڏيون!

ڪيئن ڪريان آئون، ڪُھ ٿيو.

سُتيس تان ساڻ ويو، اُتيس تان ڏکُ آيو،

ڪيئن ڪريان آئون، ڪُھ ٿيو.

پُڄان پوءِ پُنهونءَ ڪي، عَبتُ تان اُن کائيو،^۱

ڪيئن ڪريان آئون، ڪُھ ٿيو.

هوت. هلندي جا ڪئي، سا مُون ڳالھ سُٺايو،

ڪيئن ڪريان آئون، ڪُھ ٿيو.

داستان چوٿون

۱

هيڃ^۲ هوندو جَن، سي ڪيئنءَ وِندِر^۳ وينديون.

ويهو وِچ رَهَن، شَھسِين سَڌَن وارِيُون.

۲

سَڌائِتي سَپَڪا، بَڪَ نہ باسي^۴ ڪا،

جيھيءَ تِيھيءَ ذاتِ جي، جُنُش^۵ ڪانھي جا^۶،

مُون سِين ھُلي سا، جا جيءُ مِئو نہ ڪَري.

۱- ڪوھ، ۲- اڃايو کايو، پيٽ جي پوڄا ڪريو ۳- سڪ، ۴- جبل (پ جبل جي

ھڪ ننڍيءَ جو نالو) ۵- قبول ڪري ۶- چُرپر، ھلڻ، چرڻ ۷- جاءِ ماڳ.

ڪيچ نه جُنڀڻ^۱ جاءِ تہ ڪا هلي هوتَ ڏي،
مُون سين هلي ساءِ، جا جيءُ مِئو نہ ڪري.

۴

آڻڻ^۲ ۾ پَريائڻ^۳، هو سَلِيَنِي جِيڏِين *
مُون سِپاڳِيءَ ساڻ، ڪيرَ چُلندي چَپَرِين.

۵

سُڪَن واري سڌ^۴، مَتان ڪا، مُون سين ڪري،
اَنڌرُ جَنِين اڏ، ڏونگرَ سي ڏوريندِيُون.

۶

ڏونگرَ نہ ڏوري، سِڪڻَ جون سڌون ڪري،
ويئي گهر گهورِي، مَتان پَرِين چنڊڙو.

۷

وَرِيَتِيُون^۵ ورو، آئون نہ ورندي وَرَ ري،
جاڏِي^۶ هِنَ جَپَلَ جو، تانگهينديس تَرو،
جَتَن ساڻ ڌرو، نِينهَن نِييرَڻ^۷ نہ ٿِي.

۸

وَجو سَپَ وري، آئين^۸ جي وَرَن واريُون،
قورائي^۹ فِراقَ جي، سَجي ڳالھ ڳري،
بُنيان جَن پَري، * ڏونگرَ سي ڏوريندِيُون.

۱- چُرڻ، هلڻ ۲- ڪٽڻ جي جاءِ (گهر) ۳- محبت * آڻڻ ۾ گهر ويئي سڀني سرتين
عشق جي دعويٰ پي ڪئي. ۴- ريس، خواهش ۵- ورن يا مڙسن واريون ۶- ٿلهي، وڏي،
سخت ۷- فيصلو ڪرڻ، عشق ڪرڻ ۸- اوھين ۹- جدائي، تڪليف * جن اندران يا
گهران ٻاهه لڳي.

وَجُو سَپِ موٽِي، ائين جي وَرَنِ وارِيُون،
 ڪانه هلندي ڪيچَ ڏي، ڪريو مَ ڪوٽِي،
 ڪڍيم ڪاچوٽِي، وڌم جوڳُ جتن لئي.

۱۰

اڄُ مَلِيندِيسَ^۱، ماءِ! ڏاڃا^۲ ڪُنڊيسِ ڪپڙا،
 جيڃان! جوڳياڻي ٿيان، مون کي جهلَ مَ پاءِ^۳،
 هوتَ ٻروچي لاءِ، ڪنن ڪنرَ پائيان.

۱۱

عناتا^{۱۱} اُتاهين، جاني^۷ جڙي ٻنڌ^۸،
 آهي گهڻو آهڪو، فقيريءَ جو ڦنڊ^۹،
 چڪين تہ چريو ٿيپن، ميخاني جو منڌ^{۱۰}،
 ڪين ڪڍو ڪنڌ^{۱۱} منجهان سڱ^{۱۲} سيد چي.

۱۲

مون کي پانڻي پاڇ^{۱۳}، ڏيرَ ڏوراڻا^{۱۴} هليا،
 آڳيان اُٿي اُن جي، خوبَ نہ پڪمِ ڪاڇ،
 ميڙي آپ^{۱۵} سرٿيون، نہ ڪي ڳايمِ ڳاڇ^{۱۶}،
 سا مون هٿان نہ ٿئي، جيڪا رَسَمَ راج،
 آيل! ائون آڪاڇ^{۱۷}، ٻولُ ٻروچي وِترُو^{۱۸}.

۱- لانگوٽي ۲- ڌوئنديس، ڀنڀوٽ هٽنديس ۳- گيتروءَ رتا ۴- منع نہ ڪر ۵- جوڳين وارا والا ۶- اي عنايت (جاني ڏيري جو پٽ) ۷- محبوب يا عنايت جو پيءُ جاني ۸- قابو ٻنڌ ۹- مندر، ڍنگ ۱۰- شراب ۱۱- ڳچي ۱۲- لاڳاپو ۱۳- پڇايل زال يا پاڇائي ۱۴- ڪاوڙجي ۱۵- پنهنجيون ۱۶- ڳيت، راڳ ۱۷- نالائق، بيڪار ۱۸- بهتر، چڱو.

۱۳

تو جو ٻول، ٻروچ! ويهي ڪيو وٽڪار ۾،
سوئي پارچ، هوت! ولهيءَ^۱ مون معذور سين.

۱۴

پهرين تون پارچ، پارڻ پوءِ پنهنوءَ تي،
ٻول مَ وساريچ، هو جو ڪيو هوت سين.

۱۵

توسين ٻول پنهنوءَ^۲ سَهين ساڃن جي ڪري،
ڪنڊين توءَ^۳ ڪهون^۴، جي نالو گيڙيءَ^۵ نينهن جو.

۱۶

سڻي ٻول سندان، جم سَمهن سَسئي^۱،
ڪنڊين ڪه ڪيڻان^۲، جُه^۳ سي اُن اورانگهيا^۴.

۱۷

سجَ اَلتي^۱، سَسئي، رَتَ ورتو^۲ روءِ،
ٻهي^۳ نه پانڌي ڪو، جنهن ڪَر^۴ پُچي لوءِ^۵،
مُڙهي وڃي توءَ^۶، موٽڻ جي ڪانه ڪري.

۱۸

چَلان^۱، منجهم نه چاڪَ^۲، پُران^۳، پُونم پُرڪڻا^۴،
مَتان ڪا مُنڌ ڪري، موٽڻ جي مذاق^۵،
چِتُ سَندو مون چاڪَ، هاڙهي هڏِ هڻي ڪيو.

۱- مسڪين ۲- گهڻو ۳- تنهن ڪري ۴- ڪاهون، مسافري، ڪشالا، ۵- ورتي ۶- هنن ڪي، ڪن ۷- جيڪڏهن جيڪي ۸- نه پايا ۹- لٿي ۱۰- رت جي رنگ جهڙو ۱۱- هر خيال، ساڻي ۱۲- جيڪر، خبر ۱۳- مڪان، جاءِ ۱۴- تنهن ڪري تو ڏانهن ۱۵- ٻپ ڏيان ۱۶- طاقت، توفيق ۱۷- هلاڻ ۱۸- لهڻ ۱۹- لٽولي.

پيرين پيٽر پُرڪٽا، رَم ۾ گهڻو رنوم،
 پاراتو پرين کي، ٽپي تان نه ڏنوم،
 چڪي^۱ تي^۲ چيوم، ”سواهر“^۳ سڄين.

۲۰

چڪيءَ کي چئي، ڪا جاڳائي جيڏيون!
 ويٺو ساڻ وهي، تو ننڊا ئي^۴ نه لهي.

۲۱

چڪس سڀ چئي، مارهو شهر پنيور جا،
 سا موٽي ڪين مٽي، جنهن جو جانب جت وٺي ويا.

۲۲

موٽڻ جا مڌڪور، جان کي چيس جيڏين،
 پريت^۱ پهرين پور^۲، نيٽي پهچائي پنهنوءَ کي.

۲۳

موٽڻ جي مصلحت، مون کي ڏيو م، جيڏيون!
 نهارينديس نڪري، آرياڻي آلت،
 ڪنڊيس اوٽ^۸ عيب جي، * لکن ڏيئي لت،
 سرتيون! شريڪت^۹، ائون ڪيئن آگن^۱ سين ڪريان؟

۱- ٽڪجي ۲- تنهن ڪري، ۳- سٺو مدگار ۴- نند جو خمار ۵- ماڻهو ۶- ڌوڻياڻي
 ۷- پهرئين پيري، شروعاتي خيال ۸- پردو، ڍڪ * پنهنجن خامين ۽ خطائن جي تلافي
 ڪنديس ۹- ماڻهي، برابري ۱۰- آقائن، رئيسن.

موتِي مَران مَ، ماءِ! موٽڻ کان اڳي مَران!
لُچي لالڻ لاءِ، شال پُونديس پير تي!

۲۵

نِماڻيءَ جي نِجھري^۲، رُڻ ۽ رازو،
ڪُنل جي ڪَلبَ مَ، قُربَ جو ڪاڙهو.
هوٽن لئي هاڙهو، سڀ رڳينديس رت سين.

واڻي

مَعْلُومُ حال، حَبِيبَ! مُون کي دَرْدُ قَدِيمِي، وڙ!
دَرْدُ جَدِيدِي^۳، حُبَّ حَبِيبِي^۴.
آلُودِي^۵ آزار کان، تو رِيءَ ٿيس، طَبِيبَ،
دَرْدُ جَدِيدِي، حُبَّ حَبِيبِي.
شادي^۶ ڏين صِحَتَ جِي، غَمِي لاه، غَرِيبَ،
دَرْدُ جَدِيدِي، حُبَّ حَبِيبِي.
آنهيان^۷ ٿي آهون ڪَريان، نَعرو^۸ مَنجِه نَصِيبَ،
دَرْدُ جَدِيدِي، حُبَّ حَبِيبِي.
ڪاهل آهيان ڪُوڙِي، رَسِي لاه، رَقِيبَ^۹،
دَرْدُ جَدِيدِي، حُبَّ حَبِيبِي.

۱- پيرو، پير جو نشان ۲- گهر، مڪان، جاءِ ۳- نئون ۴- محبوب جي ۵- قاتل، گرفتار
۶- خوشي ۷- اوهان کان، اوهان لاءِ ۸- دانهون، روج رازو ۹- نگهبان (خدا جو هڪ
نالو).

حاذِقُ^۱ آهين هن جو، آچين شالَ عَجِيبَ،
 دَرْدُ جَدِيدِي، حُبَّ حَبِيبِي.
 دَوا آهينِ دل جي، پُچ پُچ رَهِيَسِ^۲، طَبِيبَ،
 دَرْدُ جَدِيدِي، حُبَّ حَبِيبِي.
 آلا! عَبْدُاللطيفُ کي، ڪوڙي لاءِ^۳، قَرِيبَ،
 دَرْدُ جَدِيدِي، حُبَّ حَبِيبِي.

داستان پنجون

پيڄي جان پَنپورَ کان، ڏونگرُ ڏوريو مُون،
 ڪاهي رَسِيَسِ ڪيچَ کي، جتي پاڻ پُنهون،
 سَيَتَ^۴ آهين تون، قضا ڪندين ڪن سين؟*

۲

پيهي جان پاڻ ۾، ڪيمِ رُوحَ رهاڻ،
 تہ نڪو ڏونگرُ ڏيم ۾، نڪا ڪينجين ڪاڻ،
 پُنهون تيسِ پاڻ، سَسئي تان سُرَ هئا.

۱- هوشيار طبيب ۲- پڇي پڇي ٿڪي آهيان ۳- سيني سان لاءِ، پاڪر پاءِ ۴- هر هنڌ
 * تون هر شيءِ ۾ وسين ٿو، تنهن ڪري تون فتويٰ يا سزا ڪنهن کي ڏيندين
 ۵- جيسين تائين سسئي هيس.

ڏنا جيئڻ لئي، جيڏيون! ڏيرن مون کي ڏک،
پنڳيس جان پنپور کان، تان سور مڙهي سڪ،
لئي مون تان لڪ، پنهنون ٿيس پاڻهن.

۴

پنهنون ٿيس پاڻهن، ويو سسئيءَ جو شرم،
هيڪليون هلن جي، پيچي تن ڀرم،
جو وندر ۾ ورم، سو سودو سرپس هتهين.

۵

پنهنون ٿيس پاڻهن، ويو سسئيءَ جو سينگار،
”من عرف نفسه، فقد عرف ربه“، اهوئي آچار،
جو وندر ۾ واپار، سو سودو سرپس هتهين.

۶

پنهنون ٿيس پاڻهن، ويهي سسئيءَ جي سونهن،
”خلق آدم علي صورته“^۸ آيءَ وکن منجه ورونهن،
چريءَ^۹ منجهان چونهن^{۱۱}، کڻي هوت هنج ڪيو.

۷

ويهي سونهن سسئيءَ جي، پنهنون ٿيس پاڻ،
سپن جي، سيد چي، آهي ات اماڻ^{۱۲}،
پنپور جا پاڻ^{۱۳}، آڏا عجيبن کي.*

۱- جهولو، تڪليف، اٽڪ، رنڊڪ ۲- حجاب ۳- سودو واپار ۴- ملڻ ۵- جنسار روپ
۶- جنهن پاڻ کي سڃاتو، تنهن ڄڻ پنهنجي رب کي سڃاتو (حديث) ۷- روش، فيصلو
(اهائي روش يا ڳالهه پوري آهي) ۸- خدا آدم کي پنهنجي صورت مطابق خلقيو
آهي (حديث) ۹- وائي، آواز ۱۰- مست ۱۱- چاه ۱۲- جاءِ ۱۳- جايون، ٿاڪ (تعلقات)
* دنيا جا تعلقات محبوب جي ملڻ ۾ رنڊڪون آهن.

وَهَمَّ وِرْسَايَسِ^۱، پُنْهون آئون پاڻ هُئي،
 پاڻ وِجائِمِ پانهنجو، پئي پريان جي پاس،
 رتي علمَ نه راس،* ڌاران پَسَنَ پرينءَ جي.

۹

قافُئون^۲ ڪاهيندياس، موٽان تان ڪَر^۳ ميهڻو،
 ٻانهي ٻاروچن جي، سَگُ نه ساهيندياس^۴،
 ”الفِرَاقُ أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ“، هتي نه هوندياس،
 آه^۵ نه لاهيندياس، جيئري جَتُ ڏسي مران!

۱۰

جيئڻ جَتَ ڌاران، مَعذُورِ جو مَسَ تِهي،
 چانگن^۶ سِر^۷ چڙهي ويا، ساڻي سَوارا^۸،
 اڪيون اوتارا، پَسِيو رُونِ پُنْهونءَ جا.

۱۱

هيڪَر هُئڻ^۹ چڏ، ته اوڏي ٿيپن عَجِيبَ ڪي،
 ”مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ“^{۱۱}، نيئي آجها اوڏاهين اڏ،
 تَه هوتُ تونِهين ڪان هڏ، پرين پاسي نه ٿي.

۱- پُلايس، ^{۱۱} ڏنيوي علم ڪسيري برابر نه آهي. ۲- قاف (جبل) کان ۳- ڪُتنب

۴- دعويٰ ڪنديس ۵- فراق موت کان به وڌيڪ سخت آهي (عربي چوڻي) ۶- آس، اميد

۷- الن ۸- تي ۹- سويل ۱۰- خودي ۱۱- ڪا اهڙي شيءِ نه ڏس، جنهن ۾ خدا جو جلوه نه پسي (عربي چوڻي).

هُوتُ تَنْهَنجِي هَنْجَ ۾، پُچِين ڪوھ پُھِي،
 ”وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ“^۱ سوجھي ڪِر سَھِي،
 ڪڏھن ڪاڻه وھي^{۱ا}، هُوتُ ڳولُڻ هَتَ تِي.

۱۳

هُوتُ تَنْهَنجِي هَنْجَ ۾، پُچِين ڪوھ پَرِ پاڻ^۲؟
 ”وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ“^۳ تنھنجو تونھين ساڻ،
 پنھنجو آھي پاڻ^۴، آڏو عَجَبِين ڪي.

۱۴

وَوُزِّيْمِرْ سَبِّ وَتَانْ، يَارَ ڪَارڻِ جَتَ جِي،
 ”اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ“^۵ اِي آريايَ اُھاڻ،
 سَبِّ ۾ پُنھون پاڻ، ڪينھي^۶ ڀيو ٻروچَ رِي.

۱۵

جاڻي سَڃاڻي، وھان ڪيئن ماڻَ ڪَري؟
 اَنڌَرِ آڱرِ عِشَقَ جِي، آڀَرِ اُڏاڻي^۷،
 ”الْعِشْقُ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَّةُ“^۸، ڪوري جيئن ڪاڻي،
 آھي آريايَ، ڀيو سَرِتيون! سَڄي ڪينَ ڪينَ.

۱- (خدا جي قدرت جون نشانين) توهان جي اندر ۾ آهن، پوءِ ڇو نٿا غور سان ڏسو؟
 (ق- ش ۵۱، ۲۱) ۱a- وڻي ۲- پرين، پرين کي ۳- اسين (خدا) هن کي (انسان کي)
 سندس ڳچيءَ جي رڱن کان به ويجهو آهيون (ق- ش ۵۰، ۱۶) ۴- خودي ۵- ڳوليم
 ۶- خدا سڀ ڪنهن شيءِ کي چوڌاري ڦريل آهي، يعني سڀ ڪنهن شيءِ ۾ وسي ٿو
 (ق- ش ۴، ۱۲۶) ۷- ڪونهي ۸- پڙڪي ۹- عشق خدا جي ٻاريل باهه آهي (عشق جو
 اکر قرآني آيت ۾ ڳنڍيو ويو آهي).

سَرَتِيُون! سَپوئي ٿيو، اَندَرِ آرياڻي،
ويني پسان پاڻ ۾، ڏونگرُ ڏهاڻي،
هيسِ هوتن-هاڻي^۱، تي ڪيچي گڏيم ڪه^۲ ۾.

۱۷

ڪڍ پنهونءَ ڏي ڪاهي، ڇاڻيءَ^۳ رُوحُ چَريو ڪيو،
اٿئي ويني اوڏهين، سَتي پڻ ساهي^۴،
”العشَقُ حِجابُ بَيْنَ العَاشِقِ وَالْمَعشُوقِ“^۵ لاشڪُ ٿي لاهي^۶،
آرياڻي آهي، پيو سَرَتِيُون! سَچي ڪين ڪين.

۱۸

پينرُ! ائون پوري، مون سَگُ سُڃاڻي نَه ڪيو،
ڏيندا مون ڏيرَ ويا، جهجڻُ ۽ جهوري،
لڳي جن لوري^۷، ڏونگرُ سي ڏورينديون.

۱۹

اڏيون! ائون اڃاڻ، مون سَگُ سُڃاڻي نَه ڪيو،
هُوند^۸ نَه سَنيمِ هيتري، ڪوهياري جي ڪاڻ،
رَتِيءَ جيءُ رهاڻ، جي آرايمِ جَتَ سين.

۱- جي ماريل، وس ۾ ۲- مٽي؛ پند، مسافري ۳- خشڪي، ميناج ۴- چڪي، ٿاڻي
۵- عشق، عاشق ۽ معشوق جي وچ ۾ پردو آهي (صوفياڻو قول) ۶- گمان ۽ شڪ
وڃائي ۷- تانگهه، عشق ۸- جيڪر.

واڻي

اھڪيءَ آڳھ^۱ آھي، ورا آھي،

مون کي تان نہ چڏيندو تڪ^۲ ۾.

پُچي پوءِ- پين^۳ کي، لڪن ۾ لڏ لاهي^۴،

مون کي تان نہ چڏيندو تڪ^۵ ۾.

آري آڳاڙن کي، پُنهون ڄام^۶ پراهي^۷،

مون کي تان نہ چڏيندو تڪ^۸ ۾.

داستان چھون

۱

جڏائيءَ^۹ جو ڄام^{۱۰}، ڏٺائون ڏکيءَ کي،

سنگل^{۱۱} منهنجي من ۾، ٻاريو هوت حمام^{۱۲}،

آرڪ^{۱۳} ٿيو آرام^{۱۴}، ڪاڪل^{۱۵} پسي ڪانڌ جو.

۲

درد نہ لھي دارئين^{۱۶}، زلف^{۱۷} زور ڏنوم^{۱۸}،

ڪاڪل^{۱۹} ڪالھ ڏنوم^{۲۰}، رُخساري^{۲۱} تي رُوپ سين.

۱- اڳيان، آسرو ۲- پنتي پيلن کي، قتيل عاشقن کي ۳- بار لاهي، ترسي ۴- پھرائي،

ڍڪائي ۵- بيماري ۶- پيالو ۷- ڪورو، سگري ۸- الڳ، جدا ۹- زلف، گيسو ۱۰- دوائن

سان. ۱۱- وارن جي چڱ ۱۲b- نرڙ يا چھري تي لڙي بيٺل وارن جي چڱ ۱۳c- رُخسار،

ڳل، ڳتو.

پَنِيو^۱ جو پَنِيور ۾، ڪاڪُلُ ڏِئمرِ ڪال^{۱a}،
هَئي^۲ تَنين جي حال، زُلفُ جي زافُ ڪِيون^۳.

۴

پَرينديئي^۴ پاڻ ويو، زلف ڪيسِ زافُ،
سَندو ڪاڪُلَ ڪافُ^۵، ماري معذُورِ ڪي.

۵

هاڻِ نَه جِيان، جيڏِيون! زُلفَ زافُ ڪِياسِ،
ڪاڪُلَ آئون ڪُنِياسِ، پَنِيو جو پَنِيور ۾.

۶

ڪاڪُلَ ڪُنِي جا، ڪفنُ تنهن ڪينَ ٿِي،
مَنجِه شهادَتَ سا، لڏي ۽ لاڏُ ڪَري.

۷

ڏَڪا^۶ ڏونگرَ ڄام! مَ ڪَرِ معذُورِ تي،
توتي لَڄ، لَطيفُ چي، آهي سَندي عامَ،
مارِ مَ، چڻي معذُورِ ڪي، وَهِيان^۷ ڪانڌا ڪَلامَ،
پَرچِج پِيادِين سين، آلهه لَڳ، علامَ^۷!
جا نوازي آهَنجِي^{۷a} نامَ، سا هوت! مَ چَڏج هيڪَلي.

۱- گهنڊيدار وار ۱a- ڪالهه ۲- افسوس ۳- آفت ماريون ۴- پرينديئي ۵- ڪاڪُل لفظ جو شروعاتي ڪ يعني دام، چار ۶- تاب، ڏمر ۶- اوهين يا ندورين جا ۷- ڄاڻيندڙ، حال محرم. ۷a- اوهانجي

دَمَر، ڏونگر ڄام! سَڪَر^۱، پاڻ شَرِيڪَ^۲ سِين،
 ڪِيهِي ڪَلَفَتَ تهن سِين، جا گولي آنهجي گام^۳،
 وَرِج تُون، وَرِيام^۴ منهنجو آچڻ آن ڳري^۵.

۹

ڏُڪا، ڏونگر! لاھ، آئون آڳ مٿي آھيان،
 آريائيءَ سِين آھ، ذاتي سَگُ ضَعِيفِ جو.

۱۰

پير پَتائين^۶ ڪُونٿرا، ڏونگر مٿي ڏي،
 ڦٽيا ڦڻ^۷ فقير ڄام، سيرُون تِئِئِرا سِي،
 جَهڙي تَهڙي حال سِين، پُري^۸ پُنھونءَ ڏي،
 وِجي مان وَري، پاڻهيءَ پَنڌن^۹ جنهن سِين.

۱۱

پير پَتائين ڪُونٿرا، ڏونگر مٿي ڏي،^{۱۰}
 پاڻ نہ پسي ڦٽيو، ڪَڙهي^{۱۱} ڪيچين ڪي،
 هاڙهو هوت پري، ڪُه ڄاڻان ڪيئن لنگهيا.

۱۲

سَمُهڻا^{۱۰a} ساڙو، جيڏيون! جيڏوئي^{۱۰b} ٿيو،
 پرينءَ جو پاڙو، مون سِين نِنڊَ نِبيريو^{۱۱}

۱- مناسب، جڳائين ۲- هڪ جهڙي ۳- ڳوٺ ۴- پهلوان ۵- اوهان وٽ ۶- پٽ کان
 ۷- ريشم کان ۸- ڏيئي ۹- پيرن جون تريون، پٺ ۸- هلي، وڃي ۹- لاڳاپو
 ۱۰- مري، سڙي، رڄهي ۱۰a- سمهڻ مان، سمجهڻ جي نتيجي ۾. ۱۰b- ايڏو گهڻو، تمام
 گهڻو ۱۱- جدا ڪيو، نڪيڙيو.

وائِي

مُونِ اَنڌِيءَ ڏي ايندا، هوتَ سلامتَ سڀرين،
 پلُئِ لائي پانهنجي، نِيءَ^۱ کي اَتِ نيندا،
 هوتَ سلامتَ سڀرين.
 سَگُ نَهَ ڪَندا سَڪَ سين، سَورَ سَگِيٽا ٿيندا،*
 هوتَ سلامتَ سڀرين.
 رَکِي ڳلُ ڳلَن تي، نينهن نِياپو ڏيندا،
 هوتَ سلامتَ سڀرين.
 پَرِيٽِ^۲ نيندا پاڻ سين، چوري تان نَهَ ڇڏيندا،
 هوتَ سلامتَ سڀرين.

داستانِ ستون

۱

ڏورَ مَ ڏيڻ ويو، پيرُ تَنهنجي پرينءَ جو،
 ويهڻُ واٽرين تي، ڪيچين رِيءَ ڪِهو^۳؟
 وِندَرِ^۴ جو ويو، سو، اَللهُ! واري آئين!

۱- ڌوپيائي، ڪٽياڻي * سڪن کي ڇڏي به اچي ڏک ۾ مون سان مهر ڪندا. ۲- ڌوپيائي

۳- ڪهڙي ڪم جو ۴- جبل (نئين) جو نالو.

وِندَرِ جي وِجَن، سي مَرُ ٻَنَدَن سَنَدِرا،
پِيُون ڪوھ ٻَنَدَن، چوڙي جي چَڏيندِيُون.

۳

ڏيھ ڏيھائين ڏور، پَر ڏيھان پَري ٿيا،
سِيئَن ڪارَن سَسِي، پِيئي پَراھين پُورا،
تُون وِجين هوتَ حُضُور،^۲ منهنجو جيئن جيلانين^۳ ٿئي.

۴

ھيڪاندي^۴ هوئي، اُتي راتِ روان^۵ ٿيا،
ساھ سَڳي ۾ سُوَر جي، پُنھون ويو پوئي،
رھ قضا^۶ دَم ڪوئي، تہ ھيڪَر ھيڪاندي ٿيان.

۵

ھڏ نہ ساھ سَڏير، دِلِ دَرماندي^۷ دوس^۸ ري،
پاڻي ويٺا پَرت جو، زوراوَر زنجير،
جيءُ جَسو، جاگير^۹، هاڻي ملڪ^{۱۰} هوتَ جي.

۶

عَمِر سَپِ عشقَ سين، پُنھون جي پُڇن،
رِسَ ريڏاليُون^{۱۱} تَن سين، ڪُڄاري ڪي ڪَن،
مارَگ^{۱۲} جي مَرَن، وڏو طالِعُ تَن جو.

۱- ڊگهيءَ مسافريءَ ۾ ۲- دٻار ۾ ۲۵- جنهن لاءِ ۳- گڏ ۴- روانا ۵- اي موت ۶- درمانده
(ف)، بيقرار، پريشان ۷- دوست ۸- جاگير ۹- ملڪيت ۱۰- رڏيل (ع)، ڪميٽيون،
سنڌيون ۱۱- راه ۾.

وَدَوُ طَالَعُ تَو، جِيئنَ لَگِينءَ پِيرِ پُنْهونءَ جِي،
 سَسْئِي! اِنَ سَتُون^۱ کي، رويو رويو رو،
 ويئي هِتَ مَ هو،^{۱a} هَلين تَه هوتُ لَهين.

۸

ويئِنَ نَاهِ وِرَاڪو، سَتِيَنَ ڪُونهي سَنگ^۲،
 هوتُ هَلَندينَ ڪَتِيو، جَنَ اَنگهن^۳ چارهيو اَنگ^۴،
 باسي يئي^۵ پَنگ^۶، رِڙهي چامَ رَسِيون.

۹

ويئي وَرَ تَه پُون^۸، سَتِي مِلَنَ نه سَپَرين،
 جِي مَتِي رَنَدَن رُون، ساڄَن مِلِي تَن کي.

۱۰

ڪَڙهي ۽ ڪَڙي^۹، پَر م پِيرُ پُنْهونءَ جو،
 سِڪَ بَدائين سَنَدِرو، جَانِبَ لَئي جَڙي،
 لَڪَن سِر، لَطِيفُ چي، مُنڌَ جهيڙي ۽ جهيڙي^{۱۰}،
 پَتِيءَ^{۱۱} تان تَه پَڙي، جِي عَمِرَ سَپَ ايئن ڪَري.

۱۱

ڪَ ڪي ڪَڙيان^{۱۲} پِيرَ، ڪَ^{۱۳} ڪَڙمان ڪيچَ ڏَنِين لَه؟
 اِي ڏئون^{۱۴} ڏيئي ڏيرَ، پاڻان پَرانهان ويا.

۱- ٽنپو، هتي پنهونءَ جو پير ۱۵- هُج ۲- محبت جو پيچ ۳- منو ڦل، سنگت، ساڻ
 ۴- انگهن، سوريءَ ۵- جسم ۶- ڊپ ۷- اٽڪ، مشڪلات ۸- ويئي هت نه اچن
 ۹- پيرو کڻي ۱۰- ڳري ۱۱- مٽي ۱۲- پيرو کڻان ۱۳- يا ۱۴- سزا، ڏک، عذاب.

ڪَڙھ پڻ ڪيچَ ڏٿين ڪڙي، ڪَڙ پڻ پيرَ سَندانِ،
انھين پَرِ اُتان، پُوندينءِ^۱، مُندا پھاڙ ۾.

۱۳

سُورَن سِجھائي، چيلھ ٻڌيو چوڻين چڙهي،
سَگَ پريان جي سَسئي، ميڙي ملائي،
لڏائين، لَطيفُ چي، لالَن لالائي^۲،
ٻائيڻ ٻاڏائي، حَبِثان^۳ واريو هوتَ ڪي.

۱۴

راڻي ڪي رَنجُورَ، تَڪَر توءِ ٿانڪيو چڙهي،
لانچي لَڪَ، لَطيفُ چي، هلي ڏانھن حُضُورَ،
رَھيا سَپ رُجن ۾، سَسئيءَ جا سالور^۴،
ساڃن ميڙيسُ سورَ، سُڪَ نہ ميڙيسُ سُپرين.

۱۵

مَنجھان پين پَرورَ، سَپَ مَ پُڄي، سَسئي!
ويهي وڌي ڊِگَ مان، ڏُٿي وَجھج ڏورَ،
تہ تون ماڻين مُورَ، جي پَنڊِ اِهاڻي پارين.

۱۶

لُچي ڪِنَ ڪُچي، آڻي^۵ مُنڌَ آندوھ ۾،
پَر ۾ پَر پُچي، لالُڻ جو، لَطيفُ چي.

۱- تون پوندينءَ ۲- ليلائي، ريجھائي، عشق جو رنگ ۳- حب نديءَ وٽان ۴- روا، پوتيون،
سينگار ۵- چونڊي ۶- سرمايو، موڙي، محبوب ۷- صلاح، نصيحت ۸- ڳري، وجھلي.

پَريائي تہ ٻار، ڦوڪ تہ لڳي انبرين^۱،
هتي جي هٿن جيون، وٿون^۲ سڀ وسار،
سموري سرڪار^۳، نيئي رڪج نانہ^۴ ۾.

۱۸

قد ٻڌي، تون ڪيئن، پهچندين ۽ پنهنون سين،
جيئن سينون ساهين، سسئي! ٿيپن تهورون^۵ تيئن،
مئي! ٿي مسڪين، همت^۶ هوت وڃايو.

۱۹

ٻلڪر^۷ لڳو پاڻ^۸ ڀسوا جوءَ جرا^۹ ٿيپي،
سا منڌ مري نه جيپي، پيئي پڇاڙي^{۱۰} پاڻ،
سسئي سورن ساڻ، سنيوڙي^{۱۱} سيد چي.

وائبي

ٻاروچان ٻاجھ گهڻي، آن^{۱۲} ٿي چلان چڀرين،
آءُ پنهنجي پرين ۽ سين ۾ وينديس واڳ وٺي^{۱۳}،
آن ٿي چلان چڀرين.

۱- آسمان تائين ۲- شيون ۳- دنوي ڪاروبار ۴- نفي، نيستي ۵- سينو ساهي ۶- ذرا ذرا
۷- هوڏ، سرڪشي ۸- ٻارڙي، ابهم، معصوم ۹- تير ۱۰- ذرا، ٽڪرا ۱۱- پتوڙي
۱۲- سنڀري، تيار ٿئي ۱۳- آئون ۱۴- اٿي، مڙهي ۱۵- پرين ۽.

ڪونهي هن ڀنيور ۾، ڌاران دوسَ ڏٺي،
 آن ٿي چُلان چَپرين.
 هتان هڏ نه چڏيان، آريءَ جي پِه اُٿي^۱،
 آن ٿي چُلان چَپرين.
 آهي هوتن هٿ ۾، سرندي جيءَ جڻي^۲،
 آن ٿي چُلان چَپرين.
 ڪين ورميا^۳ ڪٿين، جُليا^۴ جڙ هٿي،
 آن ٿي چُلان چَپرين.
 مون کي ڪوٺيو پاڻ ڏي، هادي! هٿ ڪٿي،
 آن ٿي چُلان چَپرين.
 پنهون ڌاران پَٻ ۾، ٻيلي ناهه ٻٽي^۵،
 آن ٿي چُلان چَپرين.
 توريءَ تيل نه پائيان، نڪا سيندِ ڦٽي،
 آن ٿي چُلان چَپرين.
 اديون! عبداللطيفُ جي، لکيمر تَن ٿئي^۶،
 آن ٿي چُلان چَپرين.

۱- نوڪ، آڌار، ڌري ۲- ڌوري، رسي ۳- روڪيا ۴- ويا ۵- جڙ، ميخ ۶- ”ٻيلي“ لفظ جو ڌوري آهي ۷- چڪ، سڪ.

داستان ائون

۱

اَڌَرِ۱، نِڌَرِ۲، اَپَرِي، اَسُونِهين ۳ آهيان،
لڙڪَ لعل، لطيفُ چي، وَرَ لئي وهايان،
هيجان ۴ هنجُهونَ حَبَ ۵، هوتن لئي هاريان،
جانبُ ضَعِيفِيءَ سين، پُنُهونَءَ پهايان ۶،
پيهان، پَچاين ۷، جي مان نهو ۸ پاڻ سين.

۲

اَڌَرِ، نِڌَرِ، اَپَرِي آهيان اَسُونِهين،
پَرڏيهي پرين ڪيا، مَرَنَ لئي مونِهين ۹،
سسئيءَ ڪي، سِيڏُ چي، تَنگَن ۱۰ ۾ تونِهين،
هاري! ڪيئن هونِهين ۱۱، رِيءَ سَمَر سَڌون ڪرين؟

۳

اَڌَرِ، نِڌَرِ، اَپَرِي، اَسُونِهين ائون،
چيٽا^a ۱۱، چورَ چُنجن ۱۲ ۾، بَر ۾ بلائون،
موٽُ پُنُهون! پانهون ۱۳، مَتان، مُحِب! مَري رَهان.

۱- نڌڪي ۲- بي وسيلي ۳- ڪرجهي ۴- محبت وچان ۵- لڙڪ ۶- پرچاين ۷- جنڊ ۾
پهي ماني پچاين، (خلعت ڪريان) ۸- نيو، ولي هلو ۹- مون ئي ۱۰- مشڪلاتن ۱۱- ائين
ئي، اجايو، مفت ۱۱a- چيٽا (شينهن) Tigers ۱۲- غارن ۱۳- پٽي.

اَڌَر، نِڌَر، اَپَرِي، اوڳِي^۱، اوڻِي^۲،
ڪِنَ ٺَهاَرِي^۳ ٽَڪَرِن، ساڻس سَڳاڻِي^۴،
لاڳاپَن، لَطِيفُ چِي، مُنڌَ راڻِي رَهاڻِي،
جَلَن، جَڏاڻِي، آري! لاھِ اَصِيلُ^۵ تان.

۵

اَڌَر، نِڌَر، اَپَرِي، گَمَن^۶ گَمائِي^۷،
سا ڪيئن ويهي ويسَرِي، جا گهاڻِي^۸، گهمائِي^۹،
پيڻِي پيشِ پُنهُونءَ جِي، اُسُن ۾ آڻِي^{۱۰}،
جا لُڪُن لُوسائِي، سا سِيچَ چَرَهَندي سَسِي.

۶

اَڌَر، نِڌَر، اَپَرِي، سَڌَر ٿِي سَچِي،
سَڳَڪَ^{۱۱} ٿِي، سِيڌَ چِي، پَهَن مَنجِه پَچِي،
مَعذُورِ ڪِي، مارو ڪِيو، اولاڪَن^{۱۲} اچِي،
مَنجِهان رَاهَ رَچِي، ٿِيڙِي لالُ، لَطِيفُ چِي.

۷

اَڌَر، نِڌَر، اَپَرِي، ويچارِي نه وَرِي،
لالَن ڏِي، لَطِيفُ چِي، پُري^{۱۳} پيرَ پَرِي،
ڪَمِيڻِي ڪَري، ڪارُون ڪِيچَ ڏَڻِي ڪِي.

۱- موڱي ۲- توائي، پريشان ۳- تڪڙو هلي (همراه ٿي) ۴- ماڻهي ۵- شريف، ٻڌائي
۶- غمن ۷- پنواڻيل (نابود ڪئي) ۸- زخميل ۹- پنواڻي آيل، پريشان ۱۰- ڳري، سڙي
۱۱- پوري هڪل ۱۲- لڪن، فڪرن ۱۳- هلي، وڃي.

اچي عزرائيل^۱، ستي جاڳائي سسئي،
تي دواڙائي دليل^۲، ته پنهونءَ ماڙهو^{۱a} موڪليو.

۹

منڪر ۽ نڪير کي، جڏهن ڏٺائين،
اڳيان اتي ان کي، پنهون پڇيائين،
ادا! اهاين،^۳ ڪو ويو ساڻ سڄڻ جو؟

۱۰

پاياڻي^۴ ٿي پور، پٺيءَ ڪيچين ڪڪرا،
رائو مڙوئي رت سين، ڪارڻ ڪانڌ ڪڪور،
لانچي لڪ، لطيف چي، اتي ڏونگر ڏور،
جٽ وڃي ٿو زور، اُٿڙ^۷ تان اوڏي ٿين.

۱۱

پٺي ٿي پٽال^۸، سا منڌ مري، نه جيئي،
بُري هن پنيور سين، هڏ نه ڳرهي^۹ حال،
لاڪن، جو، لطيف چي، وساري نه وصال،
پري، ڪجا^{۱۰} پال، هيءَ ڏاه^{۱۱} ڏوريندي ڪيترو؟

۱- ملڪ الموت ۱a- ماڻهو ۲- تصور (خيال) ڪري ۳- هتان، اتان ۴- پائيوار ۵- پيچ،
ڌار ذرا ڪر ۶- ڳاڙهو ڪر ۷- ڪڇ، اتي هل، ٽڪڙي هل ۸- پائمال، پامال، نابود، فنا
۹- اوري ۱۰- توهين ڪجو ۱۱- ٻانهي.

جَہٽا پَٽِي، پَه جَہَنگ، ھاڙهي پُچُ مَ هوتَ کي،
 سُوَرُ سَپِيلي^۲ سَسِيئي! لَکَ تِهين سين لَنگِه،
 تہ سَپيريان جي سَنگ، مُنڌا! ميڙائو^۳ تو ٿئي.

۱۳

ٿَڪِيائي، ٿَر ٿيل^۴، چَرَه چُڪِيائي، چوٽِين،
 هَلندي هوتَ پُنُهونءَ ڏي، پَو مِڙِي پيل،^۵
 اُٿي راڻو ريل^۶، ويٺن تان واري وري.

۱۴

هيءَ گِسي^۷، هيءَ گَسُ، هيءَ پَهَنُ، هيءَ پيچرو،
 ويچاريءَ وڌو ڪيو، ويندن پُٺِيءَ وَسُ،
 ليڙن^۸ جو، لَطيفُ چي، ڏونگر اُٿي^۹ ڏسُ،
 جَکَ مَ رَهِيسَ جَسُ، سَگَرُ ٿي سَردارَ جي.

۱۵

ڪَر ڪو واڪو وَسُ، ويهَ مَ مُنڌا پَنِورَ مَ،
 چَرهي ڏاڍين ڏونگرين، پيرُ پُنُهونءَ جو پَسُ،
 ڏورَن مَنجهان ڏسُ، پُونديءَ هوتَ پُنُهونءَ جو.

۱- جوتون، سئون ۲- سئو ساٿي ۳- وصال، گنجائي ۴- ڌڪ، اڳتي هل ۵- نابود ڪر،
 جيئن جانور پٺي لتاڙي ناس ڪندا آهن ۶- اٿلائي ۷- ليڏوڻا ۸- ان ۸۵- اُٿي
 ۹- پيچرو، رام.

سيئن ڪارڻ، سسئي! وڃڻ ڪجي وس،
 جم ورچي ڇڏين، سندو گنگن^۰ گس.
 ڏوٽي ڏيندءِ ڏس، آڳيان ٻاروچن جو.

واٽي

هوت سي هَلَهَهارا، ووا جيڏيون!
 ڪيئن ڪريان آئون ان سين؟
 ڪوءِ^۱ پلنگ! ٻن ماڙيون^{۱a} ڪيئن^a سي ٿيڙم ڪارا،
 ڪيئن ڪريان آئون ان سين؟
 سونهن سپرين جا، آڻ^۲ وٽ اوتارا،
 ڪيئن ڪريان آئون ان سين؟
 ويٺو ڏي^a ڏڪين ڪي، پنهون ڄام پوچارا،^۳
 ڪيئن ڪريان آئون ان سين؟
 آهيان پٽ^۴ پنهونءِ جي، ڪنديس ڪنر^۵ ڪارا،
 ڪيئن ڪريان آئون ان سين؟
 پير م ڇڏج پرينءَ جو، هئي! هئي! هٽ^۶ آسارا^۷،
 ڪيئن ڪريان آئون ان سين؟

0- ڳونگن، اٺن ۱- ڪڏم پون ۱a- ڪاڻڻ ۲- ست ڪٽڻ جي جاءِ 2a- ڏٺي ۳- ڀلايون
 ۴- پريت، قوياڻي ۵- ڪن (رنگڻ جا) ۶- هائي، بدن ۷- غافل.

ڪيچين ڪَڙه^۱ پلاٽيا، ميا^۲ ٿيئڙم مارا،^۳
 ڪيئن ڪَڙيان ائون ان سين؟
 آندن آهين آسرو، موٽج، مڃب موچارا!
 ڪيئن ڪَڙيان ائون ان سين؟

داستان ناٿون

۱
 ويه مَ وساري، پڇا ڪَڙ مَ پند جي،
 نيرمل^۴ نهارِي، هلندن تان هٿ ڪيو.

۲
 آوجهڙ آسونهن، ڏيه گهڻوئي ڏوريو،
 سڳر ريءَ سونهن، پهتي ڪانه پند ڪري.

۳
 واءِ وڃاءِ مَ سو، پئيءَ جنهن پند ڪَڙيان،
 چڻا^۵ چپر پرينءَ جو، پير پَريان^۶ تو،
 بر بورائو^۷ جو، سو، لڳي، مٿان لٽين!

۴
 واءِ وڃايم ڪالم، پئيءَ جنهن پند ڪَڙيان،
 وڃڻ مون وانتي^۸ پيو، هوتن ڪارڻ حال،^۹
 جبل ڏورين جال،^{۱۰} ڪارڻ پير پنهونءَ جي.

۱- ڪڙها، اٺ ۲- اٺ ۳- ماريندڙ ۴- پاڪ ۵- اهو ۶- اي واءِ ۷- پرتا يا ڀارت اٿيئي ۸- رهبر، سونهون (پنهونءَ جو پير) ۹- قسمت ۱۰- هاڻي ۱۱- گهڻو.

گهچ ۱ مَ، اجها ڪيہ ۲، گرد ۳ پس گنگن ۴ جي،
ڏکي! منجهان ڏيہ، نڪر نانهن ۵ ڪلھي ڪري.

۶

دور مَ تو ڏوريچ، صبر ڪر مَ سسئي!
پُرڻ چڏ پيرن سين، وهڻ وساريچ،
سڪن جا، سيد چي لاڳاپا لاهيچ،
هينين ساڻ هليچ، تہ پند پاسي پر نيري ۶.

۷

وينيس، وڪ تہ اڙي ۷، تون آرياڻي آءُ،
چڪي ۸ تو سين چاءُ ۹، پاسي پر پيڻي رڙهي.

۸

گهي ۱۰ جا گنيائين، وڪ تنهن ويجهي ڪئي،
چڪي ۱۱ چنائين، پند مڙوئي پت ۱۲ جو.

۹

سو ڪوہ ڪري سيڪا، تون گهي گنج وڪ،
تاڻج منجهان تڪ، تہ پند پاسي پر نيري.

۱۰

ويو جاڳائي جت، ويري ڪنهن ولات جو،
سندو سورن خط، ڏنم هوت هٿن سين.

۱- ورج، ۲ هوہ پئي آهي مٽي ۳- ذرا ۴- اٺ، جيڪي رڙن ڪين ۵- نفی ۶- پورو
ٿئي ۷- ڪهي ۸- ٽڪل ۹- محبت ۱۰- ٽڪجي ۱۱- هڪڙيءَ سٺ سان ۱۲- جبل جو
نالو.

ڏهلا^۱ مون ڏينهن ٿيا، پيٽ^۲ ڄام^۱ ڄيئون^۲،
 ڪندي پنڌ پهاڙ ڏي، ٿيڻ^۱ روح ريون^۲،
 لڄيو ٿيان، لطيف^۱ چي، ڪارڻ دوست^۲ دهيون^۴،
 پانيان لڪ^۱ ليون^۲، جي سور پريان جا ساڻ مون.

۱۲

هڪليائي هاڻ، پورينديس^۱ پنهنوءَ ڏي،
 ڪنديس^۱ ڪوهيارل^۲ سين، رڄي^۱ روح رهاڻ،
 رلي چلي چپرين، ڪنهن پر لاهيان ڪاڻ^۱،
 آهيان گهڻو آڃاڻ، پر سور پريان جا ساڻ مون.

۱۳

هڪليائي هيل^۱، پورينديس^۱ پنهنوءَ ڏي،
 آڏا ڏونگر لڪيون، سوريون^{۱۱} سڄي سڀل^{۱۲}،
 تہ ڪر بيلي^{۱۳} آهن بيل،^{۱۴} جي سور پريان جا ساڻ مون.

۱۴

دوست ڏنائين دل سين، ورچي تان تہ وهي^{۱۴a}،
 لانچي لڪ^۱ لطيف^۱ چي، پهن منجه پهي^{۱۴b}،
 سَندي نينهن نهئي،^{۱۵} ڪي سرفراز سسئي.

۱- ڏک ڏيندڙ ۲- جوا ۳- پڳل چانور وانگر پرڙا ۴- ذرا خرا ۵- ننڍي وڻ جو قسم
 ۶- هلنديس ۷- جبل جي رهاڪو (محبوب) ۸- خوش ٿي ۹- عيب ۱۰- هن سال، هيئر
 ۱۱- سيله (ڪنڊا)، اڀي ٽڪري؛ سوڙهيون ٽڪريون، نيزو ۱۲- اتاهون جبل، نيزو،
 ڪنڊا ۱۳- مددگار ۱۴- بيل، گڏ ۱۴a- وهي ۱۴b- پهي، گهڙي. ۱۵- خزاني، لاڳاپي

وائِي

وَجِي وَجِي ٿِينْدِيَسِ ويجهي، پَسَنَ ڪَارڻ پرينءَ جي،
 آڏا ڏونگر، لڪيون، موٽج، مَحَبَّ مڃيجي،^۱
 پَسَنَ ڪَارڻ پرينءَ جي.
 پرين، پهنوارا^۲ تو چُٽان^۳، پير^۴ آهيان ٻي جي،
 پَسَنَ ڪَارڻ پرينءَ جي.
 نمر^۵ گهرجي نينهن جو، آهيان آئون آريجي،
 پَسَنَ ڪَارڻ پرينءَ جي.
 جا نه هڪندي هوت ڏي، پيءُ تنهن جو پاڇي،^۶
 پَسَنَ ڪَارڻ پرينءَ جي.

داستان ڏهون

۱

آءُ اوراهون، سڀرين! وڃ مَ اڳانهون،
 ڏکي ڪٿي ٿرَن مَ، ٻاڪاريو ٻانهون،
 دردَ جون دانهون، مون مارينديون، موٽُ تون.

۱- هنيلا، راز محرم ۲- ڌنار، ٻڪرا ۲۵- جوان ۳- زال، جوءُ ۴- آلاڻ ۵- ريج کان سواءِ، خشڪ ۶- ڪيٿو.

۲

آءُ اوراهون، سڀرين! وڃ مَ پيءُ! پري،
مُون ڏيئي، مون وسهوا، وڃي تان تہ وري،
ڌاران منهن مري، ڏکيءَ جي ڏيکارين!

۳

آءُ اوراهون سڀرين! پري وڃ مَ، پيءُ!
موٽ، مرنديسي چهرين، تون جيارو جيءَ،
هوت! مَ ڇڏج هيءَ، پنهنون! پيادي پنڌ مَ.

۴

آءُ اوراهون سڀرين! ڏکيءَ ڏيڄ مَ ڏاڳه^۱،
وٽ ڇڏي مون واڳه^۲، آري! وٽين عشق جو.

۵

آءُ اوراهون سڀرين! ڏکيءَ ڏاڳه مَ ڏيڄ،
پيهي گهر پڇيڄ، تہ هوت! هلاڪت نہ ٿئي.

۶

مڃڻ، وڙا وسارين، آري! لڳ الله،
توڪي ساريو ساه، اڪنڊيو آهون ڪري.

۷

مڃڻ، وڙا وسارين! صبر نہ ساريان،
توڪي نھاريان، آءُ منهنجا سڀرين!

هَتان هَڏِ نَه چَڏِيان، صَبَرُ شُڪرانو،
ذوقَ زَمانو، مُون، وَرَ ويو وَسَري.

۹

صَبَرُ ۽ شُڪرَ کي، ڪاڏي آئون ڪَندي،
آهيان جنهن سَندي، سو تَه گُهرجي ساڻ مُون.

۱۰

صَبَرُ ۽ شُڪرَ کي، وَڻِي آئون ويڻي،
ڏُڪِيءَ سين ڏيئي، ڪا ڪِجَ اچي ڪَڏهين.

۱۱

صَبَرُ ۽ شُڪرَ کي، هَتَ ڪيو مُون هاڻ،
پَريَمِ اچي پاڻ، پَتِيءَ^۲ کي پُچِجَ تُون.

۱۲

ناهِ جَمِيعَتَ^۳ جانِ کي، هَوَتَ پُڄاڻان هاڻ،
اللهُ! سِيئي آڻ، جَن ساءُ چَڪايمِ سِڪَ جو.

۱۳

ناهِ جَمِيعَتَ جانِ کي، هَوَتَ پُڄاڻان هِت،
پُنهُون جِي پَرت، ساءُ چَڪايمِ سِڪَ جو.

ناھِ جَمْعِيَّتَ جَانِ ڪِي، پُنھُونءَ پُڄاڻان،
سي مُون سِيٻاڻان،^۱ جَن ساءُ چڪايمِ سِڪَ جو.

۱۵

ناھِ جَمْعِيَّتَ جَانِ ڪِي، هوتَ پُڄاڻان هيرَ،^{۱۵}
ساڄَن ڪارڻُ سيرَ، وڙيندِيسِ وندرَ جا.

وائي

پَلڪُ نَ رَهي دِلِ تو ري، وَرُ، مِيان خانَ ٻلوڇا!
اُتَ چاريندِيسِ اُنِ جا، مَٿاءُ ڏَڪَرُ ٿوري،^۲
وَرُ، مِيان خانَ ٻلوڇا!
ڏيندِيسِ ماھُ^۳ مِرڻن ڪِي، مَٿاءُ ڪُلھن^۴ ڪوري،^۵
وَرُ، مِيان خانَ ٻلوڇا!
ڪانگَ ڪينمِرِ^۶ ڪيڇَ جا، ماسُ چنڃن^۷ سان چوري،
وَرُ، مِيان خانَ ٻلوڇا!
ڏُڪَ لاهيندِيسِ ڏيلَ جا، ساڻَ عَجِيبنِ اوري،
وَرُ، مِيان خانَ ٻلوڇا!
آريائي عَبْدِاللطيفُ چي، سارَ لَهَندَمِ سوري،^۸
وَرُ، مِيان خانَ ٻلوڇا!

۱- دل ڪي وٺن ۱۵- هينئر ۲- گهمائي ۳- گوشت ۴- کلن ۵- ڪڇي ۶- مونکي کائين
۷- جهنڊن ۸- ساري، ياد ڪري.

داستان يارهون

۱

ڪَن ٿِيءُ، ڪيچين ڪُچيو، ڪُچ مَ، ٿا ڪُچن،
اِشارَتُون^۲ اُن جون، سڪُوتان^۳ سُجَن،^۴
وَتان ويهي ٿن، سُن تَه سوز پرائين.

۲

سُن تَه سوز پرائين، 'آءُ' چيائون اُج،
هولي هي تَه سِڪيا، 'پاٿان' چوندِءِ 'پُچُ'
واڃي وٽ مَ وَجُ، ٻُڌ تَه ٻيائي لهي.

۳

ٻُڌ تَه ٻيائي لهي، 'آئون'^۶ اُت تَه آه،
ڪُچڻ ڪَنڍي^۷ لاه، ڪَن ٿِيءُ، ڪيچين ڪُچيو.

۴

ڪَن ٿِيءُ، ڪيچين ڪُچيو، ڪُچ مَ، ڪُچيائون،
رهي تَه رتيءَ جيتري، اُنين^۸ وٽ 'آئون'
وڌي وڌائون، هو جو وٽ 'هٿ'^۸ جو.

۱- ڌيان ڏي ۲- اشارا، نڪتا، قول ۳- ماٺ مان ۴- سُجَن، سِجَه مَ اُچن، ٻڌجن
۵- توکي چوندا ۶- خودي ۷- گت - هار، طوق ۷a- اُنهن ۸- خوديءَ.

ڪڏهن پئجي ڪن ٿي، ڪڏهن ٿيڃي وات،
ڪڏهن ٿيڃي ڪات، ڪڏهن ٿيڃي ٻڪرو.

۶

ڪٽارو ۽ ڪوس، اڱڻ آريءَ ڄامَ جي،
ديت آهي دوس، مارڳ ۾ مين جي.

۷

ڪامون^۱ مڇيجا^۲، گهڻيون گهرجن آن، اوليا!
هي وڻ^۳ نه لهندا^۴، هو وڻ^۵ اوڏاهين^۶ گهڻا.

۸

اڪيون لٽ اوراڻيون^۷، ڪنهن پر ڪڙيان پير،
لٽ لاهيندو ڪير، مون جيهيءَ معذور کي.

۹

اڪيون آريءَ ڄامَ جون، آنديءَ سين آهين،
هو جي وڻ وندر جا، سي مون سونهائين،
ڏسيو ڏيڪارين، پيشاني پنهونءَ جي.

۱۰

اڪيون آريءَ ڄامَ جون، آهين آنديءَ ساڻ،
پسي ڪنڊيون پاڻ، پيشاني پنهونءَ جي.

۱- خون بها يا عيوض ۱۸- تلهڙون، لکڻ ۲- مڇا ڪڇ (عمل ڪر) ۳- هي دنيا ۴-
توهين ٻيندا ۵- مڙا ۶- آخرت ۷- ڏيڪيون، ڦيرائي چڻيون.

سَدَ مَ ڪَرِ سَدَنِ رِي، هَلَنَ رِيءَ مَ هَلُ،
جَلَنَ رِيءَ مَ جَلُ، روئَنَ رِيءَ مَتانِ رُئِنَ.

واٽسي

دَرَدَ مَئيءَ جي جا دارون،

ووا! موٽُ، سَباڄها سُڀرين!
مُونَ لَڳيون، مون وَسَهو، مَحَبَتَ جُونِ مارُون،
ووا! موٽُ، سَباڄها سُڀرين!
مائِئَنَ مَن مَن سِينِ گَهٽا، ڪُسنَ ڪِيا ڪارُون،
ووا! موٽُ، سَباڄها سُڀرين!
سُڪَنَ مَن سِينِ ڪِينِ ڪِيو، سُوَرَنَ لَتِيَمَ سارُون،
ووا! موٽُ، سَباڄها سُڀرين!
منهنجون شَهَرِ پَنپورَ ۾، پَلپَلِ پُونِ پَنڇارُون،
ووا! موٽُ، سَباڄها سُڀرين!
اَدِيُون! عَبدُاللطيفُ جي، لَڳِيَمَ قَتَنَ اَنڌَرِ تارُون،
ووا! موٽُ، سَباڄها سُڀرين!

آبيات متفرقة

اٿيو^۱ ۽ اٿياڪ^۲، ڪالھوڪو^۳ ڪاڏي گيو^۴،
وڻو جاڳائي، جيڏيون! پرھ، هيءُ بيباڪ،
چُر ڦِر ڪاري ڇاڪ،* سُر سُمھاري ڪين ڪين^۵!

۲

سَنديُون سُر ڪرين، هڏ پڻ ڏکڻ هوت لئي،
پرين جي پاڻ ڏنا، سي ستي سک نہ ڏين،
جي ماڙهن کي مارين، تن سُرڻ کي سڏ ڪريان!

۳

صدا^۶ وڌيم سُر جي، اڳيان ڪوهياري،
جو نجس نڪاري، سو پنهون وڌم پاند ۾.

۴

جان سامڻيءَ، سسئي، تان ويس وڙن^۷ جو ڪر،
لاهي لڄ، لطيف چي، ٿي بيگاريائي^۸ بر،
تہ ويندين پوئي وري^۹، اڳيان هوت حضور ۾.

۵

سسئيءَ کي سڏ ٿيو، آسان اولڻو^{۱۰}،
پنڌ نہ پڄاڻو، اڻ ڪوئي ڪانه ڪري.

۱- اٿيل (عشق) ۲- اٿندڙ (درد) ۳- ڪالهه کان ۴a- ويو ۴b- ڪينڪي * ٿوري چرپر
۵- زخمر چوريو ڇڏي. ۴- سين، سوال ۵- صاف ڪري ۶- ڪميئن ۷- بيگر وهندڙ،
درپر، بيڪار ۸- هٿ چڙهي ۹- اوراڻن.

۶

پَسُوا پَرَاوَنَ، سُوَرَنِ آڏِي سَسُئي،
پَرايا پنهنجن، وَجَهَن ويچارِيءَ تي.

۷

مُنڌَ نَ مَنجَهان تَن، پَسِي لَڪَ لُڏَن جِي،
جا پَرِ ڪاهوڙين، سا پَرِ سِڪِي سَسُئي.

۸

مُنڌا مَ مَنه ويه، اِيِي اوسِرا اَسَ مَ،
تو سِئي سِيئَ ڪِيا، ڏورَ جَنين جو ڏيه،
پاڙي پاڙي پيه، وَتُ پُچَندي پرينءَ کي.

۹

پيلي ناهِ پَنپورَ مَ، تنهن سَسُئيءَ جو سَهي،
ڏَمَرُ ڏيرَن مَن مَ، ڪَنڊا ايئن ڪَهي،
لنگهائي، لَطيفُ چي، ڪُڻج، ڄامَ اَ ڪَهي،
هيءَ مَعذُورِ هَڏِ مَئي، تُون، ڪامِلَ! وِجَ مَ ڪِيڏِهين.

۱۰

اولاڪَن ۴ اچي، مَعذُورِ تي مارو ڪيو،
مَتان وَرَ وسارِپين، مَنجَهان ڪُره ڪَچي،
سَڪا ۶ ٿي سُوَرَنِ سين، پَهچَندينءَ پَچي،
لاهي لاڳاپا، لَنگه تُون، سِيئن ڏانهن سَچي،
مَنجَهان راهَ رَچي، ٿيندينءَ لعل، لَطيفُ چي.

۱- رُوحِ رَاڙو ڪر، جاکوڙ ڪر ۲- ائين پچي يا ڪاهي ۳- ٽڪل وڪ ۴- اَلڪن، سوز
محبت جي مڃ ۵- خاندان، ڪُتب ۶- مڪمل پڪل.

وائِي - ۱

ڳالهيون هوتَ ٻروچي ساڻ،

ووا منهنجي جيءَ جون، جيڏيون!

چلي پينيس چپرڻ، سڱ تهن جي ساڻ،

ووا منهنجي جيءَ جون، جيڏيون!

چڙهي ڏاڍين ڏونگرڻ، پُرزا ڪنڊيس پاڻ.

ووا منهنجي جيءَ جون، جيڏيون!

رلي چلي چپرڻ، ڄام وڃايم ڄاڻ،

ووا منهنجي جيءَ جون، جيڏيون!

هتان هڏ نه ڇڏيان، سرنڊو نينهن نڌاڻ!

ووا منهنجي جيءَ جون، جيڏيون!

نصيب ڪر نسيءَ^۲ کي، پنهنوءَ اٺ وڻاڻ،

ووا منهنجي جيءَ جون، جيڏيون!

۱- خزانو، مڪان ۲- نه ٻڌل، گمنام

وائبي-۲

مون کي تان جهل مَ پائيو،
 ووا! جيڏيون! آئون هلندي هوت ڏي،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.
 هيءُ جو بار پنيور جو، لوليءَ^۱ تان سڀ لاهيو،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.
 آهي عاجزين تي، پسن سَندو ساعيو^۲،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.
 ڪين وهنديس ڪنڊ^۳، نه مون پئو^۴، نه پايو^۵،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.
 وهاري وطن^۶، شهديءَ^۷ کي مَ سڪايو،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.
 ڪُٺل ڪجائن^۸، چاڙهي هيءُ هلايو،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.
 منهنجو پنڌ پنهونءَ^۹ ڏي، ربيبي^{۱۰} تان مَ رهايو،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.
 آڏيون! عبداللطيف^{۱۱} چي، موليٰ مَحَبُ ملايو،
 مون کي تان جهل مَ پائيو.

۱- مٺي، سڙيل ۱۵- سعيو، تياري، ڪوشش ۲- پاءُ ۳- حال محرم ۴- همراز ۵- شادي،
 ڪيڙي ۶- لڳي.

ڪَـرَها مَ ڪاـهـيـو، مـيـان ڪـيـچـي!
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 ڪَـري، هـوتَ! هـلَـڻ جـي، لـوـئـي ڪـي مَ لـڄـايـو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 وَـسـيـلو وَلـهـيءَ جـو، آڳـانـدو آئـين^a آهـيـو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 پـاسـي ۾ پَـرِـتَ جـي، جـهـيڪـي^۲ اُتَ جُـهـڪـايـو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 وَلـهـيءَ جـي وَهـانوَ^a ۾، وـاجـتَ سَـپَ وَـڄـايـو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 اڱـهـاڙِـيُون اَـتَ ۾، پـنـهـنجـيـون پاڻ پَـراـهـيو^۳،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 سـائـين ڪـارَڻَ، سَـپـرين! صـوَرَتَ ڪـي^a مَ سـڪـايـو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 سـاڪـنَ ٿي شَـهَرَ جـا، مَعـذُورَ ڪـي مَـرڪـايـو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.

۱- پرجهلو، آڌار ۱a- اوھين ۲- ھشائي ۲a- شاديءَ ۳- پھريو، ڍڪايو ۳a- لاءِ

پُنھون ڄام! پَرتِ سين، ويهي سَورَ وِراهيو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 لاهي بارُ پَنپورَ ۾، ويندو گهوٽُ وِناهيو،^۱
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 پُنھونءَ ڄاجيئڙنَ کي، رَدي کيڻَ ڪارايو.
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 پَرتائي پُنھونءَ کي، نيکيئي نڪڙايو،^۲
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 بيلي ٿي ٻانڀڻَ سين، ڏِکيءَ ڏيڄُ ڏيڪاريو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.
 اديون! عبدُاللطيفُ چي، سَڄڻَ کي ساراهيو،
 ائون آرياڻيءَ عَرَضُ چُونڊي.

واڻي-۴

ادا! رڙي! ڏوٽي! ائون پُڄان تو ٿي: *
 ڪيڇ رَسنديس ڪيئن، ڏسُ مون ڏي.
 نَه سَمي، نَه سُومري، نَه ائون جَت، اوڻي،
 ائون پُڄان تو ٿي.

۴- وهانءُ ڪري، شادي ڪري ۲- نڪيئي رڄايو يا ڪريو. * ائون تو کان ٿي پُڄان.

ائون ائين مان آهيان، جي ٻانڀڻ پڙهن پوئي،
 ائون پڇان توڻي.
 پڙت^۱ ٿينديس، پرين پڇنديس، پڇاڙينديس^۲ پوئي،
 ائون پڇان توڻي.
 سنجهي ويٺو سڀرين، ساڄن پڇان سو ٿي،
 ائون پڇان توڻي.
 ساڄهر ساٿ ڀلاڻيو، تو ڀلاڻيو پوءِ ٿي،
 ائون پڇان توڻي.
 هتان ٿي هوت ويو، جت پڇين جو^{۲a} ٿي،
 ائون پڇان توڻي.
 هليج هوت پنهونءَ ڏي، منجهان نينهن نڪو^{۲b} ٿي،
 ائون پڇان توڻي.
 اتڻ وجهي آڳ ۾، منجهان جوڻن جوءِ ٿي،*
 ائون پڇان توڻي.
 سنجهي ساٿ سڌاريو،^۴ پنهون پڇان پوءِ ٿي،
 ائون پڇان توڻي.
 رويو رٿان رڃن ۾، هئي هئي! ائون هت ڪوه ٿي؟
 ائون پڇان توڻي.

۱- ڪٺاڻي، پورهيت ۲- اڇلائيندس، قتل ڪندس ۲a- جيڪو. ۲b- نيڪو (ف)

نيڪ ۳- نينهن ۾ سڙي نيڪ يا صاف ٿي ۴- روانو ٿيو.

ڪهڙو سڱُ سياڪو؟ هاريءَ مون هوتن سين.*
 ائون هيڪلي حب ۾، نه مون مٿ نه ڪاڪو،
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.
 منڏ پيادي، پنڌ گهڻو، نه مون اٿ، نه ناقو،^۲
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.
 چڙهي نه سگهان چوئين، ڏونگر ڪونهي ڏاڪو،
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.
 پرين پڇنديس پب ۾، وڻ وڻ وجهنديس واکو،
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.
 هوءَ جا پڪَ پنهونءَ جي، چٽيان تنهن چڻاڪو،^۳
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.
 پسڻ ڌاران پرينءَ جي، فقير پوءِ^{۳a} مَ فاقو،
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.
 وچ^۴ مَ پوءِ وصال ۾، لڪَ مَ پوءِ لياڪو،
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.
 اٿڻ وجهي آڳ ۾، پڇنديس پوءِ پهاکو،^۷
 ڪهڙو سڱُ سياڪو.

* مون هاريل جو هوتن سان ۱- مائتي ۲- ڏاڇي ۳- ڳاڙ، ڦڙو ۳a- پوي ۴- ويڇو، دير
 ۵- ذرو ۶- نظر؛ عيب (وچوڙو) ۷- رستو، گس؛ صلاح.

وائِي-۶

پاندي^۱ پرين جو، اي! مان ڪو پسان!
 پينرا پنيءَ اسهو، ڏونگر ڏورن آسان،
 منڊائتي مينهن جيئن، ويلو ويل^۲ ٿي وسان.

وائِي-۷

اتن م ويهي، سڀ دعا ڪريجا، جيڏيون!
 ڪانهي بس بهير^۳ ڪي، * هل چل پئي پئي،
 راه مسافر سيڪو، ڪونه ڏٺسون هت ڏيهي،
 ساريندا صلوات ڪي، منجه قبر سڀ پيهي،
 ڪونائو^۴ ڪريم جو، ڳاله پچندم ڪيهي،
 نوازيندو نور سين، ناقص^۵ ڪي ات نيئي،
 الله هيڪو، محمد برحق، شال چٽان^۶ مان حرف اهيئي.

۱- قاصد ۲- هر گهڙيءَ ۳- قطار * آمدرفت لڳي پئي آهي. ۴- قاصد (ملڪ الموت)

۵- عيبدار ۶- چوان

وائِي-۸

جِيڏِيُون! آئون تان تَه، چَوَندي لَو!°
 ڏُڪُ ڏوراپو سِيئَن کي صَريخُ¹، لَو!
 سَگِ تَه وَرَن سِيرِن، مِنتَ²ا موٽَن مان،
 پيئَرُ! پيئي حُجَ³ جي، ڪوهياري سين ڪانَه،
 سو تُون صاحبُ آهيَن، جو تَه پيراپِن³ پاَن،⁴
 سَئين⁵ سُوالي سَمگيا⁶ تو، داتا! ڏيئي دان.

وائِي-۹

ڪا جا ڳالھ هُئي، سا جي لوڪَ سَئي،
 لَو! ٻاروچي جي مَن ۾.
 سِرُ⁶ سَگَر، پُر پيچري، تون جا لوڪَ سَئي،*
 سَسئي سَگَر پَتِيپِن⁷، ڪيرُ چَوَندو مَئي؟
 پَنڌ ڪَريندي پرينءَ ڏي، ڪڏهن ڪانَه ڪُهي⁸،
 اَن ڪا ڏني، ڏوٿيا! ڪيرَن⁹ پاسِ ڪُهي⁹ا؟

o لا، الا ۱a- مِنتَ (ع)، مِنتَ ۱- ڪليو ڪلايو، ۲- دعوي، حجت ۳- ڦيرائين، (موتائين،
 نخالي هئين واپس ڪرين) ۴- مڱهار ۵- نوازا ۵a- سوين ۶- رڙه * تون، جيڪا لوڪَ ۾
 مشهور، نشانبر يا پندار آهيَن! ۷- ميدانن تي ۸- ٽڪي ۸a- گوهي، ننڍو گوڙ ۹- جابلو
 وڻ ۽ مڪان جو نالو

وائِي - ۱۰

ويجهي ونڌرُ جَن وَئِن،
 اي! اوڏي آيس، چان^۱، پريان جي پيچري،
 جي تو اوڏا پانڻيا، سي ڏونگرَ ڏورِ ڏسن،
 مڏي^۲ تَه هيَن مَن مَ، تَه ڪيچان^۳ ڪوهُ اچَن؟
 مرڻ منهنجي ڪي^۴ ڪيو، هيءُ پَه پَروچَن،
 سونهن سڳرَ پَتِيپَن، مَنَه مَعذورَن،
 ونڌرِ وائي جا وهي، مون ڪي سا تَه سَلَن،
 آڻِ ٻڌا اوڻيپَن، موتي ڪي مِيَن،
 لاثائون، لطيفُ چي، لڏون سِرِ لَڪَن.

۱- منهنجي ليکي. جوان ۲- لڳائي ۳- ڪيچ کان ۴- لاءِ ۵- خيال.

سر معذوري

نالو

معذور لفظ جي معنيٰ آهي، ”ضعيف يا لاچار يا عذر واري.“ جيئن ته هن سر ۾ سسئي جي ڀيڻائيءَ ۽ ڪمزوريءَ جو ذڪر ٿيل آهي، تنهن ڪري مٿس ”سر معذوري“ نالو رکيو ويو آهي.

مضمون:

هن سر جي مضمون جو تعلق، سسئي پنهنجي آکاڻيءَ سان آهي، جا ۳۷۰ صفحي تي ڏنل آهي.

روحاني راز:

حق جي جستجو ۾ جيڪو پستي پوندو، سو کوٽو ليکبو. هن جستجو ۾ هڪ موذي مامون (نفس) رکاوٽون وجهي ٿو. انهيءَ دشمن کي دفع ڪرڻ جو راز، هن سر ۾ بيان ڪيو ويو آهي.

دنيا ڏوندي آهي ۽ نفس ڪٽو آهي، جو انهيءَ ڏوند جو طالب آهي. ڪتي کي قبضي ۾ رکڻ يا چيڪ چڏڻ، سالڪ جي هٿ وس آهي. ڪٽو پنهنجي عاجزي بيان ڪندي چوي ٿو: ته مان مجبوراً مالڪ (انسان) جي بچ تي بهان ۽ پونڪان ٿو، ورنه مون کي نافرمانبردار ليکيندا:

”سڳيان سيندياريا، بچيا، تي بهن،

قريا نه فرمان کان، مل نه موتيڙن،

ڪونهي ڏوه ڪتن، ڏاڪاريا ڏاڙهين ٿا.“

ڪتي کي قبضي ۾ قابو رکڻ لاءِ، ستر سينڻ جي سڱ جي ضرورت آهي. پليت نفس کي ستن کان روڪڻ لاءِ، ڪامل مرشد جي قربت ۽ ريسائي راڳي جي رفاقت گهرجي. هوت ڏي هلڪي ٻار هلڻ، خجڙ کي ’لا‘ جي خنجر سان نهوڙي نيشڻ، ننگر مان ننڳي ٿي نڪرڻ، مڪ سان سگر لتاڙڻ، وندر ۾ وڙڙ وجهڻ، گسان نه گسڻ، نيٺان ننڊ ڪڍڻ ۽ هوند (خودي) ترڪ ڪرڻ جي سڌ ۽ سونهپ. اسونهن کي مرشد وٽان ئي ملي سگهندي. جنهن کي جانب جي جمال جو جلوه پستو آهي، تنهن کي روحاني رهبر جي رهنمائيءَ هيٺ، اهي امر اڪين تي کڻي، ’اجلان اڳي‘ مرڻو آهي.

جي هونءِ هوت هزار، ته پاڙج ڪو مر پنهنوءَ سين،
 جي مصداق سالڪ کي شرڪ کان پاسو ۽ حذر ڪرڻو آهي. جيتوڻيڪ، جيڪي
 لالن لوح ۾ لکيو آهي، تنهن مان لک يا ذرو به ضايع ڪونه ٿيڻو آهي، ته به سالڪ کي
 تنيءَ ٿڌيءَ توڙ ڏي تائڻ گهرجي. ڏسڻ، ڏڪان اڳرو (ديدار، سينگار کان ڀلو) آهي، تنهن
 ڪري هوت پنهنوءَ جو ديدار، سينگار کان بهتر پائنجي، وصل وڃائيندڙ ۽ ڏهاڳ ڏياريندڙ
 ذاتي ناهن. توه تي موهجڻ نه گهرجي؛ بلڪ سچڻ خاطر سر جي ست ڏيڻ يا ساه صدقو
 ڪرڻ، عين سعادت سمجهڻ گهرجي. هن کي تيسين پنڌ ۾ ٻي! ٻي! پڪارڻ گهرجي،
 جيسين موت جو مشاهدو ماڻي، چاڪاڻ جو، موت پتڻ آهي، جو هن کي پرنڻن ۾ پرينءَ
 تائين پهچائيندو. هن کي ’مر ته موچاري ٿينءَ‘ جي امر تي عمل ڪرڻ گهرجي. موت
 مصيبت ناهي. موت ماه لقا جي منهن مقابل وٺي وڃڻ جو وسيلو آهي.
 ”مرڻا اڳي جي مئا، سي مري ٿين نه مات،
 هوندا سي حيات، جيئڻا اڳي جي جيئڻا.“
 (وڌيڪ سر مستي آبري جو روحاني راز ڏسو)

سُرُ مَعْدُورِي

داستان پهريون

۱

هَلندي هوتَ پُنهونءَ ڏي، گُھجَن^۱ ڪي ڪوئيون،
پَهڻُ تَنين پَتُ ٿئي، جي لٽي لالَن لَوئيون^۲،
سَپ سَهيليون سِڪَ ڪي^۳، چُنجهون^۴ ۽ چوئيون^۵،
بانڀڻ! ٿي پوئيون^۶، تہ ڪُتا ڪينئي^۷ ڪيچَ جا.

۲

ڪُتا ڪينئي ڪيچَ جا، سَندا جي پُنهونءَ،
اَگهي^۸ هوند اَسونهن، جي جانارَن^۹ يادِ پُئين^{۱۰}.

۳

تَن پيئي جانارَن ياد، جي پاريل^{۱۱} پُنهونءَ چار جا،
سَندي لالَن لاقَ^{۱۲}، مَٺيان^{۱۳} پوءِ مُنڌَ ٿئي.

۱- ٺڪجَن ۲- رليون، پٽڪيون ۳- سڀيان ۴- چوچيون، گھٽ نظر واريون ۵- تنگدل،
بخيل ۶- پوئيون، گوشت جا ننڍا ٺڪرا، پُرزا پُرزا. ۷- ڪائڻ، توکي ڪائڻ ۸- تون
اَگهامين، قبول پئين ۹- جانورن ۱۰- پوين ۱۱- پاليل ۱۲- حاصلاَت ۱۳- مرڻ کان پوءِ.

جاڳايسَ جَنبُورَ^۱، ڪُٽي قَرِيبنَ جي،
 بَهي بَهڪي^۲ اُٿيو، گَهڙي^۳ مَنجهان گُهورَ،
 سڀ لاهندو سُوَر، گِرِي^۴ هِنَ غَرِيبِ تان.

■

نَه ڪِن آهِيُون چُوهرَ، نَه ڪِي آهِيُون چورَ،
 هنگامان^۵ ۽ هورَ^۶ ڪُٽا! ڪَرِيبنَ ڪَن تي؟

۶

ڪُٽو چي، ”قَرِيبَ جا، آهِيُون ساڌ^۷ سَهي^۸،
 پهرين بات^۹ بَهي، پُڄُون پوءِ پانديَن کي.“*

۷

ڪُهين، تہ آڀُ ڪُھ، ڏسِ مَ چُوهرَيان،
 سَندا آهِيَرَيان^{۱۰}، اَن نہ سَهَندي هَٿَرَا.

۸

ڪُٽو طالِبُ ڏُونڊَ جو، آسِن ڪُٽي ڪِيڙ^{۱۱}،
 چَهٽِي آهي چِيڙ^{۱۲}، ڪارايي^{۱۳} جي ڪَن مَر.

۹

ڪُٽو^{۱۴} ڪُرتي هَڏِيُون، جُوان مَرَد^{۱۵} جِڳَرُ ڪاءِ،
 ”الْدُنْيا جِيَفَه وَ طَلابُها ڪِلاب“^{۱۶}، ايئن هِنئين سين لاءِ.

۱- زبور، ڏينپوءِ جهڙو سجاڳ ڪڍو ۲- پُونڪي ۳- بدن لوڏي ۴- گير ڪري ۵- چُهڙا، پنڪي (غش ڪان غير واقف) ۵a- هنگاما ۶- هل پکيڙو ۷- چڱا، خوب ۸- واقف، پورا ۹- دفع، پيري * ڪٽو چوي ٿو ته اسين ماڻهو ماڻهوءَ کي سڃاڻيندا آهيون، پر پهريائين ڪنهن کي پريان ڏسي پُونڪندا آهيون ۽ پوءِ سڃاڻڻ تي پُونڪڻ بند ڪندا آهيون ۱۰- شڪارين جا ۱۰a- آئون ۱۱- ڪينئون ۱۲- چڇڙ ۱۳- ڪٽي تي ڪوڏ جو رکيل نالو ۱۴- نفس ۱۴a- جُوان مَرَد ۱۵- دنيا ڏونڊ آهي ۽ سندس طالبو ڪتا آهن.

جُه يارُ ڏٺائون يارَ جو، پُٺيءَ پيرُ ڪَڙين^۱،
 ڦِريا نه فرمانَ کان، اُنهيءَ ۾ آهين^۲،
 ڏسي نه ڏاڙهين، شَبانَ^۳ جي سَڳ^۴ کي.

سَڳبان^۵ سِينڊاريا^۶، بَڇيا، تي بهن،
 ڦِريا نه فرمانَ کان، مُلُه نه موتيئڙن^۷،
 ڪونهي ڏوھ ڪُتن، ڏاڪاريا^۸، ڏاڙهين ٿا.

ڏکا^۹، ڏونگرُ جا مرون، مرُ ٿا مون تي ڪن،
 پُڙندا^{۱۰} ڪين پَڙيت^{۱۱} تي، هن جا سَدَر^{۱۲} ٿا سُهڻ،
 سَڳائيءَ^{۱۳} جي، سِيءُ چي، آهي سَدِ سِين،
 هوند نه هِت ٿرَن، پَر ڦِرايتَ ڪَمُ ڪيو.

ڪَم ڦِرايتَ جن جي، هتي آيم، هيئن،
 رفاقت^{۱۴} راڳن^{۱۵} جي، پَهتيسِ پاهر^{۱۶} سِيئن^{۱۷}،
 مارهُو^{۱۸} ملاحظو تنهن جو، ڪيچ نه ڪندا ڪيئن،
 ذاتِ نسوريائي نيئن^{۱۹}، پَر سَدَر سين سَڳ ٿيو.

۱- پير ڪڙن ۲- ڌار ۲a- ڪُٽو ڌاريندڙ مالڪ، ڌڻيءَ ۳- مائٽ، مال ۴- سڀيون وڃائي
 ۵- ڪٽي تي ڪوڏ جو نالو ۶- بچڻ تي ۷- حملا ۸- هلائون، تيزيون ۸- فتح پائيندا
 ۹- ڪٽياڻيءَ ۱۰- سگهارا دوست ۱۱- مائٽيءَ ۱۲- همراهي ۱۳- نگهبانن ۱۴- بهار
 ۱۵- تائين ۱۵a- ماڻهو ۱۶- ڪٽياڻي.

سَدَرَ سِين سَگُ ڪَري، پَرَڪَنڊِين پِياسِ |
ڪِرَ بِرَهَمِڻ ڪَن جِي، ڪِرَ ڄاڻِي ڪِياسِ^۱ |
هوند نہ سِنَدِ سِياسِ | هِنَ پُڙِين^۲ ڪِيسَ پَڌِري* |

واٽي

خُوبِي مَنجِه خِفَتَ^۴، اي دوست! دِقَتَ^۵،
آهي عَبْدِاللطيفَ ڪِي.
مَدَحَ مُون ڪان نہ ٿِي، سَندي سَوَر صِفَتَ^۶،
آهي عَبْدِاللطيفَ ڪِي.
هَجي ڪَريان هِجَ سِين، مُطالِعَ^۷ مَحَبَتَ،
آهي عَبْدِاللطيفَ ڪِي.
حُزَنُ^۸ هُوتَ پُنهُونَءَ جو، رُڳِيائِي راحَتَ،
آهي عَبْدِاللطيفَ ڪِي.
پَريان جِي پِستانَ^۹ جو، فاقو ئِي فَرَحَتَ،
آهي عَبْدِاللطيفَ ڪِي.

۱- پَرَانَهِن (ڏورانهن) ڪَنڊن ۾، ملڪان ملڪ ۱ پرديس ۲- هِن ڪِي، ڪيس ۳- ملڪان ملڪ ۴- مختلف ماڻهن ۾ پشت به پشت* هونئن جيڪر سنڌ ۾ به منهنجو نالو پڌڻ ۾ نه اچي ها، پر هُن (پنهنوءَ) مونکي ملڪان ملڪ مشهور ڪيو ۽ پيڙهين تائين منهنجو ذڪر ٿيندو رهيو ۴- ناڻائي، عاجزي ۵- تڪليف ۶- پڙهان ۷- غم، درد ۸- چاتي، اُرم.

داستان بيو

۱

ڏکيءَ ڏمَرُ ناهي، بکيءَ کِلَ نہ اُجهي،
اگهاڙيءَ وهانءُ^۱، ويو ويچارِيءَ وسري.

۲

آڊيون! وَرُ^۲ اگهاڙ، وهانءُ جنهن وساريو،
جِيڏيون! چڏي جاڙ^۳، سڀ ننگيون ٿي نڪرو.

۳

سڀ ننگيون ٿي نڪرو، لالچ چڏي لوپ،
سپيريان سين سوپ، ننڊون ڪندي نہ ٿئي.

۴

سڀ ننگيون ٿي نڪرو، پڙهڻ^۴ چڏي پوءِ،
منهن^۴ مڙٽان هوءَ، ڪهي جا ڪين کڻي.*

۵

ڪهي جا ڪين کڻي، پرينءَ پهتي سا،
وهي^a ويڙهجي^۵ جاءِ وصل تنهن وڃايو.

۶

وصل تنهن وڃايو، سيندِ سُرْمي سيئن،
سا لولي^۶ ليلا جيئن، مٿيو جنهن مٿ^{۷a} ڪيو.

۱- شادي، خوشي ۲- بهتر، چڱي ۳- غفلت، لئولي ۴- پهرڻ، پوشاڪون ۴a- مهر ۵- اڳيان ۵- ڪاهي، هلي * جيڪا 'ڪين' (انهوند) پاڻ سان گڏ کڻي نڪري ٿي، يعني ڪجهه به ساڻ نٿي کڻي، سا سڀني جي اڳيان ئي هلي ٿي ۵a- ويهي ۶- ويس وڃا ڪري ۷- لالچي، رليل، ڏهاڳڻ. ۷a- مٿ، مٿو.

هُونديٺان^۱ هوت پري، اوڏو آ^۲ اڻ-هُوندِ کي،
ساجنُ تن سري، 'لا'^۳ سين لڏين جي.*

۸

لائي^۴ خنجَرُ 'لا' جو، هئي! خچَرُ کي هڻ،
سڏن جون سيدُ جي، وٿون سڀ وڪڻ،
پيرُ پروڙي کڻ، تہ هلڻ ۾، هوري^۵ وهين.

۹

هورن^۶ هاڙهو لنگهيو، ٿيءُ جريدي^۷ جوءُ!
هُوندِ جنين سين هوءُ، هوت نہ هوندو تن سين.

۱۰

هورن هاڙهو لنگهيو، مٺي^۸ مُوستُ^۸ چڏ،
'لا' سين اتي لڏ، 'ڪين' رسائي^۸ ڪيچ کي.

۱۱

هورن هاڙهو لنگهيو، ڳوريون پاسي ڳوب،
ڪيچ تين کي ڪوٽ، 'ڪين' جنين جي ڪڇ ۾.

۱۲

هورن هاڙهو لنگهيو، ڳوريون ٿيون ڳمن^۹،
هاجي تنهن هجن، ڌاران سڪ سيدُ چي.

۱- هوند يا خودي يا هستيءَ کان ۲- آهي، اڃ ۳- نيسي * هيءُ بيت خواجہ بيت خواجہ محمد زمان لاريءَ واري ڏانهن هن پڙهڻيءَ سان منسوب ٿيل آهي؛

هوندڻان هوت پري، اوڏو نہ اُٿوند کي،

سڄڻ تن سري، 'لا' سين 'لا' لاهين جي. (ڏسو ڪتاب 'ايات سنڌي' مؤلف ڊاڪٽر دائود پوٽو)

۴- تڪو ڪري ۵- نفس ۶- هلڪي ٻار واري ۶a- هورين ۷- جريده (ج)، مجرد، اڪيلي، چڙي

۸- هار سينگار ۸a- رسائي، پهچائي ۹- ڳهن، آهستي هلن.

نہ ڪا ھٽ، نہ ھٽ، ڪا ڳوريءَ سنڌي ڳال،
ڪين پھتي مال^۱، حال^۱، پھتي هوت ڪي.

واڻي

ھلُ هوتن ڪارڻ حال، شال سڳر ٿيندينءَ ساٿ جي!
پيٽر پنهنجي پرينءَ لئي، ڪوڏ^۲ رتائين ڪال،
شال سڳر ٿيندينءَ ساٿ جي!
چڙهندي سير^۴ چوٽين، لڪن ڪيڙس لال،
شال سڳر ٿيندينءَ ساٿ جي!
جي پاپن جتن جي، ويجهي ٿيان وصال،
شال سڳر ٿيندينءَ ساٿ جي!
پُري^۷ پَٻ^۸ وٽن ۾، وجهج ڪا وڙال^۹،
شال سڳر ٿيندينءَ ساٿ جي!
ڪيچان آيو قافلو، مين مٽي مال،
شال سڳر ٿيندينءَ ساٿ جي!
اينديئي بو بوتن^{۱۰} جي، تون جهلج پَٻ پيال^{۱۱}،
شال سڳر ٿيندينءَ ساٿ جي!

۱- ملڪيت سان ۲- اڪير، حب ۳- خوشيءَ مان ۴- مٿان ۵- راه ۶- تون ٿيندينءَ
۷- هلي ۸- پڄل ۹- ڳولا ڳولا ۱۰- ننڍن الن ۱۱- ترو، پاڻ، دامن.

جتي جَمَازَن^۱ کي، جَبَلُ ثِينِ جَنجَالِ،
 شَالِ سَڳَرِ ٿيندينءَ ساٿَ جي!
 پُڇي پياديَن کي، اَتِ آريائي احوالِ،
 شَالِ سَڳَرِ ٿيندينءَ ساٿَ جي!
 اَدِيُون! عَبْدِاللطيفُ چي، سَچُ مَلَنَدَمِ شَالِ!
 شَالِ سَڳَرِ ٿيندينءَ ساٿَ جي!

داستان ٽيون

۱

هَلندي هارُو مَٿي^۱، ڪَرڻ ڪوھ^{۲a} پَنامِ،
 اَرڏا^۳ آريءَ ڄامَ ري، ڳوندرِ ڳڏريامِ،
 لڪيُون، لڪَ لَطيفُ چي، اورانگهڻُ آيامِ،
 پُرڻ^۴ پُنھونءَ پُٺِ مِ، اِيءَ سَعَادَتِ سَنديامِ،
 مَسِ ڪَمَ وِدامِ، وِهان تان نَ وَسِ پيو.

۲

هَلندي هارُو مَٿي، ڏڪَن منهنجا ڏوھ،
 هو اوچڻَ سِرِ اُنن تي، هيءَ پَنَدِ پَڇاڙي پوءِ،
 ليڙن^۶ ري، لَطيفُ چي، ڪيئن ڪَرينديس ڪوھ،
 اڳيان راڻو سُڄي روھ^۷، وِهان تان نَ وَسِ پيو.

۱- مهري اٺن ۲- هاڙي جبل ڏانهن ۲a- پند جاين بن ميلن وارا ماپا، ڪوهين ۳- سخت

۴- هلڻ ۵- ڍڪڻ جو ڪپڙو، هتي اٺ جو گاشو ۶- اٺن ۷- جبل تي.

هَلَنْدِي هَاڙهو مٿِي، سِسي ڏيندِيسِ ساهُ،
لِگنِ تان، لَطِيفُ چي، پاري نيمِ پاھُ،
ڪَندو باجھُ اللهُ، وهان تان نہ وَسِ پيو.

۴

هَلَنْدِي هَاڙهو مٿِي، گسان^{۱a} تان مَ گسان^{۱b}،
لِڪنِ تان، لَطِيفُ چي، رڙهي مان رَسان،
پُنھون شالَ پَسان، وهان تان نہ وَسِ پيو.

۵

پاڻي حالَ^۲ هلي ويا، ڪنهن کي سُوَرِ سَلاَن؟
کڻيو لَچَ، لَطِيفُ چي، لِڪنِ مَنجھ لُچان،
پاندي ڪيرُ پُچان، وهان تان نہ وَسِ پيو.

۶

وَدو ڪِيمَ، وٿاهُ^۳! اُونچا، ڏونگرَ! مَ ٿيو،
تِمو مَ، نيٿاهُ^۴! تَه پيرُ نِهاريان پِرِينءَ جو.

۷

وارو مُون، وٿاهُ! ڪا سَتَ سُونَهپَ چي نہ ڏيو؟
ايءِ اِهاڻي ڳالھڙي، شَجَرَا سَٿيجاهُ،
چوٽيءَ چاڙهيجهاهُ، تہ موڙهيءَ ڪو منهن ٿئي^۶.

۱- پاڻي، رونق، طاقت ۱a- گس تان، وات تان ۱b- پُلجان، پٽڪان ۲- حال پاڻي، راز
محرم ۳- اي وٿ ۴- اي نيٺ، نيٺن کان ۵- رهبري ۶- منجهيل جو ڪو بلو ٿئي.

وارو! مون، وٽراه! ڪا سٺ سونهپَ جي نه ڏيو؟
 وجهي وراڪن ۾، معذور کي مَ منجهاءِ،
 منجهان پاڻ پياديون، هادي ٿي هلاءِ.
 پريان کي پهچاءِ، ته لڳي لئون نه ٿين.

۹

وارو مون وٽڪار، ڪا سٺ سونهپَ جي نه ڏيو؟
 آهي آسونهينءَ جي، مٿي تو ميار،
 وڙهيا ويراڳڻ^۱ سين، لڪن جا ليار^۲،
 ڪريان ٿي ڪوار^۳، ڪنڊن، ڪانڊيرن جي.

۱۰

ڪنڊا مون پيرن ۾، توڻي لڪ لڳن،
 آڱر، آڱوڻي نه مڙي، چپون پير چنن،
 ويندي ڏانهن پرين، جتي جات^۴ نه پائيان.

۱۱

جتي سي پائينديون، جنين پير پرين،
 لاٿيون سڀ پرين^۵، سسئيءَ سپرين کي.

۱- وارو ڪريو! واهر ڪريو! ۲- بيراڳي فقيرن، ويراڳ جي ماريل (سسئيءَ) ۳- ليار جا روڻ ۴- شڪايت، ڳلا ۵- ذات، پنھ، اصل ۶- پريون، رسون.

وائبي

جيدڻيون! جا جَرَ^۱ لائي، جيءَ جَتَن سِين
 سا مون، سَرَتِيُون! سِيپاڻِيام^۲: تنهن جيئَن جال^۳ ڪِيام،*
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!
 مَهَر^۴ جا مِين جي، سَنجھي هَتِ هِيام،
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!
 صُبح سَتِي سَڪَ م، ويسلي ويام،
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!
 هَڪل هوت پَنهُونءَ جي، سَڳَر مَنجھ سِيام،
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!
 ڏوريندي م ڏونگريَن، تَهَر^۵ ٿوپ^۶ ٿِيام،
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!
 ڪورپن پال ڪَرِيمَ جا، گنجي^۷ مَنجھ گهريام،
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!
 سَتِي سَنگهَر پَتِيَن^۸، سِگهَرِي سار لَدِيام،
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!
 ڪِيهُون ڪوهَن^۹ پَتِيَن، ڪُوڪُون جَماجان^{۱۰}،
 جيءَ جَتَن سِين، جيدڻيون!

۱- ميخ ۲- مون کي وڻي ۳- گهڻو وڌيڪ (وبال) جنجال*انهي عشق جي ميخ ڪري،
 حياتي وڌي يعني ٻار ٿي پئي اٿم ۴- مهار ۵- ٺهر، آرام ۶- قرار، آرام ۶a- ٽڪر،
 جنهن تي وڻ ناهي. ۷- ميدانن جي ۸- جبلن ۹- جهاز ۱۰ اٺ، هنن جي اٺن.

هوتاڻي هٿ ڪٽي، پُنهونءِ پياديان^۱،
 جيءُ جتن سين، جيڏيون!
 ڏکون، بکون، ڏاکڙا، ڪارڻ جن ڪيام،
 جيءُ جتن سين، جيڏيون!
 موٽي، ماءُ! پَنپورَ ۾، اڳڻ سي آيام،
 جيءُ جتن سين، جيڏيون!

داستان چوٿون

۱

مري، جيءُ ته ماڻين، جانبَ جو جمال،
 ٿين هوند حلال^۲، جي پند^۳ اهاڻي پارين.

۲

مر، ته موچاري ٿين، آجلان^۴ آڳي آج،
 جان ڪي هُئينءَ جيئري، ته منڏا پَنپوران پَچ،
 پُنهونءَ ساڻ پَهچ، ته ملڪ الموت ماڻين.*

۳

مر ته موچاري ٿين جيئڻ آڏو جت،
 هاري! ڪر همت، ته ڏيئي دمر دوس لهن.

۱- پيادين ڏانهن ۲- مقبول ۳- صلاح، نصيحت ۴- اجل يا مقرر ٿيل وقت کان ۵- پرچ،
 لھ. * موت (جو فرشتو) ماڻين، مري جيئڻ جو مزو وٺين، موت کان پوءِ واري دائمي
 حياتي ماڻين!

مَرَّ تَه مَوچاري ٿيڻ، ويهي وَجھ مَ وِڙا،
 دِل ۾ آڻِ مَ دَوُرُ^۲ تُون، قِرَن سَنَدو ڦِڙ،
 توڻي لَهين نہ پير، توہ^۳ رَاحَت آھ رِزھَل ۾.

۵

مَرَّ تَه مَوچاري ٿيڻ، ويهي جِيءُ مَ جوء،
 مُنڌا مَرَّتان پوءِ، پَهچندِينء پُنھونء ڪي.

۶

اَجَلان اڳي، سَسِي! مُنڌ جِيئَريائي مَر،
 تُوليان^۴ تنھن مَ تَر، جنھن رُوح وِچايو راھ ۾.

۷

مَرَّتان اڳي جي مَئا، سي مَري ٿين نہ مات،
 هوندا سي حَيَات، جِيئَٿان اڳي جي جِيا.

۸

جيئَٿا اڳي جِي جِيا، جُگِ جُگِ سي جيئَن،
 اوڙ موٽِي ڪين مَرَن، مَرَّتان اڳي جي مَئا.

۹

اُونچو اُتاهون گهڻو، جيئَ ڪي جَبَل،*
 مَرَن! مُون سِين ھَل، تَه پُٺِيءَ تو^۶ پَنڌ ڪَريان.

۱- دير ۲- وهم، گمان ۳- تنھن بہ ۴- توليءَ کان (طريقت جي صاحبن کان) ۵- جيئَٿ
 کان * جيئَٿ جي سَٺا رڪنڌڙ لاءِ جبل اڙانگا آهن. ۶- تو تي چڙهي. (تنھنجي پويان)

تو سَگُ، ساہ گھٹن سِن، جیئڻ! گُوشِي جاءُ،*
مَرڻ! مُون سِن آءُ، تہ پُئيءَ تو پَنڌ کَريان.

۱۱

تو سامائي سَسِيئي! مَرڻ کيو مُردارُ،**
کُپر سِن، کوهيارُ، لُوئي! تو لَچايو.

۱۲

پَر ۾ پَچي پَرينءَ کي، مَري نہ چاتوءَ،
”موتوا“^۲ مُنڌ نہ سوء، کَنڌ کُجاريان کاتيپن؟***

واٽي

توڏن تان نہ ٿنواريو، منهنجو لالڻ واريو،
الله ڪارڻ، ميان اوٺيا!
شرف لهي سَسِيئي، ڪٺل کي ڪم ڪاريو،
منهنجو لالڻ واريو.
مينديءَ مور^۴ ملير جا، چانگن کي سڀ چاريو،
منهنجو لالڻ واريو.

*اي جيئڻ! مونکان پڄي پاسو ڪر. **مرڻ جهڙي عمدي شيء کي نڪمو ۽ مردار سمجهيو. ۱- اهڙيءَ خراب هلت ڪري. ۲- موتوا قبل ان تموتوا ”مرو مرڻ کان اڳي“ (حديث) *** (حرصن کي ختم ڪر)، بدن کي چو پئي چيچلائين؟ ۳- مراد حاصل ڪرايو ۴- گونج.

داستان پنجون

۱

هٿين، پيرين، مونٿرين^۱، هليج ساڻ هٿين،
عشق آريءَ ڄام جو، نڀاهي نٿين،
جان جان ٿي جيٿين، تان پاڙج^۲ ڪو م پنهونءَ سين.

۲

هٿين، پيرين، مونٿرين، ڪهڇ پير ڪپار،
مٿان، چوري! چڏين، پريتڻي پچار،
توڪي سندن^۳ سسئي! سندي کٽون لغار،
جي هونئي هوت هزار، ته پاڙج ڪو م پنهونءَ سين.

۳

هٿين، پيرين، مونٿرين، ڪهڇ پير قدام^۴،
وڇ وسيلو ٺاه ڪو، اوري آريءَ ڄام،
هينٺين لائي هام، پاڙج ڪو م پنهونءَ سين.

۴

هٿين پيرين، مونٿرين، پري ڪج پرڪ^۵،
قدم ڪيچ- ڌڻين ڏي، پاءِ وڌندي وڪ،
جي هونئي هوتن لڪ، ته پاڙج ڪو م پنهونءَ سين.

۱- گوڏن سان ۲- برابر يا ثاني ڪج * ڪنهن کي به پنهنجو مٿ نه ڪجانءِ ۳- آڌار،
پروسو ۴- پيشانيءَ ۵- هاتو، قبوليت: دل و جان سان قبول ڪري ۶- نظر، آزمائش.

هٿين، پيرين، موٽرين، سرج ساهه پساهه،
 هوت گدڙي حب ۾ رهبر مٿي راهه،
 جان جان سان ساهه ته پارچ ڪو م پنهون سين.

۶

تڏي ٿڪي نه وهي، تتيءَ ڪري تان،
 وڌاين وٽڪار ۾، سسئيءَ پاڻ سڪاڻ^۱،
 پڇي پھ^۲ پڪين ڪي، پيئي منڌ پرياڻ^۳،
 ڏنسي ڏيه وٽن جا، تن الله لڳر آهيان،
 مان پرچي پاڻ، آچي آرياڻي وري.

۷

توتي ولاڙون^۴ ڪرين، توڻي هلين وڪ،
 لکيي منجهان لڪ، ڏرو ضايع نه ٿيي.

۸

لکيو جو نراڙ، سو انگ ڪياڙيءَ نه ٿئي،
 پارو ويٺي پار،* جيڪين لکن لکيو لوح ۾.

۹

جتي جيتريون، لکيون لوح قلم ۾،
 تتي تيتريون، گهڙيون گهارڻ آهيون.

۱- سڪاڻ، چڱي گهرج ۲- رستي تي ۳- نشان پرين جي ۴- وڏيون پرانگهون، تڪڙو
 تڪڙو هلين.* ويٺي پوڳ، گذار.

ڪيائين ڪيچين لئي، جُسو جلاوت^۱،
چڏي، پيئي^۲ چپرین، هاري سڀ حجت،
هئي نماڻي نِسَت^۳، پَنڌ وڌائين پاڻ تي.

۱۱

ڏکيءَ ڏورن پاڻ تي، ويچارِيءَ وڌو،
ڀيلُ جنهن جو ڏک سين، سڀوئي سڌو^۴،
هيزُس آڳ لڌو، پوءِ ٿي ڪري پَنڌڙا.

۱۲

پَنڌ نه پَنڌن جيترو، ڪيئن سڄندي^{۴a} ڪيھ^۵؟
جيڪر ڪريان ريھ^۶، پر چوندا مُنڌ چري ٿي.

۱۳

چُونمِ مَرُ، ”چري ٿي“، پر جي سڌ سڻين،
مَرُ مُنھين^۷ ڪي ڏين، ماڙھو^{۷a} آچيو مِيھڻا.

۱۴

ماڙھو ڏيئي مِيھڻا، مُون ڪي ڪندا ڪوھ؟
جنهن چوريءَ ۾ چوھ^۸، سا پئون^۹ ٿيندي پير تي.

۱- سڙيل ۲- پيهي وئي، گهڙي وئي، پَنڌ پئي ۳- نبل، ضعيف، ڪمزور ۴- سڃهيل،
رجهيل، رڌل، سوک ۴a- ٻڌڻ ۾ ايندي ۵- دانهن، ڪوڪ ۶- رڙ 6a- ٿي (لاڙي لهجي
۾) ۷- مون ۷a- ماڻهو ۸- عشق جو جوش ۹- پرزا پرزا.

واٽي

ويه^o مَ واٽَ ورچي^۱، هو آلا ميان!
 جيئن ڪهندينءَ تيئن لهندينءَ.
 ڪنن اچي ڪا ڪهي^a، ڪنن اچي ڪا چئي،
 جيئن ڪهندينءَ تيئن لهندينءَ.
 اُمه پايان اُن کي، ساڄن مون کي جا چئي،
 جيئن ڪهندينءَ تيئن لهندينءَ.
 پير پٽائين^b ڪوٺرا،^c راڻي ڪيس رچي^۲،
 جيئن ڪهندينءَ تيئن لهندينءَ.
 منهن ڪر معذوريڻ ڏي، پنهون ڄام! پرچي،
 جيئن ڪهندينءَ تيئن لهندينءَ.
 مون کي تنهن ماريو، جتن جا چئي،
 جيئن ڪهندينءَ تيئن لهندينءَ.
 وندر واٽرين تي، ڪانڌي ٿيندم ڪيچي،
 جيئن ڪهندينءَ تيئن لهندينءَ.

o ويهه ۱- ورچي، ڪڪ يا بيزار ٿي. ۱a- چئي ۱b- پٽ (ريشم) کان به ۱c- نرم
 ۲- ڳاڙها، لعل.

داستان چھون

۱

جھلي تان نہ رھان، ڌاران پَسَڻ پرينءَ جي،
 آپر عاجز آھيان، لالڻ جان نہ لھان،
 فردا^۱ مون ڦٽي ڪي، وعدي ڏي نہ وھان،
 صُباحَ سين^۲ نہ سھان، خواه ميڙين، خواه مارين.

۲

فردا مُنڌ ڦٽي ڪي، نَقْدُ^۳ ڪنيو نار^۴،
 هيءَ جا واڳ ولھيءَ جي، ويرم^۵ ڏي مَ وار،
 جيڪين^۶ مٺيءَ مار، جيڪين ميڙ مٺيءَ ڪي.

۳

مٺي ٿي مُدعا^۷ گھري، موت ٿيو موجود،
 آچن تہ آج ڪريان، صُباحَ جو سَجود،
 جيڪين ني وجود^۸، جيڪين ميڙ مٺيءَ ڪي.

۴

جيڪين ميڙ مٺيءَ ڪي، جيڪين مٺيءَ مار،
 ڏکيءَ کي ڏيکار، هيڪر هوت اڪين سين.

۱- سڀاڻي، آخرت جو ڏينهن، جڏهن محبوب جو ديدار ٿيندو. ۲- تائين ۲a- توڻي
 ۲b- ملائين ۳- روڪڙ، (حاضر وقت) هاڻي ۴- زال ۵- مسڪين ۶- وير ۷- ساعت ۸-
 دير ۷- يا تہ ۸- مراد ۹- هستي يا جسم ولي وج، يعني مار.

ڏکي ٿي ڏڌورا، لَهسي لئون پُنهونءَ جي،
ڏيئي آڳ آتورا، سڀ نه کائي سسئي.

۶

ڏکي! ڏک^۲ وسار، سڀج ڦٽي ڪر سسئي
پٽين پير نهار، ته آرياڻي اتان لهين.

۷

ڏکي! ڏک^۳ مٽي ڪري، وانءُ^۴ چپر پيهي.
گڏبڻي ڏيهي، سوڌيون ڏيندءِ خبرون.

۸

ڏکيءَ ڏيهائي، مٺيءَ مٽي هٿرا،
تنهن پر نه کائي، جنهن پر جي، جيڏيون!

۹

ڏسڻ^۵ ڏکان^۶ آڱرو^۷، سسئي! آڻ مَ شڪ،
ٿيءَ ٻانهي، پر اوڻيون^۸، لڏ مَ، پسي لڪ،
ور پُنهونءَ سين پلڪ، کوءِ^۹ ٻارهن ماه پين سين!

۱۰

هر دم هوت پُنهونءَ جو، ڏسڻ پانچ ڏک،
ور پُنهونءَ ساڻ پلڪ! ٻن ٻارهن ورهيه پين سين.

۱- ڏڌل، اڌ سڙيل ۲- محبوب ۳- هار سينگار ۴- وڃ ۵- ديدار ۶- سينگار کان ۷- بهتر
۸- سانداريون ۹- بهتر ۱۰- کڏ ۾ پوي.

تَوَر وِيرَمِي^۱ ٿِيءُ، وَجَنُ وِيرَمَ نَه سَهِي،
 ڏِيئي مَرَج ڏونگرين، جَتَن ڪارَل جِيءُ،
 هُڏ نَه هوندو هيءُ، ساهُ پريان تان صدقوا!

۱۲

ڏُڪِيءَ سَنديُون ڏونگرين، آڏِيءَ آهون پُون^۲،
 ڌاري جو ڏونگرَ ڪي، سو ڪين^{۲a} چيو چُون،
 آريءَ جي آريمان ۾، ماڙهو، مرون رُون،
 اِن پَر سڀئي هُون، هينئرَ جَن هَجِي ويا،*

۱۳

ڏُڪِيءَ سَنديُون ڏونگرين، پَسو! پئون پُون،
 مئي پُڄاڻان مُنڌ ڪي، روجھ^۳ رِجَن ۾ رُون،
 پوڻان^{۳a} اِيهين^{۳b} چُون،* تَه مئيءَ آسان ڪي ماريو.

۱۴

ڏُڪِيءَ سَنديُون ڏونگرين، اوچينگارُون آچَن،
 هڻي سانگ^{۳c} سَسِيءَ ڪي، ڪلو ڪيو^۴ ڪيچين،
 جي هتان هوت مَرَن، هوت تَنين جي هَنجَ ۾^۵.

۱۵

ڏُڪِيءَ سَنديُون ڏونگرين، وڻ ٿڻ وائون ڪَن،
 وٿان ويهي جَن، وڏِيءَ^۵ سي واڍوڙيا^۶.

۱- تڪڙي ۲- پون ٿيون ۲a- ڪي * جن جون دليون عشق ۾ گرفتار يا فنا ٿيون
 پيون آهن. ۳- اچن پيرن وارا هرڻ ۳a- پٿان ۳b- ائين ۳c- لوهي سيخ، رَنبو، پالو
 (اصطلاحِي معنيٰ ۾) ** ائين بيٺا چون، ائين چوندا وڻ ۴- جهيڙو ڪيو ۵ من قتل فانا
 ديت (جنهن کي مون قتل ڪيو، تنهن جي خون بها مون تي آهي!) ۵- وڏيل (سسئيءَ)
 ۶- وڏيا، زخمي ڪيا.

وِيْدِيءَ سِي وَايُوڙِيَا، رَتُ نَه ڏَنُو جَن،*
مَوْتُ قَبُولِيو تَن، ڏَنُو جَن ڏُڪِيءَ ڪِي.

۱۷

ڪنهن جنهن^۱ ڏُڪا^۲ ڏي، پارانيا^۳ ڪي پانڊپين،
سُورَ پَريائين سِي، ڳالھ ڪيائين جَن سين.

۱۸

ڪو جو وِيْدِيءَ وَڌ، جيئن وڻ^۴ وڊيائين وِيءَ سين،**
ڏُڪُ ڏُڪِيءَ ڪي ڏيڏ^۵، جَن ڏلي سِي ڏُڪيا ٿيا.

۱۹

وَدِيل^۶ ٿي وائون ڪري، ڪُٺل^۷ ڪُوڪاري،
هَن پَن پنهنجا ساريا، هيءَ هَنجون هَڏن^۸ لٽي هاري.^۹

۲۰

ڏُڪِيءَ توءَ^۹ ڏُڪار، توڻي وَسَن مينهڙا،
صاحبَ هَتِ سُڪار، هِن وَسِ آهين هَتڙا^{۱۰}.

۲۱

ڏُڪِيءَ توءَ ڏُڪار، سِيئَن ڏيهُ سُڪاريو،
باروچاڻو ٻار، سِيوئي سَواءِ^{۱۱} سين.

* اهي شيون جن ۾ رت دورو ڪونه ٿو ڪري، يعني جمادات ۽ نباتات، پٿر، وڻ ٿن. ۱- ڪنهن اهڙي ۲- ڏڪ کان ۳- سنيها ۴- ٻين، تڙ ** منجهس اهڙو سوز آهي جو هن جي آهڻ جي اثر کان تڙ ۾ ماته شروع ڪيو آهي. ۵- تسلي، آفت ۶- تڙ جيڪو اصل کان وڌجي ڌار ٿيو آهي ۷- زخمي ٿيل (سستي) ۸- عزيزن، محبوب ۹ هي بيت مولانا روميءَ جي مثنوي جي پهرين بيت جو ترجمو آهي: بشنوا لڙي چون حڪايت مي ڪند، وز جدائيهها شڪايت مي ڪند (هن بيت ۾، تڙ ۽ سستيءَ جي پاڻ ۾ ڀيٽ ڪيل آهي: جيئن تڙ پنهنجي اصل، يعني وڻ، کان ڌار ٿيڻ جي ڪري وڇوڙي جا ورلاپ ڪري ٿو، تيئن سستي ۾ جتن کان جدائيءَ سببان ڪُوڪاري ٿي) ۹- تنهن هوندي به ۱۰- هت ڪٿڻ، دعا گهرڻ ۱۱- ساڻو واءُ، سڪار.

وائبي

آچي، لاکن! لک، ميان! مٺيءَ جو لوڙھ^۱ لکن ۾.
 هو کان^۲ کٽوريءَ هيرئون^۳، مون ۾ صابڻ چٽ،
 مٺيءَ جو لوڙھ لکن ۾.
 آريائي! آچي ڪري، ڪا گهڙي مون وٽ جٽ^۴.
 مٺيءَ جو لوڙھ لکن ۾.
 کٽوريءَ ڪشبوءَ^{۴a} سين، هاريئون هٽ هٽ،
 مٺيءَ جو لوڙھ لکن ۾.
 ڊرڊ منهنجي دل جو، تون، ڪامل! آچي ڪٽ،
 مٺيءَ جو لوڙھ لکن ۾.
 آڏيون! عبداللطيف چي، سر تائين آهي سٽ،
 مٺيءَ جو لوڙھ لکن ۾.

داستان ستون

۱

آئون نه گڏي پرينءَ کي، ٿورا ڏينهن ٿيا،
 راتين روز^۵ ويا، عبث^۶ آريءَ ڄام ري!

۱- قبر ۲- خان ۳- هريل ۴- ترس ۴a- خوشبو جو عام سنڌي اچار ۵- عيوض، سودو (سر جو سودو ڪرڻو آهي) ۵a- راتيون (۶) ڏينهن ۶- اڃايو.

اٿون نہ گڏي پرينءَ کي، سَهَسَينَ سَڄَ وِيا،
هَلڻَ وِیرَ هِئا، دِیکي شالَ دَمَ ڏيان!

۳

اٿون نہ گڏي پرينءَ کي، تُون تُو لَھينَ سَڄَ!
اٿون جِي ڏيئينَ سَنِها، نِيئي پريانَ کي ڏج،
وِجي ڪِڇَ، جَڇَ، تہ وِچارِي واٽَ مَئي!

۴

اٿون نہ گڏي پرينءَ کي، پوئون ٿيو پَساه،
سَڪانَ ٿي سَڪراتَ ۾، رويو پُڄانَ راھ،
شالَ مَ وِجيمَ ساه، ڌارانَ پَسڻَ پرينءَ جِي!

۵

اٿون نہ گڏي پرينءَ کي، عَمِرَ تان وِئي،
وِلَهيءَ ڏينهنَ وِجائِيا، سَرتِيُون! سَپِيئي،
پيريءَ ۾ پِيئي، اَڪيون آريءَ ڏي گَٽِي!

۶

اٿون نہ گڏي پرينءَ کي، جوپَن، وِيو جاڙ^۱،
آڏا آريچَن کي، چاڙهيڪا ۽ چاڙ^۲،
مُون مَئيءَ کان نہ ٿِي، وَڏيڻَ مَنجھِ ولاڙ،
عَمِرَ سَپِ آواڙ^۳ وِيم، ٿي واڪا ڪَريان!

آئون نه گڏي پرينءَ کي، هيءُ پڻ ڏينهن ويو،
 نهوڙي ناپن^۱ سين، مون کي نينهن نيو،
 مٺيءَ موت ٿيو، ”پي، پي“ ڪندي پنڌ ۾!

۸

آئون نه گڏي پرينءَ کي، آيو عزرائيل،
 جوراڻي^۲ سين، جيڏيون! نه ڪو ڦال نه ڦيل^۳،
 آيو موت ڏليل، ماريندو مراد کان!

۹

آئون نه گڏي پرينءَ کي، مٿان آيو موت،
 واجهائيندي وره ٿيا، هڏ نه گڏيم هوت،
 جيڪس ٿينديس قوت، فنا هن فراق ۾.

۱۰

ولاڙيو وٿين چڙهي، ڳجهن ٿيندي ڳاه،
 سسئيءَ سوريءَ چاڙهيو، پريان لٿي پساه،
 هو مرون، هي ماه، ڪين ڪميئيءَ رکيو.

۱۱

ولاڙيو وٿين چڙهي، رٿي^۴ پسيو روءِ:
 ”وچان جو وچ پوءِ^۵، سو ڪنهن پر ڪهي لاهيان!“

۱- نهن، چنين، رانپوتن ۲- پرين ۳- زوراور (موت) ۴- ڳالهه ٻوله، بحث مباحثو

۵- کاڌو ۶- غبار، اونداه ۷- جدائي پوي.

ولاڙيو وٽين چڙهي، اونچن^۱ مٿي آج^۲.
لاڻن ڪارڻ لڄ^۳، باسيائين^۴ بردار^۵ جو.

۱۳

ولاڙيو وٽين چڙهي، ڏيو پتولي لانگ^۱،
تاريءَ تاريءَ چانگ^۲، سسئي مور بچن جيئن.

۱۴

ولاڙيو وٽين چڙهي، پسو سگھ سندياس
آڌيءَ وڃيو آڪڙي^۱، نه ڪو پيءُ نه ماس^۲،
سوئي سو سيٺاس^۳، پري پڙاڏا ڪري^۴.*

۱۵

ولاڙيو وٽين چڙهي، ڏاڍو ڏوري ڏور،
سپيريان جي سور، پري پڙاڏا ڪري.

۱۶

پري پڙاڏا ڪري، اوري نه آهي،
ڪمتر^۱ ڪا ڪاهي، پهچي هن پٽيءَ^۲ کي.

۱۷

رڃن ۾ رڙ ٿي، ڪر ڪوول^۱ جي ڪوڪ^۲،
ولولو^۳ ۽ ووڪ^۴، اِيءَ تان آه عشق جي.

۵ اونچن، وڏن (وٽن تي) ۱- ڪاڻ ڪڍيائين ۲- ميوه دار (وڻ) * ريشمي پيشگير جي لانگ وراڻي، ۳- تپا ۴- ڳولي ۵- ماڻس، سندس سين (مائه، پنهنجي) ۶- هن سان، ساڻس، سندس سين (مائه تنهنجو) ** اهڙي ساڻس آهي جو پڙاڏو پيو ڪري (سندس درد جي دانهن) ۷- وڙو، ڪميٽي ۸- ميدان (مرتب) ۹- ڪوئل (پکي) ۱۰- آواز ۱۱- ڪوڪ.

رُجُن ۾ رڙ ٿِي، ڪَر، چَتُونءَ جِي چانگارَ،
اِيءَ عِشَقَ جِي اُپڪارَ، نَعرو آهي نينهن جو.

۱۹

رُجُن ۾ رڙ ٿِي، جِهڙِي ڪَري جوءَ ۲،
اِيءَ نه عَوَرَتَ هِوءَ، اِيءَ تان آهَ عِشَقَ جِي.

۲۰

رُجُن ۾ رڙ ٿِي، ڪَر^a ڪَري^۳ ڪُونجَ،
نَعرو مَنجَ نِڪُونجَ^۴، اِيءَ تان آهَ عِشَقَ جِي.

۲۱

رُجُن ۾ رڙ ٿِي، ڪَر سارَنگِيءَ سازَ،
اِيءَ عِشَقَ جو آوازَ، ماڙهو رَڪنَ مُنڌَ تي.

وائِي

هيءَ گهايلِ هڏَ گهوري، ووا آلا ميان! ڪيچي مون نه سڳيڻا.
عِشَقَ آري ڄامَ جِي، هيءَ جُهونڙِي هڏَ جهوري^۱،
ووا آلا ميان! ڪيچي مون نه سڳيڻا.

رهي جان رُجُن ۾، سا چَپرِ چڏهو^۲ مَ چوري،
ووا آلا ميان! ڪيچي مون نه سڳيڻا.

اڏيون! آريچن لئي، ڏونگرِ ٿينديس ڏوري^۳،
ووا آلا ميان! ڪيچي مون نه سڳيڻا.

۱- پڪار، نَعرو ۲- عورت ۲a- جهڙوڪر، جهڙوڪ ۳- ڪونج جو آواز ۴- چشمو
۵- ٽڪل، ماندي ۶- تڪليف ۾ آڙي ۷- چٽيو ۸- ڏورينٺڙ، طالب.

سر دیسی

نالو

دیسی، لفظ جي معنيٰ آهي ڏيهي. دیسی هڪ راڻيءَ جو نالو آهي جا ديهڪ راڳ جي پنجن زالن مان هڪ آهي.

مضمون:

هن سر جي مضمون جو بنياد پڻ سسئي ۽ پنهنجيءَ جي آکاڻيءَ تي رکيل آهي، جا سر آبري جي شروعات ۾ ڏنل آهي.

روحاني راز:

جيڪو مثالڪ پنهنجو نفس قابو نه ڪندو، تنهن جو حال به اهڙو ئي ٿيندو، جهڙو الن کي قابو نه ٻڌڻ ڪري سسئيءَ جو ٿيو هو. دنيا غفلت ۽ آرام ڪرڻ جو ماڳ نه آهي. هيءَ ڪشمڪش ۽ جدوجهد جي جاءِ آهي، جتي بازي اهو ڪندو جيڪو هوشيار ۽ هميشه تيار رهندو. هن دنيا ۾، سالڪ جا دشمن گجھ ڳوٺ ۾، سندس روحاني تباهيءَ ۽ پریشانيءَ جي لاءِ سامان پيا تيار ڪن. سسئي جا ٽي دشمن هئا جهڙوڪ، ڏاڳها، ڏونگر ۽ ڏير. سالڪ جا به ٽي دشمن آهن جهڙوڪ، نفس، دنيوي تعلقات ۽ خودي. اهڙن حيلي باز حريفن کان چٽاڻ لاءِ حمايتي گهرجي. توائي ٿيڻ کان بچڻ لاءِ، سالڪ کي ڪامل رهبر هٿ ڪري، دل تان دود دور ڪرڻ گهرجن. هيءَ دنيا هڪ اهڙي ترڪڻ بازي آهي، جو نيشن کي نرت پوندي، نه ته سڀ ڪنهن جي جاءِ نه آهي. جتي واتون ويه ٿين، اتي ڪهڙي اختيار ڪجي، تنهن جو ڀرو پير کان پوندو. وڌيڪ ڏسو، سر سسئي آبري جا روحاني راز صفحي ۽ سر معذوريءَ جا روحاني راز صفحي تي.

سر دیسی

داستان پھریون

۱

مُنِيسَ! جَهْلِ مَهَارَ، كُنِيسَ! كَاهِ مَ كَرَهَوَا،
مُونِ نِمَاڻِيءَ جِي نِجُهَرِي^۲، پِيرو كِجِ يَتَارَا
سَاڄَنَ! تُو هان^{۲a} ڌارَ، ڏنمَ ڏينهن قِيَامَ جو.

۲

ڏاڳهنَ، ڏيرَنَ، ڏونگرَنَ، تنهي ڏنمَ ڏڪَ،
سِي سَپَ پَانِيَمَ سڪَ، هيڪانڊِ^۳ ڪارڻِ هوتَ جِي.

۳

ڏاڳهنَ، ڏيرَنَ، ڏونگرَنَ، ڏڪَنَ آئون ڏڏي^۴،
پُڇانَ پيرَ پُنهُونَءَ جو، وِجهانَ وِڪَ وڌي،
لِڪِڻِي آئون لڏي، ناتہ پَتَنَ ڪيرَ پَنڌَ ڪري؟

۱- اُٺ ۲- جهوپڙي ۲a- تُو کان ۳- وصل، گُلجاڻي ۴- ڦٽي، زخمي ڪئي:-

ڏاڳها! ^{۱a} ڪيمَ ڏرو، اڃا آرياڻي اڳي ^{۱b} ٿيو،
 موڙي مَڃَرَ ^۲ تاريون، چانگا! ٿا چرو،
 آن تان ^{۲a} حَرَفُ هرو، ^۳ موراين مَعا فِ ٿيو.

۵

اڱڻ مَٽي اوڀرا، ^۴ جڏهن ڏاڳها ڏنڻي ڏينهن،
 وٺي سَرَڪَ ^۶، سَسِي! ويهَ وهاڻيءَ سينءَ ^۷،
 چوڻي ^{۷a} سين چانگن کي، جَرَ زنجيرَن جيئن،
 تہ هوت تنهنجو هيئن، پُنهون نيائون نہ پاڻ سين.

۶

اڱڻ مَٽي اوڀرا، جڏهن ڏاڳها ڏينهن ڏٺا،
 ڪُنڄون جي ڦُڦلَن ^{۷a} جُون، تان ڪنهن کي لڪاءِ،
 تہ سڀاڻي سنڌياءَ، ٿي ساروڻي ^۸ سَسِي!

۷

اڱڻ مَٽي اوڀرا، جڏهن ڏنڻي اٺ،
 ڏاڻي نہ ڏاڳهن کي، اوڳي ^۹ ساڻ اڳڻ،
 تہ هوند نہ تنهنجي هٿ، سُرَ پرايا سَسِي!

۱- اٺ ۱a- رڙيون ڪري ڦاٽو! ۱b- اڳتي، پري ۲- ڪنڊيءَ جي وٺ جون سگرئون ۲a- اوهان تان، اوهان کان ۳- ميار ۴- ڌاريا ۵- ڏينهن جو ۶- ٻوٽاڙي، مهار ۷- ٿاڻين ۷a- چوٽو، چوٽي، وارن جي مکيه جڳهه، جنهن کي زنجير جيان وڪڙ ڏها آهن. ۷b- واحد: قفل (اصل عربي لفظ)، ڪُلفن، تالن. ۸- يادگيري، سار ۹- نادان.

اڱڻ مٿي اوڀرا، جڏهن ڏٺي توڏا،
 ڏنگيڻي^۳ نه وارن سين، تن گورن جا گوڏا،
 ته لکن جا لوڏا، هوند نه سٺي سٺي!

۹

ڏاڳهڻون^۴ ڏيرن، جي آندا ٻرڏو^۵ پٺپور ۾،
 هٿي چيل^۶ چرا ڪيا، وه پئي^۷ وهڙن^۸،
 ڪڙيءَ ڪڙڪو ان جو، هوند سٺي سو^۹ سين،
 ڏانڊن ساٿ، سيد چي، پياديون پهچن،
 جن جو پير نه لڳو پٽين، تن آيم ساڻ اٿن،
 گنگن ۽ جنگن^{۱۰}، منڏ اسونهن ميڙين!

۱۰

اڳي اٺ رڙن، مون پيري ماڻ ٿئي^{۱۱}،
 پلائيندي پاڻ ۾، ڪڇيو ڪين ڪئن،
 ڪا جا ماڻ^{۱۲} مٿن، هن پڻ هٿي هن سين.

۱۱

ڇا جي ڏنگا ڏير، منهنجو ڏينهن ڏنگو مڙهي^{*}!
 اٿن، اونڀيڙن جي، ڇا وهڻو^{۱۲} وير،
 هيءَ ڪميڻي ڪير، جا امر کي آڏي ڦري.

۳- ور ڏيئي پٺي ۴- اٿن جي بلران ۵- ٻرڏو، ٻڙڏيا (گجراتي) ڊڳا ۶- چيريل ڪر ۷- جوش
 ۾ اچي ۸- جوان ڊڳن ۹- سٺو، پٺو ۱۰- اٿن ۽ بهادر جتن سان ۱۱- ٿي (لاڙي لهجي
 ۾) ۱۲- ڳجهي صلاح * منهنجي قسمت نه هئي. ۱۲- هٿ وس.

ديسي سيڻ ڪجن، پَرديسي ڪهڙا پرين،
لڏيو، لاڏوڻا ڪيو، پنهنجي ديس وڃن،
پُڄاڻا پرين، ڪجي بس پنيور کان.

۱۳

ڏريائين^{۱۲} ڌاريان، مٺ مٺيءَ جا نه ٿيا،
مدي ڏيرن من م، ڪليو ڪيڪاريان،
صُبح ٿي ساريان، ته اٿ ته اوطاڻن م.

۱۴

اٿ م اوري آڻ، ڏاڳهن ڏڏي آهيان،
هٿي هٿ هين ڪي، پري نيئي پلاڻ،
هوت منهنجو هاڻ، پنهون نيائون پاڻ سين.

۱۵

جتا شال جيو، جيو ٿا جاڙون ڪريو^۳،
ٻانڀڻ ڪي پروج ري، پيلي^۴ ناهه پيو،
چنڻ تان نه پيو، هيءُ سڱ نه چنڻ جهڙو.

۱۶

جتن جا جيلان،^۵ ٿي ساڻ پڄائي سسي،
ايس آريءَ جام جا، تر توڏا تيلان،
ان ڪي ناڪيليون نڪن م، دهر يون،^۶ دڪيلان^۷،
سير هڻيو سيلان^۸، لايو نينهن نندون ڪرين.

۱- سامان سڙو پٽيو ۱۵- ڌريان ٿي، اصل کان ٿي. ۲- مصيبت پيلن ۳- ڪريو ۴- مددگار

۵- جنهن صورت م جنهن ڪري ۶- تنهن صورت م، تنهن ڪري ۷- ننڍا چڙا

۸- دشلا، رات جو مٿو ويڙهي سهڻ لاءِ ڪپڙو.

جَتَنُ ڪِڇُ^۱ جَتَنِ جو، آتيا ڪِ ايندا،
وَنِي پُنهُون پانهنجو، وَتان تو ويندا،
دَمُ نه دَمِيندا، * سِدَارِيندا^۲ سائيه^۳ ڏي.

۱۸

جَتَ هَڏِهين هُتَ، مُون هِت هينئري ۾ حلُ تيا^۴،
چَنگُلَ جَنِين چَوُڙا^۵، راحتَ تَن جِي رَتِ^۶،
گَنگَن جِي گُپتِ^۷، چيڙي وڌيس چِهريَن.

۱۹

جَتَنِ وڌيس جارا^۸، نات هيس نماڻي نڪَڻي^۹،
تِيئَرَا پاڻ قرار، مُون مَن گڏي گوندرين.

۲۰

جي جاڻان جَتَن، پوءِ^{۱۱} پَتاندر^{۱۲} هيترو،
اُئون ڪيئن ملا^{۱۳} تَن، سَرَتِيُون! سُوَر پرائيان؟

۲۱

هي جي آيا هير^{۱۴}، مُون اڳ نه ڏنا ڪڏهين،
اُئون ترسان، هو تڪِڙا، پَت نه لائين پير،
پَنپُولِيسِ^{۱۵} برن ۾، پسي پيندين^{۱۶} پير^{۱۷}،
اُءِ آريائيءَ! اُسري، ٿي واهر جِي وير،
هيءَ ڪميڻي ڪير، تون پارسَ رسيج پَبَ ۾.

۱- جيلو ڪڇ، نظرداري ڪڇ * بلڪل ڪونه ترسندا ۲- ويندا ۳- وطن ۴- رچي ويا،
گڏجي ويا ۵- چنڊو ۶- چئن نوڪن وارا ۷- رفتار، لوڏ، موسم، وقت ۸- خاموشي
۹- جاڙ، ڏک ۱۰- اصل، بنهه ۱۱- پوندو ۱۲- نتيجو ۱۳- وٽان ۱۴- هينئر
۱۵- پلجي پيس ۱۶- ڌڙن ۱۷- وراڪا.

جَتَن يارائو، ڪيچن مون سين ڪون ڪيو،
 نالي سَيسِ هوتَ جي، مَٿِ پَرائئون،*
 تِلاهين طَعَنو، ڏيندا مُون ڏيرَ وِيا.

گورا وِجن گام^۱، ڏيرن سندا ڏيه تي،
 توڏن جون تَڙيڙ^۲ م^۳، تَريون تَرَڪَن تان م^۴،
 اوڏيڙا آرام^۵، لنگهي پَٻ، پري ٿيا.

گه^۶ سِرَ ٿئي مَ گس^۷، پَٽي^۸ پوءِ مَ پرين تي،
 جنهن سِرَ ساڄن سَڀرين، تنهن اُٺ مَ لڳي اُس،
 پُنهون پاڪَ پُرس^۹ هوتَ نه ڪِجن هيڏيون.

اَس مَ لڳي اوڀين، ليڙان لڪَ مَ لڳ،
 الله^{۱۰} آريچن ڪي، ڪوسو واءِ مَ وڳ^{۱۱}،
 جَتَ ججها مَ جڳ، منهنجي پِرتِ پُنهون سين.

لڏيندي لباس^{۱۲}، جَتَن جيڏو ٿي ڪيو،
 آچي آريءَ ڄامَ جو، وَڻ وَڻ مَنجهان واس،
 مَرُون ڪينمَ ماس، هڏ هَلندا هوتَ ڏي.

* اڃان پار هيس، ته پنهونءَ جي مڱ سڄڻ لڳيس. ۱- وڪ (تڪڙو) ۲- تڪڙ م
 ۳- آرام سان ۴- اٺ جو گه، اٺ بعضي ضد ڪري ڏڙها هڻي رستو ڇڏي ڏيندو آهي.
 ۵- تي ۶- رستو ۷- دڙ ۸- ماڻهو، پٿار ۹- تيز لڳ ۱۰- ويس، ڍونگ، حرفت.

اٺَ ويڙي، اونارَ ويڙي، ويڙي ٿيڙمَ ڏيرَ،
 چوڻون ويڙي واءُ ٿيو، جنهن لٽيا پنهونءَ پيرَ،
 پنجنون ويڙي سڄُ ٿيو، جنهن آلهي^۱ ڪي آويرَ،
 جهون ويڙي چپرَ ٿيو، جنهن سنوان نه ڪيا سيرَ،
 ستون ويڙي چنڊَ ٿيو، جو ڪڙيو نه وڌيءَ ويڙي^۲،
 واهيري جي ويڙي^۳، چلون ڪريانَ چپرِين^۴!

واٽي

ڏاڳهن، ڏيرن ساڻ، ڪرهن ڪيچن ساڻ،
 مٿان ڪا ٻي کئون لائي!
 آئون سٽي، هو هليا، ويٺا ڪرهل ڪاهي،
 مٿان ڪا ٻي کئون لائي!
 آسڻ^۵ آڳيان ان جي، 'پرا پرا' ڪيو ٻاڏائي،
 مٿان ڪا ٻي کئون لائي!
 چٽر^۶ ڏيئي ڇٽَ ڪي، ويٺا هوت چپائي،
 مٿان ڪا ٻي کئون لائي!
 جيڪا هيئن من ۾ ويٺا پنهنجي پڄائي،*
 مٿان ڪا ٻي کئون لائي!
 آڏيون! عبدالليف چي، ايندم واڳ ورائي،
 مٿان ڪا ٻي کئون لائي!

۱- لهي ۲- رستا ۳- سويل، ساعت، آڳ ۾ ۴- پڪين جي آڪيري ۾ وڃڻ جي مهل،
 ناشام ۵- جاءِ ۶- دلبو. * جيڪا (ڳالهه) من ۾ هيئن، سا پنهنجي (نيٺ) پوري ڪري

داستان پيو

۱

اَجْ پِهَ وَسَائِي اَوِئِين، مَتِي مارَگْ^۱ ماڪَ،
پُنهُونَ نِيائُون پاتِ سين، تارِيُون پِيچِي طاقَ،
هِيَهَاتَ هِيَهَاتَ لِمَا تُوَعَدُون^۲، سُچِي ٿِي اوطاقَ،
چُڪِيءَ چوري چاڪَ، هارهي هوتَ هلي ويا.

۲

مِرِي- مُنَدَ دِي آئِيُون، سَاهِيڙِيُون سَهْجانَ^۳،
السَّقَرُ قِطْعَه مِّنَ النَّارِ^۴، هاري موٽُ هِتانَ،
سِگْ صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ جو، آئِي تان اڳيانَ،*
سِيءَ ڪِيچِي نِيندِيءَ ڪِئان^۵، تَنهِنجو نِينهن نِفاقَ سين.

۳

جَدَان^۶ ڪُنَ فَيَكُونُ^۷ چَٽِي، نِيو آريائيءَ ارواحَ،
انگَ اڳِيهين لِكِيو، مُنهنجو مِشاقاءَ^۸،
مَن طَلَبَ شَيْئًا وَ جَدَّ وَ جَدَّ^۹، اَتو^{۱۰} عَلِيءَ شاهَ،
اِجا هِنَ حَدِيثَ^{۱۱} جو، مُون آسرو آه،
پُنهُونَءَ جِي پِيغامَ تان، منهنجو موٽَ مَباحَ^{۱۲}،
سِرَتِيُون! دُعا ڪِجَاهُ، تہ ميڙائو مُون ٿِي.

۱- رستي، گس ۲- پري پري آهي اها ڳالهه، جنهن جو توهان کي ڊپ ڏنو ويو آهي (ق- ۲۳، ۳۸)

۳- مهج يا ڪوڏ مان ۴- مسافري باه يا دوزخ جو ٽڪرو آهي. (عربي پهاڪو* جتن سان تنهنجو انگ اندرو اڙانگو آهي، جهڙو پل صراط تان هلڻ، جا ترار کان ٽڪي ۽ وار کان سنهي آهي.

۵- ڪئٿان ۶- جڏهن ۷- ٿي ۸- پوءِ اها ٿي پوي، (الست کان)، ۷- ازل کان ۸- جو ڪنهن

شيءَ جي طلب ڪري ٿو، ۽ ان جي ڳولا ۾ سعيو ڪري ٿو، سو ضرور اها شيءِ لهندو ۹- چيو

۹a- حضرت علي ۱۰- قول، ڳالهه ۱۱- جائز، صدقو.

سَبَهَ^۱ سِياهي، آهي آريءَ ڄامَ زي،
 ڪڏهن پسي ڪانه ڪا، ريءَ لالَن لالائي،
 دُودُ^۲ دِل تان دُور ڪري، ڪري ساڄَن صفاي،
 'مَن لا شَيْخَ لَهُ فَشَيْخُهُ الشَّيْطَانُ'^۳ اِنَ رِيءَ اُونڌاهي،
 هوءَ جا هلي هيڪلي، سا گيرَبَ گمائي^۴،
 'بلا شَيْخٍ مَن يَمْشِي فِي الطَّرِيقِ' اهڙي آواڻي^۵،
 تنهن^۶ ريءَ توائي، ڪوڙين ٿين ڪيتريون.

۵

بَرُ وَدَو، بارُ گهڻو، ويجهو نه وڻڪار،
 ليڙن جو، لطيفُ چي، گنيو مُنڌَ مدارُ^۷،
 وَتَنَدَن تَه وَرَ ڪَندا، ناتَ آڳين جو اختيار،
 ڪاڏي ٿيو ڪوهيار، ڪٿي ٿي هتَ ڪٿي!

۶

ڪيڙي^۸ ڪيچاين، گورا گسي هلاڻيا،
 لڙيو، چڙهيو چوڻين، ڪريو ڪوه ڪڙن^۹،
 سُونَهَن جي سردار سين، سي توڏَ مَر تَرُجَن^{۱۰}!
 لُطَفَ سان، لُطِيفُ چي، لنگهيو بَرُ بوڻن^{۱۱}،
 تَن ڪهڙو غَمُ گُنگَن^{۱۲a}، هوتُ جِماتي^{۱۲b} جَن جو.

۱- سپ ۲- دونھون ۳- جنھن کي ڪو مرشد نہ آھي، تنھنجو مرشد شيطان آھي (صوفي)
 چوڻي) ۴- ھٿ گمراھ ڪئي ۵- جو مرشد کان سواءِ طريقت ۾ ھلي ٿو ۶- بد وائي يا
 خراب ڳالھ ۷- تنھن (مرشد) ۸- جوابداري (آسرو) ۹- سيڪاري، سزا ڏئي ۱۰- ڪڻڪن
 ۱۱- ٽڪجن، ٽٽي پون ۱۲- اٺن. ۱۲a- گونگن، اٺن ۱۲b- حماتي، مددگار.

جاڳائي جتن، گنثورا گس هلاڻيا،
 پهتي ريءَ پهاڙ ۾، اٺ مَ آگهتجن^۱،
 لٽاري، لطيف چي، لنگهيو بُر بوتن،^{۱a}
 تن ڪهڙي چڪ^۲ ڇانگن، هوت حماتي^{۲a} جن جو.

۸

پنيءَ ٿا پرين، ساڻين سنب^۳ هتن ۾،
 ليڙن جو، لطيف چي، مون کي منجه نہ ڏين،
 هوت پنهنون ٿا نين، اسونهيءَ^۴ جو آجڪو!

۹

پڻ ٿا پلاڻين، اوڻي آج اباڪرا^۵،
 په، پاريسيون^۶ پاڻ ۾، ڏير ڏيهائي ڏين،
 هوت پنهنون ٿا نين، پاروچي ٻولي ڪيو.

۱۰

پڻ ٿا پلاڻين، اوڻي گهڻو اُباهرا،^{۷a}
 هوءَ جي هلڻ سنڊيون، ڳاهون^۸ ڳالهائين،
 مون کي ٿا مارين، سڄڻ سانباهي^۹ ڪيو.

۱- ٺڪجن، ٻوساتجن ۱a- اٺن ۲- چيله جو سور ۲a- حماتي، مددگار ۳- ساندارا

۴- اڻ واقف ۵- آڌو، سمر، آڌار ۶- ايڪڙا، ٽڪڙا ۷- پارسي يا ٻروچڪي ٻولي ۷a- اُٻهرا،

ٽڪڙا ۸- پروليون ۹- تياري.

اوڳارين نه انرا، ٻڌا چرن نه پور،
ليزن کي، لطيف چي، هلن جو مذڪور،
مين کي مامور، آهي ائڻ آڳين پنڌ جي.

۱۲

ويئي ٻڪي باق، * جهلي جهنڪ^۲ جهڻي^۳ کي،
ايمر تن ائن سين، جن جا پير ددا^۴ دڙ داق^۵،
لنگهيا لڪ، لطيف چي، توڌا تر، بنگ، طاق^۶،
ڪير لنگهندي قاف^۷، اِيءُ بر برهمڻ باسيو.

۱۳

دوڪ^۸ دهليا جت، گنورا هلن نه گس م،
چو سال ئي نه چلڻا، ٿي تنگ^۹ نهاري ت،
سوڌي انين^{۱۰}، سيد چي، پوءِ^{۱۱} پانچارين^{۱۲} پرت^{۱۳}،
ان آزانگي پنڌ جي، ڪا نيشن^{۱۴} پوءِ نرت^{۱۵}،
سسئي وڏي ست، جا اهڙيءَ پرت پنڌ ڪري. **

۱۴

هڻي هڻي ڪيو 'هائ'، ٿي پاڻ هڻي سر پاهڻين^{۱۶}،
لڏائين، لطيف چي، جوءُ جتن جي جاءِ،
شڪر، بار^{۱۷} سندا، ستائي^{۱۸} ساڻ مڙي.

۱- گاه جو قسم (لوش) ۲- امر ٿيل، ڪنڌ تي پيل * ٿڪ سبب ويئي هڪ ڦوڪي ۳- واءِ جو
جهوتو ۴- جهوني، چڪتا چور، پريشان ۵- قلها ۶- گول مول ۷- گهيڙ ۸- وڙ وڪڙ ۹- ڏنگا پيچرا
۸- جبل ۹- ٻه ڏندا پنجن يا ڇهن سالن جا اٺ ۱۰- لڪ ۱۱- انهن لکن تي ۱۲- پوي ۱۳- قوه
جوان گهوڙو (اٺ) ۱۴- پاڇه ۱۵- پورو جوان اٺ ۱۶- ٻوجه، سمجهه * پنڌ اهڙو آزانگو آهي جو
ننڍا اٺ ٽي چڙيو، پر انهن کان پڪي عمر وارا اٺ بر بتال ٿيو بيهيو رهن: پر نيشن کي ئي انهيءَ جو
پورو پتو آهي. سسئي سڄي ڪامل عاشقياڻي چڻي جو اهڙا پنڌ ڪري ٿي. ۱۷- پٿرن مٿان ۱۸- باري،
خدا ۱۹- سٺي وقت.

وائي

لالڻ آيو پيهي، ويٺا سور سڀيئي،
 جيس جيس، وو جيڏيون! منهنجو لالڻ آيو پيهي.
 ڳالهيون ڪنديس ڳجهيون، منهن مقابل ويهي،
 جيس جيس، وو جيڏيون!
 ڪٿوريءَ بار پري، آيو ڏونگر ڏيهي،
 جيس جيس، وو جيڏيون!
 سرڪشي سردار سين، مون ڪميئيءَ ڪيهي،
 جيس جيس، وو جيڏيون!
 هئي شڪستي سسئي، راز پنهنوءَ جي ريهي،
 جيس جيس، وو جيڏيون!
 اديون، عبداللطيف چئي، سڄڻ آيم سڀيئي،
 جيس جيس، وو جيڏيون!

داستان ٿيون

۱

الله ڪارڻ، اوڏيا ڪرها م ڪاهيو،
 جانب! جڏي جيءَ جو، اڳانڊو^۳ آهيو،
 لاڳاپو لاهيو، مٿان منهنجو سپرين!

الله ڪارڻ. اوڻيا! ليڙا نهو^۱ مَ لَر^۲،
 نهو نماڻي پاڻ سين، ٻانهيءَ جهلي پُر^۳،
 مون کي ماري منجه ٿي، سنڌي هوتن هر^۴،
 ڪچو لائيان ڪر^۵، ڪيچان اوري جي وِران.

۳

ڪيچان اوري ڪٿين، وڻ نه ويساهين^۶،
 ڪميٽي ڪيچين لئي، پُورج^۷ پُرائين،
 تائج تيدانين، وارج^۸ ڪا مَ. وِرڻ جي.

۴

ڪيچان اوري ڪيتريون، معذوريون مئون،
 واٽون ويه ٿيون، ڪُه جاٿان ڪيهيءَ ويا؟

۵

آلا! آچن آوءِ، جن آئي مَن سَرهو ٿيئي،
 پسان مان پَر ڪنهن^۹، جتن سنڌي جو^{۱۰}،
 لنگهي لڪ، لطيف چئي، سُڻيان هوتن هو^{۱۱}،
 گولي ٿيان گلبوءِ^{۱۲}، جي سُڃاڻان ساڻ ڏٺي.

۱- نيو، وٺي وڃو ۲- تڪڙ ۳- اٺ جي تيز رفتار ۴- وارن جي ڇڳن کان ۵- يادگيري

۶- ڪٽنب، خاندان ۷- ساھي پٽڻ ۸- هلج ۹- چئج ۱۰- ڪنهن نموني ۱۱- جاءِ، هنڌ

۱۲- گلبوءِ نالي ٻانهي.

ڪيچان آيو قافلو، راتِ موچاريءَ روءِ^۱،
 ٻوتِي^۲ ۽ بلوچَ جي، رڙهي پسان روءِ^۳،
 لنگهي لڪَ، لطيفُ چئي، پُچان ڪيچين ڪوءِ^۴،
 گولي ٿيان گلبوءَ، جي مُون ٺهو^۵ پاڻ سين.

۷

ڪيچان آيو قافلو، پليرو پانڻيان،
 پٽي جا پيرن جي، لڱن کي لايان،
 چنبيلي چايان^۶، جي مُون ٺهو پاڻ سين.

۸

ڪيچان آيو قافلو، چامن سَندو، چامُ،
 پَسندي پنهونءَ کي، اکين ڪيو آرامُ،
 ناتر^۷ چايان نامُ، جي مُون ٺهو پاڻ سين.

۹

ڪيچان آيو قافلو، جُنگُ^۸ سونهاريءَ جوڙ،
 تلييارا^۹ توڏن کي، ڳچيءَ سونهن موڙ^{۱۰}،
 دؤلت^{۱۱} چايان دوڙ^{۱۲}، جي مُون ٺهو پاڻ سين.

۱- نموني ريت ۱۵- اٺ ۲- منهن ۳- گهٽي ۴- نيو، ولي هلو ۵- چنبيليءَ نالي ٻانهي
 چوايان، سڏايان ۶- ٻانهيءَ جو نالو ۷- جوان، بهادر، وڏو ۸- تلين وارا (موڙ) ۹- تونر،
 جهاٻا ۱۰- ٻانهيءَ تي ڪوڏ جو نالو ۱۱- نخسيس (ٻانهي)،

ڪيچان آيو قافلو، طَرَخَ موچاريءَ توڙ^۱،
سينگارِيائون، سيدُ چي، ڪَرها منجهان ڪوڙ،
لڪُ لهي ٿي لوڙ، جيچان! ٽن جتن جي.

۱۱

ڪيچان آيو قافلو، ساٿَ ڌڻي سَرواڻ^۲،
وارَ وڌي واڳون ڪَريان، پُٺان^{۲a} هوند پَلاڻ،
جهڙو پُنهون پاڻ، تَهڙي سِئا^۲ ساٿَ جي.

۱۲

جُهوڙا^۴ جن جُهَلن^۴ ۾، هيري لڪَ هزارَ،
لڳا واٽَ وٽن جا، پُنهونءَ کي پالار^۶،
آن کي ويندا گڏيا، اِهڙيءَ سِٺَ سَوارَ،
لنگهي ڪالھَ قطارَ، تون آئي^{۶a} اڄُ نِهاريين.

۱۳

مِزمانن مَهي^۷، آئي جهوڪِيا جهوڪَ^۸ ۾،
چائي^۹ چَنبن ۾ ويا، جيئن بازُ سَٽي بحري^{۱۰}،
ڪوهِيارو^{۱۰a} قهري، ويو نهوڙي نندَ ۾!

۱- لوڙ، رفتار ۲- سردار، شترپان، جت ۲a- پَوان ۳- ترتيب، رڻا ۴- لٽڪندڙ، ٽوڙ
۵- اٺ جو پوش ۶- تاريون، باندر ۶a- ڪمڙ ۷- پلا اٺ ۸- اٺن جي وهڻ جي جاءِ
۹- جهپو هڻي ڪڻي ويا ۱۰- سامونڊي، وڏا ۱۰a- جابلو، پنهن.

ڪيچي ڪالھ ڪهي ويا، آڏيون! آڏيءَ رات،
جاڳان تان جيڪين ٿيو، وهائي پريات،
ڦوڙائو^۱ فقير ڪي، ڏنو جتن ذات،
رفيع الدرجات^۲، پرمل^۳ پنهنون ميريڻين!

۱۵

مون پانيو مون وٽ، هميشه هوندا پرين،
ويڙهو ڏيئي ويڪرو^۴، پهري ويا پٽ،
ساه جين جي ست^۵، وڪيم ٿي وٽڪار ۾*.

۱۶

مون پانيو ميزان، هميشه هوندا پرين،
ڪهي ڪميڻي هليا، ڪهل ڪيائون ڪان،
ڏيئي ويا ڏاه^۶ ڪي، سورن جا سامان،
جورو^۷ رات جوان، جيڏيون! جت ڪري ويا!

۱۷

پانيم جي سرواڻ، چلائيندم چپرڻ،
ڪانيم^۸ هوند پلاڻ، اٺ گڏايم^۹ ان جا.

۱- جدائي ۲- اي وڏي درجي وارا ۳- پاڪ ۴- وڏو چڪر هڻي ۵- عيوض * جن تان ساه
وٽڪار ۾ صدقي ڪيم. ۶- پانهي نياڳي ۷- جور، ظلم، زور، زبردستي ۸- ساڙيم
۹- ڏنڊن سان ڪٽايم.

کاڌي مُنهن مَڪرانَ جو، کاڌي ڪيچُ ٿيو؟
 ههڙو ساڻ پَنپورَ تان، ڪڏهين ڪوٺَ پيو،
 ڪوهيارو ڪام^۱ هڻي، چوري چٽَ ويو،
 جنين جٽَ نيو، تن اٺن گهوري آهيان.

۱۹

پرہَ مٿاڻي^۲ بر، نات سڪي ڪير سڌون ڪري،
 گهڻو ڏوريائين ڏک سين، ڏيرن لئي ڏونگر،
 وري آيسِ ور، سَفرَ مِيءَ جا سابِ پيا^۳؛

۲۰

وَر^۴ ۾ ڪونهي ور، ڏيرن ور^۵ وڏو ڪيو،
 نهارينديسِ نڪڻي، بوٽن ڪارڻِ بر،
 آڏو ڏڪرَ ٿر، مٿان روھ^۶ رتيون ٿيپن!

۲۱

وَر وراڪا وچ ۾، لکين آڏا لڪ،
 هو جي آڏا حق^۸، سي ڪندا ڪوھ ڪنڊين^۹ ڪي؟

۱- ڪامڻ، جادو ۲- منابر، قبول ڪرايم ۳- سجايا قيا ۴- مڙس ۵- ڏنگائي لڱائي
 ۶- مڪر، ڊونگ ڦيرو ۷- جبل ۸- مڙس، نخدا، سچ ۹- ڪوشش ڪندڙن، مجاهدياڻين.

وائِي

هوت! نه پانيمِ هيئن، آئون جا ماري، سَڄُ تنهنجي نينهن،
 ووا چڏي تون ڪو چپر ويندين.
 لڪون لڳن ڪوسيون، ڏاڍا ٽپن ڏينهن،
 ووا چڏي تون ڪو چپر ويندين.
 عشق آريءَ جامَ جي، ڪيسِ نمائي نينهن،
 ووا چڏي تون ڪو چپر ويندين.
 جهونگاريندي جهنگ ۾، ڏوٿين ڏٺري ڏينهن،
 ووا چڏي تون ڪو چپر ويندين.
 آن جا چڏي چپرڻ، ڪيچ رسندي ڪيئن،
 ووا چڏي تون ڪو چپر ويندين.
 وڳهي هتِ وسائيا، سندا محبت مينهن،
 ووا چڏي تون ڪو چپر ويندين.
 اديون! عبدُاللطيفُ جي، پهچان سين سينءُ،
 ووا چڏي تون ڪو چپر ويندين.

داستان چوٿون

۱

وارو! ۱ وَرُ وَئِي وِيا، آريچا ۱ اَظلامَ،
 آندائون آريءَ جا، پنهنونءَ ڏي پيغامَ،
 پهُ ڪيائون پاڻ ۾، مونهان ۳ مخفي مامَ،
 سنيوڙا ۴ ساڻ ڪٿي، ويساهي ۵ وريامَ،
 ڪاڪيون رات قيامَ، جيتيون! جت ڪري ويا.

۲

وارو! ۲ وَرُ وَئِي وِيا، جابر ڪري جوز،
 بيهدي ۶ ٿي پنيور، حشر ڪري هليا.

۳

وارو! ۳ وَرُ وَئِي وِيا، ڪري ڏير ڏمر،
 هاڻي ٿيو حشر، پنا قول ۷ قيامَ * جا.

۴

وارو! ۴ وَرُ وَئِي وِيا، ڏير ڪري ڏورو،
 ساڃن ريءَ سرتيون! آڻڻ ۱۰ اڏورو ۱۱،
 نيءَ ۱۲ سين نسورو، حشر ڪري هليا!

۵- وارو ڪريو! ۱- آريءَ جو اولاد، پنهنونءَ جا پائر ۲- ظالم ۳- مون کان
 ۴- سنڀرائي روانا ٿيا ۵- وِساهَ ڏيئي دولاڻ ڪري ۶- سچ، رڻ پٽ ۷- ڳالهيون
 (نشانين) * قيامت ۸- وارو ڪريو! مدد ڪريو ۹- زور زردستي ۱۰- ڪٽڻ لاءِ وهڻ جي
 جاءِ ۱۱- اڻ پورو، ناقص ۱۲- ڪٽيائيءَ.

وارو! وَرُ وَئِي وِيا، جوري سين جابر،
صبرُ ڪيئن صابر، اچي عجيبن ري.

۶

وارو! وَرُ وَئِي وِيا، ڏاڙهيءَ پَنپيا ڏير،
ڏيندڻس ڏاڍين ڏونگرين، آئين لئي آليرو،
ڪيچ پھچي ڪير؟ وڃڻ سين وس ڪريان.

۷

سنجهي مون نه سنڀاليو، ته ڪي اولي ڪندا ايئن،
ڪهي ڪميئي ڪيئن، جڏي رات جتن ڪي!

۸

سنجهي مون نه سنڀاليو، صبح ساريم سور،
جتن لاءِ ضرور^{۶a} گهڻا گهاريم ڏينھڙا.

۹

سنجهي مون نه سنڀاليو، صبح ساريم سور،
آڏيءَ رات اڏميو^۲، ڏين پلٽيو پور،
جتن جي ضرور^{۳a}، ماڏرا ماري آهيان!

۱۰

سنجهي مون نه سنڀاليو، ماري سور صبح
نيڻ هيرائڻ نند سين، جتن لنگهي جوءِ،
هاڃو ڪري هوءِ، آڏيءَ رات آئي ويا!

۱۱

آڏيءَ اوڙ آئي ويا، ڪر^۴ رکيائون ڪيچ،
ٻاروچائي پيچ، منهنجو من منجهائيو!

۱- ڳاڙهي ڏاڙهيءَ وارا ۲- اچل، ٿپو، آڙ ڪري ويندس ۲a- ضرور وارا، ڏکيا ۳- جوش

ڪاٺي، آڻي ۳a- گهرج، ٽانگهه ۴- رخ

جَدِي وَتِ جَالِي، مانَ لِّلہِ ڪَارِڻِ لِڪَ^۱ سِينِءَ^۲،
 آهي آريءَ ڄامَ جِي، هِتِ هِتِ حَوَالِي،
 عَيْبَ مُونَ ۾ اڳڙا^۳، مانَ نِرَمَلُ^۴ نِڪَالِي^۵،
 پَرِڏِيَاڻِي^۶ پَالِي^۷، ڪامِلُ نيندو ڪيچَ ڏي.

۱۳

پَرِيَتَنِ پَالِياسَ، ٻانِيڻَ پِيٽِي^۸ آهيان،
 حُسَنَ هوتَ پُنهُونَءَ جِي، ماري مُوتِ وِڌِياسَ،
 جانڪين تان^۹ جيئندياسَ، پِيَسَ وَرِ^{۱۰} وِصالَ جِي.

۱۴

پَرِيَتَنِ جِي پاڙِي، جاڙَ گُڏارِيَمِ جِيڏِيُون!
 جَنِينِ مُونَ ڪي ماريو، سُوَرِنِ سِينِ ساڙِي،
 اڀراڏي آڻِي، سانگِيَنِ^{۱۱} سِينِ سَگُ ڪِيو.

۱۵

اَسِينِ پاڻَ پَرِڻَ، پورهِيَتَ پُنهُونَءَ ڄامَ جو،
 هوتَ ڪُڻُوريءَ هيرُئون، مُونَ ۾ صابُنُ چَٽَ،
 آڻَنَ مَنجِهَ اُگهَٽَ^{۱۲}، ڪانڌَ ڪِهين^{۱۳} جِي مَ ڪَري.

۱۰۔ ذري، لحظي ۲۔ تائين ۳۔ گهڻا ۴۔ پاڪ ۵۔ ڪڍي ۶۔ ڪٽياڻي ۷۔ پالي وڌي ڪري، پنهنجي ڪري ۸۔ ڌيءَ ۹۔ جيئنين تائين ۱۰۔ حوالي ۱۱۔ اتفاقي پرديسين ۱۲۔ اوگهڙ، پڌراڻي، راز ڪوڻڻ ۱۳۔ ڪنهن.

گڏيو ڌوپين ڌوءِ، پنهونءِ پارچو^۱ هٿ ۾،
 اتي آريءَ ڄامَ جو، قاصدُ آيسِ ڪوءِ،
 اِيءَ ڪامل! ڪم نہ سَندوءِ، جيئن پَٽس^۲ پڇاڙين^۳ پوتين.

۱۷

نہ ڪو ڪيچُ پنيور، نہ ڪو مائٽُ مُندَ جو،
 هور^۴ مڙوئي هنَ کي، هوتنَ ڪونهي هور،
 زاريءَ ڌاران زور، هلي ڪوئَ حبيبَ سين.

۱۸

چوري ڀندوري، نہ ڪو مائٽُ مُندَ جو،
 سوين هلنَ ساٿَ ۾، ڪمي ۽ ڪوري،
 آئون پڻ آهيان اُن ۾، لنگهي^۵ ۽ لوري^۶،
 لنگهائين، لطيفُ چئي، ٿرَن جا ٿوري^۷،
 آهيان ازوري^۸، ٿنهنجي جوري^۹ جَبَلُ لنگهيان.

۱- ڪپڙو ۲- زور سان ۳- ڌوپين ۴- فڪر، ڳڻتي ۵- مڱڻهار، پينو ۶- ڪميٽي؛ ذات
 جو نالو ۷- ذات جو نالو ۸- ڪمزور ۹- زور تي، آسري.

واٽي

چاڪي ٿا ڪَرمَ ڦٽاريو، وو، مونِ نماڻيءَ تان ڪين نه چيو.
 الله ڪارڻ، اونيٽا! آئين واڳ وٺي وڙ واريو،
 وو! مونِ نماڻيءَ تان ڪين نه چيو.
 رهو راتِ پَنپور ۾، تان ڪا گهڙي هٿ گهاريو،
 وو! مونِ نماڻيءَ تان ڪين نه چيو.
 سِڪي جنهن سڱ ڪيو، تنهن معذور ڪي مَ ماريو،
 وو! مونِ نماڻيءَ تان ڪين نه چيو.
 سائينءَ ڪارڻ، سُڀرين، دوست! دَرَسَنُ ڪاريو،
 وو! مونِ نماڻيءَ تان ڪين نه چيو.
 موڙي مَجرَ تاريون، چانگن ڪي آئين چاريو،
 وو! مونِ نماڻيءَ تان ڪين نه چيو.
 آڀري، عبدُاللطيف ڏي، واڳ وَهِيَلُ آئين وارو،
 وو! مونِ نماڻيءَ تان ڪين نه چيو.

داستان پنجون

۱

جيئن سو هرڻ هُماءُ^۴، سرگردان سنسار ۾.
 هيءَ پڳُ^۵ نه ڪوڙي پَتِين، هُو دَرَ سِرَ ڌري نه ساڻ،
 جيڪس^۶ تَن مَلاءُ^۷، سنسئيءَ سَورَ پراڻيا.

۱- ڪرايو، حاصل ڪرايو ۲- مڙس، پٿار ۳- اوهين ۴- (سوداءُ) وهمي پڪيءَ جو نالو

۵- پير ۶- شايد ۷- وتان.

رات ڏنائين روجه^۱، ڀانءِ ڪِ اوني آيا،
پريٽي^۲ پرين جي، سڪڻ ڪي سبوجه^۳،
هتي گهڻو ابوجه^۴، سڙڻ سونهائي سسئي.
۳

روجه ڏنائين رات، هوت ڳوليندي حب ۾،
ڪيچين جي ڪري ٿيئي، توءِ ٽين جي تات،
پاروچائي ذات، مناءِ مٽيءَ نه وسري.
۴

جبل ۾ جانار^۵، سره^۶ گڏبي سسئي،
پنيءَ پوءِ پوارئي^۷، ٻانڀڻ جي ٻاڪار،
هوتائي هيكار، مولا مون کي ميرين.
۵

سمر جنين نه ساڻ، هوت حماتي تن جو،
ڪري چيچ^۸ چپر ۾، پنهنون ايندو پاڻ،
ٿيندي ريجھ رهاڻ، لحظي منجه، لطيف چئي.
۶

پسي سي سرهي ٿيئي، جي مين کنگها مس،*
تڻ تنهن کي ناھ ڪو، لڪ مڙهي لس،
حب جهين کي هوت جي، وندر^۹ تنهن کي وس^{۱۰}،
سنديءَ چانگن چس^{۱۱}، پير نرندي پپ ۾.

۱- اچن پيرن وارا هرڻ، جهنگلي جانورن جو قسم ۲- عشق ۳- سمجھو ۴- واقف ۽
هوشييار ڪئي ۵- تلھن ۶- من مان ۷- جانور ۸- قازمي جهڙو جانور ۹- پٺا ڊپ
واري، هيبتاڪ ۹- ناچ جو قسم * پيچرا جي انن تڪليف سان لتاڙيا. ۱۰- تن، اتي
۱۱- نئين ۽ جبل جو نالو ۱۲- آبادي ۱۳- ذاتو.

سَسُئِي لَنگِهيو سَو، مَرَدَ جَنهن ماتُ كِيا،
جَبَلُ وَدُو جو، نُونُ^۲ مِرُوئي نِينهن كي.*

۸

جَبَلُ ماري جَكَ، جو آدُو آريچَن كي،
توئي لَكَن لَكَ، سَپ لَنگِهِنديسِ سِڪَ سين.

۹

جَبَلُ جيڏوئي، جو آدُو آريچَن كي،
وئي وَر، واتَ وِيا، بُرَفَتَ^۳ بِروهي،
رُچَن مِ روئي، پَسان شَالِ پُنهُونءَ كي!

۱۰

جَبَلُ سُجَن جَال، آدَا آريچَن كي،
هاڙي ڏانهن هَتُ کُٿيو، چَپَرِ مِرَان شَال،
ڪيچي ويٽَرَمِ ڪال،^{۳a} تي^{۳a} ٿي ڏُونگرَ ڏوريان.

۱۱

چَپَرِ چَمَرُ^۴ يانثيان، ڪانيو ۽ ڪارو،
پَبُ وِجَهَنديسِ، پُٺِ تي، صُبُح سَوارو،
وِجَن مُون وارو، ڪِنَ ويهَنديسِ وِچَ مِ.

۱- اهر جبل ۲- هيٺاهين زمين* عشق اڳيان وڏو جبل ۳ ميدان (آسان) آهي. ۳- ذات جو نالو، ڦورو، چور ۳a- ڪالھ ۳b- تنهن ڪري ۴- ڪڪر، نالو جبل جو ۵- نالا ٽڪرين جا.

چَپَر ۽ سَچَيرَ، ٿا - لَڳَھ ۱ - لَڳَن پان ۲ ۽
 آڏا ڏونگر ڪرڪرا، ۲ ۽ وڏا ۳، ۽ ونگايون ۴، ۽ ور،
 آئون پيادي پتئين، ۵ ۽ نِماڻي، ۶ ۽ نڌر ۷،
 سوريون جت، سگر، ۸ ۽ ات ٻاٿاري ۹ ۽ ٻيلي ٿين!

واٽي

هينڙو ٿو هڻ ساري، منهنجو ساھ سيد کي ٿو ساري،
 جيئيون! آئون هڪندي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! آئون ڪهندي، ويندي ڪيچ ڏي.
 هوتن هلڻ من ۲، ڪير گهڙي هٿ گهاري،
 جيئيون! آئون هڪندي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! آئون ڪهندي، ويندي ڪيچ ڏي.
 آسڙ پري آهيان، مان واحد آئين واري،
 جيئيون! آئون هڪندي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! آئون ڪهندي، ويندي ڪيچ ڏي.
 پنڌ ۱. ازانگا پتئين، مون کي ڪوهيارو ٿو ڪاري،
 جيئيون! آئون هڪندي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! آئون ڪهندي، ويندي ڪيچ ڏي.

۱- ڪارا ڪر ۲- سخت، ازڏا ۳- وڌڻ، تڪليفون ۴- ڏنگايون ۵- نڌڻڪي ۶- رستا
 ۷- ٻٽال، مڙهيل ۸- ڪرائي.

سَچو سَخُنُ سِرِين، مان پُنهلُ پنهنجو پاري،
 جيئيئون! ائون هڪنڊي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! ائون ڪهنڊي، ويندي ڪيچ ڏي.
 جپرو اندر چنڊڙي، ويو ٻاروچلُ ٻاري!
 جيئيئون! ائون هڪنڊي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! ائون ڪهنڊي، ويندي ڪيچ ڏي.
 وڌا ڪم ڪريم تي، هن ويڇاريءَ واري،
 جيئيئون! ائون هڪنڊي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! ائون ڪهنڊي، ويندي ڪيچ ڏي.
 اڏيون! عبداللطيف چي، وهندڙ ڪين وساري،
 جيئيئون! ائون هڪنڊي، ويندي هوت ڏي،
 سرتيون! ائون ڪهنڊي، ويندي ڪيچ ڏي.

داستان چھون

۱

آڌتراچا، آهڙا، ڏونگر کي ڏاڪا،
 ڪيم آه عجيب کي، سڪ منجهان سا ڪا،
 پيئي هٽيڪي هوت کي، ڪوڪ وڃي ڪن^۲ ڪا،
 منهنجو وس واکا، ٻڌڻ ڪم ٻروچ جو.

۱- ڏنگا ڦڏا، آڏا ايتا ۲- اوکا، اهنجا. ۲۵- (ڪن رسالن ۾) ڪاڪا

آڏٽِراچا آهڙا، ڏونگر کي ڏاڪا،
وئي وَر وات تيا، بر چڙهي باڪا،
ڦٽيا پير فقير جا، چڙهندي چڙهاڪا،
هين جيءَ اندر جا ڪا،^{۱۸} ويا پڄائي پانهنجي.

۳

آڏٽِراچا آهڙا، ڏاڪا ڏونگر کي،
هو جي وَر وندر جا، ماريندا مون کي،
هاڙهو هيٺيءَ کي، لنگهائج لطيف چي.

۴

آڏٽِراچا، آهڙا، وندر وراڪا وَر،
حُب جنهن کي هوت جي، سا ڏوريندي ڏونگر،
پهچاين، پرورا لطف ساڻ، لطيف چي.

۵

آڏٽِراچا آهڙا، وندر وراڪا واڪ،
اُجهايَس^{۱۹} اٿن جي، ڦوڙائي فراق،
پنهون پرمَل پاڪا واحد لڳ وريجئون.

۱۔ بانڪا، بهادر. ۱۸۔ جيڪا ۱۹۔ ساڻي ڪيس، ٻنهي ڪيس.

آڏُ تِراچا آهڙا، ونگا وَرَ واڏن،
جيرا، جِڳَر، بُڪيُون، آريَ لَئي آڏن^١،
ڪَسي^٢ ڪُنوائن^٣، سَنيوڙا^٤، سَيدُ چي.

٧

ڪوڏرِ نَه ڪاٽي، جنهن سان ٽَڪَرُ ٿانڪيان،
جيڪو جَبَلُ لنگهيان، سو هَيَبَتَ جو هاڻي،
پَرين جا پاڻي، سا جَرُ جِيئري نَه لهي.

٨

ڪَرڙا^{١a} ڏونگر، ڪَهه گهڻي، جِتِ بَر پَت، بيران،
ڏاهن ڏاهپَ وَسري، ٿيا حَرِيفَ ٿي حيران،
سَسِيءَ لنگهيو، سَيدُ چي، مَحَبَتَ سين ميدان،
جنهن جو آريائي اڳواڻ، تنهن جي ڪانهي باڪ^٦ بهير^٧ م.

٩

ڪَرڙا ڏونگر، ڪَهه گهڻي، جِتِ واڏن تي واري،
آڏا لَڪَ، لَطِيفُ چي، بَر سَجَن باري^٨،
جا مَنزلن^٩ ماري، سا، قَادِرَ ڪيچ رسائين!

١- سڙن ٢- ڪشي، چڪي ٣- جڙا اڻ ٤- تيار ٿيا ٥a- ڪهر، ڏکيا ٥- مٽي، دز
٦- بات، پچار ٧- قطار ٨- وڏا ڳرا، تڪليف وارا ٩- ڏاهن، گهڻي پنڌ.

ڪِرڙا ڏونگر، ڪهه گهڻي، جِتِ جَبَلِ گُونَاڻُون^۱،
 لِيڙن جون، لَطِيفُ چي، تَنگِ^۲ تَنوَارُون پُون،
 جَن ڏَنو پِيرُ پَنهُونءَ جو، سِي نَه ڪِن رُون نَه چُون،
 هُونَدَن^۳ مَٽِي هُون، لاڳاپا هِن لَوڪَ جا*.

۱۱

ڪِرڙا ڏونگر، ڪهه گهڻي، جِتِ مَاتِرِ^۴ مَٽَانِهِن،
 سُهَن ٿا، سِيڏُ چي، اَتِ مِرُون مَٽَانِهِن^۵،
 تُون، آريائي آهين، مَنَه^۶ مَعذُورِيَن جِي.

۱۲

ڪِرڙا ڏونگر، ڪهه گهڻي، جِتِ وِيا روڏا^۷ رِنگائي،
 ساڳاڻِي^۸ سِيڻن جِي، ٿِي وِندِرِ واجهائي،
 رَهِيَسَ رَس، لَطِيفُ چي، تَنهن ڪَمِيڻِيءَ ڪاهي،
 آريائي آهي، مَنَه مَعذُورِيَن جِي.

۱۳

ڪِرڙا ڏونگر، ڪهه گهڻي، جِتِ رِڻ رِڻو راتو،
 تِترُ ٿِي مَ تَن کي، ڏونگر ۾ ڏاڻو،**
 جڏهن ڄامُ پَنهُون ڄاتو، تڏهن ٿِي وَسَ وِڻڪارَ ۾.

۱- قسمن قسمن ۲- لڪ ۾ ٿوريون ۳- هستيءَ وارن * دنيا جو مامرو جيون لاءِ آهي
 تارڪن کي هن دنيا سان ڪهڙو واسطو! ۴- ماٿري ۵- وڏا ۶- ڇپر، پناه، اجهو ۷- اٺ
 ۸- ماٿيءَ ** - شل! تتر سندن ڪاهي پاسي کان نه ٻولي- (اهو بد سوڻ آهي).

سِڪي جان سَتِياس، تان سِڪَ سَمَهَنُ نہ ڏٿي،
جاڳي سَتِيَسِ جَن لَکِي، سي آيا تان نہ اُتِياس،
پينرُ! ائون پُلياس، نہ تہ سِڪَ سَمَهَنُ چا لڳي.

۱۵

ماڻڪُ^۱ مٺُ سَندومِ، اونداهيءَ ۾ سوجِهرِ،
حَشَرَ ويلَ حِسابَ ۾، چڏي نہ ويندومِ،
ساريو سَنَ ڪَندومِ، ڪوهيارو ڪيچَ- ڏٿي.

واٽي-۱

ويندِيسِ ڪيچَ ڪهي، سيئن ساڻ سهي^۲،
وو پينرُ! ائون جيئندِيسِ تان نہ جتنِ ري.
وهان ڪيئن ماڻَ ڪري، هيڏو سورُ سهي^۳،
وو پينرُ! ائون جيئندِيسِ تان نہ جتنِ ري.
هيڏي شَهَرَ پَنِيورَ ۾، ساريان ڪوَنه سهي^۴،
وو پينرُ! ائون جيئندِيسِ تان نہ جتنِ ري.
اڳيان آريءَ جامَ جو، ويڙو ساڻ وهِي،
وو پينرُ! ائون جيئندِيسِ تان نہ جتنِ ري.
صَبَحَ ڏونگرُ ڏوريان، ڪنهن پَر راتِ رهي،
وو پينرُ! ائون جيئندِيسِ تان نہ جتنِ ري.

۱- ياقوت (پنهنون) ۲- برابر، تحقيق ۳- برداشت ڪري ۴- سامي، آرام.

وائِي - ۲

گهمان جالَ جَبَلُ، ميانَ! جيڏِيُون! جانبَ جَتَ لَئي،
 ڏورينديس ۾ ڏونگرين، ڪنڊيسِ آئون اچَلُ،
 جيڏِيُون! جانبَ جَتَ لَئي.
 هيڏي شَهَرُ پَنپورَ ۾، رهاڻ نا هِڪُ پَلُ،
 جيڏِيُون! جانبَ جَتَ لَئي.
 پُنهون پاڻَ نَهَ وِجِئو، ڪو مُنهن ۾ وِلُ،
 جيڏِيُون! جانبَ جَتَ لَئي.
 اوڏي ٿِي، عبدُاللطيفُ چي، هوتَ ڪارڻَ هَلُ،
 جيڏِيُون! جانبَ جَتَ لَئي.

داستانِ ستون

۱

پُنهون سينَ پريتِ جو، ڪو جو پيچُ پيومِ،
 پيئي^۲ هِنَ پَنپورَ ۾، وهڻُ وهُ ٿيومِ،
 مَتِيُون^۳ موٽڻُ سَنديُون، ڪاڪِيُون! ڪيمَ ڏيومِ،
 سَرَتِيُون! ساھُ سَنڊومِ، ٿيو حَوالِي هوتَ جِي.

۱- ور، ڏنگ، عيب ۲- بي ڏولي، بلندي ۳- صلاحون.

ڪُڄاڙِ تان ڪاهي، شُتر^۱ اُن سِينگارِ يا،
 تَلِيُون، تُوڙَ، هَلَوِيُون^۲، وِيا چِيرون^۳ چَمڪائي،
 لَنگهيا لَڪَ، لَطيفُ چي، وِيا ڪَڙهَل ڪُڏائي،
 ٻانڀيڻَ کي ٻَروچَ جو، آسَرو آهي،
 واڳُون ورائي، ڦيرين مانَ فقيرِ تي!

۳

ڏانجهن تي ڏانجهي^۴ ڏنائون ڏکيءَ کي،
 لڳيسِ نائڪَ^۵ نينهن جي، ڪُڙهَ^۶ آندَرِ ڪا جا،
 ٿَرَن ۾ ٿاجا^۷، ڪَري مُنڌَ مِرَن سِين.

۴

ڪو منهن^{۷a} ڪُڻلِ آيو*، وَسِ نه ويڇاري،
 هوت! تنهنجي هٿَ ري، پَهچي نه پاري^۸،
 اچين جي، آري! ته پاندَ پُڄي لَڪُ لَنگهيان.

۵

ڪو منهن ڪُڻلِ آيو، ناهِ ويڇاريءَ وَسِ،
 هوت! تنهنجي هٿَ ري، گولي ٿئي مَ گسِ،
 ڏُڪُ ڏکيءَ کي ڏسِ، تَه موڙهيءَ ڪو منهن ٿئي^۹.

۱- اُت ۲- الن جي سينگار جون شيون ۳- آواز ڪندڙ زور ۴- ڏنجهن يا عذابن تي عذاب
 ۵- نؤڪ ۶- سيني ۷- جٿا، ٽولي؛ رهاڻ ۷a- بهانو، عذر، رنڊڪ * ڪُڻل جي منهن
 سامهون اهڙي ڪا مصيبت آئي. ۸- پاليل؛ ٻانهي ۹- منهن ٿئي، بلو ٿئي.

ڪڏهن تان ٻاجھ پئي، ساڃڻ! مڃ^۰ سلام^۱،
 سڪ^۲ تنهنجي سپرين، ڪيو تن تمام^۳،
 هٿين حاج^۴ وه^۵ ٿئي،^{۵a} نيٺين نند^۶ حرام^۷،
 دوس^۸! نه سھان دام^۹، تون ونڊر ٿو ويلا ڪرين^{۱۰}.

۷

سُرهي منجهان ساٿ، آئي بوءِ پنيور ڪي،
 پينا بازارن ۾، لائي جت جبات^۲،
 سنڊي هوت جيات^۴، ڪيچ پهتو قافلو.

۸

بر مڙوي بوءِ، چپر چائون^۰ مڪيون،
 ٻه ٻه ٿي پنيور ۾، هنڌ مڙي هوءَ^۶،
 راڻن وري روءِ^۷، گوندر لٽا گولين.

۹

جڏهن پيئي چٽ، چپر هوت پنهنوءَ جي،
 پرهي^۸ ويٺيون پٽ، گوندر لٽا گولين.

۱۰

جڏهن پيئي باس، چپر هوت پنهنوءَ جي،
 آديون! آريچن جا، وٺن مڪا واس،
 آيل! پني آس، پنهنون آيو. ڪيچ ۾.

۰- مڃ، موڪل، اماڻ. ۵a- ٿي (لاڙي لهجي ۾) ۱- دم، ٻل ۲- وقت گذارين، دير
 ڪرين ۳- عملي مشڪ (زباد) ۴- حمايت، مدد ۵- خوشبوءِ ۶- خوشبوءِ ۷- منهن
 وريو، سرهيون ٿيون ۸- پهر، ڍڪي.

آيل! اوطاقون، ڪري ڪيچي هليا،
سُڪيون نه سڀڻ جي، ماڳن تان ماڪون،
نسوريون ناڪون،^۱ سڄي^۲ هليا سور جون.

۱۲

جتن سان جانڪون،^{۲۸} سرتيون! مون سڱ ٿيو،
ڪري ڪوهيارو ويو، تن چني تانڪون^۳،
آئون پڻ تڏاڪون^۴، آڏ-ڏکڻي آهيان.

۱۳

متان ڪا، پڙي! ٻول ٻاروچي وسهي،
هوند نه ستيس، سرتيون! ويهي رهيس وڙي،
جت پنهنجي جو،^۵ گهارن مان گهڙي،
ڪيچين ان نه ڪڙي، ڪنهن ڏکيءَ ڏاڙ ڏاڻيو.*

۱۴

ڏيرن ڏوه نه جيڏيون، ماء! مڙوئي مون،
آئون آسونهن، او سونهان، پرين سندا پريون^۶،
اصل آريءَ ڄام جو، پاند نه پڇتوسون^۷،
جنهن جو تونهن ٿون، سي پياديون پهچائين!

۱- ناٿڪون، تيز جهنڊون ۲- هٿي ۲۸- جڏهن کان ۳- تڏهن کان ۴- انهيءَ وقت کان وٺي
۵- واڻجي، مڙهجي * پنهنجي ڪي آئون ڪڙي نه آهيان، پر شاديءَ وقت ڏاڙ ڏاڻن جي رسم
ڪنهن نياڳيءَ ادا ڪئي آهي، جو ڏيرن مون سان هي ملهه ڪيو آهي.
۶- پرديسي ۷- پهتسون.

اڏيون! آئون نه ٿيئن، جيئن پريتيو پرين سين،
 ٻڌي ستيس سوگهو، چلورا چاتيءَ سينءَ،
 ته ڪيچي ڪاهي ڪرها، مونهان وڃن ڪيئن؟
 ڏوھ منهنجي ڏينهن^۱، پنهونءَ کي ڪام چئي.

واٽي ۱

لڳڙي آھ لغار، وو! يارا لونءَ لونءَ^۲ ۾ لالڪن جي،
 سنڌ سنڌ ۾ ساڃن جي.
 آئون ستي، هو هليا، سنجي ٿيٿا سوار،
 وو يارا لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.
 جيڪين اورڻ پرينءَ سين، جيڪين پرين پچار،
 وو يارا لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.
 ڪوئ^۳ سي جيئن ڏينھڙا، جي پون پرينشان^۴ ڌار،
 وو يارا لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.
 لڳي آھي، نه لھي، سنڌي عشق پچار،
 وو يارا لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.
 گھڻو اڪنڊي آھيان، تن جتن جي جنسار^۵،
 وو يارا لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.

۱- چليوارن گھنڊيدار وارن وارو (پنهون) ۲- قسمت ۳- وار وار ۾ (رڳ رڳ ۾).

۴- ڪڏ ۾ پون ۵- پرين کان ۶- سينگار.

گڏي وينديس گس ۾، ڪاڪيون! ساڻ قطار،
 وو يارا! لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.
 ميخون محبت سنديون، هينئري منجه هزار،
 وو يارا! لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.
 ڪانگن قطارون ڪيون، چڪيءَ^۱ کي چوڌار،
 وو يارا! لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.
 آئون نماڻي نڪڙي^۲ دمچ^۳ تون دلدار،
 وو يارا! لونءَ لونءَ ۾ لالڪن جي.

واڻي-۲

هوتن بنا ني، ميان! درد فراق ني، ميان!
 پنهنوءَ سائينءَ، جيڏيون! آلولو! ماري آهيان!
 آڏيون! آريچن جي، آئون نهوڙيس نفاق،
 هوتن بنا ني، ميان!
 ڏونگر ڏوريو نه ٿئي، مون ولهيءَ کان واک^۳،
 هوتن بنا ني، ميان!

۱- ٽڪل، مانديءَ ۲- بيجان، نستي ۲a- سام وجهج، جيئرو ڪج ۳- اصل، بنه.

وائِي - ۳

تَن پَرِينِ كِي اُڪَنڊِي آئون، لڪَ لنگهيائون،
 ڏيرَ قَرارِيا ڏيهَ ۾، تَن اُننِ گهوري آئون،
 چڙهي ڏاڍين ڏونگرين، ٻانڀڻ اُچلي ٻانهون،
 ڏيرَ قَرارِيا ڏيهَ ۾.
 هيسِ پاسِ پَرتَ جي، ٻانڀڻ ڏيءَ نائون،
 ڏيرَ قَرارِيا ڏيهَ ۾.

وائِي - ۴

چوري چڏِ مَ چَپرين، ٻاروچَلِ! ٻانهي.
 جانبَ جهڙو جَڳَ ۾، ناهي ڪو ثاني،
 چوري چڏِ مَ چَپرين.
 پَنهلِ! نيو پاڻ سين، پورهيتَ پَرِٽِياڻي،
 چوري چڏِ مَ چَپرين.
 پورهيو ڪَنڊيسِ پَرِ** جو، پَرِبنديسِ پاڻي،
 چوري چڏِ مَ چَپرين.
 هوتِ! مَ چڏيو هيڪلي، هيءَ جا وَنڊِرِ وِڪاڻي،
 چوري چڏِ مَ چَپرين.
 اڏيون! عَبدُاللطيفُ چي، ايندمَ آريائي،
 چوري چڏِ مَ چَپرين.

سُرُ ڪوهياري

سر بابت:

ڪوهياري معنيٰ. جابلو. هيءُ سر شايد جابلو قومن جو رچيل آهي.

مضمون:

هن سر ۾ آيل مضمون جو تعلق، سسئي ۽ پنهنجيءَ جي آکاڻيءَ سان آهي، جا ۳۷۰ صفحي تي ڏنل آهي. جيئن هن سر ۾، سسئيءَ جي ڏونگر ڏورن ۽ جبلن جهاڳڻ جو بيان آهي، تنهن ڪري مٿس اهو نالو رکيو اٿن.

روحاني راز:

صوفين جو چوڻ آهي ته سالڪ جي حالت هميشه ساڳي نٿي رهي: سالڪ، رياضت ڪري، عيب ۽ اوڻايون دفع ڪري ٿو، پر جيڪي خاميون اڃا رهجي وڃن، تن جي ڪري الاهي نور جو جلوو، ڪڏهن گهٽ ٿيو وڃي. انهيءَ وقت، هو اها اندر جي اونداهي ڏسيو ڏکيو وڃي. انهيءَ حالت کي، صوفي ’قبض‘ يا ’حجاب‘ يا ’استتار‘ سڏيندا آهن. هو جڏهن وري توبه ۽ رياضت ڪري ٿو، تڏهن الاهي نور جون دل ۾ پالوتون ڏسي ٿو، جنهن کي ”بسط يا ڪشف“ جي حالت چئجي ٿي. اهي مختلف حالتون تيسين تائين جاري رهنديون جيسين تائين هو نفس کي پورو پورو فنا نٿو ڪري ڇڏي. جيئن سسئيءَ کي ڏونگر ڏوري محبوب جو وصال حاصل ٿيو، تيئن سالڪ کي به ڪشالا ڪڍي واصل باالله ٿيڻ گهرجي. وڌيڪ ڏسو روحاني راز سر سسئي آري صفحہ ۽ روحاني راز سر معذوري صفحہ ۱۱

روحاني راز سر ديسي صفحہ تي.

سر ڪوهياري

داستان پهريون

۱

کيل^۱ نه جاڳينءَ لڪ^۲ سين^۳، ڪٿي^۴ نوم^۵ ڪيائ،
ٿم^۶ ٿي^۷، پهچ^۸ قريب^۹ ڪي، اجلس^{۱۰} تو نه جڳاءِ،
مٺي^{۱۱} مِزمانن سين، ويهي رات وهاءِ،
جيلاَنهن نند^{۱۲} ڪيائ، تي روز رهين ٿي راه^{۱۳}.

۲

کيل نه جاڳينءَ لڪ سينءَ، شام^{۱۴} سٽينءَ سڀ رات،
اوڳي^{۱۵} اوليئڙن جا، ٿي پھ^{۱۶} پڇين پريات^{۱۷}!
ٿيءَ سڳڙ^{۱۸} تن جي ساٿ، ته پوري ڪنهن پال مڙين^{۱۹}.

۳

ايل نه جاڳينءَ لڪ سينءَ، سٽينءَ رات سڄي،
هتان هوتائين جون، ويئون خُريئون ڪڇي،
پوري! تون نه پڇي، سڀ ڪنهن ساٿ مڙين؟

۱- رات ۲- ذري ۳- تائين ۴- سموري ۵- نند ۶- اٿي تيار ٿي ۷- ويهڻ (سستي)
۸- نادان ۹- رستا، ڏس ۱۰- راه ۱۱- فائدو حاصل ڪرڻ.

اِجْلِس ڪَري اُٿيا، تَنواريو تودُن،
نومَ نوازيه، اُن جي، مَرَحباَ موڏن *،
رڙهي رَسُ روڏن **، اَليوم سِيرُوا سَسِي!

۵

غافل! غفلت چوڙ، تون ڪيئن اُٿاسي^۱ اوجهرين^۲؟
چُپاَتان^۳ چڙهي ويا، وِجي پَهتا توڙ،
نپڻين نِنڊَ اُکوڙ، جِمَ وَرَن ۾ واڪا ڪرين.

۶

سَنجھي رَهين سُمهي، غافل! مَنجھ گهرَن،
لِپَن^۴ جو، لَطيفُ چي، ڪَرڳلُ^۵ سوئ^۶ نَه ڪَن،
سي ڪيئن مُجَبَ مَرَن، جي سَنجھي رَهَن سُمهي.

۷

آلوڙو^۸ اڪين، آيم نِنڊَ آياڳَ ڪي،
هاڻي هِن پَنپور ۾، گهاريان ڪارڻ ڪَن،
اڏيون! اوئيئڙن، هِنئين سين هاجو ڪيو.

۸

جڏهن سَتِيُون جي، پَٿرُ^۹ پيرَ ڊِگها ڪري،
تڏهن تَنين ڪي، ساڻ سَتِيئي چڏيو.

* طعني طور ٿو چوي، ته ”سسئي توتي ننڊ نوازش ڪئي؛ وري به شاباس آهي اٺن ڪي، جو سجاڳ رهيا.“ (سڱن پٺا، اٺن) ** لوڙهن، اٺن. ۱- اڄ سفر ڪر، اٿي هنن پٺيان ڪاه ۲- بي نڪي ۳- جهوتا يا پنڪيون کائين ۴- چپ چاپ ۾، ماڻ ميٺ ۾ ۵- مٿان ۶a اٺن ۶- آواز ۷- ٻڌو ۸- آرس، گهيرت ۹- پراڻي يا بستري ٿي، سمهڻ جي جاءِ.

سُتِينءَ پيرَ دِگها ڪَري، وَڌي جاڙ ڪِيا،
 ڌرَ پَر اُپِينءَ دوسَ جِي، تہ سِرَ پُر هُوند سِيا،
 اصلِ آريءَ ڄامَ جِي، سَگي تُون نہ سِيا،
 پُنھونءَ سِين پِيا، ٿِي، نِياڳي! نِنڊُون ڪَرين.

۱۰

اِي ڪَمُ ڪَمِيٽِين، جيئن سُمهن پيرَ دِگها ڪَري،
 لوچين چو تہ، لَطيفُ چي، هاري! لٽي هون،
 نِنڊان^۱ نِياڳن کي، اوڀالا^۲ آچن،
 سي پُنھون ڪوھ پُچن، جِي سَنجھي رهن سُمهي.

۱۱

سُتِينءَ سَواري^۴، منهن ويڙهي مَن جيئن،
 ڏٺِي نہ ڏيرن جا، چوڌاري چاري^۵،
 تيلانھن، ويچاري، ساڻ سَتِيئي لڏيو.

۱۲

سُتِينءَ سَنجھي ٿِي، منهن ويڙهي مَن جيئن،
 اوجاڳو آڪِين کي، ڄاتوءَ نہ ڏيئي،
 هٿان تو پِٽِي، ٿِي ڪَچو^۶ ڪيچين کي ڪَرين!

۱- ماڻياڻي ۲- نند کان ۳- عتاب، ڏوراپا، جهوتا ۴- سويل ۵- جاسوس ۶- داغدار،
 ڏوهاري.

اوڄاڳو آڄاڻ، ڪيئي نه ڪميٽين جيئن،
 اساري اهڙيءَ پري، پيئي ڪيچن سين ڪاڻ،
 ٻانهي چايو پاڻ، ٿي سڄيون راتيون سُهين!

واٽس

گلا ڪا مَ ڪري، لکيو تان نه ٿري،
 پڙي جيڏيون! منهنجي وو شهر پنيور ۾.
 جو سينگار سرتين، سو مون ناه ڳري،
 منهنجي وو شهر پنيور ۾.
 جهڙي تهڙي حال سين، وڃان پير پري،
 منهنجي، وو شهر پنيور ۾.
 جنهن وٽ هيٺان هليا، سڄڻ سانگ ڪري،
 منهنجي، وو شهر پنيور ۾.
 لامون تنهن وٽ سنڌيون، لوڏيان، لايان ڳري،
 منهنجي، وو شهر پنيور ۾.
 قضا جا ڪريم جي، ڪنهن تان ڪين ٿري،
 منهنجي، وو شهر پنيور ۾.
 جيڪي لکيو لوح ۾، پاڙيان، تان نه پڙي،
 منهنجي، وو شهر پنيور ۾.
 اديون! عبداللطيف چي، شل قادر ڪرم ڪري!
 منهنجي وو شهر پنيور ۾.

داستان ٻيو

۱

ڏونگرا تون ڏاڍو، ڏاڍا، ڏاڍايون ڪرين^۱،
 مون تن اندر تيشن وهين، جيئن وڻ وڌي وڌو،
 اي ڪرم جو ڪاڍو^۲، نات پٿر ڪير پنڌ ڪري؟

۲

ڏونگرا ڏس سندا، پرينءَ گڏجان ته چٽان^۳،
 پنيءَ ٿيڻ پوارئون^۴، ٻيا ونگا ور سندا،
 چڱي ڪانه ڪيا، پير وڃائي پرينءَ جو.

۳

ڏونگرا ڏس پرين جو، قاف^۵ نه ڏيڻ ڪو،
 قطاريا ڪالم ويا، توڏا وٽان تو،
 هوت مٽيءَ جو هو، ڪو ساڃن انهن ساٿ ۾.

۴

ڏونگرا ڏس پرين جو، قاف^۶ نه ڏيڻ ڪل،
 قطاريا ڪالم ويا، توڏا توهين جهل^۷؟
 سٽي هوت هڪل، مان ٻڌي ٻاروڇو وري.

۱- سختيون ڏين ۲- قضا يا قسمت جي ڪشش ۲a- چوان ۳- ڊپ وارو، خوفناڪ
 ۳a- ڪو قاف، (اصطلاح معنيٰ) جبل، ڏونگر^۴- تنهنجي پراسان، تو وٽان.

ڏونگر! ڏوراپو، پهريون^۱ چونديس پرينءَ کي،
 ”پهڻ پير پٿون ڪيا، تريون چنيون تو،
 رحم نہ پيئي روح ۾، قدر منهنجو ڪو،“
 واکو ڪنديس، وو، مون سين جبلُ ٿو جاڙون ڪري.

۶

ڏونگر! مون نہ ڏڪوءِ، آئون اڳ ڏڪوئي آهيان،
 ساريان ڪوئ سڪوءِ^۲، سور گهڻيپي سنيران.

۷

ڏونگر! ڏڪوين کي، دلاسا ڏجن،
 گهڻو پڇجي تن کي، جن وٽان هوت وڃن،
 تون ڪيئن سندا تن، پهڻ^۳ پير ڏڪوئين؟

۸

ڏونگر! ڏک پئي، ڪيم توسين ڳالهڙي،
 پاڻان آئون مٽي، سور سٿائي پرينءَ جو.

۹

ڏونگر! مون سين رو، ڪڍي پار پنهونءَ جا،
 سڄڻ هوم هيڪڙو، ويو ڦوڙائي^۴ سو،
 ڪنهن کي ڏيان ڏوه، مون سين ايرادي ائين ڪيو.

۱- اول ۲- تنهنجو سک ۳- اي جبل ۴- جدائي ڪري، فراق ڏيئي ۵- قسمت.

ڏونگر! ڏکيوئون، تو ۾ اورڻ^۱ آئيئون،
جي آچن ڦوڙايون،^۲ ڏجن ڊلاسا تن کي.

۱۱

ڏونگر! ڏکيوئن کي، ڳل سڪا ڳوڙها،
هو جي پهن پب جا، پجي ٿيا پورا،
گوندر^۳ جا گهوڙا،^۴ وچن جان جدا ڪيو.

۱۲

ڏونگر! ڏيهائي^۵، پاڻ مٿان تو گهوڙيان،
تو منجه رهائي، سدا ٻاروچن جي.

۱۳

ڪي جي ڪڍيا پار، ڏکي ڏونگر پاڻ ۾،
سئي سا تنوار، مرون پيا مامري^۶

۱۴

ڏونگر پونين^۷ ڪير، سڄڻ ميخون ڏونگرين،*
ههڙا سين سڌير، ڪين لهنديءَ کي پيا.

۱۵

پئي وينا رُون، ڏکي ڏونگر پاڻ ۾،
ڪنهن کي ڪين چُون، منجهن جو پريٽو^۸.

۱- سور سلڻ ۱۵- ڦوڙائي، فراق جون ماريل، وڇڙيل ۲- ذرا ذرا ۳- غمن ۴- لشڪر،
انبوه، ڪڻڪ ۴a- ڏهاڙي، هر وقت ۵- رهاڻ، ذڪر ۶- عجب، افسوس ۷- زمين لاءِ
۸- ڪلا * زمين کي محڪم رکڻ لاءِ جبل مٿس ڪلبن وانگر ڪتل آهن ۹- سڄڻ وري
ڏونگرن کي محڪم رکڻ لاءِ ميخ مثل آهي. ۹- پريت، محبت.

اُڄُ پُڻ ويٺو روءِ، ڏکي ڏونگرُ پاڻ ۾،
ڪوهياري جو ڪوءِ، آچي سُرُ اڏميو^۱.

۱۷

ڏونگرُ، تہ ٻيلي، ڏجي ٻن ٻيلين ري،*
ڪانہ چلندي^۲ چڙهن، ساڻس سَهيلي،
چوٽيون^۳ چنبيلي^۴، جيئن تيئن جهاڳي اُگتي^۵.

۱۸

ٻڙي! تہ ٻيلي گهڻا، ساڻي پڇي سڪ،
رِفاقتَ رُجن ۾، ڏونگرُ ڪاري^۶ ڏک،
آريءَ جو اُھڪ^۷، مون رهنما راہ ٿيو.

وائسي

آهيان جن سندي، ڙي آڙي ميان!
مون کي تان سي نہ چڏيندا هوتا.
ٻهائينديس^۸ پنھونءَ کي، آئون ڳچيءَ پائي گندي،
مون کي تان سي نہ چڏيندا هوتا.
ويئي آهيان واٽ تي، آهيان آسروندي،
مون کي تان سي نہ چڏيندا هوتا.

۱- جوش ۾ آيو * ڏونگر ڏورڻو هجي تہ ساڻي ضرور هجي نہ تہ همراهن سواءِ ڏونگر ڏورڻ
کڏ ۾ پوي ۲- جهاڳندي ۳- جبلن جون چوٽيون ۴- پانهيءَ (جو نالو) ۵- نڪتي،
اُڪري ۶- اڪاري ۷- اهنج، (عشق) ۸- پڇائينديس.

پرين پڄاڻا هتهين، آئون رتي تان نه رهندي،
 مون کي تان سي نه ڇڏيندا هوتا.
 ڪرم ساڻ ڪريم جي، آئون پرينءَ ملندي،
 مون کي تان سي نه ڇڏيندا هوتا.

داستان ٽيون

۱

رويو ويئي راڳ^۱، امڙ! اوريان، نجهري^۲،
 لاڻو مون ڏيه وڻن سان، لاڳاپو ۽ لاڳ،
 ڏونگر سي ڏورينديون، جن اندر ٻري آڳ،
 هوتاڻي هن ماڳ^۳، مون کي ڇڏ م ڇپرين.

۲

مون کي ڇڏ م ڇپرين، هت، هوتاڻي! هاڻ،
 اوڏي منڌ^۴ اٿن کي، الله ڪارڻ آڻ،
 پورهيو ڪنديس پاڻ، اڳيان آريچن جي.

۳

مون کي ڇڏ م ڇپرين، هوتاڻيءَ هن هند،
 توسين پونديس^۵ پنڌ، ڏينديس باهه پنيور کي.

۱- ارمان ڪر ۲- جهوپڙيءَ (گهر) وٽ ۳- هند ۴- زال ۵- پونديس.

مون کي چڏ مَ چَپَرين، هاتڪَ^۱، هوتاڻي!
توهين لئي^{۱a} ڪاڻي^۲، ڏکي ڌوري ڏونگرين.

۵

مون کي چڏ مَ چَپَرين، پوءِ^{۲a} رهايس 'پاڻ'^۳،
جي پلايون پاڻ^۴، تن کي رس، رسيلا راه مَ.

۶

سُتي پُون چِرڪَ، آيل ٻاروچَن جا،
وَمَ^۱ وهاڻي^۲، وو رِي، ڪوهياري ڪِرڪَ^۳،
ڌڙ ڏوڻيو^۴ تنهن ڏڪَ، جڏي جِيڻ نه ٿئي.

۷

سُتي پُون چِرڪَ، آيل ٻاروچَن جا،
پنهنوءَ جي پيڪان^۱ جون، راسيون^{۱۱} منجهان رُڪَ،
هنيم هوت ڪِرڪَ، لوچيان، لوھ نه نڪري.

۸

جيھي جي تيھي^{۱۲}، تہ پُ^{۱۳} ٻانھي ٻاروچَن جي،
حُجَتَ هوت پنهنوءَ سين، مون ڪميڻي^{۱۴} ڪيھي،
اصل آريءَ جامَ جي، پلئي آئون پيئي،
هوءَ جا پائين پير مَ، تنهن جتيءَ نه جيھي^{۱۵}،
وساري ويھي، تن ڪيچين کي ڪيئن رھان؟

۱- هت وارو، هوشيار ۱۵- تولا ٿي. ۲- سڙيل ۲۵- پوئتي. ۳- خوديءَ ۴- جسم، جاءِ

۵- رس پريا، مٺا ۶- رئيس عضوي ۷- زور سان ڦهڪائي ۸- تير ۹- بدن زور سان لوڏيو

۱۰- تير ۱۱- نوڪون، جهنيون ۱۲- جهڙي آهيان تهڙي ۱۳- تہ ۱۴- تنهن هوندي به

۱۵- ڪهڙي ۱۰- ڪهڙي.

هُئِي جِي نَه هُئِي، تَه به ٻانهي ٻاروچن جي،
 اِنَ سَگَ مُقَابِلَ سَسُئِي، سَنَدِين ٿِي سُسِي،
 هُنَ تان لَڄَ ۱ لُئي ۲، هِنَ جو هَلُ هُوتَ ڏي.

۱۰

ڪَنِيزَڪَ ۳ ڪيچين جي، ٻانهي ٻانهيوڻي ۴،
 ٻئي ۵ ٻاروچي هُتَ ۶، چڱن سِرَ چوڻي،
 ٻانڀڻ کي موڻي، پاڻهي پچندو پَ - ڏئي.

۱۱

ڪَنِيزَڪَ ڪيچين جي، ٻانهيوڻي ٻانهي،
 سي ڪيئن وِڃن وِسرِي، جي جيءَ اَنڌَرِ جاني،
 اڱڻ امانِي ۱، شالَ ڪيچين جي ڪا مَ ٿي.

واڻي

مون کي نيندا ساڻ، ٻاروچا ٻاجھ پئي، آلو! آلو!
 ڏيندا مون ڏکيءَ کي، الله لڳر اُهيڃاڻ،
 ٻاروچا ٻاجھ پئي.
 لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَتِ اللَّهِ ۷، پرين چيو پاڻ،
 ٻاروچا ٻاجھ پئي.

۱- شرم، زال ۲- وڏي، ڦٽي ڪٽي ۳- ٻانهي ۴- خميس يا ننڍي ٻانهي ۵- چوڻيءَ جون
 ٻئي چڱون ۶- بي عزت ۷- الله جي رحمت کان نااميد نه ٿيو (سورت الزمر، ۵۳)

إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، سَچو اِيءُ پَريائُ،
 ٻاروڇا ٻاجھ پئي.
 اديون، عَبْدُ اللطيفُ چي، اهرُو آھِ اڳواڻ،
 ٻاروڇا ٻاجھ پئي.

داستان چوٿون

۱

ڳائو^۲ تہ وائو^۴، اديون^۱ آريچن جو،
 لنگهي پڻ پري ٿيا، چڏي رڻ، راتو،
 ڏيئي ڦوڙائو، ويا ويچارِيءَ سُڀرين.

۲

ڳائي، تہ وائي*، اديون^۱ آريچن جي،
 ڪنهن پڻ ڪهي لنگهيان، جبلَ جهاجهائي^۵،
 جيڪس^۶ واجهائي، هاڻي مرنديس هوت لئي.

۳

هڪڻ سَهان تہ هوت جو، ويڃڻ آئون گهوريان،
 هون هَميشه هَتِهين، تہ ڏونگرُ ڪُه ڏوريان،
 اکين سين اوريان، پسان شالَ پُنهونءَ ڪي.

۱- تحقيق، الله سڀ گناه معاف ڪري ٿو (سورت الزمر، ۳۵) ۲- اهڃاڻ ۳- ڳاله، خبر
 ۴- ذڪر، بيان. * نڪا خبر، نڪا چار ۵- گهڻا؛ جبلن جي قطار ۶- شايد.

هَلُئُ سَهانَ نَهْ هَوَتَ جو، وَجُئُ مونَ نَهْ وَسِ،
 اَللهُ! آريچَن جِي، گولي ميڙين گسِ،
 پرين، پهنوارا تو پُچان، ڏونگريا مون ڏسِ،
 اکين جِي آرسِ، مُنڌ جيهائي^۱ جوڙڪي^۲،

۵

هَلُئُ سَهانَ نَهْ هَوَتَ جو، وَجُئُ مَ واريو،
 رَهو راتِ پَنپورَ ۾، ڪا گهڙي هِت گهاريو،
 معذورِ کي مَ ماريو، سِڪي جنهن سَگُ ڪيو.

۶

مون کي جَنِين ماريو، اَن کي گڏيا سي؟
 تَن ۾ طاقتِ نامِ ڪا، ادا! اَنِين ري،
 سَوُرُ سَلِيم^۳ تي^۴، جيلانن ڳاله ڳري ٿئي.

۷

مون کي جَنِين ماريو، سُجائِمَ سيئي،
 پُنهنوءَ پِيڪانَ پَچنڊيا^۵، پَنَن تان^۶ پيئي،
 وِيجَنئون ويئي*، ٿي وهِيئي^۷ سَچَئين.

۵ ڪوهيارا، جابلو ۱- هڙي ۲- جاڙيا جڻ ڪئي ۳- سليم، ظاهر ڪيم ۴- تنهن ڪري، انهيءَ لاءِ ۵- تيرن جو وسڪارو مڇايو ۶- اکين جي ٻنهي تارن مان * طبيبن جي علاج مان نه ڇڻندي. ۷- وس ۾.

مُون ڪي جَنِين ماريو، سُجائَم پائان^۱،
 لوهو^۲ لڳن ناهِ ڪين، سَبتَ پَرتي ساڻان،
 داروَنءَ جا داڻا، ڏنمَ هوتَ هَتَن سين.

۹

پَرتو^۳ پُنهونءَ جو ڪين چائين^۴ ڪين اُسَ،
 قَريبائي ڪَس^۵، آهي ڪَر پَڪَري.

۱۰

پَرتو پُنهونءَ جو، سَهائي، سِياهه*،
 مُنهن ڏيئي مُون آيو، رَنگا رَنگي راهه^۷،
 پهرين ڏيندا پاھ^۸، پوءِ رَگيندا رَگ^۹.

۱۱

پَرتو پُنهونءَ جو، جُهڙ جيئن جُهالا^۱ ڏي،
 آئون تنهن آريءَ ڪي، وِليو راهه، رُٿان گهڻو.

۱۲

پَرتو پُنهونءَ جو، رُڳيائي راحتَ،
 پانيان ڏيھ پوارئون^۱، ساڄن لاءِ صِحتَ،
 مِٽي مِصِيتَ، آهي آريءَ چامَ جي.

۱- وجود مان، اندر مان ۲- رت، خون ۳- عڪس، تجلو ۴- اونڌاهي (اڻڀلائي) جا سالڪ ڪي حجاب (قبض) جي حالت ۾ ڏسڻ ۾ ايندي آهي ۵- سوجهرو (جو سالڪ کي ڪشف (بسط) جي حالت ۾ ڏسڻ ۾ ايندو آهي) ۶- ڪوس محبوب جو جوڙو جفا ۷- سالڪ کي الاهي نور نظر اچي، وري رهيل گھيل خاميءَ ڪري الاهي نور وٽانئس گم ٿي وڃي، ۷- طريقي، رستو ۸- رنگ ڏيڻ کان اڳي ڪپڙي صاف ڪرڻ جو تيزاب (ڏک ڏاکڻا) ۹- تڃلا ۱۰- پڻ يا ڊپ وارو، خوفانتو.

واٽي

ٻاروچي ساڻ، پٽي اي جيڏيون! هيڪڙ ٿيان هيڪاندي.
 چڙهي تہ سگهان چوٽين، پار بنا، دل ماندي!
 هيڪڙ ٿيان هيڪاندي.
 پهچائج پنهونءَ کي، هيءَ پيادڙي، پاندي!
 هيڪڙ ٿيان هيڪاندي.
 پينر! هن پنيور ۾، آئون ايرادي^۵ آندي،
 هيڪڙ ٿيان هيڪاندي.
 پورهيت پنهونءَ ڄام جي، باندين جي باندي،
 هيڪڙ ٿيان هيڪاندي.
 گرم ساڻ گرم جي، ڪيچي ٿيندم ڪاندي،
 هيڪڙ ٿيان هيڪاندي.

داستان پنجون

۱

ريءَ قريبن^۱ فوت ڪيو، ويٺي وره^۲ چران،
 ان عذابان آڳهن^۳، مادر^۴ا چو تہ مران،
 آڏيون، جو تہ آزان^۴، سو مان سور سرتيون.

۵- خداڻي ارادي، مشيت^۱ - محبوب کان سواءِ، جدائي^۲ - ڏک^۳ - آڳهن^۴ - اومان.

ريءَ ڦريين ڦوٽ ڪيو، وره ڇران ويئي،
 ٻانڀڻ کي ٻروچ ري، ٿي ڏکڻ سين ڏيئي^۱،
 تو پڄاڻان سڀرين! آئون سورن سانڀيئي^۲،
 جا مرضن مريئي^۳، سا سرتيون! ڪيئن سگهي ٿي؟

۳

سرتيون! ڪيئن سگهي ٿي، ويڙهي جا ورهن^۴،
 چٽ جنهن جو چور ڪيو، ڏکيو ڏکڻ،
 پڄاڻان پرين، آڏيون! آگهي آهيان.

۴

آڏيون آگهي آهيان، پرين پڄاڻا،
 سي ڪوهياري ڪيڻ^۵ ويا، ساڄن سڀاڻا،
 جي سسئيءَ سڀاڻا^۶، سي وڃي ڪيچ ڦاريا.

۵

حقيقت هن حال جي، جي ظاهر ڪريان ڌري،
 لڳي ماڻ مرونن ڪي، ڏونگر پون ڌري،
 وڃن وڻ ٻري، اوڀر اڀري ڪين ڪين^۷.

۱- واقعت ۲- ويڙهي، وڪوڙي ۳- مروتو ڏنو، نهوڙي ۴- غمن ۵- ڪاڏي ۶- وڻيا، پسند
 پيا، محبوب. ۷a- ڪي.

حَقِيقَتَ هِنَ حَالِ جِي، جِي ظَاهِرُ كَرِيانَ زَبَانِ،
لڳي ماڻَ مِرُونَنَ کي، رَهي سُرُ شِيانَ^۱،
تاکر^۲ تَکي کان، جَبَلُ سَپِ جَلِي وَجِي.

۷

جِي حَبِ نَهَ هَلَنُ سِکِيَا، سِي جَدَا مِيَرُ جَلِيلَ^۳،
لَنگهائي، لَطِيفُ چِي، نَجَنَ کيچَ قَلِيلَ^۴،
وساري، وَسِيلَ^۵، مَتانَ مارَگَ^۶ چَدَيِنَ.

۸

ساريانَ ٿِي سَبِيلَ^۷، پُرِ تَقْصِيرُونِ پاڻَ ڏِي،
مَتانَ مُونِ کي چَدَيِنَ، آري جَامَ اَصِيلَ^۸،
وَرُ، وَلِهِيَنَ جا وَسِيلَ، رَسَ رَهَبَرِ رَاهَ^۹.

۹

اُچِيو اُچِيو چُونِ، 'ويهُ، ويا تان گهوريَا،'
سَرَتِيَنَ سانگَ^{۱۰} سَگَنَ سِيَنَ، مُونِ جيئَن رَتُ نَهَ رُونِ،
اوُ مَرُ ويئيُونِ هُونِ، مُونِ ساڱاڻُو^{۱۱} سُرَ ٿِيَا.

۱۰

سَرَتِيُونِ سُرَاتِيَنَ جِي، ڪُھِ ٿِيُونِ پَتَرِ پُونِ^{۱۲}،
گهَاءُ نَهَ لڳَنَ گهٽَ جو، رِيَا^{۱۳} مان ٿِيُونِ رُونِ،
چِيتاريو^{۱۴} نَهَ چُونِ، پارَ منهنجي پرينءَ جا.

۱- ڌنار ۲- ٽڪري ۳- اي وڏا (خدا) ۴- ٿورا، ننڍڙا ۵- وسيلو، رهبر ۶- پيسچرو، راه
۷- گهيون ۸- اصل خاندان ۹- ڪمر ۱۰- سنگتي، رفيق ۱۱- ماتر جي جاءِ تي وهن
۱۲- لڳي، مکر ڪريو ۱۳- سنڀاليو، ڌيان ڏيو.

وائي

توڻي نين نہ نين، آلو ميان! آئون انهن جي آهيان.
 زورو هن ضعیف سين، ڪامل ڪوه ڪرين،
 آلو ميان! آئون انهن جي آهيان.
 جت پنهنجي جوءُ ۾، جانب مان^۵ جئين^۱!
 آلو ميان! آئون انهن جي آهيان.
 پڪ پڌمڻان^۲ اڳري^۳، سرڪي مان سجين^۴!
 آلو ميان! آئون انهن جي آهيان.
 ٻانهي ٻروچا پانهنجي، سڳر مان سڏين،
 آلو ميان! آئون انهن جي آهيان.
 پيرين آئون نہ پڇڻي، ڪرهل هو نہ جهلين،
 آلو ميان! آئون انهن جي آهيان.
 آڏيون، عبداللطيف چي، نينهن نباھيو نين،
 آلو ميان! آئون انهن جي آهيان.

داستان چھون

۱

ڪنهن پر روڻان پرينءَ کي روئي نہ ڄاڻان،
 مٽي ڪيو پڻان^۵، هنجن-هاڻا^۶ هٿڙا.

۵ شال، ڪاش. ۱- جٽاءُ ڪن، ترسن ۲- پلمن کان ۳- بهتر ۴- پيارين ۵- وتان، گهمان، هلاڻ ۶- ڳوڙهن پريل.

ڪنهن پَرِ رُوٿان پَرِينءَ ڪي، اَنڌَرِ ناهِ اُساتِ^۱،
 لوهوڪا^۲ لَڪَن مَ، وِپري مَٿي واٽَ،
 چَپَر مَ چُونڇاٽِ^۳، ڏِئَم ڏُڪوِينِ جا.

۳

ڪنهن پَرِ رُوٿان پَرِينءَ ڪي، پَچَڻَ ناهِ پَچارِ*،
 اَنڌَرِ ٿِي آهون ڪَريان، ڪاٿِي مَنجِه خُمارَ،
 گِرِپِي^۴ جِي گُفتارَ، پِيءَ پَتِ ٻاروچَن مَ.

۴

ڪنهن پَرِ رُوٿان پَرِينءَ ڪي، پارَ نہ ڄاڻان پَنڌَ،
 ڪيچِين ڪارڻِ ڪَنڌَ، نايو ٿِي نعرو هٿان.

۵

ڪنهن پَرِ رُوٿان پَرِينءَ ڪي، پارَ نہ ڄاڻا پيرَ،
 پَنڻُ مُون پيڙو ٿيو، سُونِ لايو سيرَ^۶،
 آريءَ لئي اَليرَ^۷، رَقصَ^۸ پاڳي رَن جِي.

۶

ڪنهن پَرِ رُوٿان پَرِين ڪي، رُوڻُ مُون رِياءَ،
 بَرِن مَنجِه بُڪاءُ^۹، پِيءَ پَتِ ٻڌَمَ جيڏِيُون!

۱- اُج، عشق، اڪنڊ، پيار ۲- لوهيڙي جا وڻ ۳- سوساٽ، سڌڪا * اندر جي سور ڪي
 زبان سان چوڻ جو نمونو ٿو اچيم. ۴- روج راڙي ۵- ٻئي نموني ۶- واتون، راهون
 ۷- ڳولا ۸- ناچ، ڦٽڪڻ ۹- دانهون، آواز.

سُجَ وَ سَنَدِي تَن ڪي، جوشَ جَلَايَا جِي،
 طَالِبَ جِي تَحْقِيقَ جَا، نِينهن تَنين وَتَ نِي،
 تِيڏِي پَسِي ٿِي، هو تان آهي هيڪڙو.

۸

پيون ڏيئي ٻَن^۱ ڪي، هَلِجَ پاسي هيڪَ،
 وَرَ نه سَهي وِڪَ^۲، تُون تِيڏِي! تِيائون ڪَرين.

۹

اَچا تُون آواٽَ^۳، واٽان^۴ پاسي ويسري،
 سُونهين ٿِي^۵ سَواٽَ^۶، ته مَنجهان ڍلِ دَڳ^۷ لَهن،

۱۰

پاهين^۱، پَسِي پَبُ، مَتان ڪا، مُنڌا ڏِين،
 اَرڳيان ڪَئو^۱ مَ ڪَبُ^{۱۱}، اِيءُ قَالِي^{۱۲} آڏو ڪيچ ڪي.

۱۱

ڏاڍي لَڪَ لَڪَن جِي، پَتَن پوءِ پَچاءُ^{۱۳}،
 چَپَر ڪوسو واءُ، هَريا^{۱۴} تو نيڻ ڪيا.

۱- ڪوھ، ۲- عيب (شرڪ) ۳- گمراه ۴- واٽ کان ۵- غافل ۶- واقف ٿي ۷- سٺي
 رستي کان (طريقت کان) ۸- رستو، راه ۹- ٻئي (لڳي شوڏين سان) ۱۰- هٿ
 ۱۱- ڪپاءُ ۱۲- قالين، فرش (جبل) ۱۳- سوز ۱۴- آلا، سبز.

وائڻي-۱

زاري سا زاري، آلو ڀلڻو! ڪوهياري سان،
 آئون جا ڪنڊيس زاري.
 ڪين جيئنديس، جيئڻيون! سور پريان جي آئون ماري،
 آئون جا ڪنڊيس زاري.
 اٺ گنگائي هليا، ٻوٽا^۱ هيٺن باري،
 آئون جا ڪنڊيس زاري.
 ڪري ڪوهيارو هليو، مون سين قيامت ڪاري،
 آئون جا ڪنڊيس زاري.
 مان ورمڻ^۲ وڃ ۾، اولائي^۳ آري،
 آئون جا ڪنڊيس زاري.
 هندوئن جيئن هولي ڪري، مون ڏور مٽي تان واري،
 آئون جا ڪنڊيس زاري.
 لالڻ لڳ، لطيف^۴ چي، واجهائي ٿي ويچارِي،
 آئون جا ڪنڊيس زاري.

۱- اٺ ۲- ترسن ۳- راڳ، لوليءَ.

وائِي-۲

جنهن جي آهيان ڏونگر ڏوري،

تنهن ڪوهياري کي ڪهل پوي.

اٿون تنهن گهوري گهوٽ جي، ماڙهو چوَنم پوري،

تنهن ڪوهياري کي ڪهل پوي.

نهو^۲ نماڻي پاڻ سين، چپر چڏيو مَ چوري،

تنهن ڪوهياري کي ڪهل پوي.

روئي رگينديس رت سين، ساڻ چٽاڪن^۳ چوري^۴،

تنهن ڪوهياري کي ڪهل پوي.

اڏيون! آريچن جو، له لڳو مون لوري،

تنهن ڪوهياري کي ڪهل پوي.

ڪشي ڪان ڪمان مان، لائي ويڙا لوري،

تنهن ڪوهياري کي ڪهل پوي.

نالائقي ساڻ، لطيف چي، قادر ڪرم ڪندو ڙي!

تنهن ڪوهياري کي ڪهل پوي.

0 ماڻهو ۱- نادان ۲- نيو ۳- ڦڙڪن ۴- چولي، ڪنجرو ۵- تير (چڪ)

سر حسيني

سر بابت:

هي هڪ مشهور عربي ۽ فارسي سر جو نالو آهي، جنهن ۾ امام حسين ۽ ٻين ڪربلا جي شهيدن جا مرثيا ڳايا ويندا آهن.
هن سر ۾ عموماً، ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واريون پڙهڻيون، اختيار ڪيون ويون آهن.

مضمون:

هن سر جو مضمون مسٽي پنهنجي قصي تي ٻڌل آهي. هتي سنسڙيءَ جي دردناڪ دانهن ۽ سپاهن جو بيان، نهايت گهائيندڙ لفظن ۾ ڪيو ويو آهي.

روحاني راز:

هن سر ۾ سالڪ کي مسٽي چڱي، گهٽن ۽ گوهرن کان گريز ڪري، 'ڳاڙهي سڄ ڳالهه مڙڻ' لاءِ تلقين ٿيل آهي. سالڪ جو جسم سندس روح لاءِ اٺ بڻل آهي، جيڪو کيس هن بيابان مان اڪاري پار ڪرڻ لاءِ هن کي استعمال ڪرڻ گهرجي. طريقت جي ترڪشي گس ۾، پنهنجي جو پير ڳوليندي، جيڪي ڏک ۽ ڏاڪڙا، سالڪ کي سهڻا پون ٿا، سي کيس چمي چشمن تي ڌڙڻ گهرجن ۽ سورن جي ساءِ، مرڪي ماڻڻ گهرجي. عشق جي واديءَ ۾ 'اڳيان راڻو رڳي رڄ' آهي، تنهن ڪري خفي ٿي وڃڻ نه گهرجي. عشق جي ڄر چسيون ڪڍي، ته 'هينئڙو ڏاڙهون گل جيئن' رت ورنو ڪجي، چاڪاڻ جو ورهه ۽ ويراب ۾ عاشق جو جلڻ ۽ سڙڻ مرڪ آهي. جيئن جيئن تهي ڏينهن تيشن تيشن تائجي پنڌ ڪي، جيسين منزل مقصود کي وڃي رسجي.

”تِي قَدِيءَ ڪاهِ، ڪانهي ويل ويهڻ جي،
مٿان ٿئي اونداه، پير نه لهين پرينءَ جو.“

هن سر ۾ دنياوي تعلقات کي ترڪ ڪري، سڄڻ جي ڪري سانگ وڃڻ لاءِ پڻ هدايت ٿيل آهي، پنيپور جي سڪن تي پنيپلجي، هوت جي پنيءَ نه هلڻ، سالڪ لاءِ نسوروني نياڳ آهي. جانب جي جوڙ، پنيپور کان پلي آهي. پنيپور ۾ اکين جو ڍڙ ۽ پيٽ

جي بک آهي، ته جانب جي جو، وري منڌ (سالڪ) جو ماڳ آهي. شاه هن سر ۾ پنيور (دنيا) جي پراڻي دل کولي ڪئي آهي. دنيا ۾ ڪو ڪنهنجو ڪينهي. 'ولهن جي وٿاڻ تي توڏا نه تنوارين، هيڏا هاڃا ٿين، بري هن پنيور ۾.' سالڪ کي هن 'بري پنيور' مان پڄي، ڏونگر ڏوري، وندر ووڙي، چاڙهيڪا چڙهي، آڙيڪا لتاڙي پرين جي پار پهچڻ گهرجي.

وڌيڪ ڏسو روحاني راز، سر سسئي آري || روحاني راز سر معذوري، روحاني راز سر ديسي ۽ روحاني راز سر ڪوهياري.

سر حسيني

داستان پهريون

۱

لڙا مَ، لاڙائو ٿيو؛^۱ گهٽون گوهيون ڇڏي،
لاهِ مَ لڏو لڏي، تَه ڳاڙهي سڄ ڳالهه^۲ مڙين.

۲

لڙا مَ، لاڙائو ٿيو، هلي ڪري همت،
سڄ سامهون^۳ منهن مَ، مٿان ڪرين ڪٽ،
سُپيريان جي سٿ، ڳاڙهي سڄ ڳالهه مڙين.

۳

لڙا مَ، لاڙائو ٿيو، وَر چوندِيندي^۴ وَج،
آهي اِيءُ اُهڄ^۵، هاڙهي هلندين جو.

۱- جهڪ، ترس، گوٺ ناٺ ۲- سڄ لهڻ تي آهي ۳- مقصد ۴- منهن ۵- جماعت،
مجلس، ڪچهري ۶- گنج ڪندي، ٽڪري ۷- نشان.

اَلْهِي سِجَ اَوِيَرِ كِي، دِنائينِ ڈونگر،
 سَسِيءَ كِي، سِيَدُ چي، سَوَرِنِ جو سَمَر،
 كُنلِ رَكِيو كَر، ويچاري وَتِڪارِ تي.

۵

اَلْهِي سِجَ اَوِيَر، مَرِ كِرِ مَعْدُورِينِ تي،
 پَسِي مَرانِ پير، ڈونگر^۱ ٻاروچنِ جا.

۶

ويو ٻاروچو نِڪري، هاڻي ڪَريان ڪيئن؟
 سِجَ اَلْهي^۲ سِيئن^۳، سَتُونِ ڏيندِسِ سِجَ مَر.

۷

ويئي مُونِ ويو، لَڙي سِجَ لَڪَن تان،
 اَتُونِ ڏوريندي ڪيترو، پَهَن پيرُ پيو،
 سَوَرِنِ ساڻ سِهو، اچي تِيَمِ جيڏِيُون.

۸

سَرَتِيُون! سُچي^۴ سِجَ، مَتان ڪا مُونِ سينِ هلي،
 پاڻيِ ناه، پَنڌُ گهڻو، اڳيانِ راڻو رُگي رُجَ،
 مَچُڻُ^۵ مَري اُجَ، ڪا ڏيئي پاراتو پرينءَ ڪي.

۱- بدن جو مٿيون ڌڙ، هٿ ۲- جبل ۳- لهڻ ۴- تائين ۵- لاڳاپو، واسطو ۶- سجهي

وائِي

جي هوند ڏٺائون، وو جيڏيون! حال منهنجو ههڙو جهڙو،
 چڙهي نه سگهان چوٽين، مارڳا^۱ مٿانهون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 ڏکيءَ سنڌي ڏيڄ^۲ ۾، ڏونگر^۳ ڏٺائون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 ويندي ڪيون وٺن سين، سسئيءَ سڪائون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 وٺي پنهون پاڻ سين، آچان جي آئون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 ڏينديس شاخ سيڪهين، وٺ وٺ وڃاڻون^۴،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 هينئرو ڏندڻ پاڙ جيئن، چيڪي چٽائون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 هينئرو ڏاڙهونءَ گل جيئن، ريهي^۵ رٿائون^۶،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 هو جي پهڻ پَپَ جا، مٿيا مڪائون^۷،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.

۱- رستو ۲- وچن، واعدا ۳- ڳنڍي، ملائي، عشق جو پيچ پاڻي ۴- ڳاڙهو ڪيائون،
 راس ڪيائون ۵- موڪليائون.

هُونِ سَلَامَتَ سُوپرِين، گهوري سا آئون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 سو جي سُوپر ڪَٽن سين، پَهه^۱ جو ڪيائون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 ٻانهون پيل^۲ نه لاهيان پُنهَل ڪي آئون،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.
 آيا، عبداللطيفُ چي، پُنيون مَن مَدعائون^۳،
 حال منهنجو ههڙو جهڙو.

داستان پيو

۱

ڪين ڌرتِي^۴، ماءِ! ڪين جرَ سَندي سَڄين،
 هلي ۽ واجهائ^۵، ٻنهي چيرَن وچ ۾.

۲

مَٿيان^۶ مَٿي مَچُ، ٻَرِيَمِ ٻاروچَن جو،
 مون کي طَعنا تي^۷ ڏين، جيئن نه پَرُوڙين سَچُ،
 امڙ! اوري آچُ، سَتَ سَٿائين سُوَر جي.

۳

مَٿي منجهان مينهن^۸، پسو! پاڻيءَ جيئن وهي،
 مون پانڻيو نينهن، چِريُون چيري سَنديُون.

۱- ارادو، خيال ۲- پٺي ۳- اميدون ۴- منجهند جي ٽٽڻ اس ۵- بره جي باه ۶- واجهائ،
 ڳول ۷- مٿي کان ۸- تنهن ڪري ۹- ڳوڙها.

منجهان منهنجي رُوحَ، جي وڃي ساڃڻُ وسري،
تہ مرُ لڳي لوہ^۱، ٿر-ہاڀيو^۲ ٿي مران.

۵

لڳي مون کي لوہ، ورہ^۳ وائون لائون،
راضي* جنهن سين رُوحَ، سو ڪوہيارو ڪيچ ويو.

۶

ٿمن نيٺ، رتُ وھي، چٽاڪا^۴ ڪيو،
مون کي ڏنءُ ڏيو، آئين ٿا وڃو، اونيا

۷

امڙ وڃي آڻ، چرخو آٿڻ^۵ وڃ مان،
ڪٽم جھين ڪاڻ، سو ڪوہيارو ڪيچ ويو.

۸

پھي^۶ ڪام پڇاءِ، امڙا منهنجي آسري،
ڏيئي لت چرخي کي، پوڻيون^۷ پاڻيءَ پاءِ،
ڪٽم جھين لاءِ، سو ڪوہيارو ڪيچ ويو.

۹

پھي ڪام پڇاءِ، امڙا منهنجي آسري،
ڏيئي ڪين^۸ ڪٽاءِ، مون کي نينهن ٺھوڙيو.

۱- لڪَ ۲- چانڪ پڪي، جو مينهن جي ڦڙن، تي گذران ڪندو آهي || گرمي سهي نه
سگهندو آهي ۳- غم، ڏک * اصل، راز (راض=راضي) م-م ۴- ٿڙا، قطرا ۵- ڪٽڻ جي
جاءِ ۶ پڇيل ڪپاء جو مڇو. ۷- ڪٽڻ لاءِ پھيون، پڇيل ڪپاء جا مڇا ۸- ڪي،
ڪجهه.

۱۰

ڪَٽُ ٻَن ڪَپَاهُ ڪوِ آتُ، ٻَن جِيڏِيُون،
ساڄَن منهنجو ساھ، ھاڃي منجھ ھٿي ويو.

۱۱

آتُ چُونِم ڪَٽُ، تائيان، تَنڌ نَ نِڪَري،
پاٿان روئي رت، چَرَخو مُون چَڪَ ڪيو.

۱۲

ڪوِ ھاڙھو، ٻَن هوت، ڪوِ پُنھون، ٻَن پَريٽو،
مادرِا مُون مَوَت، پَسَٽا پَرائيو.

۱۳

ڪوِ ٻولي، ٻَن ٻَروچُ، گھوري ذاتِ جَتَن جي،
مون کي چَٽِي لوچُ، پيھي ويا چَپَرين.

۱۴

جيئن جيئن ٽپي ڏينھن، تيئن تيئن تائيان پَنڌ ۾،
ڪو آڳانجهو^۱ نينھن، ٻانڀڻ ٻَروچَن سين.

۱۵

جيئن جيئن ٻُڄي رات، تيئن تيئن ٿاڻي پَنڌ ۾،
پوريءَ ٻي نَ تات، جيڪا سا جَتَن جي.

۱- اندر گھڙي، لکي ۲- آڳاٽو، جھونو، ازل کان.

نه ڪو ليڪوئي ٿيو،* نه ڪو تٽو ڏينهن،
تهان اوري نينهن، چينو آتڻ وارين.

جان چين تان جل، ڪانهي جاءِ جلڻ ري،
تٽيءَ ٿڌيءَ هل، ڪانهي ويل وهڻ جي.

تٽيءَ ٿڌيءَ ڪاه، ڪانهي ويل وهڻ جي،
متان ٿئي اونداه، پير نه لهين پرينءَ جو.

واٽي

شاديءَ جو سينگار، آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
آهي گهڻو گچيءَ جو، ڏٺي هالورا هار،
آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
آهي اگهاڙين کي، جانب جو جنسار،
آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
آهين ڪاڇ بڪين جو، تون تان طعام تيار،
آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
آعلي آچو عيد ۾، دوستاڻو ديدار،
آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.

* نڪو حساب ڪتاب ٿيو (نڪي سور سختيون سٺائون) ۱- چمڪاٽ.

جُسنَ هوتَ پُنهونَءَ جي، ڪَڪوريو^۱ ڪوهيار^۲،
 آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
 سَچَ ڪيائين سرهي^۳، واسيائين وٽڪار^۴،
 آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
 چَپرَ چاٿون مڪيون، عَطرُ ٿيو آوار^۵،
 آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
 ڪوڙپين ٿيا ڪيتر، نالي تان نِشار^۶،
 آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
 سَدا صَلاَہَتَ^۷ جي، گولي گرفتار^۸،
 آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
 گهوريان گهرُ گهٽيءَ تان، اچي جِٿان^۹ آڌار^{۱۰}،
 آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.
 اديُون! عبدُاللَطِيفُ^{۱۱} چي، مليو مون مَنشار^{۱۲}،
 آيل! مرڪُ منهنجو مون پرين.

داستان ٿيون

۱

ڪو گهمندي گهور^۱، آيمِ ٻاروچن جو،
 چڏينديس پنيور، هنيون هِت نه وِندري.

۱- گاڙهو ڪيو ۲- جابلو ملڪ (ڪيچ) ۳- خوشبوءِ دار ۴- پکيڙيل، چٽيل
 ۵- حشمت، مٿيا ۶- قيد ۷- (صدقي) ۸- جتان ۹- منهنجو ڀرجهلو (محبوب) ۱۰- خيال،

۲

پَنپورَ جَنَ۱ سَڪَن، مُونَ کي سائَن۲ ڪاريو،
هاڻي ساڻ ڏُڪَن، تان ڪين ڏونگرَ ڏوريان.

۳

پينرا پَنپوران، پَچو تان اَبهو۳،
اَڳي اِن ماڳان۴، سَرَتين سُرَ پَرائيا.

۴

پينرا هِن پَنپورَ ۾، دوزخَ جو ڏونهون
سوارو سُونهون، پُڇي پُورج۶، سَسُئي.

۵

پينرا هِن پَنپورَ ۾، گهايلِ ٿي گهاريان،
سَجَ۷ جي سانگِ ويا، سيئي ٿي ساريان،
سي ڪيئن ويساريان، جي وٽان مُون واٽ ٿيا.

۶

پَنپوران۷ اُجاڙ۸، سَرَتِيُون! سَڪَر۹ پانڻيان،
مُون سين تنهن پهاڙ، ڏُڪان۱۰ هڏ نه ڏوريو.

۷

اُجاڙان پَنپورَ، سَرَتِيُون! سَڪَر پانڻيان،
آريائيءَ اُتورا۱۱، ڏِئم جِت اَڪين سين.

۱- پَنپور جي ۲- ساڻ (جماعت) کان ۳- چوٽڪارو ڀايو ۴- ماڳ (جاءِ) تان ۵- سويل
۶- هلج ۷- پَنپور (هن دنيا) کان ۸- سچ (نيسٽي) ۹- بهتر، چڱو ۱۰- ڏک کان
۱۱- بيمثل، اڻ لپ.

لڳي لاڳاپي، پوري مُنڌ پَنپورَ جي،
پرين وڃايو تي^۱، ڏکي ڏوري ڏونگرين.

۹

پليو سڀ پَنپورَ، جو پُنيءَ هوتَ نه هليو،
شهرَ سُڃاتو ڪين ڪين، آرياڻي اُتورَ،
ماڻهو تَين مورَ^۲، ديکيو جَين دل سين.

۱۰

جَين ديکيو دل سين، پُنيءَ سي پيئون،
تہ پڻ ٿي ويئون، جي پُنهونءَ پاڻ لڪائيو.

۱۱

برو هو پَنپورَ، آرياڻيءَ اُڃاريو،
لاڻو سڀ لوڪَ تان، هاڙهي-ڌڻيءَ هورَ^۳،
چورِيُون چُرڻ سِڪِيُون، پُنهون ڪُڇائُون پورَ^۴،
آيو سو اُتورَ، جنهن ڏکِيُون ڏکَ وِهارِيُون.

واڻي

لڳو منجه لڪن، آيل آيل! تازو پيرُ پُنهونءَ جو،
نه ڪنهن واءِ وڃائيو، جهوريو تان نه جَهڪُن^۵،
آيل! تازو پيرُ پُنهونءَ جو.

۱- تنهنڪري ۲- مور جهڙو سهڻو محبوب ۳- فڪر، ڳڻتي ۴- چرڻ لاءِ ڪاٺ جو لٻو

۵- سينگار ۶- تيز هوائون.

ڪِهَ ۱ ڪُٿوريان آڳري ۲، هاڻي جا هون،
 آيل! تازو پيرُ پنهنوءَ جو.
 بوراڻو برن جو ۳، رڙهيو منجه رندن،
 آيل! تازو پيرُ پنهنوءَ جو.
 لطف ساڻ، لطيف ۴، ڪندو ور ولهن ۴،
 آيل! تازو پيرُ پنهنوءَ جو.

داستان چوٿون

۱

لڄايا مونهان ۵، ساجهر تي ۶ سيڻ ويا،
 پيڻ پڻسوران، سڌ منهنجي ذات جي.

۲

هيس جي آئون، ٻانهي ٻاروچن جي،
 هوند نه چڏيائون، ڏکيءَ کي ڏکن ۷.

۳

آئون جي هيس هڏ، آڏيون! آريچن جو،
 ساڻ لڏيندي سڏ، مان ڪوهيارا ڪرين مون.

۱- ڪيهه، دز، خاڪ ۲- بهتر ۳- برن جو سونهون (پنهنوءَ جو پير) ۴- مسڪين ۵- مون کان ۶- تنهن ڪري.

هُيَسَ جِي سِيَاءُ^۱، تَهَ كِيَمِرِ ذُڪُ ذِيرِنَ تِي،
 اَدَبَ وِچَانِ اِنِ سِينِ، ڳَالِهَ نَهَ كِيَمِرِ ڪَاءِ،
 ذَاتِ مَنَهجِي ماءِ! ڪَچُو ٿِي^۲ ڪِيچِينِ ڪِي.

■

اَوڻِيَن اَمَارُو^۳، مُونَ جَهَلِنْدِي نَهَ رَهِيَا،
 سَاتِيَن سَوَارُو، ڪِيو ڪِيچُ اَڪِيَن مِ*.

۶

سَاتِي تَوءُ^۴ هَلَن، پَتَرُ جِي وَاَرِ ڪَرِيَان،
 جِيڪُسَ^۵ ٻارُوچَن، ڪو ڏنو عِيَبُ اڪِيَن سِين.

۷

سَاتِيَن سَتِيَن^۶ تَهَ جَاڳِيَن، پوءِ ڪُجَارِيَا روءِ؟
 اِيءُ پَرِ ڪُڀَرُ^۷ هوءُ، جِيئن هُو سانگِي^۸، تُون سُنَهِيَن.

۸

سَاتِي تَهَ پَسَانِ سِي، هُمِرِ هِينِيَن ٿُوڻِيُون^۹،
 هاڻي ڪَنِيَن جِي، وِجِيو اَگَرُ اُپِيَان؟

۹

آن ڪي سَاتِي ڏٺَ^{۱۰}، جِي مُونَ وِڙهَ^{۱۱} وِجَاڻِيَا،
 رُوڻان رَتُ مَڇُ^{۱۲}، هاڻي تَنَ پَرِيَن ڪِي.

۱- عزيز، مائيتيائي ۲- عيب يا داغ ٿيو ۳- تياري * ڏيرن، جِي ڪجهه وقت سائي هيم،
 تن سويل ٿي ڪيچ ڏانهن رخ رکيو. ۴- ٽلن به، تنهن هوندي به ۵- پشراڻي ۶- شايد
 ۷- سان، گڏ ۸- خراب روش ۹- مسافر، پنڌ ڪندڙ ۱۰- آڌار، ٽيڪ ۱۱- ڏنا
 ۱۲- جهنگ ۾ ۱۳- ڳاڙهو، وڻ جو قسم، جنهن مان ڳاڙهو رنگ ٺهندو آهي.

مُون سَڏيندي سَڏَڙا، ساڻي سَڏَ نَه ڏين،
وَلَهِيءَ جِي وَڻاڻَ تِي، توڏَ نَه تنوارين،
هيڏا هاڃا ٿين، بُري هِن پَنپور ۾.

۱۱

ڪَهاڻ، تان ڪيچان پَري، ويهان تان وَتِ مُون،*
پُلي ڏوريم پُون،^۱ عَڻ^۲ آريءَ ڄامَ ڪي.

۱۲

ڪَهاڻ، تان ڪيچان پَري، سَمهان، تان سِرَ هيٺ،
ٻاروچي سين ڏيٺ، جيڏيُون! جيهيءَ پَر ٿي.**

واڻي-۱

هوتَ هوت، اي هوتا! ڏينديسِ ماهُ^{۲a} مِرِن ڪي،
اَنُون، جَرا^۳ جيءَ ڪَري.
ڏيئي باه پَنپورَ ڪي، اَنُون آيسِ تو ڳري^۴،
ڏينديسِ ماهُ مِرِن ڪي.
آرياڻيءَ پُنهونءَ ري، مون ڪي سَرَتِيُون! تان نَه سَري،
ڏينديسِ ماهُ مِرِن ڪي.
جَنڊِي^۵ پاڻو جانِ ۾، ڏُڪي ڏُڪَ ڏري،
ڏينديسِ ماهُ مِرِن ڪي.

۵ ڪاهيان، هالن * جيڪڏهن هيڏانهن هوڏانهن جهوتون جهان ٿي ته دوست جو ديدار
درلپ ٿيو پوي؛ پر جيڪڏهن ويهان (آرامي ٿي) اندر ۾ جهاتيون پايان ٿي، ته دوست پاڻ
وت پسان ٿي. ۱- زمين ۲- اجاڻي ۲a- ماسُ ** اي سرتيون! محبوب جو ديدار اجهو
انهيءَ ٿيءَ رت ٿيو. ۳- ذرا، پرزا ۴- وٽ ۵- پيهڻ لاءِ جَنڊ.

آءُ اورانهون، سڀرين! وڃُ مَ، پي ۱ پري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 مون ڏٺي، مون وسهوا، ورچي تان نه وري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 ڏکيءَ جي ڏيکارين، ڌاران منهن مري،*
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 پيالي پرين جي، موهيس ميٺ ۳ ڪري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 آريءَ جي عشقَ جي، مون کي اندر آڳ پري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 توکي توه ۴ نه ڇڏيان، جي وڃان پونءِ تري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 ڌڙ وجهنديس ڌوڙ ۵، مٿو ڌار ڌري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 هلڻ سڻي هوت جو، ڏکيءَ پَس ڌري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 پرين! ڪڻج پانهنجو ۴a، اڪيون ٻاجه پري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.
 اڏيون! عبداللطيف چي، مَن ڪا مهر ڪري،
 ڏينديس ماهُ مرنِ کي.

۱- اي پرين! ۲- اعتبار ڪيو* شال انهيءَ ڏکيءَ کي (پنهون) ڏيکارين جيڪا (سندس)
 منهن ڏسڻ لاءِ مري ٿي! ۳- ميناڇ جي ۴- تنهن هوندي به ۴a- پنهنجون.

وائِي - ۲

ڏونگر ٿِي ڏوري، ۱ وندِر ٿِي ووري ۲،
 جتن ٿِي، جيڏيون ڏونگر ٿِي ڏوري.
 سور پائي ٿيس سڄ ۳، ڄام پنهل کان اوري،
 جتن ٿِي، جيڏيون ڏونگر ٿِي ڏوري.
 اٺ چارينديس ۴ ان جا، ٽڪر پاس ٿوري،
 جتن ٿِي، جيڏيون ڏونگر ٿِي ڏوري.
 مهارون تن مين جون، خوب خوشيءَ مان جوڙي،
 جتن ٿِي، جيڏيون ڏونگر ٿِي ڏوري.
 ڪاهي ڪڍ ۵ ڪيچين جي، ڪين پڇي، ٿڙ توڙي ۶،
 جتن ٿِي، جيڏيون ڏونگر ٿِي ڏوري.
 اڏيون! شاه لطيف ۷ چي، آءُ آري ڄام اوري،
 جتن ٿِي، جيڏيون ڏونگر ٿِي ڏوري.

داستان پنجون

۱

ليڙن لنگهي لس ۸، مانباڻان ۹ مٿي ويا،
 وٺي وڙ واٽ ٿيا، پنهنون ڄام پھس ۱۰،
 هئا وڏي وس ۱۱، ٻاروچا پنيور ۱۲.

۱- نئين ۽ جبل جو نالو ۲- ڳولي ۳- پٺيان لڳي ۴- توڙي، لتاڙي ۵- سنوان بٽ ۶- مانباڻ
 يا ماباڙ (نئين جو نالو) ۷- زوريءَ، زبردستيءَ سان ۸- آبادي (خوشيءَ جو باعث) وسندي،
 چهچتي جو سبب.

وَدِي وَسَ هُئا، ٻاروڇا پَنپورَ ۾،
وِجي ڏورَ پيا، سانگينَ پُنيءَ سُرِينِ.

سانڍ پنهنجي ساهَ^۱، ٻانهين^{۱۲} ٿي پورا ڪَريان،
واڳيون^۲ جي وَرَن سِين، تَن سَرَتِينِ سِيڄَ سَهاءِ،
مون کي طعنا تي ڏين، مون جيئن مُنِينءَ نہ ماءُ!
آريءَ جي آڪاهِ^۳، رَلايس روھنَ^۴ ۾.

ماءُ! وهاڻو وارِ، ڪڻ پَٿراڻي پانهنجي،
جيڪين ڏنڻي ڏيڄَ ۾، سو سَپوڻي سارِ^۵،
وِجان ٿي وِٽڪارِ، ڏنمَ پيرُ پُنهونءَ جو.

چِپُون چَپرَ ڪَٽَ، پَهَن پَٿراڻيون پانڻيان،
جِتي رَهان راتِري، مِرُون منهنجا مِٺَ،
سِڻن جي سَهَتَ^۶، ڏونگرَ ڏوڻلي^۸ مون ٿيو.

ڏني سِڪَ سَسُئيءَ کي، ٻيلياڻي^۹ ٻَروڇَ،
لوڪَ وِچان ٿي لوڇَ^{۱۰}، نيئي پُهڄائي پُنهونءَ کي.

۱- ساهَ سان ۱۲- ٻانهن ۾ پاڻڻ جو، عاج مان ٺهيل، چَوَرُو. ۲- ٻڌل، واصل ۳- ڪُٽنب

۴- جبلن ۵- ورائي وٽ ۶- سنڀالي وٽ ۷- سڪ، اڪير ۸- ڏولي، پالڪي ۹- همراھ،

ساڻي، ٻانهي ۱۰- ڳولا.

مُساڦرنِئون^۵ ماءِ! وره وهايس^۱ وٿرو،
اچي ٿيم اوجھي، تن سانگين سیر ساڃاء^۲،
جي جان! جهل مَ پاءِ، ھيون هوت ھٿي ويا.

۸

ڪيئن آرائي پاند، پلٽ پڙڏيھين سين،
مٽيون موڙھئي، سسئي ڪي ڪوھيارو ڪانڌ،
رلي! پائيئي راند، پائيئي! عشق پروج جو.

۹

منهنجو پاڙيچن، ڪچو^۳ ڪوٽ ڏيڪيو،
پاسي چڙهي پنهونءَ جي، ذات سِلتي^۴ جن،
تيلانھن ٻاروچن، نڌر^۵ چڏي نڌ^۶ م.

۱۰

حسيتيءَ جي هاڪ^۷ مادر! ماري آهيان،
ڏينھان ڏورڻ ڏک سين، راتيان چڪن چاڪ^۸،
ڊڄان پير فراق، متان پوئم^۹ پرينءَ سين.

۱۱

جيڪي فراقان، سو وصالان نه ٿئي،*
اچي اوطاقان^{۱۰} مون کي پرين پري ڪيو.

۵- مسافرن وٽان ۱- خريد ڪيم ۲- واقفيت ۳- عيب ۴- سٺي، ٻڌائي ۵- بيواهي
۶- آواز، آلاپ ۷a- پويم * سالڪ لاءِ، جيڪو وڇوڙو ڪندو، سو وصل نه ڪري
سگهندو. جدائي هن جي اندر ۾ سڪ کي هميشه تازو رکندڻي. جدائيءَ ۾ زياده لطف
آهي. ۷- اوطاق مان (وصال کان).

قِرِي آءِ فِرَاقِ! مونَ کي وِصالان وِچُ^۱ پيو،
جِي ٿِي چِڪِڻِي چاڪَ، سِي پرينءَ گُڏجي پُورِيا.

واٽي-۱

پُنهُون! پَرِيشانُ^۲، پَرِ پَرِ^۱ نہ ڪو خانُ^۳ نہ مانُ،
هَڻِي هَڻِي حالُ منهنجو.
مون کي بُڪَ^۴ بوتَن جِي، ناقي^۵ پانِيان نانُ،*
هَڻِي هَڻِي حالُ منهنجو.
شَهرُ صَحرا^۶ پانِثيان، مون ليکي ميدانُ،
هَڻِي هَڻِي حالُ منهنجو.
رُٿان ٿِي رُجنِ ۾، آريءَ لُٽِي عَريانُ^۷،
هَڻِي هَڻِي حالُ منهنجو.
پِٽيان مُنهن پَسَڻَ لُٽِي، هَڻِي ٿِي حيرانُ،
هَڻِي هَڻِي حالُ منهنجو.
آهي آريءَ جامَ جو، مون کي ڪاري^۸ ڪانُ،
هَڻِي هَڻِي حالُ منهنجو.
ديوانيءَ کي دِلِ ۾، سُبُورنِ جو سامانُ،
هَڻِي هَڻِي حالُ منهنجو.

۱- ويڇو ۲- آءِ پريشان آهيان ۳- خان، گهر ۴- مال ملڪيت ۵- سڪ ۶- ناڪ، ڏاڇي.
* الن جو ديدار مون لُٽِي مَاني آهي ۵- بيابان ۶- اگهاڙي ۷- مونتار؛

وَجِج پڪَ پينارِ تي، پريمِ^{۱a} ڪاٺي پانُ،
هٽي هٽي حال منهنجو.
ڪڏهن ٿيندو ڪيچَ ۾، اُمِيءَ جو مَڪانُ،
هٽي هٽي حال منهنجو.
آهين، عَبْدِاللَطِيفُ ڪي، اڳيانِ^۲ تون اڳوانُ،
هٽي هٽي حال منهنجو.

واٽي-۲

پاڙيجيئون! ڪا پَچار، منهنجا ڏيرَ ڏمَر ڪنهن ڏيه ويا.
ويئي ڳوڙها ڳاڙيان، تَن ڄامَن لاءِ ڄمارَ،
منهنجا ڏيرَ ڏمَر ڪنهن ڏيه ويا.
ڪِر ڪا، ڪانگَ! آچَن جِي، تَن جي ڪا تنوارَ،
منهنجا ڏيرَ ڏمَر ڪنهن ڏيه ويا.
مُئي ماري هليا، ڪيچي ڪاهي قطارَ،
منهنجا ڏيرَ ڏمَر ڪنهن ڏيه ويا.
سيئَن لاءِ، سَيدُ چي، جهجيسَ^۳ سَپَ ڄمارَ،
منهنجا ڏيرَ ڏمَر ڪنهن ڏيه ويا.

۱- گداگر، پننڙ ۱a- منهنجا پرين! ۲- اڳيان (محشر) ۲a- اڳوان ۳- ڳريس ۱ ڳريس.

داستان جيهون

۱

آيا، آسَ ٿيامِ، ٻاروڇا پَنيورَ ۾،
 پَسي پَهرا پُنهونءَ جي، نُنهن سينءَ^۲ نيڻَ ٿريامِ،
 گوندَرِ وسريامِ، سَڪَن شاخون مُڪيون.

۲

ڏيڪاريسِ ڏڪَن، گوندَرِ گسُ پرينَ جو،
 سونهائي^۳ سَورَن، ڪي هيڪاندي هوتَ سين.

۳

ڪَنين ڪَنين ماڙهوئين^۴، گوندَرِ وڏي وَٽ^۵،
 ٻڌي گوڏَ گِرَت^۶، ساڻو^۷ ڪجي سَورَ جو.

۴

سُو سَڪَن سائي ڏيان، سِرُ پُڻ ڏيان سَٺِ^۸،
 جي مُون مِڙي مَٺِ^۹، تہ وِرهَ وِهايان هيڪَڙو.

۵

سُو سَڪَن ڏيئي، وِرهَ وِهايم هيڪَڙو،
 مُون کي تنهن نيئي، پيرُ ڏيڪاريو پرينءَ جو.

۱- ماڻهو، گهر جو پاڻي ۲- نهن تائين ۳- رهبري ڪري ۴a- ماڻهن کي، لاءِ ۴- شيءِ
 ۵- ناڻو، پيسا ۶- ستو، سودو ۷- عيوضي ۾ ۸- مٿا يا عيوض.

سُورَ مَ دِي دُون، اَتُون آهيان اِگِهين ڪاهري^۱،
جا پِر پاڻيءَ لُون، * سا پِر منهنجي چنڊڙي.

۷

سُورَ مَ وييجاھ، سَجَن جِيئن سانگِ ويا،
پرينءَ پُڄاڻاءَ، اَتُون اوھان سين اوريان.

۸

سُورَن سانگهارو^۲، ڪڏهن تان ڪوَن ڪيو،
آيل! اويارو^۳، ٻاڙوڌو^۴ ٻوڙ وهي. **

۹

سانگهارو سُورَن، ڪڏهن تان ڪوَن ڏنو،
ٻاڙ ٻوڙ^۵ وَھَن، ڪالھوڻا اُج گھڻا.

۱۰

سُورَ نَ، ٻساگاهين^۶، ڏين اَدما^۷ اوچتا،
مُون ڪي مُون پرين جا آميا^۸ آهين،
لڄون جي لاهين، سيئي ٿيمر سامهان.

۱۱

سُورَن لڌو سَجهه^۹، پاڻهي پيهي آيا،
ڪنهن ڪي ڏيان منجهه، مَر تان چڻڪن ڇت^{۱۰} ۾.

۱- اڀري، معصومي * جهڙي ريت لوڻ پاڻيءَ ۾ ڳري ويندو آهي. ۲- تنگي، گهٽتائي ۳- پاڻيءَ جو چاڙھ آهي ۴- (ٻاڙ ٻڌو) نار * اي امان! جيئن پاڻي چڙهندو آهي || پوءِ ٻاڙ ٻڌي نار مان گهڻو پاڻي ڪڍيو آهي، تيئن منهنجا سور به وڃن ٿا گهڻا ٿيندا ۽ انهن ۾ سانگهارو (گهٽتائي) ڪونه ٿو ٿئي. ۵- جڏهن پاڻي چڙهندو آهي ۽ نار جو ٻاڙ (چرخو) پاڻيءَ ۾ ٻڌو پيو هوندو آهي، تڏهن اهڙي پاڻيءَ کي ”ٻاڙ ٻوڙ“ پاڻي چئبو آهي. (تار گهڻو) ۶- ساڃاه ڪن، خيال ڪن ۷- پڙڪا ۸- اڻ ميا (گهڻا) ۹- وجهه، موقعو.

سُورًا مَ مَبِجَ سَاءُ، اَتُون نَ وَكَنِي^۱ آهِيَان،
وَجِجَ مَ وِيلَ كِهِن، وِرِهَ۱ مُون وِئَاءُ،
تُون پُر تَدَمَن جَاءُ^۲، جَدَمَن ثِيَان هِيكَانْدِي هُوتَ سِين.

۱۳

سُورًا پ^۳ پَتَو- پَتِ^۴، هِيءُ چِٹْڪِيو كِين پِيو،
پَرِيئِثِي پَرِين جِي، ماءُ! مَنجَاهَايمَ مَتِ،
پِينرَا پِلِي پَتِ، لَگَمِ^۵ پاڻ^۶ پَرُوچَ جو.

۱۴

لَگَمِ پاڻ پَرُوچَ جو، ڪَرَهَا تِئَا قُضَاڪَ،
اَهْڪِي جا اَتِنَ ڪِي، سا مَپَن پوءِ مَ مَڪَ،
اَڪَرِين خوراڪَ، پَسَنُ پَرْدِيهِيَن جو.

۱۵

لَگَمِ پاڻ پَرُوچَ جو، اَمَرَا پِلِ مَ مُون،
سَپ رَگِينْدِي سِ رَتَ سِين، ڪِيچَان اوري پُون^۱،
مَادَرَا مَتَان مُون، لَڪَن لَوڏُون لَائِيُون.

۱۶

ڏسُ لَگُو، ڏونگرَ پَرِيو، پِينرَا ڪاڻِي پُون،
مَنان^۲ لاڻو مُون، سَنَدُو جِيئَن آسَرُو.

۱- ڪڪ، بيزار ۲- وج ۲۸- ۳- طرحين طرحين ۴- تير ۵- قزاق، رهن، ڌاڙيل

۶- زمين ۷- من يا دل تان.

ڏکڻيون ڏيها، جيڪس لڏي ويٺيون،
هاڻي ڪن ملا^۱، پڇان پرين خبرون.

ڏکڻيون جان نه مڙن، تان تان پئڻ^۲ نه ٿئي،
بيون هونين هت هڪن، رُونديون روڻ واريون.

نه ڪي روڻ واريون، نه ڪي اوسارين،
منهن ڪي مارين، منهن سندا ڏکڙا.

سور وراهيان، سرتيون! جي ورهايا وڃن،
بيون ڪو به بجهن، جن سندا تن سامهان.

مٺ مٺ سورن سڳين، مون وٽ وڻاڻان^۳،
پريون ڪيو پڻان^۴، ويا وهائو نڪري.

پيڙي پيڙي پنڌ^۵، سوراڻي سندر،
ڪيچ اڳانهون پنڌ، متان لڪن سين لڳي مرين.

۱- وٽان، کان ۲- روج رڙو ۳- هنن جا وڻاڻ (پنڪون) آهن ۴- هلاڻ، گهمان ۵- خريد
ڪنڌڙ، سوداگر ۶- ورڙي، مضبوط ۷- ٻڌ.

پيڙي ٻنڌ پيهار، سوراڻي سندر،
ڏونگر توهان ڌار، ڪانه ڏوريندي ڏک سين.

۲۴

ڏک سکن جي سونهن، گهوريا سک ڏکن ري!
جنين جي ورونهن، سڄڻ آيو مان ڳري^۱.

واڻي

ڪوهياري جي ڪاء، مارينديمر ماء! جا من اندر ڳالهڙي.
چڙهان ڏونگر چوٽين، سڀريان جي ساء^۲،
مون کي من اندر جا ڳالهڙي.
نهارينديس نڪري، هاڙهو هوتن لاء،
مون کي من اندر جا ڳالهڙي.
پانڊيٿڙا پير پري، پريان کي پهچاء،
مون کي من اندر جا ڳالهڙي.
مولا! مون کي ميڙين، سنڌيءَ جانب جاء،
مون کي من اندر جا ڳالهڙي.
هوت هلن، ائون وهان ته ڪا ايئن جڳاء،
مون کي من اندر جا ڳالهڙي.

۱- سک، اڪير ۲- مون وٽ ۳- لاء، ڪاڻ، واسطي.

سُسُئيَ جِيءَ سِرِيءَ كِي، اوڏاھين اُٺاءِ،
 مون کي مَنَ اُندر جا ڳالھڙي.
 پيرانديءَ پُٺُونءَ جِي، منهنجو لوڙھ^۱ لٽاءِ،
 مون کي مَنَ اُندر جا ڳالھڙي.
 آلا! عَبْدُاللطيفُ چي، اِيها^۲ آسَ پُڄاءِ،
 مون کي مَنَ اُندر جا ڳالھڙي.

داستانِ ستون

۱

پُڄَن سِي پَسَن، جڏهن تڏهن پرينءَ کي،
 ڏورينديون ڏِسَن، اُگڻَ عَجِيبنَ جا.

۲

پُڄيوڻي تان پُور^۲، ناٽ^۳ پُڄڻَ هوءِ مَ پرينءَ کي،
 ڏورنَ وارئون ڏور، هڏ^۴ نه آهين^۴ هوت کي.

۳

ڏوريان، ڏوريان، مَ لھان شالَ مَ ملان هوت،
 مَنَ اُندر جا لوڄ، مڃڻَ ملڻَ سان ماڻي ٿي.

۴

ڏوريان ڏوريان، مَ لھان ساڻي ڪالھوٽا،
 لاهي لاڏاڻا، سَفَرِ ڪنھن سانگِ ويا.

۱- جنازو، قبر، ۱a- ۱ها ۲- ڪاه، ۳- نه ته ۴- اصل، ۴a- آهن ۵- لڏون،
 ٻيڙتاري، سامان.

اٿون ڏوريٿين^o، شالَ مَ لهڻين^{oa} پرين هڻين^{ob} پري،
هڏِ نَه ساهَ سَري، تَن تَسلي نَه ٿئي.

۶

اٿون ڏوريٿين، شالَ مَ لهڻين، تَن مَ ملين تون.
لونءَ لونءَ^۱ منجهان مون، لوچَ تنهنجي نَه لهي!

۷

اٿون ڏوريٿين، شالَ مَ لهڻين، ساڄن! مَچ سوال،
سڪَ تنهنجي، سپرين! ٿئي جانِ زوال،
وهاڻيءَ^۲ وصال، اٿيان آرمي ڪري.

۸

چڏيم حُجَ هَلڻَ جي، چڪيم چاڙهيڪا^۳،
اڏيون! آڙيڪا^۴، هيٺڙي پيم هوت سين.

۹

چڏيم حُجَ هَلڻَ جي، چاڙهيڪن چڙهي،
آڙيڪن آڙي، پيس هوت پنهونءَ سين.

۱۰

چڏيم حُجَ هَلڻَ جي، چاڙهيڪا چڪيام،
آڙياڻيءَ جي آسري، ڏونگر ڏينهن لڳام،
پڇج، پرين سندانم، ويٺيس، وڪَ نَه اُڀري.

o- ڏوريانءَ، ڳوليانءَ oa- لکانءَ، حاصل ڪريانءَ ob- مڃين، رهين. ۱- بدن جا سنڀا
وار، ذري ذري ۲- صبح جو (قيامت ڏينهن) ۳- جبل جون چاڙهيون ۴- وڙوڪڙ، پيچ
(محبت جا).

وينيسِ وڪَ نہ اُڀري، اُڄُ | آريائي تون آءُ،
چُڪي ۱ تو سين چاءُ ۲، پاسي پَر پيئي رڙهي.

۱۲

جيڪا ڪنڊي نينهن، مون جيئن ٻاروچن سين،
سِڪڻ سارو ڏينهن، چڙهڻ چاڙهيڪن تي.

۱۳

جيڪا ڪنڊي سڱ، مون جيئن ٻاروچن سين،
انگهن ۳ چاڙهي اڱ ۴، رُوندي سا رت ڦڙا.

۱۴

جيڪا ڏيندي منجه، مون جيئن ٻاروچن ڪي،
مٿان ڳلن هنج ۵، ڪين لاهيندي ڪڏهن ۶.

واٽي

منهنجي حُجَتَ ناهي واٽ، ڪانهي واٽ،
جييجان! تَن جَتَن سين.
کاڻيءَ ڪي ڪاڻي ٿي، چيري جي ڇِراٽ ۷،
جييجان! تَن جَتَن سين.
ڪنڊيسِ ڪيچَ ڏيئين ٿي، لڪن ۸ لولاٽ ۹،
جييجان! تَن جَتَن سين.

۱- ٽڪل، مانڊيءَ ۲- محبت ۳- انگهن تي، سوريءَ تي، ڦاهيءَ تي ۴- انگ، عضوا (بدن)
۴a- اندر، من، دل. ۵- (جمع: منجون) ڳوڙهو، اکين جو پاڻي ۶- ڪڏهن ۷- تابش
۸- ليلڙا، نيزاريون.

تازو پير پنهونء جو، لڙيو منجه لڙاٽ^۱،
 جي جان! تن جتن سين.
 آهيم آريءَ ڄام جي، اندر منجه آساٽ،
 جي جان! تن جتن سين.
 ماريو ڪيم مٺيءَ کي، ڪيچي ڪاهي ڪنواٽ^۲،
 جي جان! تن جتن سين.
 کڻيو نيٺ نهاريان، ڳوڙهن پريو ڳاٽ^۳،
 جي جان! تن جتن سين.
 سبب تنهن سٽي ويا، جهوٽي ڏنيم جهات^۴،
 جي جان! تن جتن سين.
 ڏنم ڏکوين جا چپر ۾ چونڇاٽ^۵،
 جي جان! تن جتن سين.
 آڍيون! عبداللطيف چي، لعل ڏنائين لات*
 جي جان! تن جتن سين.

داستان ائون

۱

آٿڻ اورانگهي ويا، آئون ٿي مران ماءِ،
 پئون ٿينديس پير تي، هئي هئي ڪري هاءِ!
 جيئڻ مون نه جڳاءِ، پرين تان پاسو ڪيو.

۱- لٽ، غبار ۲- ننڍا اٺ ۳- ڳچي ۴- جهٽ، جهڙپ ۵- سوساٽ، آئون * ڳاڙهي لات
 (قافلي جي ٻاء) ڏنائين.

آٿڻ اورانگهي ويا، آڳڻ مون افسوس،
ديوانيءَ سين دوس^۱، ساڻي آهي سڄ^۲ ۾.

۳

آٿڻ اورانگهي ويا، پُنيءَ توڏن تان،
ويھ مَ منڏا پنيور^۳ ۾، هُن پُجندينءَ هاڻ،
راڻي منجه رهاڻ، هل تہ ٿيئي هوت سين.

۴

آٿڻ اورانگهي ويا، ڪري ڪميٽي ڪيئن،
هاڻ گهرجي هيئن، تہ ڏجي باھ پنيور ڪي.

۵

آٿڻ اورانگهي ويا، پارِي^۴ ڇڏي پوءِ،
آريچا اُنن تي، هيءَ تان ڇڏي چوءِ،
ڪين هلي، ڪين هٿ ڪئي، ڪين رهي، ڪين روءِ،
ڪو پنهونءَ ڪي چوءِ، تہ مٺيءَ ماتم آيو.

۶

ڄاڻي سڃاڻي، مون ڪي ڇڏي هليا،
آڏيون! آريچن لئي، آئون ڪوري جيئن ڪاڻي،
پاهڻ ۾ پاڻي^۵، هاريون! هارڻ آيو.

۱- دوست ۲- پانهي، گولي ۳- ڳوڙهن جو پاڻي.

ڄاڻي سڃاڻي، مون کي ڇڏي هليا،
آئون ڪيئن ڇڏيان پانهنجو، آڏيون! آڙياڻي،
پرڀ جو پاڻي، سو ڪيڇين ڪم نه آيو.

۸

ڄاڻي جي ڄاتوم، ته پوندو فلق^۲ فراق جو،
اڪر ارادت جو، ڏريائين ڌوتوم، *
پوءِ تان ڪو نه ڪيوم، هوند ڪشالو ڪيڇ ڏي.

۹

وارو^۳ وڃن ٿا، سين تنهنجا سسئي،
ههڙا ٻاروڇا، ڪين لهنديئن ڪي ٻيا.

۱۰

واري ورائي، تو پنهنجا نه ڪيا،
پوري! رنجائي، هوند نه پيئين هيتري.

۱۱

جڻان^۴ واري وڳ، اوڻي ٿيا چلنگيون^۵،
مٿي تنهن مارڳ، پئي پرزا نه ٿين؟

۱۲

ڏکائيندي ڏونهڙا، * * منڏا سيٺائي^۶ وڃ،
پريائو^۷ مڙيڇ، ساڻ ڇڙهندو لڪين.

۱- جيڪو پورهيو ڪيم ۲- بدبختي، مصيبت * (پنهونءَ سان پيڇ نه پائي) شروعات کان لکيو (تقدير) مٿي ڇڏيان ها. ۳- اڙي ورا ۴- جتان (جنهن پيچري تان) ۵- اٺن جي قطار ۶- ٻن ٻن يا ٽن ٽن جون توليون ٺاهي، ٿڙي پکڙي ويا * * محبت جو مڇ ٻاريندي. ۷- ساڻن (هنن سان) ٽي ۸- هنن جو پيرو (نشان)، دوستي.

چيچُ مَ قَطاران^۱، ساڻُ چَڙهندو لَڪين،
مَچُڙُ تِڻي پُٺان^۲، وَگَ وَٽَ ئِي نَه لَھين.

۱۴

ڪا جا ڪيائون، وائي واري^۳ وَنگَڙي،
آيل! تنهن آئون، ٻوليءَ ٻاٽاري ڪئي.

۱۵

وائي واري وَنگَڙي، ٻولي ٻي نَه ڪَن،
آلا! ڪيچ-ڏٽين، مُون سين پوءِ مَ مامرو.

۱۶

ڪا جا آندي ڪيچين، وَٽَڪارا وائي،
سُڻي مُون سائي، نيٺين نِنڊَ وَه تِڻي.

۱۷

پُڇيوئي جان دوست، تان پاسي ڪَر پَرهيز ڪي،
جَنين ڏَنو هوت، تَن دِين سَپِيئي دُور ڪيا.

۱۸

هَلو ۽ مَلهو^۴، ڏُڪُ مَ پَسو، ڏوٽيا!
سُونهون جو ساڻَ جو، سو مُون هوت سَلو،
آن پُڻ تِڻي پَلو، آئون پِه^۵ گڏجان پرينءَ ڪي.

۱- اٺن جي قطار کان ۲- پٺيان ۳- ورائي، وڪڙ ڏئي ۴- هي لفظ همتائڻ لاءِ چنبها آهن
۵- سَليو، پٽايو. ۵a، ۵b، پڻ

وائبي

مُونَ کي چَپرَ مَ چَڏِيجا، ٻاروڇا! پلٽ لڳي آهيان.
 چوري چيني آهيان، نينهن نباهي نيجا،
 ٻاروڇا! پلٽ لڳي آهيان.
 چوري چڏي چَپرَين، کيچي! کيمَ وِجيڃا،
 ٻاروڇا! پلٽ لڳي آهيان.
 پُنهون منهنجو اُن سين، ساڻ سلامتَ نيجا،
 ٻاروڇا! پلٽ لڳي آهيان.
 مُون تان وڙ وِجائيو، آئين پنهنجو وڙ ڪَريڃا،
 ٻاروڇا! پلٽ لڳي آهيان.
 جوڳڙ ڪو^a ويسُ ڪري، سِگهڙي سارَ لهيڃا،
 ٻاروڇا! پلٽ لڳي آهيان.
 آريائي! عبدُاللطيفُ چي، مون تي وهلو^۳ وِ ڪَريڃا،
 ٻاروڇا! پلٽ لڳي آهيان.

داستان نائون

۱

ڪاٽيءَ تان نَه ڪهين، مَنُ وِجُهَلڻُ^۶ وِڊيو،
 ماريسِ سَورَ تِهين، جو نَه جِياري، جيڏيون.

۱- نالائق ٿيس ۲- مهر ڪجو ۲۵- جوڳين وارو ۳- جلبي ۴- ڦيرو ڪجو، مهر ڪجو ۵- ڪنهن ۶- جهريءَ.

ڪاٿيءَ تان نہ ڪٽو، ماءُ! مڻهنجو جندڙو،
جنهن ماءُ مٺو، سي جت نہ پسان جوءُ ۱۱.

۳

جيءُ منهنجو جن، انگڙيارو ۲ وڌيو،
پڄاڻان پرين، سبان سڄو نہ ٿئي.

۴

اچيو مرُ اچن، ٻاروڇا پنيور ۳،
پٺيءَ لڳي جن، ڪميٽي ۴ مارڻو ٿئي.

۵

رو ۳، وسائي راند ۴، ڀم پروڇ ساڻ ڄام،
هوئن سين هيڪاند، ھيم ٻائي ۴a ڏينھڙا.

۶

روئن ۱۱ رازو، مون نماڻيءَ جي نجهري ۵،
ڪٺل ڪي قلب ۳، قرب جو ڪاڙهو،
هوئن لئي هاڙهو، رجائينديس رت سين.

۷

روئي ڪندين ڪوهه، هاڻي ڪو هوت وري،
جيڏيون! جيڏوئي ڪيو، ساڻس سين ستوهه ۶،
دوهي ۷ آٿيان ۷a، دوھ ۸، متان ڪا مون سين ڪري.

۱- جن مون کي آزار ۾ وڌو ۲- انگ وارو، آڏو آڻو ۳- وڃ ۴- ڪل خوشي (اڄهائي)
چڏي ۴a- ٻي ۵- گهري يا جهوپڙيءَ ۾ ۶- ظلم ۷- قسم ۷a- آڻو ۸- دغا، فريب.

رُونان تان راند^۱، ڪِلان، ڪامي هيئون،
اَکڙيون ويساند^۲، پرينءَ گڏجي ڪَندِيون.

۹

اَڪين ڪين ڪيو، رتُ نه رنائون،
اُهي ڏنائون، ڦوڙاڻبا^۳ سَپرين!

۱۰

ڪاڻيون، لوڻيون اڪيون، ڪڻيون ڪين ڪڇن،
مُنيون ماڻ نه ڪن، هنيون^۴ رهن نه هوت ري.

۱۱

وَسِي^۵، وساڻيون^۶، رتو روئي پرينءَ ڪي،
پيئون ڪڇن پَنبَ ڏي، نَظَرَ نماڻيون،
سَڀي^۷ ڪيئن پيليائون^۸، جن ويندو هوت نه واريو.

۱۲

وَسِي، وَسِي مينهن، جيئن لئي ويس ڪي^۹،
تو پريان جي ڏي^{۱۰}، پيئي پڇي خبرون.

۱۳

ڪاڻيءَ م ڪانيو، مُنيءَ مَنگَرُ^{۱۱} مَ ڏيو،
هيڪَرُ اُجهايو، ڏيئي پُر^{۱۲} لُهارَ جيئن.

۱- خوشي، راجت ۲- آرام، قرار ۳- جدا ٿيندا ۴a- هٽيل، مُيون (اڪين ڪي پڻ ڀارتو)

۴- روئي ۵- وڌيڪ لڙڪ وهائڻ بند ٿي ويا ۶- اهي اڪيون (جن ننڊ ڪري پنهنون وڃايو)

۷- سڄڻ، مددگار ۸- مٽي ۹- منگل، باه ۱۰- چنڊو، پاڻي، گرمي.

ڪاٿي ڪپرن^۱ هيٺ، ويٺي روءِ رت-ڦڙا،
ڪا مون ٿيندي ڏيٺ، ٻيهر ٻاروڇڻ سنڀل.

۱۵

پنهنوءَ پيرڙيون^۲، گهر گهمندي جي ڏنيون،
سي مون سيرڙيون^۳، نت نهارڻ پيڻيون.

۱۶

ميس، مر مران، سيس^۴ وچ سرتين،
پورهيت ٿي پُراڻ، پاڙي ڄام پنهنوءَ جي.

۱۷

ماريو جي معذور، ته هيڪاري هور^۵ لهي،
ساڄن! آهنجي سور، ڪين جيان ٿي ڪيچيا!

۱۸

نه ڪي ٿي جيان، نه ڪي مٽي آهيان،
ساڄن ساه ڏيان، توکي ساريو سڀرين!

۱۹

تون جي ڪاله مٽي، ته ڪاله ٿي گڏي پرينءَ کي،
ڪڏهن ڪانه سٺي، ته ڪا سگهي گڏي سڄڻين.

۱۰- وڻ جو قسم ۲- پيرا ۳- پيچرا، گس ۴- ٻڌڻ ۵- آيس، مشهور نيس ۵- فڪر، ڳڻتي.

اڳي پوءِ مَران، مَرُ مَران مارَڳ^۱ م،
مَٽي پوءِ پريان، خُونُ منهنجو جيدُون.
۲۱

مَرُ مَٽا ڏيئي^۲، پُنھونءَ ڪارڻِ پَبَ م،
تہ سَرَتِيُون سَٽِيئي، واکاڻِيئي وَيُيُون.
۲۲

سَٽي تان نہ سِياءُ^۳، جي ڪوھيارا ڪيچَ جا،
انگھن^۴ چڙھيو آءُ، جي نالو ڳيڙئ^۵ نينھن جو.
۲۳

مَٿان جيءُ جَتَن، گھوريو، گھوري سَٽِي،
پازي^۶ جي پُنھونءَ جا، ڪارُون ڪَري^۷ تَن،
ڪيچَ مَٿان ڪا ڪَن، بي شُڪري^۸ پَنپورَ جي.

واڻي

هتان ٿي هَڪنديس، ميان! سامهين ساڻيه^۹ ڏي.
وڏا پيندا^{۱۰} پَنڌَ جا، مِيزَل^{۱۱} ماڻينديس، * ميان!
سامهين ساڻيه ڏي.
آلا هَر^{۱۲} عَجِيبَ ڪي، لڪَن مان لَهنديس، ميان!
سامهين ساڻيه ڏي.

۱- رستي ۲- ڪوشش ڪري، تڪليفون سهي ۳- ماٺ ۴- سوري تان، قاسمي تان
۵- ڳڻڻ، ورتو ۶- پاڇي، نيچ، نوڪر، ٻانها ۷- فرياد، آزيون نيزاريون ۸- گلا
۹- پنھونءَ جي وطن ۱۰- مفاصلا ۱۱- منزل * نيٺ وڃي منزل مقصود ڪي پهچندس
۱۲- الله جي آڌار.

جِيڏِيُون! جوڙا جَتَن جو، جَدِهَن اَتُون تِيندِيسِ، مِيان!
 سامهين ساڻيه ڏي.
 حُجائِتا هوتَ کي، ڏوراپا! ڏِيندِيسِ، مِيان!
 سامهين ساڻيه ڏي.
 فَرِيادُون فِرَاقَ جُون، پُنهَلَ کي چُوندِيسِ^۲، مِيان!
 سامهين ساڻيه ڏي.
 اَدِيُون! عَبدُاللطيفُ چي، مَنه^۳ اَتُون مِلندِيسِ، مِيان!
 سامهين ساڻيه ڏي.

داستان ڏهون

۱

واڪيو^۴ واڪيو وِڪَ، پاڻوهيو^۵ پير کڻي،
 سي نَه چڙهندِيُون ڏِڪَ^۶، * موڙي پيرُ مَرَنَ جي.

۲

وِجُم وَڌندي وِڪَ، مَچُڻ لِڪَ^۷ لڪائين^۸،
 ڏِڪُ تَنين کي ڏِڪَ، حُبَ جَنين کي هوتَ جي.

۳

واڪو هَڏَ مَ لاهِ، سَدَن مَٿي سَدَڙا،
 مان تنهنجي ڪاءِ، سَڳَر^۹ ۾ سارَ ٿئي!

۱- جهڙي، شريڪ، لائق ۲- چونڊيس ۳- چني ۴- واڪا ڪيا ۵- کليو، خوش ٿيو
 ۶- سينگار * مشاهدو نه مائيتليون ۷- ڌرو ۸- پترو ڪرين ۹- رستي، واٽ.

سَدَنِ پُڻِيءَ سَدَڙا، واڪو مَنجِجِ وَڻن،
سَجَنُ پَنڌِ گهڻي، مان ڪوهيارو ڪوڪَ سَڻِي.

۵

ڪوهيارو ٿي ڪاٺ، مِئون مارَ آيو،
هوءَ مَرُ هوتَ حياتُ، آئون مِياڻِي گهوري.

۶

وهين ° ۽ ويلا ڪرين^۱، پُچن ٿي پانڌي،
هاري! هيڪانڊي، ڪنهن پَر ٿيندين هُوتَ نسين.

۷

وهين ۽ ويلا ڪرين، اِيءَ نه اُڪنڊ آه،
سي لاڳاپا سڀ لاه، اوريان اُپيارين^۲ جي.

۸

وهين ° ۽ ويلا ڪرين، سڏين ساڱاڻو،*
هاري! آڀاڻو^۳، تو سين سُونهن نه سَسُئي!

۹

پاڙي ناهِ پَرُوڙ، ته ڪا رات رَنجائي ڳڏري،
پاڻيڻ پَرُوچن جي، گهائي وڌي گهوري،
هڪَ سَسُئي پيا سور، ويا پٽيندا پاڻ ۾.

۵- ويهن ۱- ڪاڻڻ پيڻڻ، ٻيٽ پري خوش ٿيڻ ۲- بيهارين، روڪين. * مائٽيءَ جي
دعويٰ ڪرين ۳- ڌاريا، اوڻو.

۱۰

پاڙيچيءَ^۱ روئي، چاڪَ منهنجا چوريا،
پگهرُ وجهنديس پرينءَ جو، ڏڪن ۾ ڌوئي^۲،
ساڃن سِيوئي، ساه اوھان تان صدقو.

۱۱

اڄُ تہ مون قرار، ڏنم سَنجُو^۳ ساٿ ۾،
نڙهي^۴ ويٺا ٻار، مٽي سائيھ^۵ سڀرين.

۱۲

ڪيا ويچاريءَ وس، ڪارڻ ڪوھياري گھڻا،
گھڻو پڇي پاندين، سندا ڏيرن ڏس،
لَمُون^۶ ڌوري لس، شتي سڳر پٽين.*

۱۳

تان ڪا ڪجاءُ وڙ^۷ ڪميٽيءَ تي ڪيچيا،
آئون اوھان جي آھيان، بندي بي سمر^۸،
اچي ڪوھيارا ڪر، دلاسو دلگير ڪي.

۱۴

تان ڪا وڙ ڪجاءُ ڪميٽيءَ تي ڪيچيا،
آئون اوھان جي آھيان، ٻانهي، ٻاروچا،
دلاسي، دوسا^۹! متان مون ڪي چڏيو.

۱- پاڙي واريءَ ۲- چٽڪي، چنڊ ۳- خطرو، تياري ۴- ٻڌي ۵- وطن، ڪڇ ۶- جبل جو نالو * سَنگهر پٽين= سَنگهر واري جوءَ جتي سسئي ۽ پنھونءَ جون قبرون موجود آھن (مر- مر) ۷- ڦيرو، مھرباني ۸- بنا توشي، غريب ۹- اي دوستو!

هُوءَ جِي سُوَرِ سُجَن، سِي مُون پِينگهي ۱۱ پُراڻيا،
سانڊياسِ سُڪَن، سُوَرِ ڪارَ سَرَتِيُون!

۱۶

سُوَرِ سانڊياس، پُورِ پالي آهيان،
سُڪَن جِي سِيءُ چي، پُڪي نَه پيياس،*
جيڪسِ آئون هياس، گُري^۱ گُوندر-ول^۲ جِي،

۱۷

سِرَجي، تان سُوَر، ساماڻي، تان سَڪَ ويا،
اهي بَئي پُور^۳، نِماڻيءَ نَصيبُ ٿيا.

۱۸

مُونهان^۴ مَهِنْدِ^۴ ٿيا، سُوَرِ ٻڌو سَنڊرو،
هَلو تَه ڏورِيُون اِنِ ڪي، وِندَرِ جِي ويا،
ڪَنڊيسِ ڪين پيا، هَوَ مَٽاڻي اڳيان.

۱۹

پُڻ وَهاڻيسِ راتِ، هَلي هاڙهي سامهين،
پُنهُونءَ جا پُرياتِ، اُسي پُچي پَهِيَرَا^۵.

۲۰

نَه ڪا تاتِ^۶، نَه توتِ ڪا، نَه ڪا تاتِ تَنوارِ،
ڪانهي پِرَتِ پَچارِ،* ڪَنُئونءَ^۷ ويچارِيءَ لڏيو.

* سڪ منهنجي نصيب ۾ نه آيا ۱- ٽڪري، پاڳو ۲- ڏڪن جي ول ۳- منزلون ۴- مون
کان ۴a- اڳيان ۵- قاصد ۶- تات توت، تات تنوار، پچار، ڏڪر ** دنيا مان عشق لڏي
ويو آهي. ۷- محبت.

ڪيڻهين^۱ طالب تاتِ جاءِ، تہ تہ آهي تاتِ تيار،
ڏوريان، پيو ڏڪار، گهوريندڙ^۲ ڪٿي ويا.

۲۲

جيڪي طالب تاتِ جاءِ، تاتِ پڻ تين وٽ،
هڏهين ڪانهي هٽ، گهور^۳، تہ گهران ئي لهن.

۲۳

ڪنهن جنهن^۴ نينهن ننڍاه^۵، جيئن مون واجهائيندي نه ورو،
جيڪين مٿي ڪندا^۶، سو، جانب^۷ ڪرهو^۸ جيئري.*

۲۴

متان ٿيپن^۹ ملور^{۱۰}، ڪين آگاهون^{۱۱} آهيان،
ڏسڻ ۾ ڪر ڏور، حد^{۱۲} ٻنهي جي هيڪڙي.**

۲۵

آن جي ڏنا هون، الله ڪارڻ ڳاله ڪريو،
نيڻ منهنجا روڻ، راتوڏينهان ان ڪي.

۲۶

اڃا راتِ رتوم^{۱۱}، ڪوڏ^{۱۲} ڪوهياري ڪنجرو^{۱۳}،
پيئڻا^{۱۴} پڇايوم^{۱۵}، سڀاڻي^{۱۶} سورن^{۱۷} سين.

۱- ڪونه آهن ۲- ڳوليندڙ (سڃا عاشق) ۳- ٻڙ ۴- اهڙي ڪنهن (ڳري) ۵- توهان کي
ٻڌي ڇڏيو ۶- توهين ڪندا ۷- ڪريو * هي بيت شاھ جي والد سڪرات وقت نياڻي طور شاھ کي
موڪليو هو. ۸- ملول، غمگين ۹- اڳيرو، دور، پري ۱۰- منزل، هلڻ جي جاءِ * هي بيت شاھ وري
نيويهن بيت جي جواب ۾ پيءُ ڏي موڪليو هو. ۱۱- ڳاڙهو ڪير ۱۲- شوق، محبت (ياد گيريءَ)
۱۳- جولي ۲۵- ٻُڌاير، آلو ڪير (ڳوڙهن سان) ۱۴- صبحاڻي، صبح جو.

سَرَتِين سَهجَ^۱ مَنجَهَاءِ، ٿي ڪوڏِ وِراھيا^{۱a} ڪَپَڙا،
تڏهن منهنجيءَ ماءُ، ٿي پَهڻ آچيا پَبَ جا.

۲۸

ڪڏهن ڪڏهن جيڏيون! ڪو پَه آچيو پوءِ^{۱b}،
سو پڻ ساڙو هوءَ، هي جو ساهه سِرير ۾.

۲۹

ڪڇي جيئن ڪيچين لڳي، تو تان ڪين ڪيو،
ويجهائي^۲ وڌو، وڪ نه ڪنيئي هيڪري.

واٽي-۱

هو ارمان اٿن، ميان! سَسِيءَ جي سورن لڳي،
ڪڇاوا ڪَڙهن تي، جوڙيا جالَ جتن، ميان!
سَسِيءَ جي سورن لڳي.
پير نه ٿڪن پوئتي، ٿا ڪاڻ^۳ سان ڪُڻجن ميان
سَسِيءَ جي سورن لڳي.
مهارون مَين جون، واڳون وسِ دڻين ميان!
سَسِيءَ جي سورن لڳي.
تَڪَر ۾ تونڪار^۴ ٿي، صُبح سائينڙن، ميان!
سَسِيءَ جي سورن لڳي.

۱- خوشيءَ، شوق، لاڏ ۱a- وِراھيا. ۱b- پوي. ۲- اينگهائي، وڌائي ۳- لڪڻ، ڇهن
۴- آواز، ڪنگھڪار.

سانگُ تہ تنهنجو سَسُئي! هاڻي هوتَ نہ ڪُن، ميان!
 سَسُئيءَ جي سورَن کُئي.
 اديون! عَبْدِاللطيفُ چي، سي مَرُ مَحَبُ مِلَن، ميان!
 سَسُئيءَ جي سورَن کُئي.

وائِي-۲

وَجِي وَجِي وَتَري تَتِي، جَت، پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو، مَنجهان نينهن نِرتِي،*
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.
 هوءُ وِيا وَتِڪارِ ڏي، هِنَ پوريءَ پاڻيا هِتي،
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.
 جنهن چيڙِي وَڌيسِ چَپرين، سو ڪوهيارو ڪِتي،
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.
 آما، لِيما، قُلَ قاروها، ڳاڳا،^۳ راڳا.^۴ جِتي،
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.
 مَري رَهَندِيسِ ماڳهين، نَ تہ، هادي اچجِ هِتي،
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.
 مون کي چڏي هَليا، ڪا پيڻِ مَٿي پَتي،**
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.
 لَڪَن مَنجِه، لَطِيفُ چي، مِلي سان سَرتِي،
 پيرُ سُجاتائين پرينءَ جو.

۱- زياده، گهڻو * نينهن جي نظر سان. ۲- انب ۳- ليار جهڙو جابلو ميوو ۴- جابلو
 ميوو ** ڪنهن ڳالهه کين غيرت ڏياري يا رنج ڪيو. ۵- هڪ جيڏي، دوست.

داستان يارهون

۱

سُپيريان جي ڳالهڙي، رڳو رنجائو،
ڏونگر ڏولائو، ڏيندا مون ڏير ويا.

۲

آريءَ اٿن^۱ جيئن، اونه^۲ تان اولين نه ڪيو،
ڪيچ پهچو ڪيئن، اهڙن اهاجهن سين.

۳

جيئن اٿن آريءَ ڄام، اونه تان اولين نه ڪيو،
پڙڪي^۴ ٻاهر نڪتي، گاڏر^۵ منجهان گام^۶،
ساهه ڏنائين سام^۷، ستي سگر پٽين.

۴

لڪيون آن پير^۸ لڪ^۹، ڪي ڪوهيارا ورميا^{۱۰}؟
جنين سنڌيءَ سڪ، رنم رات رت ڦڙا.

۵

”لڪيون! آن لڳا، ڪي پلڻ پانديئڙن جا؟“
”توهان^{۱۰a} گهڻيرو، ماءُ! روندا آوڙ رت ويا!“**

۱- رولڙو ۲- چين، ٻڌاين ۳- اٿين، تيئن ۴- پڙڪڻ ڏيئي، چال ماري ۵- ڪٽياڻي ۶- ڳوٺ
۷- آجهو، پناه، عيوضو، يللو، صدقو * ساه صدق ڪيائين، ۸- پيسان ۹- ذرو ۱۰- ترسيا.
۱۰a- تو کان ** لکين جواب ڏنو، ته ”پنهون، توکان به وڌيڪ روئندو رڙندو پي ويو.“

ڪو جو لڳس ڪان، ڪيڇين جي قرب جو،
ٿي نماڻي نيشان^۰، ڇڏي سانگو ساه جو.

۷

ڏوٿين چيس، ”ڏور، ڪيڇ اڳانهون^۱ پنڌ ٿيو“،
پاڻان چڙهي پور، * وڪ وڌاين وٽري^۲.

۸

ڏوٿيا ڪو اوڻين جو، مون کي اهڃ^۳ ڏهو^۴،
سڄ ڪ سات نهو، پنهنون منهنجو پاڻ سين؟

۹

ڪو جو اٿس مينهن، آريءَ جيءَ اڪير جو،
باروڇاڻو نينهن، منان^۵ مائو نه ٿئي.

۱۰

جيڏيون! ڏسو ڪيڇ، جو ڏيه باروڇن جو،
پنهنون وڌم پيڇ، نسوروئي نينهن جو.

۱۱

سسئيءَ جي سريءَ^۶ سان، ڪيڇ ڌڻي ڪانڊي،
پسڻ ڪارڻ پرينءَ جي، منڏ^۷ هڻي مانڊي،
لڪن تان، لطيف چي، آرياڻيءَ آنڊي،
پنهنون پيرانڊي^۸، نماڻيءَ نصيب ٿي.

۰- نشان، هدف (Target) ۱- اڳيرو، ڏور * اٿلو محبت ۾ محو ٿي. ۲- وڌيڪ تڪي ۳- نشان، اهاڃڻ، ڏس ۴- ڏيو، ٻڌايو ۵- نيو، ولي ويا ۶- من يا دل تان ۷- سسئيءَ لاش، جنازي ۸- زال ۹- عورتون پتار جي پيرن وٽان ويهي خلمت ڪرڻ، سپاڳ سمجهنديون آهن، خلمت وصال.

گهوڙن^۱ هنيون * گهڻيون، اٿن هٽي آءُ،
جا نينهن ڳنهندي نانءُ، سا مون جيئن پوندي^۲ مامري^۳.

۱۳

لڪڙيار يون^۴ آگريون، ٻاروچاڻو پير^۵،
اچي پَسو، جيڏيون! تازو پنهونءُ پير،
ويچاريءَ سين وير، جتن جيڏو ٿي ڪيو.

۱۴

لڇڻ نه لاهين، گوندر^۶ هن غريب تان،
پر م^۷ پچائين، جيجان! جوش جتن جا.

۱۵

هٽي ٿو وڃي هوت، آئون ڪي اڳيري ٿيان،
متان چوءِ بلوچ، ”ڪميڻيءَ مان ڪين ٿيو.“

۱۶

ڪميڻن هٿان^۸، ٽين موراين^۹ مديون،
تون ڪر پاڻ وڙان^{۱۰}، موٽ سباجها سپرين.

۱۷

نه ڪين ٿيان سڱ^{۱۱}، نه ڪين سڱيڻي^{۱۲}،
آهيان ڪميڻي، ذات پروچيءَ نه جڙان^{۱۳}.

۱- گهوڙا (جانور)، مصيبت * گهوڙن جون منيون. ۲- پوندي ۳- مونجهاري، مصيبت م

۴- لڪڙيءَ جهڙيون، سنهيون، نازڪڙيون ۵- ڊڙل، نمونو ۶- غم ۷- گجهه گوهه م

۸- هٿان، کان ۹- هميشه، بنهه ۱۰- مهرباني ۱۱- ماڻهائي ۱۲- ماڻهائي ڳنڍڻ جي لائق

۱۳- شريڪ ٿيان يا لائق ٿيان.

ڪيچ مَ خَبَرُ هوءَ، هِنَ منهنجي ذات جي.
مَتان پُنهُونءَ پوءِ، لَڄَ منهنجي لوءِ ۱۰.

۱۹

لَتو ڪَمُ ڪيچين جو، ڇڏي هليا مُون،
الله آهين تُون، هوئن تان هيڏي ڪئي.

واٽي-۱

منهنجو سامُ ويو سيٿان^۲، آيل آيل! ويهان ڪيئن پنيور ۳.
مون کي ويا تَه وسري، نينهن ڀريا نيٿان^۴،
آيل! ويهان ڪيئن پنيور ۵.
سو ڪيئن هينئڙو جهليان، جهڇي^۶ جو ڪيٿان^۷،
آيل! ويهان ڪيئن پنيور ۸.
مادر! پايو، مُنڊيون^۹، ڪوڪيان^{۱۰} وَرُ ڪيٿان^{۱۱}،
آيل! ويهان ڪيئن پنيور ۱۲.
آديون عبدُ اللطيفُ چي، وڃي مان مڙان،
آيل! ويهان ڪيئن پنيور ۱۳.

واٽي-۲

وَسان^۱ ٿي وياس^۲، آيل آيل! لڳم ٻان^۳ ڀروچ جو.
ڀرزا پڻ وَرَن ۴، پئون^۵ ٿي پياس،
آيل! لڳم ٻان ڀروچ جو.

۱- لوڪ ۲- ساڻن، هنن سان ۳- هنن جا نيٿ ۴- ڳري ۵- ڪاٺن، هنن لاءِ ۶- هٿن
جون آڱريون آڱرين ۷- ادب سان ۸- آڙيون نيزاريون ڪريان ۹- پلي، بهتر آهي ته
۱۰- وس کان، ضابطي کان ۱۱- وياس، مون کان ويا ٿي ۱۲- تير ۱۳- ذرا ذرا.

تہ پڻ ڪاڍو ڪيچ ڏي، توڻي ماءِ مڻياس،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.
 پاڻ وڃايم پير تي، چڻي آئون! چڻياس،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.
 آيم^۱ انڌي^۲ لوڪ سين، مڻي آئون، مڻياس،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.
 هيڏي شهر ڀنڀور ۾، نه ڪي پيءُ نه ماس^۴،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.
 پيئڻ وڃ وصال ۾، سنجهي آئون سڻياس،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.
 آلا! اُن مَ وِسران، ڏني جن جڀياس،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.
 پيس وڙ وصال جي، جانڪين تان جيئندياس،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.
 اديون! عبداللطيف چي، محبن کي ملندياس،
 آيل! لڳم ٻاڻ ٻروچ جو.

۱- مون تان آسرو لاهيو ۲- گهارڻو پيمر ڪم پيمر ۳- عشق کان ناآشنا ۴- پيءُ ۽ ماءُ،
 اوهي نڪو واهي ۵- وچوتي ۶- حوالي ٿيس.

وائِي-۳

تہ ڪو هوتُ سَڄُٺُ نِيندا، هوا ڏيرا^۱،
 ڪَل نہ پيَمِ ڪا، مُون نہ پَرُوڙيا، ماءِ!
 ڪُهي ڪَمِيٽِي هليا، ٻانڀڻ ڪري پيرا^۲،
 ڪَل نہ پيَمِ ڪا.
 پَسان شالَ اَڪِيَن سِين، دوستَ سَندا ديرا^۳،
 ڪَل نہ پيَمِ ڪا.
 سِيٽَن ساجُهرِ^۴ لَڏيو، پوءِ ٿِي پُچين پيرا،
 ڪَل نہ پيَمِ ڪا.
 ڏاڻ^۵ وَجِهي ڏاڳهن^۶ ڪي، وَنگِيئي^۷ نہ تنهن ويرا^۸،
 ڪَل نہ پيَمِ ڪا.
 پَرُڪَن^۹ ٿا ٻانڀڻ جا، جيءَ اَنڌرِ جيرا،
 ڪَل نہ پيَمِ ڪا.

داستان ٻارھون

۱

ڏِٺان^۱ جي پَرُوڇ، مُون جيئن^{۱۰a} هوتَ اَڪِيَن سِين،
 مون کي چِيان^{۱۱} ”لوڇ“، پاڻان پِيئِيُون^{۱۲} چَپَرِين.

۱- منهنجا ڏير ۲- تڪر، ڦاڪون ۳- مڪان ۴- سويل ٿي، گهڻو اڳي ۵- ڏاؤڻ، نورڙيون
 ۶- انن ۷- ٻڌڻي ۸- مهل، وقت ۹- جلن، يٽهڪن ۱۰- ڏٺو، توهان ڏٺو
 ۱۰a- جيان، وانگر، وانگيان ۱۱- چيو، توهان چيو ۱۲- ويٺيون، گهڙيون.

هوتُ نَهَ دِنائُون، دَوهُ نَهَ دِيانَ جِيديِن،
مُون جِيئن رُنائُون، مَتِي كِيو هَتَرَا.

۳

باروچو پِيءِ پَتِ^۱، جِيڪُسِ دِنُو جِيديِن،
مُون جِيئن مَوَرِهِيَن مَتِ^۲، پَسَنديِي پُنُهُونءِ كِي.

۴

باروچو پِيءِ رُوءِ، جِيڪُسِ دِنُو جِيديِن،
سَنجِهِي ۽ صُبُوچ، هُونَدَ نَهَ وَيَتَرُنِ وِسَرِي.

۵

آن جِي دِنِي، جِيديُون! پُنُهُونءِ جِي پاپُوهُ^۳،
سَنجِهِي ۽ صُبُوچ، سُوَرَن تِي سَجَڪِيُون^۴.

۶

جِي هِيانُ هوتُ پُنُهُونءِ سِيَن، مُون جِيئن مُلَاقَاتَ،
پَانُهَن وَجِهِي واتَ، * رِيهُون ڪِيان^۵ رُجِن مَر.

۷

جِي تُو ڳالهاڻِي، ماڻِ! باروچا پُچِيَا،
اَنِين جِي وائي، هُونَدَ نَهَ وِييان^۶ وِسَرِي.

۱- نموني ۲- مستانيون ٿيون ۳- خوشي، مرڪ، ڪل ۴- ويڙهيون، چهتيون، چنڊيون
۵- توهان کي هجي ها * عشق جي غلبي ڪري، پانهن ۾ چڪ وجهي ۵a- ڪريو ها
۶- توهان کي وڃي ها.

اڄُ مَعذُورِ هُئان، * آلا! چڱي مَ ٿيان،
رڙهان ۽ رُٿان، پُٺِيءَ سَڳَرِ^۱ ساٿَ جي.

۹

جي ڏونگر! مُون ۾ ڏُڪَ، سي پَڌَرِ پُونِ مَ پرينءَ ري،
ويهڻُ مُون وَهَ ٿيو، ڪيرَ سانڍيندي سَڪَ،
هيمَ هوڻن سين چُڪَ^۲، سَڄو سَگُ نَه ساريان.

۱۰

پُون سَپَ سَگِيئيُون، سَرتِيُون! مُون چُڪَ سين چاءُ^۴،
اَنڌَرِ آهيمِ^۳ ڳالهڙي، ڪوهياري جي ڪاءُ،
لڳمِ ڌرو واءُ، * سَڄو سَگُ نَه ساريان.

۱۱

”ووءِ! ووءِ“ ڪَنڊِي وَتُ، مَچُڻُ ”ووءِ!“ وسارين،
پاڻي هارِ مَ پَڌرو، رو^۶ مَنجهائين رَتُ،
صَبَرُ وَڌو سَتُ، سِگها ميڙي سَڀرين.

۱۲

ووءِ ووءِ وڏوڙا^۷، ووءِ ووءِ وَجَنِ نِگيا^۸،
مُون سانگياڻيءَ^۹ جا سَڀرين، سَڄُ ڪَ سَنيوڙا^{۱۰}؟
لاٿمِ نَه توڙا،^{۱۱} ماءُ! اوسيئڙو^{۱۲} اُن جو.

* اڄ جڏي ئي هجان ۱- رستي ۲- ڌرو، ۳- عشق جي لغار ۴- چاهه، شوق ۴a- مون کي آهي ** عشق جي لغار لڳيم ۵- روئيندي ۶- تون روءِ ۷- ڪاوڙيا ۸- نڪري، نڪتا ۹- چوريءَ چئي ۱۰- سنيڙيا، تيار ٿيا ۱۱- توڙان، اصل کان، هرگز ۱۲- انتظار، آسرو.

۱۳

ووءِ ووءِ^۱ پڻ ويئي^۲، رڻن^۳ ڪارڻ جا هئي^۴،
پنهنون ڪي پيئي^۵، روندي ڪير رت ڦڙا^۶؟ *

۱۴

گهوڙا! گهڻيءَ پيون^۱، ووءِ ووءِ وڃن نڱيا،
مادر! مٿان مون، ڪانگ لوند ڪڏهن.

۱۵

ماٺ مارينديئي پرينءَ جي، مڃڻ رڻن رت^۱،
چوري! ڇڏ م سَت، هيت هوت وڃايو.

۱۶

جڙ^۱ جيئري جن سين، مٺي پڻ سين تن،
جي هت نه هوت پسن، سي ڪنهن پر ڪيچ پسنديون؟

۱۷

جيئن جيئن جهلي جڳ، تيئن تيئن مون تاڪيد ٿيئي،
گهريو^۷ تو ڳالهيون ڪري، وهسي^۸ پڻو^۹ وڳ^{۱۰}،
لوڪ لٽاري^{۱۱} ننڊ^{۱۲} م، پئي لالڻ لڳ،
آريائي اورڳ^{۱۳}، پنيوران بهر^{۱۴} ٿي. **

۱۸

اوجھڙ وتان آءُ، پيون سڀ سڳر ساٿ جي،
جا نينهن ڳنهندي نانءُ، سا مون جيئن پوندي ماري^{۱۴}.

۱- روج رازو ۲- مون لاءِ بند ٿيو ۳- جن جا مڙس مري ويندا آهن ۴- رواج هو * رڻن لاءِ جيڪو روڻ
جو رواج آهي، سو پڻ منهنجي لاءِ بند ٿي ويو آهي، (گهڻي غم سبب رڻن بند ٿيو آهي) هاڻي باقي
ڪير پنهنون لاءِ رت پيئي روندي؟ ۵- زمين، پنڌ، مفاصلو ۶- لغار، ميخ ۷- ننڊ (غفلت) جي گهيري
۾ اچيو ۸- خوش ٿيو ۹- رهي، گذاري ۱۰- ولر (دنيا جا ماڻهو) ۱۱- اورانگهي، چڏي ۱۲- ڳول، جاچ
۱۳- ٻاهر ** دنيا کي ترڪ ڪري پنهنون ڪي ڳول. ۱۴- تڪليفن ۾ پوندي.

ماڳهين^۵ جي مٽي، ته هوند نه پيئي مامري،
چڏيو جي ڪهي، ته هيڪاري هور^۱ لهي.

۲۰

ٻڌو ڪنهن ٻنڌاڻ^۲، هينئڙو هوتاڻيءَ سين،
ڪا جا پيس ڪاڻ، نپريانسي^۳ نه نيري.

۲۱

ڪُه ڄاڻان، ڪُه ٿيو، ڪيڏانهن ٿي وڃان،
هتَ ڪرايون، آڱريون، موڙيو سڀ پڃان،
ٻين گهر گهجان^۴، مون هاريءَ هوت وڃائو.

۲۲

ڇان ڪه آيس اڳاهين، تان آتهين اُپي آهيان،
ڀرت پراهين، هاڻي مران مَ جيان.

۲۳

سرتيون! سور پرين جو، سڃن ۾ شامل،
ڪوهيارو ڪامل، مون کي ڏک ڏيڪاريو.

۲۴

ڏونگر ڏنا^۶ لوڻ^۷، مون پارکو^۸ پُڇيا،
هيڪليون هلن جي، سي تاڪن سنڌي توڻ^۹،
ايءَ آهڪي پوڻ^{۱۰}، سونهن ريءَ نه سٿري.*

۵- موروڳو، صفا ۱- ڳڻتي، خيال ۲- نوڙيءَ، ناتي، لاڳاپي ۳- جدا ڪريانس ۴- گهند، دهل ڌمار، خوشيون ۵- چوان ته، مون ليکي ۶- شاهيون زمينون، جبل جون چوٽيون ۷- هيٺيون، زمينون ۸- ڄاڻو، واقف ۹- شڪار، ڪاڇ ۱۰- پُونءِ، جوءَ * طريقت جي راه ڏکي آهي ۽ سونهي (مرشد) کان سواءِ سولائي سان طي ڪري ڪانه سگهي.

لَکِينِ لَوڙاڻو^۱، سَهَسِينِ آهِنِ سَچَ مَ،
 بَر مَ بوراڻو^۲، کُن پِيادِي پاڻ سِين.

۲۶

پاروچا پيا گهڻا، منهنجو پُنهون سِر^۳ سِين،
 چانگي تي چڙهي ڪري، ڪَندو وَرِ وَلِهين*،
 مَتي مَعذُورِين، هوتُ ڌريندو هَڏَرا.

۲۷

پاروچا پيا گهڻا، منهنجو آجهو آرياڻي،
 چُونڊي^۴ رَکِيمِ چَتَ مَ، ساڄنُ سَڃاڻي،
 جا وَنڊِرِ وِڪاڻي، تنهن جو موٽُ ڪو مَسُ ٿِي.

۲۸

هُوءَ جا گهوري گهوٽَ جي، تنهن کي چري چُون،
 اُگهاڙِيُون آتَن مَ، هوتَ پُڄاڻان هُون،
 پَرا تَنين پُون، ڏَنو جَن اڪين سِين.

۲۹

ڏِئَمِ اُتُ اڪين سِين، مان پاروچا هُون،
 جَنين ڌاران پُون، موريسر^۵، اڪين مَ.

۱- لتيرا- ڌاڙيل ۲- بهادر (مرشد) ۳- سردار * مسڪين سان وڙ ڪندو ۴- چُونڊي،
 ۵- نشان پتو، خبرون، ۶- چاليون، ڦلا (اڪين مَ ڪٿر).

سَجَئُ دُئُو جِن، مَوَثُ تَنِين مِيهَئُو،
اي مَرَكُ مَعْدُورِين، جيئن مَرَن پريان جي پير تي.

۳۱

وَرَا لَكَن جِي لَوڏ، گهوريا سَڪَ پَنپور جا،
اَمرا جي تُون آچيين، سي ڪَمَرَن اچن ڪوڏ،
هيئنن منهنجي هوڏ، ٻڌي ٻاروچن سين.*

۳۲

ڪو جو آيس ڪوڏ^۱، ٻاروچاڻيءَ ذات سين،
جي هو چونس ”هوڏ“ تہ ”جيءُ“ سڻائي جڳ ڪي.

۳۳

پلي ڪري ٿيومر، هيءُ سَڪَ ٻاروچن سين،
وڃي ڪيچُ دِئومر، پُنيءَ لڳي جُن جي.

۳۴

اڏيون! ڪا ايندي؟ چپر مون سَڪَ ٿيو،
لائينديس لڳن ڪي، مليرا ميندي،**
ونڊر آئون ويندي، آري جامُ آجهو ڪري.

۳۵

وَجَنُ تو واري^۲، پُرڻ پنهونءَ پُٺ م،
ڪَرم ڪوهياري،*** ستي تو سڀ ويا.

۱- بهتر * منهنجي دل ٻاروچي کي ملڻ لاءِ هوڏ ٻڌي (ضد ڪيو، پڪو ٻه ڪيو) آهي.

۲- شوق، عشق ** ملير جي ميندي. ۳- جڳائي، مناسب آهي ۴- ملڻ

*** ڪوهياري (پنهونءَ) جا ڪَرم (اٺ).

مُونَ کي نٿا نين، جَتَ مُلڪَ پانهنجي،
جي گهگهيڙين^۱ گڏين^۲، تہ ٻين کان ٻيڻو ڪريان*.

۳۷

اڳي ايئن هيٺ، جيئن پُنهونءَ دوتمرِ ڪپڙا،
هاڻي ايئن ٿياس، جيئن جَتَ نہ نينم^{۲a} پاڻ سين.

۳۸

ڪوهيارو ڪيٿان^۲، ڪيڻ^۴ وڃي، ڪاڏي وڃان،
مُونَ پانيو سيٿان^۵، چپر ڪنڊيس پندڙا.

۳۹

ڪوهيارو ڪاري^{۵a}، پندَ آرانگا پَتين،
سي ڏيهه^۶ ڏيڪاري، جي آڳ نہ ڏنا ڪڏهين.

۴۰

ڏکون اهيڃاڻ، ڪلهي^۷ ڦاڻو ڪنجرو^۸،
وڃن گوندر گڏيون، لوڪ نہ آچن پاڻ،
سورن آسان ساڻ، ننڍي نينهن ڪيو.

۴۱

ڪلهي ڦاڻو ڪنجرو، مٿو اگهاڙو،
پينڙا ڪڇاڙو، منهنجو هن. پَنپور ۾؟

۱- گهگها، وڏا چولا پائيندڙ، پروچاڻيون* تہ ٻين (ماين) کان ٻيڻو ڪم ڪريان، وڌيڪ
نحلت ڪريان ۲- ملاين، انهن جهڙو ڪري ليکين ۲a- وٺي وڃنم ۳- انهن کي، ڪڻن
لاڻ ۴- ڪيڏانهن، ڪٿي ۵- هنن سان ۵a- ڪرائي ۶- ملڪ ۷- ڪلهي ۾ ۸- چولي،
گج.

ڪٽِيءَ^۱ لڳي! ڪاٿي! رڪيئي ڀرت پنهونءِ سين،
 سهيو^۲ سڪيو چنڌڙو، وڏو چيري ۾ ڄاڻي،
 توسين هاجو هوتاڻي، صبح ڪندا سسئي.

۴۳

پنيوران بهر ٿي، امڙا مون اماڻ،
 مڃڻ ڪا رهاڻ، مون تو موٽي مس ٿي.

۴۴

پنيوران بهر ٿي، مون جي ڪيا سڌ،
 بارو ڄاڻيءَ لڌ^۳، لڪ سويلا لنگهيا.

۴۵

چنڻ چينا پير، هلي هلي ماءِ!
 ڪوهياري جي ڪاءِ، گنهيو پوٺان^۴ ڳالهڙي.

۴۶

نينهن م نالو ڳن، پريتڻي پير پيا،
 سورن ساڻ م چن، وره^۵ وهائج وٿرو^۶.

۴۷

سڄڻ ڏٺو جن، تن ڳچيءَ سر^۷ ڳه ڪيو،*
 پيون ڪوه بجهن^۸، قدر ڪيميا ان جو.

۱- مصيبت لاءِ، مشڪلاتن سھڻ خاطر، موت لاءِ ۲- سڪيو ۳- قافلو ۴a- پٺان، وتان
 ۴- برهم، ڏک، عشق ۵- خريد ڪج ۶- زياده ۷- تي، مٿان * تن خوشيءَ وچان
 ۸- هار سينگار ڪيو. سمجهن، ڄاڻن.

هاري! هينئون مَ لوڏ، سَڪَن پوندينءَ^۱، سَسِيئي،
ڪوهيارو تو ڪوڏ^۲، اچي ڪَره^۳ ڦٽاريو.

۴۹

حسيني حُسين لَئي، پِيئيءَ پاڻ چَئي،
تِهان پوءِ ٿئي، خَبَر پِيءَ خَلقَ ڪي.

وائي

ڪارُون وَسَ ڪِيامِ، ڙي هَئي هَئي! وو، لڏي ڏور وِيامِ
منهنجو هوتُ نَ موٽيو، وو! ڪارُون وَسَ ڪِيامِ.
بَندڙ^۴ ٻاروچَن جا، پينگهي مَنجِه پِيامِ،
وو! منهنجو هوتُ نَ موٽيو!
ڪَئين قاصد ڪَيجَ ڏي، مَحَب لاءِ مڪامِ.
وو! منهنجو هوتُ نَ موٽيو!
سَدا سَپيرين جا، سانڍڻ سَورَ پِيامِ،
وو! منهنجو هوتُ نَ موٽيو!
هوتَ هَڪندي جي ڪِيا، نَ سي سَڌ سَما^۵،
وو! منهنجو هوتُ نَ موٽيو!
اڏيون! عَبدُاللَطِيفُ چي، آرياڻي ايندامِ،
وو! منهنجو هوتُ نَ موٽيو!

۱- پونديءَ ۲- شوق، عشق ۳- اُٺ ۴- نوڙيون، رسا، عشق جا زنجير ۵- موڪليم،
روانا ڪيم. ۵a- ٻڌام، ٻُٽَم.

سُرُ لِيلان چنيسر

سر بابت:

هن نالي سان ڪا به هندستاني راڳي ڪانهي، تنهنڪري سمجهجي ٿو، ته رسالي کي ترتيب ڏيندڙن هن سر تي، مضمون جي لحاظ کان ئي نالو رکيو آهي. هن سر جون پڙهڻيون عموماً ڊاڪٽر گريخشاڻي واريون اختيار ڪيون ويون آهن.

آکاڻي:

هن سر جو مضمون، ليلان ۽ چنيسر جي قصي تي ٻڌل آهي. جو مختصر طور هيٺ ڏجي ٿو:

سومري گهراڻي جي داسڙن جي ڪاھ مان، چنيسر نالي هڪ راجا، سن ۱۲۸۸ کان ۱۳۰۶ع تائين، ديول ڪوٽ يا ديول بندر جو (جيڪو مڪليءَ جي ٽڪريءَ جي چيڙي وٽ، پير پٺي جي مقبري جي ويجهو، سنڌو نديءَ جي بگهاڙ شاخ جي ڪنڌيءَ تي هو) حڪمران هو. سندس حشمت ۽ حسن سڄي، هر هنڌ اهڙي هاڪ هوندي هئي جو هر ڪا سهڻي عورت سندس سهاڳ لاءِ سڪندي هئي،

ساڳئي زماني ۾ راڻو ڪنگهار، ڍٽ ڌڻي راجپوت راڻ، پير واريءَ ننگريءَ ۾ حڪومت ڪندو هو؛ کيس ڪُونڙو نالي هڪ ڌيءَ هوندي هئي. جيڪا حسن ۾ حور مثل هوندي هئي. هڪ ڏينهن ڪُونڙو، وڏي هيچ مان پٺي هار سينگار ڪيو، ته سندس هڪ سهيليءَ چٽر ڪندي چيس، ته ”تون جو هيترو هار سينگار پئي ڪرين، سو ڇڻ ته چنيسر کي موٽ ڪرڻ جي مدعا اٿئي؟“ ڪُونڙو چنيسر متعلق اڳيئي گهڻو ڪي ٻڌو هو، سو هاڻي اڻ ڏٺي، انهيءَ طعني ڪري هن تي عاشق ٿي پيئي.

جڏهن هن اڻ ڏٺي الفت جي ڪل، ڪُونڙو جي ماءُ، مرڪيءَ کي پئي، تڏهن پنهنجي مڙس سان ڳالهه ڪيائين. هن چنيسر سان سڱ ڪرڻ فخر جهڙي ڳالهه سمجهي، ۽ ڪنهن حيلي بهاني چنيسر کي راضي ڪرڻ لاءِ هنن کي اجازت ڏني. نيٺ هن رٿ تي متفق ٿيا، ته ڪُونڙو ۽ ماڻس، وڻجارڪو ويس ڪري، چنيسر جي ملڪ وڃي، هن کي ريهڻ ريهڻ جون رمزون رچين. ستت ئي سامان سنڀالي، اچي ديول ڪوٽ ۾ ديو دمائيائون. ڪجهه وقت بعد، معلوم ٿين ته سندن مقصد، چنيسر جي وزير جڪري هٿان پورو ٿيندو. نيٺ هو جڪري جي جاءِ تي ويون ۽ وڃي ساڻس حال اوريائون. درد جو داستان ٻڌي، وزير جي دل پٺي، سو دلاسو ڏنائين، ته ”ساڻين مڙئي سٿائي ڪندو، آءُ چنيسر وٽ ٿو وڃان، اميد آهي ته عرض اونائيندو.“

صبح جو جگرِي وجه وئي، چنيسر سان ڪُٽُروءَ جي لاثاني حسن ۽ دل جي اڪندب جي اپٽار ڪئي، جنهن تي هن جو هنيون البت هر ڪيو، پر پنهنجي پٽ رائي ليلان جون اکيون آڏيون آيس، تنهن ڪري ڪُٽُروءَ سان ناتي رکڻ کان نابري واريائين. جڏهن جگرِي اهو نااميديءَ جو نايابو ڪُٽُرو ۽ ماڻس کي ٻڌايو، تڏهن چيهه چڄي پين ۽ اکين اڳيان اونڌا اچي وين. آخر ٻه پڄاياتون ته ”هلو ته هلي ليلان وٽ پورهيتيون ئي بيهون، من ڪو موقعو پائي راءِ ريجهايون.“ اها ڳالهه ڳڻي ليلان وٽ لنگهي ويون، جنهن کڻي پنهنجيون خاص ٻانهيون ڪري رکين.

وقت گذرندو ويو، پر وصال جو ڪو امڪان ئي نظر نه اچين. هڪ رات نااميديءَ ڪري ڪُٽُرو هنجون هارڻ لڳي. ليلان کائڻس روئڻ جو سبب پڇيو. پهريائين گهڻي ننان ننان ڪيائين، پر آخر چيائين ته: ”گذريل زمانو ياد اچي ويو. آءُ به تو وانگر هندورن ۾ لڏي، وڏي ٿي آهيان. جڏهن هار وجهندي هيس، ته اونڌاهيءَ مان اڃالو ٿي ويندو هو.“ ليلان کيس، آخر انهيءَ هار ڏيکارڻ لاءِ آماده ڪيو. ليلان کي مڻين سان محبت هوندي هئي، سو ڪُٽُرو جو نولڪو هار پسي، هر ڪجي پيئي. گهر جيڪي گهرڻو اٿيئي. فقط اهو هار حوالي ڪريم. ”هوءَ کيس چوڻ لڳي. ڪُٽُرو ورندي ورائي ته، ”چنيسر سان هڪ رات رهڻا جي عيوض، هار حوالي ڪندس.“ هار ليلان جا حوصلا خطا ڪري ڇڏيا هئا، تنهن هن ۾ هرج نه سمجهي، اهو شرط قبوليو. ليلان چيو: ”هار مون کي ڏي. هاڻ وڃي دلجاءِ ڪري ويه، رات جو آءُ پاڻيهي چنيسر کي تو وٽ پهچائيندس.“

اتفاق اهڙو ٿيو جو، انهيءَ رات راءِ محفل ۾ گهڻي مٺي نوشيءَ سبب نشي ۾ مخمور ٿي ويو. هو جڏهن محلات ۾ آيو، تڏهن ليلان کيس خماريل ڏسي ڏاڍي خوش ٿي. ڳرھاتڙي پائي ڪُٽُرو سان محبت ونڊڻ لاءِ کيس چيائين. چنيسر جيتوڻيڪ هوش ۾ نه هو، ته به غيرت آيس ۽ پڙ ڪڍي بيٺو. گهڻي رد بدل کان پوءِ، ليلان ليلائي هٿ کان وٺي، ڪُٽُرو جي ڪري ڏانهن ڪاهي ويس. ٻانڀڻ هڪيو تڪيو ويٺو هو، سو نه ٻه ويڏي پڙهائي ويئي. نشي ۾ الوٽ هڻڻ سبب، چنيسر کي ڪو سڌ سماءُ ڪونه پيو. هو پلنگ تي پاسو وٺي پئجي رهيو. پيچ پنيءَ، جان کڻي اک اپئي ته ڪُٽُروءَ جي پاسي ۾ پيو آهي. احوال پڇڻ تي ڪُٽُروءَ بيان ڪري ٻڌايس، ته ”منا! رات ليلان توکي، هار تي وڪيو ۽ مون توسان لاٿون لڏيون آهن. هاڻي تون منهنجو ڪانڌ ۽ آئون تنهنجي داسي.“ هن ڳالهه ٻڌڻ شرط چنيسر جو ڇت ڦريو: ليلان دل تان لاهي، ڪُٽُروءَ جي قرب ۾ قابو ٿي ويو.

جڏهن ليلان کي خبر پيئي، ته هٿن سان ڪهڙو ويل وهايو اٿم، تڏهن ڏاڍي پريشان ٿي. پڇتاءَ جون هنجون هاريندي، ڏاڍيون ڪارون ڪيائين، پر چنيسر تي بي اثر ثابت ٿيون. هٿ جي وڌيءَ جو نڪو ويڇ نڪو طبيب، سو آسرو پلي، مائٽاڻي ملڪ رواني ٿي. انهيءَ اميد تي جي رهي هئي، ته ڪڏهن ٿو چنيسر مڏايون مڏي، مهر ڪري. ورهين جا ورهيه گذري ويا، پر چنيسر وري پڇيس ئي ڪونه.

جگرِي وزير جو مڱڻو، ليلان جي مائٽن مان ٿيل هو، جڏهن هنن ليلان جي ڏهاڳ جي خبر ٻڌي، تڏهن سڱ کان صفا نابري واري وينا. جگرِي ليلان وٽ ويو، جنهن سڱ

ولي ڏيڻ لاءِ شرط وٺس، ته ”چنيسر کي هڪ وار مون وٽ ولي اچ، پوءِ تون ٻانهن مون کان لهين.“ جڪرو، شادي ۾ شريڪ ٿيڻ جي بهاني تي، چنيسر کي ليلان جي ساٿيه ولي آيو. ليلان ساهڙين ساڻ گهوڻگهٽ ڪڍي، جاجين جي آجيان لاءِ ناچ گانو شروع ڪيو. ليلان جو ناز نخرو پسي، چنيسر، بنا سڃاڻڻ جي، مٿس اڪن چڪن تي پيو ۽ گهوڻگهٽ کولڻ لاءِ کيس چيائين. هيڏانهن ليلان اڪڙي کولي، هوڏانهن چنيسر جي چاهت جا ڦٽ چٽاڪا ڪري اٿلي پيا. اگرچہ ظاهري طور چنيسر ليلان سان لاڳاپا لاهي ڇڏيا هئا، تڏهن به محبت جي ميخ اڃا مخفي طور من ۾ لڳل هيس. هاڻ سندس روح اهڙو ريلو ڏنو، جو اتي ئي پساھ پورا ڪيائين. ليلان اهو لقاءَ پسي، پڻ پساھ ڏنا ۽ مري محبوب سان ميلو ڪيائين.

روحاني راز:

صوفين جو عقيدو آهي، ته خدا نهايت غيرت وارو آهي. بيشڪ خدا جهڙو ٻيو غيرت وارو ڪونهي. هو شرڪ پسند ڪونہ ٿو ڪري ۽ شارڪ لاءِ دوزخ جي باھ مخصوص ڪري ڇڏي اٿس. هو غيرت وارو آهي، تڏهن ته آدم کي، بهشت مان نافرمانيءَ ڪري، نيڪالي ڏيڻي ڇڏيائين! آدم کي جنت ۾ سڀيئي نعمتون موجود هيون، پر تنهن هوندي به شيطان خبي اشاري تي منع ٿيل ميوو کائي، الله جي امر کي آڏو ڦريو. الله جي غيرت گوارا نه ڪيو، ته سندس ٻانهو، سندس احڪامن جي انحرافي ڪري، سو سزا طور آدم کي، جنت مان تڙي ڪڍيائين. آدم پوءِ سالن جا سال پشيمانيءَ جا لڙڪ وهايا. آخر جڏهن غير گمان ڪڍي ڇڏيائين، تڏهن توبه قبول پيس ۽ وصال جو ورق وريس.

هن سر ۾ الله جي غيرتمند هجڻ ڏانهن اشارو ٿيل آهي. چنيسر مان مراد آهي غيرتمند الله. ليلان مان مراد آهي اهو سالڪ جنهن کي هڪ وار خدا جو وصال نصيب ٿيو هجي، (يعني اهو روح جو مالڪ سان مليو هجي، پر اڃا دنيوي مزو ماڻڻ جو طمعدار هجي)، پر پوءِ نفس جي ڦندي ۾ ڦاسي، آدم وانگر وڃي اوجھڙ پيو هجي ۽ حقيقي محبوب وٽان، مجازي مزو جو شڪار بنجڻ ڪري، ترجي نڪتو هجي. ليلا کي چنيسر جي وصال ۾، قسمن قسمن سک ۽ سهنج هئا، پر هار تي هرڪڇڻ ڪري، اهي سڀ ڦٽا ڪرڻا پيس. ڪونرو مان مراد آهي، ڌنڌيندڙ شيطان يا ذات جي هٿان، صفات جي آزمائش ۽ امتحان. جيئن آدم کي شيطان دلبو ڏئي گمراهيءَ ۾ غرق ڪيو، تيئن ڪونرو وري ليلان کي وصال کان ويراڳ ڏيئي، ندوري ۽ نذر بنايو.

هار مان مراد آهي شيطان جو ڦندو، يعني دنيوي مزا. هار مان بهشت ۽ ان جو سينگار به مراد ٿي سگهي ٿي. سالڪ مڪاشفن ۽ مشاهدن ذريعي، جڏهن بهشت ۽ ان جو جنسار ڏسي ٿو، تڏهن حق تان پنهنجي دل لاهي، انهيءَ ظاهريءَ ڏيک ۽ فريبي زيب و زينت تي عاشق ۽ مست ٿيو پوي. ڪي سالڪ ان تي اڪن چڪن ٿي، حق جي ڳولا ڇڏي ڏيندا آهن، جنهن ڪري الله جي غيرت-جنش ۾ اچي، کين ڏهاڳ ڏئي ڇڏيندي آهي. جيئن ليلان ڪونروءَ جي چوڻ تي، هار تي هرڪجي، چنيسر جي غيرت کي للڪاريو ۽ جڏهن اها جنش ۾ آئي، تڏهن چنيسر جي راج (جو گويا هن لاءِ بهشت مثل هو) مان ترجي نڪتي،

تيئن سالڪ سان ۽ ساڳي حالت ۾ي سگهي ٿي. انهيءَ انديشي ۽ احتمال جو خيال رکي، سالڪ کي اصل ڏي مائل ٿيڻ گهرجي. ڪوڙو ڏيک پاڻيءَ جي ڦوٽي مثال آهي، جو لفظو کن جلوو ڏيکاري ڦسي پوندو. اصل کي بقا آهي ۽ فصل [نقل] کي بقا نه آهي، تنهن ڪري فاني فريب کان پاسو ڪري، لاثاني قريب ڏانهن لاڙو رکڻ جڳائي ۽ پاڻ کي گمراهيءَ جي کڏ ۾ ڪرڻ کان بچائڻ گهرجي.

ليلان سالن جي روج ۽ راڙي، پرشاني ۽ پشيمانيءَ بعد، نيٺ توبه تائب ٿيڻ سان، مري محبوب سان ميلو ڪيو. سالڪ کي هتي هدايت ٿيل آهي، ته جيڪڏهن ڪشف جي حالت ۾ ڪي ڪجهه ڏسين ته ان تي هوش ۽ حوصلا خطا ڪري، متان پينلجي وڃين. هيءَ هڪ قسم جي رج اٿئي، جنهن ۾ سڀڪو واريءَ کي پاڻي سمجهي، واريءَ پٺيان پيو ڊوڙندو آهي؛ پر باخبر انسان توائي نه ٿيندو آهي. سالڪ کي صلاح ڏنل آهي ته، مشاهدي ماڻڻ ڪري پنهنجي محبوب کان منهن متان موڙين. حق هي به تنهنجي لاءِ هڪ آزمائش خلقي ڇڏي آهي، ته ڪري ۽ کوٽي جي خبر پوي.

سُرُ لِيلان چَنِيسَرُ

داستان پھريون

۱

داغ^۱ تنهنجو دائِما^۲، ماري مَعذُورِين^۳،
سائينءِ ڪارڻِ، سُرِپِرين وِجِج مَرِ ڏُورِين^۴،
ائون تو حُضُورِين^۵، مَٿيو^۶ وِجھان مَچَ مَرِ.

۲

مَٿيو وِجھان مَچَ مَرِ، هائيءَ^۷ هٿان هارُ،
پري^۸ جي پِتارُ، تہ ميريائي^۹ مان لھان.

۳

مَٿيو وِجھان مَچَ مَرِ، هائيءَ هٿي هارُ،
سوڀي^{۱۰} سَڪُ، سَيدُ چي، ڪَڙپن ڪوھ^{۱۱} قَرارُ،
راجا ريساڻو^{۱۲} گھڻو، سَٿاڻو^{۱۳} سَردارُ،
چوڏسِ چَنِيسَرَ چامَ جو، ڏيھان ڏيھ^{۱۴} ڏھڪارُ^{۱۵}،
ڏاڪرُ^{۱۶} اڪيڻ نارُ، مَٿي تي مَٿي تي مَٿين.

۱- ٽڪو، ڏنپ (ڏهاڳ)، ۲- هميشه ۳- غر وارين کي، ويچارين کي ۴- ڏور، پري
۵- حضور مَرِ، روبرو (جي مون کي ملين تہ) ۶- ڪُونرُوَ جي تُو لکي هار ڏي اشارو آهي
۷- ستن دوزخن مان هڪ جو نالو، ڪڏ، باه ۸- وري ملي، ريجهي پوي، پرچي ۹- گدليءَ
حالت مَرِ، عين واري هوندي به، ڏوهاري هوندي به ۱۰- اي سوڀيا واري ۱۱- چو ۱۲- ريساڙو،
غيرت وارو ۱۳- زوراور، ضلعي ۱۴- ملڪان ملڪ ۱۵- دهڪو، ڏاڪو ۱۶- سردار.

چَنِيسَرُ چَوَرَنگُ^۱، ٻـرـرَنگُو^۲ لوڪَ ٻِسيو،
تنهن^۳ سين چَنِيو سَنگُ، وَجِيو هَارَ هَتُ چُهين.

۵

مِٺِي تي موهِجي، مَوڙهي^۴ ڪِيئي مَرڪُ،
چَئي^۵ چَنِيسَرُ ڄام سين، وڌو تو فرق^۶،
وَرِي ويو وَرَقُ * آئيي ڏنءُ^۸ ڏهاڳَ جو.

۶

مِٺِي تي موهِجي، هاري^۹ ڳيئَرُءُ^{۱۰} هَارُ،
ڪوڙين ڪيا ڪيترا، انهيءَ خَر^{۱۱} خوارُ، **
پِرِي^{۱۲} ويو پِتارُ، آئيي ڏنءُ ڏهاڳَ جو.

۷

مِٺِي مَٽِي جي هُئا، تَن چَنن قيرِمْ چَتُ،
هَارُ گَنديسِ هوڏ^{۱۳} م، نيئُ تيندم^{۱۴} نِتُ،
ڪَنزوءُ جو ڪِرَتُ^{۱۵}، مُونهان^{۱۶} مَٽانهُون^{۱۷} ٿيو.

۸

مِٺِيو ناهِ مِٺِيو، جو تُون پِسي هَارُ هِرڪين^{۱۸}،
اصل آهي اڳهين، سَنڌو ڪُوڙ ڪَٽِيون،
ان گهوڙن هَنئي^{۱۹} گهڻيون، دوستان^{۲۰} دُور ڪيون.

۱- چنن (رمن) وارو، ڪيڏاري ۲- ٻچاڙو، منافق ۳- تنهن (چنيسر) ۴- منجهيل، بيوقوف ۵- فخر، وڌائي ۶- رد ڪندڙ، وات ڪري ۷- تفرقو، ويڇو، سَنڌو * لوح محفوظ (قسمت) جي ڪتاب جو ورق وري ويو، جيڪي ٿيڻ هو، سو ٿي ويو. ۸- ڏنڊ، سزا، عذاب ۹- نادان ۱۰- ورتو اٿئي ۱۱- گڏه (هار يعني شيطان) ** انهيءَ هار (شيطاني ڪوڙي ڏيک) فقط ليلان نه بلڪ ٻين به ڪروڙن انسانن کي ٻچڙو ۽ بدنام ڪيو آهي. ۱۲- ڦري، بگڙي ۱۳- شرط، بازي ۱۴- ڦسي ويسندو ۱۵- دائر، بازي ۱۶- مون کان ۱۷- اڳرو، غالب ۱۸- تنهنجي دل سرڪي ۱۹- مصيبت ۾ ڦاٽي يا سزا مليل ۲۰- دوسن (دوستن) کان.

تو جو پانٿيو هار، سو سورن جو سڱرو^۱،
چنيسر چت کٽي^۲، ٿيو پورهيت^۳ جو پار^۴،
اوڻت جو آچار^۵ کانڌ^۶ ڪنهن سين^{۷a} م ڪري!

۱۰

نه ڪين ٻانهڙين^۸ ۾، نه ڪين ڳر^۹ هٿوم^{۱۰}،
نه مون سيند نه سرمو، نه سينگار ڪيوم،
تيلانهن^{۱۱} کانڌ سندوق، رکوئي^{۱۲} رءِ^{۱۳} ڳڙي^{۱۴}.

۱۱

سونا ڪر^{۱۵} ڪنن ۾، ڳچيءَ ڳاڙها هار،
ٻانهوٽا ٻانهن ۾، سيند سڻيا وار،
تيلانهن پي^{۱۶} پچار^{۱۷}، کانڌ منهنجي ڇڏي.

۱۲

چنيسر جي چت ۾، ڪين جو آڳ ٺهڻ،
تنهان پوءِ ٿيو، مٿي مٿي مامرو^{۱۸}.

۱۳

جر^{۱۹} هاريو ٿي جگري، جڏهن رنو ڏيريدار^{۲۰}،
دولي^{۲۱} تڏهن ڏيلين^{۲۲}، سوپي! ٿيئي نه سار^{۲۳}،
چنيسر يتار، حيلو ڪيو هار جو.

۱- سنگهر، ڳٺ، طوق ۲- دل کٽي، محبت مٺائي ۳- ڪڙنرو، (جيڪا نوڪريائي ٿي هئي)
۴- پاسو ۵- اثبوت، ناسازي ۶- هٿ، فيصلو ۷- پٿار ۷a- ڪنهن سان به ۸- ٻانهن، ڪراڻ
۹- ڳچيءَ ۱۰- تنهن لاءِ، تنهن ڪري ۱۱- اٿيوئي ۱۲- تحقيق، بلاشڪ ۱۳- وٺي، قبولي
۱۴- پنڙا ۱۵- پرينءَ ۱۶- ڳالهه، ذڪر، رستو ۱۷- معاملو، تڪرار ۱۸- پاڻي، لڙڪ
۱۹- ڏيري- ڏٺي، سردار ۲۰- محبوب، مڙس ۲۱- توکي ڏياريو، ڏڪاريو، توکي دل تان لاهي
ڇڏيو، وساريو ۲۲- سڌ، سرت، ساءِ.

اَو دَمَرِيو دِسُ، حِيلو هُونِهين ۱ هَارَ جو،
 سَهِيو ۱ سَيَ سَرَتِيُون! وَرَ نَه كِهين وَسِ.
 دَعوي ۲ پهرين دَسِ ۳، پَچيو تَو پورا ۴ كَري.

۱۵

پُوچا ۵ دَنَمِ پير، دِڪَن مَتي دِولَ جا،
 مُون يَانِيو تنهن وير، ڪوڄهي ڪَندو ۶ پريئري ۷.*

۱۶

سوڙپين سَتَرياءِ، پَڪو ۸ سَهو ۹ ولاڙيو، **
 چَنِيسَر ڪانڌاءِ ۱۰، تان مُون هيئن نَه يَانِيو! ***

۱۷

دِولا ۱ ڪُڄاريان ۱۱، ٻولائيو ۱۲ ٻوڏ چَئين ۱۳،
 ائون تو پيرانديان ۱۴، ڪَر موڙيو، وَر! اُتيان.

۱۸

نيو ۱۵، ٻڌيو روءِ، اڱڻ جهوڪيو ۱۶ ڪَرهو ۱۷،
 ڪو چَنِيسَر چوءِ، تَه لِيلان وِجي لَڏيو.

۵ هُونَن تي، هَرُو پَرُو ۱- سَو، پَتُو ۲- حِجَت ۳- پهرئين پيري، هڪدم ۴- ذرا ذرا ۵- ڏنگا، ڦڻا ۶- ڪَني ڪَندو، اِتا پير هلندو
 ۷- محبوبڙي، پيارڙي زال ۸ ڪَن هندن ۾ شاديءَ جي رات دروت ڍڪڻ رکي ڪَنوار ۹ گهٽ جو هڪ ڀئي پٺيان پير ان تي رکائيندا آهن.
 جيڪڏهن گهٽ جو پير ڦٽو پوندو آهي ته اهو ٻلسوڻ سمجهندا آهن شاديءَ رات چَنِيسَر جو پير لِيلان جي پير جي مٿان پورو ڪونه
 پيو هو، تنهن ڪري کيس شڪ هو ته چَنِيسَر ساڻس چڱا پير نه کڻندو. ۸- گهر، محلات ۹- چڱو، لائق، شانائتو (محلات) ۱۰ ڪَنزرو
 محلات والا پيو آهي. ۱۱- اي ڪانڌا *** لوڪ روايت موجب، چَنِيسَر ۱۲ لِيلان سڀي جو شڪار ڪيو، لِيلان لڪل هئي سر سڀي
 رهي. چَنِيسَر بکيو هو، تنهن سهر ڀڄائي، هڪ تنگ کاڌي، لِيلان آئي، تنهن پڇيس: اهو مٿو ڏس، ان سلسلي ۾ اها به چوڻي آهي ته،
 'سڀي تنگون تي' يعني هر ڳالهه کان نابري وارڻ، پڙهڻي پڪو سهر ۱۱- چا لاءِ ۱۲- چٽاپو ۱۳- قوت چئين ۱۴- پيرانديءَ کان
 ۱۵- نيو، وٺيو، ڪاهيو ۱۶- جهڪايو، هٽايو ۱۷- اٺ.

وائپ

آءُ پرين! گهر پيهي ميان چنيسر،
 هار هٿان مون چڏيو.
 پڇن ليلا، هو ڪن جيلا، بهران^۲ اچيو پيهي^۳،
 هار هٿان مون چڏيو.
 دوس^۴ نيائون داسرو^۵ ويساهي^۶ ور ويهي^۷،
 هار هٿان مون چڏيو.
 اوڳڻ، عيب، منائون، ديولا^۸ ڏک سڀيئي،
 هار هٿان مون چڏيو.
 تو در اچي، داسترا^۹ آري^{۱۰} ڪرينديس ڪيهي^{۱۱}،
 هار هٿان مون چڏيو.
 آيس، عبداللطيف^{۱۲} چي، دوس^{۱۳} تو در پيهي،
 هار هٿان مون چڏيو.

داستان بيون

۱

ڪي، پسي ٿوڪ^۱، ترڪي، ٽڪر^۲ ۾ پئي،
 اچيو اچيو، ”اگلي“^{۱۱}، چئي ليلان ڪي لوڪ،
 اندر اويالڻ^{۱۲} سين، ساڙي ڪيائڻس^{۱۳} سوڪ،
 بالاپڻ جو ٻوڪ^{۱۴}، ويو ويچارِيءَ وسري.

۱- هٿ مان ۲- باهران ۳- ڪونرو ۽ سندس ماءُ ۴- دوست ۵- داسرن جي ذات وارو
 چنيسر ۶- ويساه، واعدا ڏئي پوءِ ۷- ٽڪي، رهي، مون وٽ نوڪري ڪري ۸- انگل
 آرا، ناز نرا ۹- ڪهڙو ۱۰- زيور، ڪابه شيءِ، وقت، مدت، اگلي، عيبن واري ۱۱- ٽڪر
 (ع) هٿ ۱۲- گندي، خراب، مغرور ۱۳- مهنڻ، طعننا ۱۴- ڪيائڻس ۱۵- ڦولارجڻ، ٻور
 جهلڻ، جوانيءَ جي چلولائي ۽ چنچلتا.

جيڪس^۱ ڪم سَندام^۲، جُونَا^۳ دِنا جيڏين،
ڪَلَن سَپ مَٿام^۴، ساهيڙيون ۽ سَرتيون.

۳

هُنيءَ تَ گهڻو هوشيار، ڪَل پَ هُئي ڪاندَ جي،
تو پانثيو موچاري ٿيان، گچيءَ پائي هار،
ڪاندَ ڪوڙيءَ جو نه وڻي، سَٿين پَٽين^۶ سينگار،
وَهَم^۷ لهي وينجھار^۸، دليون پَرَڪي داسرو.

۴

چان ڪَ چَرَهَنديسِ ڪَت تي، ريجھائينديسِ راڻ^۱،
اَهروڻي^۲ الله، جو پورهيتون پيش ڪري^{۱۱}.

۵

ڏاهي هيسِ ڏيهَ ۾، سَرتين منجه سَڄاڻ^{۱۲}،
ڪا جا پيم ڪاڻ^{۱۳}، جيئن منهن مٿانهون نه ڪٿان.*

۶

الا! ڏاهي مَ ٿيان، ڏاهيون ڏک ڏسن،
مُون سين مُون پرين، پورائيءَ^{۱۴} ۾ پال ڪيا.

۷

وڌيري هياس، ميڙو مُون گهر سَرتين،
هَت چَهڻ هار جي، ڪَڙي ڪاند ٿياس،
دولي ديلياس^{۱۵}، آيم ڏنءُ ڏهاڳ جو.

۱- شايد ۲- منهنجا ۳- ڪوٽا، ڪوڙا ۴- منهنجي مٿان ۵- خبر به ۶- سوين نمونن
۷- وسوسا ۽ خيال ۸- وينجھار، قابل شخص ۹- چوان ته، سمجهيو ٿي ۱۰- راجا، چنيسر
۱۱- اڳريون ڪري، وڌيڪ عزت واريون ڪري ۱۲- هوشيار ۱۳- گهٽائي، عيب، وڌ
* مون ۾ ڪا اهڙي وڌ آهي، جو منهن به مٿي ٿئي ڪٿي سگهان. ۱۴- اڄوڃائيءَ،
اڻڄاڻائيءَ ۱۵- ڌڪيس.

وڌيري هياس، چنيسرَ جي راجَ ۾^۱
 دهلين^۱، دماين^۲، نقرين^۳، ٿي پلپل پُجياس^۴،
 ديولي ديلياس، تيسِ ڏهاڳڻ ڏيهَ ۾!^۵*

۹

هيسِ هندورنَ ۾، پييمِ ڪانه پروڙ،
 مٿي سَندي ماري، ڪوجهي^۶ وڌيسِ ڪوڙ^۷،
 سامهان تيمِ سورَ، ويو ولتي^۸ وڙهو^۹.

۱۰

ڏهاڳان سهاڳڻيون، ڪهڙي ڏوه ڪنن؟**
 وڙ وڏوڻو^۹ اينهن^۹، جيئن جيئن پاڻ^{۱۰} پسنِ.

۱۱

گهوريو^{۱۱} سو سهاڳ، جنهن ۾ پسنِ پاڻَ کي،
 ڌوري لهُ ڏهاڳ، جنهن ڪڙلاهو^{۱۲} داسرو^{۱۰}.

۱۲

سارج سڀيئي، ليلان! لڪڻ^{۱۳} پانهنجا^{۱۴}،
 وڙ سين وڙهيو اُٿين، ڌوراپا ڏيئي،
 نَ جاڻان ڪيهي، چنيسرَ جي چتَ ۾!

۱- دهلن تي ۲- ڌڪڻ ۳- توتارين ۴- مون کان ٿي پڇيائون، منهنجو پي پڇيائون، شادين ۽
 ٻين مجلسن وقت پلپل منهنجي ٿي پڇا پئي پوندي هئي. * پتار جي منهن موڙڻ ڪري ڪوبه
 ڪونه ٿو پڇيم. ۵- ڪني ۶- ڪپت ۾ وڌو ۷- پٽ ڏئي، پوئتي موٽي ۸- شاهوڪار، مڙس،
 محبوب ** اهو ڪهڙو ڏوه آهي جنهن ڪري سهاڳڻين کي ڏهاڳ جو ڊپ هردم رهي ٿو؟
 ۹- ڪاوڙ ۹۵- ائين، ائين ۱۰- خودي، آيو ۱۱- صدي ٿيو ۱۲- پرگهور لهندڙ ۱۳- اهو ڏهاڳ
 ڳولي لهُ جنهن ۾ داسرو تنهنجي سارَ لهي! ۱۳- لڇڻ، افعال ۱۴- پنهنجا.

چڻي^۱ چنيسر جام سين. ليلان! لکايو^۲.
 تو جو ڀانيو پانهنجو، تنهن جو پرو^۳ ڪوٺ پيو،
 ڪوٺروءَ ڪانڌ سڏو، دست ڪيو^۴ داسرو.

۱۴

ليلان! ڄم لکائين، چڻي چنيسر ساڻ،
 ور سين ورهيو اٿين، موڙهي! مٺي^۵ پاڻ،
 پوري! ڪيئي پاڻ، * تي^۶ آئي ڏن ڏهاڳ جو.

۱۵

ليلان! ڄم لکائين، سوي! ساڻ سڄاڻ،
 آهين گهڻو آڃاڻ، مڃڻ^۷ پوري نه پٺين^۸.

۱۶

ليلان پوري نه پٺين، چڻي چنيسر ساڻ،
 تو جو ڀانيو پانهنجو، سو ريساڻو راجاڻ^۹.
 پاڻان ڌار پرياڻ^{۱۰}، ڪانڌ ڪنهن جو نه وٺي. **

۱۷

چڻي چنيسر جام سين. ليلان! تون م لکاءِ،
 دوس تنهنجو داسرو، ڪانڌ^{۱۱} وڌيائي ڪاءِ^{۱۲}، ***
 ته ڍولو ڍڪ سڏيائ، عيبن ڪي آڏو پئي^{۱۳a} x

۱- رد ڪڍ ڏيئي، بحث ڪري ۲- تو لکايو، ظاهر ڪيو، ڏٺو ڪيو ۳- پتو، ساءِ ۴- هٿ ڪيو، حاصل ڪيو ۵- متان ۶- پاڻ کي مصيبت ۾ وڌي. * اي نادان! هٿ ڪيئي، (جنهن ڪري ڏهاڳ ڏسڻ پيئي) ۷- تنهن ڪري ۸- متان ۹- پوري نه پوئين، پڇي نه سگهين، هار نه کائين ۱۰- راجا ۱۱- پريشو، عشق ** پاڻ کان سواءِ ٻئي لاءِ پيار (شرڪ) محبوب کي پسند نه آهي. ۱۲- صبر، تحمل ۱۳- ڪائي ڪري *** چنيسر گهڻو صبر ڪري، سور پي وڃي ٿو. ۱۳a- پوي x ته محبوب، جو تنهنجي پناه آهي، سو تنهنجون مدليون مڃي ڇڏي.

جَئي چَنِيسَرَ ڄامَ سِين، لِيلان! لڪاءِ مَ تُون،
 اِيءُ ڪانڌ ڪنهن جو تہ ٿئي، تہ ڪا مُون تہ تُون،*
 رُونديُون ڏئيُون مُون، اِنَ دَر مَئي دادليون^۱.

۱۹

لِيلان! حِيلا ڇڏِ، جي تُون، سويي! سِڪِين،
 پاڻي پاندُ ڳچيءَ ۾، پاڻ غريبيءَ ڳڏِ،
 هڏِ تہ چونديءَ^۲ لڏِ، جي ڪارُون^۳ آئين ڪانڌ ڪي.

۲۰

جي ڪارُون آئين ڪانڌ ڪي، تہ روئي ريجھائج،
 لِيلان! لِيلائج، آئي ماڳ^۴ مَنَتَ جو.

۲۱

جي لِيلائي نہ لھين، تہ پڻ لِيلائج،
 آسَرَ^۵ مَ لاھيج، سَڄُ^۶ ٻاجھيندڙ^۷ گھڻو.

واڻي

مُون تي وَهَرَ^۸ وَري، وارو ڏيندَمِ وِڪھو^۹،
 توکي ساري، سَپرين! آئون پُونديَسِ ماڳ مَري،
 وارو ڏيندَمِ وِڪھو.

*هن کي منهنجي ۽ تنهنجي پرواه ٿي نہ آهي. ۱- دل گهريون ۲- اصل، بند ۳- چونڌي
 ۴- فريادون، دانهون، پڪارون ۵- جاءِ، مڪان، هنڌ ۶- آسرو، اميد ۷- ٻاجهارو
 ۸- واهر، مند ۹- شاهوڪار، پتار.

تو کي سَري^۱ سَپرين آسان تان نه سَري،
 وارو ڏيندمر وکھو.
 آسان تو ريءَ ناهِ ڪا، ڳجهاندرا^۲ ڳري،^۳ *
 وارو ڏيندمر وکھو.
 آديون! عبداللطيف چي، محبن مِهَر ڌري،
 وارو ڏيندمر وکھو.

داستان ٽيون

۱

چنيسر سين چاڳ^۴، مٿان ڪا منڌ ڪري،
 جان مون پوءِ پروڙيو، ته هيءُ نه ماڻي^۵ ماڳ،
 ڏمريو ڏهاڳ، سگهو ڏي^۶ سهاڳڻين.

۲

چنيسر سين چاءُ^۷، مٿان ڪا منڌ ڪري،
 ڪانڌ ڪهين جو نه وڻي، گيرب^۸ ۽ گاڏ^۹،
 جي ٿري ٿورڙيا^{۱۰}، ته دوس ڏسائي ڏاڏرو.

۳

سڀئي سهاڳڻيون، سڀني ڳچيءَ هار،
 پَس ڪارڻ پرين جي، سَهين ڪن سينگار،
 ڍول ٽنين جي ڌارا^{۱۱}، هيٺاهيون^{۱۲} هڪن جي.

۱- پرواه نه آهي ۲- ڳوڙهو ڳجهه ۳- ڳلي، گهٽي، واٽ، واھ * اسان کي تو کان سواءِ اندر
 جي احوالن اورڻ لاءِ ٻي ڪا واھ يا واٽ نه آهي. ۴- ناز، انگل ۵- پورڙي، زال ۶- ناز،
 نخري ۷- ماڻو، ناز ۸- مغوري ۹- هٿ ۱۰- ذري تان، ٿورڙي ڳالهه تان ۱۱- پنڌ،
 پيچري، واٽ ۱۲- نٿرت سان.

سَيِّئِي سُهَاجِيُون، سَيِّئِي ڳِجِيءَ هَسَ ۱،
 پَسَنَ ڪَارَنَ پرينءَ جي، وَڏا ڪيائون وَسَ،
 ڍولُ تَنينَ جي گَسَ ۲، هينانهيون هَلَنَ جي.

۵

سَيِّئِي سُهَاجِيُون، سَيِّئِي منهن جَرَءَ ۳،
 سيڪنهن ڀانيو پاڻ ڪي، ايندو مُون ڳِرَ ۴ راءُ،
 پيئو تَن ڌَراءُ ۵، جي پَسِي پاڻ لڄائِيُون.

۶

اَوَڳُڻَ ۷ ڪَري آپارَ، تو ڌَرِ آيسَ، داسَڙا!
 جيئن تُو رُسَنَ سَنڊِيُون ۸ رُوحَ ۹، تيئن مُون پيئي ۹ ناهِ پَتارا*
 سائينءَ لڳَ، ستارا مِيٺَ مَڌايُون مُنهنجون.

۷

جي مُون مُوڙهي مَتَ، تہ تُون پاڻ سَڃائِج سَڀرين،
 اصلِ آواينِ ۱۰ جا، عَيَبَ ڏِڪَين تُون اَتَ ۱۱،
 اِيءَ پَر ۱۲ تنهنجي پَتَ ۱۳، جيئن ولهيُون ۱۴ ڏِڪَين، وکها!

۸

لڳَن ۱۵ ڪِيمَ لڪِيج،** جي مُورانِهين ۱۶ ناهِ مُون،
 مُون ڪي مَلهاڻِيج ۱۷، وارو ڏيئي وکها!

۱- هسي، ڳچيءَ جو زور ۲- واٽ، پيچري ۳- جڙت ٿيل زور ۴- گهر ۵- راجا ۶- دران، در
 ۷- ڪچا ڪم، گناه ۸- رسڻ جون ڳالهيون ۹- گهر، اجهو، حد * تيئن منهنجي پچڻ
 جي جاءِ نه آهي ۱۰- موڳين، بيوقوف زالن ۱۱- انت، نهايت، گهڻا، بلڪل، بنه ۱۲-
 پرين ۱۳- شان ۱۴- بي جسيون، سڪيون ۱۵- لڄڻ ** منهنجن لڄڻ ڏانهن نه ڏسج، عدل
 چٽان نه اٿون، ڪو ڦيرو ڪج فضل جو. ۱۶- اصل کان، بنه ۱۷- پلائيج، سويارو ڪج.

تان ڪا وائي وار، دلاسي جي داستا!
 تون منهنجو وڙهو، آئون تو ۾ طمعدار!
 ڏکي ڏول! گذار، لڄ منهنجي لوڪ ۾.
 ۱۰

ڊولا! ڊيل^۲ م مڻ، ڪانڌا ڪميٽي آهيان،
 سڪ تنهنجي سڀرين! پيري^۳ وڌيس پون،
 مڻ وڙ تونهن. تون، تو، وڙا وهون ڪيتريون.
 ۱۱

تو وڙ وهون ڪيتريون، مڻ وڙ تون وريج،
 سويي! ان سهاڳ ڪي، پوري! پڙ^۸ م ڏيڄ،*
 پرتان پير پريج، ملهائج مسڪين ڪي.
 ۱۲

ڪوڙين^{۸a} تنهنجون ڪميٽيون^۹، تون ڪوڙين سنڊو ڪانڌا،
 مڻ ڪي چڏ م داستا! تہ وڃان تہ وٺواند^{۱۰}،
 مون گچيءَ ۾ پاند، تو، چنيسرا هت ۾.**
 ۱۳

ڊولا! اول^{۱۱} تہ سهان، آڏا^{۱۲} اڏيئي جي،
 تو، وڙا وهون ڪيتريون، مڻ وڙ تون وري^{۱۳}،
 پرتان پير پري، ملهائج مسڪين ڪي.

۱- آسروند ۲- ڌڪ، هٽاءِ ۳- ڦيري ۴- زمين ۵- مڙس ۶- زالون ۷- ڀلائي ڪج
 ۸- پراءِ، ٽيڪ ۸a- ڪوڙيون، ويهون (Scores) * اي نادان! انهي سهاڳ تي ڀروسو
 رکي، مغرور نه ٿيڄ ۹- بيحد سهڻيون زالون، جادوگريائيون. ۱۰- مڙهي هاب ٿيڻ، گلارو
 ٿيڻ ** منهنجو ڪم آهي منٿ ڪرڻ ۽ وڌيڪ ساري ڳالهه تنهنجي وس ۾ آهي. ۱۱-
 پردو، وچوتي، جدائي ۱۲- سامهان، وڃ ۾ ۱۳- وريج، ڀلائي ڪج.

لِيلان! لُچُ مَ ايترو، اُٿي اڱڻ سور^۱،
 اَبو ڏاڏو گهور، پاڻ سُودو پرينءَ تان.

۱۵

لِيلان! لُچُ مَ ايترو، اُٿي سور پُهار^۲،
 دولو اڱڻ پار^۳، ڪانڌ ڪميٽيءَ آڻيو.

وائِي

جيئري زيارَت^۴، جي مان هوءَ پرين سين.
 سَدر^۵ منهنجا سَپرين، مون تان لاهِ مَ هَتَ،
 جي مان هوءَ پرين سين.
 مولا! مون کي ميڙين، سَپريان جي سَتَ،
 جي مان هوءَ پرين سين.
 چنڊيان ڪِه^۶ اڪين سين، پرين وجهان هَتَ،
 جي مان هوءَ پرين سين.
 ڏوران^۷ ڏنم سَپرين، سَچي جن صِفَتَ،
 جي مان هوءَ پرين سين.
 ملڻ ۾ مُشتاق^۸ سين، ڪانہ ڪيائون ڪَتَ^۹،
 جي مان هوءَ پرين سين.
 اديون! عَبدُاللَطيفُ چي، مَچيائون مَنَتَ^{۱۰}،
 جي مان هوءَ پرين سين.

۱- بهاري ڏيئي صاف ڪر ۱۵- بَهر، ڪچرو ۲- اڱڻ پاسي ۳- ملاقات ۴-
 مضبوط، پختا، سنا ۵- جماعت، مجلس ۶- دز، لٽ، مٽي ۷- دوران، پري کان ۸-
 اشتياق رکندڙ، ملڻ لاءِ وڃائيندڙ، عاشقياڻيءَ ۹- هڪ، ڳڻ، ڳوت، ڪٽ ڪٿان، دير
 ۱۰- آزي نيزاري.

سُرُ مَوَمَلِ رَاڻُو

سُرُ بابت:

هن نالي سان، ڪا به هندستاني راڻي ڪانهي. سر جو نالو، مضمون مطابق رکيو ويو آهي.

هن سر ۾ پڙهڻيون ۽ ترتيب، ڊاڪٽر گربخشاڻي واري اختيار ڪئي وئي آهي. داستان جو اختصار هر هڪ داستان جي اڳيان ڏنو ويو آهي.

آکاڻي:

هن سر جو مضمون مومل ۽ راڻي جي مشهور قصي تي مبني آهي، جو مختصر طور هيٺ ڏجي ٿو.

پندرهنهه عيسويءَ صديءَ جي اوائل ۾، راجا نند نالي، گجر ذات جو هڪ راجپوت سردار، ميرپور ماٿيلي جو حاڪم هو. هن کي نوَ نياڻيون هيون، جن مان مومل حسن ڪري هاڪاري ۽ سومل سياڻپ ڪري مشهور هئي.

هڪ ڏينهن جيئن راجا شڪار پئي ڪيو، تيئن سنڌو ندي ۾ هڪ سوئر ٽپندو نظر آيس. جتان ٽي سوئر لنگهيو اتان پاڻي سڪي ٿي ويو. اهو لقاءُ ڏسي راجا نند سوئر جي پٺيان پيو ۽ وڃي بي پڪ تي پهتس. سوئر کي ماري، ان جي هر هڪ عضوي کي، پاڻيءَ ۾ وجهندو ويو، تان جو سوئر جي ڏند ۾، اها ڪرامت ڏنائين، جو پاڻيءَ ۾ پوڻ سان، اتان پاڻي سڪي ٿي ويو. اهو ڏند پاڻ سان کڻي درياه ۾ گهڙيو، ته پاڻي ويو اتان هڪندو. پوءِ هن پنهنجو سارو خزانو کڻي، درياه جي ڀٽ ۾ پوشيدو ڪري رکيو. هن مام جي ڪنهن کي به ڪل ڏنائين.

جادوءَ جي ذريعي، ڪنهن فقير کي، هن اسرار جي پروڙ پئجي ويئي. هڪ ڏينهن راجا سانگي سان سفر سڌاريو. سندس غيرحاضريءَ ۾ فقير اچي محلات جي در تي صدا هڻي. مومل دريءَ مان منهن ڪڍيو ۽ ڪهل وڃان فقير جي چوڻ تي، اهو ڏند آڻي هن کي ڏنائين. فقير هن کي دعائون ڪندو رهندو رهيو، ۽ ڏند جي وسيلي درياه سڪائي، سارو لٽيل خزانو، ڍوڻي وڃي ڪنهن ڏوراهين ڏيه ۾ ديرو دمائيائين.

راجا نند سفر تان موٽڻ تي، جان کڻي دٻلي کولي ته ڏند لپيئي ڪون. گهڻوئي ڳولا ڦولا ڪيائين، پر وڃايل شيءِ واپس هٿ نه آيس. آخر پڇا ڳاڇا ڪرڻ مان معلوم ٿيس، ته اهو ڏند، مومل ڪنهن رمتي فقير کي ڏيئي ڇڏيو آهي. اها ڳالهه ٻڌڻ شرط هو باه ٿي ويو. نڪا ڪيائين هن نڪا ته، جله ڪري ويو، مومل کي مارڻ، سومل اها روڻداد ڏسي، پيءُ

کي دلاسو ڏنو ته، ”مومل نه ماريو؛ اهو خزانو توهان مون کان لهڻو.“

سومل جادوءَ جي فن ۾ ماهر هئي، تنهن ويچار ڪيو، ته اهڙو ڪو منڊ منڊجي جو ججهو مال متاع هٿ چڙهي. اها سٺ سٺي، هوءَ پينرون ۽ پيون پانهيون ساڻ ڪري، ماڻيلي مان نڪري، جيسلمير جي ويجهو لڊاڻي جي شهر ۾ وڃي رهي.

ٿورن ئي ڏينهن ۾ ڀرسان، ڪاڪ نئين جي ڪنڌيءَ تي، هڪ طلسمي رنگ محل تيار ڪرايائين. محل جي چؤڌاري هڪ عمدو باغ اڙڪيائين. باغ جي چؤڌاري وٿراھ مان، اهڙو انگڙ ونگڙ پيچرو بنايائين، جو جنهن ۾ جيڪو هڪ واريءَ گهڙيو، سو گهر-محلات جي ٻنهي وٽ شيشي جو تلاءُ ٺهرايائين، جنهن ۾ طلسمي پاڻيءَ، اهڙيون چوليون پي ماريون، جو ڏسندڙ جو ڏيل ڏڪيو ٿي ويو. دروازي وٽ ۽ محلات جي چئن ئي ڪنڊن تي، جادوءَ جا شينهن کڻي کڙا ڪيائين، جن جي گجگڙ آسان ڌاري ٿي وڌو. ديوان خاني ۾، ست ڪتولا هڪ جهڙا سنواريل ۽ سينگاريل وڇاڙائي چڙيائين. انهن مان ڇهه ڪتولا ڪڇي ست سان واڻيل هئا ۽ هر هڪ جي هيٺان هڪ اونهو ڪوه ڪنيل هو، باقي ستين ڪتولي ۾ ڪوبه ڪوٽ ڪري رکيل ڪونه هو.

محلات ٺهي راس ٿيڻ تي، شهر ۾ پڙهو گهمايائين، ته ”جيڪو باغ لنگهي، تلاءُ اُڪري، شينهن جي چنبي کان پاڻ بچائي، سڄي ڪتولي تي اچي وهندو، تنهن کي مومل جو هٿ نصيب ٿيندو.“

لڊاڻي جو شهر هڪ تيرٿ هو، جتي همون پرديسي پيا ايندا هئا. هوڪو پيو ۽ ساري ملڪ ۾ ڳالهه باه وانگر پکڙجي وئي. مومل جي سونهن جي هاڪ ٻڌي، ڪيترا بادشاهه، مومل جي ٻانهن حاصل ڪرڻ لاءِ، ڪٿان ڪٿان ڪاهي ايندا هئا.

جيڪو عاشق ايندو هو، تنهن کي پهرين باغ جي در وٽ رکيل نغاري تي ڏونڪو هڻڻو پوندو هو. پير تي ڏونڪي لڳڻ شرط، مومل پنهنجي پاڙميل ٻانهي ناتر کي آدرپاءُ لاءِ موڪليندي هئي. پوءِ ناتر اڳيان هلندي هئي ۽ مهمان سندس ڪڍ لڳو ايندو هو. تانجو ناتر گوهي هڻي گهر ٿي ويندي هئي ۽ مهمان پيو لوهون ڏيندو هو. پوءِ مومل جا ماري، هن کان سڀ هيرا جواهر ڦري، ٻاهر ڪڍي ڇڏيندا هئس. هو اهڙي خوري جي خبر، يا اهڙي جٺ جو سور سائين سان ڪين سليندو هو. اهڙي ريت مومل مايا ميڙي، پئي پنهنجي پيءُ راجا نند کي پهچائيندي هئي. جيڪڏهن ڪو پيچدار پيچرو لتاڙي، وڃي کوٽي ڪتوليءَ تي وهندو هو، ته ڪوه ۾ ڪرندو هو ۽ اتي چيچلاڻي چيچلاڻي مرنندو هو.

انهيءَ زماني ۾، همير سومرو عمرڪوٽ جو حاڪم هو. کيس ٽي وزير هئا، جن مان مينڌرو، سندس سالو پڻ هو. هڪ ڏينهن هو چارئي شيل شڪار ڪندا، ڪنهن سواميءَ سان گڏيا. ”سندس بت پيٽ سان ڀريل هو. ڪلهن تي ساڻي شال هيس، ڳچيءَ ۾ سوني مالها ۽ مٽي تي مڱت.“ شڪل نوراني هيس ۽ اکيون ڳاڙهيون جهڙيون لعل. گفتگوءَ جي دوران ۾ سواميءَ کان، مومل جو سارو قصو ٻڌائون ۽ پڪو پڪو ڪيائون ته مومل کي ملڻ ڌارن، وطن ڏي واڳ ڪانه وارينداسون.

چارئي يار، ڀلن اُنن تي سوار، ٽن ڏينهن ۾ ۱۵۰ ميل، پنڌ ڪري اچي ڪاڪ پهتا.

مومل جي چاڙين هيءَ خبر پهچائي ۽ مومل سندن استقبال لاءِ حسب معمول ناٿر کڻي روانو ڪيو. چارئي سونهن جا صاحب هئا، پر راڻي جي موٽي مومل ناٿر تي البت عجيب اثر ڪيو. موٽي وڃي سائنڌ کي راڻي سان سڳ. ڪرڻ جي صلاح ڏنائين. غير معمولي طرح ناٿر کي سفارش ڪندو ٻڌي، مومل کي ملوڪ لاءِ محبت جاڳي، پر تنهن هوندي به ڪاڪ جي قانونن موجب کيس ڪٽڻ تي زور ڏنائين. ناٿر هتي نوڪريائي، سو ڪيئن سائنڌ سان سينو ساهي. آخر امر تي عمل ڪرڻ لاءِ آماده ٿي.

يارن مان حاڪم همير، پهرين قسمت آزمائي، پر جڻيون جهلي واپس وريو. پوءِ ٻين ٻن پڻ تقصير آڙايو، پر ناڪام ٿي موٽڻو پيو. پڇاڙيءَ ۾ راڻي جو وارو آيو. هو ناٿر سان پيچدار پيچري ۾ گهڙيو، ته ناٿر گوهي ڏيڻ جي ڪئي، پر راڻي کڻي چوٽيءَ کان ورتس، تان جو پيچرو پورو ڪري اچي طلسمي تلاءَ تي پهتا. اتي ناٿر ڪسڪي ويس. راڻو ٿورو گهٻرائجي ويو؛ پر ستت ئي سرت سنڀالي اڳتي وڌڻ جي ڪيائين. چشمي جي خوفناڪ چولين کي ڏسي، خيال آيس ته هي جادوءَ جو ٽڪسات آهي. خاطري ڪرڻ لاءِ هڪ سوپاري ڪڍي، پاڻيءَ مٿان ڦٽي ڪيائين، جا ٻڏي وڃڻ بدران تلاءَ ۾ ترنگندي رهي. هاڻي هيڪاري پڪ ٿيس ته هيءُ مڙوئي مند آهي.

مومل دريءَ مان هيءَ ساري روڻداد ويٺي ڏٺي ۽ راڻي جي فهم ۽ فراست تي هرڪي پئي. مومل هڪ ٻي پانهي ڏياري موڪلي، جيڪا هن کي ديوان خاني ۾ وٺي وڃي. پانهيءَ چيس ته: ”سائين! توهان هتي ڪٿولي تي وسارم ڪريو ته آءُ سائنڌ کي، توهان جي آمد جو اطلاع ڏئي ٿي اچان.“ ست ساڳيا ڪٽولا ڏسي، راڻو شڪيو ۽ ڪمان جي نوڪ سان ويو هر هڪ تي زور ڏيندو. ڇهن کولن ڪٽولن جي هيٺان ڪوه ڏنائين، جنهن ڪري ڪاڪ جو سارو طلسم پانهي ويو ۽ ستين سالمر پلنگ تي پاڻولي ماري ويهي، مومل جي پانهن جو پاڻ کي حقدار بنايائين. پانهيءَ اهو سارو رنگ لکيو ويٺي ڏٺو، تنهن وڃي سائنڌ سان سرستو احوال ڪيو. مومل راڻي کي ماڙي تي گهرايو. راڻو وڃي ڏسي ته ٿو چڻيون قطار ڪيو بيٺيون آهن. هر هڪ حسن جي حور آهي، پر منجهانن ڪهڙي مومل آهي سو سمجهي نه سگهيو. اڃا انهي فڪر ۾ هو ته انهن مان هڪ تي پونڊ ڀرڻ لڳو. سهي ڪيائين ته اهاڻي مومل آهي. وڏي وڃي کيس مخاطب ٿيو. سڀ سندس سياڻپ، سورهيائي ۽ سونهن جي تعريف ڪرڻ لڳيون. حجاب جو پردو لٿو. ڪاڪ جا شرط پورا ٿيا ۽ شادمانا ٿي ويا. ٻنهي لائون لڏيون ۽ ساري رات محبت وينديائون.

راڻو صبح جو اچي سائين پيڙو ٿيو، جن پڻ ڪاميابيءَ تي مبارڪون ڏنيون. همير سومري، مومل جي منهن ڏسڻ جي خواهش ڪئي. آخر همير ساڻس ميهارڪو ويس ڪري اندر ويو. مومل مام معلوم ڪري وئي، سو همير کي چيائين ته ”هيءَ مينهن ته ڏهي ڏي.“ ويچارو اچي ڦاٿو، اهڙو شڪي ٿيو، جو واپس موٽي ويو. انهيءَ جٽ ڪري راڻي تي ڏاڍو ڪاوڙيو. ٻئي ڏينهن راڻي کي چواڻي موڪليائين، ته ”اسين وطن وڃون ٿا، هٿو اٿئي ته هل.“ راڻي نياپو موڪليو ته ”آءُ هاڻي ڪاڪ ۾ ڏينهن ڪاٽيندس.“ پر مومل چيس ته ”وڃي مٿن مائٽن کان موڪلائي اچو.“ نيٺ راڻو سائين سان ساڻيهه ويو، جتي همير کڻي

قيد ڪرايس ۽ ٿوري عرصي بعد، انهيءَ شرط تي آزاد اڪيائينس، ته ”وري مومل جو منهن نه ڏسندين.“

راڻي کي مومل سواءِ ڪٿي ٿو آرام اچي؟ هو وجه وٺي، ڀلي اٺ تي ڪاڪ ڏي ڪاهيندو هو ۽ مومل سان رهاڻيون ڪري واپس ورتندو هو. ڪجهه وقت تہ انهيءَ ڳالهه جي ڪنهن کي ڪل ڪانه پئي، پر آخر ڳالهه ڦاٽي پئي، ڇاڪاڻ جو ”عشق ۽ مشڪ به ڪي ڪڏهن ڳجهڙا رهيا؟“ - واعدي وفا نه ڪرڻ ڪري، همير وري به ڪٿي راڻي کي ترنگ ۾ هنيو، پر وري به پنهنجي راڻيءَ يعني راڻي جي پيڻ جي چوڻ تي هن کي آزاد ڪري ڇڏيو. آزادي ملڻ تي راڻو هڪ ڀل به اتي نه رهيو. اٺ ڀلائي ڪاڪ ڏي رخ رکيائين.

هيڏانهن مومل راڻي جي فراق ۾ بيحال ۽ بيقرار هوندي هئي. دل بهلائڻ لاءِ سومل کي راڻي جو ويس اوڍائي رهاڻيون رچائيندي هئي. قضاني، جنهن رات راڻو ڪاڪ پهتو، انهيءَ رات ٻئي پيڻون ٻڪ وجهيو، اگهور نند ۾ پيون هيون. راڻي هيءَ حالت ڏسي، سمجهيو ته ڪو غير مومل سان ستو پيو آهي. ڏاڍي غيرت آيس. پهريائين پانيائين ته هڪ ئي ضرب سان ٻنهي کي پورو ڪري ڇڏيان، پر پوءِ سوچي، پنهنجو لڪڻ نشانيءَ طور مومل جي پيسان رکي راهي ٿيو ۽ اچي عمر ڪوٽ پهتو.

صبح جو راڻي جو لڪڻ پاسي ۾ پيل ڏسي، مومل مام معلوم ڪري ويئي ته راڻو رسي ويو آهي. پوءِ ڏانهس گهڻائي قاصد موڪليائين، پر راڻو راضي نه ٿيو. آخر وٽجارڪو ويس ڏيکي، ڪاڪ ڪڙي ڪري، عمر ڪوٽ ڏانهن آهي.

اُتي راڻي جي محلات جي سامهون هڪ ماڙي ڪٿي اڏاريائين. پاڙيسري هڻڻ ڪري، هڪ ٻئي سان ڏيٺ ٿيڻ ۽ دوستانو تعلق ويو وڌندو. هڪ ڏينهن جيئن چوڙ راند ڪري رهيا هئا، تيئن مومل جي ٻانهن تان ڪپڙو لهي ويو ۽ راڻي سندس ٻانهن جا تر سڃاڻي ورتا. پوءِ مومل پاڻ ظاهر ڪري، رٿل راڻي کي پرچائڻ جا ڪئين حيل هلايا، پر راڻو هوڏ تان نه لٿو.

مومل نااميد ٿي، ڪاتين ڇو هڪ آڙه تيار ڪرايو ۽ ڪٿي پاڻ کي ان ۾ اڇلايائين. ست ٽي راڻي کي سماءُ پيو، سوڙوڙندو آيو، هيءُ منظر ڏسي، دل پرڄي آيس، مٽي مچ ۾ ڪاهي پيو، ۽ پتنگ وانگر شمع تان سڙي، ساه فدا ڪيائين.

روحاني راز:

شاه عموماً سڀني سرن ۾، سورمين کي سالڪ ۽ سائين کي انهن جو مطلوب بنايو آهي؛ پر هن سرن ۾ خود خدا کي سالڪ جو ڳولائو ڪري ڄاڻايو اٿس. ٻين سرن ۾ شاه پڻ اهڙا اشارا ڏنا آهن، ته حق تعاليٰ طالب ڦٽي ٿو، جڏهن سالڪ سندس سنڪ ۽ سوز ۾ سڙي ٿو. مثلاً سر مٽسئي ۾ فرمائي ٿو:

”اندر جنين آڄ، ٻائي اُچيو ان کي.“

(هيءُ مصرع مولانا رومي جي هيٺين بيت جو ترجمو آهي:

”تشنگان گر آب جویند از جهان،
آب هر جوید بعالم تشنگان.“

وري سر سهڻيءَ ۾ فرمائي ٿو:

”پڇڻ جي ميهار کي، پڇي سي ميهار.“

وري سر ڪلياڻ ۾ فرمائي ٿو:

”تو جڏين جي تاب، تن پڻ آهي تنهنجي.“

وري فرمائي ٿو ته خدا ڪڏهن عاشق آهي، ته ڪڏهن معشوق:

”عاشق چو ۾ اُن کي، ۾ ڪي چو معشوق.“

وري فرمائي ٿو ته خدا حسين خلقي به ٿو، ته انهن جو طالب به ٿئي ٿو:

”پاڻهين خلقي خوب، پاڻهي طالب ٿن جو.“

مطلب ته ٻين سرن ۾ به شاه جانشيني ٿو ته حق انسان جو طالبو آهي.

”ڪائنات ڪيڏي به ڪشادي هجي ۽ مطلوب پاڻ کي ڪهڙيءَ به ڪنڊ ۾ ڪٿي لڪائي، تڏهن به حق ان کي ڳولي لهڻ ۾ ڪامياب ٿئي ٿو. مومل وڏائي وس ڪيا ته ڪنهن عاشق جي ور نه چڙهان، پر حق جي اڳيان سندس سڀيئي حيل نه هليا ۽ سندس باطل بازيون پڇي پيون.“

راڻي مان رب، ۽ مومل مان انهيءَ منهن موڙيندڙ مومن جي مراد آهي، جيڪو پاڻ لڪائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو. جيئن مومل پاڻ کي پوشيدي رکڻ لاءِ پيچدار پيچرا ۽ پيا مند منديا، تيئن انسان به پنهنجي چوڌاري حرص هوس ۽ ٻين دنيوي اسبابن جي ديوار جوڙي، پاڻ کي ڏٺيءَ کان دور رکڻ جي ڪوشش ڪري ٿو، پر اهي حيل ۽ حرفتون، حق اڳيان نٿيون هلن. ممڪن آهي ته اهي موتار مونجهارا معمولي طالبن لاءِ، موت ثابت ٿين ۽ انهن مان ڪي پيچدار پيچرن ۾ پساه پورا ڪن، ته ڪي ڪٽولن، يعني مطلوب کان هڪ منزل اڳي واري ماڳ تي پهچي به اوڙاه ۾ اونڌا ٿي پون: پر جت راڻي يا رب جهڙو ساڻو ۽ جبرو عاشق سندس طلب ڪندو، اتي اهي سڀيئي طلسم ٽٽي پوندا.

جڏهن حق، ڪنهن انسان کي پنهنجو مطلوب بنائي، سندس بازيون پڇي، کيس هٿ ڪري ٿو، ته حق جي مدعا اهائي ٿئي ٿي، ته سندس اهڙو مقبول ٻانهو هميشه سندس محبت ۾ محصور رهي. جيڪڏهن هو حق سان همڪار ٿي وڃڻ بعد به، ساڻس سڄو نٿو رهي، ته پوءِ کيس ڏهاڳ جو اهڙو ڏنڌ ڏئي ٿو جو عمر پيو ياد ڪندو.

خدا نهايت غيرت وارو آهي. کيس شرڪ بلڪل پسند ڪونهي. سندس اڳيان شرڪ جهڙو ٻيو ڪيرو گناه ڪونهي.

رسول ﷺ جن جو فرمودو آهي ته: ”اِنْ سَعِدَا لَغَيُورٌ وَ اَنَا اَغْيَرُ مِنْ سَعَدٍ، وَاللهُ اَغْيَرُ مِنِّي، وَ مِنْ غَيْرِهِ حَرَمَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطْنٌ.“

يعني ”بيشڪ سعد (هڪڙي اصحابيءَ جو نالو) غيرت وارو آهي ۽ آءٌ سعد کان وڌيڪ غيرتمند آهيان، پر خدا مون کان به وڌيڪ غيرتمند آهي ۽ پنهنجيءَ غيرت وچان هن سڀني ڳجهين توڙي پڌرين بچڙاين کان روڪ ڪري ڇڏي آهي.“ هن سر ۾ مٿين حديث

۾ ڄاڻايل حقيقت جو ذڪر ڪيل آهي.

مومل پنهنجي پيڻ کي راڻي جا ويس وڳا اودائي، روح رهاڻ ڪئي، جنهن تي راڻي جي غيرت جنبش ۾ آئي ۽ انهيءَ ڪُن جي خطا خاطر، عمر جو ڏهاڳ ڏئي ويس. وري تيستائين وصال جي وائي نه وري، جيستائين مومل پاڻ ماري مارت نه ڪيو. ساڳيءَ طرح، اهو مقبول ۽ محبوب ٻانهو، جيڪو عارضي وڇوڙي وقت، وهلور وڃيو روح ريجهاڻ جا ٻيا وسيلو ڳولي، تنهن کي وري خدا جو وصال، تيستائين حاصل نٿو ٿئي، جيستائين هو غير گمان ڪري، مرڻ کان اڳي، پاڻ کي نٿو ماري.

سومل جا مومل سان ستي، تنهن مان مراد آهي بدعتون ۽ غير شرعي ڪم. راڻي ۽ روح جي وچ ۾ غير نٿو گهرجي. جڏهن مومل وچ ۾ غير واقع ٿيو، تڏهن راڻي کيس جدائيءَ جو داغ ڏنو. انهيءَ ڏهاڳ جي ڏٺيءَ کي مٽائڻ لاءِ مومل کي ڪاڪ (جنهن مان مراد آهي هي جهان ۽ ان جا ڦندا) ترڪ ڪري، راڻي جي راڄ ۾ وڃڻو پيو هو. ساڳئي طرح شاه صاحب سالڪ کي تلقين ٿو ڪري، ته اي سالڪ! ڪاڪ وارا ڪوچا ڪم ترڪ ڪر، تان ته حقيقي راڻي کي رسين.

سُر مومل راڻو

داستان پهريون

اختصار: ڪاڙِي فقير جو همير سومري ۽ سندس ساٿين کي
گنجڻ.

۱

ڪالھ گڏيوسون ڪاڙِي^۱، بابو^۲ پيڪاري^۳،
ساميءَ^۴ سيلو^۵ سِرَ تي، مالها^۶ موچاري،
ڏيئي ڏيڪاري^۷، ڦٽي دل فقير ويو.*

۲

ڪالھ گڏيوسون ڪاڙِي، جهڙو ماھ^۸ منير^۹،
فيض^۱ فراق فقير، جوڳي جاڳائي ويو.

۳

ڪالھ گڏيوسون ڪاڙِي، پهر سڄ کان پوءِ،
پسو سونهن ساميءَ جي، رت ورنو^{۱۱} روءِ،
جو منهن مومل جي پوءِ^{۱۲}، موٽڻ تنهن مس ٿئي.

۱- جوڳي، فقير جو قسم ۲- دونهي ڏکائي ويهيندڙ فقير ۳- ڀينو، فقير ۴- ساٿين، الله لوڪ
۵- مٿي کي ٻڌڻ جي ڌوري، دوشالو ۶- مالها، تسيح ۷- ديدار ڪرائي * مومل جو قصو
ٻڌائي، دل ۾ عشق جو امنگ جاڳائي ويو. ۸- چنڊ ۹- نور وارو، چمڪندڙ ۱۰- عشق جو
امنگ ۱۱- رت جي رنگ جهڙو، رت گاڏئون ۱۲- پوي، ديدار ڪري.

ڪالھ گڏيوسون ڪاڙهي، بابو بان^۱ بري^۱،
سائي سال^۲ ڪلهن ۾، ساميءَ سون سري^۳،
خبر ڏي ڪري، ڪا مومل جي مجاز^۴ جي.

۵

ڪالھ گڏيوسون ڪاڙهي، بابو رنگ پيوت^۵،
سريوسون^۶ سڪوت^۷، جوگيءَ سنڌيءَ ذات^۸ کان.

۶

بيڪاريءَ کي بر ۾، ويو ڪيف^۹ چڙهي^{۱۰}،
ڳالهيون ڪندي ڪاڪ جون، ڳوڙها پيس ڳري،
ڪا جا انگ^{۱۱} آڙي، جيئن چنا ڦٽ چڙي پيا.*

۷

سج سڀاڻي جا ڪري، ساميءَ سائي ڀروءُ،**
اچي ٿي عطر جي، منجهان مڱهت^{۱۲} ٻوءِ،
سا ڏيڪاريئون^{۱۳} جو^{۱۴}، جتان لاهوتي^{۱۵} لعل^{۱۶} ٿيو.***

۸

سج سڀاڻي جا ڪري، ساميءَ سائي وڻڪ^{۱۷}،
سهي نه سگهان سات^{۱۸}، سئين^{۱۹}، تنهن^{۲۰} جي راسين^{۲۱} جي رونق^{۲۲}،
ڪ رتائين لاک ۾، ڪ ڏنائين پائني پڪ^{۲۳}،
سنڌيءَ سوڍل^{۲۴} سڪ، ڪپر ڪورون جهليون xx.

۱- رنگ ۲- مٽي هاڻو، پپوت لڳل ۳- شال، ڏشالو ۴- سونن ڌاڻن واري ماڻها ۵- سڄي ۶- مزاج، طبيعت، البيلائي ۷- ڳئون جي چڙهي جي چار، چار ۸- اسان کي مليو ۹- سڪون، فرحت، راحت، خاموشي، ماڻ، صبر ۱۰- نشو، خمار ۱۱- انگ، ڇهنڀ * ميٽيل زخمر تازا ٿي پيا، ** ساميءَ جي منهن جو رنگ اڇرو لال هو جهڙو پر ڦٽي جي سج جو هوندو آهي. ۱۲- ڇت، موڙ ۱۳- اسان کي ڏيکار ۱۴- جاءِ ۱۵- صوفين جي آخرين منزل تي پهتل فقير، خدا رسيد ۱۶- اي خدا! اسان کي به اها جاءِ ڏيکار جتان هي درويش رنگي رهندو ٿيو آهي. ۱۷- رنگ، ڍول ۱۸- ساعت جي بگڙيل صورت، پل ۱۹- تائين ۲۰- سج جي ڪرڻن ۲۱- شمع ۲۲- تجلو، چمڪو x (سامي) پنهنجي منهن کي لاک لائي لعل ڪيو آهي يا پاڻ جي پڪ هئي ۲۳- سونن راجپوتن جي ذات واري، يعني مومل = ڪپر ڪورون جهليون ۲۴- پائي تمار پيو وهي، هن مصرع ۾ مٿئين سوال جو جواب آهي ته اها منهن جي لالان عشق جي ڪري آهي.

جوڳيءَ تي جڙاءُ^۱، نسورو ٿي نينهن جو،
پَتَنگَ جيئن پيدا ٿيو، سامي سڄ. وڙاءُ،*
آيو ڪاڪ^۲ تڙاءُ^۳، ڪُنوارين^۴ ڪڪوريو^۵.

وائِي

تان تون وڻ^۶ سبهي، ساڻي ميان! پاندي ميان!
ڪاڪِ هلبو ڪڏهين؟
لکين لڏوڻيان^۷ مٿي^۸، مٿي واٽَ ويا ٿي^۹ ميان!
ڪاڪِ هلبو ڪڏهين؟
جنهن کي پُڄان، سو چوي: ”آيو ڪوٺَ اُٿان!“ ٿي ميان!
ڪاڪِ هلبو ڪڏهين؟
ڪوٺاڻو^{۱۱} ڪريمَ جو، آيو پهي^{۱۲} پريان^{۱۳} ٿي ميان!
ڪاڪِ هلبو ڪڏهين؟
حڪمُ ڏيندڙ هٿَ مَ، ”هاڻي هَلُ هٿان^{۱۴} ٿي، ميان!“
ڪاڪِ هلبو ڪڏهين؟
اڏيون! عبدُاللطيفُ چي، پرين پاسِ^{۱۵} پُران^{۱۶} ٿي، ميان!
ڪاڪِ هلبو ڪڏهين؟

۱- رونق، زيب ۲- ورن يا رنگ وارو * سڄ جي رنگ جهڙو سامي، پتنگ وانگي اوچتو ئي
اوچتو اچي پيدا ٿيو آهي، ۳- مومل جو محل، هيءَ دنيا ۴- تڙان، تڙ کان = ڪنوارين
چوڪرين، مومل جي پيشن ۵- ڳاڙهو ڪيو، رڱي چڙيو ۶- وڻ ۷- لڏائيءَ کان،
هن دنيا مان ۸- ڏانهن ۹- ويا اٿسئي ۱۰- اُٿان ۱۱- سڏيندڙ ۱۲- قاصد ۱۳- پرينءَ کان
۱۴- هٿان ۱۵- ڏانهن ۱۶- پنڌ ڪريان، هٿان.

داستان پيو

اختصار: مومل جي سونهن جي فقير کان هاجڪ ٻڌي، يارن جو روح رسڪڻ. يارن جو ڪاڪ ڏي وڃڻ ۽ سودي جو سويارو ٿيڻ.

۱

آءُ لانگوٽيا^۱ لال^۲ ڪنهن پر^۳ ڏيئي گجريون^۴ ؟
آب آرتو^۵ آڪين، لڙڪ^۶ وهائين لال^۷ ؟
ڏيئي جي جمال، سامي^۸ ڪه^۹ نه سلائين^{۱۰} ؟

۲

گجر^{۱۱} کي گجمل^{۱۲} جون^{۱۳} تارن^{۱۴} ۾ قبرون^{۱۵} ،
هڻي حاڪمين^{۱۶} کي، زور پريون^{۱۷} زبانون^{۱۸} ،
ڪاڪ^{۱۹} ڪنديءَ^{۲۰} قبرون، پسو پرڏيهين^{۲۱} جون.

۳

گجري^{۲۲} گارورين^{۲۳} ، اچيو آڏي^{۲۴} ايسي^{۲۵} ،
مٿان پيئي تن، پتا^{۲۶} پاڻ^{۲۷} هڻن جي.

۴

مومل^{۲۸} کي مجاز^{۲۹} جا، آڪين ۾ الماس^{۳۰} ،
نه ڪا عام^{۳۱} نه خاص^{۳۲} ،** تجي ويا سي وديا.

۱- لانگوٽي ٻڌندڙ فقير ۲- عشق ۾ رتل ۳- ڪهڙي حال ۾ ۴- گجر ذات واريون چوڪريون
۵- ڳاڙهو، رت جهڙا لڙڪ ۶- ڳاڙها ۷- سارامين، تعريف ڪرڻ، ٻڌائڻ ۸- ڦولاد، رڪ شهر جو
نالو ۹- آڪين جي تارن ۱۰- ڪهاڙيون ۱۱- حاڪمن، وڏن ماڻهن ۱۲- ضرپون، ڌڪ، گهاٽ ۱۳-
ڪاڪ نهر جي ۱۴- پرديسين ۱۵- نانگ منڊيندڙ اٽڪلي، يادار ۱۶- سامهون، سامهين ۱۷-
بيهي رهي * انهن تي غالب ٿي. ۱۸- پتا، نشان تي پورا ۱۹- تير ۲۰- عشق، محبت ۲۱- هيرا،
تيز، ڪٽيندڙ تلوارون ** عام ۽ خاص ۾ تيز ڪانه ٿي ڪري (سڀ ڪنهن کي ٿي هئي).

موملَ کي مجازَ جا، اکين ۾ انبور^۱،
هڻي حاڪمين کي، پٽِ نهارِي پور،*
گهوٽَ پهرينءَ گهورَ، جي ويا، سي وڌيا.

۶

موملَ ماري ميرَ، آهيڙين^۲ کي آڪري^۳،
سُوڍيءَ گهڻا سڪائيا^۴، پڙهيا، پُٽَ پيرَ،
هڻي تن کي تيرَ، مٿيو جن مٿن ۾.

۷

جوڳيءَ جاڳائي، ماري وڌو مامري^۵،
لنءَ^۶ لڏوڻي ڪنڊين^۸، آميو^۹ آهي،
ويو جي ڪاهي، تہ ٽڪون^{۱۰} پسو نينهن جون.

۸

هلو هلو ڪاڪِ تڙين، جتي نينهن اڇل،
نہ ڪا جهل نہ پل، سڻڪو پسي پرينءَ کي.

۹

هلو هلو ڪاڪِ تڙين، جتي گهڙجي نينهن،
نہ ڪا رات نہ ڏينهن، سڻڪو پسي پرينءَ کي.

۱- انوريون، ڪوڪن ۽ ڪلن ڪيڏ جو اوزار * پتي پوري نھاري، اک چنڀي + تيز
نگاه. ۲- شڪارين ۳- ڪهري، تند، هيڪاري وڌيڪ سخت ۴- ڪنڀايا، ڏڪاپا
۵- پنڊت ۶- مصيبت، مشڪلات ۷- عشق ۸- لڊائي ڇي ڪنڊين تي، ڪاڪ جي
ويجهو ۹- اڏ ميو، گهڙو ۱۰- نهرون، ڪسيون.

هَلَو هَلَو ڪاڪ تَرِين، چَرُو^۱ جِتِ چَرَهَن،
ڪوڙِين رَنگَ رَچَن، پانوَڙِيءَ^۲ پڪَ سِين.

۱۱

ڪَرها! ڪارڻ ڪاه^۳، توڪي ڏٺِين ڌاريو،
ساري ڏيڄ، سِيَدُ چِي، لڊاڻِي تان لاهِ،*
مُقابِلو^۴ مُومَل سِين، ٿيندو سَنجِه صُباحُ،
سوڍي جِيءَ صلاح^۵، ڪُونَر^۶ چَرَندين ڪاڪِ جا.

۱۲

آکُون^۸، ڊاگُون، سِرَڪَنڊ^۹ شاخُون، جِتِ چوڪا^{۱۰} چَنَدَن ڪُونَر،
مِي پِي سِيئي ماڻِيا، جِتِ نَه پِرَن^{۱۱} پِيوَتَر،
ڪُنوارِيُون ۽ ڪُونَر، ڪاه تَه پَسُون ڪاڪِ جا.

۱۳

نَنڊيو^{۱۲}، تان ڪوه^{۱۳}، پَر وَکِين آهي وَترو،*
وَجِيو ڪاڪِ ڪَنڊِين مَ، پَهَس^{۱۴} پِڪِيءَ جِيئن پوءِ،
ان ڪَر^{۱۵} سَنَدو ڪوءِ، مِيو ماڻو^{۱۶} نَه ٿِي.

۱۴

ڪَرها! ڪاڪِ چَرهي، ونءُ^{۱۷} وٽائون^{۱۸} نِڪَري،
لڊو وِٽيا^{۱۹}، لَطِيفُ چِي، آيو ڪو نَه وَري،
گهڻا اِتِ گَهَڙِي، وَگَ^{۲۰} وَساري هَلِيا.

۱- ڊيگيون (مجاز جون) ۲- پان واريءَ ۳- تڪي هلڻ * لڊاڻي جي ٽڪريءَ تان لهندي
سَنڀالي وڪ ڪڇج جو اتي هيٺائين آهي. ۴- ملاقات ۵- اڄ سڀاڻي ۶- راضي، رضامنديءَ
سان ۷- ڪنول جا گل، تيلوفر ۸- اڪروٽ ۹- صندل، چندن ۱۰- سنا، چڱا ۱۱- ڦرن،
اچن ۱۲- ننڍو اُٺ، ڪنواٽ ۱۳- چا ٿي پيو ** هلڻ ۾ تڪو آهي. ۱۴- زور سان،
تڪڙو ۱۵- ذات، نسل ۱۶- ڍلو، جهڪو ۱۷- وڃ ۱۸- وٽن مان (دنياڻي نعمتن)
۱۹- لڊاڻي مان (ڪاڪ جي ڀرسان ٽڪري) ۲۰- ولر، يار دوست.

چَرَهِيَا چَارَڻِي يَارَ، سُوڌا^۱ شڪاري،
فِڪَرُ ساڻ ڦِٽِي ڪِي^۲، سُوڊِي سوپاري،*
وِيا ڪاهيندا ڪاڪَ ڏي، جِتِ مُومَلِ موچاري،
موتِيَا نَ ماري^۳، ڪُونَرِ لَتَارِي ڪاڪَ جا.

واڻي

راڻا جي رجبوتِ**؛ مُومَلِ سَهِي^۲ پَسندا.
پَرَهِيَا، پِٽَ^۴، پيرَ، توڻي ميرَ، هَميرَ مَرندا،
مُومَلِ سَهِي پَسندا.
مَڇِي رَضا رَڀَ جِي، هِٿانِ^۵ سَڀِ هَلندا،
مُومَلِ سَهِي پَسندا.
ڪَلِمِي ساڻ لڏائينَ، هادي! هِنَ هَٿا،
مُومَلِ سَهِي پَسندا.
سَهڪِي^۶ سَڪراتِ^۸ ڪَرين، والي! وِيرِ وِڊاغِ^۹،
مُومَلِ سَهِي پَسندا.
اَهڪِي وِيرِ اُچِيح تُون اُتي، اَحَمدا،
مُومَلِ سَهِي پَسندا.
مَتانِ، چَڏين مَگَڻو^{۱۰}، مَهَندا^{۱۱}، مُرَشِدا،
مُومَلِ سَهِي پَسندا.

۱- هوشيار، قابل ۱۵- ڪُئي * غور ڪري (سيانپ سان) سوپاري ڦٽي ڪري ڪاڪ جي
جادوءَ واري تلاءَ جو طلسم پڙهيو. ۲- شڪاري، صياد. * جيڪي راڻا تحقيق راجائن
جو اولاد آهن، يعني سچا عاشق آهن. ۳- اهڙي، سڀيئي ۴- پنڊت ۵- انير ۶- هٿان
هن دنيا مان ۷- سولي، آسان ۸- مرڻ وقت غشي ۹- الوداع، موت واري موڪلاڻي
۱۰- پنندڙ، گدا ۱۱- اڳيان، آخرت ۱۲-

ڪُلُ نَفْسِ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ^۱، سَچِي اِيءَ صَدَا^۲،
 مُومَل سَهِي پَسَنَدَا.
 اَصْلِي لِكِيو اَنگَ ۾، ٿِيندو تان پِڙ آڊا^۳،
 مُومَل سَهِي پَسَنَدَا.
 آڏيون، عَبْدُاللطيفُ چي، فائقُ فَضْلُ ڪَنَدَا،
 مُومَل سَهِي پَسَنَدَا.

داستان ٿيون

اختصار: مومل ۽ سندس سهيلين جي سوڀيا جو احوال۔ مومل ۽
 راڻي جي رهاڻ۔ ۽ راڻي جو رسڻ.

۱

جِهڙا ڳلَ ڳلابَ جا، تَهڙا مَنَنَ ويسَ،
 چوٽا تيلَ چَنبِيَلِيَا^۷، ها ها هو^۸ هَميشَ^۹،
 پَسِيو سونهن سِيَدَ چي، نينهن اچن نيش^{۱۰}،
 لاکڻَ جي لَبِيسَ^{۱۱}، آڻِ^{۱۲} اَڪَرُ^{۱۳} اُجھي*.

۲

جِهڙا پانَن پَن، تَهڙيون سالون مَنَنَ سائون،
 عَطَرُ ۽ عِيبَرُ سينَ، تازا ڪِيائون تَن،
 مَرُھيا گھڻو مُشڪَ سينَ، چوٽا سَنانَ چَنَدَن،
 سُونهن رُپي سونَ سينَ، سَندا ڪامڻِ^{۱۳} ڪَن،
 ڪِيائين، لالَ لَطِيفُ چي، وڏا وِيشَ وَرَنَ^{۱۴}،
 مَنجھ مَرڪِيَسَ مَن، ** ”سوڍي سين سَگُ ٿيو.“

۱۔ هرڪو جاندار موت جو ذائقو چڪندو (ق۔ ش۔ ۳، ۱۳۴)۔ ۲۔ آواز، قول، گفتو، ۳۔ ۲۔
 ۴۔ پورو۔ ۵۔ مڙهان، اوچا۔ ۶۔ مومل ۽ سندس سامهين مٿان۔ ۷۔ چنبيليءَ جي تيل سان۔
 ۸۔ واہ! واہ! ۹۔ هميشہ، هردي۔ ۱۰۔ ڏنگ، چوڪون۔ ۱۱۔ هار سينگار۔ ۱۲۔ گهر، ڪٽڻ جي
 جاءِ، * ماٺ ۾ اچي ويون (حيرت ۾ پئجي ويون)۔ ۱۳۔ زال، جادو۔ ۱۴۔ رنگ
 ** (مومل) خوش ٿي.

سونَ وَرَئِيُونِ^۱ سوڊِيُونِ، رُپِي رانڊِيُونِ ڪَنَ،
 اَگِرَ^۲ اوطاڻن ۾، ڪَڻَڙِيُون ڪَڻَنَ،
 اوتياڻون عَمِيرَ جا، مَٽِي طاقَ^۳ تَرَنَ،
 ٻاڻَنَ^۴ ٻيلُون، ٻَڌِيُون، پَسِيو سُونَهَن سَڙَنَ،
 ٿِيَا لاهُوتِي، لَطِيفُ چِي، پَٽَسَڻَ لَئِي پَرِين،
 اِجھي ٿا-اچَن، ڪاڪِ ڪَڙِيَا ڪاڙِي.

۴

جي ڪاڪِ ڪَڙِيَا، ڪاڙِي، تن لَهي تہ لَلي،
 ڪَڙِي ڪَڙِي^۵ خُمارِيا، مَٽِي^۶ ٻِي مَوالِي،
 ڪَڙِي حَاصِلُ هَليَا، ڪَڙِيَتَ^۷ ڪَڙِي^۸،
 وَتَنَ^۹ وَصَالِي^{۱۰}، لُڊُوڻِيَان لَوڌِي^{۱۱} ٿِيَا.

۵

لُڊُوڻِيَان لَوڌِي ٿِيَا، وَتَنَ مَنجھ وَصَالَ،
 اَڄ آرَتو^{۱۲} اَڪِيَن، ڪاڪِ پِيتاڻون ڪالَ،
 ويڻِي ويچارَن وَسَري، صُباحَ جِي سَنِيَالُ*،
 پَرِين ڪان پاسِي ٿِيَا، ماموِين^{۱۳} مِثالَ،
 جَانِبَ جِي جَمَالَ، رَگِي، پَسُ! رِيتو^{۱۴} ڪِيَا.

۱- سون جهڙيون، حسين ۲- عود جي ڪاڻي ۳- مال ۴- ٿانءَ ڙارَن، لائقن (لائق عاشقن)
 ۵- ٻن ٻن جون قطارون ۶- ڳاڙها ڪيل، مَحَبَت ۾ رڳيل ۷- خمار، تشو ۸- شراب
 ۹- حالت ۱۰- پورن، مڪمل ۱۱- گهمڻ ڦرن، ڳولڻ ۱۲- وصال جا طالب ۱۳- سڪايل،
 شڪاري ۱۴- ڳاڙهو * نشي ۾ اهڙا الوت ٿيا، جو خبر نٿي پڻ ته سڀاڻي سندن ڪهڙو
 حال ٿيندو. ۱۵- مصالح لڳل مردن يا لاشن Mummies، جيئن لاشن ۶- ڳاڙهو رتل.

رڃي جي ريتو ٿيا، ڪين اُباتجن^۱ اوءِ^۲،
 ڪُنڀ^۳ نه ڪاري، تنهن ڪي، جو هالاري^۴ هوءَ،
 توڻي ڌوڻي ڌوءَ، ته لالي تنهن نه لهي.*

٧

جنهن تَر ڌوڙون^۴، ڏون، چوٽا چندن چڪ ڪيو،**
 آچن پُونر پَتِيوليا^۵، پاڻيءَ تنهن پُون^۶،
 راوَل^۷ رتو رُون، ڪو وه^۸ لڳو واسين^۹***

٨

جت رايائين^{۱۰} رائن ڪي، چندن چڪ ڪري،
 هاڻي انهن^{۱۱} پيڻين^{۱۲}، وره^{۱۳} واکا ڏي،
 سوڍو سڄ ڪري، مومل ماري هليو!

٩

گَجَر گهڻا گهاٽيا، پاڻان لڳس گهاءَ،
 مينڌري ملاءَ^{۱۴}، لڳس ڪاڻ ڪپار م.

١٠

رُو رائي جي ناه ڪو، x سوڍو سَوائي^{۱۵}،
 لڌوڻيان، لطيف سڄي، لالي تنهن لائي، xx
 ڪانهي بي وائي^{۱۶}، ٿيو مڙوئي مينڌرو.

۱- ڪومانجن، رنگ ڪين ڦٽي ۲- آهي ۳- هالار وارو (ڪاٺياواڙ جو هڪ ضلعو، جنهن جو ڪپڙو پڪي رنگ وارو هوندو هو). * هتي محبوب سان لڌ ٿيل عاشق کي هالاري پڪي رڳيل ڪپڙي سان مشابھت ڏئي ويٺي آهي. ۴- ڌوڙون (واحد: ڌوڙ) ڌوڄيون (واحد: ڌوڄ) سهيليون، هڪ جيئريون، ٺاهي، پٽ ** چوٽيون (وارا) چندن جي خوشبودار تيل سان جهپيل ۵- موهجو، مست ٿيو ۶- پون، ڪرن (گاهت ٿين، مرن) ۷- شهزادا ۸- جوش، جٽيو، اڪير ۹- واس وارن، سرهاڻ سان پرن، عاشقن *** جيڪي شهزادا مومل جي سرهاڻ مان واس وٺن ٿا، تن کي اهڙو ڪو عشق جو اڌو اڇيو رڃي، جو رت روئيندا وڃن. ۱۰- رڳائين ۱۱- انهن ۱۲- ماڳن، هنڌن تي ۱۳- جدائي، فراق، ڌڪ، غم ۱۴- وٽان x رائي جهڙو موهجو مهانڊو پئي ڪنهن جو نه آهي. ۱۵- سوايو ۱۶/۴ سرس، وڌيڪ xx لڌائي مان فقط هن ئي مينڌي لائي (مومل سان شادي ڪئي)، ۱۶- پڇار، ڳالهه.

رُوَ راڻي جي ناهِ ڪو، سوڍو سڀين سونهن^۱،
لاڻائين، لطيفُ چي، مٽاءَ دِلين دُونهن^۲،
ڪانهي ٻي وِرونهن^۳، ٿيو مِڙوئي ميندرو.
۱۲

رُوَ راڻي جي ناهِ ڪو، سوڍا ٻيا ٻه سُهڃان^۴،
نِسوريائين^۵ نينهن جي، ڪَسِيائين^۶ ڪانَ،
چڏي ويا چوهِ مَ، دَعوائُون ديوان^۷،
ٻي رَهِيائي ڪان^۸، ٿيو مِڙوئي ميندرو.
۱۳

ڪاڪَ چڏيائون ڪُنڊَ تي، پاڻان ويا پئي^۱،
لوڊِيئَرَن^{۱۱}، لطيفُ چي، سوڍو ڪيو سهي،
مومل ماڳ رهي، ٿيو مِڙوئي ميندرو.*
۱۴

ڪاڪَ چڏيائون ڪُنڊَ تي، پاڻان ويا پري،
تَن کي ناتر^{۱۲} ڪوهِ ڪَزي، جي لڊوڻيان لنگهي ويا.
۱۵

ڪاڪَ نَه جَهليا ڪاڙِي، موها نَه مَحَلَن،
ٻائِن^{۱۳} ۽ ٻانهين جي، ٻَنڌن^{۱۴} ڪِنَ بَجَهَن،**
لَڪِن لاهوئين، اِهَرِيُون اوريان^{۱۵} چڏِيُون.

۱- سڀني جو مرڪ يا نڪ آهي. ۲- دونهون، انڌ جو پردو ۳- آواز، پڇاڻ، ڳالھ، وندر ۴- سُهڃاڻ، ڄاڻ، عارف ۵- رڳو، نحو ۶- ڪشيائين، چڪيائين ۷- جلدي، هڪدم ۸- وزير، سرڪر ماڻهو ۹- ٻي ڳالھ يا پڇاڻ ڪانه رهي ۱۰- پيهي، هلي ۱۱- لڊائي جي رهاڪن * مومل جي انفرادي هستي ميتجِي، مينڌري ۾ لڏي ٿي وئي، جنهن ڪري رڳو ميندرو رهجي ويو. ۱۲- مومل جي ٻانهيءَ جو نالو (نفس اماره) ۱۳- ٻاين، بيگمن، بيٺين ۱۴- لاڳاپي، ناتِي ** دنيوي معشوقن جي چنبي ۾ نٿا اچن. ۱۵- اورتِي، اوريان، پوئتي، هن دنيا ۾.

اِهَرِيُونُ اوريان چڏي، ويا لاهوتي، لڪ،
 پاڻو پتين ويئون، ڪاڪ دِجائِيُون^۱ ڪڪ،
 پيئي آيءَ پرڪ^۲، تہ سوڍِيُون سِجھائي^۳ ويا.

۱۷

ڪاڪ نہ جھليا ڪاڙي، موھيا ڪنھن نہ مال،
 سوڍِيُون سِجھائي ويا، ھٿڙا جَنِين حال،*
 جي چورين ڏنا چال، تہ پڻ لاهوتي لنگھي ويا.

۱۸

توڻي ناھِ نَصِيبَ م، مومل! ميندرو،
 پوندءِ، جِمَ^۴ پاھين^۵ ورين^۶، منجھان ڀرت پرو^۷،
 راڻي لئي مَ رو، وھ طعني^۸ سين واڳجي^۹.**

۱۹

مومل ناھي ميندرو، توڻي منجھ نَصِيبَ،
 مون کي، مون^{۱۰} حَيِيب! طعنو ئي تنهنجو.

۲۰

ائون طعني سوڌي تنهنجي، تون طعنوئي مون،
 سو ڪين^{۱۱} سريوسون^{۱۲}، جو سرتيون! ڪنھن نہ سريو.

۱- ڌڻايون، مالڪيائون (مومل ۽ سندس پينرون) ۲- خير، سمجھ ۳- ساڙي، جلائي
 *جيڪي مذڪور شاهائي شان سان رهنديون هيون. ۴- مٿان ۵- پوئتي ۶- موٽين
 ۷- خبز، پتو ڄمٽان پوئتي موٽين، ڀرت منجھان ئي توکي پرو پوندو ۸- راڻو لڪڻ چڏي،
 جيڪو لڪل طعنو هئي ويو ائين ۹- ٻڌجي ** راڻي لاءِ روج ڙڙو چڏي، مخفي طعني سان
 پيچ پائي ويو، يعني اهي عيب سنڌارت راڻو پاڻهي ئي ريجهي پوي. ۱۰- منهنجا ۱۱b- سو کي،
 اهو ڪجهه ۱۰- مليون، حاصل ٿيو ائون.

سُٺِي طَعَنُو تنهنجو، حالَ وِجائِمِ حَقَ^۱،
 لَکِين لَوڌِي^۲ آئيا، سوڌي لاڻَمِ شَڪَ،
 ڏَنَمِ ڪاڪِ ڪَهڪَ^۳، سِگهو موڻج سِرِين.
 ۲۲

ڪَڪوري ڪاڪِ وَهي،* راڻا! پاڻِءَ مَر رَتُ،
 سوڌا! اِيءَ شَرَبَتُ، نِسوروئي نِينهن جو.

واڻي

ميندرا! مُون ڪي، راڻا! جِمَ وَساري چڏين.
 مُون ڪي طَعنا تَنهنجا، ڏِيهَ مِروئي ڏي،
 جِمَ وَساري چڏين.
 راڻي تي^۴ رِيسَ ڪِئي، ڪَر سِن ڪِلِيمَ جي^۵،
 جِمَ وَساري چڏين.

داستان چوڻون

اختصار: مومل جي راڻي لاءِ انتظاري ۽ بيقراري.

۱

شَمَعَ^۶ ٻارِيندي شَبَ^۸، پِرَهَ باڳُون^۹ ڪَڍِيُون،
 موڻُ، مَران ٿِي، ميندرا! راڻا ڪَارڻِ رَبَ،
 تنهنجي تاتِ طَلَبَ، ڪانگَ اُڏايمِ^{۱۰} ڪاڪِ جا.

۱- اي پتار! ۲- سڪايل، شڪاري، صياد ۳- ڇهڪ، چپر، عذاب، ايذاءَ* ڪاڪ جي
 نديءَ ۾ ڳاڙهي رنگ جو پاڻي وهي ٿو. ۴- تنهن ڪري ۵- خر، گلھ، رَقِيبُ (سومل)
 ڏانهن اشارو آهي ۶- جنهن صورت ۾ ۷- ميڻ ٻتي ۸- رات ۹- صبح جا ڪرڻا،
 روشني ۱۰- انتظار ڪييم.

اُپي اُپارِيام^۱، نَڪَٽَ^۲ سَپِ نَئي^۳ وِيا،
هڪُ ميو^۴، ٻيو مَيندَرو، راتِ سَجي سارِيام^۵،
ڳوڙها ڳلِ ڳاڙِيام^۶، سَورجَ شاخُون^۷ ڪَڍيُون^۸۔

۳

ڏيا^۹ تيلَ ڦليل^{۱۰} جا، ٻارِيمِ تائين ٻانگَ،
ڍولو دَٽَ^{۱۱} رهاڻيو، ڪنهن سَٿائي^{۱۲} سانگَ^{۱۳}،
چانگي^{۱۴} چَڙهي آءُ تُون، لالَ ورائي لانگَ،
ڪوڙين پَتين^{۱۵} ڪانگَ، اڏايمِ، اچيچ تُون۔

۴

وَتَ سوريندي^{۱۶}، وَلها^{۱۷}، ويو تيلُ ٻري،
موٽُ، مُسافرَ سَڀرين! چانگي تي چَڙهي،
راڻي لاءِ رَڙي، ويڻي وهامي راتَڙي۔

۵

ڪَٽِيَن^{۱۸} ڪَرَ موڙيا*، تيزو^{۱۹} اُپا ٿيئي،
راڻو راتِ نَه آڻيو، ويلَ ٽَڙي ويڻي،
ڪوئ^{۲۰} سا ڪاڻي^{۲۱} راتَڙي! جا پرين ري پيڻي،
مُون کي ڏنءُ ڏيئي، وڃي ڍولو دَٽَ ڦارايو^{۲۲}۔

۱- ٻيڻي اڀرندا ڏنم ۲- تارا ۳- لڙي، لهي ۴- اٺ ۵- ڪوڙا ۵a- ڏيئا ۶- گلن جي (سرهي تيل) ۷- ٿر جي وچ وارو وارياسو پاڳو ۸- زوردار، سخت، خطرناڪ ۹- سانگي، اتفاق، سبب ۱۰- اٺ ۱۱- نمونن ۱۲- مٿي ڪندي ۱۳- شاهوڪار، محبوب ۱۴- ڪتيون، ثور، (Taurus) تارن جو ميڙ* وچ آسمان کان الهندي طرف لڙيون. ۱۵- ٽن تارن جو جهڳٽو ۱۶- ٻن (ڪڏ) ۾ پوي ۱۶a- سڙيل، ايندڙ پري ۱۷- آرمي ٿيو.

سوڊي ڌاران^۱ سَرَتِيُون! پيو پَتِن ۾ پَنگ،*
 اُپاڻجي اُچ ويو، راڻا! تو رِيءَ رَنگ،
 هيٺين سان هاڃو ٿيو، پيو اوسيٿري انگ،**
 مون توھي سين سَنگ^۲، پُڇايو پُڇان پھي^۳.

٧

توڪي معلوم^۴ منهنجو، سوڊا! سڀيئي،
 آڳانڊو^۵ ارواح کي، آھين آھوئي،
 وھڪ^۶ مون ويئي، پُڇايو، پُڇان پھي.

٨

ڍاڻي^۷ گھڻا آڇن، مَن سوڊي ونگسيو^۸،
 ڪا جا لائي مينڌري، لالي کي لڳن،
 راڻو آڪڙين،*** وساريان، نه وسري.

٩

راڻو ڪا رات ويو، ڳجهي ڳالھ ڪري،
 سوڊي رِيءَ، سَرَتِيُون! هڏ نه ساهه سري،
 وڃي، مان وري! آسائيتي^۹ آھيان.

١٠

سوڊي ستي لوءِ^{۱۰}، ڪا جا مون سين ڳالھ ڪي،
 سا جي پڌر پوءِ^{۱۱}، ته سَرَتِيُون! ڪا نه سمهي.

۱- کان سواءِ * گهر جي پتين ۾ رخنو پيو آهي (هيٺي حال، بيوس ٿي آهيان). ** انگ (بدن) انتظار ۾ پيو آهي. ۲- تو سان سڱ (ناتو، شادي) آهي ۳- واتهڙو، پانڌي ۴- تيهڪ، آڌار، پرجهلو ۵- ويهڪ، آرام ۶- ڍٽ جا رهاڪو، راڻي جي وطن جا ۷- سوگهو ڪيو، ٻڌو *** راڻو اکين اڳيان پيو ڦري ۸- اميدوار ۹- لوڪ. ۱۰ سا جيڪڏهن پڌري ٿي پوي.

راڻا تنهنجي راه تي، ڏيهائي^۵ ڏيڪان^۱،
 راڻي جي رهائ^۲ جون، رُوحَ آندَرِ ريڪان^۳،
 محبتَ جون، ميڪان^۴، توسين لال! لپيٽيون^۵.

۱۲

آءُ، راڻا راحت! ڏاج^۱ ڌرتيءَ جا ڌڻي،
 سِڪَن ٿيون سهاڳڻيون، سودا! تنهنجي ست^۲،
 مون تان لاهِ مَ هٿ، ڪامل ڌڻي ڪاڪ جا.

واٽي

ميو تون موءِ، مون رُوندي^۱ راتِ وهاءِ^۲،
 سائينءَ ڪارڻ، سڀرين، لا! ميو تون موءِ.
 گهرَ مهارا^۱، گهوريا، سرهو^۲ مون نه سها^۳،
 سائينءَ ڪارڻ، سڀرين، لا! ميو تون موءِ.
 ڪاڪڻان^{۱۳} وڃڻ ڪيڏهن، راڻا! تو نه رهائ^{۱۴}،
 سائينءَ ڪارڻ، سڀرين، لا! ميو تون موءِ.
 سَنَمِ ساهيڙين جا، طعنا توهين لاءِ^{۱۴a}،
 سائينءَ ڪارڻ، سڀرين، لا! ميو تون موءِ.

۵ ڏهاڙي، روزانو، هر وقت ۱۔ ڏسان ۲۔ صحبت، ڪچهري ۳۔ ليڪون، لڪيون، تندون،
 تارون ۴۔ ميخون ۵۔ لنيون، جڪڙيون، جڙيون ۶۔ ڏاڻي، موٽي، اُٺل ۷۔ جماعت، مجلس
 ۸۔ روئيندي ۹۔ وهائي، گذري ۱۰۔ مهاريون، مچرڊانيون، مسهريون، پلنگ، چپر ڪٽون
 ۱۱۔ عطر، خوشبوءِ ۱۲۔ سونهائي، منهن تي پوي، وڻي ۱۳۔ ڪاڪ کان ۱۴۔ جڳاءُ.
 ۱۴a۔ ٽولا ٿئي.

سوڊا! سَڪِياڻِي ٿِيان، پِڙُ پَرَچِي پاءِ،
 سائينءَ ڪارڻ، سَڀرين، لا! ميو ٿون موءِ.
 آسائِيءَ کي، عَبْدِاللطيفُ چي، مولا! مُحَبُّ ملاءِ،
 سائينءَ ڪارڻ، سَڀرين، لا! ميو ٿون موءِ.

داستان پنجون

اختصار: شاه جي مومل کي تنبيه ۽ هدايت ۽ مومل جون ڪارون
 پڪارون.

۱

سَڱُ ڪَري سِين سِينهن، ڪَنڌُ مَ ڦيرج ڪِيڏِهين،
 رَمِجَ راڻِي پُڻ مَ، نِرَتُون مَنجھان نِينهن،
 اِيئن مَ وَسِجَ عامَ تي، جيئن، مومل وَسَن مِينهن،
 سَندي حَشَرَ ڏِينهن، سوڊو ساريندينءَ گهڻو.

۲

وَنِيوَ وِجِجَ وات، ڪَنڌُ مَ ڦيرج ڪِيڏِهين،
 لوڻِي ڦير^a لپات، لَڳنديئي، لطيفُ چي.

۳

ڪَنڌُ مَ ڦيرج ڪِيڏِهين، وَنِيوَ وِجِجَ راه،
 اُڄُ ڪِ سَنجھُ صُباح، نيئي ڏريندئي ڏورَ مَ.

جا پُون^۱ پيرين مُون، سا پُون مَٽي سَڄڻين،*
دَڱ^۲ لَتِيَا دَوَر^۳ مَ، اِيِي دَناسُون،
دِينهن مَرِيئي دُون^۴، اُٿي لوچ لَطِيفُ چي.

۵

لَڏيو لَطِيفَن^۴، پَلاڻي پَنڌ پيا،**
هَٿان حَمِيبن، ڪونه ڏکيو ڪڏهن.

۶

راڻو پانڻيو راند، وڃيو ڪيئن وڙ^{۵a} رائيپن***
وَر وڏوڻو^۶ اِيهين^{۶a}، جيئن پَر پُچتو^۷ پاند^۸،
هَٽي! پَڳيءَ هيڪانڊ^{۱۰}، سوڍو ساريندينءَ گهڻو.

۷

رُس مَ، رُسُ گهوريو، اُٺُ اوراهون^{۱۱} آڻ،
ليڙي جو، لَطِيفُ چي، تَنگُ سَوارو^{۱۲} تان^x،
شَرمندِيُون سَين پَرين^{۱۳}، پُٺِيءَ لائِج پاڻ^{xx}،
اچي مُشڪَ ماڻ^{xxx}، تَه سوڍا! سَڪيائي ٿيان.

۸

رُس مَ، رُسُ گهوريو، اُٺُ اوراهون چوڙ،
توريءَ ڪاڪَ ڪَڙي ٿئي^{۱۳a}، ساڻ سِرڪنڊ^{۱۴} سوڙه^{۱۵}،
اچي چَنڊنُ چوڙ^{۱۵}، تَه سوڍا! سَڪيائي ٿيان.

۱- زمين * جيڪا زمين منهنجي پيرن هيٺان آهي سا ٻين دوستن جي مٿان پئي وسي (قبر داخل آهن).
۲- متارا مڙس، جنگ جوان ۳- ٻه ۴- دوست *** انن تي چڙهي انهيءَ لاءِ راهي ٿيا، جو تو مَ عيب
ڏنائون، نه ته ۵- ڪميٽو لنگهو (جڙتو راڻو، سومل) ۵a- ماڻهن ۽ پسند ڪرين *** راڻي کي سُخري
ڪري ليکيو هوءَ جو جڙتو راڻي کي پسند ٿي ڪيئي. ۶- ڪاوڙيو 6a- ائين، انهيءَ ڪري ۷-
ڌاريون ۸- غير ۸- تو قابو ٻڌو (تو کي مليو) ۹- دامن، پلانڊ سان ۱۰- هڪڙائي، هڪڙي سان وفاداري ۱۱-
اورتي، ويجهو ۱۲- سويل x هيڏانهن اچڻ جي تياري ڪر. ۱۳- نمونن، طريقن xx جيڪي
سپڪهن نموني پڄتاڻ ڪري، شرمنديون ٿيون آهن، انهن جي وري رهبري ڪر. xxx ڪاڪ جا واس
وٺ. ۱۳a- ٿي (لاڙي لهجي مَ: ٿئي) ۱۴- چنڊن O سرڪنڊ (چنڊن) جي خوشبوءِ مان ويتر ساهه کي
سوڙه ٿي ٿيڻ، ساهه ٿو گهٽجي. ۱۵- ماڻ.

رُسُ مَ، رُسُ گهوريو، پَرچُ، مَ وانءُ^۱ پَري،
 ماريسِ قُتَ فِراقَ جي، جَهِتَ^۲ جي ذَري،
 لالَن جي، لَطيفُ چي، سُونهائي^۳ سَري^۴،
 آيسِ تو ڳري^۵ تَه، سوڍا! سَڪيائي ٿيان.

۱۰

رُسُ مَ، رُسُ گهوريو، راڻا! چَدَ رِياءُ^۶،
 ميٺَ مَدايون، موٽُ تُون، ڪَري نِرتِ نِياءُ^۷،
 لالَن جو، لَطيفُ چي، ڪونهي سونهن سِياءُ^۸،
 اوڳڻُ^۹ ڏِڪي آءُ، تَه سوڍا! سَڪيائي ٿيان.

۱۱

رُسُ مَ، رُسُ گهوريو، چَدَ، راڻا! ريڏائي^{۱۰}،
 منهنجي ميٺَ، ميندرا، عاقل! اڱلائي^{۱۱}،
 لپيٽج^{۱۲}، لَطيفُ چي، ڪامل! ڪچائي،
 ڪَرِ مَعا فُ مَداي، تَه سوڍا! سَڪيائي ٿيان.

۱۲

ڪاڪِ ڪَڙهي، وَڻَ وِيا، جَلي منهنجي جان،
 رَڪي ڪام^{۱۳} ڪِڻڪيو^{۱۴}، ماريسِ تنهن گُمان،
 هَڏَ نَه جِيان^{۱۵} هاڻ، سِگهو موٽج سَپريڻ!

۱- وڃ ۲- لاڙو، عشق ۳- رهبري ۴- حاصل ٿئي ۵- وٽ، گهر ۶- مڪر، بي انصافي
 ۷- انصاف ۸- شريڪ، ثاني ۹- مڊايون ۱۰- رڏي، ڏنگائي، رُسامو ۱۱- ميرائي، عيب
 اڳرائي، گستاخي ۱۲- ڏيڪج ۱۳- لڪڻ ۱۴- ڪسڪي ويو. ۱۵- جيتان.

ڪاڪ ڪڙهي، وَڻ ويا، ٻريا محل ماڳ،
 سوڍي جي، سرتيون! وڌيس وه^۱ ويراڳ^۲،
 سورن لائيا سانگ^۳، سگهو موڻج سپرين!
 ۱۴

ڪاڪ ڪڙهي، وَڻ ويا، ٻريا رنگ رتول^۴،
 تو پڄاڻان سپرين، هينڙي آڇن هول^۵،
 جي مون سين ڪيئي قول، سي سگها پارڇ، سپرين!
 ۱۵

ڪاڪ ڪڙهي، وَڻ ويا، ٺوٺو^۶ لڊاڻو^۷،
 تو پڄاڻان سپرين! آڻ^۸ اُجهاڻو^۹،
 مِين^{۱۰} سين ماڻو، مناسب نه ميندرا!
 ۱۶

حال قربان، مال قربان، گهوريان لڊاڻو،
 فدا ٿيئي^{۱۱} فقير جو، شل رسي م راتو،
 مِين سين ماڻو، مناسب نه ميندرا!

وائِي

دور وڃيو ڏينهن لائي، ڪا سوڍل کي سمجھائي،
 جيڏيون! منهنجي رائل کي ڪا باجه پئي^{۱۱}

۱- عشق ۲- جدائي، وڇوڙي ۳- سورن طرحين طرحين صورتون اختيار ڪري، مون کي تنگ ڪيو آهي ۴- رتل، گاڙها (محل) ۵- هيٺ، ڊپ (فڪر) [اصل لفظ حَوْلَ (ع)؛ صدمو، آفت، ڊپ- پريا اڏما] ۶- چاليو، سڙيو ۷- لڊائي جي ڪاڪ پيسان ٽڪري (مومل جو وطن) ۸- ڪٽڻ لاءِ وهڻ جي جاءِ ۹- رونق چڙهي ويو ۱۰- مٿلن ۱۱- فدا ٿيل، گهوريل ۱۱- پوي.

چِنا، مَنهَ ماڙيُون، اوڏاهين اڏائي،
 جيڏيُون! منهنجي رائلَ کي ڪا ٻاجه پئي.
 ميڙ مُنجان ٿي، * مينڌرا! تو ڌر تِلاهي،
 جيڏيُون! منهنجي رائلَ کي ڪا ٻاجه پئي.
 منٿَ منهنجي مينڌرو، مانَ مَ موٽائي،
 جيڏيُون! منهنجي رائلَ کي ڪا ٻاجه پئي.
 ڦٽيلَ مينهنَ فِراقَ جا، ويٺي وَسائي، *
 جيڏيُون! منهنجي رائلَ کي ڪا ٻاجه پئي.
 سوڍا! سرُ پڻ گهوريان، آءُ ڪَڙهو ڪاڪِ ورائي،
 جيڏيُون! منهنجي رائلَ کي ڪا ٻاجه پئي.
 لڊوڻيان، لطيفُ چي، شَل پيرُ مٺيءَ ڏي پائي،
 جيڏيُون! منهنجي رائلَ کي ڪا ٻاجه پئي.

داستان چھون

اختصار: مومل جا ورلاپ.

۱

نَ وارِثُ^۲، نَ وَلهَوُ^۳، نَ سَگُ^۴، نَ سِياڪو،
 تو پُڄاڻان سَڀرين، آيمِ اولاکو^۵،
 پانڌيا!^۶ پاراپو^۷، ڏِجان دِاتيءَ ڍولَ کي.

* وفد موڪليان ٿي ته مينڌري کي پرچائي اچن. ۱- تنهن لاءِ، انهيءَ ڪري. ** هي
 عشق جي زخميل اکين مان مينهن وانگر ڳوڙها ويٺي ڳاڙي. ۲- اولاد. ۳- پرجهلو
 ۴- ساهرائي طرف کان ماٺ. ۵- سڳو ماٺ. ۶- باه جو مڇ، غم. ۷- اي پانڌي يا واتهڙو
 ۸- نياپو، پيغام.

دِجانِ دِاڻِيءَ دِوَلِ کي، سَنِهو ساري،
مون کي ڦٽُ فِراقِ جو، مَيندرا! ماري.
اچين جي واري، ڪَـرَهو ڪَـمِـيڻِيءَ تي.

۳

ڪَـرَهو ڪَـمِـيڻِيءَ تي، سوڍا! وارِ سَـجَانِ!
ڪُـهُ ڪَـرِبانِ ڪاڪِ کي، تَن توهين ڏي تان،
لاهي غَـيرَ گُـمَانِ، اَگُڻ آءُ اڪَـنڊِـپِـن.

۴

اَگُڻ آءُ اڪَـنڊِـپِـن، پَرچي پيارا،
پَلڪَ پَرانهُون نَه سَهَـئِن، جِيءَ جا جيارا،
نِـيـنـهـان، نِـزارا، سَـج، تَه مان سُوَر لَهي.

۵

سَـج تَه مان سُوَر لَهي، اڪِـيُون پَـري پاڄَـه،
راڻي جِي رِهاڻِ کي، ويڻي وَجَـهـانِ واڄَـه،
سوڍا! لَهي ساڄَـه، پَس توشڪُون، تَڪِـيا.

۶

پَس توشڪُون، تَڪِـيا سِـيڻِي وَهاڻا،
پَسِـو هَـنڌ، پَچي هِـيـنـئون، جِي حَـيـبِـن-هاڻا،*
هڪُ ڏنڱا، ڏاڏاڻا، پَسِـو موڻِـو تان تَه مِـنـدِـرو.

۱- موتاڻي ۲- چڪ، سڪ ۳- شڪ شيها ۴- سڪندڙن، عاشقن ۵- پري، دور ۶- آئون
نٿي سهاڻ ۷- نينهن جا ۸- پالا، تير ۹- چٽ، نشان ڪر ۱۰- مون کي ۱۱- وَجَـه
وٺي ۱۲- گادِيلا، پُـراڻِـيون ۱۳- وَهاڻا ۱۴- بسترا * جن کي حَيـبِـن استعمال ڪيو
هو. ۱۵- دڙڪا، چڙيون ۱۶- ڏاڏاڻن کان.

ڪري موٽَ ميندرو، جي لڏوڻيان لال،
 گهرُ مڙوئي گهوريان، هوند پنهنجو حال،
 راڻي ڌاران راجَ ۾، مون نه گهرجي مال،
 سويدي کي سوال، ڪريان ٿي قربَ جو.

۸

سوڍا! سورَ سُڪائون، اڪيون آبُ نه ڪن،
 راڻي جي رهاڻِ کي^۱، وروڻيون^۲، وڃن،
 سي ڪيئن ميندرا! مڃن^۳، جي تو سوريءَ چاڙهيون.

۹

لوڏي^۴، لڪَ آچن، روءِ^۵ راڻي جي ناهِ ڪو،
 هڪُ اڪيون، پيا آڱڙا^۶، پر ۾ ٿا پڇن،
 سي ڪيئن ميندرا! مڃن، جي تو سوريءَ چاڙهيون.

۱۰

موملَ ويڙهي ميندرو، سڌائين ساري،
 وليون واسَ- ورنئون^۷ چانگي کي چاري،
 جڏهن تڏهن^۸، سپرين، ايندم اوتاري^۹،
 سويدي سين ساري، ڳالهيون ڪنديسِ ڳجهَ جون.

۱- لاءِ ۲- سڪنديون، مسنديون ۳- ٿلهيون ٿين، ترقي ڪن ۴- شڪاري ۵- منهن،
 مهاندي، سونهن ۶- آنگڙا، انگ، عضوا ۷- خوشبودار ۸- ڪنهن مهل ۹- منزل،
 جاءِ.

سوڊا تنهنجي سُر، اَنڊرِ آڳيون^۱، لائون،
 راڻا! رهاڻين جا، مارينمِ مڌڪور^۲،
 طعنا ڏينمِ تور^۳، آءُ تُم پَرچون پاڻ، ۾.

۱۲

راڻا! - رهاڻيون، سوڊا! وينِي ساريان،
 سَهسين سِجَ آلتا، راتيون وهاڻيون،
 ڪوڙين مون ڪاڻيون^{۳a}، ڊولا! ڍڪي، آءُ تون.

۱۳

مون گهر اچي جي ٿي، مينڌرو مهمان،
 آئي جهوڪيان آڳ ۾، چيري^۴، وجهان ڄاڻ^۵،
 تائي تَمورن ۾، پيري^۶ هٿان پياڻ^۷،
 پيڪن^۸، سوڌو پاڻ، گهر تَر گهوريان پَر^۹ تان.

۱۴

اَڄ نَه ڳالهائون^{۱۰}، هُون ڏيهائي^{۱۰a} نِجهري^{۱۱}،
 پَسو پَه پيون، ** آتڻ سَڄو اُن^{۱۰b} ري!

۱۵

اَڄُ نَه پَسان سي، آتڻ ڪِٽم جن سين،
 هاڻي تِنين کي^{۱۲}، ڪَنڌيءَ ڪاڪِ نِهاريان.

۱- آڳ، باهيون، ساڙو ۲- يادگيري ۳- هڪ جيئڻيون ۳a- (واحد: ڪاڻ) خاميون، غلطيون ۴- باه
 ۵- علم، عقل (خودي) ۶- قيري ۷- هٿ، وڌائي، خودي ۸- پيڪن، اباڻي سڱ وارن سمورن
 ماڻهن، ابن ڏاڏن ۹- پرينءَ محبوب ۱۰- سندن ڳالهائ (محبوبن جو ڳالهائڻ) ۱۰a- ڏهاڙي، روزانو،
 ۱۰b- انهن ۱۱- گهر. * محبوب هر روز مون سان گهر ۾ ويهي رهاڻيون ڪندا هئا، پر اڄ سندس
 بولي نٿي ٻڌان ** ڪنهن خيال ۾ اچي ويا آهن (ڪو پورا ٿيڻ). ۱۲- انهن لاءِ

تُون ڍاڻِي، ڍَٽَ- ڌڻِي، ڍولا! تنهنجو ڍَٽُ.
پاڻي تَرَاڙِيءَ^۱، توريان، تَه ملڪُ نَه تنهنجو مَٽُ،
لاهي ڪَسَر^۲، ڪَٽُ، اچي ڪوڙ قناتون^۳، ڪاڪِ ۾.

۱۷

ڪوڙ قناتون ڪاڪِ ۾، راڻا! ويه رهي،
ماڙهو جي محلات جا، سوڍا! ڪڇ سَهِيءَ*
وينديئي ڳالھ وهي،** وڪَر^۴ پوندين^۵ وَلَهَا.

واڻي

نيئي نيئي ڏيڇ، اي آڏا، آڏا، پانڌي،
ساڻي پرينءَ سَنيهو.
پيرين وجهي هَٿَرَا، زارِيُون زورِ ڪَريڇ،
ساڻي پرينءَ سَنيهو.
ڪالھ ڪُوماڻا ڳلَڙا، سُڪا مَٽِي سِيڇ^۱،
ساڻي پرينءَ سَنيهو.
تو لئي هَنجُون هاريان، هي جي مَنجهان هيڇ^۲،
ساڻي پرينءَ سَنيهو.
جي تو پيرو نَه ڪيو، تان مون^۳ مَٽِي سَٺِيڇ،
ساڻي پرينءَ سَنيهو.

۱- توراڙي، ترازوءَ، سامهيءَ ۾ ۲- ڪس، زنگ ۳- خيما، تنبو* اي راڻا! ڪاڪ ۾ رهي
ڪاڪ جي ماڻهن کان چڱي طرح پڇا ڳاڇا ڪر ته آءُ ڪنهن سان ستل هيس.
** هتان ڳالھ نڪري ويندءَ ۴- فڪر، ڳڻتيءَ ۾ ۵- تون پوندين+ اي آڏار ته پوءِ توکي
پڇتائو پوندو ۶- مونکي.

نِماڻيءَ جي نِجھري، پِيھي تُون پُچيڃ
 ساڻي پرينءَ سَنيھو.
 اھڪيءَ، عَبْدِ اللطيفُ چي، اچي آڌر ڏيڃ،
 ساڻي پرينءَ سَنيھو.

داستان ستون

اختصار: مومل جو ورلاپ

۱

دِٻَ مَ وِڃِج، ڍولَ! ڪاڻياري^۱ ڪاڪِ ڪَري!^{*}
 ائون اڳهين^۲ آهيان، ٻڌي تنهنجي ٻول،⁺
 توکي ساري، سَپرين! رُئِمَ منجه رَتول،
 ڏِڪاڻا ۽ تول،^{**} وَسَهَ^۳ مون وهُ ٿيا.

۲

جي هئا ڪوڏيا ڪاڪ جا، سَٿا سي سونهن،
 لڊوڻيان لطيف چي، لڏيو لوڏيڻڻ،
 سي موٽي مَسَ اچن، جي آڻڻ آرامي ٿيا.

۳

لڊوڻيان^۴، لَطيفُ چي، ڪَئون ڪَنيائون،
 چڏي ڇيلا هليا،^{***} موملَ ماريائون،
 پيرو پيڳائون، آسڻ آرامي ٿيا.

۱- ڪاڻ واري، بدنام * بدنام (مومل) کي ڪاڪ ۾ چڏي. ۲- اڳي ئي، اصل کان
 + نڪاح ٻڌي زال آهيان ** مڪان ۽ مال متاع. ۳- اعتبار ڪر ۴- لڊوڻي (ڪاڪ
 پيسان ٽڪريءَ) کان ۵- لڊوڻي جا رهاڪو (محبوب، راڻو) *** منهنجن حيلن (آهن،
 دانهن) جي پرواه نه ڪري هليا ويا.

پيرو پَڇُ مَ، ڪاڀڙي^۱! لاهي ويهَ مَ لاڳ^۲،
 تان مُون هيٺڙو ماڳ^۳، جان تُون، جوڳي! جوءُ^۴ مَ.

۵

سوڍي سِرُ نيو، هِتِ ڪَرنڱهرُ^۴ سَڪڻو،
 راڻي جي رهاڻِ ڪي، سِڪي ساهُ پيو،
 پَسان ڪِنَ پيو، تو رِيءُ اَڪڙين سين.

۶

سوڍي منهنجي ساهَ سين، جيڏيُون! جيئن ڪيو،*
 ڪَڙي مُون ڪاڪِ ٿي، آتڻُ وِسرِيو،
 پَسان ڪِنَ پيو، تو رِيءُ اَڪڙين سين.

۷

جيڏيُون! منهنجي جيءُ سين، راڻي رڻ ڪيو،*
 قَلبُ^۶ ڪاڪِ ڪَنڌين مَ، پُرزا ٿي پيو،
 بَجهان^۷، ٻَهَرِ ويو، هيٺون هَنڌِ نَه اڳين.

۸

راڻي رڻ ڪيو، جيڏيُون! منهنجي جيءُ سين،
 مَنُ مينڌري وڌيو، ڏِڀي^{۷a} ڏڙ پيو،
 بَجهان، ٻَهَرِ ويو، هيٺون هَنڌِ نَه هيڪڙي.

۱- جوڳين جو قسم (مسافر، محبوب) ۲- لاڳاپو، منهنجي دل جاءِ آهي ۳- مڪان، جاءِ

۴- هڏن جو پڇرو ۵- خالي، فقط * اهڙي ڪا ويڏن ڪئي، ويل وهايو، قهر ڪيو.

۶- دل ۷- سجهان، پائيان ۷a- ڏڪي.

راڻا! نہ ڄاڻان، ڪيئن وڏوڙين^۱ وڙها!
اچي ڪاڪ ڪنڊين. ۾، پُرجي ڏي پاڻان^۲.
ميندرا! ماڻا^۳. تو رِيءَ ڪنڊيس ڪن سين؟

۱۰

رُٿان ٿِي، راڻا! هِنڌ نهاريو حُجرا^۴.
پيئي ڪهه ڪُٺن تي، ٿيا پلنگ پُراڻا،
ڌريائي^۵ ڏوڙا ٿيا^۶، وڙ^۷ رِيءَ^۸ وهاڻا،
جاڻون، ڳل، جَبات^۹، وَڻ، تو رِيءَ ڪوماڻا،
ميندرا ماڻا، تو رِيءَ ڪنڊيس ڪن سين.

۱۱

ميان ميندرا! موٽ، بخش ڪر بچائون^{۱۱}.
تون گهڻن جو گهوٽ، مون وڙ تونين هيڪڙو.

۱۲

جيئن ايندي^{۱۲} موٽين^{۱۳}. ميندرا! وڏي جاڙ^{۱۴} ڪيءَ،
وڙ نہ هُٿين وڙها! هوند جتي^{۱۵} مون جاڳاءَ،
تہ ستي جي ساڃاءِ^{۱۶}، سوڍا! سگهيائي ٿيئي^{۱۷}.

۱۳

جڳُ جيهين^{۱۸} چو، سوڍو تين نہ سِڪيو،
راڻو تين نہ رو، ڳوڙهو جيئن ڳل ڳڙي*.

۱- ڪاوڙين ۲- (واحد: پاڻو) ٿاڻا، منزلون ۳- ناز، انگل ۴- ڪوٺيون ۵- دز، مٽي ۶- رکيائي
۷- ڏوڙ هاڻا (دز سان لٽيل) ٿيا ۸- مڙس ۹- ڪانسوا ۱۰- مشڪ، سرهاڻ ۱۱- بچڙايون،
مديون ۱۲- اچڻ سان ئي ۱۳- موٽي وٺڻ ۱۴- غفلت، جڻ، ناحق ۱۵- جنا ڪري، ترسي ۱۶-
سماءُ، سڌ، خبر ۱۷- ٿيئي ها ۱۸- جنهن ننڍي ۾ * راڻو ٻين ماڻهن وانگر بدڪار زالن کي
ڏورائڻ ڏيڻ وارو ڪين آهي. هو سور ٻيو وڃي ۱۱ عام وانگر لڙڪ نٿو ڳاڙي.

سَهَسِين جِٽان^۱ سِڪَن، تِٿان^۲ مُومَل مُوٺُ لَکِيو^۳ .
سِي هونِهين^۴ جاڙُ جيئن، جي ڪوڙي ڪاغذِ آئيُون .

۱۵

ويئي نِتُ نِهاريان، راڻا! تنهنجو راهه،
موٽائي ماڳن ۾، آئيندو^۵ الله،
سوڍا! تو ڳر^۶ ساهه، نات راڻا گهڻا راج ۾ .

۱۶

راڻي سَندو رُوح ۾، پَسو! پَڳهه^۸ پيومر،
پيڙيءَ جيئن ٻڌي ويو، سوڍو ساهه سَندومر،
ويهڻ وهه ٿيومر، جاڳيو ٿي جر^۹ هاريان .

۱۷

تَن باغِئون^{۱۰} بس، جي ڪَنڌيءَ ڪاڪِ ڪَڪوريا،
سوڍي ريءَ، سَرَتِيُون! ڪاڪِ نه اچي ڪَسِ^{۱۱} ،
راڻي پاڻي رسِ^{۱۲}، تَن پيڙيءَ جيئن تاڻيو .

۱۸

لُونيس لُڊاڻي، پَسو! جو پَرين ري،
جِيڏِيُون! جِيهاڻي ڪِڻي، راتِ رُسي راڻي،
هَلبو هاڻي، ويرا^{۱۳}، ڪاڪِ وهه ٿئي^{۱۳a} .

۱- جتان ۲- تان ۳- قسمت ۾ هو ۴- آهينهن، هرڙيرو ۵- اجايو ۶- ڪوڙي نياڻي تي
(خالي سڌ ڪري) ۷- گهر ۾، وٺ، گليءَ (قبضي ۾، هٿ ۾) ۸- نوڙي، پيڙيءَ کي
لنگر سان ٻڌڻ لاءِ رسي ۹- پاڻي (ڳوڙها) ۱۰- باغن کان ۱۱- پسند، وڻندڙ ۱۲- رسي،
نوڙي ۱۳- ويلا، هڪدم. ۱۳a- ٿئي.

وائِي

ڪيئن ڪَريان، ڪاڏي وِجان، مُون کي سوڍو سَجهه^۱ نَ ڏي.
 راڻو راتِ ويو، ڪَرا^۲ ٿي ڪُل^۳ مَٽي،
 ڪيئن ڪَريان، ڪاڏي وِجان.
 آڇيو آڻڻ وارِيُون طَعا ڏينمِ ٿي،
 ڪيئن ڪَريان، ڪاڏي وِجان.
 پَٽَرا^۴ وارَ وِچائِيان، رِيجهي^۵ راڻي کي،
 ڪيئن ڪَريان، ڪاڏي وِجان.
 ڪارايان ڪِيروليُون، چاريان چانگي کي،
 ڪيئن ڪَريان، ڪاڏي وِجان.
 آڏِيُون! عَبدُاللَطِيفُ چي، ايندَمِ هوتُ هِتي،
 ڪيئن ڪَريان، ڪاڏي وِجان.

داستان اٺون

اختصار: مومل جو پڇتاءُ، صبر ۽ شڪر.

۱

ڪين ساڱاهِيَم^۶ سَپرين، جاڙون ڪِيَمِ جال^۷،
 سوڍا! مون کي ڪال^۸، موٽي مُنهن مِ آئيُون.*

۱- وجه، فرصت ۲- خبر ۳- سڀني ماڻهن ۴- پٿرائي ۵- خوش ٿي ۶- سجهيم، هوش
 ڪيم ۷- گهڻيون، بيشمار ۸- ڪالھ. * انهن ڪري لوڙهيو اٿم.

ڪين ساڱاهيم سڀرين، جاڙون ڪيم جت،
سوڍا! مون کي ت، موٽي منهن ۾ آئون.

۳

ڪين ساڱاهيم سڀرين، جاڙون ڪيم جي،
سوڍا! مون کي سي، موٽي آئون منهن ۾.

۴

خاموشي^۱ خبر^۲ جي، مومل ٿي مت،*
صبر ٿيو سڀت^۳، منهنجي حق، ميندرا!

۵

سوڍا! صبر تنهنجو، مومل مت ٿيو،
تو جو ڪاله ڪيو^۴، تنهن مڏيون مٽي ڇڏيون.

۶

تو ۾ ٻڌيس تي،** جي منهن ۾ مڏيون نه ڏين،
ڊولا! جي ڏکيئي، سي متان عيب آڻين.

۷

جي منهن ۾ مڏيون نه ڏين، تو ۾ تي ٻڌياس،
سوڍا! ان سهاڳ کي، ويٺي واجهاياس،
ڊولي ڏکياس، ڏيئي پاند پناه جو.

۱- صبر ۲- خبر ته آڏو ڌارئين ماڻهوءَ سان سٽي پئي آهيان * مومل انهيءَ مان نصيحت پرائي آهي. ۳- چڱو رستو (سبق) ۴- ڪيو (صبر) ** تنهنڪري توهان منهنجي دل ٻڌجي ويئي آهي ۵- ظاهر ڪرين.

ڊولي ڏکي آهيان، هيس اگهاڙي،
ڏيئي لک^۱ لاڙي^۲، ڪڪر^۳ ڪيائڻ ڪاڪ جو.

۹

ڊولي ڏکي آهيان، هيس اگهاڙي اڳ،
جوڙي^۴ جڳ، ڪڪر^۳ ڪيائڻ ڪاڪ جو.

۱۰

ڊولي ڏکي آهيان، هيس اگهاڙي آنءُ،
رکي پنهنجو نانءُ،* ڪڪر^۳ ڪيائڻ ڪاڪ جو.

۱۱

ڪڪر^۳ ڪيائڻ ڪاڪ جو، ڏيئي لاڙيءَ لک،
هاڻي مٽي ڏک، چڙهيو ٿي چاڳ ڪريان^۶.

۱۲

سوڍا! صبر تنهنجو، مرڪ لڄاين،
چپ^۷ سين جي چوڻ، آڌب ڪجي ان جو.

۱۳

سوڍا! صبر تنهنجو، لڄاين مرڪ،
نہ ڪڇڻ سين نڪ، ريءَ رڪ^۹ راڻي ويو.*

۱- ذري، ٿوري، لڄ ۲- آڳڙي ۳- چانو، رحمت، برڪت ۴- ٺاهي، چونڊي * مون تي
پنهنجو نالو نامزد ڪري (شادي ڪري). ۵- هارسينگار ڪري ۶- نخرا ڪريان ۷- صبر
۸- ڪاٽيءَ يا ترار، جيڪا رڪ مان ٺهيل هوندي آهي. * راڻي بنا طعني هٿ جي مون
کي شرمندو ڪري ڇڏيو آهي.

سوڊا! صبر تنهنجو، سَينَ سِيڪاري،
مُومَلَ جي واري^۱، ڪُهَ ڄاڻان، ڪُهَ ٿيو.

۱۵

سوڊا! صبر تنهنجو، سِيڪاري سَهَسَ،
پُڄي تان پَهَسَ^۲، مون کي نَصِيبَ نيئي جهليو.

۱۶

سوڊا! صبر تنهنجي، ماڙهو ڪي^۳ مُومَل،
ڪَپَر^۴ منجهان ڪَل^۵، پيَمَ پرين! تنهنجي.

۱۷

سوڊا! صبر تنهنجو، مون کي نَصِيحَتَ،
ريلا ڪَنديسِ رَتَ، مِيندرا! تو مهندان^۶.

۱۸

سوڊا! صبر تنهنجو، بي عَقْلَنَ عَقْلُ،
آهي اُنَگَ^۷ اَمَلُ^۸، ماڻِ تنهنجي مِيندرا!

۱۹

سوڊا! صبر تنهنجو، بي عَقْلَ آڻي باز^۹،
سَندي صبر ساز^{۱۰}، توبَهَ ڪارِيَمَ تَڪَرِي.

۱- پيري، دفعي ۲- جلدي، تڪڙو ۳- ماڻهو ڪئي، انسان بناڻي، سٺي ڪئي ۴- خراب
هلت (عيب، سومل سان سمهڻ) ۵- خبر ۶- اڳيان ۷- چشم پوشي، سور پڻڻ ۸- سڻ
راه تي آڻي ۱۰- اوزار، وسيلي، ذريعي.

۲۰.

سوڊا! شرمائون، پَسِيو عَيْبَ آڳيان،
نَڪَ نَرِچايُون^۱، هِيُون منهنجي حق ۾.

۲۱

موٽي آيو مُنهن ۾، سوڊا! شَرَمُ جَن،
سي لَچايُون لُچَن، پَسِيو عَيْبَ آڳيان.

۲۲

اَدِيُون آتَن وارِيُون! نرچا نَڪَ ٿيا،
وَدِيا، نان نَه وِيا، پاٿان موريا^۲ مُنهن ۾.

۲۳

موري مُنهن وڌا ٿيا، وَدِيا، تان نَه وِجَن،
اَدِيُون! آٿاسِن^۳، تَن ڪوجهن کي ڪيئن ڪريان.

۲۴

جَنين سَندي مُنهن ۾، نِهائِيُون^۴ نَڪَن،
تِتان وِڊيو هِيڪَڙو، تَه ڪِهَڙو ٿوروه تَن،
سي مَرُ سِجائِي سُونهن، جَن يَلي پِينگَ پَرَمَ جِي.

وائِي

آءُ راٿا! رَه رات، تنهنجي چانگَل کي چَنَدَن چاريان،
راتيان ڏيهان رُوح ۾، تَن تُونهين جِي^۵ تات،
تنهنجي چانگَل کي چَنَدَن چاريان.

۱- شرم حياءُ وڃائڻ (واحد: نڪ نرچائي: نڪ جي پڪاڻي، بيشرمائي. ۲- اُپرن،
گوش ڪڍڻ ۳- اٿاسا- آناسا= ناس پتي بنا، بيشرم ۴- (واحد، نھائين) گھڻا ۵-
ڪهڙي ڪمي يا پرواه ۶- تنهنجي.

ويڻي نِتُ نِهاريان، اُچين جي پُريات،
 تنهنجي چانگَل کي چَندنُ چاريان.
 مُون کي آهي، مَيندرا! وائي تنهنجي وات،
 تنهنجي چانگَل کي چَندنُ چاريان.
 اديون! عَبْدُاللطيف چي، ذَاتَرُ ذِيندُمُ ذَاتِ،
 تنهنجي چانگَل کي چَندنُ چاريان.

داستان نائون

اختصار: راڻي وٽان دلداريءَ ۾ دلآسي جو نئون نياپو.

۱

راڻي جي رهائڻ^۱ مان، ڪو آديسي^۲ آيو،
 چوڏهينءَ ماه چنڊ جيئن، ڪيو ساميءَ سُهائو^۳،
 لڻو اونداهو، جوڳيءَ سنڌيءَ جوت^۴ سان.

۲

راڻي جي رهائڻ مان، ڪو آيو آديسي،
 ڪٿوريءَ خوشبوءِ سين، ولات^{۴a} سڀ واسي،
 سوڌو سناسي، اُتاهين^۵ ٿي آيو.

۱- مجلس ۲- جوڳي فقير (قاصد) ۳- روشني ۴- (روحاني) روشني ۴a- ولايت، ڏيهه
 پرڏيهه، چوڏس ۵- انهي هنڌان (مرشد يا روحاني محبوب جي دربار مان).

راڻي رڀارو،^۱ تو ڏانهن^۲ مُڪو تڪڙو،
لڏوڻيان، لُطيفُ چي، ماڻج موچارو،
صُبح سوارو، ڪاڪِ گهڙندو ڪَرو.
۴

راڻو رُبُ راضي ڪري، مان وراڻي واڳ،
چندن سين چڪَ ڪري، موملَ لڻي ماڳ.
سوڍي جي سُهاڳ، دِٺُ مڙوئي دِڪيو.

□

نئون نڀاپو آيو، راڻي مُلا^۳ رات،
لڏيسون، لُطيفُ چي، ڪنان^۴ ڌاتَر ڌات.
ڪهڙي پُچن ذات، جي آڻيا، سي اڳيا.
۶

ڪيڏانهن ڪاهيان ڪَرو، چوڏس چٽاڻو،
منجهين^۷ ڪاڪِ^۸ ڪڪوري، منجهين لڏاڻو،
راڻو ۽ راڻو، ريءَ راڻي پيو ناه ڪو.*

۷

ڪيڏانهن ڪاهيان ڪَرو، چٽاڻو چوڌار،
منجهين ڪاڪِ ڪڪوري، منجهين باغُ بهار،
ڪانهي پي تنوار^{۱۰}، ٿيو مڙوئي ميندرو.

۱- اوني، جيڪي پيغام کڻي وڃڻ سان پيٽ قوت پيدا ڪندا آهن. (قاصد) ۲ ڏانهن
۳- وتان ۴- کان، وتان ۵- اٺ (جسم) ۶- روشنائي ۷- اندر ۸- طلسم وارو
محلات (هيءَ دنيا) ۹- ڪاڪِ پيرسان ٽڪري (هوءَ دنيا) * سڀ ۾ راڻو (الله) وسي ٿو.
۱۰- تنوار، ڳالهه، ذڪر.

وائِي

ڪي جو ڪاڪِ تَرَاءُ چانگي چَرهَوا چَڪيو.
 ڪَرهَو سَرهَو ڏيھَ ۾، نَہ تنهن ڊَپُ نہ ڊاءُ،
 چانگي چَرهَو چَڪيو.
 پاھُ ۲ پرائي آئيو، لالِي لُڊوڻيائ،
 چانگي چَرهَو چَڪيو.
 ڪَرهِي ڪانِيئا ۳ رَٽا ۴ نائي ۵ ناڪيلاءُ ۶،
 چانگي چَرهَو چَڪيو.
 وَگَ ۷ واسِيائين ۸ پانهنجو، سَپَ ٻِي سَراھِٿاءُ ۹،
 چانگي چَرهَو چَڪيو.
 تُون ڍاڻِي، ڍَٽَ-ڌَٽِي، تُون راڻو، تُون راءِ،
 چانگي چَرهَو چَڪيو.
 مومَل مَحْتاجِيُون ڪَري، عاجِزيُون اَگِياءُ ۱۰،
 چانگي چَرهَو چَڪيو.
 آءُ تون، عَبدُاللَطِيفُ چي، موٽِي هِنَ مَحَلَّاءُ ۱۱،
 چانگي چَرهَو چَڪيو.

۱- چارو، گاه ۲- پاڻي، رس ۳- رونق، مک، طاقت ۴- نيش، ڏند ۵- ڳاڙها ڪيا ۵- نبي
 ۶- وڻ جو نالو ۷- گروه، ٿولو ۸- خوشبودار ڪيائين ۹- سڀني سرهاڻين سان، هر نموني
 جي خوشبوءِ سان ۱۰- اڳيان، مهندن ۱۱- محل يا ماڳ تي.

سر مارئي

سوابت:

مارئي ڪنهن به هندستاني راڳڻيءَ جو نالو ڪينهي. رسالي کي ترتيب ڏيندڙن شاه جي فقيرن، هن سر تي، مضمون مطابق نالو رکيو ٿو ڏسجي. هن سر ۾ پڙهڻيون عموماً ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واريون اختيار ڪيون ويون آهن. ابيات متفرقه مان هڪ بيت اڻوڻو سمجهي ترڪ ڪيو ويو آهي؛ ڇاڪاڻ جو ان ۾ سنڌ جي ميرن جو احوال ڏنل آهي ۽ اسان کي خبر آهي ته شاه ميرن جي صاحبيءَ کان اڳ فوت ٿي ويو هو.

داستانن جي ورهاست ۽ ترتيب پڻ، ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري قائم رکي وڃي آهي. جيتوڻيڪ ’ابياد متفرقه‘ ۾ قافيه کان سواءِ ٻي ڪا شاعراڻي خوبي نه آهي، تنهن هوندي به اهي قائم رکيا ويا آهن، ته متان ڪي عتاب ڪن.

آکاڻي:

هن سر جو مضمون عمر مارئيءَ جي آکاڻيءَ تي آهي، جا مختصر طور هيٺ ڏجي ٿي: چوڏهين صديءَ جي پوئين اڌ ۾، عمر سومرو، عمر ڪوٽ ۾ حڪومت ڪندو هو. کيس رعيت جي لڄن ۾ هٿ وجهڻ جي بچڙي علت هوندي هئي. ٿر ملڪ جي ملير ڳوٺ ۾ ’مارئيءَ‘ نالي هڪڙي حسين نينگر رهندي هئي، جنهن جي ماءُ جونالو ماڏوئي ۽ پيءُ جو نالو پالڻي هو. ويچارا مسڪين مارو ماڻهو هئا، جي ڏٺ ڏٺوري ۽ جهڻ مڪڻ تي گذران ڪندا هئا. وٽن هڪ همراھ هاري هوندو هو، جنهن جو نالو ڦوڳ هوندو هو. ڦوڳ مارئيءَ جو سڱ چڪيو، پر پالڻيءَ پنهنجي نياڻيءَ جو ناتو ڪيت سين نالي هڪ ماروءَ سان ڪري ڇڏيو ۽ ڦوڳ کي ڇنڊي ڇڏيائين. ڦوڳ کي ڏاڍي مٺيان لڳي، سو عمر ڪوٽ ۾ وڃي، عمر آڏو سنگهار جي سونهن جي صفت ڪيائين. عمر احوال ٻڌي، ويس بدلائي ۽ وهت پلائي؛ ڦوڳ سان ملير ڏانهن رخ رکيو. تن ڏينهن کان پوءِ هو پنيپرڪي جو، ملير کي اچي ويجهو پيا.

ٿر ۾ پالڻيءَ جي قلت آهي ۽ ڪوھ اونها ٿيندا آهن، جن مان پاڻي ڪڍڻ ۾ وقت لڳندو آهي، تنهن ڪري ٿر ڄاڻيون آسڻ جو اُٿي، ڪوھ تي پاڻي ڀرڻ وينديون آهن. مارئي به ائين ڪندي هئي. قضا سان اڃ نڌوري نڌ ڪئي ويس، جنهن ڪري دير سان ڪوھ تي پهتي. ٻيون گهڻيون پاڻي ڀري ويون هيون، باقي سندس هڪ ساھڙي وڃي بچي هئي.

عمر ۽ ڦوڳ، واتهڙو ٿي اچي اتان لنگهيا. ڦوڳ عمر کي ڪن ۾ ڦوڪ ڏني، ته مارئي اها اٿيئي. اهڙو لاثاني حسن پسي، عمر کي نينهون جا نوان نشا چڙهي ويا. پوءِ اُٺ هڻائي، پاڻي پيش جي بهاني، مارئيءَ کان پاڻي ڍڪ گهرائين. جيئن مارئي پاڻي آچيس، تيئن ٻانهن کان وٺي، ڪٿي مارئيءَ کي زوريءَ اُٺ تي وهاريائين ۽ تڪڙو ڪاهيندو اچي عمر ڪوٽ پهتو.

عمر ڪوٽ اچڻ سان مارئيءَ کي ڪٿي محلات ۾ قابول ڪيائين، پر مارئي جو اهڙو رُوح راڙو پي پيو. جيئن عمر دم دلاسا ڏئي ڏنس، تيئن مارئي ماندي ٿيندي ٿي ويئي. عمر آسرا ڏنس ته، پٺ رائي بنائيندوسانءِ، پر هوءَ پنهنجا پکا ۽ پنهور ياد ڪريو ويتر ويئي هنجون هاريندي. عمر روز رات جو وٽس ويندو هو، پر مارئيءَ پڪن جي ڀرت ماڙين سان مور نه مٽي. هڪ پاسي عمر جون آڙيون ته ٻئي پاسي ماروڙن جي ٻيپرواهي، سو ٻئي ويچارِيءَ سور سنا. وري ويتر کاڌي کائڻ کان به نابري واري ويئي، سو اچي مرڻينگ حالت کي پهتي.

ستيءَ جو سيل ڏسي، عمر جي دل ڀڄي پئي ۽ مارن ڏانهن نياپو مڪائين، ته اچي امانت وٺي وڃو. سنيهو سٺي مارن مارئيءَ سان اچي ملاقات ڪئي ۽ کيس سنڀرائي، عمر کان سوکڙيون پاڪڙيون وٺي، ساڻيه ڏي سڻيندا، وڃي سڪ سانت ۾ وقت گذارڻ لڳا.

روحاني راز:

هن سر ۾ شاه پڻ هڪ وڏي تشيل رهي آهي. مارئيءَ کي روح سان، عمر کي نفس سان، ملير کي وحدانيت جي واديءَ سان، عمر ڪوٽ کي هن دورنگي دنيا سان، مشابَهت ڏئي شاه سالڪ کي روحن جي اصليت ۽ انجام جو سارو قصو سڻايو آهي. جيئن مارئي، ملير لاءِ بيقرار هئي، تيئن روح وري عالم ارواح ڏانهن تانگي ۽ ٽاڻي ٿو. حقيقت ۾ هي سارو، سر، ڪل شيءِ يرجع الٰهي اصله (سپيڪا شي پنهنجي اصل ڏي موٽي ٿي) جو تفسير آهي.

جڏهن اڃا سارو عالم عدم جي اوڙاه ۾ غرق هو، تڏهن رب رحيم پنهنجي ذات ۽ صفات، جي مخفي خزاني ۽ لڪل جلوي کي، نمايان ڪرڻ جي خواهش ڪئي. ”ڪن“ چئي ڪائنات جوڙيائين. انسانن جا روح خلقي، ميثاق منجه کائڻ ”قالو- بلي“ جو واعدو وٺي، کين عالم ارواح ۾ رکيائين. ارواح اتي آزاد-اليللا هئا. هڪ ٻئي سان انهيءَ وحدت جي واديءَ ۾ ائين رهائيون ڪندا هئا، جيئن مارئي ملير ۾ سرتين ساڻ، روح زچنديون ڪندي هئي. اتي روح الله جي عبادت، يعني محبوب جي محبت ۾ ائين مستغرق هوندا هئا، جيئن مارئي، ملير ۾ ڪيت سين جي خلعت ۾ مشغول هوندي هئي.

آخر، الله ارواحن کي، ”اهبطوا“ (هيٺ لهو) جو امر ڪيو. روح، جسماني جامو پهري، عرش تان لهي اچي فرش تي پيا. مارئي به امتحان ڏيڻ لاءِ، ملير مان منتقل ٿي عمر ڪوٽ ۾ آئي. عمر ڪوٽ مان ماراد آهي، ”هي جهان“ ۽ ۽ ڪوٽ ۾ جيڪي محل ۽

ماڙيون، پلنگ ۽ پٿرائيون، پوش ۽ پوشاڪون، ۽ ٻيا انيڪ اسباب موجود هئا۔ تن مان مراد آهي، ”ذبيوي اسباب ۽ هن جهان جا جنسار“ جن کان جملي سالر سالڪن جا روح بيزار ۽ پڇندڙ آهن. جيئن مارئي محلن ۾ ماندي هوندي هئي، تيئن سمجهدار سالڪن جا روح به هن دنيا جي پيڇري اندر قيد آهن ۽ جنهن وقت اهو قضا جو قفس پڇندو، تنهن وقت، پنهنجي اصلي آڪيري ڏي اڏامي ويندا. مارئي ملير مان نه فقط ڪوٽ ۾ اچي قابو ٿي هئي، پر عمر جهڙي عياش جي ڦندي ۾ پڻ ڦاٽي هئي. روح به، نه فقط دنيا جي بنديخاني ۾ بند ٿيا، پر نجس نفس جي آور ۾ پڻ اچي ويا. ڪيترا مجازي مز ۾ مبتلا ٿي وطن وساري ويٺا. ڪيترا دنيا جي نجاست تي مفتون ٿي، ڪتن وانگر هڏن پٺيان هلڻ لڳا، پر اصيل انسانن کي، هن قيدخاني ۾ قرار نه ايندو. جيئن مارئيءَ جو من، ماڳ لاءِ ماندو هو، تيئن هنن جو روح به، اصلي آڪيري ڏي تائيندو ۽ تانگهيندو رهندو هو.

حديث ۾ آيل آهي، ”الدُّنْيَا جِيفَةٌ طَالِبُهَا كِلَابٌ“، يعني، ’دنيا ڍونڍ آهي ۽ انجا طالب ڪتا‘. انهيءَ آيت جو تفسير، وري شاھ، سر معذوريءَ ۾ ڪيو آهي. ٻي هنڌ حديث ۾ فرمايل آهي، ته ”الدُّنْيَا سَجَنٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ جَنَّةٌ لِّلْكَافِرِينَ“، يعني ’هيءَ دنيا، مومنن لاءِ قيد آهي ۽ ڪافرن لاءِ بهشت‘. جيئن مارئي جو قالب ڪوٽ ۾ قيد هو، پر قلب ملير ڏي مائل هو، تيئن سالڪن جو بت، بنديخاني ۾ آهي، پر لاڙو لامڪان ڏي اٿن. حق جي حب ۾ ’آرتو آب‘ اکين مان پيا اوتين، ٻئي پاسي پليت نفس، عمر وانگي ڌڻيءَ کان ڌتاري ڌار ڪرڻ جي ڌن ۾ لڳو پيو آهي. کين ڪئين لقما ۽ لالچون آچي ٿو، ڌڙڪا ۽ ڌمڪيون ڏئي ٿو، پر هو مارئيءَ وانگر ثابت قدم رهي، نڪي ٿا ساڻيه جي سار ڇڏين ۽ نڪي ٿا مٺي منٺار کان منهن موڙين. اهي صالح، سدائين نانگي نپتي نفس سان جنگ جوتيندا پيا اچن.

شاھ عموماً سڀني سرن ۾، نفس سان جنگ جوڻ ۽ کيس ماري مات ڪرڻ جي تلقين ڪئي آهي. هيءَ هدايت، هر ڪنهن سالڪ کي، مرشد وٽان ملندي آهي ۽ هو انهيءَ امر تي عمل ڪرڻ سان، اوندهاهي مان نڪري اوجالي ۾ ايندو آهي. هن سر ۾، شاھ ڄاڻايو آهي ته، نفس اٽل آخر نااميد ٿي، سالڪ جي پڇر ڦٽي ڪري ٿو، جيئن عمر، آخر مارئي جو ست ۽ سڄائي ڏسي، هن کان پڇي پاسو ڪيو. جيئن ملير مان مارئيءَ لاءِ مائٽ مٽ ملاقات لاءِ آيا، تيئن عالم ارواح مان، مقبول ٻانهي لاءِ، خدا تعاليٰ ڪون ڪو هادي موڪلي ٿو، جو کيس هن بي بقا مجازي محل مان، ماڳ ڏي موٽڻ ۾ مدد ڪري ٿو. شيخ جاميءَ هن دنيا جي فاني جنسار تي ٻارن وانگر موهجي وڃڻ کان منع ڪندي ’يوسف زليخا‘ جي منڍ ۾ فرمائي ٿو:

”دلا تاڪي درين کاخ مجازي،
ڪٺي مانڊِ طفلانِ خاڪبازي

توئي آن دست پرور مرغ گستاخ،
 که بودت آشيان بيرون ازين کاخ،
 چرا زان آشيان ييگانه گشتي؟
 چو دونان چغد اين ويرانه گشتي؟
 بيفشان بال و پر ز آميزشِ خاک،
 پير تا کنگر - ايوانِ افلاک.

يعني: ”اي روح! تون مجازي محلات ۾ ڪيترو وقت ٻارن وانگي مٽيءَ سان پيو راند ڪندين؟ تون اهو دادلو ۽ ڪوڏ سان نڀايل پڪي آهين، جنهن جو اصلوڪو آکيرو، هن فاني محلات کان ٻاهر هو. چو انهيءَ آکيري کي ڇڏي، وڳاڻو ٿيو، چپري وانگر هن دنيا جي ويرانن ۾ پيو پٽڪين؟ هن دنيا جي دز پنهنجن ڀرن تان ڇنڊي، پرواز ڪري، وڃي عرش جي ڪنگرين مٿان ويه.“

سُر مارئي

داستان پھريون

۱

”اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ؟“ جڏهن ڪن پيوم،
”قالوا بلي“^۲ قلب سين تڏهن ت^۳ چيوم،
تهين وير ڪيوم، وچن^۴ ويڙهيچن سين.

۲

جڏهن ”ڪن فيڪون“^۵ من تڏهانڪون^۶ مارئين.
تون ڪيئن وجهين تن^۷ ڪي، سومرا! شڪون^۸،
هميرن^۹ هڪون^{۱۰}، جاڙا^{۱۱} جسي ڪي پاتيون.

۳

چئي ”ڪن فيڪون“ جڏهن، خلقي روح خدائ،
گڏ جت گذران هئو، جڙا^{۱۲} لڳي تنهن جاء^{۱۳}،
مون تونهين سين^{۱۴} آه، اها ساڃاء^{۱۵}، سپرين^{۱۶}!

۱- ڇا، نه آهيان مان اوهان جو رب؟ (ق-ش، ۷، ۱۷۲) ۲- ”جواب ڏنو: ”هاڻو“ ۳- اتي
(عالم ارواح ۾) ۴- وعده ۵- (جڏهن خدا تعاليٰ ڪنهن ڳاله جو ارادو ڪري ٿو،
تڏهن فقط چوي ٿو ته) ”هيءُ ۽ پوءِ اها ئي پوي“ ۶- تنهن وقت کان وٺي ۷- بدن
۸- ڪليون، بند ۹- اميرن ۱۰- بند، ۱۱- زنجير ۱۲- اڃايو، بي فائده ۱۳- انهيءَ جاءِ (عالم
ارواح) ۱۴- تو سان ئي ۱۵- ڏيڻ، سڃاڻپ ۱۶- اي محبوب! (ڪيت ڏانهن اشارو آهي).

”فِيَكُونُ“^۱ فِدا ڪري^۲، ڪهڙين^۳ سين^۴ ”ڪُن“^۵،
تَعْظِيمًا^۶ تَمامُ ڪري^۷، پوءِ پَٿَريائين^۸ پُون^۹،
مارُو تِئائين^{۱۰} مون^{۱۱}، پينر! ياڳي آيو.

■

نہ ڪا ”ڪُنَ فِيَكُونُ“ هئي، نہ ڪا هُونِگَ نہ هُون،*
سَجَنُ اُنَهيَن سَاعَتَ ۾، پيٽي^۱ ڏَنوسُون،
مُون تَن تَڏهانڪُون، مِلي ملاقات ڪي.

۶

نہ ڪا ”ڪُنَ فِيَكُونُ“ هئي، نہ ڪو لَگَ، لَحْمًا^{۱۱}،
بَنِيو هو نہ بُتَ ۾، اڃا ڪي آدَمَ،
مُون توهين سين سَگَ، اُها ساڃاءِ سَپَرين!

۷

نہ ڪا ”ڪُنَ فِيَكُونُ“ هئي، نہ ڪا مَوَرَتَ ماہَ^{۱۲}،
نہ ڪا سَدِ ثَوَابَ جِي، نہ ڪو غَرَضُ گُناہَ،**
هِيڪائي هِيڪُ هئي، وَحْدَانِيَتَ واہَ^{۱۳}،
لِڪِيائين^{۱۴}، لَطِيفَ چي، اَتِ گُجھاندرَ^{۱۵} ڳاھَ^{۱۶}،
اَڪِين ۽ اَرَواحَ اُها ساڃاءِ، سَپَرين!

۱- پوءِ ٿيندو ۲- قربان ڪري، خيال لاهي ۳- چيائين ۴- ”ٿيءُ پُو“ ۵- عزت يا آڌرڀاءُ لاءِ ۶- (آسمان وغيره) جوڙي راس ڪري ۷- پکيڙيائين ۸- زمين ۹- مون* اڃا ڪي خدا تعاليٰ جهان جي خلق جو ارادو ڪيو هو، نڪي دنيا جو هل هلاچو وجود ۾ آيو هو ۱۰- پاڪر پائي گڏجي، رهاڻ ڪري ۱۱- گوشت، ماس ۱۲- چنڊ ۱۳- اڃا ماڻهو پيدا ڪونه ٿيا هئا جو ثواب يا گناه ڪن ۱۴- ۱۳- واہ جي! خاصي، رڳي، فقط ۱۵- معلوم ڪيائين ۱۶- لڪل مخفي ۱۷- اشارو، پرولي.

قَسَمَتَ قَيْدُ قَوِي، * نَاتَ ڪِيرَ ڇِي هِنَ ڪوٽَ ۾،
آڻِي لَکِي لَوَحَ جِي، * هِنْدَ ڏيڪارِي ۾ هِيءُ،
پَرڇِي ڪِنَ پَنهُوارا رِيءُ، جَانِ، جُسوءَ جِيءُ،
راجا! راضي ٿِيءُ، تَهَ مارُنِ مِلِي مارُئي.

۹

قَسَمَتَ قَيْدِ ڪِياسِ، نَاتَ ڪِيرَ اچي هِنَ ڪوٽَ ۾،
”وَ نَحْنُ اقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ“^۲،
وَطَنِ آن^۳ ويندياسِ،
مارُنِ کي ملندياسِ، ڪوئيون^۴ ڇڏي ڪڏهين.

۱۰

”قَيْدُ الْمَاءِ“ ٿيومِ ***، هِتَ آزانگي^۶ گهاريان،
”هِنَاڪَ جِسْمِي وَالْفَوَادُ لَدَيْكُمْ“^۷، هينئون هِتَ سَندومِ،
قادرُ شَالِ ڪَندومِ، ميڙائو سين مارُئين!

۱۱

”قَيْدُ الْمَاءِ“ ڪَهَنِ^{۷a} جو، سو مُون پاندِ پيو^۸،
جَفَّ الْقَلَمُ بِمَا هُوَ ڪَائِنُ^۹، وَهِي قَلَمُ وَيُو^{۱۰}،
اِي قُضَا ڪَمَ ڪيو، جيئن ٿر مارو، آن مارُئين.

* قسمت هڪ باري بند آهي. ** قسمت ۾ لکيل هئڻ. ۱- ٻڪرار ۲- اسين (خدا) هن (انسان) کي ڪنڌ ۾ رڳ کان به وڌيڪ ويجهو آهيون. (ق-ش ۱۱، ۱۶) ۳- آئون ۴- ڪمر، بنديخانا ۵- قيد الماء اشد من الحديد (داڻي پاڻيءَ جو قيد لوهي ڪوٽ کان به وڌيڪ سخت آهي. عربي چوڻي) *** داڻو پاڻي لکيل اٿم نصيب ۾ هت رهڻ آهي. ۶- اٿانگي، ڏکڻي حال ۾ ۷- منهنجو بدن هت آهي ۽ دل اوهان وٽ آهي (عربي چوڻي) ۷a- چون، سڏين ۸- حاصل ٿيو اٿم ۹- جيڪي ٿيو هو، سو لکي، قلم سڪي ويو (حديث) ÷ خدا وارو تقدير جو قلم لکي وڃي ٻار پيو (جيڪي ٿيڻو هو، سو ٿي ويو).

جَهَرُو "قَيْدُ الْمَاءِ"، تَهَرُو بَنْدُ نَهْ كُو ٻيو،
 "جَفَّ الْقَلَمُ بِمَا هُوَ كَاتِنٌ"، لهي نَهْ تَرَا تِيَاءُ،
 عُمَرَا! تو هَتَاءِ، آجَائِي ۲ ٿِي آجَرِين ۴.

۱۳

رِيءِ اِعرَابِينِ هِتَ، گَهَنگَهَرَا گَهَارُنْ مُون ٿِيو،
 "بَكَتِ الْعَيْنَانِ فِي هَوَاكَّ دَمًا" ۷، ڀُڄَان ۸ ساڻ ڀِرتِ،
 مَن، آكِوَن، تَن تِتَ، جِتي جَنبُ ۹ جِيڏِيَن.

۱۴

هي هِنْدَ، ڀِيڻِيُون هاڻِ، ساڙيان سَڀ ڏِيهِيَن رِي،
 "كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ" ۱، ٿِي جِهڄان ۱۱ جِهانگِين ڪاڻ،
 ڀِرِي ۱۲ ڀَنهنجي ڀاڻ، ڀَسان مُلڪُ مَلِيرَ جو.

وائِي

منهنجو هينئرو سَنگَهَارَن ساري،

هوءُ جي ويجهَا رَهَن وَس ۱۳ ڪي.
 آءُ هَمِيرَا! ۱۴ يَڄُ زَنجِيرَ، هيئن ۱۵ نَه سَگَهان گَهاري،
 هوءُ جي ويجهَا رَهَن وَس ڪي.
 قَلْبُ مُنهنجو ڪوٽَ ۾، گَهائِلُ ٿو گَهاري،
 هوءُ جي ويجهَا رَهَن وَس ڪي.

۱- تر جيترو، ٿورو ۲- تنهن مان ۳- آزادي ۴- ڌنار، ڀڪرار ۵- ڀرڻ ۾ رهندڙ عربن،
 جِهانگِين ۶- حيران، پريشان ۷- "تنهنجي عشق ۾ (منهنجن) ٻنهي اکين رت رنو." (عربي شعر)
 ۸- مارن کي ڀڄان ۹- جنم، ڄم، حياتي ۱۰- سڀڪا شيءِ پنهنجي اصل ڏي
 موٽي ٿي (عربي چوڻي) ۱۱- ڳران ۱۲- ڦري، موٽي ۱۳- جتي مينهن پوڻ ڪري ساوڪ
 هجي ۱۴- امير (عمر) ۱۵- هيئن، هن حال ۾.

الهي عنايتَ سين، شال، کينء^۱ مران کينڪاري^۲،
 هوءَ جي ويجهڙا رهن وس کي.
 وِجان شال وِطنَ ڏي، پَر پِڄاڻِي^۳ پاري،*
 هوءَ جي ويجهڙا رهن وس کي.
 مران شال ملير^۴، گولن^۵ سڀاڻ گڏاري،
 هوءَ جي ويجهڙا رهن وس کي.

داستان پيو

۱

نہ ڪو اير، نہ پير، نہ ڪو اولي آيو،
 مون وٽ آيو ڪوئ ڪو، پاڻڻان^۶ پري پير،
 ڪتابتئون^۷ ڪير، آئي ڏيندم ان جون.

۲

نہ خبر، نہ خواب، نہ ڪو اولي آيو،
 هتي جو هت ڪهين، ڏنو ڪوئ جواب،
 هميرن حساب، ڪه ڄاڻان، ڪيئن ٿيو.**

۳

اولي! ڳولي آئين، ڪو هتي جو هت هير،
 ته ڪنا جي ڪوئن جا، ٿين سرها سير،
 آءُ ته اکين اگهان، جي پاڻڻ^۸ ڏئي پير،
 الله لک، لطيف چي، لاءِ مَر تون اوڀر،
 ڪوئين گهاري ڪير، محلين منجهي مون هيئون.

۱ خوشي مان ۲- ڪيڪاري، خوش خير عافيت ڪري ۳- پيءُ جي، اباڻي * اباڻي ريت
 رسمر نباهي (ستر قائم رکي)، ۴- گولاڙن (ول جو قسم) ۵- چاري، خبر چار آئيندڙ
 ۶- واتهڙو، مسافر ۷- پاڻڻ مان ۸- خط، نياپو. ** اميرن (عمر) منهنجي لاءِ آلاهي
 ڪهڙي ڳالهه رهي آهي. ۹- ڳولائي، ڳوٺ جو ۱۰- هينئر ۱۱- رستا، گس ۱۲- ٿر جو
 ڏکڻ وارو ڀاڱو.

آلا! اوڻي آڻين، جي نياپا نين،
 آئون اين ۱ جي آهيان، توڻي مون نه مڃين.
 مس منهنجي هٿ ۾، ڪاغذ ڪي آڻين.
 لڙڪ نه لکڻ ڏين، ڪريو پون قلم تي.

۵

جي امر ۲ هٿيو آڏ ڪري، سي ڪاغذ لکان ڪيئن،
 واڳيون ۳ جي وصال سين، تنين چاڙهي چيئن ۴
 رٿان راتو ڏينهن، جيئن ان جي وائيءَ ۾ ور گهٽا.*

۶

ٻن وهين ۵ ويڙهجن ڪي، رٿين نه راتو ڏينهن،
 ڪاله پهنوارن لڏيو، مون ڪي چاڙهي چيئن،
 آئون جيئن ڪيئن، جه ان ٿر ۶ وڃي ٿاڻا ۷ ڪيا.

۷

ٿر ٿر اندر ٿاڪ ۸، عمر ماروئڙن جا،
 لاثئون، لطيف چي، مٿان لوڻيءَ لاک،**
 عمر ڪريو آڪ ۹، پهريون ٿي پن چران.***

۸

ٿر ٿر اندر ٿانءُ ۱۰، ونهين ويڙهجن جو،
 سڀ تنهنجو سومرا! ويٺا گنهين ۱۱. نان ۱۲،
 اتي وينديس آنءُ ۱۳، لوڻيءَ لڄ مٽي ڪري.†

۱- انهن ۲- تقدير ۳- ڪيئن ۴- ٻٽل، گڏ ۵- قاهيءَ (ڏاگهه. باه جو مڇ) * مارن جو هڪ ڳاله تي ٽڪاءُ ڪونهي. ۵- شاهوڪارن، آسودن ۶- بريت ۷- مڪار، منزل ۸- لڪائو، منزل، گهر ** مارن مارئيءَ جي فراق ۾ لوڻي تان لاک جو ڳاڙهو رنگ هوندا ۽ پيا ڇت گل (هار سينگار) لاهي ڇڏيا آهن. ۹- امر، حڪم ÷ اي عمر! حڪم ڪر. ته آڏ مال سان پهري (گڏ وڃي) انهن کي پن چاريان. ۱۰- وٺاڻ، منزل ۱۱- وٺڻ، چون (تر) ظالم آهي ۱۲- نالو ۱۳- آئون ÷ عصمت يا پرور قائم رکي.

سَهَسَن سِيبَا ۱ ڪَنجُري، ۲ لوئي ليڙ ۳ ٿيام،
 آبائين جي جي آسري، ڪتي ۴ ڪان ڪيام،
 جا ڏت ۵ ڏڪيام، تنهن جو پرور پڻ ۶ رهائين!

۱۰

سَهَسَن سِيبَا ڪَنجُري، لوئي ليڙون ليڙ،
 واسي ۷ وار، نه ويڙهيان، مر چڱون رهن چيڙ،
 مارو ۸ جي مهاڙ ۹ ريءَ، اندر ناه اڪير،
 ههڙو حال، همير! وٺي شال ويڙه وڃان.

۱۱

سَهَسَن سِيبَا ڪَنجُري، لوئي سين ليڙن،
 ههڙو حال وٺي ڪري، وڃان منجه ٿرن،
 مارو مان چون، ته هئي آسانين ۱ آسري.

۱۲

سِيبَا، سِيبَا ڏي، پوري نينهن، نه ڪچوئي ۱۱،*
 ڪٽيءَ وٽيون ۱۲ ڪٽيون، ستي سيڻي ۱۳ سي،
 مڇو ۱۴ چونم ڪي، لڄايئي ٿر-چاڻيون!

۱- توڙيا- ٽاڪا ۲- گج، چولي ۳- چيهون چيهون ۴- ان جي ڪٽيل لوئي - ٿر جو
 وڇون حصو ۵- پردو، عزت، پٽ ۶- سرهو ڪٽيل وڇو ۷- منجهيل ۸- منهن ۹- اسان
 جي ئي ۱۰- سستائي، گهٽائي * انهنجي لوئي کي توڙيا پئي ڏي، پر مارڻ جي محبت مان
 ترجيتو به گهٽ نٿي ڪري. ۱۲- (واحد: وٽ) ڪٽيون، اندريون اندريون يا ڪٽيون
 ۱۳- اندي ورائي توڙو ڏيئي ۱۴- مٿان.

وائِي

عُمَرَ! اَتُون ويندڙو^۱ پُڄان ڪو،
 جِتي مارو، تتي پاندي،* آلو.
 مٿي ماڙيءَ مارئي، روٺاري ۽ رو،
 جِتي مارو، تتي پاندي، آلو.
 پَنڌان^۲ ڪاريو پهيڙا^۳، ڪي جو اُڀري^۴ چو،
 جِتي مارو، تتي پاندي، آلو.
 ساريو سانبيٺڙن^۵ ڪي، رُوح منهنجو رو،
 جِتي مارو، تتي پاندي، آلو.
 پاندي پهنوارن جو، ڪالھ نه آيو ڪو،
 جِتي مارو، تتي پاندي، آلو.
 راجُ پرتو ربَ ڪي، سُمرا! سَنڌوءَ،
 جِتي مارو، تتي پاندي، آلو.

داستان تيون

۱

پَتولا^۶ پهنواريون، مُور نه بڻي ڪن^۷،
 جُه لاکَ رَتائون لوڻيون، تہ سائينان^۸ سُونهن،
 اُن اِيلاچنئون^۹ اڳري^{۱۰}، بَخملَ بافتن،
 سَڪر^{۱۱} پانڻيان، سُمرا! ڪٿيءَ کان ڪُهبن^{۱۲}،
 جا ڏنيم ڏاڏائڻ، سا لاهيندي لڄ مَران.

۱- واٽ ويندڙ، واتهڙو * جتي مارو آهن، اوڏاهين ڪو وڃڻ وارو آهي؟ ۲- پَنڌان، پَنڌ کان ۳- واتهڙو، مسافر ۴- ڳاٺ کڻي ۵- سانبيٺڙن، محبوب، جن جي سارا ائم ۶- ريشمي ڪپڙا ۷- ڍڪين، پائين، پهرين ۸- شالن کان به وڌيڪ ۹- پُٺاڻي ريشمي ڪپڙا ۱۰- بهتر ۱۱- سرس، بهتر ۱۲- ڪُهبن ڪپڙن.

اَرَمَ ۱ هَدِ مَ اودِيانَ، پَتولا، پَتِرَ چيرَ ۲،
 ٻانڌو ٿا ۳، ٻَنَ ڌيانَ، اَرِغَچَ ۴ ۽ عَبيرو،
 ماروؤ سينَ شَلَ ماڻيانَ، کَٽِيُون جِهَڙِيُون کيرَ،
 اَنڌرَ اَڃَ اُڪيرَ، مون کي پرينءَ پَهَنوارَ جي.

۳

سونَ بَرايرَ سَڳڙا، ماروؤ سَنڊا مُونَ،
 پَتولا پَهَنوارَ کي، عَمَرَا اَڃَ مَ تُون،
 وَرَا ۶ لوڻيءَ جي لُون ۷، ڏاڏَن ۸، ڏينامَ جا.

۴

سونَ بَرايرَ سَڳڙا، لُون لُون بَرايرَ لَڪَ،
 رُپو جنهن رَدَ ڪيو، * ڪوڙ ۸ تِهين کي ڪَڪَ،
 مُون ماروؤ جو مَڪَ ۹، تيلُ نه لائِيان تَنهنجو.

۵

تيلُ نه لائِيان تَنهنجو، مُون ماروؤ جو مَنَ،
 ڪَريان ٻي، نه ڪَن، آهَرَا ۱ اُنَهيَن آهيان.

۶

مُون ماروؤ سينَ لَڌِيُون، لوڻيءَ ۱۱ لائُون،
 سونَ بَرايرَ سَڳڙا، مون کي ٻانهُن ٻَڌائُون،
 عَمَرَ جو آئون، پَتُ ڪيئن پَرهِيان ۱۱، سَوَمَرَا!

۱- اعليٰ آوني ڪپڙا ۲- ريشمي ڪپڙا ۳- پوتيون، چنيون ۴- بافتو، آسماني رنگ جو ڪپڙو ۵- (ح) هڪ خوشبودار مسالو، جيڪو ڪپڙن تي چٽڪارو آهي. ۶- بهتر (دولت، قيمتي) ۷- تنڊ، ڌار، ڏاڳو * جنهن سون ۱۱ رپو، يعني دنياوي اسباب ترڪ ڪيو. ۸- ڪروڙ، ڪروڙي، ويهه (Scoire) ڪروڙ، تمام گهڻا ۹- مڱي وقت مڪيل تيل ۱۰- آڌار، اميد ۱۱- پهريان، اوڍيان، ڍڪيان.

پَتَ نہ پَرهِيان، سُوَمرا! جانڪيٽان^۱ جيان،
 آئون ڪيئن لوئي لاهيان، ڪارڻِ پڻ ڏينهان،
 جانسين ٿي جيان، ڪانڌِ نہ ڪنڊيس ڪو ٻيو.

۸

جَن ڪَرايَن ڪَچَ^۲ جا، وَرَ^۳ ساهيڙيون سي،
 اُتَ^۴ اُڪنڊي آهيان، منهن ماروؤ جي،
 پَڪَن سين نہ پاڙيان، هَنڌَ هتي جا هي،^۴
 آهلَه آباڻن ڪي، مَري شالَ ملهائيان.*

۹

ڪَرايَن ڪَروڙَ جا، چُوڙا ڪُوڙا جَن،
 سو مَرڪَ ماروئڙن، جِئان لوڪَ لَچَ ٿِي.**

۱۰

ڪارا^۶ ڪَرايَن مَ، سونُ آسان ڪي سوؤ^۷،
 وَرَ^۸ جيڏين سين جُوعَ^۹، فاقو^{۱۰} فَرَحَتَ پيائيان.

۱۱

ايءَ نہ مارن ريت، جيئن سيڻ^{۱۱} مَتائين سونَ تي،
 اچي عَمَر ڪوٽَ مَ، ڪَنڊيس ڪانَ ڪَريت^{۱۲}،
 پَڪَن جي پَريتَ، ماڙيءَ سين نہ مَتِيان.

۱- چينيستانين ڪم ۲- شيشي جا ڪوڙا چوڙا ۳- بهتر ۴- انت، نهايت، بلڪل، تمام
 ۵- ماڻهو، پاڻي *ستروڃاڻڻ جي عيوض هتي مري، شل آباڻي آڪھ (خاندان) جو
 منهن مٿي ڪريان، + جن شين استعمال ڪرڻ سان ٻين کي لڄ اچي، سي مارو فخر سان
 استعمال ڪن ٿا. ۶- ڪاري رنگ جا ڪپڙا ۷- ڏک، ماتم ۸- بهتر ۹- بک، لنگهڻ
 ۱۰- بک، پينگ ۱۱- ماتم، عزيز، محبوب ۱۲- (ڪُ+ريت) بچڙي رسم، ڪپر.

عَمَرَا اِچا ڪَپڙا، ڪاٿيارِيُون^۱ ڪيئن ڪن،
جَنين جا ٿَرَن مَ، وَرَ^۲ ٿا ويٺَ^۳ سَهَن،
هُوءِ جي حق پُڄَن^۴، سي ڪيئن سَتِيُون سُوَمرا،
۱۳

اُئون ڪيئن سَوَڙپين سُمهان، مُون وَرَ گهاري وَلَ،
ڪَٽيريءَ تان ڪِلَ، عَمَرَ ڪِج مَ اِيهَڙي^۵،
۱۴

اُئون ڪيئن سَوَڙپين سُمهان، مُون وَرَ گهاري سَچَ،
وَڙَ اِيائَن سِين اُجَ، سَڪو^۶ شَرَبَتُ تنهنجو سُوَمرا!
۱۵

وَڙَ سِي وَطَنَ چاٿِيُون، صَحرا^۸ سَتَر^۹ جَن،
گولا ٿا^{۱۰}، ڳِڙِيُون^{۱۱}، اوچَن^{۱۲} اَبائَن،
ويڙهيا گُهَمَن وَلِين^{۱۳}، جهانگي مَنجِه جَهَنگَن،
مُون کي ماروئَن، سَچَ ڳٽائي سِيحَ مَ،*
۱۶

پَلَر^{۱۴} پيشَ، اوچَن اُنَ، جَن جا پير مَٿي پَتَ پاڪَ،**
وَهَن^{۱۵} وَراڪَن^{۱۶} مَ، اُنَ جي آجوڪي^{۱۷} اوطاقَ،
پاڻ نَه پَسَن پاڻ کي^x، ويچارا بيباڪ^{۱۸}،
عَمَرَا اووِ نَه عاقِ^{۱۹}، ڏُڪيا^{۲۰} جِمَ ڏُڪوئين!

۱- ڪاڻ يا عذاب يا عيب واريون، مھڻي ھاب ۲- مڙس، پٿار ۳- مھڻا ۴- مڙس سان بي وفا ٿيڻ
۵- ولھ ۾، ٿڌ ۾ ۵a- اھڙي ۶- بھتر ۷- ڪڏ ۾ پوي ۸- پھڻ ۹- پردو، پناه ۱۰- ول جو قسم
۱۱- وڻ جو قسم ۱۲- ڪپڙو، ڍڪ، پناه ۱۳- ولين سان * شاديءَ رات سچ ڏاج ۾ ڏني. ۱۴-
مينهن جو پاڻي ** جيڪي پير اگهاڙا ڪيو پئن تي پيا هلن. ۱۵- وهڻ جي جاءِ، گهر ۱۶- ويڙه،
وڻن جي جهنگلن ۱۷- جوکي يا خطري کان خالي، سلامتي واري x منجهن خودي ۽ خود غرضي
بنه ڪانهي. ۱۸- بي دٻاءُ، بي ڦڪرا، اليلا ۱۹- بي چيا، نافرمانيدار، نثر ۲۰- مظلوم.

کارا کَبَرُ ڏيھ ۾، ٻيا واريءَ مَنجھ وٽان،
 سائين کي، سَيدُ چي، پَريو ڏين پاڻ^۱،
 عُمَر! اِيءَ اُمان^۲ ثابت^۳ رَکج، سُمرا!

۱۸

جا عُمَر! تو مَل ۴ عَيدَ، ساسان^۵ سوئ^۶ ورتي^۷ سُمرا!
 ويٺي، ويچارن وسري، خوشي ۽ خريدَ،
 سِڪڻ ڪيا شَهِيدَ، مارو جي مَلير جا.

۱۹

منهنجو تُوَر^۸ تَلن^۹ ۾، چيها^{۱۰} ٿو چاري،
 ڍاڻي^{۱۱} ڍٽ ڌاري، آهيم اُني^{۱۲} مينهڙي^{۱۳}.

۲۰

منهنجو تُوَر تَلن ۾، آئون هِت بَندياڻي^{۱۴}،
 مون ڏاڏاڻي ڏيھ ۾، ڦرھ^{۱۵} ۽ لاڻي^{۱۶}،
 ڪنڊيس رهاڻي^{۱۷}، مارو ۽ پاس مَلير ۾.

۲۱

حَقاڻو^{۱۸} هِت ٿيو، آئون هِت بَندياڻي^{۱۹}،
 ساري ساڏوهين^{۲۰} کي، ڪوئين^{۲۱} ڪوماڻي،
 لڳين لوھ^{۲۲}، لطيف چي، وينيس وساڻي^{۲۳}،
 منڏ مارو ۽ جي نَ لھي، ڪپت^{۲۴} ڪجاڻي^{۲۵}،
 سمن^{۲۶} سچاڻي^{۲۷}، اُتي آهيم اُن سين.

۱- پيالا، وٽيون ۲- امانت ۳- سلامت ۴- وٽ، لاءِ ۵- اسان ۶- ماتر ۷- ورتائي، استعمال ڪئي، ملهائي ۸- جيئو، سرتو، محبوب ۹- هيٺاهين زمين، ڍوري، تراڻي ۱۰- گاه جو قسم ۱۱- ڍاڻي، وارو، وعده ۱۲- وسڻي ۱۳- مينهن ۱۴- اِن جو قسم ۱۵- ٻوٽي جو قسم ۱۶- رهاڻ، محفل ۱۷- مڙس ۱۸- مٺي چار جو وٺ ۱۹- بنديخاني ۲۰- زنجيرن پٺي ۲۱- اُجهائڻ، ڪڪ، پریشان ۲۲- جهوري، ڳارو ۲۳- اندر جو ۲۴- پریشاني ۲۵- وعده، انجام ۲۶- سچائي.

وائپي

لوئيءَ ۾ لاٿون، مون ماروءَ سين لڌيون،
 سونَ برابرِ سڳڙا، پٺانهن ٻڌائون،
 مون ماروءَ سين لڌيون.

سو ڪيئن پٽ پڙهيان^۱، سؤمرا! گهوريو عمر جو آئون،*
 مون ماروءَ سين لڌيون.

ڪاڇ ڪٽيرن سڦرو^۲، سڳڙ^۳ ۽ سائون^۴،
 مون ماروءَ سين لڌيون.

سا ڪيئن ڪائي ڪارڪون، جنهن کي ڏونرا ڏيڄ ڏنائون،
 مون ماروءَ سين لڌيون.

ڪهه^۵، مانڌاڻيون^۶، مڪڻي^۷، قوت جڻين جو سائون،
 مون ماروءَ سين لڌيون.

عمر تي^۸ جو ر^۹ ڪري، جيلانن راج آگاهون^{۱۰}،
 مون ماروءَ سين لڌيون.

۱- پهريان؛ اوڀان * عمر جو پٽ گهورڻو! آئون انکي ڪيئن پهرينديس^۲- سڦرو، سڦل،
 فائدي وارو، لائق^۳- ڪنڀيءَ جي وڻ جون سڳريون^۴- ان جو قسم^۵- ڏاج، پاڻو،
 ورڻو^۶- گاه جو قسم^۷- گاه جو قسم^۸- گاه جو قسم^۹- تنهن ڪري^{۱۰}- زور،
 زبردستي، ڏاڍائي^{۱۰}- اڳيرو، پري.

داستان چوٿون

.۱

ميندا^۱ ڌوءَ نه مارئي، پيس پهنواريون چٽ،*
 راج رٿاري، هنجون هاري، هيءَ هتي جي هٿ،
 آهس پاڻر پار جو، ڪڇڻ ۽ ڪپٽ،
 وينگس^۲ ويڙچڻ ريءَ، مس سٺي ڪا مٽ،
 سومرا! سٺ، ڪر، ته ڪوٽان^۳ ڪري.

۲

ميندا ڌوءَ نه مارئي، آهس من ملير،
 ڪڍي ته ڪاڻ لهي، هتان هيءَ همير،
 ڪاڻر پين ڪير،** جي امانت ات وڃي.

۳

ميندا ڌوءَ نه مارئي، نه ڪلي، نه ڪاءِ،
 عمر جي انصاف جا، ويٺي واسا^۴ ڳاءِ،***
 هيءَ جا ڪيئي هاءِ، سا مهندان^۵ اينديئي منهن ۾.

۴

ميندا ڌوءَ نه مارئي، ٿيس ڪڙنون^۶ وار،
 ستيءَ سيئي ساريا، جي پاڻر جا پهنوار،
 عمر انهن^۷ ڌار، مور وهي مارپين.

۱- وارن جون چڱون * پهناريون ياد پونس ٿيون. ۲- وينگس، وينجهر (سياڻي، عقل واري) ۳- ڪوٽ مان، بند مان ** ٿر جا ماڻهو ڪير پين، يعني خوشيون ڪن. ۴- ڳڻتيون، فڪر *** مارئي دل ۾ پئي ڳڻتيون پڄائي ته "الاهجي، عمر مون سان انصاف ڪندو يا نه". ۵- هاڻوڪا ۶- اڳيان ۷- هي جو مونسان ويل وهايو اٿئي، تنهن جو قيامت ڏينهن حساب ڏيڻو پوندو ۷- ڳڻتيون ڳوڙها ۸- انهن کان.

ميندا دوءِ نه مارئي، محلين مارنشان^۱ دار،
پايو مپڻ ملير ري، منڌ نه ويڙهي وار،
جا هتي- جن هار^۲، سا ڪين وهندي ڪوٽ^۳ م.

۶

ميندا دوءِ نه مارئي، ڪونهي ان اوجاهه^۴،
عمر جي انصاف جو، پيس ڪن پڙاءِ،
ويني چو، ”الله، مون تي مٽ نه موٽيا“

۷

محلين ماندي^۵ مارئي، ڏليم منهن ملور،
اٿيا^۶ سڻيا نه ڪري، سونهن وڃايس سور،
پيس لوھ، لطيف چي، لٿس ڪوڏ ڪپور^۷،
چت جنين جا چور^۸ سي مڪي، مرڪ^۹ نه ڪنڊيون.

۸

ڪريو مهاڙ^{۱۱} ملير ڏي، روءِ آبي چو،
”سهج^{۱۲} سوري پائيان، سومرا سندوءِ،
”ملڪ ماروءِ جي آهيان، جور^{۱۳} نه ٿيان جو،
سو قلب^{۱۴} ڪوٽ نه هو، جو هتي- جن هٿ ڪيو.“

۱- مارن کان ۲- (۱) هتي جي، هتي واري ۲- هتي جي ماڻهن جي آڌار يا آسري تي
۳- وڻي، پسند ۴- بيقرار، پریشان ۵- ملول، پریشان ۶- اٿيا وار، ۷- لاڏ، خوشي
۸- ڪافور، سرهاڻ ۹- پرزا پرزا ۱۰- خوشيون، لاڏ ڪوڏ ۱۱- منهن ۱۲- سک سهنج
۱۳- زوريءَ ۱۴- دل.

ڪَريو مُهاڙِ مَلِيَرِ ڏي، اُڀيائي آهي،
جا مٿي ڏنيسِ مارئين، سا لوڻي نہ لاهي،
سُومرا! ساھي^۱ سَتِيءَ وَجھِ مَرِ سَنگھروُن^۲.
۱۰

ڪِيم مُهاڙِ مَلِيَرِ ڏي، مٿي ڪوٽَ چڙهي،
نَتُ نہاري ڏيہَ ڏي، ڳوڙها پيمَ ڳڙي،
نِگي^۳ ڪُوكَ قَلبَ مان، مَنجھان رُوحَ رَڙي^۴،
ويڙيچن وري، ڪَرَه نہ لڏي ڪڏھين!
۱۱

جي ڪَر لڏائون، تہ بنديءَ بندُ نہ ساريو،
ماروڙنِ آئون، جيڪسِ^۵ ويسِ وسري!
۱۲

بَندي پيا قَرار، آسِين لوچُون^۶ لوھَ مَر،
مٿي تَن تَرار، سدا سَانيستَرنِ^۷ جي.
۱۳

لِنگڙياري^۸ لوءُ^۹ مَر، جَنِين لئي تِياسِ،
تَنِين تَر جيترو، پَلڪُ نہ پُڇيَاسِ،
جَھروڪَن^{۱۰} جَھوريو هِنِيُون، ڪوئِينِ آئون ڪُنِياسِ،
مارُن مَوڻجھِ مِياسِ،* ناٽَ ماڙِينِ مارِيَسِ ڪِينَ ڪِي.

۱- چڪي ٿاڻي ۲- زنجيرون ۳- نڪتي ۴- رڙ ۵- خبر، پرگهور ۶- شايد، مڃاڻ ۷- پيا
قيدي ۸- ڳوليون، بيقرار ۹- جن جي سارا ائم (محبوب) ۱۰- ٽڳڙي پوش، قاتل ڪپڙن
واري ۱۱- لوڪ يا جهان مَر ۱۲- ڪٽهڙو، بالڪني، ماڙي * مارن جي ڳڻتيءَ مَر فنا
ٿيس.

ماڙين ماريس ڪين ڪي، ميس مارن لاءِ،
ڪر لهندا ڪڏهين، منهنجي آڇي ماءُ^۱
سانپيڙن سڌاءِ، ويٺو واجه وجهي هنيون.

۱۵

ويٺو واجه وجهي هنيون، پر ۾ پهنوارن،
آت^۲ اڪندي آهيان، پاڻر ۽ پرين،
ڪريان بي نه ڪن، وينديس وطن سامهين.

۱۶

وينديس وطن سامهين، ملير منهنجو ماڳ،
ڏٺ^۳ چونڊينديس ڏيه ۾، ساڻ سرتين ساڳ^۴،
ته مون سنئون سپاڳ، جي ويجهي ٿيان ور ڪي.

۱۷

جي ويجهي ٿيان ور ڪي، ته سپاڳومر^۵ سنئون،
نت نت^۶ آه نئون، مون ڪي پسڻ پهنوارن جو.

۱۸

اٿون ڪيئن ڇڏيان، سومرا! تن پهنوارن پڇار،
جڙ^۷ جنين جي جان ۾، لڳي ريءَ لهار،
ميخون محبت سنڊيون، هينڙي منجه هزار،
پکا ۽ پهنوار، ڏني مون ڏينهن ٿيا.

۱- اي ماءُ! ۲- انت، نهايت، تمام گهڻو. ۳- جهنگلي گاه جو ان ۴- پاڇي، ترڪاري
۵- منهنجو سپاڳ ۶- هر هر، وري وري ۷- ميخ.

وائِي

مُون مَرِ گَسِيجاھ^۱، مُون مَرِ کُٽِيجاھ^۲ لوئي، مِيان عُمَرَا
 ساڻ پُلاھ نَه پاڙيان^۳، سُونهين دُونَرِنِ دُوئي،
 مِيان عُمَرَا مُون مَرِ گَسِيجاھ.
 ڪانڊُ نَه ڪَنڊِيَسِ ڪو پيو، مُون وَرَ مارُو سوئي،
 مِيان عُمَرَا مُون مَرِ گَسِيجاھ.
 ڪوئ سِي طَعَامَ تَنِ جاءِ. وَرَ سا دُونَرِنِ دُوئي،
 مِيان عُمَرَا مُون مَرِ گَسِيجاھ.
 جهانگي جو جَهَنگَنِ جو، سِيڻُ ڪَمِيڻِي سوئي،
 مِيان عُمَرَا مُون مَرِ گَسِيجاھ.

داستان پنجون

۱

سُونهن وِجايَمِ، سُوَمرا مارُون مَسَ مَچِيَنِ،*
 دُنْگا^۴ ڏاڏِي پوَتِيَنِ، ڪَنِ ڏِئا، ڪي ڏِينِ،
 جي مانَ لوھ لاهِيَنِ، تَه ڪوئَن مَرِ ڪِيَن هُئاَن.

۲

سُونهن وِجايَمِ، سُوَمرا، مِيرو مُنهن ٿِيومِ،
 وِجَنُ تَتِ پِيومِ، جِتِ هَلُ ناهِ حُسَنَ ري.

۱- ڪسائين ۲- ڪٽجائين ۳- برابر سمجھان * مارو ماڻهو مون کي سونهن (عصمت) کان
 سواءِ مشڪل قبول ڪندا. ۴- طعنا، ميهڻا ۵- منهنجا.

سونهن وِچايمِ سَومرا! سِڪِرا جِهَڙي سُونهن،
دِل ۾ دُکِي دُونهن، منهنجو مُنهن مِيرو ٿيو.

۴

سونهن وِچايمِ سَومرا! هِتي اچي هاڻ،
ڪيئن لَهَنديَم ڪاڻ، حُسنُ مون هِت ويو!

۵

سونهن وِچايمِ سَومرا! ڪيانهن وِيم ڪمال،
وِجا ڪيئن وطن ڏي، هِڙو وِئي حال،
جي مان ڏين جَمال،* تَه پَسان منهن پَهوار جو.

۶

سونهن وِچايمِ سَومرا! وَطَن وِجان ڪيئن؟
حُسنَ ڌاران هِڻن، پَسان ڪيئن پَهوار ڪي.

۷

سونهن وِچايمِ سَومرا! پَسان ڪيئن پَهوار،
دَڙي^۲ جا دَڙار^۳، تنهن^۴ رِيءَ رُو^۵ رُچڻ^۶ ناھِ ڪو.**

۸

سونهن وِچايمِ سَومرا! عُمرا ٿيس اَسير^۷،
مارو مَنجھ مَلير، مون سين هِت هِڻن ٿيو.

۱- لعل * جيڪڏهن منهنجو جمال مون کي ورائي ڏين. ۲- چونڊي ۳- ڌار، ڌار، ڌار. ڌار
۴- تنهن کي (مارئيءَ کي) ۵- (سهڻي) منهن ۶- فرحت، خوشي ** جنهن ڌار (ڪيت
سين) چونڊيو آهي، تنهن کي سهڻي منهن (نيڪ اعمالن) کان سواءِ خوشي حاصل ڪان
ٿيندي. ۷- بندياڻي.

سُونَهَنَ وَجَايَمِرَ سُوَمَرَا، تِينَدِيسَ كِيئنَ قَبُولُ،
ڪونهي سَهڳا^۱ نه سُولُ^۲، پوچي مُنهن پَهَنوَارَ سين.

۱۰

تَنَ مُنهنَ موچارا مارُئينَ، * مليرُ^۳ جَنِينَ ماڳُ، **
ناقصَ نوازي گهڻا، سَندو تَنَ سِياڳُ، ***
اڳڻُ مُونَ اِياڳُ، حُسنُ تي^۴ هِيئنَ ٿيو! +

۱۱

ڪونهي قَادِرُ، ڪو ٻيو، انهن جو اِياڳُ، ÷
”قُلْ لَنْ يُصَيِّبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ“ ايءُ مَعْدِرَتِ^۵ ماڳُ،
سِيوئي سِياڳُ، مارُئيءَ مُساوي^۶ ٿيو.

واٽي

مَنجِهَ رَهي مَليرَ، هاري! مُونَ ڪوهُ ڪيو.
مُونَ هَتان، منهنجا دُئي، سَهسينَ ٿيا صَغِيرَ،
هاري! مُونَ ڪوهُ ڪيو؟
پڪي مَنجِهَ پَهَنوَارَ جي، ڪوڙپين ڪيمِ ڪَپِيرَ،
هاري! مُونَ ڪوهُ ڪيو؟

۱- سهاڳ ۲- فرحت، مڙو ۳- ڪوچهي، ڦڏي * انهن مارن جا منهن موچارا آهن (نور الاهي سا پيا چمڪن). ۴- ملير، وطن (عالم ارواح) ** جن مرڻ کان اڳي مري عالم ارواح وڃي وسايو آهي. *** اهو هنن جو سڀاڳ آهي جو هو عيبدارن جا عيب ڏکي، انهن تي مهربانيون ٿا ڪن. ۴a- تنهنڪري + منهنجي قسمت ۾ ئي ڪا اوڻائي آهي جو منهنجي سونهن هن ريت برباد ٿي وڃي. ÷ الله کان سواءِ ٻي ڪنهن کي طاقت نه آهي. اياڳ ٻه سندس طرفان ٿيو آهي. ۵- چو ته ڪا به مصيبت اسان کي نه رسندي، سواءِ انهيءَ جي جا خدا اسان جي حق ۾ لکي آهي (ق- ۹، ۵۱) ۶- عذرو اهوئي عذر جو رستو آهي. ۷- هڪجهڙو، برابر ۸- ننڍا (گناه) ۹- وڏا (گناه).

پُٿرو^۱ لاهي^۲ مہ پاچھ^۳ جو، مون تان مينهنجا پير،
 هاري! مون ڪوھ ڪيو؟
 تڏيون وٺيون ٿرن^۴ ۾، ڪوڙپن ڪرڙ، ڪرير^۵،
 هاري! مون ڪوھ ڪيو؟

داستان چھون

۱

جھڙي آيس جيئن، جي تھڙي وڃان تن ڏي،
 تہ لائيءَ^۶ جا، لطيف^۷ چي، ڪر^۸ مندنہ انا^۹ مينهن،
 ماڙيءَ لڳم^{۱۰} ميهڻو^{۱۱}، سڀ جماندر^{۱۲} سينءَ^{۱۳}،
 ٿيس^{۱۴} ڪاٿياري ڪانڌ جي، هتي اچي هيئن،
 ڪنڌ ڪنڌيس^{۱۵} ڪيئن، منہ^{۱۶} ماروڙن جي.

۲

جھڙي آيس جيئن، جي تھڙي ملان تن ڪي،
 ڦران، ڦر چاريان، هنيون چڙيم هيئن،
 وڃان ڪيئن وطن ڏي، ڪاڻ لهنديمر ڪيئن؟
 مندائتي مينهن سونهان سرتين وچ ۾.

۳

هڪ جيئن تہ ڄاياس، ٻيو ڄايندي هي مران،
 گھنگھرا^{۱۷} گھڻو ٿياس، ڇاپي، ماروڙن کي!

۱- ڦرو، منڊيءَ جي ٽڪ، مهر ۲- جهنگلي ٻوٽو ۳- گاڙهاڻ (خوشي) ۴- جيڪر

۵- مندن، موسمن ۶- وٺا ۷- مھڻ، ٽوڪ، طعنو ۸- چمار، زندگي، حياتي ۹- تائين

۱۰- چٽو، اڱڻ ۱۱- ڪيئن ۱۲- پريشاني، جنجال

۴

هِيءُ مُنْهُنْ ڏيئي پَن، تُون وَهُ ڪاڻي نَه مَرِين؟*
 تان جِي مَلِيرَ-جائِيُون، تو سِين سَگُ نَه ڪَن،
 تُون ڪيئن مَنجھان تَن، پاڻ ڪوئاڀين مارئي.

۵

عُمَرَ پَن جِيوَا، ڪوئ منهنجو سَومَرَا،
 جا پَر نه پَهَنوَارَن جِي، مُون سِين تِيئن ٿِيو،
 وئي مُنهن ڪِهوَ، وِجان وَطَن سَاْمُهين.

۶

مَ سَپَنِي^۳ مارئي، مُمِي، مَ چاڻي،
 جنهن اُچي عمر ڪوٽ ۾، لوئي لڄاڻي،
 جا سانگيَن سِيڏائي، سا ڪين مَرڪي مارپين.

۷

بِالله^۴ آهيان بَنَد ۾، ڌٽان ٿِي ڏَپَرَه،
 ويڻ وراڻي ناه ڪا، ** سَومرو سَپَرَا،
 ميان! مِهَرِبان ڪَرِين، اِلاهي! عُمَرَ،
 ويڙهه^۶ پَسان سو وَر، جيڏانهن عالمَ آسَرو.

* پاڻ کي عتاب ڏيندي خطاب ٿي ڪري ته ”هيءُ منهن، جو تو کي آڏو آيو آهي، سو ڪڏ ۾ وجهي، زهر کائي، پاڻ کي پورو چوڻي ڪري ڇڏيو؟“ ۱- جيئن، حياتي ۲- ڪهڙو ۳- پيدا ٿي، ساماني ۴- الله جو قسم ۵- اچي لوئي ** ڪڇڻ جي مجال تي ڪانهي ۶- سگهارو، زبردست. ۶a- ويڙهي (۾)، گهر (۾)، وطن (۾)

آلا! ائين مَ هوءَ، پوءِ جيئن آءُ مَ رانَ بَندَ مَ،
جُسو زَنجِيرِنَ مَ، راتو ڏيٽهان روءِ،
پهريَن وِجانَ لوءِ^۱، مَرُ پُجَنِمَ^{۱a} ڏينھڙا! *

۹

آئون بَندَ مَ، ڪَ ڪي^{۱b} پيسَ بَندَ؟ **
مُونهين^۲ لڳو ميهڙو، *** ڪَ مونِهينَ ڪَڙو^۲ ڪَندَ؟
مَ رانَ جِي هِنَ هَندَ، تَه نِجَاهُ^۴ مَٺُ^۳ مَليِرَ ڏي.

۱۰

واجهائي وَطَنَ ڪي، ساري ڏيان ساھ،
بُتُ منهنجو بَندَ مَ، قَيِدَ مَ ڪَريجَاهُ^۶،
پَر ڏيهائي پرينَ رِي، ڌارَ مَ ڌريجَاهُ،
تڏي وَسائجُ تَرَنَ جِي، مَٽِي مَٽِيءَ مَٽَاهُ^۷،
جِي پويون تِي پَسَاهُ، تَه نِجَاهُ مَرُھ مَليِرَ ڏي.

۱۱

واجهائي وَطَنَ ڪي، ساري ڏيان ساھ،
هِيءُ سِرُ سَنائيھُ^۸ سامُھون، منهنجو نِجَ مِيان!
مُقَامِياڻي^۹ مارُئين، وِجي تَرِ تَڙيان،
مِيائي جِيان، جِي وِجي مَرُھ مَليِرَ ڏي.

۱- لوڪ، ملڪ ۱a- پورا ٿيڻ ۱b- ڪَ ڪئي، ڇا ڪَيم؟ ڪهڙي عمل جي نتيجي ۾؟ * پوءِ
پلي مَ رانَ ** آءُ ڪهڙي ڏوھ ڪري قيد ڪئي وئي آهيان يا ڪنهن مون کي زوريءَ قيد ڪيو آهي؟
۲- مون کي ئي ۳- زنجير *** مون کي ئي مھڙو لڳو آهي (گچيءَ ۾ گھٽ پيو آهي) يا ٻين جون ٻڙون
جهڙيون نياڳيون آهن. ۴- نجانين، ڪٿي وڃجائين ۵- ميت، لاش ۶- ڪڇائين ۷- مٿان
۸- ساڻيھ، وطن ۹- هڪ ئي مقام ۾ پوريل ٻن نئين سر حياتي ملير.

۱۲

واجهائي وَطَنَ ڪي، آئون جي هِت مياس،
 گوراً منهنجي سومرا! ڪڇ پهنوارن پاس،
 ڏج ڏاڏائي ڏيهَ جي، منجهان ولڙين واس^۳،
 مياڻي جياس، جي وڃي مڙهَ مليرَ ڏي.

۱۳

ڳچيءَ ڳانا^۴ لوھ ڄام، زير يون^۵ ۽ زنجير،
 پيڪڙا^۶ پيرن ۾، ڪوٺين اندر ڪير،
 چاري^۷ چوگانن^۸ ۾، واھيت^۹ ڪن وزير،
 چن^{۱۰} نہ چڄي^{۱۱} آھيان، * اھڙيءَ سٺ سريءَ **
 مارو ڄام ملير، پڇج ڪي پهنوار ڪي.

۱۴

چن نہ چڄي هيٺ، ڪڇن^{۱۲} آھيان ڪوٽ ۾،
 لوئيءَ سين، لطيف چي، پيڙيو ٻڌان پيٽ^{۱۳}،
 سرھيون سي سرتيون، وطن جنين ويٺ^{۱۴}،
 اُت سڄي اُن سسن^{۱۵} جي، هِت رچائين^{۱۶} رپٽ^{۱۷}،
 ماڻيان شال ملير ۾، مدائتي ميٺ^{۱۸}،
 ڏيهياھ^{۱۹}! ڪڇاھ ڏيٺ^{۲۰}، ڪا مدت^{۲۱} مون سين ماڙين.

۱- قبر ۲- ولين ۳- واس ڌوپ ۴- ڪڙو، گٽ ف- پيڙي، پيرن جون ڪڙيون ۵- پيرن جون ڪڙيون ۶- پيرن جون ڪڙيون ۷- جاسوس، پهريدار ۸- چوڪنڊون، اڱڻ ۹- واهپو، چوڪسي ۱۰- خوشيءَ سان. ۱۱- ڇت يا چٽي ۾، ڪوٺي * آءُ رضا خوشيءَ سان ڪوٺيءَ ۾ ڪان وٺي آهيان. ** بدن اهڙي طرح (زنجير ۾) جڪڙيو پيو آهي. ۱۲- (ڪڇن) = بنا مرضيءَ، لاچار ۱۳- ڪمر، چيلهه ۱۴- وهڪ، گهر (پاٽاري) ۱۵- گهٽين ۱۶- ريلين، رڌن جي ۱۷- رد جا وڏا وار (اُن) ۱۸- مٿاڻ ۱۹- اي ڏيهي! اي هوطنو! ۲۰- ملاقات ۲۱- مدد.

چَن نَ چَچي آهيان، ڪُچَن ۾ ڪوٽَن،
ايندي^۱ پييمر اُبتا، پيڪڙا پيرَن،
هٿڙيون^۲ هٿَن، چنگهون ٻانهون ڪاڻ ۾!

۱۶

هٿين هٿڪڙول، هيٺڙي پيمر هُن جا،
سانگي ساريم، سؤمرا! ڏيئي پاسي ڍول،
ٻاٻائڻ سين ٻول، ڪيمر نَ ڪوٽ ويهڻ جا.

۱۷

زيرين ٻيڙين لوھ ۾، ڳٽن^۳ ڪيس ڳاھ^۴،
سُونڪي^۵ سندي سؤمري، هڏن جاڙهيم ماھ^۶،
سرتيون! دُعا ڪجاءُ تہ پرم پاروڙيءَ^۷ رهي.

۱۸

پرم پاروڙيءَ رهي، جنهن ۾ اچي اُن،
تہ پڻ ويٺي ونڊيان^۸، توڙي پوتسِ تَن^۹،
غافل رکُ غريب ڪي، عمر! منجه اَمَن،
سرتين ساڻ سَمَن^{۱۰}، آھم اُئي مينهڙي.*

۱۹

آھم اُئي مينهڙي، سَمَن سرتين ساڻ،
ڪنهن پَر لاهيان ڪاڻ، وڃي ويڙيچن سين.

۱- ايندي ئي، اچڻ شرط ۲- هٿڪڙيون ۳- ڦاسين، طوقن ۴- چورن اُتو، ڪُتو
۵- فڪر، ڳڻتيءَ، ڊپ ۶- ماس، گوشت ۷- اوني اچي لوئي ۸- تتان، رفو ڪريان
۹- سوراخ، تنگ ۱۰- وعدو، انجام، ڍائي * ساهيلين سان مينهن وٺي ڍائي ٻڏي اٿم.

وائبي

عُمَرَا آئُون مَرِي، تان نَه چَدِينْدِي، لَو!
 مِئِي ماروئَرَن جِي.
 مِينَهَن اُئي^۱ مارئِن، لالَن ساڻ لَدِينْدِي،
 مِئِي ماروئَرَن جِي.
 سِرِي^۲ منهنجي، سُوَمَرَا تَرَن كِن تَكِينْدِي^۳،
 مِئِي ماروئَرَن جِي.
 هَمِيرَاڻا هَتَرَا، مِهَرِي^۴ كِن مَچِينْدِي،
 مِئِي ماروئَرَن جِي.

داستان ستون

۱

پَهَنوَارَن پاڻوهِيوه، وَرِيَا واهوندا^۱،
 سَارِيَمَ سِيئَ، سِيئُ چِي، گاڏِيلِيُون^۲ گُوندا^۳،
 يِئَن يِر هوندا، يُمگا^۴ يِر^۵ يِتَار جا.

۱- مينهن وئي ۲- سسي، ڪتولو، جنازو ۳- ٽڪائيندي ۴- زال (مارئي) ۵- مشڪيو،
 ۶- ڪليو ۷- بهار جون هوائون ۸- چڙائي مال جي اڇ وڇ جو رستو، گس ۹- ننڍن ڦرن کي
 رات جو مَرَن کان بچائڻ لاءِ جايون، واڙا ۹- پونگا، جهوپڙيون ۱۰- سگهاري، موچاري.

پَنهُوارَنِ پاڻوهِيو، ڪِي وَسَ واهوندين، *
 لَتُو سِيءُ، لَطِيفُ چِي، بَدُو قُٺُ ۱ قَرَن، **
 اوءِ تَا ڪورَن ۲ ڪُونَرِي ۳، سَرَتِيُون ۴! مَتان سَسَن ۴،
 عُمَرَا اُن اڳُونَدَرِي ۵، پاسِي ڪانَد ڪَتَن، ***
 پاڻُ ۶ ڏنيُون پُنيُون ۷، نَندين نوراپن ۸، +
 ڪاڻز ڪَتِيُون خاصِيُون، اوچِيُون اَتِ اُجَتِ،
 ڪَڍِيُو پِيٺُ ۹ ڪَهَن، x "مَلِيرِ گُهرجي مارُئي" ۱۰

۳

پَنهُوارَنِ پاڻوهِيو، ڪِي واهوندين وَسَ،
 عُمَرَا اُنِهِن ڏِيهَ ڄام ڏَوَتِيَن ۱ ڏَنَم ڏَسَ،
 وَلِيُون، وَٺُ ڦَلارِيا ۱۱، لَلُرَا ۱۲ نَگِيُو ۱۳ لَسَ ۱۴،
 آئِيُو وَجَهَن آهَرِن، سَندا تُوَهَن ۱۵ تَسَ ۱۶،
 مِيوا، مِجَرُ ۱۷، ماڪِيُون، سَيَ ڪا چَڪَرِ چَسَ ۱۸،
 مارِيءَ وَهِي مَسَ، مَلِيرِ ويندي مارُئي.

۴

آئِينِ ڪِي چاڙهين، ڊِ ڏُٺُ ڏِيهاڻِي سُوَمَرَا!
 سَتَا ڪِيو، سِيڏُ چِي، سائُون سَڪاڻِين،
 مَنجھان ڪُنَبَ ۱۹ لَطِيفُ چِي، چانُڙُ ۲ ڪِيو چاڙهين،
 پَلاءُ ۳ پاڙِين، عُمَرَا آراڙِيءَ ۲۱ سِين.

* بهار جي مينهن وسڪارو ڪيو. ۱- پير جو اڳيون پاڻو ** ڦر وڌا ٿيا ۲- ڪڇين، وڊين ۳- نرم
 ۴- گيهڙن، رڍن جي ڦَرَن ۵- بي اوني، بنا ڳڻتيءَ ۶- (اثر جي ڏاکڻين ڀاڱي) پاڻو ۷- ** اي عمرا منهنجون
 سرتيون پنهنجن پٿارن جي ڀر ۾ ويهي بنا فڪر جي، اُن ڪتڻ ٿيون ۷- پٺيءَ جا وار (ان) ڏني ۸- تڄ بياڪ
 ڦرن + پاڻو ۾ رڍن جي ننڍن تڄ بياڪ ڦرن ۾ اُن جون پٺيون ڏنيون آهن ۹- چانورن جي پيڇي (ڪلف)
 x سرتيون ٽپي لوڻن پائڻ کان اڳ (خوشيءَ جي موقعي تي) ڪڙن مان پيڇي لاهيندي چون پيون تڙ: ۱۰- ڏٺ تي
 گذران ڪندڙن ۱۱- ڀور جهليو ۱۲- پاڇيءَ جو قسم ۱۳- نڪتو ۱۴- لس لڳي پيئي آهي (گهڻو پيدا ٿيو آهي)
 ۱۵- گذرن جهڙو ميوو جو تمار ڪڙو ٿيندو آهي ۱۶- ڪاريون، توڪريون ۱۷- ڪنڊيءَ جي وٺ جون سگرپون
 ۱۸- لذت، ذائقو ڊِ ٿوري تي قناعت ڪن، ان جا انبار پيل ڪون اٿن ۱۹- گام جو قسم ۲۰- رب، چانور،
 گام جو قسم.

تَنِ وَهِيَنَ وَيَرْهِيچَن مَ، سَدائين سَكَارُ،
چوڊيو، آٿيو چاڙهيون، سَندو دُونَرِن دَارُ،
جن جو ويڙن^۲ سڀن واپار^۳، سي دوتِي هُون تَه دُبرا.

۶

ٿوري قُوتِ قَرارِيا، رَهَن سَبَر^۴ سَتَ، *
کُتِيءَ مَ کِهَ پَڪَلِيا^۵ پُون^۶ اِهَرِيءَ پَتَ^۷،
پَهَنوارِکِي پَتَ^۸، پِيهي پچ مَليرَ مَ.

۷

نَڪا جَهَل تَه پَل، تَه ڪو راتُر^{۱۰} ڏيھ مَ،
آٿيو وَجَهَن آهَرين، روڙيو^{۱۱} رَتا^{۱۲} گُل،
مارو پاڻ اَمَل^{۱۳}، مَليروَن^{۱۴} مَرڪُڻو^{۱۵}.

۸

مَتَن^{۱۵} ٽُڙِڪَ^{۱۶} ٽُڙِڪَ^{۱۷}، چِڪَنڌَر^{۱۸} اچَن،
کُڙيُون ڪيھ پَڪَلِيون، پَگهر، سِر^{۱۹} پيرَن،
اي وڙ^{۲۰} ويڙهيچَن، مُون لوڏائين^{۲۱} لَڪيا^{۲۲}.

۹

تَن سادُوھين سَدَ مَران، ڏنگا جَنِين دَار،
پُٺِي ساڻ پِتارَ، پاڻر پيروَن چُونڊيان!

۱- تاري ۲- وڙن ۳- واپار ۴- مضبوط * ٿورو کڻي به سَت ۽ سيل تي محڪم آهن.
۵- ڌڙ، مٽي ۶- مٽيءَ هاٿا، ميرا ۷- پُکَن، گهمَن، ڦرن ۸- طرح، ريت ۹- عزت، (سيل لاءِ
شهرت) ۱۰- ڍل، محصول ۱۱- چنيو ۱۲- ڳاڙها ۱۳- پي به، لائاني ۱۴- هنن جو ملڪ
ملير ۱۵- ٻهڪندڙ ۱۵a- مَتَن تي. ۱۶- ڪارام، توڳرا ۱۷- ننڍا ڪارا ۱۸- پَگهر ڳاڙهندا،
جههندا ۱۹- تي ۲۰- نشان، پتا ۲۱- لوڏ يا هلڻ جي تور، مان تي ۲۲- سهي هڪيا.

پاڻهي پڇي پيڻيون،* ريءَ واهيت^۱ ريءَ واڙا^۲،
جوءِ ڪشادي جيڏين، ملير موڪ^۳ مهاڙ^۴،
ات اياڻا جنهن جاءِ سا ماڙيءَ مور مڇاڙهه،
جي اڪنڊيون آراڙ^۵، لوھ ٽنن کي لاهين!

۱۱

در، دروازا، دريون، هاڻي هتي هو،^a
ڪوڙين اڏيان ڪيترا، تنبو مٽاءِ تو،
جي مل^۶ ته آيا، مارئي! ٽنن^۷ رڙ مڇو،
ڪوڪٽ^۸ آهي ڪو، پسيءَ پهوارن^۹ ۾.

۱۲

سنهيءَ سئيءَ سبيو، مون ماروءَ سين ساهه،
ويني ساريان، سومرا گولاڙا ۽ گاهه،
هنيون منهنجو هٿ ٿيو، هٿ مٽي ۽ ماهه^{۱۰}،
پگن منجهه پساهه، قالب^{۱۱} آهي ڪوٽ ۾.

۱۳

سنهيءَ سئيءَ سبيو، مون ماروءَ سين من،
هتي ڪڙ^{۱۲} حلم^{۱۳} جاءِ ته^{۱۴} وڌائين تن،
ڪيئن ٿوپايان ڪن،** اباڻيءَ ابر^{۱۵} ري؟

* ساڏهيون قدرتي نموني ۾ پڇي راس ٿيون 0 سنڀال ۱- لوڙهو، رک ۲- موڪري،
ڪشادي، گهڻي ۳- اڳو، مهاڳ ۴- آراڙي گاه لاءِ ۴a- هُج رهي پڙ! ۵- مور، بنهه،
بلڪل ۶- تن لاءِ ۷- ويڏن، هل هنگامو ۸- پسيءَ تي گذران ڪندڙ پهوارن ۹- گوشت
۱۰- جسم، بدن ۱۱- توپا، بخيا ۱۲- نرمي، مهر ۱۳- پڙن ۾، ٻن تن جي وچ
۾** بگڙي وقت ڪنوار جا ڪن گهن وجهڻ لاءِ توپائيندا آهن، اءُ تههجن گهن پائڻ
لاءِ ڪيئن ڪنن ۾ ٽنگ ڪڍايان. ۱۴- سئيءَ

پاڇاھي^۱ نہ پاڙيان، سَرَتِيُون! سَئيءَ ساڻ،
 ڏکي اُگھاڙن کي، کينَ ڏکيائين پاڻ،
 ٻيهرَ ڄاڀي ڄاڻ، ابرَ جي اوصاف^۲ کي.*

وائِي

رُوندي راتِ وِهاڻ مون کي رويو راتِ وِهاڻ^۳،
 عُمَر! ميان سُوَمَر!
 آئون بَندياڻِي بَنَدَ مَ، ڪَ کي بَنَدِ پِنا؟
 عُمَر! ميان سُوَمَر!
 مون کي ڏيهان^۴ نِڪَري^۵، ٻَ تِي تُوڪَ^۶ ٿيا،
 عُمَر! ميان سُوَمَر!
 هِڪُ عُمَر مَنديا^۷ مامرا^۸، پيو مارو ٿر ٿيا،
 عُمَر! ميان سُوَمَر!
 عُمَر! بَندياڻِي سِين، جو رو^۹ تو نہ جڳاءِ،
 عُمَر! ميان سُوَمَر!

۱- بادشاهي ۲- ڳڻ، وصف * جي فنا ٿيڻ بعد بقا حاصل ڪندينءَ تہ (مرڻ کان اڳي مري، وري جيئرو ٿيندينءَ تہ) پوءِ سَئيءَ جي ڳڻن (سڄي محبت) جي پرورَ پوندءِ ۳- گذارڻ گهرجي ۴- وهامي، گذري ۵- ڏيهہ (وطن) مان ۶- نڪتي ۷- ڏينهن ۸- جوڙيا ۹- معاملو، رٿون. ۸۵- چور، جبر، ڏاڍ.

داستان انون

۱

چَرَن، چُڻڪَن چَتَ م، وساريان، ڪينَ وري،
 ڪَنان^۱ عَهَدَ ”اَلَسْتَ“ جي، * ڪِ تِهائين پري، **
 لَمَ يِلَدَ وَلَمَ يُولَدَ^۲، مارئي ڪوھ ڪري،
 اُجَ ڪِ ڪالھ مري، ساري^۳ سانيئَرَن^۴ ڪي.

۲

چَرَن، چُڻڪَن چَتَ م، وساريان، ڪينَ وري،
 جَن، ٿِي پِيءُ پياريو، مَنجھان سِڪَ سَري^۵،
 وَهينَ ويڙيچَن جي، سَتائِن^۶ سَري^۷،
 تَرَن^۸ تَوڪَ^۹ ڌري، اُئي^{۱۰} ويٽرا اُڪَري. ***

۳

چَرَن، چُڻڪَن چَتَ م، وساريان، ڪينَ وَرَن^{۱۱}،
 ”لِيسُ“ ڪَمِثِلَ شِيءِ^{۱۲} پَسَنُ ناھِ پرين،
 پَنڪا پَهَنورَن، نيئي اڏيا ناھِ^{۱۳} م^{۱۴} ÷

۴

چَرَن، چُڻڪَن چَتَ م، گھارين مَٿي گهٽ،
 ڪھ مانڏائو، مَڪَٿي، ڍوئين^{۱۵} پاسي ڍٽَ،
 پَهَنوارَڪي پَڪَڙين، وِجي ڪَريان وَتَ^{۱۶}،
 ساڻيھَ شامِهين سَتَ^{۱۷}، ڪَنڊيسِ پِجي ڪَرَن ڪي.

۱۔ کان ۳ روحن جي خلقجڻ جي وقت کان وٺي. ** يا اڃا، انهيءَ کان به اڳ، يعني جڏهن اڃا روح خدا جي ارادي ۾ موجود هئا. ۲۔ هو (خدا) نڪي چئي ٿو، نڪي ڄاتو آهي (ق۔ ش، ۱۱۲، ۳) ۳۔ ياد ڪري ۴۔ محبوبن ۾ (۱۱) صاف پاڻي (۲) کير (۳) جڻ، قد ۶۔ محبت جي چشمي مان ۷۔ مانڏائڻ، پنهوڙين ۸۔ ٽڳي، هلي چلي ۹۔ ماڳن يا مڪانن تي ۱۰۔ سامان ۱۱۔ مينهن وٺي *** برسات پوڻ تي مارو گهرڻ ۾ سامان رکي، وڃي وس وسائيندا آهن. ۱۲۔ پتار (محبوبن) ۱۳۔ ڪابه شيءِ هن (خدا) جهڙي نه آهي (ق۔ ش ۴۲، ۱۱) + افسوس جو اهڙن پرين کي آڏو ڏسي نٿي سگهجان جنهن جهڙو ٻيو ڪوبه ناهي. ۱۴۔ نابودي، سچ + جيئن پنهوارن جي طالبن کي انهن جي لاءِ سچ ۾ ويڙيو پوندو آهي، تيئن خدا جي طالبن کي هميشي چلڻ، نيسيءَ ۾ ويڙيو آهي. ۱۵۔ ڍوئين مصدر جو مضارع = ڪڻ ۱۶۔ وَتَ ڪرڻ، تبرڪ ڪرڻ، چڪڻ ۱۷۔ سَتَ سٺ ڪري وڃان، ڪاهيان.

چَرَن، چُڻڪَن چَتَ ۱، هَرَن مَنجِه هِڻين،
لُطُفُ تِيو، لُطِيفُ ۲ چي، مِهَرُ ۳ ڪي مِين،
ڏُڪِيءَ ڪي ڏين، سَرهايون ساڻيه جُون.

۶

چَرَن، چُڻڪَن چَتَ ۱، سدا مَنجِه سَرير،
لڏي ۲ ڪنهن لوءِ ۱ ويا، مارو مَنجِه مَلير،
ويئي پُوڄيان پير، مان مَلَمِ ڪڏهين ۱

۷

چَرَن، چُڻڪَن چَتَ ۱، رَهِيا اَنڌرِ رُوح،
اَنڀي ويَسَترا اُڪَري، مارو مَڻهي مَوَه ۲،
وِڙون ۳ ولوڙن ۴ جُون، ساريان گهڻو صَبوح،
وَرُ سَني ڪارا ڪَوَه، سَنجَمِ جي ۵ ساڻيه جا!

۸

وَرُ اُهاڻي وير، جيئن ڏڻ تَسي ۶ تَر آئيو،
سَرَتين ڏڻ سَبيل ۸ ڪيو، اڱڻ ڍوڻي ڍير،
هَنئون اُن جي هير، ٿو جهجي جَهروڪَن ۹ ۱.

۵. ميان، مرشد، ڌڻيءَ ۱- لوڪ (ملڪ) ۲- موهر، مهار (ميدان) ۳- وقت ۴- ڏڌ ولوڙن
۵- بهتر ۶- جن مان پاڻي پير ۷- آجايو، آسايو ۸- گهڻو ۹- محلاتن، ماڙين.

بِيرَ ۱ گُنيائُون بَر ۲، پيارين پَهون ۳،
سِنجَن سائِيڪَن ۴ تي، وڏيءَ ويرَ ۵ وَهُون ۶،
پايو جرَ ۷ جَنڊَن ۸، ڪوڏان ۹ ڪَن ڪَهون ۱۰،
ڏينهان ڏينهن نئون، مون کي ورهَ ويڙيجَن جو.

۱۰

آڏيءَ اٿين تي ۱، جيلانهن پاڻي پاتار ۲،
وارو ويسرين کي، ڏينهان ڪوَن ڏئي،
مون ڪميڙيءَ کي، مٿان ڪوهَ ڪڍي ويا.

۱۱

سرتين سنجَن چڏيو، ستين ڳاله سئي،
ماڙيجي ۱۲ ماڙين ۳، ڪڏهن ڪاَن هئي،
عمر! اَن نَه مٿي، اَن اويالٿان ۱۳ اڳهين.

۱۲

پنيءَ ۱۴ جي پوئَن ۱۵، پيڇ ۱۶ ڀڙڪو نَه سٿيان ۷،
سنجَن واريون ستيون، وڃي ويڙ ۱۷ وَرَن،
پيا سيٽ ۱۸ سڙَن، ترهي ۱۹ بنهي ڪنڊين.*

۱۳

سَيَ نَه وڃي ستيون، آجا ڪي سنجَن،
پيو، سي پهرَن، جي اڃائجي آڻيون.

۱- ڪوه ۲- ٻڪريون، ڏٺ، مال ۳- سڻ پُرم، اونها ڪوه ۴- سوير صبح جو ۵- زالون
۶- پاڻي ۷- ڏولن، ٻوڪن ۸- شوق مان ۹- ڪاهون، ڊوڙون ۱۰- تنهن ڪري، انهيءَ لاءِ
۱۱- زمين جي تري ۱۲- ڦر جي رهاڪو ۱۳- مھڻن کان ۱۴- ٻه ڦٽيءَ ۱۵- ڀڙڪن،
هلن، گهمڻ ۱۶- ٻه ڦٽيءَ ۱۷- اوڙهه ۱۸- نوڙيون ۱۹- ڪوه * مارئي جي ڪجهي وڃڻ
کان پوءِ پهتاريون ڪوه تي پاڻي ڀرڻ بند ڪري، ڳوٺ ڦٽائي ويون آهن، جنهن ڪري
پاڻي ڪيڏن جون نوڙيون ڪوه تي پيون سڙن.

پُرڻي^۱ نه بَڪَر دانهن، پوڻ^۲ پُٽڪو^۳ نه سَٿيان،
ميان! ماروئڙن جا، اوڻا^۴ ڏسان آنهن،
جن سائيڪا سنجيا، سي ڏٺي! ڪيڙ ڪانهن^۵،
پکا گڻي پُراڻهن^۶، جيڪس لڏيو لوڙيارين^۷.

۱۵

سنجي سنجي گوهرآ، ويڙهي ويا ورت^۱،
ميان! ماروئڙن جي، مون کي هينڙي ۾ حيرت،
چڻڪن اندر چت، سانڀيڙا، ساڏوهيون.

۱۶

گوهرآ^۱، گوهرآ^{۱۱} ٿر، جت سائيڪا ۽ ستيون^{۱۲}،
چارن ات چاه منجهان، پاسي ڦوڳين^{۱۳} ڦر،
ڪيئن لهندم ڪرا، جيئن مارو پاڻ آپاريا^{۱۴}.

۱۷

عمرآ تيمر آپارا^{۱۵}، وره وٿيان^{۱۶} ڪن سين؟
ڏوٿيڙا ڏور ٿيا، تڳان جن تنوار،*
سڻائون^{۱۸} سنگهار، گوهر تان گڻي ويا.**

۱۸

مون ماڙيءَ جو، سومرا! ٻنهي پارين^{۱۹} ڏک،
هت عمر جو آهڪ^{۲۰}، هت مارو ڏينم ميهڙا.

۱- ٻڌي، سڻي ۲- پوٽيءَ جي (ڦرڻ جو) ۳- آواز ۴- ٺلهاءِ خالي ۵- جانورن جي پاڻي پيارڻ جا حوض ۶- ڪيڏانهن ۷- پراڻون، پري ۸- لوتِي ڍڪيندڙن ۹- نوريون، گوهر مان پاڻي ڪيڏن جا وڏ، رسا ۱۰- ننڍا ڪوه ۱۱- وڻ جو قسم ۱۲- رسيون، نوربون ۱۳- ٻولي جو قسم ۱۴- خبر ۱۵- مشغول ۱۶- مشغول ۱۷- محبت ونديان، حال اوريان * جن جي تنوار (نالي ڳڻهڻ) تي جيان ٿي. ۱۸- مانڊاڻ ** برسات پوڻ ڪري مارو گوهرن جي پُرساڻ ڳولن مان لڏي وڃي وس وٽ ويٺا آهن. ۱۹- پاسن کان ۲۰- ڏک، ايڏا.

واٽي

پَرَچَن شَال پَهَنوَار، ۱ ديولا! مارو مُون سان، لا!
 مُون! ۱ مَوْرانين ۲ مَدِيُون، آهِن سِيٺ ۱ سَتار،
 ديولا! مارو مُون سان، لا!
 عَيَبَن پيري آهيان، ۵ سَتَرُ ڪِج ۳ سَتار،
 ديولا! مارو مُون سان، لا!
 اُنا مينهن مَلير ۶، تَر تَر پوءِ ۴ تنوار،
 ديولا! مارو مُون سان، لا!
 پاڻي آيس پاند ۶، اوڳڻ، عَيَبَ آپار،
 ديولا! مارو مُون سان، لا!

داستانِ نائون

جُهڙ ڦڙ ۶ جَت ٿيا، ۱ اُت آڏيائون پَڪڙا،
 هِن منهنجي حال جو، ۲ قَدَر نہ ڪيٿان ۷،
 جيڪس اُن وِسرِيان، مارو قوتِ قراريا.

۱- مون کي ۲- اصل کان، شروع کان ۳- ڏک ڏڪج ۴- پوي ۵- وسڪارو، برسات
 ۶- هِن لاءِ ٿي ۷- ڪٿن، انهن کي

جَهڙ ڦڙ مٿي مارئين، جت چيها چلڙا چڪَ،
 آندڙ ٿو اُچ مري، ساهُ اُنين جي سڪَ،
 پيهون^۲ شال پيهون^۳ پري، تٿان^۴ ڏيئي تڪَ،
 ورُ پريان سين پڪَ، پيا پاڻ^۵ پريائي گهوريان.

۳

ڏٽين پٽين ڏيرَ، مهين^۶ ماروڙن جا،
 پاڻر سڀ پڇي پيو، گهر گهاريندي ڪير؟
 ڪوئين لڳن ڪير^۸ محلين منجهي مون هنيون.

۴

هن مُند^۹ مارو سَرا^{۱۰}، ويڙپين وڳ وارين^{۱۱}،
 چچائين^{۱۲} چيڪاريو^{۱۳}، چيلڙا، پٽين^{۱۴} پهرائين،
 نيڻ منهنجا اُن ڪي، جهجهو جر هارين،
 تارا^{۱۵} تنوارين، مينهن وسندا، موڻ تون.

■

هن مُند مارو سَرا، ڪاڙر ۾ خوشحال،
 ساڻون، سيارچ^{۱۶} مڪڻي، جيڏيون! آئين جال^{۱۷}،
 ستيءَ جي، سيد چي، ڪا ساڻي^{۱۸} منجه سڀال،
 لڳن تان، لطيف چي، لوڻي لاه مَ لال!
 ڀلو ڪندو پال، مينهن وسندا، موڻ تون.

۱- گپ، چڪ ۲- پيون ۳- وٽيون ۴- تنهن مان، اُتان (سڪ جي چشمي مان) ۵- بهتر
 ۶- جايون ۷- وهين، شاهوڪارن ۸- ڪلا ۹- مند، موسم ۱۰- خوش ۱۱- ولر ورائين
 ۱۲- چچر مان، هيٺانهين زمين مان، تارين مان ۱۳- ڪاهيو، هليو ۱۴- مٿاهين ميدانن
 ۱۵- ٻاٻيهو پڪي، جو مينهن جي موسم ۾ اچي پرگهٽ ٿيندو آهي ۱۶- ول جو قسم
 (پاڇي) ۱۷- گهڻي انداز ۾، ڊگ ۱۸- وطن.

هِنَ مُنَدَ مارُو سَنَرا، دِنَگَرِ ۱ دَارَ ۲ رَهَن،
پاڻِي پُوجَ ۳ پَتَن ۴، پَکِي پَانَدِ ۴ پِيَن،
هِنَ کي لوھ، لَطِيفُ چِي، هُوَ کائِرُ مَنجِه کِلن،
کائُونِباھ کاجَن، مينهن وَسَندا، موٽُ تُون.

هِنَ مُنَدَ مارُو سَنَرا، ساڻِيھ مَنجِه سَدِيرَ ۶،
هِنَ کي لوھ، لَطِيفُ چِي، کَوِئِنِ اَنَدَرِ کِيرَ،
مِھا ۷ مَنجِه مَلِيرَ، مينهن وَسَندا، موٽُ تُون.

هِنَ مُنَدَ مارُو سَنَرا، جِيائِي ۸ جَالِيَن ۹،
چاريو لَنبَ، لَطِيفُ چِي، واڳِيَن ۱۰ وِھارِيَن،
کِيٽائِي ۱۱ کاهِيَن، مينهن وَسَندا، موٽُ تُون.

کاروڙِيان ۱۲ کُٽِي، ويڙِيَجَھپ ۱۳ وِيا،
سِيئَ منهنجا، سِيَدُ چِي، هاڻِي هِتِ هئا،
پَسِي پَدَ ۱۴ اُنِيَن جا، لَڙِي لَڙڪَ پِيا،
ڏِيھِي ڏورِ وِيا، ڏِيان ڏوراڀو کَن کي.

۱- ڊينگھر، ڪنڊن جي لوڙهي ۲- وٽ، ڀرسان ۳- گھڻو، جام ۴- ڀرسان ۵- ٻوٽي ۽
ميوي جو قسم ۶- خوش، آسودا، ٻوڊ ۷- مِھا (ڀاڄي) ۸- کپري تعلقي ۹- هڱورني
ڳوٺ جي اتر طرف، ڀن ڪوهن تي هڪ تڙ جو نالو ۹- گھارين، گذارين ۱۰- واڳيون
جو تڙ ۱۱- تڙ جو نالو ۱۲- کاروڙو، ڳوٺ جو نالو (ننگر پارڪر) کاروڙي کان ۱۳- ڏيپلي
کان ٽي ڪوه پري ڳوٺ ۱۴- قتل ڳوٺ، ويرانو.

۱۰

سَدا جَن پَريان^۱، پاندي پَڪي لَدَ سين،
مارو گُڻن ساڻ، وِٿرا ٿَر اُڪَري!

۱۱

مَٽي ٿَر رَهي، وِيا گُڏاري ڏينھڙا،
ڪَڏهن ڪوئ آئيو، تَن پَھنوارَن پَھي^۲،
وِٿرا سي وِهي^۳، جَنب^{۳a} گُڏاريم جَن سين!

۱۲

پاسا ٻولَڙين ۾، ٻانهون سِر^۴ ٻيٽي،
اَڪيون، نَڪَ اَريجَ ري، تَمايمَ ٿيئي،*
ڏور ٿيا ڏيھي، پرين پاڻر وٽ^۶ ۾!

۱۳

ٿاجا^۷ ٿَر بَر جَھل^۸، پُون^۹ پاڻر وٽ ۾،
سيئي ساريو، سَومرا اَچي آَب اُچَل،**
سانين^{۱۰} ڏنمَ سَل^{۱۱} ڏئي جَن ڏينھن ٿيا!

۱۴

جُھران، جِھجان تي^{۱۲}، جيئن پَسڻا^{۱۳} پَري ٿيا،
آلا! اوئي آئين، جو کينءَ^{۱۴} جي خَبرَ ڏي،
مَن منهنجي کي، واڪو^{۱۵} لهي ويڙھ جو.

۱- اُھڃاڻ، نشان ۲- قاصد ۳- هليا ويا، پٺڌ پيا ۳a- جنم، حياتي ۴- مٽي هيٺان (وهائي بدران) ۵- ريڇ پٺا زمين، ٿر * ٿر کان سواءِ (جڏا تي) روئي روئي ٻه آڪيون ۶- ٽيون نڪ سمي رهيا آهن. ۶- ور وڪڙ ۷- مجلسون، ڪچهريون ۸- وٽ، پُرسان ۹- ميوي جو قسم ** هنجون ويٺي هاريان. ۱۰- ماڻهن (جي فراق) ۱۱- ٽنگ، زخم ۱۲- تنهن ڪري ۱۳- ڏسڻ کان ۱۴- خير سلامتيءَ، خوشيءَ ۱۵- وڃ راتو.

وائِي

ويڙهيڇڻ ڏي ويندي، عمرًا آئون ماروڙڻ ڏي ويندي،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.
 سَنگر ساهيڙين سين، ساڻيه منجه سَتيندي،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.
 انا مينهن ملير ۾، ڏاڳا ۱ ڏَڀر ۲ ڏوندي،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.
 عمرًا انهن ڏيه جا، ڪوڏر ۳ ڦوٽ ڪريندي،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.
 گولون گولاڙن جون، جهي ساڻ جهڻيندي،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.
 ڪوڪر ۴ ڪنڊيرن ۾، ڦوڪيو، ڦڪ ڀريندي،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.
 عيدن برادن تي، ڪه مانڊاڻو ڪيندي ۶،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.
 پسي ڪاڻي پيٽ ۾، ڏونرا ڏن ۷ آن ڏيندي،
 ڏيه ڏاڏاڻين پکڙين.

۱- ليڙون، چوٿيون ۲- گودڙيون، رليون ۳- ڏٺ، جهنگلي ميوو ۴- ڪاه سڪل شيء
 ۵- گندي، جنهن ۾ بهراڙيءَ جا ماڻهو سيٽو سامان رکندا آهن ۶- ڪاٺيندي ۷- محصول.

داستان ڏهون

۱

اُٺي^۱ ٿي وراڻ^۲، کينءَ^۳ واڌايون آئيون،
 لٿي لوٽڙيارين^۴، مڙني منهن ڪاڻ،
 صلح واريو سُمري، چئي پهنوارن پاڻ،
 هميرنئون هاڻ. مَهتَ ه لهندينءَ مارئي.

۲

ڏريائين ڌار، جي وڏي وڻ جدا ڪيا،
 تن سڪن ڪهڙي سار، تہ ڪ انا مينهن ملير ۾.

۳

آيو ڪپر ڏيهاءِ^۵، جنهن ڪر پُڄان خبرون،
 وڃون ان وڻاءِ^۶، رات ماروءَ تي وٺيون.

۴

اُتان اوٺي آئيو، خبر اِيءَ ڪري^۸،
 وساريج مَ وَرَ ڪي، پئج مَ مُندا مَري،
 ويندينءَ اُت وري، ڪو ڏينهن آهين ڪوٽ ۾.

۱- مينهن وٺي ۲- آسودگي ۳- سلامتي ۴- لويون ڍڪيندڙن ۵- عزت، آبرو ۶- ڏيهان،
 وطن کان ۷- وڻاءِ، ورن يا رنگ واريون، اهڙي نموني جون ۸- صحيح، سچي.

ڪو ڏينهن آهين ڪوٽ ۾، لوئي هڏ مَ لاه،
ڪامن^۱! آنهجي ڪَر جي، آڏ^۲ وڌائي آه،*
هـ مَ پارچ هيڪڙو، پائر جي پَساه،**
سَنِي! سِيل^۳ نِباھِ مَليرِ ويندينءَ مارئي.

۶

سي ساهيڙيون سارين تو، سِيل جَنين جو سَچ،
ماروءَ رِيءَ مَ مَچ^۴، سيهو پانچ سونَ ڪي.***

۷

سَاهيڙيون سارين تو، سَچ جَنين جو سِيل،
نہ ڪو قال نہ قيل^۶ اَنِين جي آدب ۾.

۸

جو ڏيھ ڏاڏائڻان آئيو، پيرين تنهن پُٺان^{۶a}،
سانگائڻو^۷، سِيڏ چي، سَنديون چت چُٺان^{۷a}،+
هتي تان نہ هُٺان^{۷b}، حرف لڻي هيڪڙي^۱ x.

۹

جو ڏيھ ڏاڏائڻان آئيو، ڏنم تنهن طعنو:
”پائي ويھ. مَ پَلنگين، ڳچيءَ سِر. ڳانو،
مَٿان لڪ^۸، لطيف چي، کان^۹ مَ خزانو،+
سَرَتين سِيل چَوائيو^۱، جور هڻي جانو،
ٿيو سڏ سَمانو^{۱۱}، حرف لڻي هيڪڙي.“

۱- اي ڪاٺي، اي منڏا مارئي ۲- مکيه، خاص * اي مارئي! لوئي اوهانجي ڪوٽ جي خاص غوبي يا مکيه زور آهي.
** عمر ڪوٽ ۾ جيڪي در ڪنن ٿي، تن مان هڪڙو به پنهنجي وطن ۾ گنيل در جي برابر نه سمجهج، عمر ڪوٽ ۾ جيئن اڃا به سمجهج. ۳- (۱) سپاه، گڻ، خاصيت، سينگار (۲) سبت، نيڪ اخلاق (۳) ستر ۴- ٿلهي مٿاري ٿي ۵-
شيوه *** سون جا زور تڄ ڪري سمجهج. ۵- بحث مباحثه، شڪ شيهو ۶- پوان ۶- مسافر، سگ واري
(مڙس) ۷a- چوان ۷b- مُجان + دل جو احوال اوريان. x ايتري وقت ۾ جنهن ۾ هڪ حرف ڳالهائي سگهجي، در يا ڀل
۾. ۷- چيلهه، حڪم ۸- ساڙ، جلائي + اي مارئي! لوئي جنهن سان تو چيلهه ٻڌي آهي، سو خزانو آهي، ڇاڪاڻ جو ان تي
تنهنجي پرم جو مدار آهي، انهيءَ کي مٿان ساڙين (تقصان پهچائين). ۹- سيل رکڻ لاءِ عرض ڪيو ۱۰- شانائتو، مانائتو،
اڃو تو عزت سان وطن وٽ لاءِ ماڻهن طرفان سڏ ڏيئي، اجهي ٿا مائت وٺڻ کپي.

مُون سِين ماروٽڙيون، ڪهڙيءَ ريت رُسندِيون،
 چوٽيءَ ۾ چيڙ پيو، پيٽ رت-جِيون^۱،
 نيٺن نندَ وهُ ٿئي، ساري ساڌوهِيون^۲،
 هتي جي هُون، تہ سڌ پيٺن سِيلَ جي.

۱۱

سَتي! تنهنجي سَتَ ۾، ڳالھ گهرجي ڳڳ،
 وڌيو، چيريو، چچريو، پَر ۾ اُپي پَچ،
 ساڻ امانتَ اچ، تہ ٿيڻ سَماني^۳ ساڻي ۾.

۱۲

جانڪي سَتين سِير^۴، تان ڪين ويهنديس ڪوٽ ۾،
 سڀ سَمندِين سَچي، نديءَ پيٽي تہ نيرُ،
 جيئن هوَ ابر^۵ آسريءَ، تيئن مُون مَن مَليرُ،
 ڪاٿر پيش ڪيرُ، جي امانتَ اُت وڃي!

۱۳

جَر ۾ سِپُون جيئن، آهين ابر آسري،
 جيئن ڪُنڇون^۶ سارن^۷ روھ^۸ ڪي، مُون تَن اندر تيشن،
 هُت وَعِدا وِجڻ جا، هُت تہ پانيم هيشن،
 ڪوئين وهان ڪيئن، جي نظر بند پياڻي تہ هُتان.

۱- جون ۱۵- ۲- چار جا وڻ، جو، چاريون^۳ شادائي، عزت آبرو واري
 ۴- سيل ۵- پاڻي ۶- ڪڪر (مينهن) ۷- پکين جو قسم جي ولر ڪري اڏامندا آهن
 ۸- سارين، ياد ڪن ۹- جبل وطن.

سپَ سَمُنڊين سَڀجي بُر آساروس^۱، ÷
 پاڙو^۲ پيئي نه ٻيڙي^۳، سو منهن لڳوس^۴،
 ماڻڪُ تي مڙيوس، جيئن تڏهه ڪڍيائين تار^۵ ۾.

۱۵

سِڪو، سَپَ سَرَتِيُون! سِپَن مَلا سِيرُ،
 ٻيو مَٽايَ نِيرُ، * اُڀيُون اَبر آسري.

۱۶

سِڪو سِپَن کان، سَرَتِيُون! ريت سڪڻ جي،
 مَگن جَرُ مَٿان، اوري ڪَن نه آسرو.

۱۷

پَهَرينءَ راتِ پَسي، مُون ماڙيءَ مَن ڦڪو ڪيو، **
 موهر^۶ ماروئڙن کي، واحد! ڏيڇ وَسِي^۷،
 آهر^۸ جنهن آسِين، سو ملندو شالَ مَلِيرَ ۾.

۱۸

وَطَنَ رِيءَ ويهي، جي هِت گهاريَمَ ڏينهڙا،
 اوءِ مارو ڏيندمَ منهن ۾^۹، ڏاڏاڻا ڏيهي،
 پَڪَن ۾ پيهي، شَل مَحَلَن جي مرُ ڏٺان!

۵ ڪڪر ۱- آسرو آهيس ÷ ڪڪر جو آسرو اٿس ۲- سمنڊ جو ڪارو پاڻي ۳- سپ،
 جنهن کي ٻه پڙ آهن ۴- منهن پيس، ڪاري پاڻيءَ کان نفرت اٿس ۵- ڪشائو، لنگهڻ
 ۶- کان ۷ ٻيو سپ ڪنهن قسم جو پاڻي ترڪ ڪري. ** پهرين رات ئي عمر جي
 ماڙي ڏسي، منهنجو روح ڪٿو ٿي پيو. ۷- مهاڙو، موهر، (اثر جو هڪ حصو) ۸- وسيع،
 ويڪري ۹- آڌار ۱۰- طعنا هڻدم.

واٽي

منهنجو مَن، ميان! واڳيو ويڙيچن سين.
 پاھي^۱ پاڪي^۲ پٽڙي، پرين ساڻ پيان!
 واڳيو ويڙيچن سين.
 پير نہ چڏيان پرينءَ جو، جانسين ٿي جيان،
 واڳيو ويڙيچن سين.
 حرف لٽي هيڪڙي، هتي تان نہ هٿان،
 واڳيو ويڙيچن سين.
 کيرون^۳ کٽيرين کي، وڃي ڏيم ڏيان،
 واڳيو ويڙيچن سين.
 آئون ڪيئن لوئي لاهيان، ڪارڻ بن ڏينهان،
 واڳيو ويڙيچن سين.

داستان يارهون

۱

مليران^۴ مارو، پڪي^۵ پيهي آئيو،
 وريا واهارو^۶، هاڻو^۷ سڀ هيٺا ٿيا.

۲

پويءَ^۸ سڪا پيرن ڪيه^۹! ڪو نينهن نياپو مارئين،
 ات اڪنڊي آهيان، تيئن آڻڻ، تيئن ڏيم،
 سنڊي جا ساڻيهه، ڪه ڪٿوري پائيان.

۱- پيالي ۲- ٻانگي (پٽڙي)، ٻاڪري جهڙو، لسي، رڀ ۳- مبارڪون ۴- ملير مان. ۵- پڪي

۶- مڪان يا ڪوٽ ۷- واهرو، مدگار ۸- ظالم ۹- اي قاصد ۱۰- دز، مٽي، (۲ کان

۴ بيت تائين مارئي قاصد کي مرحبا ڪري، ساڻيهه جون خبرون پڇي ٿي).

ڪنهن تڙ ڏيهائي، ڪٿي اٿن مينهڙا،
 مون وٽ مون پرين جي، ويهي ڪر وائي،
 ائون آڳ-ڍائي، سنيهو سٽي جيان.

۴

جيڪس انا مينهن، مونهان پوءِ ملير ۾،
 ڪاله سڄوئي ڏينهن، منهنجي آڳڙين اڪيريو^۱.

۵

سڄ ڪ انا مينهن، مونهان پوءِ ملير ۾،
 ڏوئين لائيا ڏينهن، پهريا جي پسيءَ ڪي.*

۶

اٿن مينهن گهٽا، ٿين موڪ^۲ ملير ۾،
 اڪيون آب-پڙڻو^{۲a}، انهن^{۲b} ڪوڻ^۲ ڪٿان،
 مارن شال مڙان، ڪوئيون چڏي ڪڏهن!

۷

”تنهن پر اٿن مينهڙا، جنهن پر گهريائون،
 رضا جا رحمان جي، پڇي^۴ پاريائون،
 ملير ماڻيائون، حڪم ساڻ حبيب جي.“

۱- واجهايو * جي پسيءَ جي ڳولا ۾ جهنگن پتن ۾ پکڙجي ويا آهن. ۲- ججهو يا گهڻو
 پاڻي، آبادي ۲a- ڳوڙهن سان ڀريل اڪيون. ۲b- انهيءَ ۳- طرف، پاسي ۴- گهري، عرض
 ڪري (هن بيت ۾ قاصد جواب ٿو ڏئي).

سَڪَر^۱ سيئي ڏينهن، جي مون گهاريا بند ۾،
 وسايو وڌ-ڦڙا، مٿي ماڙين مينهن،
 واجهاڻيس^۱ وصال کي، ٿيس تهورون^۲ تيشن^۳،
 نيئر^۴ منهنجي نينهن، آجاري آڇو ڪيو.

۹

عمر آڇ گڏيام، ڏوٽي انهن ڏيه جا،
 پاراڀا پرين جا، آبي ان چيام،
 لهي لوھ پيام، لطف سان، لطيف چي.

وائِي

گڏيءَ منجه ڪٽيائين، مارو ڄام ملير جو،
 پرچي پهنوارن سين، لوئي ڏيڇ لڏائين،
 مارو ڄام ملير جو،
 سيل نياهي، سومرا! پنهنجو پي^۷ پڇيائين،
 مارو ڄام ملير جو،
 جهوپو جهانگيڙن جو، ماڙيءَ سان نه مٽيائين،
 مارو ڄام ملير جو،
 سَڪَر^۱ ساهيڙين سين، ڪاڏونبا ڪاڏائين،
 مارو ڄام ملير جو.

۱- چڱا، سنا ۲- واجهاير پي ۳- پرزا پرزا ۴- تيشن، تنهن ڪري ۵- زنجير ۶- پيغام،
 سنڀا ۷- پرين، محبوب.

ماروءَ پاسِ مليرَ ۾، چسا^۱ سڀ چڪيائين،
 مارو ڄامُ مليرَ جو.
 اتي، عبداللطيفُ چي، شرمُ رکين، ربَ سائين.
 مارو ڄامُ مليرَ جو.

ابيات متفرقه

۱

جُھُ^۲ سي لوڙاڻو^۳ ٿيا، جنين پَرِ^۴ رهن،
 مارو منجه تَرَن، رهي رهندا ڪيترو؟*

۲

جُھُ سي لوڙاڻو ٿيا، جنين سنڊيءَ ڏير،
 مارو وٿڙا فقير، ڪنهن دَرِ ڏيندا دانھڙي؟

۳

وَطَنُ مُونِ ملير، قضا آنديس ڪوٽَ ۾،
 چانڪِ^۶ پينديس پرينءَ سين، پاڻڙ جو پَنيِرُ^۷،
 هاجو ڪيو همير، ٻالله نڀي ٿو بندَ ۾!

۴

سُھمَ^۸ پسان ٿي، سُمرا! پرين ريءَ پيئي،
 مَلِ^{۸a} رساڻي مارئين، مون کي ڪو نيئي،
 تہ سائين سڀيئي، ڳجھ ڳرھيان ڳالھيون.

۱۔ لذت، سواد، چشڪا ۲۔ جڻهن ۳۔ ڦورو ۴۔ آڌار، آسري *جن جي آڌار تي مارو ماڻهو
 ٿر ۾ رهن ٿا، سي جيڪڏهن خود ظالم ڦورو ٿي پوندا تہ مارو ڪيترو وقت ملير ۾ رهي
 سگهندا؟ ۵۔ آڌار ۶۔ جوان تہ، مون ليکي ۷۔ پاڻي ۸۔ تيز چڙب، دڙڪو، طعنو.
 ۸a۔ (ماروئن) وٺ.

جي گهر گهاريم ڏينھڙا، هيڪانديءَ حضور،
 سيئي سڪان، ساريان، پڇان پاڻر پورا،
 هميراڻا هٿڙا، ڪين مڇينديس مور،
 سنجهي ست گذاريان، آچن شال اسور^۱،
 دران^۲ ٿيان مر دور، ماروءَ ڄامر ملير جي.

٦

ات اڪندي آهيان، عمر! آئون اڪاڇ^۳،
 سومرا سڪاڇ^۴، جهل مر بند جهجنديون.

٧

اڄ اڏنگا وپڻ، مون کي مڪا جيڏين:
 ”هاري! هميرن جا جيڪس کاڌءِ ڪيڻ،
 سانپيڙا ۽ سيڻ، ڪي تو ويا وسري“

٨

ويئي ڪوٽ وٽين^۶، ڪامڻ^۷ ڪواري^۸،
 ملير ساريو مارئي، رويو رٿاري،
 آلا اوتاري، منڌ ماروءَ جي ميڙين!

۱- خيال يا يادگيريءَ ۾ ۱a- اسر ۲- در کان ۳- نڪار، نالائق ۴- لائق ۵- ڪاڇ،
 طعام ۶- پاسي ڪنڊن ۷- ڪاشي، سهڻي زال ۸- پاراڻا ڏيئي، پتي، گلا ڪري.

جيها جي تپها، مون مارو مڃيا،
 مون جيڏيون ملير ۾، چونڊن موکي مه^۵.
 منهنجي آه اها، ڪڏهن ڪيرائيندي ڪوٽ ڪي.

۱۰

ماروءَ پاسِ ملير ۾، ڌوئي^۱ مر مران،
 پاڻي واري^۲ پانهنجو، وينديائي^۳ وران،
 ٿورو منجه ٿران، هوند لڳي لوٽڙيارين.

۱۱

ماروءَ پاسِ ملير ۾، هميشه هٿان،
 پيرين تنهن پٿان، ٽي^۴ وهائيءَ نور سين.*

۱۲

مات منهنجا، سومرا، مارو نه مير،
 اُٿيو ڏين آسور جو، ڀڻڻ پير پير،
 پهٽوارن پير، وڙه مَ ويڙيجن سين.**

۱۳

ڪيئن ڏٺاريان ڏٻڙا، وينديس ڪنهن نه وهاه^۵،
 مون مُل^۶ مارو ناه، آڇا اوڍيان ڪن ڪي^۷؟

۵ ميه، ٽنڊا (پاڇي) ۱- وهنجي ۲- وهنجي ۳- وڃڻ سان (مون کي ايترو وقت ڇڏ جو وطن وڃي وهنجي، موتي اڃان) ۴- رات * اڌ پنهنجي پرين کي اکين سان آسروقت پيرين پونديس. ** اي عمر! مارن جا پيرا ڏسجن پيا، اهي آيا ڪي آيا، تنهن ڪري هنن سان هروڀرو هٿ نه اٽڪاءِ. ۵- وهانءَ تي، شاديءَ تي ۶- وٽ ۷- ڪن جي لاءِ يا خاطر.

اَکَرِيُون مَلِيرَ ڏي، جَنِين راتو ڏينهن،
هاڻي ڪَنديَس ڪيئن، عُمَرَا آسائِن^۱ سين.

ڪانڌ تَه ڪَنديَس ڪو پيو، ڪَٽِيرو ئي خوب،
ميروئي مَحَبُوبُ آسان مارو مَن مَ.

مُنهن منهنجو، سُوَمَرَا مَرُ ميروئي هوءِ!
مَتان مارو چو، تَه ڌوتوءَ ڌورائِن^۲ مَ.

جي لَوڻ لڳِن^{۳a} لائين، چيري چيري چَمُ،
مُون^{۳b} ڪَرُ آگ تَه ڪيو، اهڙو ڪوجهو ڪَمُ،
جان جان دَعوي دَمُ، تان تان پِرَت پَهَنوار سين.

تتهن ڪِنوڻ^۴ ٿي ڪِنواءِ، * جا ڏس^{۴a} ڏاڏائِن جي،
ساريو سانِيئَرَن ڪي، رويو رات وهاءِ،
سُوڌا^۵ ڪيم سَهَاءِ، عُمَرَا بَنديائِن ڪي.

۱- آسن، اميدن وارن ۲- محلاتن ۳a- لڳن ڪي. ۳b- منهنجي ۳- ڪڙم، خاندان
۴- طرف، پاسي، ڏس * تهن طرف کوڻ پئي ڪنوي. ۴a- ڏانهن، طرف ۵- طعنا.

جَتِ پُونگا، پِئون، پِيئيون، تنهن ڪِنوئيون ڪِنون،
 پاڻرَ سَپِ پُساڻيو، وَسِي وَجَرَينَ،
 ماروءَ رِي مَ مَرَن، آلهه! هي آسائيتيون.

۲۰

جَتِ پُونگا، پِئون، پِيئيون، تنهن ڪِنوئي ٿِي ڪِنواءِ،
 سا وِجُ پَسِيو وَندران، مون رُوندي راتِ وهاءِ،
 سِيلِيَتِيَن^۱ سَها^۲، مارو جو^۳ ۲۸ مَلِيرَ جو.

۲۱

پَهري ڪِيا پَتَن ۾، وَجَرَينَ واڌاڻا^۳،
 سُوَرِ اَنِينَ جا، سُوَمرا مون کي اَنڌرِ اڌاڻا^۴،
 اَنِي وِيئَڙا اُڪَري، عَمَرا اَباڻا،
 پَڪَرِ پاڻاڻا، پَسان شالَ پَرِ ڪَهيَن!

۲۲

وَجَرَينَ ويسَ ڪِيا، موٽِي آئي مُندَ،
 اَڪِيون اَباڻن ڏي، بَسِ نَه ڪَرِن بُوندَ،
 هيئن نَه ٿِيَن هوندَ جي ڪَر لڌائون ڪڏهيَن.

۱. اهي ۱- سيل واريون، ستيون ۲- سهائي، منهن تي پوي ۲۸- جيڪو ۳- ويجهو، پالوٽ
 ۴- پڙڪو ڏئي ٻاهر نڪتا ۵- بونديون، ڦڙا، ڳوڙها.

جِتِ گرڙا، ڪٿا ۽ ڪاهيون^۲ پال^۳، پڪا^۴ ۽ پڪ^۵،
 سرهيون سي سرتيون، حاضر پاسي حق^۶،
 ماروئن سين ماڻيان، شال منڊائيتي مڪ^۷،
 ڪينڪاريان خلق، جا ٿرجائي ۾ ٿوهرين.

۲۴

پڪا پهنوارن ڏي، ميوا، ميجر، مڪ^۸،
 عمر آت اڪنديو، حال هماري^۹ حق،
 لوي ۽ لڪ^{۱۰}، سمن^{۱۱} سپرين سين.

۲۵

پانڌي! پرين پهنوار ڪي، چيم تين چئيج:
 ”سندا سنگت دينهڙا، ورا م وساريج،
 ڪوئين ڪئي آهيان، سگهي سار لهيج،
 مٺ مانڊائي منجيج، ت نيئن ۾ نئون ڪريان“^{۱۲}.

۲۶

پانڌي! پرين پهنوار سين، روئي ڪج رهاڻ:
 ”جيئن ٿر وڃون اٺيون، تيئن آن سورن ساڻ،
 ڪجهه ڪا وراڻ^{۱۱}، ڏکڻ ڏيل ڏهيون^{۱۲} ڪيو.“

۱- اوني فراسيون ۲- ڏاس جو ٺهيل ٻورو، خرزين، ۳- ڪاهيءَ جهڙي شيءِ جيڪا گوار جا
 سُڪل پن وغيره (گواتي) ۽ ٻاجهريءَ جا ڪانا ڍوڻ لاءِ ڪم اچي ٿي. ۳- ڪڪاڻان
 جهوڙا ۴- ڪرڙ جو ميوو ۵- ڪرڙ جو ميوو ۶- مڙس ۷- ڪپڙ جو (ڪچو) ميوو ۸-
 منهنجي ۹- وعده مقرر ٿيل ۱۰- وٽ ڪريان، مند جو نئون ميوو ڪري کانءَ ۱۱- موٽ ۱۲-
 پرزا پرزا. ۸a- پتن جي لاهين تي ٺهيل گس.

پانڌي پرينءَ پهنوار جا، جان ٿو وڃين وَسَ^۱،
 ساري ڏيڃ سرتين، سلامن سنهس:^{۱a}
 ”آئون اوهان جي آهيان، گولي مٽي گس،
 ويٺي ڪريان وَسَ، ايڏي^{۱b} جي آچڻ جا.“

پانڌي! چئج پرينءَ کي، جوڙ هٿي جانا:
 ”پيڪڙا^۲ پيرن ۾، ڪراين ڪانا^۳،
 آن^{۳a} ريءَ امانا^۴، گهنگهر گهاريان ڏينها.“

پانڌي پرينءَ پهنوار جا، نياپا ني ڪي،
 ساري ڏيڃ سرتين، ياد پوئتي جيڪي،
 وليون، وڻ ڦلاريا، ڪرڙ پڪا ڪي ڪي،
 سگر ڪين^{۴a} سرتيون، سڀين^{۴b} جيئن سيڪي،
 زيرئون^۵ پڇي جي ڪي، ملان ماروئڙن ڪي.

۱- مينهن ڪري آبادي ۱a - (سهنين) سڙ، سوين. ۱b - ايڏانهن ۲ - پيريون ۳ - ڪڙا، ڳٽ
 ۳a - اوهان ۴ - بي مانا، بي عزت ۴a - ڪاٺن ۴b - سڀيون، سيويون (Vermicell)
 ۵ - زنجيرون.

جي هِت هُئي مارئي، تہ لَدِيمِ کَرِ ۱ کيئاسِ ۱،
 آرداسِيَمِ ۲ عُمَرِ کي، ويجهو ٿِي وَتاسِ،
 جي نہ چڙيائين، کِ جَهليائين، تہ پنهنجو انگُ آجيانسِ،
 لاهي لوهُ، لَطيفُ چي، هتان هوند هَلاسِ،
 موکي ۴ مَليرِ سامهين، وٺي ٻانهن وِجانسِ،
 رَهبرُ ٿِي ريڙهيانسِ، سونهاري سائيه ڏي.

۳۱

ننگا آهيون نِگيا، اسين مارو لوڪَ،
 تَر کي پانيون ٿوڪَ، جو دِڪَ ڍاٽِيئَرن جي.

۳۲

اوڏا جان هُئا، تان نِت نياپا آيا،
 ماروٿرا مَليرِ ڏي، واري وڳَ ويا،
 تين ڏونهن ۷ کها، ڏي ۸ا ڏوراپا، چائيان ۹؟

۳۳

کنيائون کائر ڏي، ساري هاج هئا ۱،
 لاهي لڏ، لَطيفُ چي، پَرپن تَر ٿيا،
 چڙي ڳڻ ويا، ماروٿرا مَليرِ ۲.

۱- خبر ۲- سندس ۳- عرض ڪيم ۴- چڙائي، چٽائي ۵- نڪتا، پيدا ٿيا ۶- ڳهو،
 نعمت ۷- ڏانهن ۸- ڪهڙا ۸a- ڏيئي (ڍالڪي، پارڪري ۽ سرائيڪي ۾) ۹a- ڏانهن
 ۹- چوائيان ۱۰- هتان.

جيئن ڳنڍيون منجه ڳنڍير، تيئن مون من ماروڙن سين،
 سي ماروڙا تر ٿيا، جي ڳڻن جا ڳهيرا^۱،
 تنين ريءَ، هميرا گهنگهر گهاريان ڏينهڙا.

۳۵

جيئن ڳنڍيون منجه ڳنڍير، تيئن مون من ماروڙن جون،
 ڏنيون لس^۲، لطيف چي، هينئڙي کي همير،*
 وڃي منجه ملير، سڀ چورينديس سومرا

۳۶

سي ٿارپلا^۳ ٿرن ۾، جي مان^۴ گهٽ^۵ گهري،
 وطن وس، وسنديون، هينئڙي نت هري،
 اندر ڇت چري، وره ويڙيچن جو.

۳۷

وهيان ٿين وٿاڻ، ڏوڪاهي^۶ هٿان جي،
 اوڙ پيڻيون^۷ ۽ پاڻ، موٽي مارن اڏيا.

۳۸

ٿورا منجه ٿرن، مون سين ماروڙ جي ڪيا،
 عمرا ان ڳڻن، آئون ڪيئن لوڻي لاهيان؟

۱- ڳورا، بردبار ۲- لسيون ڳنڍيون، جي جلدي چڙي سگهن ٿيون * ماروڙن منهنجي من
 کي ڳنڍير جهڙيون ڳنڍيون ڏنيون آهن، پر عمر لسيون ڏنيون آهن. ۳- تر جا رهاڪو
 ۳a- منهنجي، منهنجو ۴- نڙي، اندر، دل ۵- ڏوڪاهي ۾، مصيبت يا ويدن ۾. ۵a- جايون،
 ماڳ.

هَذِ نَ پَرَّانِ هِيڪَڙِي، ٿوري ٿَرِ ڄاين،
مون کي ماروئڙن، ميري ڪري نه مٽيو.
۴۰

نِيئَرُ نَ لهي نينهن جو، لوھ جا ويا لهي،
ڪُنڇيُون جي ڦُڦلن جون، سِيئَن ھِتِ سَهي،
ويئڙا راج رهي، ڏيان ڏوراپا ڪن کي؟
۴۱

نِيرَءَ نَ لهي نينهن جو، لوھ جا لهي ويا،
مارن ڌاران مارين، ڏهلا^۲ ڏينهن ٿيا،
ڏيهي ڏور ويا، ڏيان ڏوراپا ڪن کي؟
۴۲

سُئي ساڻيم ڳالهڙي، وھسي^۳ ويڙچي،
سَ سَدِ پييمِ سَومرا! هتي هتي جي،
پيئڙ ۽ پيچي^۴، سَوايا^۵ سارين مون.
۴۳

سُئي ساڻيم ڳالهڙي، لهي ويا لوھ،
اندر جا اندوھ، لڻا ڏک، سڪ ٿيا.

۱- نيس ۲- مشڪل، ڏکيا ۳- خوش ٿئي ۴- بيلي، همراھ، جيئڻيون ۵- سني وائيءَ وارا،
وڻندڙ گفتگو ڪندڙ.

تو کي توڙائين ليکي، عَمَرَا اُچائي^۱،
جنهن تو سامائي، مام^۲ نه پيگي مارئين.*
۴۵

ويا ڳڻن ساڻ، ماروڙا ڌر اڪري،
تن پُڄاڻان هاڻ، آئون جاڙ جيان^۳ ٿي، جيڏيون!
۴۶

چڏ سڀرايون^۴ سومرا، عَمَرَا لڳ الله،
ٿييم نه ٿورا ڏينهڙا، مارپن ڳاريَم ماھ،
سڪ منهنجي ساھ، ماروءَ جي مَس لهي،
۴۷

مَ کي روئ، مَ رڙ کي، هنجون هڏ مَ هار،
تو تان بندُ بدا^۵ ٿيو، پيرڙيون^۶ نيئي ٻار،
پهچندِينءَ پهنوارِ! سِگهي سنگهارن کي.
۴۸

مَ کي روئ، مَ رڙ کي، مَ کي هنجون هار،
جهڙا اچن ڏينهڙا، تهڙا ويئي گهار،
ڏکن پُڏيان سُکڙا، سِگها ٿين سنگهار،
لٽا، لوھ لطيفُ چي، پروڙج پهنوارِ،
پيرڙيون نيئي ٻار، تو تان بندُ بدا ٿيو.

۱- ٻاڪدامني ۲- لڄ، شرم ۳- جيڪڏهن تو (مارن جي) ساماڻل لڄ ۾ هٿ نه وڌو.

۲a- جيئن ۳- ڏاڍائيون، بردستين ۴- وداع، معاف. ۴a- پير-ڪڙيون.

مَ ڪِي روءُ، مَ رڙ ڪِي، مَ ڪِي ڪِر دانھون،
 سٽي لوڪ، لطيفُ چي، ٻيئي ڪُڻج ٻانھون،*
 لڏيئي جِت لائون، سو ڏيھ پَسَندينءَ مارئي!

۵۰

م ڪِي روءُ، مَ رڙ ڪِي، مَ ڪِي ڪِر ڪيھون،
 اُئي اچن آتھين، ۽ واندين^۱ جون ويھون^۲،**
 ميڙيندو مِيُون، مينھن اُئي مارئي!

۵۱

لوٽرياري آھيان، واريان تان نہ ورقُ،
 سانڍيم سڀرين لئي، لوئيءَ آندَر لڪُ^۳،
 ڪنڌ ڪاسو^۴، پٽ پاسو، ڏنم تَن تَرَڪُ،
 سَندو ماروؤ حق، جان جيان تان پاريان.

۵۲

اڄ پُڻ چڪيم^۵ چاڪي^۶، ونھين ويڙيجن جا،
 سورن اچي، سَومرا آندَر ڪِي اوطاق،
 ماروؤ جي فراق، هڏ منھنجا ڪَپيا.

+ ارڏھين، اُئي (ملير ۾) ■ (دعا لاءِ) ٻڪ ڪٿي رب کي ٻاڏائج. ۱- چڙن، ڪنوارن،
 بهادرن ۲- ڪوڙيون (Scores)، گهڻا ** اُئي (ملير ۾) وسڪاري ۾ اڃان ■ وڻيارن جو
 لودون اچن ٿيون. (ڏڪار ڪونهي، سُڪار ۽ خوشحالي آهي) ۳- چيله يا ڪمر ۴-
 جاريءَ جي ڳوٺري، جنهن ۾ مارو ماڻهو سامان وجهي ڪلهي ۾ لتڪائي ڇڏيندا آهن ۵-
 وهيا، رت پونءِ ڇڏيائون، سور ڪيائون ۶- ود، زخم.

چڪي، چڪيم چاڪ، ونهين ويڙيجن جا،
 واجهيندي وصال ڪي، فنا ڪيس فراق،
 سيئي ساريم، سومرا ٿر جنين جا ٿاڪ،
 ماروءَ جي اوطاق، گهڻو اڪنڊي آهيان.

واٽي

مون من ماروءَ جو، ماروءَ جو منهنجو ميان!
 مون من ماروءَ جو.
 منهن منهنجو، سومرا مر ميوڙي هوءَ،
 مون من ماروءَ جو.
 ”ڌوتوءَ ڌورارن^۱ ۾“، متان مارو چوءِ،
 مون من ماروءَ جو.
 لارون^۲ جي لڙڪن جون، گڙهي^۳ وڃان توءَ^۴،
 مون من ماروءَ جو.

۱- ڌورائن، محلاتن ۲- ڌارون، لينڊيون ۳- ڳنهي، کڻي ۴- تنهنڪري.

سُرُ ڪاموڌ

سر بابت:

ڪاموڌ، هڪ هندستاني راڳتيءَ جو نالو آهي، جا ڊيپڪ راڳ جي پنجن ڀارائن (زالن) مان هڪڙي آهي. هن کي ”سپورڻ“ راڳتي پڻ چوندا آهن، ڪاموڌ سنسڪرت لفظ ڪاموڌا جي پگڙيل صورت آهي ۽ معنيٰ اٿس؛ ڪام وڃي. هن سر ۾ ڪو به ڌارون ڪلام نظر ڪونه ٿو اچي. هن سر جون پڙهڻيون عموماً، ڊاڪٽر گرنهخاشائيءَ واريون قائم رکيون ويون آهن.

آکاڻي:

هن سر جي مضمون جو مدار، ڄام تماچيءَ ۽ نوريءَ جي قصي تي آهي، جو مختصر طور هيٺ ڏجي ٿو:

سمي گهراڻي جو هاڪارو حاڪم، ڄام تماچي ٺٽي ۾ حڪومت ڪندو هو. سندس حد ۾ هيلابا لڪريءَ جي هيٺان، ڪينجهر ڍنڍ جي ڪپ تي ڪيترائي مهاڻا رهندا هئا. اهي اڪثر ڪري ڪارا ۽ ڪوچن هوندا هئا، پر منجهن، نوريءَ نالي هڪڙي نينگر، نهايت حسين هوندي هئي.

هڪ لڱا، ڪينجهر ڍنڍ تي سير ڪندي، ڄام تماچيءَ جي نظر وڃي نوريءَ تي پئي. هن جو نوراني نراڙ ۽ ناز پريا نيٺ ڏسي، ڄام جي من ۾ محبت جي ميخ لڳي وئي؛ توت ئي مهاڻن کان سڱ چڪيائين، مهاڻن جون ڏهه ئي گه ۾ پيون؛ سو خوشيءَ سان قبول ڪيائون. پوءِ ته شاديءَ لاءِ منڊل منڊجي شادمانا ٿي ويا. نوريءَ سان ڏاڍا سنهڃ ۽ سولايون ٿيون. مهاڻن تان محصول معاف ٿي ويو ۽ ڍنڍ امداد ٿي ملين. آخر ڄام نوريءَ کي نوازي، آڻي محلات ۾ راڻين سان راڻي ڪري رهايو.

ڄام جو، نوريءَ تي ايترو ته آر هوندو هو، جو ڪڏهن ويهي مورچل مٿان مٿس هڻندو هو، ته ڪڏهن شيل شڪار لاءِ پاڻ سان ڪينجهر ڍنڍ تي وٺي ويندو هوس. چوندا آهن ته ”ور سهاڳڻ سا جڳ سهاڳڻ“ سو سڀڪا پئي نوريءَ اڳيان نٿندي هئي. خود سميون به اچيو هن جو نياز ڪنديون هيون. انهيءَ اوج ۽ عزت هوندي به، نوريءَ جو من نه وڌيو. هٿ ۽ وڏائيءَ جو منجهس نالوئي ڪونه هو.

هڪ پيري، نوريءَ جي نثر ۾ ۽ نياز جي امتحان لهن لاءِ، ڄام سڀني راڻين کي سنهيو موڪليو ته، ”اڄ شام جو سهي سنڀري وهجو ته آءُ، اوهان مان جنهن کي وڻندم، تنهن کي شيل شڪار لاءِ وٺي ويندس. نياپو سڻي، سڀني سميون سيند سرون ڪري سنڀري ويهيون، پر نوريءَ نڪو ڪيو هار، نڪو ڪيو سينگار، اٽلو اهاڻو وڳو ڪري ويهي رهي. ڄام حواليءَ ۾ آيو ته سڀڪنهن ٿي اوچو ڳاٺ ڪئي، نازنخري سان کيس ريجهاڻن جي ڪوشش ڪئي، پر ڄام کي نوريءَ جي نهڻائي وڻي سو کيس وٺي گهمائي آيو. شاه سچ چيو آهي ته: ”ڍول تنهن جي ڌار، هيٺاهيون هلن جي.“

روحاني راز:

شاه، مختلف سرن ۾ ڄاڻايو آهي، ته سائين ستاڻو سردار آهي، کيس شرڪ ڪونه وڻي؛ ”پاڻن ڌار پريان، ڪانڌ ڪنهنجو نه وڻي.“
هي ماڻي جو ماڳ نه آهي. ڪنبي ڪٽڻ گهرجي. چنيسر سان جيڪو ڇاڳ ڪندو، سو خطا کائيندو، ڇاڪاڻ جو:

ڪانڌ ڪهن جو نه وڻي، گيرب ۽ گاءُ۔

کائيندي سا گهاٽ، جا هوڏ ڪندي حبيب سين.

ساڳي هدايت ڏيندي، شاه نوريءَ کي نثر ۾ ۽ نياز جي پتلي ڪري ٿو پيش ڪري ۽ ان مان سالڪ کي، سبق پرائڻ لاءِ تلقين ٿو ڪري.

پنهنجو حسب نسب ياد ڪري، نوريءَ کي هميشه اهو انديشو هوندو هو، ته متان اپار عيب ڏسي، ڪنهن وقت به محبوب مهر جو هٿ ڪٽي، درٻار ڪري چڏيم۔ انهيءَ اڍڪي ڪري، هوءُ سهاڳ تي ٻارو بنه ڪانه ڪندي هئي ۽ سدائين پاڻهون ٻڏي ٻاجه لاءِ ٻاڏائيندي رهندي هئي. ساڳي طرح سالڪ کي به سائين کان هر دم عاجزيءَ سان عنايت گهرڻ گهرجي. پلي ٻيلاري جو ڪيڻو به ڪٿي ڪير لڏلو ۽ دادلو هجي، ته به آزي نيازي ۽ نثر ۾ نياز ڪرڻ جڳائي.

هن سر ۾ شاه ”التي طلب“ جو ذڪر دوبارو چيڙيو آهي. سر مومل راڻي ۾، الله کي انسان جو طالب بنائي، ڄاڻايو اٿس ته:

”تو جڻين جي تات، تن پڻ آهي ٽهنجي.“

وڌيڪ ڏسو روحاني راز سر مومل راڻي جو.

نوريءَ کي ڄام چو نوازبو؟ تنهن جو راز ٻڌائيندي، شاه واضح ڪري ٿو، ته نوري جي دل جو آئينو نهايت اوچل هو. مولانا روميءَ جو فرمودو آهي ته:

”جنهن جي دل جو آئينو ڪٽ ۽ گندگيءَ کان صاف ٿيل آهي، سو حقاني سچ جي
 سوجهري سان چڱيءَ ريت ڀرپور رهي ٿو.“
 ”اِنَّ اللّٰهَ جَمِيْلٌ يَّحِبُّ الْجَمَالَ“، يعني خدا خود سهڻو ۽ سونهن تي عاشق آهي، هڪ
 حقيقت آهي. جنهن انسان جي اندر ۾ سونهن ۽ سوجهرو هوندو، تنهن کي ڌڻي ڳولي ڳولي
 پنهنجي وصل جو پيالو پياريندو.

سر ڪا موڏ

داستان پهريون

۱

تُون سَمُون، اَتُون گَنڊِري،^۱ اُون ۾ عَيِينِ جُوءِ،^۲
پَسِي راڻِينِ رُوءِ،^۳ مَتانِ ماڱرِ^۴ مَتِينِ!

۲

تُون سَمُون، اَتُون گَنڊِري، مُون ۾ عَيِبَ اُپارِ،
پَسِي لِيءِ لُغارِ،^۵ مَتانِ ماڱرِ مَتِينِ!

۳

تُون سَمُون، اَتُون گَنڊِري، مُون ۾ عَيِينِ ڪوڙِ،^۶
پَسِي ڪِڪِي ڪوڙِ،^۷ مَتانِ ماڱرِ مَتِينِ!

۴

تُون سَمُون، اَتُون گَنڊِري، مُون ۾ عَيِينِ ويهه،
پَسِي مِٺڪي^۸ ڌيءَ، مَتانِ ماڱرِ مَتِينِ!

۵

تُون سَمُون، اَتُون گَنڊِري، مُون ۾ عَيِينِ لڪَ،
هِنَ منهنجي حالَ جي، توکي سڀَ پَرَڪَ،
ڪارڻِ رَبَ اَلڪَ،^۹ مَتانِ ماڱرِ مَتِينِ!

۱- مهاڻن جي هڪ ذات ۲- مڪان، جاءِ ۳- منهن ۴- مهاڻن جي هڪ ذات (نوري)

۵- مڇيءَ جي مٿان لڳل ڳڏار گڱ ۶- نشان؛ ذرو ۷a- ڪوڙي، ڪوڙيون (Scores)

۷- عيب، داغ ۸- ميه جي (مي هڪ مهاڻن جي ذات آهي) ۹- اهو خدا جنهن کي جسماني اکين سان ڏسي نه سگهجي.

تُون تَماچي، تَر-دَڙي، آئون مُهاڻي مي^۱،
مُون ڏهاڳُ مَر ڏي، آئون جا نالي سڀس تنهنجي*.

تُون تَماچي تَر-دَڙي، آئون گندري غريب،
تو سين ڄام! قَريب^۲، ڪي ڏن^۳ ڇڏائي ڏيڄ مون*.

ڪاڄُ جَنِين جو ڪِڪيُون، مالَ جَنِين جا مَد^۴،
سَمي سِڀي سِيئَ ڪِيا، هِيئَ جَنِين جا هَد،
ڄام! پَرِتيئيءَ لَد، *** سانگين^۵ جي، سِيءُ ڇي.

ڄارا^۶ ۽ ڪارا، مالَ جَنِين جو مَڪَريُون^۷،
تَماچيءَ جي تَڪِي^۸، آچَن سَوارا^۹،
ميءَ^{۱۰} مَچِيءَ مارا، سَمي سي سِيئَ ڪِيا.

ڪِڪيءَ هاڻِيُون ڪاريُون، ڇِڇِيءَ^{۱۱} هاڻا ڇِڇَ،
پاندُ جَنِين جي پاندَ سين، لَڳو ٿِي لَڄ،
سَمُون ڄامُ سَهجَ^{۱۲}، اِيو ڪَري اَن سين.

۱- مهاڻن جي هڪ ذات *آءُ تنهنجي زال آهيان ۲- ويجهو ماٺ ۳- محصول ** اي ڄام!
تون منهنجو ويجهو عزيز (پتار) آهي، سو مهاڻن تان محصول معاف ڪرائي ڏي ۴- (۱)
مڇين جا ڍير، مياڻي (۲) ڪڪن جو لاهيل ترو ۵- هيا، ضعيف *** اي ڄام! سڀڪجه
تنهنجي حوالي آهي ۶- مسافرن (مهاڻن) ۷- وڏيون ڄارون ۸- ننڍيون پيڙيون ۹- آڌار، آجهي،
مڪان ۱۰- سويل ۱۱- مهاڻا ۱۲- مڇيءَ جي آڏن ۽ گڇين ۱۳- انعام.

ڪاريون، ڪوجهيون، ڪوڙيون^۱، مور نه موچارئون،
وئي وينيون واٽ تي، ڪيڪيءَ جون ڪاريون،
اٺين جون آريون^۲، سمي ريءَ ڪير سهي؟

۱۲

چارئون، ڪاريون، چڇ، چپريون، جن جي محبت مڃيءَ ساڻ،
رهن، وهن سير^۳ ٻانڌين^۴، سڀيئي بدبوءِ هاڻ،
لڏڻ^۵ جيئن، لطيف چي، پاڻي وجهن پاڻ،
تن ملاحن^۶ جو ماڻ^۷، سمي سير ڪيو پانهنجي.

۱۳

گند^{۸a} جن جي گوڏ ۾، پاپوڙا^۹ پوشاڪ،
اٺين جي اوطاق، راجا ريجهي آيو.

۱۴

گند جن جي گوڏ ۾، پاپوڙا پينام^{۱۰}،
اٺين کي انعام، مڃر^{۱۱} مڙوئي ٿيو.

۱۵

گند جن جي گوڏ ۾، مٿن تي موڙيون^{۱۲}،
اچن سنڀوڙيون^{۱۳}، سمي جي سلام تي.

۱- بچڙن وڙن واريون، نالائق ۲- انگل آرا ۳- تي، مٿان ۴- مڃي ڦاسائڻ جي مانڊاڻ
۵- بدبوءِ هاڻيون، بدبودار ۶- پاڻيءَ جو ننڍو جانور ۷- مهاڻن ۸- ماڻو، انگل ۸a- پيش جي
پاڙ، جيڪا کاڌي آهي ۹- پاپوڙن (ميو جي قسم) جا پن ۱۰- پهرائ، پوشاڪ، ڍڪ
۱۱- ڍنڍ ۱۲- ڪڪن جون سنهيون ۱۳- تيار ٿيو.

ٿيا تماچيءَ ڄامَ سين، مهاڻان محروم^۱،
 ننڍيءَ وڏيءَ گندريءَ، مٽي ماڙيءَ ڌوم^۲،
 جي ڪينجهر، جي روم^۳، سي سڀ انعامي ٿيا.*

۱۷

نہ وڌي، نہ وڪڻي، نہ ماري، نہ ڌاري^۴،
 ڪارو وڌائين ڪوہہ ۾، نرڻئون^۵ نہاري،
 سائي پَر پاري، جا گهر سمي جي سڀجي.**

۱۸

نہ وڌي، نہ وڪڻي، نہ کڻي ۾ ڪاري،
 اُھج^۶، سُهج^۷، ساهميون، ڌريان^۸ نہ ڌاري،
 سائي پَر پاري، جا گهر سمي جي سڀجي.

۱۹

پاپوڙو پيش ڪيو^۹، نئون نوريءَ نيئي،
 حاضر هيون هڪيون^{۱۰}، سميون سيپيئي،
 نوازي نيئي، گاڏي چاڙهي گندري.

۲۰

مهاڻيءَ جي من ۾، نہ گيرب، نہ گاءُ،
 نيئن سين ناز ڪري، ريجهاڻين راءِ^{۱۱}،
 سمون سڀن ملاءُ،*** هيرياڻين حرقت^{۱۲} سين.

۱- محرم، گهاٽل ماڻل، گستاخ، حال پاڻي ۲- ڌماقم، ڌوڪ ڌوڪان، اڇ وج ۳- روم (Rome)
 يورپ جا ملڪ، ڏورانهان ملڪ. * ڪينجهر کان وٺي روم تائين، ساري جڳ جي سڀني مهاڻن کي
 انعام مليا ۴- رکي، جهلي ۵- نرت سان، ڏسي وائسي، ڄاڻي وائي ** هاڻي اهاڻي روش هلي ٿي،
 جيڪا ڄام جي حواليءَ ۾ روتي وڃي ٿي. ۶- هڪسو (گهٽ تور) ۷- هڪشائسو (وڌيڪ تور)
 ۸- اصل ۹- حاضر ڪيو، ڏوٿو ڏنو ۱۰- حاضر، موجود ۱۱- راجا (ڄام) *** سڀني راڻين
 وڃان. ۱۲- سياڻپ، عقل.

نوريءَ جي نياز جو، عَجَبُ اَجَهْلُ^۱ هو،
 سَمُونِ سِرُ سِينِ ۾، * مي مُورِچِيوُ^۲ سوءِ،
 اُچِيوُ اُيِنِ پوءِ^۳، حُجَتَ پِگِي راتِينِ. **

۲۲

مي مِچِيءَ ۾ هَتَرَا، وِينِي ڪَري وَرَنَ،
 راءِ اُڳهين^۴ رَکِي، مُهاڻِي مُنجهَ مَنَ،
 تماچِيءَ جي تَنَ، ڳالهيون چِسي ڳجهِيُون.

۲۳

هَتِنَ، پيرينَ، آرَڪَڻِينِ^۵، مُنهن نَهَ مُهاڻِي،
 جيئن سَڳو وِچ سُرندَرِي^۶، تيشن راتِينِ ۾ راتِي،
 اصل هُئي اُنَ کي، اهلَ^۷ ڄاماڻِي،
 سَمِي سُڃاڻِي، پيڙو^۸ پَدَسِ ٻانهن ۾. ***

۲۴

تَهڙو ڪينجهر ۾ ڪين پيو، جِهڙي سونهن سَندياسِ،
 مَدَ، مِياڻِيُون، مَڪَرَا، مِرَڻِي مَعاَفُ تِياسِ،
 مُورِچَلُ مَتاسِ، اُيو تماچِي تي^۹ هُئي.

۱- بنا جھل، گھڻو * سمون سڀني جو سردار. ۲- موھيو ۳- پٺيان، مرتبہ ۾ هيٺ + نوريءَ
 کي پٺيان اچيو بيھن ** سڀني سمن جون دعائون پڇي پيون ۽ اھي نوريءَ کان مرتبہ ۾
 پوئتي پئجي ويون ۴- اڳھين، اصل کان، ازل کان ۵- ارڪانن ۾، مھاندي، روش
 ۶- سرندي ۾ ۷- لاڙو، روش، ڍنگ ۸- سڳڙو *** ساڻس شادي ڪئي. ۹- تنھنڪري.

تَرُ تَماچيءَ ڄامَ جو، تَماچي تَر-راءِ،
 تَماچيءَ جي تَڪيي^۱، تُون تَماچي ڳاءِ^۲،
 تَه تُون تَماچيءَ^۳، تَماچي تَر لَھين.*

۲۶

ڪوئ سَمِيُون! بَن سُوَمَرِيُون! جي اچَن اُونچي ڳاٺ،
 وَرُ سي ڪينجهرَ ڄاڻِيُون، جَن تَماچي جي تات،
 راڻين مَلا^۴ رات، ماڻڪُ مِي پرائِيو.

واڻي

هيري هَتَ وَڌائين، ويهي سائين وچَ ۾،
 نَوازشِ نوريءَ جي، آهي تَماچي تائين،
 ويهي سائين وچَ ۾،
 گندَگيءَ گوڙو ڪيو، عطر اوتِ اوتِيائين،
 ويهي سائين وچَ ۾،
 انڌا منڊا آيا، سَخا سَدَ^۷ وَڌائين،
 ويهي سائين وچَ ۾،
 پَسو جُودَ^۸ جُوانَ جو، ڪو هِنڌ ڪوئ مَٽِيائين^۹،
 ويهي سائين وچَ ۾،
 قِيمَتِ^{۱۰} ڪَمِيئن سين، جهڙي وَتِ^{۱۱} وَتِيائين^{۱۲}،
 ويهي سائين وچَ ۾.

۱- آڌار، اجهي، مڪان ۲- تعريف ڪر ۳- (۱) تَماچيءَ وتان (۲) اي تَماچيءَ جا تعريف ڪندڙ. * تَماچيءَ جو ديدار ڪرين ۴- وتان، کان ۵- هيري (جواهر، نوريءَ) ۾ ۶- ڀلت، ريلو ۷- هوڪو ۸- سَخا ۹- چڻيائين ۱۰- قيمتي (هي لفظ ”جهڙي“ لفظ سان لڳي ٿو). ۱۱- منڊ جو نئون ميو، سوکڙي ۱۲- ونڊيائين، وراهيائين.

پَسُو جو پَيدا ٿيو، جوهرِي جِيائين^۱،
 ويهي سائين وِچ ۾.
 موتي مَچيءَ هَتْ تي، ڪوڏن جيئن ڪڍيائين*،
 ويهي سائين وِچ ۾.
 ماڻڪَ مِياڻين ۾، چَلَرَن جيئن چَٽيائين،
 ويهي سائين وِچ ۾.
 ڏيئي سونُ سَوالِ^۲ ۾، رُهي راندِ ڪيائين،
 ويهي سائين وِچ ۾.
 پاڻيٽ^۳ آڻي پاڻ سِين، لعلُون سَڀ لُٽيائين،
 ويهي سائين وِچ ۾.
 فيروزا^۴ فقيرَن تان، گهوري سَڀ گهورِيائين،
 ويهي سائين وِچ ۾.
 اُتي عَبْدِاللطيفُ چي، اُچلي اُمَلَ ڏنائين،
 ويهي سائين وِچ ۾.

داستان ٻيو

۱

سِرُ سَلاَتِ^۴ سُنڀرين، مَرڪَڻا^۱ تُون مَ مَريج،
 آهين نارا اڪين جو، وِتان مُون مَ وِجيج،
 تماچي تَڳيج، ڪو ڏينهن، ڪينجهر ڪَنڊين.

۱- وانگر، مثل * ڪوڏن وانگر خميس سمجهي وراهيائين. ۲- عرض، ساڻل جي صدا
 ۳- آهار موتي ۳۵- نيري رنگ جا هيرا ۴- سلامت ۵- اي منهنجا مرڪنڊر مڙس.

ڪو ڏينهن ڪينجهر ڪنڊين، تون، تماچي! تڳ،
اونچو ٿيومر آڳ، مون ڪر، ملاحن ۾.

۳

هيٺ جر، مٿي مڃر، پاسي پرين سندا،
ڪوڙين ڪاڇ سڌا، اڻ سڌو ڪوڻ رهيو.

۴

هيٺ جر، مٿي مڃر، پاسي ۾ وٽرا،
اچي وڃي وڃ ۾، تماچيءَ جي ساءِ،
لڳي اتر واءِ، ڪينجهر هندورو ٿئي.

۵

هيٺ جر، مٿي مڃر، ڪنڊيءَ ڪوٺر ترن،
ورڻي واهونڊن، * ڪينجهر ڪٽوري ٿئي.

۶

سميون ڪري سينگار، راءِ ريجهاڻن آيون،
ڄام هٿ ۾ چار، جلي جپيرن وڃ ۾.

۷

ميءَ هٿ ۾ مڪڙي، ڄام هٿ ۾ چار،
سڄو ڏينهن شڪار، ڪينجهر ۾ ڪالھ هئو،

۱- ڳاٺ ۲- منهنجا پٽا، راس ٿيا ۳- وٽڪار، پيلو ۴- لذت، شوق ۵- مڪنول جا گل

* بهار جي موسم اچڻ تي، ۶- هلي، وڃي ۷- جهپيرن، مهاڻن جي هڪ ذات.

نوريءَ جي نوازيو، ٿيو تماچي^۱ تي^۲،
گاڙهي چاڙهي گندري، مارهو ڪيو^۳ مي،
ڪينجهر چوندا^۴ ڪي، ته سچُ سڀاڻي ڳالهڙي.

۹

ڄامان^۵ آڳي جي ڄاڻيون،* تن جي نرتِ نوريءَ کي ناه،
نه منهن^۶ نه مارڪي^۷ نه وڃن ڪنهن وهانءِ^۸،
سي ڪينجهر ڪنديون ڪاه^۹، جن تماچي ٽڪيو^{۱۰}.

۱۰

نه ڪنهن ڄايو ڄام^{۱۱} کي،** نه ڪو ڄام وڻاءُ^{۱۲}،
ننڍيءَ وڏيءَ گندريءَ، سين آه سڀاءُ^{۱۳}،
”گم ڀلڻ وگم ڀولڻ“، اڀيءَ نجابت^{۱۴} نڀاءُ^{۱۵}،
ڪير^{۱۶} ڪيرياءُ^{۱۷}، تخت تماچيءَ ڄام جو.***

۱۱

پکن پوءِ پچار، ”اڄ تماچي آيو،“
مرڪن ملاحن جا، مٽي بانڊيءَ^{۱۸} ٻار،
وڏي ڄام ڄمار، جنهن مياڻيون موڪليون^{۱۹}.

۱- تماچيءَ جو نالو مشهور ٿيو ۲- تنهنڪري ۳- عزت وڌائي، ماڻهي ۾ آندو ۴- چوندا ۵- ڄام کان
ڄام جون وڏيون. ۶- شاديءَ جو شاميانو ۷- زالن جو ميڙ (شاديءَ يا غميءَ وقت) ۸- شاديءَ تي ۹-
ڪانه، ڪيڏانهن ۱۰- نظر ۾ رکيو، آڌار *** ڪنهن مهاڻي ڄام کي ڪونه چيو. ۱۱- اولاد ۱۲-
ڏوراهون ماڻ ۱۳- نه ڪنهن ڄائو ۽ نه ڪنهن کي چيائين (ق.ش) ۱۴- شرافت، بزرگي ۱۵- (۱۱)
طريقو، روش (۲) انصاف، عدل ۱۶- شان، بزرگي ۱۷- دٻدبو، شان شوڪت *** هن بيت جي معنيٰ
آهي: نه ڪنهن مهاڻي ڄام کي ڄاڻو آهي ۽ نڪو ڪو مهاڻو سندس اولاد آهي، تنهن هوندي به سڀني
مهاڻن جو نوري جي ناتي سبب ڏوراهون ماڻ آهي (سڀني کي هڪ نظر سان ڏسي ٿو)، اهوئي سڄي
شرافت ۽ بزرگيءَ جو طريقو آهي، جو سمن ۽ نيچ نوريءَ جو درجو هڪ جهڙو ڪري ڇڏيائين. ڄام جو
تخت رواجي تخت ڪونهي بلڪ بزرگيءَ ۽ شان شوڪت تي ٻڌل آهي. ساڳئي ريت خدا پيروا بادشاه
آهي. هو به جنهنجو اندر اوچل ڏيئي ٿو، تنهن کي نوازي ٿو. پوءِ ڀل ماڻهن جي نظر ۾ هو ڪير ٿو.
ڪنو ۽ ڪوچو هجي. ۱۷a- ٻنڌ تي، (ڍنڍ جو) ڪناري تي ۱۸- ڍولن معاف ڪيون، امداد ڪيون،
مهاڻيون يا مرڪايون.

پڪا پڪاريو^۱، ڄام^۲ تماچي آڻيو،
 گوندڙ لاهيو، گندريون! آڻڻ اجاريو،
 ڪينجهر^۳ قراريو، سمي سام^۴ بخشڻي.

۱۳

ڪو جو ڪامڻ^۵ مڻي، آهي اڪڙين ۾،
 تن تماچي ڄام^۶ جو، ناپون^۷ پايو ني،
 عشق ائين ڪري، جيئن چارو ڄام^۸ ڪلهي^۹ ڪيو.

واٽي

تنهن کي ڪير چوندو مڻي، آڙي! ايءَ سمي جا سمنگي.^{۱۰}
 سمي جي سهاڳ جو، ميندو^{۱۱} ڳٽو^{۱۲} مڻي، *
 آڙي! ايءَ سمي جا سمنگي.
 جن ويهڻ نه ڏني وٽ^{۱۳} ۾، ٿيا سلامي سي،
 آڙي! ايءَ سمي جا سمنگي.
 عالم^{۱۴} انعامي^{۱۵} ڪيو، نوريءَ ناز ڪري،
 آڙي! ايءَ سمي جا سمنگي.

۱- صاف ڪريو!، وڇايو! ۲- اجهو، پناه ۳- جادو ۴- نهن، نيزا (نيشن جا) ۵- نئي،
 ڪنيو وڃي ۶- ڪلهي تي ۷- نوازتي ۸- وارن جون چڳون ۹- ويڙهيو * مهاڻن سمي
 کي پرڻائي ڏيڻ لاءِ ڪنوار کي سنڀرائي وارن جون چڳون ويڙهيون ۱۰- پاسي ۾،
 پري سان ۱۱- انعام رسيدو، انعام وٺڻ وارو.

سُرُ گهاتو

سُرُ بابت:

هن نالي سان ڪا به هندستاني راڳڻي ڪانهي. هن سر تي مضمون موافق نالو رکيو ويو آهي. 'گهاتو' لفظ جي معنيٰ آهي ماري يا شڪاري. هن سر ۾، 'مَچ' مارڻ جو ذڪر ڪيل آهي، تنهن ڪري اهو نالو پيو اٿس. هن سر ۾ پڙهڻيون عموماً ڊاڪٽر گرېخشاڻيءَ واليون اختيار ڪيون ويون آهن.

آکاڻي:

اوبائي نالي مهاڻي کي ست پٽ هوندا هئا. انهن مان هڪڙو پٽ مورڙو البت چوٽڙو ۽ منڊڙو هوندو هو. ٻيا ڇهه ٽي ڀائر پهلوان هوندا هئا. هو مڇي مارڻ لاءِ ويندا هئا ۽ جسم جي ڇڏي پاڻ کي گهر جي سٽسما ۽ سنڀال لاءِ پٺيان ڇڏي ويندا هئا. دودائي، ٻروچن مان هڪ ماڻهي، جنهن جو نالو ڪلاچي هو، تنهن پنهنجي وڳر سان سمنڊ جي ويجهو اچي ڳوٺ ٻڌو هو. انهيءَ ڳوٺ تي مائيءَ جو نالو پيو. اهو ساڳيو ڳوٺڙو وڌي، هاڻي ڪراچي جو وڏو شهر ٿي پيو آهي. انهيءَ کان ٿورو پري، يعني هاڻوڪي ڪلفٽن ۽ منهورڙي جي وچ ۾، ڪلاچيءَ جو اونهون ڪُن هوندو هو، جنهن ۾ غوراب غرق ٿي ويندا هئا. انهيءَ کان سواءِ منجهس هڪ مانگرمڇ پڻ رهندو هو، جنهن کي جيڪي ور چڙهندو هو، تنهن کي نهوڙي نيندو هو. اتفاقاً هڪ ڀيري مورڙي جا ڀائر اچي، انهيءَ ڪن وٽان نڪتا. اتي جي ملاحن گهڻوئي سمجهائين ته ڪن ۾ قهر لڳو پيو آهي، پر هي يار ڪٿي ٿا مڙن. اڃا رڄ وجهي اڳتي وڌيائين ڪين، ته ڪن ڀريون پائي، اُٿي اونهي ۾ هنين. ٻيڙي غرق ٿي ويئي ۽ هي مانگرمڇ جو لقمو ٿي ويا.

گهر ورڻ جي ويل ويئي، ته ماڻهن کي اچي آڻمانند ٿي. مورڙو ڳولا ۾ نڪتو. واردات تان حقيقتون حاصل ڪري، موٽي ماڳ تي آيو. مٿن ماڻهن، بدلي وٺڻ جون صلاحون ۽ رٿائون ڪيون. آخر هڪ لوهي پيڇرو تيار ڪرايائون، پيڇري جي اردگرد ڪيترا تڪا ڪيل ۽ ڪلا هئا. هر هڪ ڪلي ۾ رسو ٻڌل هو. اهو سارو ساز ۽ سامان کڻي، هو ڪراچيءَ جي ڪن ڏانهن ويا.

مورڙو پيڇري ۾ ٿي ويٺو ۽ همراهن کي چيائين، ته ”هاڻي پيڇرو ڪن ۾ ڪيرايو، جنهن رسا لڏندا ڏسو. تڏهن چڪي ٻاهر ڪڍجو.“ پيڇري کي ڏسي، مانگرمڇ منهن کولي ڳڙڪائڻ جي ڪوشش ڪئي ته ڪيل ڇاڙيءَ ۾ اڪري ويس. مڇ وٺجي وين. مورڙي وٺي رسا لوڏيا ۽ مهاڻن وٺي چڪيو. سڪيءَ تي پهچڻ سان، مهاڻن مانگرمڇ ماري مورڙي کي پيڇري مان

صحيح سلامت ٻاهر ڪڍيو. مورڙي مڇ جو ڀيٽ چيري، ڀائرن جا ڪرنڳا ڪڍي، آئي ڪراچيءَ جي اتر-اوله طرف جبل جي پاڙوٽ دفن ڪيا ۽ پاڻ مقام جو مجاور ٿي ويٺو. مورڙو، هو چوٿرو پر هو سو عقل جو اڪابر. شيخ سعديءَ به گلستان ۾ چوٿري شهزادي جي هڪ آکاڻي ڏني ثابت ڪيو آهي ته: گهوڙو تازي هجي ضعیف ٿيل، ته به سو گڏهن جي ڪڙه کان بهتر آهي.

روحاني راز:

سڀيئي صوفي، نفس کي نهوڙي نيٺ تي خاص زور ڏيندا آهن. شاه به سڀني سرن ۾ نفس نفس کي ناس ڪرڻ لاءِ ورجائي ورجائي پئي تلقين ڪئي آهي. هن سر ۾ ته نفس کي مانگرمڇ سان مشابھت ڏني، 'بري تي بچ' ڪرڻ جي خاص هدايت ڪئي اٿس. جيئن ڪلاچيءَ جي ڪن واري مانگر مڇ مارڻ لاءِ معمولي اوزارن مان ڪين ويو ۽ مورڙي جهڙي مانجهي مڙس. خاص اوزار استعمال ڪيو هو، تيئن سالڪ کي به گهرجي، ته فقط روزن ۽ نمازن تي اڪتفاء نه ڪري، پر 'او ڪو ٻيو فهم' ڳولي لهي جنهن سان پرينءَ کي پسجي. هن کي موذيءَ ۽ ملعون مارڻ لاءِ زبردست مجاهدن ۽ رياضتن جو ضرور آهي.

هن سر ۾ شاه چاڻائي ٿو، ته دنيا مھراڻ ۽ انسان ڪن جي مثل آهي، جيئن ڪن ۾ ڪئين به ٻيا خزانا پيا آهن: تيئن انسان جي اندر ۾ به ڪئين روحاني خزانا موجود آهن. انهن خزانن جي چوگرد، هڪ هيبتناڪ مانگرمڇ وات ڦاڙيو ويٺو آهي. جنهن کي اهي روحاني امله ماڻڪ هٿ ڪرڻا هجن، سو هن سڻائي سيسار سان مقابلي لاءِ تيار ٿئي. معمولي ماڻهن کي هيءَ مانگرمڇ ڳڙڪايو وڃي ۽ رواجي اوزارن سان به مات ٿيڻ جو ناهي، تنهنڪري سالڪ کي گهرجي ته خاص اوزار استعمال ڪري. مسجد ۽ سياڻپ کان ڪم وٺي، وڃي مورڙي وانگر منزل مقصود تي پهچي ۽ ابدي آرام حاصل ڪري.

سرگھاتو

داستان پهريون

۱

گهنگهريا^۱ گهڻ - جاڻ^۲ موڙهي مت مهائين^۳،
ويا گڏجي وير ۾، پيا منهن مهراڻ^۴،
اڳيان پويان ٿاڻ^۵، ويا ويچارن وسري.

۲

ماڪ پڄاين مولهيا^۶، مٿان رات پئي،
اوليون^۷ اجهڻ^۸، لڳيون، ويا ونجه^۹ وهي،
ڪلاچيان^{۱۰} ڪهي، ڪڏهن ڪونه آيو.

۳

ڪو جو قهر ڪلاچ ۾، جو گهڙي سو نٿي،
خبر ڪون ڏئي، ته رچ ڪڇاري^{۱۱} رنڊيا^{۱۲}؟

۴

ڪاله ڪلاچيءَ ويا، چٽيون^{۱۳} کڻي چڱير^{۱۴}،
پاٿرن پيرو نه ڪيو*، آڏن ڪي اوڀر^{۱۵}،
اهڙي خاصي ڪير^{۱۶}، ڪن ورائي جهلي.

۱- پريشان ٿيا، منجهڻا ۲۰- گهڻو ڄاڻندڙ، داناءُ ۳- وڏن وريامن يا بهادرن ۴- وڏي سمنڊ،
اوڙاهه = ٿاڻا، وقت ۶- پڳون، پنڪا ۷- ٻيڙي هلائڻ جا ڳن ۸- هلي وڃڻ، لڙهي
وڃڻ ۹- بانس جي لٽ، جنهن سان ٻيڙيءَ کي ڪناري تان ڌڪبو آهي ۱۰- ڪلاچيءَ
جي (ڪن) کان ۱۱- ڪنهن ۱۲- روڪيا ۱۳- وڏا پالا، گرز ۱۴- طري وارين پڳن وارا،
پهلوان (مورڙي جا پاٿر) ۱۵- قري يا موتي نه آيا. ۱۶- دير ۱۷- جماعت، ٽولي، گروه.

تريون^۱ پسان نه تار ۾، جهڳا^۲ جاءِ نه ڪن،*
مادر! ملاحن، ماڳ نه ڊوڙيا مڪڙا^۳.

۶

ڏيهائي ڏنم ڪيترا، جنين ماريو^۴ موڪ^۵،
گهر ۾ گهاٽوڙن^۶ جاءِ ٿا ماريمن ٿوڪ^۷،
لڏي وڃان لوڪ، اونهي ويا اوهرِي^۸.

۷

ڪال ڪلاچيءَ ويا، گهاٽو ڪري گهور،
مادر! ملاحن جاءِ ويئي سهان سور،
مون کي ڪري ملور^۹، اونهي ويا اوهرِي.

۸

اڀي اوسڙان^{۱۰} اس ۾، جهليو ڪن ڪنار،
گهاٽو گهر نه آيا، وڏي لڳين وارا^{۱۱}،
هيس جنين هار^{۱۲}، سي موڙي چڙهيا مڪڙا.

۹

کيلي جان ڪينڪاريان^{۱۳}، تان ساڻي^{۱۴} سڱ نه ڪن^{۱۵}،
واريو وهت وڃن، ڪن سياڳين سامهان.**

۱- اهي شيون جن کي ترجي، ننڍي پيڙي ۲- رڇ، وڏيون جاريون * هڪ مهاڻي جنهن جو وڻن مان هڪ مڙس هو، سا ئي چوي ته ”نڪو ئي سندن پيڙيون ڏسان ۽ نڪو ئي سندن رڇ سڪڻ وارين جاين تي ڏسان.“ ۳- ماڳ پيڙيون نه موٽايون ۴- مڇيون ماريون هي ۵- گهڻيون ۶- مارين، مهاڻن ۷. شيون (هنن جي هٿن جون نشانين) ۸- پري ويا، گهر ٿي ويا ۹- ملول، غمگين ۱۰- اس ۾ پٽڪان ۱۱- ويهر، دير ۱۲- جنجي آڌار ۱۳- اقرباءَ ڪريان ۱۴- مهاڻن کان مڇيون وٺي وڪڻڻ وارا ۱۵- منهن تي نٿا ڏين، خوش خير و عافيت به نٿا ڪن ** اسان وٽ مڇيون نه ڏسيو، ٻين ڪن سڌورين وٽ وهڻ واريو وڃيو واپار ڪن.

۱۰

جِتي گهوريو^۱ گهاٿئين، تتي واريءَ بُت^۲،
سَهسين سائي مُت^۳، سَر^۴ سَڪو، سُونگي^۵ گيا^۶.

۱۱

نہ ڪا بوءِ بازارِ م، نہ ڪا چلَر چَت^۷،
جِتي دَنپَرين^۸ جي، اڳي هُئي اڳهت^۹،
سي پڙ پَسِيو پَت^{۱۰}، ماڙهو وِجَن موٽيا.

۱۲

مُون اُڌاريا مَچَرَا^{۱۱}، اَلله! گهاٽو آڻ،
ميان! مُدارن^{۱۲} سين، مون کي، قَادِر! وِجَه مَ ڪاڻ،
هَب^{۱۳} منهنجي هاڻ، قَدَر لَڌو جَن ري*.

۱۳

اوري هُئا تہ آڻيا، جيڪس^{۱۴} ويا پَري،
سائي سَدَ ڪَري، ماڳَ نِهاري موٽيا.

۱۴

آئين جا لَڌو لوڏ، اِيءَ پَر^{۱۵} گهاٽوٽَرَن جي،**
ڪُن ڪَلاچيءَ ڪوڏ^{۱۶}، سَڪِ نہ سَٿا ڪڏهن.

۱۵

گهوريندي^{۱۷} گهورِ^{۱۸} پيا، اگهور^{۱۹} گهوريائون،
مِيڪَر^{۲۰} ماريائون، مَلاحَن مُنهن سَرا^{۲۱}.

۱- (۱) گهميو ڦريو (۲) ڳوليو ڦوليو ۲- ڳڻ، ڏيڳ، ڏير ۳- مٿا ۴- درياه ۵- محصول اڳاڙيندڙ ۶- ويا ۷- بديوءَ ۸- وڏين مڇين ۹- ججهائي، گهٽائي ۱۰- مڇيون ۱۱- پنداري ڪوٺي دارن ۱۲- هاليءَ بدن* جن جي جدائيءَ ۾ منهنجي جسم کي انهن جو قدر پيو آهي، تن کي آهن. ۱۳- شايد ۱۴- طريقو؛ ريت، عادت** مارين (نفس مارڻ وارن) جي روش اها آهي جيئن توهين ڪلاچي جي ڪن ڏانهن مڇ مارڻ لاءِ سنيرو پيا. ۱۵- شوق يا هيچ ڪري ۱۶- گهمندي، تلاش ڪندي ۱۷- ڪنن ۾ ۱۸- جيڪو ڳولي نہ سگهجي (سمنڊ، پاڻال) ۱۹- مانگرچ ۲۰- خوش، سرها.

جان گهڙندا گهاٽوٿان، تان رڇن ڏهو^۱ رڱ،
سڳائون ۽ سڱ، ڪلاچيءَ ڪير ڪري؟*

۱۷

جيئن جُهڳا^۲ پائين جهول^۳ ۾، ايئن نه مرن مڇ،
سڀر^۴ ڌار سمنڊ جا، ڪي راڻون^۵ رڱيون رڇ،
هي چارون^۶ ۽ چڇ^۷، اڃا اوڙاه اڳانهون ٿيو.

وائِي

جيڪو جهليا مڇ، گهاٽو گهر نه آيا.
ڪاهي وڃو، ناڪو^۱ ڪريو بُري^۲ تي بچ^۳،
گهاٽو گهر نه آيا.
ڪاٿي سندن ڪنڍيون، ڪاٿي سندن رڇ،
گهاٽو گهر نه آيا.
ڪن ڪڙڪو ڏاڍو، اٿو اڳيان اڇ^۱،
گهاٽو گهر نه آيا.
اڏيون! عبداللطيف چي، سڀ لنگهيندا چڇ،
گهاٽو گهر نه آيا.

۱- ڏيو * جيڪو ڪلاچيءَ جي ڪن ڏانهن وڃڻ گهري، سو وري مٿيون ماڻيون
ڪهڙيون ٿو ڪري؟ ۲- رڇ ۳- اونهي پاڻيءَ جي کڏ، جيڪا درياه لهڻ بعد ٿيندي آهي
۴- مضبوط ۵- هٿ ڪر ۶- چاريءَ جي ڪناريءَ ۾ وٽيل ڏوري ۷- ڪاري يا سمنڊ جي
شاخ جنهن ۾ پاڻي تانگهو هوندو آهي ۸- ترايون، ديورا ۹- ملاح، خلاصي ۱۰- بچڙي
(مانگر مڇ يعني نفس) ۱۱- هلان، حملو ۱۱۵- ڪٿي ۱۲- پاڻيءَ جي اڇ ٿي اڇ.

سر سورت

سر بابت:

هندستاني موسيقيء موجب، سورت هڪ راڳي آهي، جا 'پٿرو' راڳ جي ٽئين پٺ جي زال آهي. ڪاٺياواڙ کي اڳي سوراشر (عمدو ملڪ يا عمدي ملڪ جي) ڪري ڪوليندا هئا ۽ هيءَ راڳي اُتي عام جامر ڳائي ويندي هئي، تنهن ڪري شايد اهو نالو پيو اٿس. سورت "سوراشر" جي پکڙيل صورت ٿي ڏسجي.

هن سر ۾ پڙهڻيون، عموماً ڊاڪٽر گر بخشائيءَ واريون اختيار ڪيون ويون آهن.

آکاڻي:

هن سر جو مضمون، راءِ ڏياچ ۽ سندس راڻيءَ سورت جي قصي تي ٻڌل آهي، جو مختصر طور هيٺ ڏجي ٿو:

ڪنهن زماني ۾ راءِ ڏياچ نالي هڪڙو راجا جهونا ڳڙهه تي راڄ ڪندو هو. سندس پيڻ کي ڪنهن فقير جي دعا سان پٽ ڄائو، پر هن اهو صندوق ۾ وجهي انهيءَ لاءِ لوڙهي ڇڏيو، جو فقير ٻڌايو هوس ته پنهين راءِ ڏياچ جي سڀني ڌڙ کان ڌار ڪندو. صندوق لڙهندي لڙهندي اچي انيراءِ جي ملڪ مان نڪتي ۽ ڪنهن چارڻ جي هٿ اچي ويئي. چارڻ ٻار ٺاهي وڌو ڪيو ۽ مٿس نالو رکيائين بيجل. بيجل چنگ وڃائڻ ۾ اهڙو ته ماهر ٿي ويو، جو ماڻهو ۽ مرون سندس چنگ چورڻ تي مست ٿي ويندا هئا.

بيجل جي چمڻ وقت انيراءِ کي ائين ڏيئي ڄاڻي. هن ڪاوڙ وڃان اها ڌيءَ صندوق ۾ بند ڪرائي لوڙهائي ڇڏي. اها صندوق راءِ ڏياچ جي راڄ ۾ رتني نالي ڪنير کي هٿ لڳي. هن چوڪريءَ تي سورت نالو رکيو ۽ پالي ٺاهي وڌي ڪيائينس. سورت جي حسن جي هاڪ ٻڌي انيراءِ رتني کان سڱ چڪيو. رتني شادي جي آڇ قبول ڪئي، پر جڏهن راءِ ڏياچ کي خبر پئي، تڏهن زوريءَ سورت کڻائي آئي محل ۾ وهاريائين. پوءِ ته سورت راءِ ڏياچ سان ريجهي شادي ڪئي.

انيراءِ پنهنجي نالي ٿيل ٻانهن جي پٺي سان شادي پنهنجي هٿڪه سمجهي. هو راءِ ڏياچ تي ڪٽڪ وٺي ڪاهي آيو. قلعو هو مضبوط ۽ کاڌ خوراڪ منجهس هو مٿو، سو سال کن ته انيراءِ ٻاهر پئي جڪ ماريا: آخر پنهنجي وطن وڃي منادي ڦيرايائين، ته جيڪو راءِ ڏياچ جو سر آڻي ڏيندو، تنهن کي ٿالهه اشرفين جو اڳواٽ ۽ اڌ راڄ ڀاڳ جو پوءِ ڏنو ويندو. بيجل جي زال مڙس تي بانور ڪري، اهو اشرفين وارو ٿالهه وٺي رکيو. تڏهن بيجل کي پنهنجي ٻاڙيءَ جي بول جو پرو پيو، تڏهن ڏاڍو ڪاوڙيو پر قول پاڙڻ لاءِ جهونا ڳڙهه ڀنڊ پيو. چارڻ کي سڀ

ڪنهن هنڌ ويڻ جي آزادي هوندي هئي، سو هن کي ڪنهن ڪونه روڪيو. جهونا ٻڙهه ۾ وڃي هن سرنڊو سوريو، جنهن ٿي آلاپ ٻڌو تنهن ٿي سندس ساراه ڪئي. راءِ ڏياچ، چارٺ کي چؤڏول ۾ ڇاڙهائي پاڻ وٽ رنگ محل ۾ گهرايو. راڳ ٻڌي چيائينس: ته ”گهر جيڪي گهرڻو هجي.“

پيڄل اهڙو ڪچي جهڙي پٽ. ويٺو وري تڏون توارڻ. راءِ هيڪاري ريهه پيو، تنهن وري به چيس، ته ”گهر جيڪي گهرڻو اٿئي.“ پيڄل ورندي ڏني، ته ”آءٌ ڪو معمولي مڱهار ڪونه آهيان. مون وٽ مال متاع جي ڪا ڪمي ڪانهي. باقي جيڪي گهرڻو اٿم، سو جي گهرندس ۽ توهان نه ڏيندا ته مفت ۾ ڏنا ٿيندا.“ راءِ ڏياچ وڃن ڏنس ته ”جيڪي گهرندين، سو پائيندين.“ آخر پيڄل سر جي سَنَ (صداءَ) هڻين. اهڙي عجيب ۽ انوکي گهر ٻڌي راجا حيران ٿي ويو، پر تنهن هوندي به چيائينس، ته ”بس!- اهڙي خسيس گهر!- هن هڏي مان ڇا هڙ حاصل ٿيندي؟“

سورٺ کي جڏهن سڌ پيئي، تڏهن هنيون هارجي ويس. پيڄل کي گهڻيون ئي آڙيون نيزاريون ڪيائين، پر ويو ئي ڪين. نيٺ راءِ ڏياچ ڪپار ۾ ڪرٽ هنيو ۽ اسر ڏيئي سرهو ٿيو.

پيڄل پوءِ سر سوڌو انيراءِ وٽ پهتو. هن چيس، ته ”ڪميٽا! تو اهڙي سخيءَ جو سر لاهي ڪلور ڪيو آهي. جوفي وڃان اهڙي داتا مان به ڪين گڻين، سو اسان اسان ڪهڙا پير کڻندين- هاڻي توکي ملڪ نيڪالي آهي: وري پنهنجو منحوس منهن اسان کي ڏيکار.“ پيڄل واپس ويو ۽ انهيءَ باه جي آوڙاه ۾ ڌوڪي پيو، جنهن ۾ راءِ ڏياچ جو ڌڙ ٿي چڪا تي ڇاڙهيائون ۽ جنهن ۾ سورٺ پڻ پنهنجي ورسان ستي ٿي.

روحاني راز:

سر ڪنيات ۾ شاه انهيءَ سالڪ جو احوال ڏنو آهي، جو اڃا طريقت جي راه ۾ تازو گهڙيو هجي ۽ جنهن کي نفس اماره تارنگ ڪيو هجي. هو جڏهن ان کي ڪرهو ڪري مٿس سوار ٿئي، ته نجس نفس کيس سنوت نه ڏئي ۽ لڪيو ويڃو لاڻو کائي: يعني دنيوي نجاست يا عيش عشرت ڪري، هن سر ۾ شاه هڪ اهڙي سالڪ جو ذڪر ٿو ڪري، جنهن نفس اماره تي قبضو ڪيو هجي ۽ کيس سورٺ جهڙو ”نفس مُطمِئنه“ هجي ۽ پيڄل جهڙو ڪامل مرشد ملي.

هن سر ۾ راءِ ڏياچ اهو مرادوند مريد آهي، جو مرشد جي چوڻ تي، تن من ۽ ڌن سندس قلمن تان قربان ڪري ٿو، بلڪ سر ڏيڻ کان به گريز نٿو ڪري. نفس مطمئني جڏهن اماره نفس جي ذريعي مرشد کي مال متاع آچي ٿو، ته هن کي سر ڏيڻ جي ماهيت معلوم نه هئڻ ڪري خبر ئي ڪانه ٿي پوي ته ڪهڙو ويل وهائين ٿو. هو اڃا ”هڻڻ“ جي مڪان ۾ هجڻ ڪري، اهو نٿو معلوم ڪري، ته مريد جو روح اصل ڏي تائي رهيو آهي. پيڄل جي تڏن مان ’الست بر بڪم قالو بلبي‘ جو آواز نڪري ٿو، ته ڏياچ جي ڏيل ۾ ٿرڻو مچي ٿو ۽ هو مرشد ۾ محو ٿي ”لا اله الا الله“ جي ڪاٽيءَ سان ڪپار ۾ ڪرٽ وڃي ’فنا في الله‘ ٿئي ٿو، يعني صفات کي فنا ڪري، ذات ۾ ٿي ٿيو وڃي، ڇاڪاڻ جو ذات جڏهن ذات سان ملي هڪ

ٿئي ٿي، تڏهن صفتون سڀ گم ٿيو وڃن ٿيون.

مرشد جي حڪم جي پيروي ڪرڻ جي حافظ هيٺين اڪرن ۾ تلقين ڪري ٿو:

”بمي نسجاده رنگين ڪن، گرت پير مغان گويد،
 ڪم سالڪ هي خبر نبود ز راه و رسم منزلها.“

يعني جيڪڏهن توکي مرشد نماز جي مڪمل ڪي شراب سان تر ڪرڻ لاءِ ارشاد ڏئي،
 ته اڪيون ٻوٽي ائين ڪر، ڇاڪاڻ ته مرشد کي طريقت جي رستي جون سڀئي راهون ۽ منزلون
 معلوم آهن.

مولانا رومي وري هيئن فرمائي ٿو ته:

”نيمر جان بستاند و صد جان دهد،
 آنچه در و همت نه مايد آن دهد.“

يعني ”مرشد هيءَ اڌوري حياتي وٺي، ان جي عيوض سئو حياتيون بخشي ٿو ۽ اهڙيون
 نعمتون عطا ڪري ٿو، جي تنهنجي خواب و خيال ۾ به نه اينديون.“

سُر سورت

داستان پهريون

۱

الله جي آس ڪري، هليو هٿائين^۱،
 چارن^۲ پٽا چنگ^۳ کي، جهوڙا^۴ ۽ جهائين^۵،
 ڏيئي^۶ راءِ ڏياچ جي، ڏوران ڏنائين،
 ويندي^۷ واحد ڌر، تنهن وير ڪيائين:
 ”سباجها سائين! راءِ ريجهائين راڳ سين.“

۲

پرديسان^۸ پنڌ ڪري، هلي آيو هٿ^۹،
 جاجڪ^{۱۰} ايو جت، سر جون صدائون^{۱۱} هئي:

۳

پرديسان پنڌ ڪري، هلي آيو هيءُ،
 مال نه مڱي^{۱۲} مڱڻو، جاجڪ مڱي جيءُ،
 وڌي، وهلو^{۱۳} ٿي، ساعت صبر نه سهان.

۱- هٿائين، انيراءِ جي ملڪ مان ۲- مڱهار ۳- تبوري، سرندي ۴- ٽونڙو ۵- گهنگر ۶- ڏولي، پالڪي (محلات) ۷- عرض ۸- ڏوراهين ڏيه کان ۹- مڱهار ۱۰- سٺن، سوال ۱۱- پني، گهري ۱۲- جلد، نڪهو.

”پرديسان پنڌ ڪري، هلي آيو هون^۱،
اونچو تون عرش تي، آن پوٽو^۲ مٽي پون^۳،
ڪيئن ٿسندن^۴ تون، هيءُ سر سوالي مڱڻو.“

۵

”پرديسان پنڌ ڪري، آيس اڳاهينءَ ماءِ^۱،
جي وهائي^۲ ويرم^۳ ٿيئي، ته مون هير ٿي^۴ هلاءِ،
سونهارا^۵ سورٺ ورا ڳالههين سين لاءِ،
سو مڱڻهار ملهائ^۶، جو وچان وڃين آيو.“

۶

”پرديسان پنڌ ڪري، سٺي آيس شان^۱،
مڱان ڪهڙي مٽ سين، نسورو نادان^۲،
سو ڪو ڏيارين ڏان^۳، جو طمع کي ترڪ ڪري.“*

۷

”سڙيءَ سالم^{۱۳} ته رهان، گرمي ٿيان گداز^{۱۴}،
امن ڏيڇ امان تون، سائل^{۱۵} هٿي ساز،
ربابيءَ^{۱۶} کي راز^{۱۷}، خالص^{۱۸} ڏيڇ خليل^{۱۹} جو.“**

۱- آئون، مان ۲- بيل، اُڀو (گرههخاشي ”پورو“ يعني نادان لفظ اختيار ڪيو آهي) ۳- زمين
۴- پرچندن، راضي ٿيندين، رجھندن ۵- بند هال ۶- صبح ۷- مان تائين ۸- دير ۹- هينئر ئي
۱۰- سهڻا ۱۱- خوش ڪر، مرڪائي ۱۲- خيرات، دان * اهڙو ڪو دان ڏيم، جو سڀ تنائون
پوڙيون ٿي وڃن. ۱۳- تندوست، توانو ۱۴- ڳران، پگهرجان ۱۵- سوالي، مڱڻهار ۱۶- رباب
وچائيندڙ ۱۸- ڳجه (مخفي ملاقات) ۱۸- نجوڙ اڪيلو ۱۹- دوست ** مون مڱڻي کي گهري
دوست جهڙي ملاقات ڏي.

”سَرديءَ سالِمُ نَهَ رَهان، کوسي سَهان کانه،
 اَمَنُ دُيجَ امانَ تُون، دُورِ کَري پيا دان،
 پانڊپ^۱! کائي پان، وِجهج پَکَ پينار^۲ تي.“

۹

”تو دَرِ آيس، راجيا^۳! جاجِڪَ وِلي جيءُ،
 کَنان ”نارُ خاميه“^۴، هاڻِ بَچائجِ هيءُ،*
 والي^۵ ڏيارِيئي^۶ ويءُ^۷، جِتِ آه ”جَناتِ عَدَنِ“^۸.“

۱۰

”تو دَرِ آيس، راجيا! ههڙو وِلي حال،
 اونائجِ - عَليِل^۹ جو، سَباڄها! سَوال،
 اڱڻ مٿي آنهنجي^{۱۰}، کَهي^{۱۱} کي قَوال^{۱۲}،
 پَلا! کَري پال، اَمَنُ ڏهو^{۱۳} اَن کي.“

۱۱

”تو دَرِ آيس، راجيا! پيا دَرِ کَري دُور،
 سائِلُ تو سَتن^{۱۴} هَٿي، هَرَدَمِ اَن حُضُورِ^{۱۵}،
 پيو نَهَ مَکَئي مُور، اَمَنُ ڏهو اَن کي.“

۱- بهادر (راءِ ڏياچ) ۲- مڱهار، فقير ۳- راڄ ڌڻي، راجا ۴- چلائيندڙ باه (دوزخ)
 * (پنهنجو سر ڏيئي) مون کي انيراءِ جي عذابن کان بچائج ۵- ڌڻي، الله ۶- توکي ڏياري
 ۷- (۱) لوڙهو (۲) باغ ۸- عدن (بهشت) جو باغ ۹- بيمار ۱۰- اوهان جي حضور ۾
 ۱۱- چوي ۱۲- ملحي قصيلو ڳائيندڙ ۱۳- ڏيو ۱۴- صدا، سوال ۱۵- اوهانجي حضور ۾.

”تو در آيس، راجيا! پيا در ڏيئي پَن^۱،
 ڪَهاڻ جو ڪماچ^۲ سين، سو سڻ سَباڄهي ڪَڻ،
 جا مڱ منهنجي مَن، سا توکي معلَم^۳ سِيڪا.“

۱۳

”پيا در ڏيئي پَن ڪي، آيس تَنهنجي در،
 سوئهارا سورن ورا ڪا منهنجي ڪَر،*
 يلا! پيري^۴ پر، پالهُو پانڌ پينار جو.“

واٽي

ڏنو راءِ ڏياچ، هيءُ سرُ صاحب تان صدقو.
 ڇڏي هليو هتهين، راڻيون پنهنجا راڄ،
 هيءُ سرُ صاحب تان صدقو.
 اڳهيو در الله جي، ڪورين پَنس ڪاچ،
 هيءُ سرُ صاحب تان صدقو.
 مڱي وتو مڱڻي، ڪهي ساڻ ڪماچ،
 هيءُ سرُ صاحب تان صدقو.
 اڏيون! عبداللطيفُ چي، تيس ڪم سڪاچ،
 هيءُ سرُ صاحب تان صدقو.

۱- ڪڏم وجهي ۲- سرندي، تنوري ۳- معلوم * اتي ڪا منهنجي واه يا مدد ڪر.

۴- ڦيري، وري وري، پيرا ڏيئي ۵- خالي ۶- چڱا ڪم، سٺا ڪم.

داستان بيو

۱

جاجة^۱ جُهونا گَرَه م، ڪو عَطائي^۲ آيو،
 تنهن ڪامل^۳ ڪڍي ڪينرو^۴، ويهي وڃايو،
 شهر سَچوئي سر سين، تَنڊن تپايو،
 دايون درمانيون^۵ ٿيون، ٻاين^۶ ٻاڏايو،
 چارڻ ٿي چايو، ته ماري^۷ آهي مَگڻو.*

۲

ساري رات صاحب^۸ ڪي^۹، ڳڙه^{۱۰} پَر ڳايائين،
 اَنس^{۱۱} ماڻڪ، مينهن جيئن، هٿ نه چٽائين^{۱۲}،**
 تي لائق^{۱۳} لڏائين، جيئن هو ميراڻي مَگڻو.÷

۳

نيرتي^{۱۴} تَنڊُ نياز سين، ٻيجل^{۱۵} پُرائي^{۱۶}،
 راجا رتولن^{۱۷} م، ورنائي^{۱۸} وائي،
 ڪوٺايائين ڪوٽ^{۱۹} م، ٻارٿ^{۲۰} ٻاجهائي^{۲۱}،
 راجا راڳائي، هرڏوئي^{۲۲} هيڪ^{۲۳} ٿيا.***

۱- ميراڻي، گوڻيو (ٻيجل) ۱۵- عطا ٿيل، ذات مليل، بنا استاد ڪمال تي پهتل ۲- هوشيار، قابل
 ۳- ساز، بسرنڊو، ڪماچ، تنورو ۳۵- درمانيه (ف) بيمار ۴- راڻين = چورايو [الڳ ڪڍيا]
 ۶- شڪاري، صياد * چارڻ چنگ کان پئي چورايو ته ”آءٌ مڱهار نه، بلڪ قاتل ٿي آيو آهيان.“ ۷- لاءِ
 ۸- ڪوٽ، قلعي ۹- مٿس ورڪائي ۱۵- جھيائين ** مٿان مٿس موتي تيار ڪيا ويا، پر هن
 هڪ ڪي به هٿ نه لاهو + انهيءَ ڪري ئي مٿس وڙ ٿيا جو ابي ڏاڏي کان وٺي ڳاڻڻ جو هنر سندس
 پٽ ۾ هو ۱۱- چٽائي نهاري ۱۲- وڃائي ۱۳- محلاتن ۱۴- قبول ڪئي ۱۵- لائق، گوڻيو ۱۶- ٻاجه
 ڪري ۱۷- پئي چٽا [ڏاج] ٻيجل.*** پئي خلاصا مخفي طرح مليا.

نِرتي تَندُ نِيازَ سِين، پُراڻي پِيجَلِ.
 راجا رَتولَن مَ، اوناڻي اَمَلِ.
 رازُ ڪيائين راءِ سِين ڪنهن موچارِيءَ مَهَلِ.
 ”آنا اَحْمَدُ بلاَ مِيرِ“، سِينَ هَنڻِي سائِلِ،*
 ڪنهن ڪنهن پيڻي ڪَلِ، تَه هِرْدوڻي هيڪُ ٿيا.

۵

ڪَنِي ڪَنِي^۱ ماڙهين^{۱b} پيڻي ڪَلِ ڪاڻي،
 رَسِيا جي رَمَزَ ڪي، تَن پارسي^۲ پاڻي^۳،
 ”الانسانُ سِرِّي وَ انا سِرّه“، وَرَتي اِيءَ وائي،**
 راجا راڳائي، هِرْدوڻي هيڪُ ٿيا.***

۶

راجا رَنگِ مَحَلِ مَ، جاجِڪُ سِرِ زَمِينِ،
 جا هَنياڻين هَڻن سِين، سا سُنِي بالا^۱ بِينِ،
 جِتِ اچَن تَه اُرڊا پيڳيون^۲، اَتِ ڪونا يو آمِينِ^۳،
 ”تازي^۱، ڏهوس^۲ تڪڙو، جوهرَ پاڻي زِينِ،“
 پيو مَکِي ڪِين، ڌاران^۱ سِرِ، سِيَدُ چي.

۱- آئون 'احمد' آهيان 'مير' کان سواءِ [حديث]. * پيجل [مرشد] صدا هڻين ته تنهنجي. [ڏياچ يا سالڪ] ۽ منهنجي وچ ۾ هڪو سنڌو سِرّهو هڪوئي ۱a- هڪن هڪن ۱b- ماڻهن کي ۲- فارسي يا ڌارين ٻولي ۾ تن اها ڳجهي ڳالهه سمجهي ۳- حاصل ڪئي ۴- انسان مڻهنجو [خدا جو] ڳجهه آهي ۽ آئون هن جو ڳجهه آهيان [حديث] ** اها پڇاڙ پڇي وئي، اها ڳالهه ٿي چڪي *** راجا (راءِ ڏياچ) ۽ راڳائي (پيجل) گڏجي هڪ ٿي ويا ه- مٿي (محلات ۾) ۶- مرداني لباس ۾ ٻانهيون ۷- ايماندار (راءِ ڏياچ) ۸- عربي گهوڙو ۹- ڏيوس، هن کي ڏيو ۱۰- ڌاران، ڪانسواڙ.

راجا جو راضي ٿيو، تنهن ڏنا وڏا ڏان،
 موٽي ڪاريا^۱ مڱئي، طرح^۲ ٽنبي^۳ کي تان^۴،
 ”مون وٽ مال متاع جي، ڪمي آهي ڪان،
 ڪارڻ رب رحمان، سر وڌي، سلطان ڏي.“

۸

سر جي، * هٿائين^۵ هليو، چارڻ چٽائي،
 سو مورا^۶ جهلي نه مال جا، ٿو مائڪ موٽائي،
 ”تو ڌر آيس ٿي، جيئن تو ’ناه‘ نه سڳيو.“**

۹

”پاڻي پٽ ڪٿا، مون تان مور نه مڱيو،***
 تازي طنبيلن ۾، گهوڙا گهر گهٽا،
 هاڻيءَ ڪارڻ هيڪڙي، آن^۷ ڪا تند هٿان،
 جا مٽي تو مٿيا^۸، تنهن سر جو آهيان سيڪڙو.“^۹

۱۰

”جي ميراڻي مڱڻا، آئون پڻ منجهان تن،
 ”ڪي ڪه“ منهنجي ڪن، ارت^{۱۰} منجهارا^{۱۱} ان جي x.“

۱- ڪرايا ۲- طرحين طرحين ۳- سرندي ۴- سر، آلاپ ۵- هٿائين (گهر کان ٿي) ۶- شوڪرا *** جيئن ته خاطري هتم ته ناڪار اصل ڪين ڪندين *** ڪشتي يا پيالي ۾ ان داڻا مون ڪڏهن به ڪونه پيا آهن. ۷a- آءُ ۷- زيور، سينگار (سر) ۸- طالب ۹- چو، ڳائي ٻڌاءُ ۱۰- ورثو، ذات ۱۱- اندر مان x انهن کان ورثي ۾ مليل ذات مان ڪي مون کي ڳائي ٻڌاءُ.

ڪا جا ڳالهه ڳري،^۱ ٻيجليا! ٻڌاءِ مون،
پيڻين جيئن گرنار ۾، تنڊن تان ڪري،*
ڪي تو پند پري، ڪي مڱ جهليندين^۲ مڱڻا؟^۳

۱۲

”مڱ نه جهليان مورهين^۴، نه مون پند پري،
ڳڻي^۵ آيس ڳالهڙي، ڳجهي تو ڳري،
سا سمجهج، سورٺ - ورا وينديس ڪين وري،
پريان^۶ پير پري، تو لئي آيو آهيان.“

۱۳

مڱ نه ٿسي^۷ مڱڻو، نه ملڪ، نه مال،
ڏانهئون^۸ ڏور ٿئي، ڪا جا ڳنس^۹ ڳال،
آهي ان خيال، ته ڏيئي ٿيان^{۱۰} ڏاتار سين.

۱۴

سير مڱي، سير گهري، سير ريءَ ٿئي نه صلاح^{۱۱}،
غريڻئون^{۱۲} نه گذري^{۱۳}، ٿو ماري مير ملاح^{۱۴}،
نايو^{۱۵} نوابن جا، سوريو^{۱۶} ڪڍي ساه،
خالق سنجه صباح، ڪونه ڇڏيندو ڪٿهين.

۱- چوي، ٻڌائي * جيڪا گرنار ۾ گهوڙن وقت پئي هڻي، سا مون کي وري هڻي ٻڌاءِ.
۲- ولنديين ۳- مراهين، اصل، ٻنہ ۴- ڳنهي، ڪٿي ۵- وٺ ۶- موٽي ۷- پري کان،
پريان ۸- راضي ٿئي ۹- ڏاڻن يا دانن کان ۱۰- وٽس، کيس ۱۱- ملاقات ڪريان
۱۲- چڱائي، راضيو، مصلحت ۱۳- غريبن وٽان ۱۴- ٿو ڇڏي ۱۵- واحد، مليح، سهڻا،
نڪدار، حسين ۱۶- نايو ۱۷- ٿاڻيو، چڪيو.

موتِي مَڪُتھارَ، شَالَ مَرَّ اچِنَ ڪَڏھين،
 اٿئي پھَرَ اَجَلُ جو، ڪُنڊو مَنجھ ڪپارَ،
 جنھن تو سَڀَ جَمَارَ، ھُتيا چَٽَ پَتَن سِيئَ.*

وائِي

تنھنجي تَنڊُ تنوارَ، يارا مُون مَنُ موھيو،
 مَلھي^۱ آين^۲، مَڪُٿا گجِي^۳ ۾ گرِٺارَ،
 يارا مُون مَنُ موھيو.
 سِرَ جي صَدا چَڏَ تُون، ڏيانِ ڏيڇَ^۴ آپارَ،
 يارا مُون مَنُ موھيو.
 دانَ ڏيانِ دُھرا^۵، ھزارين ھزارَ،
 يارا مُون مَنُ موھيو.
 آلا! عَبْدِ اللطيفُ چي، پسان پرين پيارَ،
 يارا مُون مَنُ موھيو.

۱۔ موت * جيئن تو سارو وقت تاجدارن کي عرش تان ڪيرائي فُڙش تي پئي ڦٽو ڪيو
 آهي. ۲۔ مرڪي، خوش رهي ۲a۔ آئين ۳۔ گجگوڙ ڪري، غلغلو ڪندو ۴۔ ڏان ۵۔ ٻيٽا،
 جڳها، گهٽا.

داستان ٽيون

۱

ڪڍي جو ٻيجل ٻوليو، ٻيئيءَ^۱ ويهي پان^۲،
 راجا رتولن ۾، سڀاڻو^۳ سلطان،
 ”آءُ مٿانهون، مڱڻا! مقابل ميدان،*
 گهريان لڪ، لطيف چي، تنهنجي قدمن تان قربان،
 مٿو هيءُ، مِزمان! هلي آءُ تڏهن هت ڏيئين.“^۴

۲

”آءُ مٿانهون، مڱڻا! چڙهي ۾ چوڏول^۵،
 توکي گهوٽ گهرايو، راجا منجه رتول،
 ٻيجل! تو سين ٻول، وهائيءَ وڌڻ جي.“

۳

محلين آيو، مڱڻو، ساز ڪڍي سڙندو،
 سِرَ جي صدا سُر ۾، گهور هڻي گهرندو،
 مٿي ريءَ ملوڪ^۶ جي، چارڻ نه چرندو،
 جهونا ڳڙه جهرندو، پوندي^۷ جهانءِ^۸ جهروڪ^۹ ۾.

۱- اسر جو ۲- مڱهار ۳- وٺيو، پسند ڪيو * ڪليو ڪلايو، ظاهر ظهور، روبرو. ۳a- ڏيانءِ

۴- ڏولي، محفو ۵- تلدن کي گز سان چڪ ڏئي (گاني جو اصطلاح) ۶- بادشاه، امير

۷- پوندي ۸- روج راڙو، واويلا ۹- محلات.

مَحَلِينِ آيو مَگُڻو، ڪُڻي سارُ سِرِي^۱،
لڳي تَنڊُ تَنپَرُ^۲ جِي، پيا ڪوڻ ڪري،
هَندين ماڳين هُوَ^۳ ٿِي، تنهنجي بيجل^۴ دانهن پُري^۵،
جُهوناڳڙه جُهري، پُوندي جهانءِ جُهرڪَ ۾.

۵

ڏاتارُ ۽ مَگُڻي، ڪوَنه وَسيلو وِڃ،
سائي تالَ تَنڊنِ جِي، سائي چارڻ چتِ،*
جي هُتي، جي هِت، تَه ڳالھ مِڙيائي هيڪڙي.

۶

جارجڪَ! تو جُهارُ، ڏهَ پيرا. ڏياڇُ جِي،
جنهن ۾ مالُ نه مِريءُ^۱ جيترو، تنهن تون طَمَعْدَارُ،
جي اچيئي ڪم ڪپارُ، تَه ويهَ پيرا وِڍي ڏيئين.

۷

”پيلي پئي پارَ، جان مُون نيڻ هُتي نِهارياءِ،
چوري رَڪيمِ چتَ ۾، ڏسِين^۲ جا ڏاتارَ،**
هيءُ سِرُ توهان ڌارَ، پيڄي^۳ ڪنهن نه ٻوليو.“

۱ عجيب، گجهو ۲- تنورو وڄائيندڙ (بيجل) ۳- آواز، گهمسان ۴- وڙهي * جيڪي
منگي جي من ۾ هو، سو پئي پنهنجي سرندي کان چورايائين. ۵- هندن جي سلام جو
نمونو (جڙهه) ۶- ڪارو مرچ ۷- طرفن، ڏيهن، ملڪن ** جيڪي ملڪن جا سخي
آهن تن جي سخاوت جو ويهي دل ۾ اندازو لڳاير ۸- پئي.

”سو جيءُ مڱڻھار، مَ ھوءَ، جنھن تو مٽي سِر سَنو^۱ ڪيو،
جو مون مل^۲ مَور تہ سڀجي^۳، تان جي سو گھريوءَ،
تہ جڳان جڳ^۴ ڏنوءَ^۵؛ ڏنگو ڏانارن ڪي.“*

۹

مٽو مٽائين^۶ گھوريان، مٽو تو مٽاءِ،
سو مون ٿئي تہ ھٽاءِ، جنھن^۷ تون لائق مڱڻا!

۱۰

مٽو مٽائين گھوريان، مٽو تو مٽاءِ،
ھڏو^۸ ھيءُ ھٽ ڪري، جاجڪا^۹ وھلو^{۱۰} جاءِ^{۱۱}،
تون سين انيراءِ، جمر^{۱۱} وڃا^{۱۲} مَ وڙھو^{۱۳} وھين^{۱۴}.

۱۱

مٽو مَور تہ پاڙيان، تنھنجيءَ تَنڊ تَنوار،
سِر مَ سڃڻ^{۱۵} ناھ ڪي، * موٽ مَ مڱڻھار،
ڪينھين^{۱۶} منجھ ڪپار، ڪچيندو^{۱۷} ٿو لاھيان.

۱۲

سٺو سِر پائي، جي تَنڊ بَرائير توريان،
اٿل^{۱۸} اوڏاھين^{۱۹} ٿئي، جيڏانھن پيڇل بَرائي،
سڪڻو ھڏ آھي، سِر مَ سڃڻ ناھ ڪي.

۱- سورو، مٽائڻا ۲- پيدا ٿئي ۳- ھميش لاءِ ۴- داغ، ٽڪو * جي تون ڪا اھڙي شيءِ گھرين
ھا، جيڪا مون وٽ بند نہ ھجي ھا، تہ اُو ناڪار ڪري وڃھان ھا ۵- انهيءَ ڪري سڄين تي ھميش
ٽڪو اچي وڃي ھا. ۶- تنھن جي مٿان ۷- جنھن جو ۸- خالي ڪوپري ۹- بجلد ۱۰- وڃ ۱۱- مٿان
۱۲- وڃڻ، وڌڻ ۱۳- سڪڻو، ٽٽڪو ۱۴- پھڻڻ (مٿان انيراءِ سان انجام ۾ ڪوڙو ٿيڻ)،
۱۵- نذرانو ڏيڻ * منھنجو سر تنھنجي نذراني ڏيڻ، جي لائق نہ آھي، ۱۶- ڪجھہ نہ آھي
۱۷- شرميو، لڄ ۱۸- اٿل، لپيٽ، (زيادہ) ۱۹- انهيءَ پاسي.

۱۳

مٽي آئي^۱ منهنجي، جي هئا سرن سو هزار،
ته تنهنجيءَ تڻڌ تنوار، هر هر وڏيم هيڪڙو.

۱۴

مٽي آئي منهنجي، جي ڪوڙين هون ڪپار،
ته واريو واريو^۱ وڏيان، سسيءَ کي سو وار،
ته پڻ تڻڌ تنوار، مونهان^۲ مٿانهون^۳ مڱڻا.

۱۵

جو تو ڏيڻ، ڏياچ^۱ لاهيو اي سر سڀڪو ڏي،
ڪي ناه جهڙو ڏي، جو سڻڌ^۲ ٿئي سواليين.*

۱۶

”ڏيڻ گهڻو ڏهلو^۲، سسي ڏيڻ سڪ^۳،
سو تان ڏياچ^۱ ڏک^۷، جو تعلق^۸ رکي تڻڌ سين.

۱۷

جو تعلق رکي تڻڌ سين، سو ڪي پلڻ پاءِ^۱،
مون کي م موٽاءِ، آنءِ. اڳاهون آيو.

۱۸

پسي پات پڙ^{۱۰} ٿيو، سڻڌو جادمر^{۱۱} جوڌ^{۱۲}،
مڱ^{۱۳} وهاڻيءَ^{۱۴} مڱڻا مٿو هير^{۱۵} موجود،
بلڪ آهي بوڌ^{۱۵}، ناڪسيءَ^{۱۶} نابود^{۱۷} م. **

۱- ٿي ۲- وري وري، پيرا ڪيو ۳- مون کان ۴- اعليٰ، افضل ۵- دستاويز، اختيار ناسو ۵- (سر ڏيڻ ٻولي ڳالهه آهي) * تون مون کي، ڪو اهڙو دان ڏي جو ٻين سوالين لاءِ حجت يا دستاويز ٿئي ۶- مشڪل ۷- سر ڏيڻ (عزت يا مال مرتبي لاءِ) سولي ڳالهه آهي، پر خيرات ڏيڻ مشڪل آهي. ۷- ڏکيو ۸- لاڳاپو ۹- جهوليءَ ۱۰- پر وجه ۱۰- پريور (خوش) ۱۱- (هتي مراد) راڻ ڏياچ (جادمر جکرو جيڪو سنڌ جي ڏهن ڏاتارن مان هڪ هو) ۱۲- سخا ۱۳- گهر، تنهنجو سوال ۱۴- صبح جو ۱۵- هينر ۱۵- هستي، حياتي ۱۶- شخصيت وڃائڻ، انفرادي هستيءَ ** انفرادي هستيءَ (خودي) وڃائڻ ۾ سڄي زندگي آهي.

چارڻ چَنگُ ڪلھي ڪري، رَمي رَھيو^۱ رات،
 صدا جي، سَيدُ جي، وائي ڪيائين وات^۲،
 ديم^۳ ڏنا تنهن ذات^۴، ميڙي مڱڻهار ڪي.
 ۲۰

چارڻ چَنگُ ڪلھي ڪري، پير پري پاتا،
 صدا جي، سَيدُ جي، وائي ڪيائين واتا^۵،
 تنهن تي راءِ راضي ٿيو، دل وڏيءَ داتا،
 مرڪي مر^۶ ماتا^۷، روڙي^۸ راءِ ڏياچ جي.

واٽي

مٿو ۾ ڪينڪار، يارا ڏاڻ ڏيندوسين*، مڱڻا.
 جاجڪ! جهوناڳڙه ۾، هل تہ ٿيھون^۱ يار،
 ڏاڻ ڏيندوسين، مڱڻا.
 مٿان ڪا منهنجي ڪرين، ڳلا جي ڳفتار،
 ڏاڻ ڏيندوسين، مڱڻا.
 مٿي اتي منهنجي، جي هون سِر هزار،
 ڏاڻ ڏيندوسين، مڱڻا.
 هر هر وڏيان هيڪڙو، تنهنجي تڻد تنوار،
 ڏاڻ ڏيندوسين، مڱڻا.

۱- ويڙ هليو ۲- وات ۾ ۳- گهڻا ملڪ ۴- دان (گهڻيون جاگيرون ڏنيون) ۵- هلي
 ۶- وات مان ۷- پلي ۸- ماءُ ۹- نيڪ، اشراف، سلجڻي ۱۰- سرخوش خيرعافيت ۾ ئي
 ڏيندوسان، ازانسواءِ ٻيا ۱۱- دهر دان ڏيندوسان، ۱۰- ٿيون.

لڄيندي ٿو لاهيان، ڪينهي منجه ڪپار،
 ڏاڻ ڏيندوسين، مڱڻا.
 اڍيون! عبداللطيف چي، لڳيس لڻءِ لغار،
 ڏاڻ ڏيندوسين، مڱڻا.

داستان چوٿون

۱

ريءَ^۱ مصلحت^۲ مڱڻا، قصر^۳ ڪين آچن، *
 نور تجلو نور سين، نيمو نيٺ پسن، **
 خيمي^۴ ۾ گنگهار^۵ جي، چاندوٺا^۶ چمڪن،
 لڏائين^۷، لطيف^۸ چي، سندا ڏاڻ^۹ ڏسين،
 تيلانهن^{۱۰} ملڪ^{۱۱} - ڏٺين^{۱۲}، مڃيو مڱڻهار ڪي.

۲

مر ته آئين، مڱڻا! مام^{۱۲} پروڙي مون،
 جيڪا ڳاه ڳالهائين، سا سڀ سمجهيسون،
 تنهن ۾ تسج^{۱۳} ٿون، جيڪي پوئي^{۱۴} پٽ^{۱۵} ۾.

۳

چارڻ! تنهنجي چنگ جو، عجب آهيم ايءُ،
 هٿين آيو هٿن سين، جيئرو رکيو جيءُ، ***
 رات منهنجو ريءُ^{۱۶}، ڪاٽيو تو ڪماچ سين.

۱- کان سواءِ ۲- چڱائي، پلاهي ۳- محلات ۾ * تارڪ درويش محلاتن ۾ ڪنهن مصلحت
 کان سواءِ ڪونه ايندا. ضرور الاهي امر هوندن ** راءِ ڏياچ (سالڪ) جون آڳيون مرشد جي
 اکين ۾ الاهي نور ڏسن ٿيون. ۴- تنبوءَ (محلات) ۵- راءِ ڏياچ ۶- چنڊ جا ڪرڻا ۷- حاصل
 ڪيائين ۸- فيض ۹- طرفن، ملڪن ۱۰- تنهن ڪري ۱۱- وڏن وڏن بادشاهن ۱۲- گجهارت،
 رمز، اشارو ۱۳- راضي ٿيڻ ۱۴- پوي، رجھان ۱۵- پيالي، ڪشتي *** (پيا تنهنجو چنگ پٽيو
 جليو فنا ٿيو وڃن) پر عجب آهي توتي ڪو اثر ڪونه ٿو ڪري. ۱۶- هيٺون، دل (ڦڙ).

تانُ نَر آهي تَنڊُ جو*، رُون رُون ڪَري رازُ،
هَئَندَرُ سَندا هَٿَرا، سَڀُڪو چُئي ساڙ،
سَٽَ ڏيئي^۱ شَهبازُ^۲، ٿِيءُ تَه ٿوڪُ^۳ پَرائِين.

۵

تَنڊُ تُماريءَ^۴ تانُ، ڪَهيرو سَو قَبولُ پيو،
سِرُ تَه آهي سَٽُ مَ، پَر پيو ڪي مَڱج دانُ،
خاڪَ، مِٽِي ڪا^۵ بانُ^۶، ڪاٽِيا^۷ پوءِ ڪُجھ نَهي.

۶

چارَڻَ ٻولج ڪِي پيو، جو گَهرِئي سو گهوريان،
گهرُ، سورَڻَ نَه پَڙي^۱، جي تَنڊَنَ بَرايَرِ توريان،
ڳجَهي آهي مَ ڳالَهي، آءُ اوري تانُ اوريان،
ڪَ ڪَلهَنئون ڪوريان، ڪَ، جاجِڪَ! جُسي سِين ڏيئين؟

۷

چارَڻَ چَنگُ، بَنگُ^۱ لَهي، وَجايو وَڌاڻُ^۲،
سِرَ جَو هَڏَ آسانُ^۳، پَر مَکُڙا^۴ مَٽي وَهي. **

۸

ڳجَھ پَنهنجي ڳجَھ سِين، رَندَ^{۱۳} رَسائي^{۱۴} لاءِ،
اَجَلُ اُيو آه، پُئِيءُ تَو پَلاڻيو.

* اهو آلاپ تندن جو ناهي بلڪه الاهي آواز آهي. ۱- ڳجھ- جيتوڻيڪ سڄوڪو پيو چوي ته اهو آواز سرندي مان پيو نڪري ۲- سيگھ ڪري، نعمت ڪري ۳- وڏو باز (ڏاتار) ۴- نعمتون ۵- تنهنجيءَ ۶- جي ۷- بناوٽ [سر يا جيسر جو مٽيءَ جو ٺهيل آهي] ۸- وڏي کان ۹- لائق ٿي، برابر ٿي ۱۰- وٽ، پيچ، وڙ ۱۱- وڃاڻ، چنگ، واڳو ۱۲- احسان، ٿورو ** سر جي سخاوت جو هيڏو احسان مَکُڙا ٿي ٿي، پر هو اڃا به وڌيڪ پيو گهري. ۱۳- متوالي، مجذوب ۱۴- پهچائڻ، ڏيڻ.

وڊِ سِرُ ٿِيءُ سَرَهو، مَرُ ڪِي آءُ، مَرُ ڳاءُ،*
جاڳڪا! تو مَٽاءُ، مُلڪُ مِڙوئي گهوريان.

۱۰

ٿِيئي پَرچيا پاڻ مَرُ، تَنڊُ، ڪَنارو، ڪَنڊُ.
تنهن جِهڙِي^۲ ناه ڪِي، چو تو، چارڻ! ڪِيو پَنڊُ.
اِيءُ شُڪرُ اَلْحَمْدُ^۳، جيئن مَٽو گهريوءَ مَڱِڻا.

۱۱

ڪَنجهي^۴ ڪِيَرَتَ ڪِيَنرو، واڄو وِلائي^۵،
هَنِي تَنڊُ حُضُورَ مَرُ، تنهن پارسَ^۶ پيراتي^۷،
ڏِسندِيئي^۸ ڏياچ ڪِي، ظاهر ٿيو ذاتي^۹،
ڪڍي تنهن ڪاٽِي، وڌو ڪَرڻ^{۱۰} ڪپارَ مَرُ.

۱۲

ڳُلُ^{۱۱} چِنو گِرَنارَ جو، پَٽَ^{۱۲} ٿيو پَٽِين،
سَهَسِين سورَتَ جِهڙِيُون، اُسيُون^{۱۳} اوسارين^{۱۴}،
چوٽا چارڻ هَتَ مَرُ، سِرُ سِينگاريو ڏين،**
ناريُون^{۱۵} ناڏَ^{۱۶} ڪَڙِين، ”راڄا راتِ رَمَڱِيو“^{۱۷}

* هاڻ پُلا سر وڊي، خوش ٿي ته هر هر اچڻ ۽ مڱڻ کان چئي پٺين. ۱- ڪَنارَ، ڪاٽِي،
خنجر. ۲- جِهڙِي ۳- خدا کي شڪر ۽ وڪاڻ هجي ۴- آواز ڪري، رن رن ڪري
۵- راڳ، آلاپ ۶- تنورو ۷- ولايت جو، عمدو ۸- اهو پٿر جو لوه کي لڳي ته سون ڪري
وجهي (ڪامل مرشد، پيچل) ۹- پيرائتي، سرنستي، ساري، بنيادي، حقيقت جِي ۱۰- ڏسڻ
شرط ۱۱- جوهر ۱۲- وڌ ۱۳- راڳ ڏياچ ۱۴- شهر، نگر ۱۵- روج راتو ڪن ** راڳ ڏياچ
جو سر سينگاري پيچل کي ڏين. ۱۶- زالون ۱۷- روج راتو ۱۸- ويو هليو.

سر ڪيڏارو

سس بابت:

ڪيڏارو معنيٰ جنگ جو ميدان. ”ڪيڏاري“ هڪ هندستاني راڳيتي جو نالو آهي، جا ديهڪ راڳ جي پنجن پارائين (زالن) مان هڪ آهي.

ڪن صاحبن جو چوڻ آهي ته ڪيڏاري سر جا بيت احسان فقير جا چيل آهن، جو شاه جو هڪ همعصر هو. پنهنجي دعويٰ هن ڳالهه تي ثابت ڪرڻ گهرن ٿا، ته گهڻو ڪري سڀني بيتن ۾ ’احسان سين‘ لفظ اچن ٿا، جي حقيقت ۾ اڳي ’احسان چوي‘ هئا، پر پوءِ فقيرن بدلايا آهن. هي دليل ضعیف آهي. ڪابه بيروني ثابتي ڪانهي. اندروني ثابتي مان صاف ظاهر آهي، ته هي ڪلام شاه جو آهي. احسان فقير وارا امانن بنسبت چيل بيت پڙهي، هتي ڏنل بيت پڙهبا، ته فرق نمايان ٿي پوندو. احسان فقير وارن بيتن ۾، اهي شاعراڻيون خوبيون ڪونهن، جيڪي هنن بيتن ۾ موجود آهن.

ڪي صاحب شايد شاه کي صرف سني ثابت ڪرڻ جي خيال کان، سر ڪيڏارو شاه جو ڪلام ڪري نٿا مڃين. اها هنن جي تنگ دلي آهي. شاه فرقي بازيءَ جي فني کان گريز ڪندو هو. سني سادات هڻڻ ڪري، امانن سان اهائي الفت هوندي هيس جيڪا هر ڪنهن سني کي آهي. ازانسواءِ هن سر ۾، شاه اهڙي ڪا به ڳالهه ڪانه چئي آهي، جنهن تي ڪو سني کي اعتراض ٿي سگهي. هن سر ۾ شاه پاڻ سني جو نقطه نگاهه واضح ڪيو آهي ته امانن جي شهادت امر الاهي هو ۽ ازل کان لکيل هو؛ تنهن ڪري انهيءَ واقعي تي سني زني ڪرڻ ۽ بازارن ۾ سرگس ڪڍي نمائشي واويلا ڪرڻ نه جڳائي. امانن جيڪا شهادت جي سختي ڏئي، سا الاهي محبت جو هڪ اسرار هو. خدا دادلا دوست ڪهائي ٿو. تنهنڪري سورهين جيڪو شهادت جو درجو ماڻيو، تنهن تي اسان کي اهو ٿي، روڻ راڙو ڪرڻ نه سنهائي. اسين جنهن کي شهادت جي سختي سڏيون ٿا، سا امانن واسطي ازلي آزمائش هئي. هن خدا تعاليٰ جو فرمودو بجاءِ آندو. هن ’في سبيل الله‘ موت ماڻي ابدي حياتي حاصل ڪئي، ۽ ازلي واعدو، وفا ڪيو. اهو ته هڪ الاهي اسرار هو، جنهن جي حقيقت ۽ ماهر جانش وارا ئي پروڙي سگهندا. باقي جيڪي نقلي دلدليون ڪڍي، گهوڙا سينگاري، هوليءَ جي سانگ وانگر منڊل منڊي، مزا ۽ موجون ڪن ٿا، سي ته پاڻ امانن تي لٽوليون ڪن ٿا.

مضمون:

هن سر جو مضمون ڪجهه جي قضيه تي ٻڌل آهي، جنهن جو احوال مختصر طور هيٺ ڏجي ٿو:

حضرت محمد ﷺ جن جي وفات بعد اهم سوال اٿيو، ته مسلمانن جو خليفو ڪنهن کي ڪجي. هاشمين جو خيال هو، ته حضرت عليءَ ڪرم الله وجهه کي خليفو مقرر ڪجي، پر قرشين خلافت جو فيصلو، اجتماعي چونڊ تي ڇڏيو ۽ حضرت ابوبڪر رضي الله تعاليٰ عنه خليفو منتخب ٿيو. مسلمانن ۾ انهيءَ ڪري تفرقو پيو ۽ قوم، سني ۽ شيڪ ۾ ورهائجي ويئي. حضرت ابوبڪر رضه بعد حضرت عمر فاروق رضه، ان بعد حضرت عثمان رضه ۽ آخر ۾ حضرت عليءَ ڪرم الله وجهه خلافت جو عهدو سنڀاليو. حضرت عليءَ کان پوءِ سندس وڏو فرزند، حضرت امام حسن خليفو چونڊيو ويو، پر هن شام جي حاڪم معاويه کي خلافت سونپي ۽ وڏا وظيفا وٺي، پاڻ امام حسين سميت، مديني ۾ اچي آرام سان زندگي بسر ڪرڻ لڳو. معاويه جي مرڻ تي سندس پٽ يزيد شام ۾ خلافت جون واڳون ورتيون ۽ امام حسين ۽ عبدالله بن زبير کان بيعت ڪرائڻ لاءِ مديني جي امير کي لکي موڪليو. امام حسين ۽ عبدالله بن زبير زانو واھ مدينو ڇڏي، عيالن سميت اتي مڪي ڏي پنڌ پيا.

ڪوفين امام حسين کي خط لکيا، ته ”اسين تنهنجا تابعدار آهيون. ڪوفي ڏانهن اچو، ته يزيد خلاف جنگ جوڙيون.“ امام حسين خبرچار لهڻ لاءِ پنهنجي سوٽ امام مسلم کي ڪوفين ڏانهن موڪليو. امام مسلم ڪوفي ۾ پهتو، ته هزارن سندس هٿ تي اچي بيعت ڪئي. انهن ۾ جوش ڏسي، امام مسلم، امام حسين کي ڪوفي ڏانهن اچڻ لاءِ لکي موڪليو.

جڏهن يزيد کي ڪوفين جي بغاوت جي خبر پئي، تڏهن نعان کي برطرف ڪري، عبيدالله کي امير ڪري موڪليائين. عبيدالله جي ڏاڍين ۽ حرفتن ڪري، ڪوفي امام مسلم کان ڦري ويا ۽ کيس شهيد ڪري ڇڏيائون، جنهن جي امام حسين کي مڪي ۾ ڪا به خبر نه پيشي.

امام مسلم جي لکڻ تي، امام حسين ڪوفي ڏانهن روانو ٿيو. محرم جي پهرين تاريخ، خميس جي ڏينهن سن ۶۱ هجريءَ مطابق ۶۸۰ع، بابل جي سرحد تي رسيو، جتي عبيدالله جي موڪليل هڪ سالار، حر، کيس اچي امام مسلم جي شهادت جي خبر ٻڌائي ۽ کيس نظربنديءَ جي حالت ۾ ڪربلا جي ميدان ڏانهن وٺي ويو. هو محرم جي ۳ تاريخ، فرات نديءَ جي ڪناري وٽ، ڪربلا جي ميدان ۾ اچي پهتا.

امام حسين مڪي موٽڻ لاءِ تيار هو. هو يزيد ڏانهن وڃي ساڻس روبرو ڳالهين ڪرڻ لاءِ به تيار هو، پر عبيدالله اجازت نه ڏني. اٽلو بيعت تي اصرار ڪري بيٺو. ناڪابندي ڪري پاڻي وغيره بند ڪرايائين. امام حسين سان فقط چاليهه پيادا ۽ ٻئييه سوار هئا. پوءِ حر،

عبيدالله جي لشڪر کان ڇڄي، اچي امام سان ساٿي ٿيو.

شمر نالي سالار، محرم جي ڏهين تاريخ، وٺي تيرن جا وسڪارا مڃارايا ۽ امامن جي خمين کي ساڙڻ جو حڪم ڏنو. آخر ٻئي ڏيون لڙائي لاءِ تيار ٿيون. پوءِ ٽه ڪونڌر ڪسجڻ لڳا. هڪ ٻئي پٺيان امام جا عزيز شهيد ٿي ويا. آخر امام حسين مصري قبا پهري، مٿي تي پيغمبر ﷺ جن جي دستار مبارڪ رکي، ڪلهي تي حضرت حمزي واري ڍال ڌاري، چيٽه سان حضرت عليءَ واري ذوالفقار ٻڌي، ذوالجناح تي چڙهي، رڻ ڏي رخ رکيو ۽ ڪيترا ڪافر ڪيڙائي، آخر جامر شهادت پيٽائين.

روحاني وار:

هن سر ۾ شاه سچ جي راه ۾ سور ۽ سختيون سهي، سر فدا ڪرڻ جو سبق امامن جي ڪريلا واري قضئي مان پرائڻ جي تلقين ڪري ٿو. امامن دنيا تي دين ڪونه وڪيو. جيڪڏهن يزيد جي بيعت ڪن ها ته جيڪر وڏا وظيفا ۽ دنياوي سک ۽ سهنج حاصل ڪن ها. ائين ڪرڻ سان هنن کي هڪ طرف مان ۽ مرتبو ملي ها، ته ٻئي طرف سورن کان نجات. جيتوڻيڪ کين يقين هو ته يزيد سان پڄڻ محال آهي؛ ته به ٻي سروساماني جي حالت ۾ حق جي راه کان نه مڙيا. نفس سان جنگ جوڻ، وڏو جهاد آهي، پر جبري حاڪم کي سچ جوڻ انهيءَ کان به وڏو جهاد آهي. حق تي بيبي، اصولن کان نه مڙڻ، مانجهي مڙسڻ جو ڪم آهي. جهڙي تهڙي جي جاءِ ڪانهي. سچ جوڻ کڻي سولو هجي، پر ڪوڙي حاڪم کي حق چئي، پوءِ جيڪي سور سهڻا ٿا پون، تن جو اندازو فقط اهو ڪري سگهندو، جو انهي آزمائش مان گذريو هوندو. خود غرضي انسان کان الائجي ڇا ڇا ٿي ڪرائي. عهدي ۽ انعام جي لالچ، شمر کان هي شيطاني شغل ڪرايو. دنياوي حڪومت ۽ ان جي الفت يزيد کي اهليت کان بيعت ڪرائڻ لاءِ ڪيترائي خراب حڪم صادر ڪرايا.

سچ تان سر صدي ڪندڙن جا مثال، دنيا جي تاريخ ۾ ٻيا به گهڻائي ٿيندا، پر ڪريلا جي واقعي جهڙو رقت آميز حادثو مشڪل ملندو. حضرت عيسيٰ صليب تي سر ڏنو ۽ منصور سوريءَ تي پساه ڇڏيو پر امامن جهڙي آزمائش ڪنهن سان ڀڪانه ٿي. هت ته هر هڪ، پاڻيءَ جي بوند لاءِ سڪي، ٻڪ ۾ پاه ٿي، سچ تان سر صدي ڪيو. امام جيڪر اڪيلو شهيد ٿي ها ته ٻين جهڙو ليکجي ها. شاباس آهي سندس اهل و اولاد کي جن مان هر هڪ ساڻس متفق ٿي بيٺو ۽ کانئس اڳ شهادت جو جام پيو. هر هڪ عزيز، پٽ، ڀائٽي وغيره کي اکين اڳيان اجل جو شڪار ٿيندو ڏسي جيڪا مائت جي دل جي حالت ٿيندي، سا سمجهڻ يا محسوس ڪرڻ به سٿري ڪانهي.

صبر ڪري سور سهڻ، اصول تي اکين اڳيان اولاد ڪهاڙڻ، ننڍڙن ابھمن کي پاڻيءَ

لاءِ پياسو تڙي تڙي ساه ڏيندو ڏسي، ثابت قدم بيھڻ، ڪا معمولي ڳالهه ڪانهي. محڪم ارادو ڪندڙ اصول جي پابندي، ڪندڙ انسان، دنيا ۾ سختيون سهي ٿو، پر اهڙي حياتيءَ جو مستحق ٿئي ٿو. شال ڪو دنيا خاطر دين برباد نه ڪري. شل ايمان تان هن دنيا جون سو حياتيون قربان ڪرڻ جي اسان کي قادر قوت ڏي!

سُر کيڏارو

داستان پهريون

۱

ڏٺو مُحَرَمُ ماھُ^۱، سَنَڪو^۲، شَهزادَن^۳، ٿيو*،
جائِي هِيڪُ الله، پاڻ وَتَنديُون^۴ جو ڪَري.

۲

ڏٺو مُحَرَمُ ماھُ، سَنَڪو شَهزادَن ٿيو،
مڪي، مَدِيني، مارَھوئين^۵، رُنو مَتي راھ،
تنهن واحدَ کي واھ^۶، جو حُڪمَ ھِٻَرائِي ڪَري.

۳

مُحَرَمُ موٽِي آيو، آيا تان نَہ اِمَامَ^۷،
مَدِيني جا ڄامَ x، مولا! مُون کي ميڙين!

۴

مُحَرَمُ موٽِي آيو، موٽيا تان نَہ اَمِيرَ،
مَدِيني جا مِيرَ، ڏاترا مُون ڏيکارين!

۱- محرم (جنهن ۾ جهيڙو جهڻو حرام آهي) جو مهينو ۲- انتظار، ڳڻتي ۳- امامن جو
*محرم جو مهينو ڏٺو آهي؛ امامن جو انتظار (ماتر) ڪرڻو پيو ۴- جيڪي کيس وڻن
۵- ماڻهن ۶- واھ، واھ، واکاڻ ۵- اڳواڻ، پيشوا x مديني جا شاه (امام)
۷- ميان

مِيرَ مَدِينِثان^١، نِڪَرِي، ڏيرا، ڏِنائون^٢،
ڪاڻِيءَ، پاڻِيءَ، گاهَ ڪي، ماڙهو مڪائون،
چڙهندِي^٣، چيائون، تہ ٿيندي ويڙهَ وڌاندري^٤.

٦

مِيرَ مَدِينِثان نِڪَرِي، رڙهيا مَٿي رند^٥،
گهوڙا تڙ گهوڙن جا، پُريا مَٿي پند^٦،
جتي رهيا راتڙي، سي سُونهارا هند^٧،
ڪُلهاءِ ڪِرنگهر، ڪند^٨، جُهرن جُهوڻجهارن^٩ جا.*

٧

مِيرَ مَدِينِثان نِڪَرِي، آڻيا تہ موڙي،
ڪارا رڱج ڪپڙا، آڏا نيروڙي^{١٠}،
آئون تين لاءِ لُوي^{١١}، جي مِيرَ مُسافر رانڻيا^{١٢}.

٨

سَخَتي شَهادَتَ جي، سُنُ شاديءَ جو ڏينهن،**
ڏرو ناهِ يَزِيدَ کي، نِسوروهِ ئي نينهن،+
مرگ^{١٣} آهي مينهن^{١٤}، عَلِيءَ جي اولاد کي.

١- مديني مان ٢- چانوڻيون ٣- خيما کوڙيائون ٤- گهوڙن تي سوار ٿيڻ وقت ٥- طول، طويل، لڻي
٥- رستي، گس ٦- هليا ٧- وڙهندڙن، پهلوئن *مسافريءَ ڪري بهادرن جا لڳ (ڪلهاءِ، ڪرنگهو
ڪند) سوڀا ڪن. ٨- مٿي، جلي، رلي ٩- (١) رمگيا، گنڌ ڪري ويا (٢) رڱجي ريتو تيا
** اي مومن ٻڌا ته جيڪا (تون) شهادت جي سختي سمجهين ٿو، سا (امان لاءِ) شادي جي
ڏينهن مثل هئي. + ذرو به يزيد جو ذره نه هو: امان لاءِ اها سختي نچ الاهي محبت جو آثار هو.
اهي سختي کين الله جي طرفان ملي، جو ”دوست ڪهاڻي دڌلا“ ١٠- موت ١١- مينهن (رحمت).-

سَخْتِي شَهَادَتَ جِي، مِرُوڻِي مَلهَارُ،
 ذَرُو نَاهِ يَزِيدَ كِي، اِي عِشَقَ جو آثَارُ،
 کُسنَ جو قَرَارُ، اَصَلِ اِمَامَن سِينِ.

۱۰

سَخْتِي شَهَادَتَ جِي، مَلهَارُ مِرُوڻِي،
 ذَرُو نَاهِ يَزِيدَ كِي، آثَارُ اُهوڻِي،*
 کُسنَ هو ڪوڻِي، اَصَلِ اِمَامَن سِينِ.

۱۱

سَخْتِي شَهَادَتَ جِي، نِسورو ٿِي نازُ،
 رندَ پَرُوڙِين رازُ، قَضِي ڪَرَبَلا جو.

وائي

اُڄُ مِيرَ مَوِينِ جاءِ مَدِينو چڏي هَليَا،
 مَدِينو چڏي هَليَا، سِي مَدِينُون لڏي هَليَا.
 هَتي هَتي! مَدِينو چڏي هَليَا!
 سِجُ، چَنڊُ، مُصطَفِي ڏي، يَڪدلَ گڏي هَليَا،
 هَتي هَتي! مَدِينو چڏي هَليَا!
 اَنڌارو ٿِيو، اُنَ رِي تارا لڏي هَليَا،
 هَتي هَتي! مَدِينو چڏي هَليَا!

۱- جهڙ مينهن ۲- اهڃاڻ، نشاني ۳- وعده * شهادت لاءِ يزيد جو ذرو ڏوه نه آهي: شهادت جتي سختي انهيءَ ازلي وعدي پاڙڻ لاءِ هئي. ۴- معاملي، واقعي ۵- مديني مان.

داستان ٻيو

۱

چَنڊَ وَهائِيءَ^۱ چَرَهِيَا، مَلِ^۲ مَدِينَتَانِ مِيرَ،
 اِنِ سِينِ طَبَلِ، بازَ، تَبْرُونِ، ڪُنَدَ، ڪُتَارَا، ڪِيرَ*
 عَلِيءَ پُتَ امِيرَ، ڪَنڊا راڙو^۳ رُڪَ^۴ سِينِ.

۲

چَنڊَ وَهائِيءَ چَرَهِيَا، مَلِ مَدِينَتَانِ گهوٽَ،
 اِنِ سِينِ طَبَلِ، بازَ، تَبْرُونِ، ڪُنَدَ، ڪُتَارَا، ڪوٽَ،
 عَلِيءَ پُتَ اموٽَ^۵، ڪَنڊا راڙو رُڪَ سِينِ.

۳

چَنڊَ وَهائِيءَ چَرَهِيَا، مَلِ مَدِينَتَانِ ڄامَ،
 اِنِ سِينِ طَبَلِ، بازَ، تَبْرُونِ، نيزا ۽ نِيشانِ^۶،
 عَلِيءَ پُتَ اڀامَ^۸، ڪَنڊا راڙو رُڪَ سِينِ.

۴

ڪَرَبَلا جِي پَرِ ۾، خِيما ڪوڙيائون،
 جَهِيزُو پَرِيڏَ سامهون، جُنِييَ^۹ جوڙيائون،
 مُتَهَن نَهَ موڙيائون، پَسِي تاءُ تَرارِ جو.

۱- چنڊ لشي ۴ شعبان جي ڏينهن جڏهن امام اسهيا تلهن چنڊ سنجهي ئي لٿو هو ۲- ملهه
 پهلوڻ * هنن سان (نمبروار) دهل، شڪاري باز، ڪهاڻيون، ڀالا، خنجر ۽ بڙجيون
 هئا. ۳- جنگ ۴- رڪ جي لهيل هٿيارن ۵- گرز ۶- پٺيان نه هٿن وارا ۷- جهنڊا،
 ۸- ابهر، معصوم ۹- محو ٿي، جذبي يا جوش ۾ اچي.

۵

ڪامل ڪربلا ۾، اهل-بيت آيا،
ماري مصرين^۱ سين، تن ڪافر ڪنبايا،
سج ڪ^۲ بيبي^۳ جاياءِ ههڙا سورهي سپرين.

۶

ڪامل ڪربلا ۾، آيا سيد شير،
ماري مصرين سين، ڏونڊ^۴ ڪيائون دير،
دهليا^۵ ات دير، پسي حملو مير حسين جو.

۷

ڪامل ڪربلا ۾، آيا جنگ جوان،
ڌرتي ڏهي، لرزي، ٿرٿليا^۶ آسمان،
ڪرم^۷ هئي ڪان، هو نظارو نينهن جو.

۸

ڪامل ڪربلا ۾، پاڻ آيا پيهي،
په ڪيائون پاڻ ۾، مقابل^۸ ويهي،
قضا^۹ هيءَ ڪيهي، هئي هئي! ٿي حسين سين.

۹

ڪامل ڪربلا ۾، آيا آج امير،
ويهي ويرين^{۱۰} سامهان، تڪا هنيائون تير،
هئي اِيءَ تقدير، امان سين اڳهين^{۱۱}.

۱- مصر جون لاهيل تڪيون ترارون ۲- بيضڪ ۳- بيبي فاطمه ۴- لاش، مرڏا ۵- ڊنا، ڪنيا
۶- ڏبيا، ڏڪيا ۷- لڙائي ۸- سامهون ۹- تقدير، الاهي امر ۱۰- دشمن ۱۱- ازل کان.

۱۰.

دوست ڪُهاڻي دادُلا^۱، مُجِبَ ماراڻي،
 خاصَن خَلِيلَن^۲ ڪي، سَخَتِيُون سَهاڻي،
 اَللّهُ الصَّمَدُ^۳ بي نياز، سا ڪَري جا چاهي،
 اِنْبِيءَ مَنجھ آهي، ڪا اُونهي ڳالھ اِسرار^۴ جي.

واڻي

واويلا واويلا مَلڪَن^۵ ڪيو رڻ ماتام،
 هَئي هَئي! شاهَ حُسَيْن سِڌاريو^۶.
 ڪَربَلا جي پُڙ ۾، حِينا ڪوڙيائون،
 جيڪا رَضا رَبُ جي، لَکيو لوڙيائون،
 هَئي هَئي! شاهَ حُسَيْن سِڌاريو.
 ڪَربَلا جي پُڙ ۾، آيا اِج اَمير،
 جُهڙ وراڻي جهورِيءَ جَهلِيا، طَرفَ سَندي تَقدير،
 هَئي هَئي! شاهَ حُسَيْن سِڌاريو.
 پَسي سَخَتي مِير حُسَيْن جي، رُڻو نَبِين زارون زار،
 مَلڪَ، فَلَڪَ^۷، ڌرتِي ڏُڀي، اِتي عَرش مَٿان اوچَنگار،
 هَئي هَئي! شاهَ حُسَيْن سِڌاريو.

۱- پيارا ۲- دوستن ۳- خدا پيروا آهي (ق- ش ۲۰۱۲) ۴- گُجھ ۵- فرشتن ۶- لڏو،
 وفات ڪئي ۷- آسمان.

داستان ٽيون

۱

ڏٺو ڪالھ ڪنهن، جھونجھار ڪو^۱ جھڳڙو،*
هائين^۲ هڏ مڇائيا^۳، ريلو رت^۴ نئين،
پانين^۵ سا سئين، جتان جيءَ جو ڪو ٿئي.**

۲

ڪاري ڪڪر هيٺ، مون جهيڙندا چڏيا،
ڪارا ڪنڌ هٿن ۾، آڙل^۶ وچيرا^۷ هيٺ،
ٿي ٿين سين، ڏيٺ^۸ موٽڻ جنين ميهڙو.

۳

آيا،^۹ اڃارين تنڪ^{۱۰}، تراريون، تيرا^{۱۱}،
سانگيون^{۱۲} سائن^{۱۳} هٿ ۾، ڪلهنئون^{۱۴} نه لاهين،
اڀائي^{۱۵} آهين، مهاڻي^{۱۶} مرڻ ٿي.

۴

هٿن، هڪڙي، پيلي^{۱۷} سارڻ^{۱۸}، مانجهيان^{۱۹} ايءَ مرڪ،
وجهن تان نه ڦرڻ، رڪ^{۲۰} وهنديءَ راند^{۲۱} ۾.

۱- بهادر جو* آهي ڪو جنهن ڪالھ هنن جي جنگ ڏني؟ ۲- هائين جهڙن پهلوانن
۳- ڏيا ۴- نبي هاري وهائي (رٿ جا رٿا وهائي) ۵- پانين، سنجھين + جنهن اوکي وات
مان جان جو نقصان آهي، سا سورهي صراط المستقيم سمجھي، سر فدا ڪن ٿا.
۶- ڪڏا ۷a- جوان گهوڙا ۷- ملاقات ۸- ڪهاڙيون ۹- هٿيار اڃاري تڪا ڪندڙ ۱۰- نيزا،
پالا ترازون (هٿيار) ۱۱- بهادر ۱۲- ڪلهن تان ۱۳- (۱) منل، ڪل، ڦريل (۲) اڳواڻ،
بھادر ۱۴- همراه ۱۵- سنڀالڻ، پر گهور لهڻ ۱۶- بهادر جو ۱۷- اها راند (جنگ) جنهن
۾ ٺڪ جا هٿيار وهڻ کان پس ٿا ڪن.

٥

بِهَادَرِ گُڏيا بهادرين، کَرَبَ^١ ڪَلُولِ^٢ ڪَن،
وَجَهَن دَر دَرَن تي، هاڪارين^٣ هَتَن،
ڪِرَن، ڪَنڌ نَجَن^٤، رڻ گُجيو، رارو ٿيو.

٦

هوڏانهن هُن هاڪاريو، هيڏانهن هي هَتَن،
سُرنايُون^٥ ۽ سُنڌڙا^٦، ٻنهي ٻار ٻَرَن^٧،
گهوٽَن ۽ گهوڙَن^٨، رڻ ۾ لاٿون لڏيون.

٧

گهوڙَن ۽ گهوٽَن، جيئڻ ٿورا ڏينها،
ڪڏهن منجه ڪوٽَن، ڪڏهن واهي^٩ رڻ جا.

٨

گهوڙو گهوٽ پلاٿيو، مٿس زين ڌري،
علي شير پُٽَن کي، آيو سڌ ڪري،
قضا ڪيئن ٿري، جيئن امرُ الاهي آيو.

٩

جهمنڊيون^{١٠} اچَن، جهوليون^{١١} جهونجهارَن جون،
پايو پُڪَ ٻُهار^{١٢} جا، اُن جون وهون^{١٣} واڪا ڪَن،
پٺين، پار ڪڍَن، رڻ گُجيو، رارو ٿيو.

١- تراريون ٢- آواز، ڪڙڪو ٣- هڪلون ڪَن ٤- ترار لڳڻ ڪري سسيون ڌڙ کان ڌار
ٿي ٿڪن ٥- جنگ جي ميدان ۾ گجگوڙ ٿي ٦- توتاريون ٧- سرنڌڙا، توتارا ٨- پٺڻ ۾
اچَن، وڃَن ٩- نگهبان ١٠- لڏنديون ١١- ڪپڙن جا ٽڪر جن ۾ زخمين يا لاشن کي
کڻي ايندا هئا ١٢- ڌوڙ، مٽيءَ ١٣- زالون.

۱۰

ڪاٺڏي ۱ ڪلاڙين ۲ ڪپڙين، ورا وٺاهيو آءُ،
جڻ سانگين جي سبب وهي، * آت وڪ وڌندي پاءُ،
تان تان پٽ م پاءُ ۳ جان جان لوندڻ ۴ نه چڙهين. **

۱۱

”يڳو“، آئون نه چٽان، ”ماريو“ ته وسهان،
ڪانڊ منهن ۾ ڏڪڙا، سيڪيندي سونهان،
ته پڻ لڄ مران، جتي هونس پڻ ۾.

۱۲

”پڇي“ آئين، پڇڻا لڄائي مون، يارا
وينيون ڪن ڪوار، منهن مٿانهان جن جا.

۱۳

پڇي آئين، پڇڻا لڄائي مون سيڻ،
وينيون وجهن ويڻ، منهن مٿانهان جن جا.

۱۴

منهن مٿانهان جن جا، سي پٽيو ڪڍن پار،
جڻڻيون هن جونهار، اڃاري سڀ اڃا ڪيا. ***

۱- پٽنار ۱۰ چئن گلن واري * جت تزارن جو ٿهڪو لڳو پيو آهي. ۲۸- پڻ، ڊپ
۲- پان ۱۰ سمنجھ ۴- اصل لوندڻ = وڻ جي تاري جا ڪي ماڻهو شاديءَ وقت گهر آڏو
کوڙيندا آهن. *** گهوٽ نه آئين. (جنگ جو سنڌي اصطلاح لفظ، جنهن موجب پڙ ۾ مسي
لهڻ کان پوءِ ۱۱ ماڻهي مڙس جو جنگ جاري رکڻ ۱۰- ۵- مرڪان ۶- گلا (۱۱ کان ۱۲ بيت
تائين ڪنهن سپاهيءَ جي زال چوي ٿي). *** ساري امت لاءِ چوٽڪاري جو باعث ٿيا.

وِائِي

يا عَلِي عَلِي! سِرِا يَتِيْمَن جِي آئي،*
 آيو حُڪْمُ اللهَ لَجَو، يا... اِمام،
 يا عَلِي عَلِي! سِرِ يَتِيْمَن جِي آئي.
 ٻَن وِچوڙو مَوْتِ جو، هُئي وِا هُئي! چارئي پَهَر جُڏائي،
 يا عَلِي عَلِي! سِرِ يَتِيْمَن جِي آئي.
 اَتَر پَتَر^۲ ميڙي، سائين، آلا! بيبيءَ ديگ چڙهائي^{۲a}،
 يا عَلِي عَلِي! سِرِ يَتِيْمَن جِي آئي.
 جَنِين ڪارڻ چاڙهيائين، سي تان ڪَرَن^۳ لڙائي،
 يا عَلِي عَلِي! سِرِ يَتِيْمَن جِي آئي.

داستان چوڻون

۱

ڪا جا ڏِري^۴ ڏُنڱري، ڪو جو وِريو واءِ،
 عليءَ شيرِ وِياءِ^۵، رڻ ۾ پيئن راتري.

۲

جهيڙو لاهه^{۶a}، يَزِيد! عليءَ جِي اولادِ سين،
 سا تہ پَسَندين^۷ عَبدُ^۸، جا هوندي ميرِ حُسينِ سين.

۱- مٿان، تي * يتيمن جي مٿان نصيبت اچي ڪڙڪي. ۲- پنهڻ ۽ پشر. ۲a- چاڙهي،
 چاڙهائي. ۳- ڪنن. ۴- هيٺ لٿي. ۵- ماڪ، غبار. ۶- اولاد. ۶a- ختم ڪر. ۷- تون
 ڏسندين. ۸- خوشي، راحت.

۳

جَنِينَ جِهِيڙو ڪَال^۵، عَلِيءَ جِي اولادَ سين،
هِيئي تَنِينَ جِي حالَ، جِي جماتي^۱ يَزِيدَ جا.

۴

جَنِينَ جِهِيڙو اڄُ، عَلِيءَ جِي اولادَ سين،
پِيئي^۲ تَنِينَ کان پُڄُ، جِي جماتي يَزِيدَ جا.

۵

ڪُوفِينَ قَهَرُ ڪيو، ٿيا جماتي يَزِيدَ جا،
پَلِيٽَنَ کي پڙ^۳ م، وَرَنهُ^۳ وَر پيو^۴،
سَدَرُ هُونِ سَهو^۶، شيرُ شهادَتَ رَسِيو.

۶

ڪُوفِينَ ڪاغذُ لکيو، وِڃَ وَجْهِي اللهَ،
”آسِين تَابِعَ تنهنجا، تُون آسانهنجو“^{۶a} شاهُ،
هِيڪَرُ هيڏي آءُ، تَه تَحْتُ تابيني^۷ تنهنجي.

۷

ڪُوفِي ڪَرَبَلا م، پاڻي نَه پيارين،
اُتي عَلِيءَ شاهَ کي، شَهزادا سارين،
نِڪَرِيو تَهارين، چَرُهَ، مِيرَ مُحَمَّدَ عَرَبِي.

۵- ڪالھ- ۱۰. جماعتي، حمايتي، همراه، طرفدار ۲- اي پاءُ! ۳- ڳيرو، پهلوان (اسام
حسين) ۴- آور ۾ اچي ويو ۵- مضبوط، پختو ۶- مراد، مقصد ۶a- اسان جو ۷- حوالي،
بلي (تابع).

پَرَهَ پَڪِي آئيو، ڪَربَلا مان ڪَهي،
 روضي پاسِ رَسولَ جي، تنهن هَلي هاڪَ^۱ هَتي،
 ”ذَليَمَ رُڪَ رَئي“^۲، چَڙهَ، مِيرَ مُحَمَّدَ عَرَبِي.

۹

پَرَهَ پَڪِي آئيو، صُبُح سَوارو،
 روضي پاسِ رَسولَ جي، هَنيائين هاڪارو^۳،
 ”مانجِهين ڪيو مارو، چَڙهَ، مِيرَ مُحَمَّدَ عَرَبِي.“

۱۰

پَرَهَ پَڪِي آئيو، ڪَربَلا مان ڪالَ،
 ”آهَ آلودو“^۴ رَبتَ سِين، حَيرَتَ گَڏيو حالَ،
 گهوٽَ وِڻاهيا^۵ ڪالَ، پيلي مِيرَ حُسَيْنَ جا.“

۱۱

ڪَربَلا ۾ ڪُوڪَ، ساجُهرِ شَهادَتِ جي،
 عالمَ جا مَلوڪَ^۶، رُڪَ روھي^۷ جَھليا،

واٽي

سارو ڏينهن رڻ ۾، رَھيا سي اِمامَ،
 رڻ ۾ رَھيا سارو ڏينهن، رڻ ۾ رَھيا،
 هَتي هَتي! رڻ ۾ رَھيا.

۱- هوڪو، نمر ۲- چمڪاٽ، جھلڪو ۳- نمر ۴- اطلاع ڏنو ۵- پسيل، پڳل، پنل
 ۶- نابود ٿيا، تاس ٿيا، ونواھ وينا، شهادت جي سيجَ چڙھيا ۶- امير، سردار ۷- سوڙھو
 گھڻي (شهيد ڪيا).

”تون جا وڃين، ڪوٺجڙي، هئي هئي ناني^۱ ڏيڇ سلام“
 هئي هئي! رڻ ۾ رهيا.
 مون کي ويرين ويڙهيو. مولا! مينهن وڌا،
 هئي هئي! رڻ ۾ رهيا.

داستان پنجون

۱

حَسَنُ نَاهِ حُسَيْنَ وَتِ، بيلي نہ ٻاهون^۲،
 ساڻيه^۳ شہزادن جو، آهي اڳاهون^۴،
 پڙيدا جلاھون^۵، تيلانھن^۶ ڪرين ٽڪريون.

۲

ڪلي^۷ وير ڪٽڪ^۸ ۾، هئي جي حسن هئو،
 پيٽرو^۹ پيٽو پاءُ تي، پٽنگ جيئن پيو،
 آهي ڪير پيو، جو ڪري هلان مير حسين تان؟

۳

ڪلي وير ڪٽڪ^۸ ۾، ساڻو^۹ سڀ نہ هون،
 پڙ تي سبيئي پون، موٽڻ جنين ميهڻو.*

۱- رسول پاڪ (جو امام حسين جو نانو هو) ۲- همراه ۳- وطن ۴- اڳيرو، پري
 ۵- جھلون، حملا، ڪاهون ۶- تنهن لاءِ ۷- جنگ ۸- همراه، ساڻي ۹- بهادر جنگ جي
 ميدان ۾ سي ٿي بيهندا جن کي پڇڻ کان عار هوندو.

ڪَلِي وَيَرُ ڪَنَڪَ ۱، پاڪڙا جو پاڻي،
 آڃا اُنَ کي جيئن جو، آسانگو آهي،
 سورهيه سو چاڻي، ۲ جو رڳو ئي ۳ رڻ گهڙي.

۵

سورهيه مرين سوپَ کي، تہ دِل جا وَهَمَ وَسارِ،
 هُنَ پالا، وَرَہُ پاڪرين، آڏي دالَ مَ ڌارِ،
 مٿان تِيعَ تَرارِ، مارِ تہ متارو ٿيڻ.

۶

حَرَ ۶ هَلي آيو، مانجهي مردانو:
 ”اهيان عاشقُ آڳِ جو، پَتَنگُ پروانو،
 مان راضي ٿي رَسولُ رَبُ جو، نبي تو نانو،
 هي سِرُ سَمانو، ۷ گهوٽ! مٿانين گهوريان.“

۷

هُئي هدايتَ حُرَ کي، اَزَل ۱۱ اصلاً،
 چڙهي آيو جَنگِ تي، هَلي هُنَ پارا،
 اينديهي ۸۱ چيائين اِمامَ کي: ”گهوريسُ اَن مٿاءِ،
 ”لَا يَكْلَفُ اللهُ نَفْساً اِلَّا وَسَعَهَا“ ۹، جيڪا پُجندِيمَ سا،
 گهوٽَ پَ لڳا گهاءَ، هيءُ ۱۰ پَ شيرُ شهيدُ ٿيو.

۵- لشڪر ۱- زره ۲- آسرو، محبت ۳- چواڻي، سڏائي ۴- فقط (زره کان سواءِ) ۵- ترار
 * جيڪڏهن دشمن توتي ترار سان وار ڪري، تہ تون ترار تي ترار هڻ تہ بهادر ليڪجڻ
 ۱۱- اچين. ۶- شريف؛ نالو ۷- مان يا عزت وارو (حر يزد جي لشڪر جو سالار هو، جو پوءِ
 امامن سان شامل ٿيو هو) ۸- اصل کان، شروع کان ۸۱- اينديهي، اچڻ شرط ۹- الله ڪنهن
 به شخص کي سندس وت کان ٻاهر سختي نٿو سهائي (ق- ش ۲، ۲۸۶). ۱۰- ۹۱۵، پڻ، ۱۱.

پاوانگ^۱ آيو پڙ ۾، هڻي هزاري^۲ هول^۳،
جوهڙ^۴ ۽ جڙاءَ سين ڪامل سر ڪنگول^۵،
رتورت رتول، مولهيو ملير حسين جو.

ڏاڙهي رت رتياس، ڏند ته ڏاڙهونءَ گل جيئن،*
چوڏهينءَ ماه چنڊ جيئن، پڙ ۾ پاڳڙياس^۶،**
ميڙي^۷ ۾ محمد جي، مر مرڪي ماس^۸،
تنهن سورهي کي شاباس، جو مٽي پڙ پڙا ٿئي.

ڏاڙهي رت رتياس، ڏند ته موتين گتيا،***
چوڏهين ماه چنڊ جيئن، پڙ ۾ پيشانياس^۹،
”الله نور السماوات“^{۱۰}، جلوه زميناس^{۱۱}،
”سيماهم في وجوههم“^{۱۲}، منهن ۾ مڻ^{۱۳} گتياس^{۱۴}،
ڪڪرا ڪربلا جا، مادر ٿي ميڙياس،
ڦٽن تان رت ڦڙا، عليءَ ٿي اگهياس،
ميڙي^{۱۵} معاف ڪياس، خالق بدلي خون^{۱۶} جي.

ڪربلا ڪڪوري^{۱۷}، ڏلدل^{۱۸} رتا پير،
ستون ڏيندي^{۱۹} شير، مٿاءَ سڄ مڙڪيو.

۱- پهلو، بهادر (هاڻيپ، امام حسين) ۲- هزارن جي قيمت واري ۳- رڪ جي توپ ۴a- جواهر ۴- ڪلنگي
۵- پگ * سندس ڏند رت لڳڻ ڪري ڏاڙهونءَ جي گل جهڙا ڳاڙها ٿي پيا ۶- سندس پگ * امام حسين جي
دستار جنگ جي ميدان ۾ چوڏهينءَ جي چنڊ مثل پئي پڪي ۷- قيامت جي ڏينهن جلوهن است اچي مڙندي
۸- هنجي ماءُ (بيبي فاطمه) *** ڏند اهڙا هٿس جو چڻ موتي گتيا پيا آهن ۹- سندس پيشاني ۱۰- الله اسمائين
زمين جي روشنائي آهي (ق- ش ۲۳، ۳۵) ۱۱- هن جو زمين تي ۱۲- سندس منهن ۾ سڄدي جي نشاني آهي
(ق- ش ۴۸، ۲۹) ۱۳- مٿي موتي ۱۴- لڳل هٿس ۱۵- سڀني امتي ۱۶- شهادت ۱۷- ڳاڙهي تي ۱۸- لمار جي
گهوڙي جو نالو ۱۹- دشمن مٿان حملا ڪندي + تان جو سڄ لڙيو.

چارِ تراريون چيله سين، ٻڌي به پاڳون^۱،
اڳين^۲ جون اڳون^۳، ڪونر^۴ ڪلي ۾ موڪيون^۵.

واٽي

اڄ نه آيو امام، واويلا! مومنا! ماتم! واويلا،
ان نه پاڻي ان ڪي، نه ڪو وٺڻ مينهن،
مومنا ماتم! واويلا!
هئا ستاڻيءَ جنگ ۾، نو راتيون، ذهه ڏينهن،
مومنا ماتم! واويلا!
دل دل گهوڙو شاهه جو، مٿس لال^۶ پلاڻي^۷،
مومنا ماتم! واويلا!
شير شهزادي لڏيو، * * سيّد سيج نه ماڻي،
مومنا ماتم! واويلا!

داستان چھون

۱

ڪونر ڪلي^۸ جا ڪوڏيا، جان ڪي تائين جيءُ، * * *
مٽاءَ آرين^۹ آسري، رڪ پيالو^{۱۰} پيءُ، ÷
گاهه^{۱۱} گجهن جو ٿيءُ، ويٺي^{۱۲} جن ورهيه ٿيا.

۱- ڀڳون * ترارن. ٻن ڀڳن مان امام جي شجاعت ڏانهن مبالغه آميز اشارو آهي. ۲- مائتن، وڏن
(Ancestors; Predecessors) ۳- ڏاءُ، شرط، بازيون (قول) ۴- ڳسرو، پهلو، شهزادي
۵- ملهائون، پورا ڪيا ۶- لعل جهڙي يا رت مان رتل (امام) ۷- زين رکي * * حضرت قاسم
شهيد ٿيو. ۸- جنگ * * جيستائين جسم جيءُ هو، مرڻ تائين ۹- ترارن جي نوڪن ۱۰- ترار
جو جوهر + ترارن، پالن وغيره جي جهنڊن مٿان پاڻ اچلائي، انهن جي جوهر يا پاڻيءَ جي پڪ
پيءُ (انهن جو نشان ٿيءُ، سر ڏي). ۱۱- کاڌو، خوراڪ ۱۲- انتظار ۾ ومندي.

پاڪَ جَنِينَ جا پيرَ، ڪٿان^۱ هيٺِ نہ ڪوڙيا،
تَنگَ^۲ تَرارينَ تِجِئا^۳، چَٽيو پُونِ چَڱيرَ^۴،
دُونديَ^۵ تَنِينَ جا دِيرَ، ڳجَھَرينَ ڳرَ لائيا^۶۔

۳

چَپرَ جيئن پَهون^۷، تيئن رِڻ ڳجَھن رانِڻيو^۸،
وَنڪا^۹ وَنڪَن گَڏيا، ڊوڙيو ڏينَ ڊَهون^{۱۰}،
مَهاينَ^{۱۱} وَهون^{۱۲}، نِيرَ^{۱۳} مَهانگو^{۱۴} ڪَنڊيون۔

۴

ڳجَھون ڳوٺِ نہ هُون، وَتنَ ڪَلي ڪوڏيون،*
حَسَنَ، مِيرَ حُسينَ کي، لَميو^{۱۵} لاٿون ڏينَ^{۱۶}،
ڳُٽا^{۱۷} اُڪوڙينَ، چوٽا چوڙيَئَرَن^{۱۸} جا۔

۵

ڳجَھَرينَ ڳارو^{۱۹}، راتو ڏينهان رِڻ ۾،
پُٺيون پُچن پاڻِ ۾، ”ڪنهن مُنهن ڪيڏارو؟“**
ڪاڻن ڪڳمارو^{۲۰}، ڪاٺِرُ پيو ڪِنو ٿئي۔

۶

ڳاٺو^{۲۱} ڳجَھ نہ ڪاءِ، مِهي^{۲۲} ماسَ نہ هيرَئين،
تَنِينَ لاءِ واجهائِ، ڪَلنگِيُون جَن ڪَپارَ ۾۔

۱- ڪٿان، ڪٿن تان ۲- پاڪڙن ٻڌڻ جا پتا ۳- وڌيا، ٽُڪيا ۴- بهادر ۵- لاش ۶- گلي سان لائي
۷- انهن تي چڙهي ويهي کاڌو ۸- ٻڪريون ۹- سينگاريو ۱۰- بانڪا، بهادر ۱۱- (واحد: ڊهر) ٽڪر
ڌڪا، ٺيلها ۱۲- ڪنلن ۱۳- زالون ۱۴- ڪارو رنگ جنهن ۾ ماتي لباس رنگيو آهي ۱۵- مهانگو
(گهڻي استعمال ڪرڻ ڪري) ۱۶- ڳجَھون هڪ هنڌ ٿيون وهن پر وٽن جنگ جي ميدانن ۾ جهوتون
ٻائينديون ۱۷- لامارا ڏيو ۱۸- پنهنجا مٿا امامن جي مٿن سان لڳائين ۱۹- ڳٺل وار (چوٽا) ۲۰- چٽ
پهرينڙن، پهلوائن ۲۱- کاڌو، خوراڪ ۲۲- هڪ ٻئي کان هليو وڃيو ۲۳- جنگ جو ميدان ڪٿي
اهي؟ ۱۹- ترار هٿنڙ، بهادر ۲۰- ڊڳيءَ جو (گوشت) ۲۱- ميهي، ماهتي، مينهن جو (گوشت)۔

اَڪِيُون ڪَڏِي مَ ڳجَهڙِي، تارا تان مَ ڪاءُ،
 پيو نَه پَسِين پَتَ مَ، ريڳڙيارو^۱ راءِ^۲،
 جيري^۳ جنهن جُوانَ جي، لڳا نَو سَوُ نَو گهاءَ،
 راتِ جنهن جي ماءُ، روئي، پَرنيو^۴ رَبُ ڪي.

ڪَنپَ ڪُسنِي ڳجَهڙِي، لڳين پوئِي واءِ^۵،
 اميرنِ مَٽاءُ، جيئن تو ڦلين^۶ چائون^۷ نَه ڪيون.

ڳجَهَن ويئي ڳاڙيا، ڏنجا^۸ ڏڪَ، گهڻا،
 تنگي لَٽِين توڻِ^۹ جي، سُوَرهِيهَ ساماڻا،
 ڪَندا راماڻا^{۱۰}، ڪَوَنَر ڪِلي جا ڪوڏيا.

ڪُوپا^{۱۱} ڪِلي ڪوڏيا، راوت^{۱۲} ڪينَ رهن،
 سائين^{۱۳} سِرَ فدا ڪيا، اڳيانِ اِمامن،
 يُجَاهِدُون فِي سَبِيلِ اللَّهِ^{۱۴}، ڪَمُ اِهو ٿي ڪن،
 حُورُون هَارَ بَدَنَ، سَهرا^{۱۵} شَهِيدَن ڪي.

۱- واريءَ سان لٽيل، رت جي ريڳڙن ۾ لٽ پُٽ ٿيل (ڪريلا جي ميدان جو) ۲- راجا
 ۲a- جيري ۾، جگر ۾ ۳- حوالي يا سپرد ڪيو ۴- وائي سور، سندن جو سور ۴a- ڳلن
 جون ۵- ورڪا، وسڪارو ۶- سور، تنگيون ۷- توڻ، کاڌو، خوراڪ، رزق ۸- هنگاما،
 لڙايون ۹- غازي، غيرتمند ۱۰- بهادر ۱۱- بهادر ۱۲- هو (سچا مومن) خدا جي واٽ ۾
 وڙهن ٿا [ق. ش ۵، ۵۴] ۱۲a- موڙ.

۱۱

ڪُوپا ڪَلِي ڪوڏيا، ساڻو سلحدار^۱،
هڪُ پائڙ، پيا پائڻا^۲، تيا جاني جگر يار،
آرڙن^۳ ۾ احسان سين، سوپا^۴ تيا سردار،
حورن ٻڌا هار، سِهرَا شهيدين کي.

۱۲

جَنَتَ سَندين جو^۵، فائق هليا فردوس^۶ ڏي،
فاني تيا ”في الله“^۷ ۾، هو^۸ ۾ پيا هو^۹،
رَب! ڏيکارين روءِ^{۱۰}، ائين جي احسان سين!

۱۳

حَسَنَ مير حسين جي، سئي جنگ جهان،
اڏاڻا اوڙي^{۱۱} ڪري، ڪارين پڪين کان،*
پيءُ ڏاڏا پاڻ، سيد سڀ ملهائيا.

۱۴

حَسَنَ مير حسين کي، رنو ٿين ٿولن^{۱۲}،
گهر مار هوئين، جهنگ مروئين، ائين^{۱۳} ۾ ملڪن،
پڪين پاڻ پڇاڙيو، ته لڏيو هوت وڃن،
آلا شهزادن، سوپون ڏين، سچا ڏئي!

۱- هٿيارن وارا ۱۵- پائڻا (پائڙن جا پٽ) ۲- بهادرن، تلوارون ۳- سوپارا، سرخرو
۴- مڪان ۵- مٿاهان، ممتاز ۶- بهشت ۷- الله ۾ ۸- الله ۹- هو، اهي ۱۰- منهن
۱۱- قطارون * ڪارن ڪنهن لڳل تير هڪ ٻئي پٺيان پئي اڏاڻا. ۱۲- گروهن،
جماعتن ۱۳- آسمانن.

۱۵

حَسَنَ، مِيرَ حُسَيْنَ جو، جَنَ نَهَ هِينِٿِي^۱ جَارُ^۲،
خَالَقُ رَبُّ جِبَارُ^۳، ڪِنَ مَرَهِنْدُو^۴ تَنَ ڪِي.

واڻي

ماتامُ اِمامَنَ جو ڪَريو، ماتامُ شَهِيدَنَ جو ڪَريو،
ماتامُ اِمامَنَ جو ڪَريو.
روڻي روڻي اَڪِيُون، رَتَ سِينَ چو نَهَ پَريو،
ماتامُ اِمامَنَ جو ڪَريو.
جيڪي اِمامَنَ سَنَ ٿِيو، سو پاڻَ ڏِٿِي پيدا ڪيو،
ماتامُ اِمامَنَ جو ڪَريو.

۱- دل ۾ ۲- سوز، درد ۳- زور وارو، جبرو ۴- بخشيندو، معاف ڪندو.

سُر سارنگ

سر بابت:

سارنگ هڪ راڳيتي جو نالو آهي، جا برساتي موسم، يعني سانوڻيءَ ۾ ڳائي آهي. چون ٿا، ته جيڪو هن سر کي پوري سر ۽ تال ۾ ڳائيندو، سو جهڙ لائيندو ۽ مينهن وسائيندو. عام طرح وس تي وڃڻ وقت ماڻهو هي بيت جهونگاريندا آهن.

هي سر ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري شاه جي رسالي جي ٽن ڀاڱن ۾ درج ٿيل ڪونهي، شايد چوٿين ڀاڱي ۾ آئي. ها. ڊاڪٽر ٽرمپ توڻي سرڪاري چاپي موجب داستان پهرين ۾ صرف ۱۵ بيت ڏنل آهن. ٻين ڇپيل توڻي قلمي نسخن مان چنڊچاڻ ڪري ڪل ۲۳ بيت ڏجن ٿا. اڃا به هڪ بيت داستان پٺي ۾ مضمون جي مدنظر لپايو ويو آهي ۽ هڪ بيت 'ميون' جو ۽ ۳ بيت ٻين سگهڙن جا رد ڪيا ويا آهن. داستان ۲ ۾ ڊاڪٽر ٽرمپ 'عبدالله' جي وائي ڏني آهي، جا پڻ ڪڍي وئي آهي. رواجي نسخن جي داستان ۳ مان ڪيسر، سمن، گنگوٽ، عنايت ۽ لڪمير جا درج ٿيل ۵ بيت ڌاريون ڪلام سمجهي خارج ڪيا ويا آهن، ۽ ٻيا بيت هٿ ڪري وڌا ويا آهن. داستان چوٿين مان هڪ ڪيسر جو، هڪ جوڻيجي جو، هڪ عيسيٰ جو، ٻه ٿانور جا ۽ ۲ ٻين سگهڙن جا بيت رد ڪيا ويا آهن. تنهن هوندي به ٻيا بيت هٿ ڪري، جتي ٽرمپ ۽ سرڪاري چاپي ۾ ۲۳ بيت آهن، اتي اسان ۲۰ بيت ڏنا آهن، ٽرمپ واري نسخي ۾ ڏنل بلند شاه واري سرائڪي ٻوليءَ ۾ وائي رد ڪئي وئي آهي.

مضمون:

۱۹۵۰ع واري شاه جي ورسيءَ تي شمس العلماء ڊاڪٽر عمر بن محمد دائود پوٽي جي ڪيل تقرير، سندس اجازت سان هيٺ ڏجي ٿي، جنهن ۾ صاحب موصوف نهايت خوش اسلوبيءَ سان سارنگ جي سر جي مضمون کي واضح ڪيو آهي:

شاه سارنگ کي پنهنجو يار ٿو سڏي 'اڄ پڻ منهنجي يار، وسڻ جا ويس ڪيا.' سانوڻ ۽ بهار، سال جي جوانيءَ جا ڏينهن آهن. مون جهڙا ڪتابن جا ڪيڙا ۽ گهر گهيتڙا به جوش ۾ اچي ويندا آهن. اڃا جهڙ جهاما ٿيو، رعد جي رڙ ٿي ۽ وڃڻ ور وڌا، ته حال في الحال تپڙ سيري ڇڏيندس. پير ۽ تنگن ببي اختيار نچڻ لڳنديون ۽ وات مان سارنگ جي بيتن جي جهونگار نڪرندي. اهڙي وقت موڙهلن کي به مت اچيو وڃي ۽ اهي به قدرت جي موج مستيءَ ۾ سڀ ڪجهه وساري، ڪو وقت اونگه ۾ اچي ويندا آهن.

ڏينهن ڏاڍا ٿيا آهن ۽ ڪانو جي اک پٽي نڪري، هاڙه لڳو پيو آهي، گاه سڪي ويا

آهن، وٽن جا ٻن ٻيلا پيا لڳن، پٽ تاساريل آهن، پري کان رڃ پئي جرڪي. ماڻهو، مرگه، مينهن، سڀ سارنگ کي پيا سارين، آيون اهر جي آسري ۽ انتظار ۾ آهن، تازا توتاري رهيا آهن، سمنڊ جون سڀون سڄ ڏي سڪ سان ٻيون نهارين. ساريءَ جوڙ ۾ آند ماڻڌ آهي، ڏڪار پريان ڏيڪر پيو ڪري، ٿري پري ويلا ڪڍي رهيا آهن: باقي مالدار موڏين جا پائابا ڀريل آهن، کڳيون پيا هٽن، چي: ڄاڻ اسان جي اٺن جو اگه ٿيو پر اجهو ٿو سندن سانڍيل ان گرڪي ٿئي. مطلب ته ساريءَ ڪائنات ۾ ٿرڻو آهي.

اٽي خدا جي رحمت جنبش ۾ اچي ٿي. اتر جي ڪنڊ کان ڪڪڙ چوڻي ٿو ڪڍي. لڳهن جي لالائي ٺهسو. چوڌاري ڪارونپار آهي. رعد جي رڙ تي ڪليون ٿين ڪنبن. وڃن وسڻ جا وِس ڪيا آهن. سارنگ کي ساٿ ڪري، ڏيکي چئي رسيل رنگ ڏيئي سڀج تي چاڙهيو اٿن. اجهو مينهن ته ته ڪري پيو ٿي. سڀڪو پنهنجي اجهي پيڙو اچي ٿيو آهي. مينهن پٽاريون به پڇنديون پنهنجي وڻائن تي اچن ٿيون. سڀ هنڌ سرهائي آهي. ڪاٺر ڪم کان چٽي پيا آهن. جتي ڪٿي ساز، سرنڌڙا، سارنگيون ۽ چنگ پيا وڃن، پر انهيءَ اگم جو انگ اهڙو ناهي، جهڙو پرين جو پسن. مينهن ۽ نينهن ٻئي هڪڙي اکر آهن.

ورهن جا وڇڙيل اچي مڙيا آهن. چو ته سڀڻ کان سواءِ روح رچنديون ڪيئن ٿينديون؟ انهيءَ عالمگير خوشيءَ ۾ به اسان جي لائاني شاعر جو خيال وڃيو غريبن تي پوي. چي: ويچارا هن وڏوڙي ۾ ڪيئن ڪندا؟ هنن جا ٺهرا هيٺا آهن؛ واءِ ۽ مينهن انهن کي وڌيڪ جهوري وجهندو. ويچارا ڪهڙي وه ويندا، نه اوچڻ اٿن نه آجڪو. هر هر حال واندين جا، جن جا جاني ور هميشه لاءِ جدا ٿي ويا آهن. شال سندن پڪا نه پسن! ويچارون گجگوڙ ٻڌي وسيو ٿيون وڃن ۽ ساهه سڪيو وڃين. شال! وارث مٿن اچي اولو ڪري ۽ سندن جهگهي کي جوکو نه رسي!

پر اهي منڊل ته مند تي وڳا آهن. منڊائن مينهن جي ڪوٺ ڪا کوٽي ٿئي؟ ٿر ٻر وٺا آهن. تل تاريون پاڻيءَ سان پرڄي ويون آهن. پلر جي پالوٽ سين پٽن پاه جهليا آهن. گسن تي گاه ٿيا آهن. وٺ به ساوا جهج پيا لڳن. اڳونڊري آب ڪري سانگين جا ساه وريا آهن. ڌنار ڌڻ ڪاهي چٽا چڙهي، سمر سنباهي، پٽن تي پڪڙجي پيا آهن. هاري به ٻج ڪٽي هيڃ سان پنين ڏي هليا آهن ۽ هر سنباها اٿن. ان ارزان ٿيو آهي. جن مهانگو ميڙيو هو، سي اڄ هٿ پيا هٽن. شل اهي ڏڪاريل موڏي، جن کي پنجن مان پندرهن جو آسرو هو، سي ڏيه مان مري کپي وڃن! سنگهارن ۾ سڪ ٿيو آهي. مينهن پاڻ مراديو ٿڌا گاه پيون چرن، وڏي اوه سان ڦر پئي لائي آيون آهن ۽ سامهون سجر کير پيون ڏين. مڪڻ مائيءَ ۾ ڪن پيو ڪري. شل اهڙي وقت پرين پاسارا نه ٿين.

نيٺ سارنگ ملڪ تان سوڙه لائي ۽ سانده سهائو ٿيو. اهي وڇڙيون جي لال لبيس ڪري آيون، تن جي مهر فقط هن ملڪ سان ناهي! اهي ساري جهان جو سير ڪري، رسول ﷺ جن جي روضي پاڪ تي وسي، روم، شام، ڪابل، قنڌار، دهلي، دکن، چين ماچين ۽ ڳرنار کان ٻيڙي ڦري ڦيرڻ ۽ عمر ڪوٽ تي پنهنجي ورڪا ڪرڻ آيون آهن. اي سائين! سندن سنڌ تي سڳار ڪيرين ۽ سڀ عالم آباد ڪرين!

شاھ جي همدردِي سنڌ تائين مڃيود ناهي، بلڪ ساري جهان کي سميتي پنهنجي دامن

۾ آئي ٿي:

"اڪيون ميگه ملهار، صورت تنهنجي سڀ جڳ موهيو.
اڪندڀا جي اهر کي، سرها ٿيا سنگهار،
صورت تنهنجي سڀ جڳ موهيو.
موڪل ٿي مينهن کي، دوست هٿان دلدار،
صورت تنهنجي سڀ جڳ موهيو."

روحاني راز:

برسات کان اڳ زمين ۽ ملڪ جي حالت بلڪل ڏکي هوندي آهي، هر ڇيڙ جو ڏڪر هوندو آهي. برسات بعد گاهه ڏڏ، مڪڻ، اڻ ۽ کير وغيره جامر ٿيندو آهي ۽ هرڪو سکيو ستابو ٿي پوندو آهي. ساڳئي ريت اسلام کان اڳ عربستان جي حالت بلڪل خراب هئي؛ مگر اسلام کان پوءِ اتي جون حالتون ائين ڦريون، جيئن برسات کان پوءِ ملڪان ملڪ ڦرنديون آهن. اسلام جو لشڪر اسلام جي تبليغ ۽ قانون الاهي جي رائج ڪرڻ لاءِ ملڪن ۾ پکڙجي ويو ۽ پنهنجي رحمت جا ڪڪر ساري دنيا مٿان وسايا.

"مڪي مٿان موٽيون، اٺيون تي عرفات،
روزي پاڪ رسول جي، رنگ ڪيائون رات،
وڇڙيون پريات، موٽي مصر آئيون."

سُور سارنگ

داستان پهريون

۱

اَگَميو^۱، آهي لڳه^۲، پَسُ! لطيفُ چي،
اَنو مينهن وَڌڻو^۳، ڪڍو ڏڻُ ڪاهي،
چَن^۴، ڇڏي پَتِ پَتو، سَمَرُ سَنباهي،
وهو مَ لاھي، آسرو الله مان.

۲

اَگَم^۵ ڪيا الله، لڳهَ پَسُ! لطيفُ چي،
پَلَر^۶ جي پالوٽ^۷ سين، پَتَن جَهليا پاھ^۸،
واحدَ وَڌائي ڪيا، مَٿي ڳسن گاه،
سانگين^۹، وريا ساه^{۱۰}، اِئين آب^{۱۱} اڱونڊيرو^{۱۲}.

۳

اَگَم اِئين نہ اَنگ^{۱۳}، جَهڙو پَسَن پرينءَ جو،
سيئن ريءَ، سيدُ چي، رُوح نہ رُچَن^{۱۴}، رَنگ،
سَهسين ٿيا سارنگ^{۱۵}، جاني آيو جوءِ^{۱۶} مَ.

۱- جهڙ ڪيو ۲- گهاٽو ڪڪڙ ۳- زوردار مينهن ۴- هيٺانهين جاءِ، ڇپر ۵- سامان،
کاڌو ۶- جهڙ، مينهن جو سعيو ۷- مينهن جو پاڻي ۸- پلٽ، اٽل ۹- رنگ، ريج، پت ساوا
ٿيا ۱۰- اهي ماڻهو جي مال سانگي ڪنهن ڪٿي، ڪنهن ڪٿي رهن، خانہ بدوش،
مارو ماڻهو ۱۱- خوشيون ٿيون ۱۲- پاڻي ۱۳- بنا گوندر، گهڻو ۱۴- ڪڪرن بجا ليڪا،
ڇٽ، آثار ۱۵- خوش ڪن، وٺن ۱۶- راڳتي جو نالو، جهڙ، خوشيون ۱۷- مڪان.

جانِي آيو جُوءِ ۱، ٿيو قَلْبَ ۱ قَرَارَ،
وَهَلو ۲، وِچائين ويو، ڪَري غَمُ گُذارَ،
نِظارو نِروار ۳، پي ۳ پَسايو پانهنجو.

۵

اُڀون ڪَڪَر ڪَڏريون، اُترَ ڏي آهين،
ڪَري آگَمَ آئيون، مُندَ نَ مِٽائين،
مَٿان لوڪَ، لُطيفُ چي، گُوندَر گُٺائين،
پَلَر ۶ پيارين، اُچين آبُ اُگُوندرو ۷.

۶

اُچُ پُڻ اُترَ پارَ ۸ ڏي، ڪَڪَر ٿو ڪَري ۹،
وَسايو واٽَرِيتِ تي، ٿو خَالِقُ کَنڊَ ۱۰ پَري،
پاساريان ۱۱ پَري، سانگَ ۱۲ مَ وِجَن سَپرين.

۷

اُچُ پُڻ اُترَ پارَ ڏي، تاري ۱۳ ڪي تنوار ۱۴،
هارين هَر سَنبَاهِيَا، سَرها ٿيا سَنگهار ۱۵،
اُچُ پُڻ منهنجي يارَ، وَسَن جا ويس ۱۶ ڪيا.

۱- دل کي ۲- جلد، سگهو، ترٽ ۳- ظاهر، پترو ۴- پرينءَ ۵- وڃائين ۶- مينهن جو پاڻي
۷- غمتار ۸- طرف ۹- ملايا جهڙو ٿو ڪري ۱۰- کنڊ (Continents) ملڪ ۱۱- پاسي کان
۱۲- ڪنهن جڪم ۱۳- جڪريل (ٿاڙو) ۱۴- آواز، لات ۱۵- ڌنار ۱۶- وڳا، ڪپڙا.

۸

اڄُ پڻ اتر پارَ ڏي، ڪڪريُون ڪاريُون،
 وسي ٿو وڌڻو، ٽهڪن^۱ ٿيون ٿاريُون،
 لڻين لڪ، لطيفُ چي، ڏايُون تاساريُون^۲،
 پيچنديُون^۳ پتاريُون^۴، وري وڻائين^۵ آئيُون.

۹

اڄُ پڻ اتر پارَ ڏي، ڪڪرَ ڪي چوڻي،
 مندائتي^۶ مينهن جي، ڪنوڻ نَه ڪوڻي،
 آءُ لالَن موڻي، گهوريا رُسَنَ ڏينها.

۱۰

اڄُ پڻ اتر پارَ ڏي، ڪارا ڪڪرَ ڪيس^۷،
 وڃون وسَنَ آئيُون، ڪري لالَ لپيس^۸،
 پرين جي پرديس، مون کي مينهن ميڙيا.

۱۱

اڄُ پڻ اتر پارَ ڏي، ڪڪرَ ڪيائين،
 مندائتن مينهن جي، رت^۹ نَه روڪيائين،
 پلَر^{۱۰} پلتيائين^{۱۱}، سانگين^{۱۲} گهڻا سِڪَ ٿيا.

۱- سهڻيون لڳن ٿيون، وڻن ٿيون ۲- اڃايل ۳- ٻُڌيون ۴- متاريُون، ڪوڏ مان جانورن
 کي چوندا آهن ۵- وڻائين، (ڏانهن) جايون، آستان، مڪان ۶- موسم واري ۷- ڪيس
 جي رنگ جهڙا ڪارا ۸- لباس، پوشاڪ، وڳا ۹- ملایا ۱۰- مند، موسم ۱۱- مينهن جو
 پاڻي ۱۲- اوتياين، وهائين ۱۱- سانگ وارن، پرديسين، مارو ماڻهن.

اڄُ پڻُ آميدُون، آگم سَنديُون اُپ^۱ ۾،
سانوڻُ پسي سَرتيُون! سَڄڻُ ساريُو مُون،
آئون آسانِتي^۲ آهيان، مان پِڄائي پُون^۳،
گهرُ ته گهرجين تُون، مُنڌ^۴ مڙِيئي مينهن جي.

اڄُ پڻُ اُتر پارَ ڏي، ڪَڪَرُ ٿو ڪَري،
روضي^۵ پاڪَ، رَسولَ جي، پَلتِيو پَتَ پَري،
وڃن^۶ ساڻ وري، ته سَنگهارن^۷ سَڪُ ٿئي.

اڄُ پڻُ اُتر پارَ ڏي، ڪَڪَرُ ٿو ڪَري،
وَسِيو سي پَري، جي ڏَر^۸ ڏينهن^۹ ڏي^{۱۰} ڪانڀيا^{۱۱}.

اُتران ٿي آئيُون، ڪَري هَڪَلُ هوءَ،
پَري ٿَل^{۱۲} ٿرائِيُون^{۱۳}، جوڙي هَليُون جوئ^{۱۴}،
پَسو جا پَتَن ۾، ڪَٿوريءَ خوشبوءِ،
اچي رُوڀروءِ، اُئيُون^{۱۵} روضي تان رَسولَ جي.

۱- آسمان ۲- آميدوار ۳- زمين ۴- موسم ۵- قبي، مقبري ۶- ڪنوئين ۷- مارو ماڻهن
۸- تلاءَ ۹- هيٺانهيون زمينون، چشما، ديورا ۱۰- نهر ۱۱- وسيون، وٺيون ۱۲- سوراخ،
ڪڏا (Depressions) ۱۳- (گرم) ڏينهن ۱۴- ساڙيا.

۱۶

روضي تان رَسُولَ جي، ڪيو وِڃڻُ وارو،
 پِريائُون پيرَ پئي^۱، نَظَرَ سين نارو،
 هادي! پَر حُڪمَ سين هيءَ تَر^۲ تاسيارو^{۱b}،
 نِرمَلُ^۲ نِظارو، پي^۲ پَسايو پانهنجو.

۱۷

پي پَسايو پانهنجو، نِظارو ناگَهِ^۴،
 لَڻو ڪُڻ قُلوَبَ^۴ تان، ٿي وِرونهڻُ واهَ،
 اُميدُون اَرواحَ^۶، پي پَسندي پُنِيُون.

۱۸

وِڄُون وَسَڻَ آئِيُون، سارَنگُ سينگاري،
 اُڇيا لَڪَ لطيف جي، پَلَرُ^۸ پياري،
 وِڄڻُ واري، گِڻي ڪَمبي تي ڪَر نائي^۹.

۱۹

وَسِي تَدَهَن وَسَ^{۱۰}، مُنڌَ^{۱۱}، مِڙوئي مينهن جي،
 ڪَڏَرِن^{۱۲} ڪِيتا^{۱۳} چَڏيا، جي مِڙيون ٿي مَسَ،
 گابا مَٿي گَسَ، ڏُڪَ نَه ڪَندا ڏِيرا^{۱۴}.

۱- پيرو ڪري، ڦيرو ڏئي، چمڪات ڪري ۱a- (ٿر ۾) ڳوٺ ۱b- اڃايل، سَڪَلُ ۲-
 پاڪ، نور وارو، روشن ۳- پرينءَ ۴- اوچتو ۴a- ڦلن، دٻن ۵- ورونهن، خوشي، وندر
 ۶- دل جون مرادون ۷- گهٽيا، لکين ۸- مينهن جو پاڻي ۹- پاسا ڍرڪايا، پاڻي هاريو،
 ڪنڌ نمايا. (ڪَڏَرِن جي مٿين پاڻي کي چئبو آهي) ۱۰- آبادي، سڪار ۱۱- موسم ۱۲-
 جي مينهنون ڪير نه لاهين ۱۳- ڪٽراڳ، تيسو، ضد ۱۴- ڪمزور، ضعيف.

۲۰

وَسَلُّ اَكِرِيْن جِيئن^۱، جِي هُونَد^۲ سِيڪِيَن مِينهن،
تَه هُونَد راتو ڏينهن، بس ٻُونَدِنئون تَه ڪَرِيَن.

۲۱

ڪَڪَر مَنجِه ڪَپَار^۳، جُهڙ نِيئَنئون^۴ تَه لَهِي،
جَهڙا منهنجا سِيرِيَن، تَهڙا ميگه مَلهَار^۵،
کُڻ اڪِيُون، ڪُل يارَا وِجَن سَوَر سَنَدَا^۶ ڪِيو.

۲۲

جُهڙ نِيئَنئون تَه لَهِي، ڪَڪَر هُون تَه هُون،
ساريو سِيرِيَن ڪِي، لُڙڪَ ڳلَن تِي پُون^۷،
سِي مَر^۸ رويو رُون^۹، جَن مُسافِر سِيرِيَن.

۲۳

گام^{۱۰} گَنديءَ^{۱۱} گَنج^{۱۲}، آبر م اهاڙ^{۱۳} ٿيو،*
پَسِيءَ پَر پَرِيَنءَ جِي، ڏور ٿيا سِي ڏَنج^{۱۴}،
شَال وَسَنَدو سَنج^{۱۵}، عاشق تِي اوهيڙا^{۱۶} ڪري.

۲۴

اَنو اوهيڙا ڪري، عاشق مَٿي اَڄُ،
ڏور، ڏڪارِيا پَڇُ، مِينهن منهن ڏيڪاريو.

۱- جيئن ۲- هوند، جيڪر ۳- ڪاپار، مٿو ۴- نيئن يا اکين سان ۵- مينهن وارا ڪڪر،
برسات ۶- نشان، ڦٽ ۷- ڪريو پون ۸- پل ت ۹- روئين ۱۰- ڳوٺ ۱۱- اُن رکڻ جي گندي
۱۲- خزانو، گهڻو ۱۳- چمڪو، روشنائي ۱۴- ڏنجهه، ڏک، ڦولتا، اهنج ۱۵- سنجهي سان
۱۶- چوها مينهن، وڏيون ڦڙيون، وسڪارا.
* راڳاڻي فقيرن جي پڙهڻي: ڪام ڪندي ڪنڄ، آبر م اهاڙ ٿيو

اڳڻ تاري^۱، بهر ڪنڊيون^۲، پکا پٽ سونهن،
 سرهي سيڇ^۳، پاسي پرين، مَر پيا مينهن وسن،
 اسان ۽ پرين، شال هون برابر ڏينھڙا*.

بر وٺا، ٿر وٺا، وٺيون ٿرايون^۴،
 پرھ جو پٽن تي، ڪن ولوڙا^۵ وايون،
 مڪڻ پرين هٿڙا، سنگھاريون^۶، سايون^۷،
 ساري ڏهن سامهون^۸، پولايون^۹، رايون^{۱۰}،
 ٻانهيون ۽ ٻايون^{۱۱}، پکي^{۱۲} سونهن پانهنجي.

بر وٺا، ٿر وٺا، وٺو جيسر مير^{۱۳}،
 آگم ڪري آيون، پاڻڙ^{۱۴} پري پير،
 لاثئون، لطيف چي، وانڍين^{۱۵} مٿان وير^{۱۶}،
 سرها ڪيائون سير، سرهيون سنگھاريون ٿيون.

بر وٺا، ٿر وٺا، وٺي ڪڇ ڪنار^{۱۷}،
 پوجاريءَ^{۱۸} پٽن تي، ڏس! نايائون نار^{۱۹}،
 سٻاجهي^{۲۰} ستار، لاٿا ڏرت^{۲۱} ڏيه تان.

۱- عربي گهوڙو ۲- ڪنڊيدار سڱن سان مينهنون (مالدار هجڻ جي نشاني) ۳- ڪٽ، پلنگ* - هميشه پاڻ ۾ صلح هجيئون (شاهواڻي)، شال اسان ۽ اسان جي پرين لاءِ ڏينهن هڪ جهڙا هجن: يعني ڪي ڏينهن ڏکيا ۽ ڪي سڪيا نه هجن ۴- ڍورا، ماڻهيون ۵- ڏڏ ولوڙڻ ۶- مارو ماڻهن جون زالون، موچارون زالون ۷- سڪيون، آسوديون ۸- سامهون بيٺل ۹- خاص رنگ جون مينهنون ۱۰- خاص رنگ جون مينهنون ۱۱- رئيسيائون ۱۲- مٽ ۱۳- جيسلمير جو هڪ ملڪ ۱۴- ٿر جي وچ وارو حصو ۱۵- وڏيرين، چڙين زالون، ڪنواريون زالون ۱۶- ڏم، چڙ، ڪيڻو ۱۷- پاس، طرف ۱۸- شام جو، پوئين وقت ۱۹- ڪوهن مان پاڻي ڪڍڻ جو چرخو ۲۰- مهر ڪنٺڙ، رحيم ۲۱- ڏک، ڏڪار.

۲۹

سارنگ! سار لهيج، الله لڳ^۱ اڃين جي،
 پاڻي پوڄ^۲ پتن ۾، ارزان^۳ ان ڪريج،
 وطن وسائيج، ته سنگهارن سک ٿئي.

۳۰

سارنگ کي سارين، ماڙهو، مرگه^۴، مينهيون،
 آڙيون^۵ ابر آسري، تارا^۶ تنوارين،
 سپون جي سمونڊ ۾، نئين سڄ^۷ نهارين،
 پلر پيارين، ته سنگهارن سک ٿئي.

۳۱

کانڌ^۸ م وڪڻ ڪنڊيون، ڏڻ سيوئي^۹ ڌار،
 اڀريون، سپريون^{۱۰} پانهنجون، سسيون^{۱۱} سڀ سڀار^{۱۲}،
 پن^{۱۳} چڏي، چن^{۱۴} پئي، وڃي وگهارن^{۱۵} وار^{۱۶}،
 ته اچي اڳڻان^{۱۷} بهار، سڙلا^{۱۸} ڪندي سڌڙا.

۳۲

سارنگ کي سعيو^{۱۹}، توکي سعيو نه ٿئي،
 گڙي^{۲۰} ٿو گمان ۾، آيو ڪي آيو،
 هارين لئي هر هر جاءِ ۾، هاديءَ هلايو،
 مٿان ايئن پائيو، ته بادل آه بس ڪي^{۲۱}.

۱- واسطي، ۲- ڪارڻ ۳- گهڻو ۴- سستو ۵- هرڻ ۶- ڍنڍ جا پکي ۷- پکيءَ جو نالو، جو مينهن ۾ پرگهٽ ٿيندو آهي ۸- هر روز ۹- پتار، خاوند ۱۰- سڄوئي ۱۱- ڏهريون خواه ٿلهيون ۱۲- رڌون ۱۳- سار، ڳڻ، له ۱۴- جهنگ، ٻيلو، مٿانهن زمين ۱۵- منهن، هيٺائين جاءِ ۱۶- ولرن، مال جا ڏڻ ۱۷- ورائي ۱۸- اڳڻ ۱۹- چٽو، وڏي سڌ، جهڙ، ملار ۲۰- ڪوشش ۲۱- گوڙ ڪري ۲۲- ڪٽي.

سارَنگُ سینگاري، وِچُون وَسَنُ آئِيون،
 بَرِسي پَٽاري، پَريَا پَٽ پُراڻُ جا.

واڻي

منهنجي سَيدُ سار لهندو، مون کي آهِ اُميدَ الله ۾.
 سَجدِي پَٽِي سَپرينءَ، زاري زورِ ڪَندو،
 مون کي آهِ اُميدَ الله ۾.
 اَمَتَ ڪارڻِ اَحَمَدُ اَتِ، پَرَمَلُ^۲ پاڪُ پَنَدو،
 مون کي آهِ اُميدَ الله ۾.
 صُورَ^۳ ڏَڪا^۴ ٿيندو، اَڪِيُون سَپُ سِجُ ڪَيندو،
 مون کي آهِ اُميدَ الله ۾.
 ميڙو ٿيندو مومنين اَتِ مُحَمَّدُ مِيرُ مَلِهيندو^۵،
 مون کي آهِ اُميدَ الله ۾.
 نَفِسا نَفِسي^۶ سَپَڪو ڪَري، داتا^۷ ڌَرِ ڊوڙندو،
 مون کي آهِ اُميدَ الله ۾.
 مُهَتَ^۸ ڏيندسِ مَولو^۹، اَتِ بَدِيُون بَخشايندو،
 مون کي آهِ اُميدَ الله ۾.

۱- مڪان جو نالو، ڍورو، پراڻي ۲- ٻين جو مددگار، پاڪ ۳- اسرافيل وارو توتارو

۳a- ڏڏڪو ۴- خوش ٿيندو، سرخرو ٿيندو ۵- پنهنجي پنهنجي جند ۶- ڏيندڙ سخي ۷-

مان، عزت ۸- مالڪ.

داستان ٻيو

۱

سارنگ سائي سٺ، جهڙي لالي^۱ لاک^۲ جي،
اين سي اُٺن^۳، انگيا^۴، جيئن سي چنيءَ^۵ چٽ،
برسيو پاسي پٽ، پريائين ڪُن ڪراڙ جا.

۲

پري^۶ پٽ تي آيو، سارنگ سَهجَ منجهاءِ،
ڪڙيون^۸ ڪٽهار جيئن، وڃون اُتر واءِ،
سرها سبزا^۹ ٿيا، ڊامڻ^{۱۰} ڊب ڪيا^{۱۱}،*
پهري پٽنيا^{۱۲}، پريائين ڪُن ڪراڙ جا.

۳

پريائين ڪُن ڪراڙ جا، وٺو وارياسو^{۱۳}،
ڪٽيئيءَ^{۱۴} ڪنوڻ ڪيو، چڱو چوماسو^{۱۵}،
ماڪاڻيءَ^{۱۶} تان موٽيو، ڏيئي پٺ^{۱۷} پاسو،
خالق ڪيو خاصو، چيهو^{۱۸} چڪيءَ^{۱۹} ڪنڊين^{۲۰}.

۴

چيهو چڪيءَ ڪنڊين، ڪيائين گُرنگ^{۲۱} تي گل،
هڏا ڪٽيان^{۲۲} هليو، پري ترائون تل،
آندائين. آب آچل^{۲۳}، مٽي باغ بهار ٿي.

۱- لالاڻ ۲- لاک جو ڳاڙهو رنگ ۳- ٻاڦن ۴- چٽ ڪلڻ، رنگ ڏيڻ ۵- جيئن مٽي جي رنگدار پوئي ۶- پٽ جي ويجهو هڪ ڍنڍ ۷- ڦري، وري، پيرو ڪري ۸- ڪليون، خوش ٿيون ۹- ساوڪون ۱۰- گاه جو قسم جنهن جون پاڙون غريب ڏٺ ڪري کائيندا آهن ۱۱- واري جو ڌڙو، ڌڙون ڪيون، گهڻو نڪتيون * ڊب ڊامڻ آيا، ڊب تي ڊامڻ آيو ۱۲- پٽن کان يا جا ۱۳- واريءَ واري زمين، ٿر ۱۴- پوري وقت يا موسم تي ايندڙ ۱۵- سانوڻ جا ڏينهن، برسات جي مند ۱۶- مڪان جو نالو ۱۷- جبل جو نالو ۱۸- هڪ قسم جو گاه ۱۹- هڪ ڍنڍ جو نالو ۲۰- ڪنڊين تي ۲۱- پٽ شاه کان اڌ ميل پري هڪ زمين جو ٽڪرو ۲۲- مڪان جو نالو ۲۳- اٿل، پلٽ، ڀالوٽ.

٥

اڄ رَسِيلا^١ رَنگَ، بادَلَ ڪَڍيا، بُرجَن^٢ سِينَ،
 سازَ، سارَنگِيُون، سُرندا، وَچائي بِرَ^٣ چَنگَ^٤،
 صَراحِيُون^٥ سارَنگَ، پَلتِيُون راتِ پَدامَ^٦ تي.

٦

مِينهَان^٧ ۽ نِينهَان^٨، بِيئي اَڪَرِ هِيڪَڙِي،
 جِي وَسَڻَ جا ويسَ ڪَري، تَه ڪَڪَڙ ڪَن ڪِيهَان^٩،
 بادَلُ ٿِي بِيهَان، جِي آگَمَ اَچَڻَ جا ڪَرِين.

٧

بادَلُ! تُمُ پِي ڪَرُن، * ڪَنڪَ جِتِ مِرَن،
 تَنگَ^{١٠} پُڄَن، تَرڪَشَ^{١١} پُسن، سَچَڻَ جِتِ پُون.

٨

ڪُڻڪَن^{١٢} ڪانڌَ^{١٣} جِتِ ڪِيو، جُهڙُ پَسِيو جُهڙِي^{١٤}،
 وَرَ^{١٥} رِيءُ وانڍِيَن اَڏيا، پَڪا سِي مَ پُسن،
 اُتَرُ ڊاهِي اُنَ جا، تَه ڪَنهن کي ڪارُون^{١٦} ڪَن،
 وارثُ وَرِي تَن، اَچِي شالَ اولُون ڪَري^{١٧}.

٩

ڪُڻڪَن ڪانڌَ جِتِ ڪِيو، جُهڙُ پَسِيو جُهڙِي^{١٨}،
 سَڻِيو رَرَ رَعَدَ^{١٩} جِي، ڪَلِيُون^{٢٠} ٿِيُون ڪَنبن،
 ڪَلِيُون^{٢١} ڪِنَ ڪُڇَن، ويچارِيُون وَرَن رِي.

١- رس وارا، وڻندڙ ٢- تارن جي جهڳٽن ٣- سڄو ٿر ٤- ساز جو قسم جو وات ۾ وجهي ان جي وچ ۾ پيٽل تار کي آگر سان ملائڻ سان سريلا آواز نڪرندا آهن ٥- گهگهيون ٦- پٽ پُرسان مڪان جو نالو ٧- مينهن ٨- نينهن ٩- ڪيهون، دانهون * اي ڪڪرا تون اتي زور سان مينهن وسائين ٿو. ١٠- گهوڙي جا تنگ ١١- تيرن رکڻ جون بگڙيون ١٢- ڪنجهن، ڪرڪن ١٣- پتار، مڙس ١٤- ڦسن، غم ڪن، ڳرن ١٥- مڙس ١٦- ماني ونڊيندڙ، رڙن ١٧- پڪارون، دانهون ١٨- يادگيريون ڪري، ڊڪ ڊڪي، ٻڙو ڪري ١٩- ڪڻڪن، توارين ٢٠- گجگوڙ ٢١- ڪليجا ٢٢- اڀوجھ جو ان زالون.

واٽي

ڪر^۱ مر^۲ ڪامي پڇي، آئون ويندي در دوستن جي.
 جيائين^۳ ڏجهن^۴ تڪيو، سڄڻ تياين^۵ آچي،
 آئون ويندي در دوستن جي.
 نورا پايو نينهن جا، در پلي جي نجي،
 آئون ويندي در دوستن جي.

داستان ٽيون

۱

مند ٿي مندَل^۷ مندِيا^۸، ڪي اوهيڙن^۹ اوڪ^{۱۰}،
 چاچر^{۱۱} ٿي چنن ۾، مينهن چرن موڪ^{۱۲}،
 سرهيون ٿيون سنگهاريون، پويو^{۱۳} پائڻ طوق^{۱۴}،
 ميه، چيڙ، ڦنگيون^{۱۵}، جت ٿين سڀئي ٿوڪ^{۱۶}،
 لاهين مٿان لوڪ^{۱۷} ڏولاڻي جا ڏينهڙا.

۲

مند ٿي مندَل^۷ مندِيا، تاري^{۱۸} ڪي تنوار^{۱۹}،
 هارين هر سنباهيا، سرها ٿيا سنگهار،
 اڄ پڻ منهنجي يار، وسڻ جا ويس ڪيا.

۱- گڏه، دشمن، رقيب ۲- پلي ت ۳- جتان، جيئن ت ۴- ڏجهن غمن، دشمن ۵- اڪيون
 وڌيون ۶- تان، تنهن ڪري ۷- سرمند جو ساز، مڙا ۸- تيار ڪيا، بنايا، لڳايا ۹- مينهن
 جي ڪڪرن ۱۰- وسڪارو ۱۱- پاڻي جي آڇ، ڍوري ۱۲- گهڻو ۱۳- جالارو پاڻي ۱۴- هار
 ٺاهيو ۱۵- گٽ ۱۶- ترڪاريون، ڪنڀيون ۱۷- اسباب، شيون ۱۸- ڏڪن، رولڙي
 ۱۹- ننڍڙو پڪي جو مينهن جي موسم ۾ لوندو آهي، ۱۹- آواز.

۳

مَنْدَ ٿِي مَنْدَلِ مَنْدِيَا، آيو جُهڙُ جهاڻي^۱،
هڪُ آرزان^۲ اُن ٿيو، ٻيو مڪڻُ مَنجِه مائي،
ڪَلمي سين ڪاڻي^۳، لائِم ڪَسُ قُلُوبَ تان.

۴

ڏيئي ريجُ رائجُ^۴ ڪي، ڪيائين لَوڙِيءُ تي ڪل^۵،
ڏلهي^۶ چڏيائين ڏُرُ^۷ ڪي، پاڻيءَ پَريائين پَل^۸،
آندَئين آبِ اُچَل، موڪلَ ٿِي مينهن ڪي.

۵

مُون جُهڙُ ڏنو آيَ ۾، ديوليا لَدَ مَ لاه،*
اچَن آبُ آڪڻين ڪيو، وڃُون اُتَرِ واءِ،
چَن^۹ چڏي پَتِ پاءِ، اڏُ اُتاهين پَڪڙا.

۶

مُحِبُّ مَنهنجا سُرِين! آئيندُءُ اَللهُ،
توڪي ساري ساهُ، اُڪَنڊيو^{۱۰} آهُون ڪَري.

۷

پاڇاڻيان^{۱۱} پَئي، ٿيو آڳاڻيان آڳرو^{۱۲}،**
چُڪَسِ سَپِ جَڻِي، تڏهن موليٰ مينهن وَسائيا.÷

۱- جهٽ پٽ، تڪو ۲- سهانگو ۳- مڻي ۴- پٽ جي ويجهو مڪان ۵- مڪان جو نالو ۶- مهر، پلاڻي ۷- پري ۸- پٽ جي ويجهو هڪ مڪان جو نالو ۹- پٽ جي ويجهو هڪ مڪان جو نالو
*اي پيارا! هلڻ لاءِ جو بوجو يا بار لڏيو اٿئي، سو لاهي نه رک، يعني سعيو ترڪ نه ڪر.
۹۵- هيٺاهين، جهڪاڻ، پٽ جي ويجهو هڪ مڪان جو نالو ۱۰- سڪندڙ، آسروند ۱۱- موسم
جي پڇاڙيءَ ۾ ۱۲- بهتر، واڌو. ** جيتوڻيڪ مينهن پاڇاڻو پيو آهي پر اهو آڳاڻي مينهن کان به
سنو پيو آهي. ÷ جڏهن دعائون گهري گهري ٿڪجي پيس تڏهن مَس مولا مينهن وسايو.

۸

اَگَمَ ڪَيو اَچَن، سَڄَڻُ سَانوڻُ مينهن جيئن،
پاسي تَن وَسَن، جي سَپَ۰ جَماندَرُ سِڪِيا.

۹

اَوڇَڻُ گهرجي آجڪو^۲، جُهوڀو^۳ سَهي نہ سِيءُ،
سُٺائيج سوڙ^۴ ڪي، حال منهنجو هيءُ،
اَگُڻ آيو ٿي، تہ ديوليا! ڪنهن ڏنگ^۵ ٿيان.

۱۰

کانڌا! تنهنجي پاند^۶ ري، سَنجهي سِيءَ مَران،
ڪامِلَ! ڪَپاهُن^۷ م، پيئي نارَ ٿران،
تاريءَ^۸ تنهن^۹ ٿران، جيئن وَرَ وِهاڻيءَ^{۱۰} واريو.

۱۱

کانڌا! تنهنجي پاند^۶ ري، سِيءَ مَران سَپَ رات،
ڪامِلَ! ڪَپاهُن^۷ م، جَھپَ^۸ نہ اچي جَھاتِ^۹،
اچين جي پريات، تہ آئون سِيءَ نہ ساريان.

۱۲

مينديو^{۱۱} مينهن پُساڻيو، سِرِي ٿيو سيلو^{۱۲}،
پَکي پيهي آڻيو، رَحَمَتَ جو ريلو^{۱۳}،
ساڄَن سَوِيلو، پيڇَ پِنيءَ^{۱۴} گهر آڻيو.

۰- سڄي ۱- ڄمار، حياتي ۲- آڌو، توشو، سمر ۳- جهوپڙي ۳a- وڙ ڪنڌر، محسن، ڪانڌ
۴- حال ۵- پلاند، پلڙ، ڍڪ ۵a- ڪپھ جي اوڇڻن ۶- سوڙين ۶ پٿرئين ۶- تات،
ذڪر ۷- تنهنجي ۸- رات گذرڻ بعد، صبح ساڻ، جلدي ۹- ننڊ، پنڪي ۱۰- ذات، بلڪل،
مور، بنه ۱۱- وار ۱۲- سيلو، مٽي کي چوڌاري پتل وارڊ جي چڱ ۱۳- وهڪ، لار ڪري
وهندڙ پاڻي ۱۴- صبح جو، آسڙ جو.

واڻي

اَڪِيُون ميگه ملهار، صُورَتَ تنهنجي سَڀ جَڳُ موهيو^۱.
 سَڃدو فيل^۲ في الحالُ ڪيو، پَسي مُطَلَب^۳ نَور^۴ نِراڙ،
 ڄاڻ^۵ وَتَ ڄام^۶ جي ڪِريا ڪُنڀرا ڪوَت ڪُفار،
 صُورَتَ تنهنجي سَڀ جَڳُ موهيو.
 آڳي سَڀ اَپنَ جو، توکي ڪاريو^۷ سِيرُ سَتارَ*
 وِڪسُوفَ يَعطِيڪَ رَڻڪَ^۸، توسين قَادِرَ ڪِيا قَرارَ،
 صُورَتَ تنهنجي سَڀ جَڳُ موهيو.
 قَادِرَ پاڻ قَسَمَ ڪِيا، خاڪَ قَدَمَنَ جا ڪَلتارَ^۹،
 آهِنَ ڪَرَمَ ڪَرِيمَ جا، اَحَمَدَ ساڻ اَپارَ^{۱۰}.
 صُورَتَ تنهنجي سَڀ جَڳُ موهيو.
 اُڪنڊيا^{۱۱} نجي آبرَ^{۱۲} کي، سَرها ٿيا سي سَنگهارَ^{۱۳}،
 موڪلَ ٿي مينهن کي دوسَ هَتانَ دِلدارَ
 صُورَتَ تنهنجي سَڀ جَڳُ موهيو.

داستان چوٿون

۱

سَڄڻَ سانوڻَ مينهنَ جان، جُهڻڪَن پاسي جهوڪَ^{۱۴}،
 ڏيندا پاھُ^{۱۵} پَٽنَ کي، مَنجهان مينهنَ موڪَ^{۱۶}،
 نَسَ^{۱۷} پيارين لوڪَ^{۱۸}، اَگَمَ ڪيو اَڪينَ سين.

۱- عاشق ڪيو، چريو ڪيو ۲- هاڻيءَ (شيطان) ۳- عبدالمطلب، حضرت محمد ﷺ جن جو ڏاڏو ۴- روشني، مٿيا ۵- چمڻ ۶- سردار حضرت محمد ﷺ ۷- ڪرايو * آڳي (ڏٺي) سڀني آسمانن جو سير ڪرايو! (معراج ڏانهن اشارو) ۸- سگهوئي تنهنجو رب توکي عطا ڪندو، راضي رڪندو ۹- خالق ۱۰- گهڻا ۱۱- سڪيا ۱۲- ڪڪرن، برسات ۱۳- ڌنار، محبوب ۱۴- وڻاڻ، اوطاق، مڪان جو نالو ۱۵- رنگ، ريج ۱۶- جالارو پاڻي ۱۷- پاڻيءَ جي اڇ ۱۸- ماڻهن.

۲

اڄ پڻ اتر پار ڏي، ڪڪر ٿو ڪري،
وسيو سي پري، جي ڌر ڏينهن کانئيا^۱.

۳

واهوندا^۲ وڃون ٿيون، ڪڙيون ڏانهن گنيات^۳،
ڪنڊيون ڪاهي گس ڪريو،^۴ وڃون ڪريو واٽ،
سنگهارن سک ٿيو، لٽي اڄ اسات^۵،
جهڙڙ ڏيئي جهات^۶، پُٺائيندو پٽيون^۷.

۴

سڄو صاف نه اُپري، سڙلي^۸ وڃان سڄ،
منهن چڙهيو ماڙهن^۹ ڪي، ڏئي واڏائي وڃ،
هينٽرا ڪپ م ڪڇ،* سگها ملندءِ سڀرين.

۵

ڍٽ^{۱۰} ڌري پٽ پيئون، پاسي پار ڪر،
سڀيئي پريا سر^{۱۱}، پلڪر جي پالوٽ سين.

۶

ڍٽ ڌري پٽ پيئون، آيون عمر ڪوٽ،
پُٺاڻئون پلڪر سين، سُڪا پٽ جي سوٽ^{۱۲}،
چنچل^{۱۳} ڏيئي چوٽ^{۱۴}، سڀ سامارو^{۱۵} سر ڪيو.

۱- جلايا، ساڙيا ۲- الهندي جي هوا لڳڻ ڪري، آلهندان، اولهه طرف کان، طرف ۳- گجرات
۴- هڪ شهر ۴- اڄ ۵- جهٽ، جلدي ۶- ميدان ۷- جهڙ، ملار ۷a- ماڻهن * اي دل ڳڻتي ۽
فڪر نه ڪر. ۸- مڪان جو نالو، ريگستان ۹- ڍورا، تلاءَ ۱۰- خشڪ ۱۱- چست، چالاڪ
(هي بيت چنچل جو چيل ٿو ڏسجي) ۱۲- چوٽيءَ تائين پريل، گهڻو. ۱۲a- هاڻوڪي ضلعي
ميرپورخاص جو شهر سامارو (۽ پسرگردائي)

٧

دِٔ دِرِي پَتِ پِيُون، آيون ڪاهي ڪاماري،^٥
وٺا پَتِ پُراڻَ جاءِ، وَٺِيُون ساماري،
ڪَڪَر ۾ ڪاري، وَجُڙِين پَسُوا ويسَ ڪيا.

٨

دِٔ دِرِي پَتِ پِيُون، ٿيا وَلَهَارَن^١ وَيءُ^٢،
سِيحُ چَنڊُ نه پاڙيان، سِيَنَ جي شَبِيهه^٣،
جي جاني اَنڌَرِ جِيءُ، سي پرين پيهي گهر آيا.

٩

دِٔ دِرِي پَتِ پِيُون، وَجَنَ ڪيو واڄو^٤،
پَڪو پنهنجي پرينءَ لَٽِي، سِبي ڪَرِ ساڄو،
سَڄُ سَڄو، پيڇَ پِنيءَ^٥ گهر آيو.

١٠

دِٔ دِرِي پَتِ پِيُون، وَجَنَ ڪيا ڌَرَمَ^٦،
وَاحِدَ وَڌائي^٧ ڪيا، ڪُنڊِينِ^٨ ساڻ ڪَرَمَ،
سَنگهارَن شَرَمَ، رَڪُ منهنجا سُپرين.

١١

وَسِي ساري راتِ، صُبْحَ جو ساهه ڪڍي،
مَنجھِيئي مينهن پرين جو، جي تَنَ ۾ هُوِيئي^٩ تاتِ،
تَهَ وِهاڻِيءَ پَرياتِ، هوند^{١٠} بادلَ بَسِ ٿي نه ڪرين.

٥- هاڻوڪي ضلعي ميرپورخاص جو ڳوٺ ڪامارو (شريف) ١- ورن، ڏٺن ٢- چارو،
سارڪ، پيلو ٣- شڪل ٤- سر آلاپيا ٥- پرھ ٦- پلايون ٧- گهٽائي ٨- ڏنگن سڱن
واريون، مينهن ٩- آهڻي، هڻي، توکي هڻي ١٠- هوند، جيڪر.

موٽي مانڊاڻ^۱ جي، واري ڪيائين وار^۲،
 وڃون وسڻ آئيون چوڏس ٿي چوڌار،
 ڪي اٿي هليون استيول^۳ ڏي، ڪي مٿيون^۴ مغرب^۵ پار،
 ڪي چمڪن چين تي، ڪي لهن سمرقندين سار،
 ڪي رمي ويون روم تي، ڪي ڪابل، ڪي قندار،
 ڪي دليءَ، ڪي دکن، ڪي گزن^۶ مٿي گرنار،
 ڪهن جني جيسرمير تان، ڏنا بيڪانير بڪار^۷،
 ڪهن پڇ پڇاڻيو، ڪهن ڌت مٿاهين دار^۸،
 ڪهن آچي عمر ڪوٽ تان، وسايا. ولهار^۹،
 سائينم! سدائين، ڪرين مٿي سنڌ سڪار،
 دوس^{۱۰}! منا دلدار! عالم سڀ آباد ڪرين.

۱۳

موٽي مانڊاڻ جي پري ڪيائين پيڇ^{۱۱}،
 وڃون وسڻ آئيون، سارنگ چڙهيو سيڇ^{۱۲}،
 تنهن نوريون^{۱۳} نوازيون، ڏئي ڏوٿان^{۱۴} ڏيڇ^{۱۵}،
 پڇ ڪٿي پٽ هليا، هاري منجهان هيڇ^{۱۶}،
 راضي منجهان ريڇ^{۱۷}، عالم سڀ آباد ٿيو.

۱- جهڙي ٿڙي ۲- پيرو، ڪاه، حملو ۳- ڏانهن (رخ رکيائون) ۴- اوله ۵- برهمي
 ۶- گجگور ڪن ۷- ملڪ جو نالو ۸- پاسي، وٽ، لاڙو، جهڪاءُ ۹- وڻ، ڏڻ، مڪان
 جو نالو ۱۰- دوست ۱۱- ريڇ ۱۲- وانديون، ورن کانسواءِ زالون، چڙيون ۱۳- پيشا،
 ججهها ۱۴- سامان ۱۵- محبت، شوق ۱۶- پاڻي.

۱۴

موٽي مانڊاڻ جي، جڙي ڪيائين جوڙ،
وڃون وسڻ آئيون، به به^۱ ٻڌائون ٻوڙ^۲،
آنن جا عالم^۳ م، لکين ٿيا ڪوڙ^۴،
سارنگ لائي سوڙه^۵، ساندھ^۶ سهاڻو^۷ ٿيو.

۱۵

موٽي مانڊاڻ جا، ڀري ڪيائين ڀر^۸،
وڃون وسڻ آئيون، ڪوڏان کڻي ڪر^۹،
مينهن پاڻ مراديون، ٿڌا چرن ٿر^{۱۰}،
وڏي اوھ^{۱۱} آئيون، پٺيءَ لائي ڦر^{۱۲}،
ساري آڇيو سوا مينهن^{۱۳}، ڏين ڪير سجر^{۱۴}،
ساڻ وانڍين وڙ، ڀريون^{۱۵} پرچڻ جون ڪيون.

۱۶

حڪم ٿيو بادل کي، ته سارنگ ساڻ ڪجن^{۱۶}،
وڃون وسڻ آئيون، ته ته^{۱۷} مينهن ٽمن،
جن مهانگو لهي ميڙيو، سي ٿا هٿ هٿن^{۱۸}،
پنجن منجهان پندرهن ٿيا، ايئن ٿا ورق ورن،
ڏڪاريا^{۱۹} ڏيهن مان، شل موڏي سڀ مرن،
وري وڏي وس جون، ڪيون ڳالهيون ڳنوارن،
سيد چي سين، آھ توه^{۲۰} تنهنجي آسرو.

۱- واھ واھ ۲- پاڻي جي اٿل ۳- گهڻو مينهن ۴- جهان ۵- ڊگ (ٻي پوئهي: آنن جا عالم م، گرن اندر ڪوڙ) ۶- ننگي، مهانگائي ۷- لڳاتار ۸- روشني، خوشي ۹- ڪپر، ڪنارو ۱۰- ڪنڌ ۱۱- بياٻان، پٺ ۱۲- ٿڻ (سان) ڪير جي جاءِ ۱۳- ٻڄا ۱۴- ڪير ڏيندڙ مينهن ۱۵- منو، تازو ۱۶- پلايون، لائق ۱۷- خوشيون ڪجن، ساڻ سڳن ۱۸- خوشيءَ مان، مزي مان ۱۹- ڇٽائين ۲۰- ڏڪاري، مهانگو وڪڻندڙ ۲۱- مهرباني، ڀلائي.

اَنَدَرِ جُهڙُ جهورِ^۱ وَهي، پَهَرِ ڪَڪَرُ نه ڪوئ،
وَسائيندي وِجڙِي، حُبَ جِهين کي هوئ،
لَاکُنُ جَنِهين لوءِ^۲، سي اوڪاڻين^۳ نه آکيون.

اَنَدَرِ جُهڙُ جهورِ وَهي، پَهَرِ بَرسي^۴ بوندَ اپارَ،
وَتَ جَنِهين هُنِ^۵ يارَ، سي اوڪاڻين نه آکيون.

اَگمِجي آئيُون، اَتَران ڪَري اُورِ^۶،
جي پرين هُئڙا ڏور، سي مون کي مينهن ميڙيا.

وائِي

آئي مُندَ ملهارَ، آئون ڪُهنا^۷ ڪَنديس ڪَپڙا.
وَسَڻَ جا ويسَ ڪِيا، اَڄُ منهنجي يارَ،
آئي مُندَ ملهار.
لارَ^۸ لائيندي^۹ وِجڙا، پَنڙسِ پَنيا وارَ^{۱۰}،
آئي مُندَ ملهار.
پَکي آءُ پرين تُون، لهُ منهنجي سِيَدَ سارَ،
آئي مُندَ ملهار.

۱- زور، گهڻو ۲- گهر، مڪان ۳- موگيون ڪن ۴- وسي ۵- گهڻو ۶- هُون، هجن
۷- ميڙ، ڪاه ۸- ڳاڙها ۹- چڙي جي اندران وڃائيندڙ هڏي جو گهڙيل ٽڪرو
۱۰- ٻڌندي (وِجڙن کي گهٽائين) ۱۱- ڳچيل يا وتيل وار.

سُر. آسا

سُر بابت:

آسا هڪ هندستاني راڳيءَ جو نالو آهي:

هي سر ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي ۾ ڏنل ڪونهي. ڊاڪٽر ٽرمپ واري نسخي جي پهرئين داستان ۾ ۱۶ بيت آهن، پر سرڪاري ڇاپي وارا ۱۷ بيت قائم رکيا ويا آهن. ٻئي داستان واري وائي، سرڪاري ڇاپي ۾ ڏنل وائيءَ جي عيوض ڊاڪٽر ٽرمپ واري نسخي مان اختيار ڪئي وئي آهي.

ٽئين داستان ۾ ٽرمپ صاحب واري نسخي وارا ۲۶ بيت قائم رکي سرڪاري نسخي مان ٻيو نمبر بيت اضافو ڪيو ويو آهي. داستان ٽئين جي ٽيون نمبر وائي پڻ سرڪاري نسخي مان اختيار ڪئي وئي آهي. چوٿين داستان ۾ ٽرمپ صاحب واري نسخي ۾ ڏنل بيت قائم رکي بيت نمبر ۳۶ سرڪاري نسخي مان اضافو ڪيو ويو آهي. ٻيئي واري ڇاپي ۾ ڪئين اوڻو ۽ اجايا بيت آهن جي نظارنداز ڪيا ويا آهن.

روحاني راز:

شاھ هڪ سچو صوفي هو ۽ سندس رسالو صوفي اصولن ۽ معنوي خيالن جو مجموعو يا مخزن آهي. هن سر ۾ شاھ حرص ۽ هوس کان پناه پني آهي ۽ نفس کي ڏاڍو ڏاڻي قابو ۾ رکڻ جي رمز ٻڌائي آهي. خدا تعاليٰ انسان جي آزمائش ۽ امتحان وٺڻ لاءِ هن کي حرص ۽ هوس جي مڪان (جهان) ۾ موڪلي ارشاد ڪيو آهي، ته نفس جي چنبي ۾ نه اچجانءِ، بلڪ سڌي سٿڪ وٺجانءِ ۽ پنهنجو پاند پليد پاڻيءَ (نفساني خواهش) ۾ نه پسانجانءِ.

”مون کي مون پرين، ٻڌي وڌو ٻار ۾،

اڀا ائين چون، مچڻ پاند پسانين.“

انسان تپرس ۾ پنهنجي سوال ڪري ٿو ته ڀلا ڪهڙي طرح پاند نه پسان؟ تنهن تي

جواب ٿو ملي، ته:

”شريعت سڃاڻ، ڪر طريقت تڪبو،

هينئون حقيقت هير تون، ماڳ معرفت ماڻ،

هوءَ ثابوتيءَ ساڻ، ته پستا پالهو رهين.“

شاھ امام قشيريءَ وانگر سالڪ لاءِ شريعت جي پابنديءَ تي زور ڏنو آهي، ڇاڪاڻ جو

صوفين جو اصول آهي ته سچو صوفي اهو آهي، جو الله ۽ رسول کي مڃي، شريعت جي

احڪامن تي پورو رهي ۽ اندر اجاري.

شاه، عموماً سڀني سرن ۾ سمجهاڻي ڏني آهي ته سالڪ کي 'پاڻ' جو پردو مالڪ کان جدا ڪري ٿو. "آئون سين ان پار ڪٿم تان ڪو نه ٿيو." اهو اصول شاه گهڻي ڀيرا دهزائي سالڪ جي رهبري ڪئي آهي، پر هن سر ۾ ته خاص طرح انهيءَ حقيقت ڏي توجهه ڇڪائي ٿو ۽ دعا گهري ٿو ته: "پاڻا مون کي ڀل." - "وڃائي وجود کي پاڻا پاسي ٿيءَ جو سبق پڙهائيندي ٿو فرمائي، ته پاڻ پردو پاڻ کي آهي؛

"جان جان پسڻ پاڻ، تان تان ناه ناه ناه،
سڀ وڃائي ساز، تھان پوءِ تڪبير چئو."

ڇاڪاڻ جو "نابوديءَ نيني، عيد کي اعليٰ ڪيو" ۽ "جن وڃايو وجود کي، سي فاني ٿيا في الله ۾." "لقا پر" ۾ لنگه تڏهن ملندو جڏهن هڻڻ يا خودي کي حرف غلط وانگر مڃي ڇڏبو. خودي ۽ خدا هرگز نه ملندا، ڇاڪاڻ جو "هن ترارين جاءِ ناهي هڪ مياڻ ۾." "ترڪ ڪر ترڪ کي، وڃڻ ڪنا وڃ" جي اصول تي جيڪي عمل ڪندا سڀني محبوب جو مشاهدو ماڻيندا.

هن سر جي ٻئي داستان ۾ شاه اکين ۽ عجيبن جي ناتن ۽ نينهن جو ذڪر ڪري باريڪ نڪتا بيان ڪيا آهن. اکين جي عجب جهڙين عادتن جي ابتڙ ڪندي ٿو فرمائي ته - "وسن سانوڻ مينهن جان" پر اها خبر نه اٿن ته اتي وري: "جيءَ ڏني ريءَ نه جڙي." سالڪ کي صلاح ٿو ڏئي ته (اڪيون سڀني ڌار جن سان پسجي پرينءَ کي)، ورنه ته "پرين سي پسڻ، ٻئي (مجازي يا ظاهري اکيون) جنهن پوکيون." دل ڀرڻ جي مدامي ديدار مائڻ ۽ پاڻ کي غير کان پري رکڻ جي، هن کان وڌيڪ ٻئي ڪهڙي شڪل ٿي سگهي ٿي؟ -

"ونين ۾ ٿي ويهه، ته آئون واري ڍڪيان،
تو کي ڏسي نه ڏيهر، آئون نه پسان ڪ پيو."

اڳي ڄاڻايو ويو آهي ته شاه وحدت الوجود (هن اوست) جو قائل هو، يعني دنيا حق جو پاڇو آهي ۽ جيڪي ڪي سو خدا آهي ۽ ان کان سواءِ ٻي ڪا به شيءِ حقيقي طرح موجود نه آهي، مختلف سرن ۾ اهو سر آڻيندي ٻئي چيو اٿس ته "سڀ ۾ پنهنون پاڻ، پيو ڪو نه ٻروچ ري." هن سر ۾ به اناالحق جو نعرو هڻندي ٿو فرمائي، ته "اسين سڪون جن کي، سي اسين پاڻ." يا "ڏسڻ ڏسين جي، ته هم کي حق چئين." جيڪڏهن 'الف' جي عينڪ سان ڏسو ته اثبات ۽ نفی ٻئي هڪ ڳالهه معلوم ٿيندا.

سُر آسا

داستان پھريون

۱

لوچان ٿي لاحتا ۱، هاديءَ لھان نہ حد،
سپريان جي سونھن جو، نہ ڪو قد نہ مد،*
هت سڪڻ بي عدد، هت پرينءَ پرواھ ناھ ڪا.

۲

”آئون“ سين ان پار، ڪڏهن تان ڪوٺ ٿيو،**
”ان الله و تر يحب الوتر“ ۳، نيئي پياڻي ۴ پار،
هڪڙائيءَ وٽ هار، هنجون جي هٿ جون.

۳

پن پياڻي سپرين، پاڻان مون کي پل،
”آئون“ اوريان جهلي، توکي رسي ”تو“، ڏٺي!***

۴

تو کي رسي ”تو“، ڏٺي! سيوئي جمال،
ڪونهي پيو خيال، جي شارڪ ۹ شڪ وڃاين.

۱- حد کان ٻاهر جاءِ، لامڪان (وڌيڪ ڏسو سر ڪاهوڙي) * نڪا ڊيگهه، نڪا ويڪر،
نڪا حد نڪو حساب. ۲- ڳاڻاڻي کان ٻاهر. ** ڪوبه خوديءَ سان خدا کي ڪونه
مليو. ۳- تحقيق خدا هڪ آهي ۽ هڪڙائي هن کي پسند آهي (حديث) ۴- ڏئي، شرڪ
۵- ڳوڙها ۶- خوديءَ کان *** اي مالڪ! مون کي خوديءَ کان محفوظ رک،
جيئن سڀ وڏائي توکي رسي. ۸- حسن، وڏائي، بزرگي ۹- ٻئي ڪنهن کي خدا جهڙو
سمجهڻ وارا.

”آئون“ اوريان جهلي تون، چڏيم پاڻ پڇارا،
شِرڪ ساڻ ستارا! گهڻا گهاريم ڏينهڙا.

۶

عين^۲ شِرڪ ايشن، جيئن بي شِرڪ پاپن پاڻ کي،
وڃائي وڃود کي، پاڻان^۳ پاسي ٿي،
هڏهين^۴ ڪونهي هيءُ. هو پڻ ڪونهي هن ري.

۷

هو پڻ ڪونهي هن ري، هي نه هُنهان^۵ ڌار،
”الانسان سيري، وانا سيره^۶،“ پروڙج پڇار،
ڪندا ويا تنوار^۷، عالم^۸، عارف^۹ اهرِي.

۸

نه ڪا ابتدا عبد^{۱۰} جي، نه ڪا انتها،*
سي وڃڻ کي ويا، جن نه سُجاتو سُپرين.

۹

تعظيم^{۱۱} ترڪ ٿيا، واجهائيا^{۱۲} ويا،
وڃي تَت پيا، جَت نهايت^{۱۳} ناه ڪا.

۱- ذڪر، ڳالھ ٻولھ ۲- نسور، نڃ، خالص ۳- خوديءَ کان ۴- اصل، بنھ ۵- هيءَ زندگي يا وجود ۶- خودي ۷- هن کان (خدا کان) ۸- انسان منهنجو (خدا جو) ڳجهه آهي ۹- آئون سندس ڳجهه آهيان (حديث قلمي) ۱۰- تنوار، پچار، ذڪر، ڳالھ ۱۱- علم وارا، ڄاڻو، پڙهيل ۱۲- معرفت وارا، خدا کي سڃاڻيندڙ ۱۳- پاڻي (انسان)* انسان جو روح فاني نه آهي، چمڻ يا موت ان جي شروعات يا پڇاڙي نه آهي ۱۴- تعظيم کان، بزرگيءَ کان ۱۵- واجهائڻ يا سڪڻ يا طلب ڪرڻ يا عرض ڪرڻ يا بندگي ڪرڻ کان ۱۶- حد

۱۰.

"آنا عَبْدُ" ^۱ مَعْبُودُ ^۲ تُون، اِتِ نَه ڪو شِرڪُ نَه شَڪُ،
پِچارُون پَرِينِ جُون، مَحَبَتِينِ مَرڪُ،
سو سِيُوئي حَقُ، جنهن ۾ پَسَنُ پَرِينِءَ ڪي.

۱۱

جان جان پَسِينِ پاڻ ڪي،* تان تان ناهِ نمازِ،
سَبِ وِجائي نَازِ ^۲، تنهان ^۴ پوءِ تَڪْبِيرَ چَنو.

۱۲

جان جان پَسِينِ پاڻ ڪي، تان تان ناهِ سُجُودِ ^۶،
وِجائي وُجُودِ، تَنهان پوءِ تَڪْبِيرَ چَنو.

۱۳

ناهُودِيءَ ^۷ نِيئي ^۸، عَبْدَ ^۹ ڪي اَعْلِيٰ ڪِيو،
مُورَتَ ۾ مَخْفِي ٿِيَا، صُورَتَ پُنِ سِيئي،
ڪِبيءَ اِتِ ڪِيهي ^{۱۰}، ڳالھ پريان جي ڳجھ جي.

۱۴

ڳالھ پريان جي ڳجھ جي، ڳالھ مَرُوئي ڳجھ،
هيئن ^{۱۱}! اُجھ مَ مَنجھ ^{۱۲}، تہ پَرِيَتَنُون ^{۱۳} پَرِينِ ٿِينِ. **

۱۵

صُورَتَ سُوَجَهِيم ^{۱۴} تنهن جي، پي ^{۱۵} پُچِين ٿو جو،
سُخُنُ ناهي سو، جو منهن مُقابِلِ نَه ٿِي. ***

- ۱- آئون بندو آهيان ۲- عبادت جو لائق، ڌڻي * جيسين تون خوديءَ جو بندو آهين. ۳- اوزار،
حِلا وسيلو، وهڻ ۴- تنهن کان ۵- نماز شروع ڪر ۶- سجدا، نمازون ۷- فنا في الله ٿيڻ
۸- وٺي وڃي ۹- ٻانهي ۹a- ڪَبي ۱۰- ڪهڙي ۱۱- دل ۱۲- پريشان نه ٿي ۱۳- ڀرت يا
عاشق مان (ڪري) ** الاهي عشق ۾ مستغرق ٿي، خدا جي ذات ۾ لڳ ٿي وڃين
۱۴- ڳوليم، ڏنم، ياد ڪيم ۱۵- پرين، محبوب *** جيئن منهن سامهون نه ڳالهائيل لفظن
کي گفتگو نه چئي سگهيو، تيئن صاحب جي صورت نه ڏسڻ کي ملاقات ڪونه چئي سگهيو.

سُڃاڻِي نہ صُورَتَ رِي، صُورَتَ هَڏِ مَ سَوجِھِ،
تِي ٻارَائيءَ ٻُوجِھِ،* وِجائي وُجُودَ کِي.

جَنِي وِجايو وُجُودَ کِي، سِي فاني ٿِيَا ”فِي اللّٰه“،**
نَه تَن قِيَامَ^۱ نَه قُعُودَ^۲، نَه ڪو ڪَن سُجُودَ،
جِي لَانَهَن^۳ ٿِيَا نَابُودَ، تِي لَانَهَن^۴ گُڏِيَا بُودَ کِي.

وائِي

پَرِيئُون^۶ پوءِ، مُون تي نَه وِهاڻِي راتِ رَمَنديئي^۷،
قُورَائُون^۸ فُقيرَ کِي، قَادِرَا ڪوھُ^۹ ڏنوءَ؟
مُون تي، نَه وِهاڻِي راتِ رَمَنديئي.
چَرُھِيَا ڏاڍِين ڏُونگَرِين، سِيئَن سانگَ^{۱۰} نَه ڪوءِ،
مُون تي، نَه وِهاڻِي راتِ رَمَنديئي.
اچِي اوراھُون ٿِيِي، سِيڏَا ساڻ سَنَدوءِ،
مُون تي، نَه وِهاڻِي راتِ رَمَنديئي.
ويئي واڻ نِهاريان، مَن پَرِيَن ٻاجھِ پوءِ،
مُون تي، نَه وِهاڻِي راتِ رَمَنديئي.
اڏِيُون! عَبدِ اللّٰطِيفُ چِي، مُحِبُ سِگھو مِلَندوءِ،
مُون تي، نَه وِهاڻِي راتِ رَمَنديئي.

---

* ٻارن وانگر ٿورو عقل ۽ زياده معصوميت رک ** جن نفس کي ماري مات ڪيو تن
جن الله سان اصل حاصل ڪيو. ۱- نماز ۾ بيھڻ ۲- نماز ۾ ويھڻ، قعدہ ۳- جنهن
صورت ۾ ۴- تنهن صورت ۾ ۵- ابلدي همستيءَ بقا ۶- پرينءَ کان، محبوب کان ۷- راند
روند ڪندي ۸- جدائي ۹- چو ۱۰- سانگو، پرواه.

داستان ٻيو

۱

اُڀرندڻي سڄ^۱، پرين جي^۲ نه پسنديون،
ڪڍي ٻيئي ڏج، اکرڙيون ڪانگن کي.

۲

اُڀرندڻي سڄ^۳ سان^۴، پرين جي نه پسنديون،
ڪڍي کي ڪانگان^۵، نوالا^۶ نيڻ ڏيان.

۳

مون کي اکرڙين، وڏا ٿورا لائيا،
ته پڻ پرين پسن، ڪٿان جي ڪر^۷ سامهيون.*

۴

اکرڙيون پرين ري، جي ڪي ٻيو پسن،
ته ڪڍي کي ڪانگن، نوالا نيڻ ڏيان.

۵

نيرانِي^۸ نيڻ، نيئي آڇ پرين کي،
ستر کاڌا کپڻ^۹، ج^{۱۰}، ڏٺو منهن محبوب جو.

۶

تن نيڻن ڪي نيران^{۱۱}، جنين ساجهر^{۱۲} سين^{۱۳}،
جيءَ، جسي ۽ جان، ڪر حضورِ حج ڪيو.*

۱- صبح جو سڄ اڀرڻ مهل ۲- جيڪي (اڪيون) ۳- ساڻ ۴- ڪانگن کي
۵- گرام، لقما، ڪاڇ ۶- خر، گڏ، رقيب * جيڏانهن به نظر ڪريان ٿو تڏانهن پرين
پسان ٿو. ۷- صبح جو کاڌي کائڻ کان اڳ ۸- ڪاڇ، سٺا طعام ۹- جيڪڏهن
۱۰- ناشتو، صبح جو کاڌو ۱۱- صبح جو سويل ٿي (ڏٺا) ** جيڪڏهن اکين محبوب
جو مشاهدو ماڻهو ته ڇڻ ساري جسم حضورِ حج (وڏو حج، حج اڪبر) ڪيو.

۷

اَکَرِيُون عَلِي الصُّباح^۱، دوس^۲ دِيکَل^۳ آئِيُون،
اَپِنْدِيُون اَرِداس^۴ ۾، پي تہ ڪِنْدِيُون ڪا،
رَچَنديُون رِيءَ پاھ^۵، پَرچَنديُون پَرِين سين.

۸

ڪي جو ڪيڏانهين، اَکِيُون پَسي آئِيُون،
ٿِيُون تائين تيڏانهين، پِيُون پاڻ مُهاڙِيُون^۶.

۹

ڪي جو ڪَهن پار، اَکِيُون پَسي آئِيُون،
ٿِيُون ديوانِيُون^۷ دِل ۾، آڀر^۸ لَگِين آر^۹،
تنهان پوءِ قَرار، سَتِيُون ڪِين، سِيڏ چي.

۱۰

ڪي جو وَجي اَڄ، اَکِيُون پَسي آئِيُون،
سِيڻ ڪيو سَهج^{۱۱}، لالُون ٿِيُون^{۱۲} لَطيف چي.

۱۱

ڪي جو وَجي ڪال^{۱۳}، اَکِيُون پَسي آئِيُون،
لالُون ڪِيُون، لَطيف چي، جانبَ جي جَمالَ،
تيا نيڻ نِهاڻ^{۱۴}، جَنين دَلبرُ دِيکيو.

۱- صبح جو سويل، فجر جو ۲- دوست، محبوب ۳- ڏسڻ ۴- حاضري، خلعت، عرض يا منٽ ڪرڻ لاءِ ۵- ڳاڙهيون يا لعل ٿينديون، رڳيون جيڪڏهن رُچنديون پڙهيو ته معنيٰ ٿيندي پسند پونديون، خوش ٿينديون ۶- رنگ (روثق، گهڻي سمر يا توشي) ۷- خودبخود، پنهنجي منهن ۸- مست ۹- بي حد، گهڻي ۱۰- عشق، قرب، چاه، پيار ۱۱- خوشيون ۱۲- قيمتي جواهر ٿي پيون ۱۲۵- ڪالھ ۱۳- خوش.

۱۲

وَسَنَ ۱ ۽ وَهَسَنَ ۲، ڏيهاري ڏسڻ لئي،
جيئن جيئن پرين پسن، تيئن تيئن نشا ۳ نينهن جا.

۱۳

وَسَنَ ۱ ۽ وَهَسَنَ، ڏيهاري ڏسڻ لئي،
ڏسي ڏسي آئيون تہ ۴ تلاشون ڪن،
ڍاپو نہ ڍاپن، پستل منجهان پرينءَ جي.

۱۴

ڏسَن ڏيهاري^۵، تہ ۶ ترسن اوڏهين،
آيا سڃاڻي، نيٺ نھاري پرينءَ کي.

۱۵

اَکَڙيون اَکَڙين تي، ڏمر ڏوس^۷ ڪرين،
جيانهن سڪڻ سڪيون، تيلانھن دعويٰ منجھ ڏرين^۸،
ڪلن ۽ ڪرين^۹، رسن پرچن پاڻ ۱۰.

۱۶

اَکين کي آهين، عَجَبَ جيهون^{۱۱} عادئون،
سور پرائي ساڻ جا، وڃيو وهائين^{۱۲}،
اتي کئون لائين، جت حاجت ناهه هٿيار جي.*

۱. ڳوڙها ڳاڙين ۲. خوش ٿين، مُرڪن ۳. خمار ۴. تہ به، تنهن هوندي به ۵. ڳولائون
۵a. ڏيهاري ۶. خواهشمند رهن، تڙين، انتظار ڪن ۷. ڏک ڏوراپا ۸. تڪو ڳالهائين،
تڪرار ڪن، مارين ۹. ڪڙن، روشني ڪن ۱۰. جهڙيون ۱۱. سودين، خريد ڪن * محبوب
جي اکين کي هٿيارن جي ضرورت ڪانهي هو خود تڪيون ترارون آهن، منهنجيون اکيون قهر
نيون ڪن جو محبوب جي اکين سان وڃيو پاڻ اڙائين.

۱۷

اڪين ڪي آهين، وڏا وڃه وڙهڻ جا،
 منڊي^۱ بينيون مامرو،* جهيڙو نه لاهين،
 جيئن سي ڪڪر آيا^۲ ۾، اگميون آهين^۳،
 جهڙو ڦڙ نه لاهين، وسن سانوڻ مينهن جان.^۴

۱۸

اڪين ڪي آئون، جان ڪي جهلُون^۱ پائيان،
 لوڪ لٽاري ننڊ^۲ ۾، ساجن سونائون^۳،
 مون ڪي ماريائون، پاڻ پڙجي آئون.

۱۹

اڪين پنهنجي مٽ^۱، پاڻ سين پائين ڪئي،
 اتي وڃي لڳيون، جتي جان ڪپت^۲،
 نه ڪا ڳال^۳ نه ڳت، جيءَ ڏني ريءَ نه جڙي.*

۲۰

اڪڙين آرو^۱، مونهان^۲ پڇي نه ڪيو،
 اتي وڃي آڙيون، جتي چوڻ نه چارو،
 هينئڙو ويچارو، واٽون^۱ جهليو وڃهلي^۲.

۱- جوڙي، لڳائي * معاملو يا جهيڙو لڳائي بينيون. ۲- جهڙ ڪيو. اٿن (گورهن سان
 پرڃي آيون آهن) ۲a- جيان، وانگر ۳- منع، جهل، روڪ ۴- سڃاتائون، لڌائون، پسند
 ڪيائون، اختيار ڪيائون ۵- مسجد، صلاح مصلحت ۶- ڪپارو، نقصان، ڳرڻ ۶a- ڳاله
 ** جتي جان ڏيڻ سواءِ ڪو چارو يا واٽ ڪونهي. ۷- لاڙو، ميل، عشق، چاه ۸- مونڪان
 ۹- رستا، دڳ ۱۰- ڳري، روئي.

اَکِ اَلتِّي^۱ ذَارِ، وَنْءُ^۲ اَبْتَوِ عَامَ سِينِ،
جِي لَهوارو لوکُ وَهِي، تُون اُوچو وَه اويارِ،
مَنْجِهَان نوجَ^۳ نِهَارِ، پُر^۴ پُئِيرو پرينءِ دِي.*

اَكِيُون سِي ئِي ذَارِ، جَن سَان پَسِين پرينءِ كِي،
بئي دَانَهَن كِيَمَ نِهَارِ، گهڻو ريسارُ سُرِين.

واڻي

جِيڏِيُون! اَتُون ڪا پاڻ وَهِيئي^۱ آهيان؟
ڪا مُون سارَ لَهيجا.

جِيڏانهن وارينمِ سُرِين، پيرُ اوڏاهين. پايان،
ڪا مُون سارَ لَهيجا.

قَلَمُ ڪَاتِبِ^۲ هَتَ ۾، ڪيشن لِكِيي مان لڪَ^۳ لاهيان؟
ڪا مُون سارَ لَهيجا.

واڳ- دَڙِينِ^۴ هَتَ ۾، ڪيڏانهن ڪَرَهَلِ^۵ ڪاهيان؟
ڪا مُون سارَ لَهيجا.

سدا سُرِين لڻي ويئي، اَتُون ڪانگ اڏايان^۶.
ڪا مُون سارَ لَهيجا.

ايندا عَبْدُاللطيفُ چي، آسَ اُميدَ نه لاهيان،
ڪا مُون سارَ لَهيجا.

۱- اَبْتِي ۲- وچ ۳- تڙت، نياز، ناڻائي ۴- هل، وچ * ادب وچان پئيو هلج (پويان قلم ڪڻج) هميشه منهن محبوب دِي رکج ۵- غيرتمند ۶- پنهنجي هٿ وس ۷a- مون کي جيڏانهن وارين، مڙين ۷- لکنڊر (خدا جنهن لوح محفوظ تي قسمت جو قلم وهايو) ۸- ذرو ۹- مالڪن، خدا ۱۰- اُت ۱۱- انتظار ڪيان، اوسيڙي ۾ گذاريان.

داستان ٽيون

۱

ديکُ مَ تُون سِين تَن، هي جي مجازياڻيون^۱ مُنهن ۾،
جَن نہ سُجَاتو سَڀرين، نہاري نيئن،
پرين سي پَسَن، پَئي جَنِين پوڻيون^۲.*

۲

حَقِيقَتَ^۳ هَئي، منهنجي جانِ جُدا ڪَئي،
هيڪو پَساهُ^۴ پرينءَ ري، سَگهان تان نہ ڪَئي،
ڏَئي ئي ڏَئي، رَهِيو آهي رُوحَ ۾.

۳

سَنِين سُونهائي^۵ سِيڪا، ڪا مُون مُنجهائي،
طَلَبَ^۶ ۽ تَحصيلَ^۷، اوريان ئي آهي،**
مان^۸ تَن تَتِ لاه، جَتِ آهِ^۹ نہ ناهِ ڪا.

۴

جَتِ آهِ نہ ناهِ ڪا، اِيءُ خاڪِيءَ جو خِيالُ،
جَانِبَ جو جَمالُ، پَسَٽا^{۱۰} ئي پَري ٿيو.**

۱۔ مجازي محبت واريون، ڪچيون (اڪيون) ۲۔ پوريون * جن مجازي عشق واريون اڪيون پوري اندر ۾ ليٽو ڀاتو سي ئي محبوب جو مشاهدو ماڻينديون. ۳۔ حقيقت جي منزل تي پهچڻ ڪري حق جي حسن يا ديدار ۴۔ دمر ۵۔ ڏيکاري، ٻڌائي، بتائي ۶۔ تمنا، خواهش ۷۔ حاصل ڪرڻ x ديدار لاءِ تمنا ڪرڻ ۽ ديدار حاصل ڪرڻ تہ معمولي ڳالهه آهي (مان انهي کان به اعليٰ منزل تي آهيان)، ۸۔ آئون ۹۔ اميد ۱۰۔ ڏسڻ کان ** تمام گهڻو ۽ ايترو آهي جو اڪيون کڻي ڏسي نٿو سگهجي.

جِتِ آه نہ ناهِ ڪا، اِيءُ خيالُ خاڪِي،
پَرِينءَ جِي پاڪِي،^۱ پَسَٽا ئِي پَري ئِي.

۶

نيٺين نَظَرَ نِينهن جَڙون جِتِ جَڙن،*
ساهُ اَنين تان صَدِيقو، اَنڌَرُ سينَ عَضْبَن،^۲
قَلْبُ قُرباني ڪَريان، مَتانِ دِلِ دوسَن،^۳
هِنين ۽ اَڪين، ڦاهي ڪاڌي پَرِين لَئي.

۷

پَرِين نہ اَکَڙِين ۾، هيٺُون نہ حاضر^۴ جَن،
سي هُئِين جاڙ^۵ جِين، نَڪَها ناهِرَ سَڪِڻا.

۸

مورڪَ مام^۶ نہ ٻُجَھِڻا، هيڏانهن هوڏانهن ڪَن،**
سي ڪيئن پَرِين پَسَن، ڪَٽَر^۷ جَن اڪين ۾.

۹

جان تَن ڪِيوءَ نہ ٿيئن، سوئيرِيان ئِي^۸ سَنَھِڙو^۹،
پَرِين پائيندا ڪيئن، توکي اَکَڙِين ۾؟

۱۰

اَڪين ۾ ٿي ويھُ، تہ ائون واري دَڪِيان،
توڪي ڏسي نہ ڏيھُ، ائون نہ پَسان ڪي پيو.

۱- پاڪائي (جمال) * جيڪي اکين جا پيچ پائي، عشق جون ميخون هٿن ۾ ۲- عضون،
جسم جي ڀاڱن ۳- دل جي دوستن ۴- محبت نہ آهي ۵- هونئن ئي، هرڀرو، خواه مخواه
۶- اجايو ۷- خالي، نانا ۸- پرولي، ڳجهارت، راز، اسرار ۹- سمجھندڙ، واقف ** اجايون
سجايون ڳالهيون ڪن. ۱۰- ڪڪرو، ڪڪ، مٽي ۱۱- ننڍيءَ شيءِ کان، سوئيري کان،
مُرمي کان ۱۲- منهو، سوڙهو.

۱۱

تارن ۾ ڪر تڪيو،^۱ ونين^۲ ۾ ٿي ويه،
اڪين ۾ ٿي پيه،^۳ ته آئون اچارو^۴ ٿيان.

۱۲

گران^۵ وجه مَ وات،^{*} ڍول^۱ منهنجي ڳالهڙي،
مڇڻ رتيءَ رات^۶، اورڻ^۷ ۾ اونهي^۸ ٿئي. **

۱۳

سڪَ سڪائي سڪَ، سڪَ نه آهي سُڙي^۹،
لڪَ لڪوئي لڪَ، *** ته ڪرڻ^{۱۰} خبر نه ٿئي.

۱۴

خبر ٿي ڪرڻ کي، ته مون کي ڪندا ڪوھ؟
صورت سُڀريان جي، ڏني ڪونهي ڏوھ،
لوريءَ^{۱۱} لڳم لوھ^{۱۲}، جنهنيءَ رت رٿاريو.

۱۵

ڪر جا ڪڏ ڪٺي، پوڻ ڪارڻ پرينءَ جي،
تنهن ۾ پاڻ پئي، غيبي^{۱۳} سو غار ٿيو^{۱۴}

۱۶

۱۱ا ڪر جيئن، مڊي جنين جي من ۾،
آسان ۽ پرين جون، اميدون پسن،
تنهان پوءِ مرن، سڙي انهيءَ سور ۾.

۱- وهڻ يا لپڻ جي جاءِ، وهائو ۲- اکين جي پلڪن ۳- پيوست، اندر گهڙ ۴- چمر جي ڳوٺري
۵- خرڻ (گڏهڻ)، رقيب جي * عام - ڪي خبر نه ڏي جو هو تنهنجي عشق جي ايتار ڪن.
۶- ڳاڙهي رات، خوشي يا وصل جي رات، ٿورڙي يا ڌوڙي رات ۷- ذڪر ڪرڻ، سمجهاڻي ڏيڻ
۸- عميق، پراسرار، ويڪو مونجهاري واري. ** مٿان وصل جون گهڙيون ڏک ڏوراهن ڪڍڻ ۾ گذري
وڃن. ۹- آسان، سولي *** راز مخفي رک، ڳجهه لڪاءِ ۱۰- گڏهڻ، عشق کان بيخبرن
(شيطان)، رقيب ۱۱- عشق جو ۱۲- تير، ڪان ۱۳- گلا ڪڪڙ ۱۴- ڪڏ ۾ پيو، غرق ٿيو، نابود ٿيو.

۱۷

کَرُ کاریندو سي، مانو^۱ جن پريتو^۲،
جوشَ جَلایا جي، ماري تن ماتُ کيو.*

۱۸

کَرُ کي کپُر^۳ کاءِ، نانگُ مٿيارو نڪري،
اُپو جو اونا^۴، سرُڙ سَندي سَڄين.**

۱۹

کَرُ خرابُ ٿين، هيا هچارا!
پورائي پرين جا، چوڌاري چارا،
مرين، منهن ڪارا! سَڙي انهي سور ۾.

۲۰

سَڄَ سنئون^۵ ڪن، لوکان ليکي ونڱيون^۶،
سَنديون سُپيرين، پرون^۷ پروڙڻ ڏاکڙو.

۲۱

ڪا جا پر^۸ پرين، نه سا سئي نه ٻڌي،
مٿيون سڀ منجهن، اهڙي ڏني قضي^۹!

۲۲

نه ڪو ڊيگهه نه ويل^{۱۰}، نه ڪو منهن نه مهاڙ ڪا،
ايءُ اهوئي ڪيل، *** ڪور^{۱۱} پروڙي ڪين ڪي.

۱- گهٽ، ٿورو ۲- عشق، پريت * جن جو عشق عميق آهي، تن خر (کاڙو، کپڙ،
شيطان) کي ماري فنا ڪري ڇڏيو. ۳- وڏو نانگ (ڪامل مرشد) ۴- عرض قبول ڪري،
ٻڌي ** جيڪو محبوب (خدا) جي چرپر پيو ٻڌي (جيڪو محبوب کي ويٺو ڏسي).
۵- رستا، گس ۶- سڌيون ۷- ڏنگيون ۸- دستور، عادتون، طريقا، رمزون ۹- عادت، رمز
۱۰- جيڪي ٿي گذري، واردات، واقعي ۱۱- ويڪرائي *** هي سڀ غيبي نظارو يا اسرار
آهي. ۱۲- اٿندو، ناهين.

۲۳

حَوَصِلُو^۱ حَيْرَتَ مَ، ڪَري ڪِنَ دَرَڪَ^۲،
جو حُسَنَ سَنَدُو حَقَّ^۳، سو ڪُورُ پَرُوڙِي ڪِنَ ڪِي!

۲۴

حَوَصِلُو حَيْرَتَ مَ، وَجِي ٿِيو ويڇُون^۴،
مَحَبَتَ جُونَ ميڇُون^۵، ڪُورُ پَرُوڙِي ڪِنَ ڪِي.

۲۵

حَوَصِلُو حَيْرَتَ مَ، وَجِي لَڄاڻُو^۶،
ويچارو ڪاڻو، ڏسي ٿيو ڏسَڻَ ڪِي.*

۲۶

حَوَصِلُو حَيْرَتَ جو، آهي نَهَ مَٿي عامَ،
سَنَدِي مَحَبَتَ مامَ^۷، ڪُورُ پَرُوڙِي ڪِنَ ڪِي.

۲۷

مُٽي هاڻيءَ تي مامرو^۸، اچي ڪيو آندَن،
مَٺاڙِين^۹ هَٿنَ سِين، اڪِيڻ ڪِنَ پَسَنَ،
فِي الْحَقِيقَتِ^{۱۰} فِيلَ^{۱۱} ڪِي، سَڄا سُڃائِن،
سَنَدِي سَردارَن، بَصِيرَتَ^{۱۲} بِيٺا ڪَري^{۱۳}.

۱- عقل، هوش، جرات، طاقت ۲- (جمع: ادراڪ)، سمجھ (سمجھ جو ڪم ڪري)
۳- قدر، اهميت ۴- پرڙا پرڙا ۵- اشارا، اهڃاڻ ۶- ٻئي ٿيو، ڦڪو ٿيو * محبوب جي
مشاهدي جي تجلِي سهي نه سگهيو. ۷- ڳجهارت، راز ۸- مڃاڻو، جهڳڙو ۹- لوڻين،
ڳوھين، زور ڏيڻ، هٿوڙائون ڏيڻ ۱۰- سچ پچ ۱۱- هاڻيءَ (شيطان) ۱۲- نور، اکين جي
روشنائي ۱۳- ڏسڻ واري ڪري (ڏٺي).

وائِي - ۱

مَنهن مَنجھ خَلِيلُ^۱، اَندرِ آذرِ^۲ آهِيَن.
 سَدَ مَ کَرِ صِحتَ جِي، اِجا تُونِ عَلِيلُ^۳،
 اَندرِ آذرِ آهِيَن.
 نالو ناهِ نفاقَ^۴ جو، جِتي رُبُ جَلِيلُ^۵،
 اَندرِ آذرِ آهِيَن.
 مَنهن ۾ مُسلمانُ تون، قَلْبُ تان قَلِيلُ^۶،
 اَندرِ آذرِ آهِيَن.
 والِيءَ جِي وِصالَ ۾، دُئي^۷ ناهِ دَلِيلُ^۸،
 اَندرِ آذرِ آهِيَن.
 اَلا عَبْدِاللطيف جِي، سَچو رَکائِجُ سِيلُ^۹،
 اَندرِ آذرِ آهِيَن.

وائِي - ۲

مَوْتَ مُنَدَ^۱ نَه آهي، * تائبُ ٿِيو تَڪِرا.
 ”عَجَلُوا بِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ“^{۱۱} ويه تُونِ وِرمَ لائي. **
 تائبُ ٿِيو تَڪِرا.
 پَرِيانِ ڪارِ پانَ ڪي، سِگهو ويه سَنِياهي^{۱۲}،
 تائبُ ٿِيو تَڪِرا.

۱- دوست، حضرت موسيٰ ۲- نقاش جو نالو، جو پاڻ کي خدا سڏائيندو هو ۳- بيمار
 ۴- بياني، جهڳڙو ۵- جلالت وارو، وڏو (خدا) ۶- ٿورو ۷- بياني ۸- شڪ، ڏي، وسيلو،
 رستو ۹- سڀيت، سچائي ۱۰- موسم * مرڻ جي وقت جي خبر نه آهي. ۱۱- مرڻ کان اڳ،
 توبه ڪرڻ جي تڪڙ ڪريو. ** ڏير نه ڪر ۱۲- تيار ٿي.

اَجَلُ^۱ آسارِن^۲ کي ڪام^۳ وٺي ٿو ڪاهي،
 تائبُ ٿيو تڪڙا.
 عمارتُون^۴ اُنڌن جون، ڊاهيو ٿو ڊاهي،
 تائبُ ٿيو تڪڙا.
 بنا ڪوٽ^۵، ڪرڻ نه ڏي، ڪنهن وڏي ويرمَ ناهي،*
 تائبُ ٿيو تڪڙا.
 اتي، عبدُ اللطيفُ چي، بنا ڪفنَ پراهي^۶،
 تائبُ ٿيو تڪڙا.

وائِي-۳

الله سائين! سائين! پُٺان^{۷a} پرينئون^۸ مَ پاهين^۹،
 مون تان آسرو آهي اوڏاهين.
 جتي ديرو دوست جو، سا ڪيئن جو^{۱۰} اڳاهين^{۱۱}؟
 مون تان آسرو آهي اوڏاهين.
 پَنڀيون^{۱۲} پري^{۱۳} آئيون، آيل! مون اُتاهين،
 مون تان آسرو آهي اوڏاهين.
 قلمُ جين جي هٿ ۾، سي سڀ سَاجها سائين،
 مون تان آسرو آهي اوڏاهين.
 بنديءَ جي بابَ ۾^{۱۴}، شالَ مَ لڳن لائين^{۱۵}،
 مون تان آسرو آهي اوڏاهين.

۱- موت ۲- غافلن ۳- اٺ هڪلڻ جو لڪڻ ۴- جايون (اميدون، خيالي اسرا)
 ۵- دغوت، سڏ ۶- خبر ۷- موت بنا سٺي، خبر ڏيڻ کان سواءِ جلدي اچي ٿو. ۷- پهراڻي،
 ڍڪائي ۷a- پوان ۸- پرينءَ (محبوب) کان ۹- پري، پراهون، پٺ تي ۱۰- جاءِ
 ۱۱- اڳپري، پري ۱۲- اکيون، چڱيون، موچار يون ۱۳- ڦري، پرچي، راضي ٿي، گڏجي،
 ملي ۱۴- حق ۾، بابت، لاءِ ۱۵- ڪسي، گهٽ، قصور.

داستان چوئون

۱

ديکيندي ديدار^۱ کي، کين سجاتو کُل^۲،
تازي طنبيکن م، آهي احاطو^۳ جُهَل^۴، *
هُئا جي اُمَل، سي حسابان هجي ويا. **

۲

ديکيندي ديدار کي، کُل سچائي کيئن؟
جانب منجهان جيئن، محروم ٿي منجهي پيا. ***

۳

محروم ٿي مري ويا، ماهر^۶ ٿي نه مٿا.
چڙيءَ^۷ جيئن جهنج^۸ هئي، لڏيائون لڏا^۹
حياب^{۱۰} ٿي هئا، انهيءَ واديءَ^{۱۱} وچ م.

۴

ترڪ ڪَ ترڪ کي، وڃڻ^{۱۲} ڪنان وڃ،
آهي ايءُ اهڃ^{۱۳}، سڻي سڻاڻيچ ٿون.

۵

وڃي زُڻ، وڃڻ کي، وڃڻ پڻ وڃاءُ،
لوڪان^{۱۴} پاڻ لڪاءُ لڪان^{۱۵} پڻ لڪيچ ٿون.

۱- مشاهدو، گذشت ۾ وحدت ۲- عام ماڻهن ۳- ٻاهرين حد، چوگردي پٽ، آسرو ۴- گهوڙن مٿان جهڙن لاءِ تپري،
ڍڪ پناهه، * گهوڙن (مال متاع) عام ماڻهن لاءِ آسرو ۽ آڌار آهي. ** پر جيڪي ٿي پيا (وڏي روخاني مرتبي تي پهتل
شخص) آهن، سي ته انهي مال متاع جي ڳڻڻ يا هڻڻ جي ڪري ٿي پاڻ کي نابود سمجهن ٿا. عام ماڻهو دينوي ملڪيت
تي ناز ڪن ٿا، پر خدا رسيله انهيءَ کي روخاني ترقي جي راڻ ٿي وٺي ڇڏي ۽ وٺڻ جو ٻين ۽ ٻين تي پوري طرح ڪٽين ڇڏي ۽ ٻين قابل ۽ جاتو،
جا صاحب *** خدا کي معرفت ڏئي مناجات ۾ وٺڻ وٺڻ جو ٻين ۽ ٻين تي پوري طرح ڪٽين ڇڏي ۽ ٻين قابل ۽ جاتو،
عارف، استقام ۷- جهڙڪي ۸- جهڙ ۹- ٻئي، وڃي ۱۰- چڪ ڪٽائون ۱۱- پاڻيءَ جيان ٿونا، پاڻيءَ جيان ٿونا ڪٽا
۱۲- ماڻهي (وحدت جي ڀاڱو) ۱۳- نابودي، فنا، موت ۱۴- موت جي حد کان ۱۵- اڪري، اڳتي وڃ، فنا ٿي الله ٿي.
۱۶- نشاني، اميد، پٿر، ۱۷- لوڪان، لوڪ کان ۱۸- لڪان، لڪڻ کان.

7

لوڪان لڪي سڀڪو، لڪان لڪي ڪونه،
اُتي ويئي اون^۱، ان اُتي^۲ ڳالهه جي.

Y

هَتَن سِن هاجَ كَر، نِيَتَن سِن نِهَار،
اُيا اُگُتَن پار، * پَسُ پنهنجا سُرِين۔

اِسپین سکون، جن کی، سی اسین، یان،
 هاٹی وج گمان! صحیح سجاتا سپرین۔

9

اَسین سکون جن کی، اَسین پُر سیٹی،
 لَمْ یَلِدْ وَلَمْ یُولَدْ، وَنْ اَوْدَاهِنِ بَیْهِنِ،
 نَہَانِ مَنْجَہِیْنِ، * پَارِکِ پَر کِجِ حَقِ کِی۔

دُشمن دُشمن جی، نہ ہمتہ کی حق چین،
 شاکے شاکے مری، اُنڈا اُنڈی، کالم کالم،

مَنْ كَرِهَ مَنْجَهَارَ بَهْرَانَ دُونَِ مَرِ دُورِ جَمِشِ
جَمِشِ أَكْزَرِ بَرِ آرَا ۷۲ بِلَدِ كَلْدِي ۷۳ اَلْحَلِ ۷۴ ذَا حُرُ ۷۵

[illegible]

آڏو جو اثبات^۱ ڪي، سو شرڪ^۲ لاهي شڪ^۳،
هٽي^۴ جنهن ۾ حق، تنهن نفي^۵ جهو^۶ ناه ڪو.

وڏي تان ان وات^۱ ۾، پيلپ^۲ پيائي،
آهي اونداهي جو، شرڪ^۳ سهائي،
چڙهي چٽائي، آلف^۴ جي عينڪ^۵ ۾.

ان ۾ پر نه ايمان، جيئن ڪلمي گو ڪوٺائين،
دغا تنهنجي دل ۾، شرڪ^۱ ۽ شيطان^۲،
منهن ۾، مسلمان، اندر آڏو آهين.

ڪڙو ٿون ڪفر^۱ سين، ڪافر^۲ هي ڪوٺاءِ،
هينڊو^۳ هڏي تي آهين، چيو^۴ اتو^۵ جڳاءِ،
تبلڪ^۶ تين کي لاءِ، سچا^۷ جي شرڪ^۸ سين.

منهن ته موسيٰ^۱ جهڙو، عادت^۲ ۾ ابليس^۳،
اهڙو خمار خيبت^۴، ڪڏي ڪوھ^۵ نه ڇڏين.

۱- ھاڪار اقرار ٿيا [نفي جو ضد] ۱a- هٽي، هڏي، ۲- انڪار، تابودي ۳- جهڙو،
مثال ۴- اونداهي ۾، ڪفر جي حالت ۾ ۵- خدا سان ڪنهن ٻئي کي برابر
سمجهڻ ۶- روڻائي، رهبري ۷- ڪافر ڪفر تي تار ڪري ٿو. ۸- اصل، نه ۹- ڏاڳو
جيڪو هٿو ڳچي ۾ وجهندا آهن ۱۰- سندور سان پيشانيءَ تي داغ جيڪو هندو ڌرمي
رسم پوري ڪرڻ لاءِ هٿندا آهن ۱۱- حضرت موسيٰ پيغمبر ۱۲- شيطان ۱۳- پليد،
شرارتي، ٻچڙو.

۱۷

منهن ته موسيٰ جهڙو، سيرت شيطاني،
بازي پيراني^۱، گدي ڪوه نه چڏين.

۱۸

منهن ته آهيريان ئي^۲ آجرو^۳، قلب ۾ ڪارو،
پهران^۴، زيب زبان سين، دل ۾ هچارو،
ان پر- ويچارو، ويجهو ناه وصال سين.

۱۹

تون ڪا ڪاني پاءِ^۵، ونين^۶ ۾ وصال جي،
دُٻيٽائي^۷ دور ڪري، معرفت ملهائ^۸،
سُپيريان جي سوتهن ۾، رخنو^۹ ڪونه رها^{۱۰}،
اک، اُشهدا^{۱۱} چاءِ^{۱۲}، ته مسلماني^{۱۳} ماڻهين.

۲۰

سُرمو سينا هيءَ جو، رتن کي رها،
ڪاڻي ڪارائيءَ^{۱۴} جي، مٿس ئي م پاءِ،
اکين ۾ اتڪاءِ^{۱۵}، لالائي لائن جي.

۲۱

سُرمو سُرخيءَ جو، چنڊهن پاتو، چنڊ،
تڏهن ڏٺي تن، رونق ريتي^{۱۶} جهڙي.

- ۱- راند، اتڪل ۲- ويراني، بي معنيٰ، بچڙي ۳- آڙي ڪان ۴- صاف، چلڪندڙ
  - ۵- ٻاهران ۶- سرمي جي سرائي وجه ۷- اکين جون پنڌيون ۸- پياڻي، شرڪ ۹- سرخرو
  - ٿي، مرک ۱۰- پيجڪڙي (شرڪ) ۱۱- منهن تي پوي، مناسب آهي، جڳاءُ ۱۲- شاهدي
  - ڏيندڙ، ڏسڻ واري ۱۳- ڪڻ (پاڻ وٽ رک) ۱۴- ڪارنهن (سرمي) ۱۵- وجه، لڳاءُ
  - ۱۶- سني ڳاڙهي رڳيل ڪپڙي.
- ۱۷- منهن ته موسيٰ جهڙو، سيرت شيطاني، بازي پيراني، گدي ڪوه نه چڏين.
- ۱۸- منهن ته آهيريان ئي آجرو، قلب ۾ ڪارو، پهران، زيب زبان سين، دل ۾ هچارو، ان پر- ويچارو، ويجهو ناه وصال سين.
- ۱۹- تون ڪا ڪاني پاءِ، ونين ۾ وصال جي، دُٻيٽائي دور ڪري، معرفت ملهائ، سُپيريان جي سوتهن ۾، رخنو ڪونه رها، اک، اُشهدا چاءِ، ته مسلماني ماڻهين.
- ۲۰- سُرمو سينا هيءَ جو، رتن کي رها، ڪاڻي ڪارائيءَ جي، مٿس ئي م پاءِ، اکين ۾ اتڪاءِ، لالائي لائن جي.
- ۲۱- سُرمو سُرخيءَ جو، چنڊهن پاتو، چنڊ، تڏهن ڏٺي تن، رونق ريتي جهڙي.

سُرمو سَفِيدِيءَ جو، جَدَهَن پاتو جَن،
تَدَهَن دِڙِي تَن، اُچائي عالمَ ۾.

جي فارسي^۱ سِڪيو، گولو، توءِ غلام^۲،
جو ٻڌو پَن ڳالهيَن،* سو ڪيئن چائي^۳ ڄام^۴؟
اُچو تان آبُ گهري، بُڪيو تان طَعامُ،
اِيءُ عامِيَن^۵ سَندو عامُ، خاصَن^۶ مَنجهان نه ٿئي.

اَوڳڻ^۷ رُسي سِڪو، ڳڻين^۸ پرين رُنامِ،
ليکيمَ جي لسانَ سين،** سي ڪَر ڪِن ڪِيامِ،
پاڻ وِچائي پانهنجا، ٿورا^۹ ٿڪَ هنيامِ،***
بَندگي شَرمندگي، اها مير^{۱۰} مَڪِيامِ،
پرين تَدَهَن پَرچيامِ، ”آئون“ جَدَهَن اُٺ ڳڻي.÷

اَوڳڻ رُسي سِڪو، ڳڻين پرين رُنامِ،
بَهون^{۱۱} ٻاروتن^{۱۲} ۾، ڪوڙين ڪوڙ ڪِيامِ،
تيلانهين سَريامِ^{۱۳}، سَڪَنئون^{۱۴} سَورَ گهڻا.

۱- ڌارين ٻولي (حاحڪن جي ٻولي) ۲- ٻانهو، گولو * جيڪو هڪ پاسي خسيس تر ٻئي طرف اعلِي آهي، جنهن جو ڌڙ ريلو ۽ سسي ٻاڪري آهي. ۳- وٺي وڃي، همراه رکي ۴- عام رواجي ماڻهو ۵- خاص يا اعلِي يا افضل ماڻهن ۶- خرابي يا بچڙائي يا ڏوه يا گناه ڪري ۷- ڪڻن يا خوبين هوندي ** جيڪي گناه سمجهيم تر زبان سان ڪيا اٿم. ۸- مهربانيون، ثواب *** خودي ڪندي، ثوابن کي تڇ سمجهيم. ۹- منت، آزي نيازي، پرڇائڻ لاءِ وسيلو يا شافي ڪري ÷ جڏهن خودي گم ٿي وئي ۱۰- گهڻو ۱۱- ننڍي تهه ۱۲- بالچتي ۱۳- حاصل ٿيم، مليم ۱۴- سڪن مان.

۲۶

اَلتَّيْمِۥ۱ جا هيٺان^۲، سا نَه سَلَتِيْمِۥ۳ ساھه ڪي،
سُپِيرِيان جِي ڳالهڙي، لِڪَايْمِۥ۴ رُوحان^۵،
ويٿي مُون وَسان^۶، پَڌَر پِيٿي پَرِينءَ ري.

۲۷

مُون تان لِڪَايِي گهڻو، رُٿڻ ڪِي روشن،
رَسِيو رِيزالن^۱ ڪي، مَنجھان زَرديءَ^۷ ظَن^۸،*
ويري مُون^{۸a} وَرَن^۹، ڳالھ ڪِيائين ڳجھ جِي.

۲۸

عاشقُ پانئين ايئن، تَه سِڪَ ڪنهن ڪي نَه سَلان،
وِچ رهندي ڪيئن،** وَهَن اَڪيون، وِرجي^۱ هيٺون^{۱۱}.

۲۹

اَنڌَر رهي نَه گهٽ^{۱۲}، سُپِيرِيان جِي ڳالهڙي،
چاڳر^{۱۳} سَهي نَه سَتَ، جُھ^{۱۴} مَھراڻ^{۱۵} مَوِجَ ڪِي^{۱۶}.

۳۰

لَڪِين سَتِين^{۱۷} مَھراڻ، آئي^{۱۸} سَب اَدَمِيا^{۱۹}،
سَران مَنجھ رِي ماڻ^{۲۰}، بَھَر^{۲۱} باقَ نَه نِڪري.

۳۱

”پاڻ“^{۲۲} پَڙدو پاڻ ڪي، سَٿِي ڪَر سَنِيال،
وِچان جو وصال، سو تان هُئڻ^{۲۳} هِن جو.***

۱- الي ويس، تہ ٻڌايم ۲- هيٺين ڪي، دل ڪي ۳- سليم، ٻڌايم ۴- روح کان ه- وسان، وس کان، هٿان، قبضي مان ۶- رڦيلن، بدڪارن، ڪمين ۷- پيلاڻ ۸- شڪ، گمان ۸a- منهنجو * منهنجي منهن جي پيلاڻ ڏسي شڪ پيو. ۹- رنگ [زردي] ** ڳالهه لڪل ڪيئن رهندي. ۱۰- ڳري، ٽڪي، پریشان ۱۱- دل ۱۲- تڙيءَ ۱۳- ڏنڊ، مڻيڻ، پڪري، ساندارو ۱۴- ٻڌڻ ۱۵- درياه ۱۶- ڦوڪيو، چوليون يا لهرون هٿ لڳو ۱۷- سوين، گهڻا ۱۸- محو ڪري، ڳاري ۹- آتما ڌيارايا، اڀاريا ۲۰- شل ۲۱- ٻاهر ۲۲- هجڻ ۲۳- هجڻ موجودگي ** هن (خوديءَ) جو هجڻ يا موجودگي وصال جي وڃڻ تڏڪ آهي.

”پاڻ“ پڙدو پاڻ کي، طالب سٽيج ٿون،
نہ ڪا ها نہ هون^۱، پڙدا سڀ پاسي ٿيا.

”مون“ مونھين^۲ ۾ سڀجي^۳، مون کي ”مون“ جڳاءِ،
مونھين منجهان مون ٿئي، مونھين جي ساڃاءِ^۴،
ڪڇڻ ڪانهي جاءِ، ڪيڏانهن ڪريان ڀنڌرو.

انھين^۵ ايئن جڳاءِ، آن^۶ کي ايئن نہ چوڻو،
ين جنھن جي ذات جو، اتي آھ الله*
تھ^۷ نہ پڇي ماھ^۸، گندي^۹ نينھن نہ سڀجي.**

گندي نينھن نہ سڀجي، تھ نہ پڇي ماھ،
ڪڇيءَ پڙ^{۱۰} ڪيءَ^{۱۱}، ٿئي سماجوڳ^{۱۲} سڄڻين؟

نظر^{۱۳} نڙديڪيون^{۱۴}، سهي^{۱۵} نہ سڳهان ساعت سينءَ^{۱۶}،***
پسڻ پري سندن، ائون نالي ڳيئڙي^{۱۷} نجھران^{۱۸}.

علتيءَ^{۱۹} آرام، پسي علت^{۲۰} آڻيو،
حسن جو حق جو، سو خامي^{۲۱}! پانيين خام^{۲۲}،
اچي ٿيا اسلام^{۲۳}، ڪفر ڪافر پاڻ ۾.

۱- ناڪار، سوال پڇڻ يا نہ چوڻ جو آواز ۲- مون ۳- پيدا ٿئي، آسري ۴- واقفيت، سڃاڻپ ۴a- انھن ۴b- اوهان ۵- اوهان کي، توهان کي ۶- اصل، بنياد، نهايت* ”آئون“ چوڻ خدا کي جڳاءِ ۾ انسان کي، ڇاڪاڻ جو سندس ذات اصلي آهي. ۷- تن ۾ وجھڻ سان ۸- گوشت ۹- ان رکڻ جي جاءِ** جيئن تن ۾ رکڻ سان گوشت پڇي ڪن سگھندو يا گنديءَ مان عشق نہ اڀرندو يعني اها ڳالھ ناسڪن آهي. تيئن خوديءَ ڪري خدا سان ملڻ ناسڪن آهي. ۱۰- ان سھائيندڙ طريقي سان ۱۱- ڪيئن ۱۲- ميلاپ، ملاقات ۱۳- ديدار ۱۴- هن جو نزديڪ يا ويجهو ۱۵- برداشت ڪري ۱۶- تائين ۱۷- دوست جي ديدار جو تاب نہ برداشت ڪري سگھان. ۱۷- گئي، ورتي ۱۸- ڳران، سڙان ۱۹- عادت، جنھن کي عادت هجي ۲۰- اها شيءِ جنھن جي هنڪي عادت هجي ۲۱- اي ڪچا ۲۲- ڪچو ۲۳- خدا کي تسليم ڪندڙ، قبولدار.

مُونَ ڪي مُونَ پَرِين، ٻڌي وڌو تارِ مَ،
اڀا ايئن چَوَن، مَڃُڻُ^۱ پاندُ پُساڻِين.

۳۹

پيو جو پاتارِ^۲، سو ڪيئن پُسنَ کان پالهُو^۳ رهي؟
سَالِڪَ مُونَ سِيڪارِ، ڪو پَهَ^۴ انهيءَ پاندُ جو.

۴۰

ڪَرِ طَرِيقَتَ تَڪِيو^۵، شَرِيعَتَ سُڃاڻِ،
هيٺُون حَقِيقَتَ هِيرِ^۶ تُون، ماڳُ مَعْرِفَتَ ڄاڻِ،
هُوءُ^۷ ثابوتِيءَ^۸ ساڻ، تَه پُسنَ کان پالهُو رِهِين.

۴۱

ڪُوڙِي ڪِجَ مَ ڪَڏِهِين، ڦِڪِي ڀانڄَ ڦانگَ^۹،
ساري سناسِين جِي، لائقِ رَڪِجَ لانگَ^{۱۰}،*
تَه چارَئي چُنِيءَ^{۱۱} پاندَ، اوسا^{۱۲} ڳنهي اُڪَرِين.

۴۲

سُتو ئي سِيچَ گهرِين، جَفا ڏيڻ تَه جانِ،
صَلَحَ رِيءَ سِيٺان^{۱۳}، مَتان نُونڌِين^{۱۴} تَه چَرُهِين.*

۴۳

سُتوئي سِيچَ گهرِين، جَفا ڏيڻ تَه جِيءُ،
پَهَنِي^{۱۵} ڌاران پِيءَ^{۱۶}، مَڃُڻُ نُونڌِين تَه چَرُهِين.

۱- مَتان ۲- اونهي درياه جي تري ۾ ۳- خالي، پري ۴- خيال، راز ۵- پلاند، دامن ۶- آڌار
۷- عادي ڪر ۸- هج، ٿي ره ۹- بقا واري، بقادار (خدا) ۱۰- سڪل تاري ۱۱- لنگوتي
*(شهوٽ پرستيءَ کان پاسو ڪج) ۱۲- پوتِيءَ ۱۳- سڪل، سبڪا ۱۴- انهن کان
۱۵- بنديءَ، ڪنڌي، حساب * مَتان بدنام ٿيڻ يا سزا جو لائق بنجڻ ۱۶- پرچڻ، راضي
ٿيڻ، ريجھڻ ۱۷- پرينءَ جي، محبوب جي.

صَلَحُ جَن سَجَن سِين، سِيحَ ماڻيندا سِي،
 "الَّذِينَ آمَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ" ^۱ اِن پَر ^۲ اِيَا ^۳ جِي،
 نِيئي نُوندين تي، ڏي ^۴ چئي چاڙهيا.
 ۴۵

جي تيا حل حبيب سين، سَمَهَن تَن ثَوَابُ،
 نيئ هيرائي نَنبَ سين، خوش ڪيائون خوابُ،
 اوسيئڙو عذابُ، دليان تَن دُورِ ٿيو.*
 ۴۶

تَن تَسْبِيح، مَن مَٿيو، دِلِ دَنبورو ^۶ جَن،
 تَندون جي طَلَبَ جون، وَحَدَتَ سِر ^۷ وَجَن،
 وَحَدَهُ لاشِرڪَ لَه ^۸، اهو راڳ رڳن،
 سي ستائي جاڳن، نَنبَ عِبَادَتَ اِن جِي.
 ۴۷

رُئي جا رهاڻ، سا پي ^۱ پَهَنِي ^{۱۱} نَه ٿئي،**
 ڪنهن ڪَر وڌي ڪاڻ، پاڻان نينهن نڪيريو.
 ۴۸

رُسُ نَه آهي ريت، پَهَنِي پاھت ^{۱۲} ناھ ڪو،
 پَسو مَنجھ پريت، جِيھائي ^{۱۳} جوڙ ^{۱۵} وھي.**

۱- اهي جن ايمان آندو آهي || پرهيزگار يا ڊڄندڙ آهن (ق- ش) ۲- رستي يا طريقي تي
 ۳- بيٺل ۴- سينگاري ۵- لاءِ * انهن جي دلين مان انتظار ۽ عذاب جو ڊپ نڪري ويو.
 ۶- تنبورو ۷- ڄاڻڻ جو ساز ۷- گجھ، اندر جو مطلب، اسرار ۸- هو (خدا) هڪ آهي ۹- سندس
 هڪو شريڪ ڪونهي ۹- رسي وٺي، پري ٿي ۱۰- اي محبوب! ۱۱- ويڪري، موڪري ** اي
 محبوب! هي جو وصال پر گهڻو ويڇو پيو آهي سو شل اڃا به وڌيڪ وڌو نه ٿئي. ۱۲- مناسب،
 لائق، صلح، لاه، محبت ۱۳- جيئن ۱۴- دنيا، جڳ. *** جيئن دنيا جو دستور آهي.

واڻي

ڪي انهن منجه آهي، هو جي جهونا پسجن جهوڙا.
 ان دَرِ سيئي اڳهيا، جن کي ڪوٺ ڇٽائي،*
 هو جي جهونا پسجن جهوڙا.
 ڌاريان^۱ پائڻ ڌاريون، پاڻ پريان سين ڪائي،
 هو جي جهونا پسجن جهوڙا.
 ”ان اوليائي تحت قبائي“^۲ پنهنجا پاڻ پراهي،^۳
 هو جي جهونا پسجن جهوڙا.
 ”لا يعرفهم غيري“^۴ پر ڪي ڪين پسائي،
 هو جي جهونا پسجن جهوڙا.
 پنهنجي^۵ ڇڏي پٽ ۾، رڙه ائين جي رائي،^۶
 هو جي جهونا پسجن جهوڙا.
 خدمت ڪر خلق سين،^۷ پاند گچيءَ ۾ پائي،
 هو جي جهونا پسجن جهوڙا.
 اديون! عبداللطيف چي، اٿاهين ڪي آهي،**
 هو جي جهونا پسجن جهوڙا.

* جن کي ڪو هن دنيا ۾ اهميت جي نظر سان ڪوٺ ڏسي. ۱- ڌاريان، اوڻو ۲- تحقيق
 منهنجا اوليا يا دوست منهنجي قبا يا چوغي هيٺ لڪل آهن (حديث) ۳- ڍڪائي ۴- مون
 کان سواءِ اوليائن کي پيو ڪوبه ڪوٺ ٿو سڃاڻي (مٿين مصرع ۾ آيل حديث جو پاڻو)
 ۵- ڌارين، اوڻو ماڻهن ۶- پنهنجي مٿ يا راءِ ۷- راءِ، مرضي، رستو، راه ۸- ڪلمڪ ٿي،
 خوش خلقيءَ سان ** انهيءَ (خدمت) مان ئي ڪجهه روحاني ترقي حاصل ٿيندي.

سر رپ

سر بابت

رپ نالي ڪاهه راڳڻي ڪانهي. رپ جي معنيٰ آهي وڏي ڀرت جيڏي آفت يا اهو دشمن جنهن جي ڏسڻ سان هيٺون هارجي ۽ دل دهلجي وڃي. جيئن ته هن سر ۾ ڦوڙائي ۽ جدائيءَ جي غم جو ذڪر ڪيل آهي، تنهن ڪري جدائي جي غم کي رپ سڏي هن سر تي اهو نالو رکيو ويو آهي. هيءُ سر، ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي جي ٽنهي جلدن ۾ ڪونهي. بيهڻيءَ واري ڇاپي ۾ گهڻائي ڪڇا ڪڇا بيت ڏنل آهن جن مان پهرئين داستان ۾ چار بيت، نمبر ۱۵، ۱۶، ۲۴، ۲۸، ۽ ٻئي داستان مان ڇهه بيت (۱ کان ۶ تائين) ڪنيا ويا آهن ۽ باقي نظرانداز ڪيا ويا آهن. سرڪاري ڇاپي جي ٻئي داستان ۾ ۴ وايون ڏنل آهن جن مان ٻه (نمبر ۱ ۽ ۳) سسئي جي قصي سان لهڪي اچن ٿيون تنهن ڪري هتان خارج ڪيون ويون آهن ۽ ۲ نمبر وائي هتي پهريون نمبر ڪئي وئي آهي ۽ منجهانئس جيڪي ۳ مصرعون ڊاڪٽر ٽرمپ واري ڇاپي ۾ نه آهن ۽ جن مان هڪ ”ميمڻ“ جي ڇپيل آهي، سي ترڪ ڪيون ويون آهن.

مضمون

هن سر ۾ وره جا ورلاپ، ڦوڙائي ۽ فراق جا آلاپ نهايت رقت رنگيز نموني ۾ ڏنا ويا آهن. هن سر ۾ عاشق فراق جي گوندن ۾ غرق هئڻ ڪري، مشاهدي ماڻڻ لاءِ پنڌڙو ڪرڻ پاڻ تي لازمي سمجهي، ڪارون ۽ پڪارون ڪري، اندر جو حال اوري ٿو.

روحاني راز:

ڪانءِ کي سر کان جدا ڪري، منجهس سوراخ ڪيا، ته بانسري ٻنجي پوندي ۽ ان کي ڦوڪڻ سان ڪئين سريلا ۽ درد پريا آواز ڪڍي سگهبا. بانسريءَ مان اهڙيون درد پريون دانهون ۽ فراق جون آهون، تڏهن نڪرن ٿيون، جڏهن کيس اصلي ماڳ کان وڌي ڌار ڪجي ٿو. جيڪڏهن کيس وڌي، مچو ڏيئي نه سلبو، ته هزارن حيلن ۽ ڦوڪن سان هڪ آلاپ به نه نڪرندو. روح کي بانسريءَ سان مشابھت ڏيئي مولانا روميءَ مثنويءَ ۾ سمجهايو آهي، ته روح رب کان جدا ٿيڻ تي بانسريءَ وانگر فراق ۾ پيو ڪارون ڪري. شاه هن سر ۾ اها تات تنواري آهي.

هن سر ۾ هڪ سالر سالڪ جو روح، رب کان ڌار ٿيڻ تي، آه واري ڪري ٿو. هو جيڪي وچوڙي جون درد پريون دانهون ڪري ٿو ۽ هنجون هاري ٿو، سي پڙهندڙن کي

نه فقط گهائينديون، پر منجهن مخفي الاهي عشق کي پڻ پڙڪائينديون. پڙهندڙ کي معلوم ۽ محسوس ٿيندو ته آءُ ڪهڙي اعليٰ آستان مان نڪري ڪهڙي نه ادنيٰ آستان ۾ اچي پيو آهيان ۽ ڪهڙين سعادتن کان چڱي ڪهڙين پليدگين ۾ اچي ڦاٿو آهيان. جڏهن سلوري سالڪ کي اها سمجه ايندي، تڏهن هو ويجهڙائي ۽ وصال لاءِ واجه وڃهندو ۽ فرش تان وري عرش ڏي اڏامڻ جي ڪوشش ڪندو.

سُرِپ
داستان پھریون

1

گوئند کِیو غوق، ماء، منہنجو چتدرو،
ڈکویں مرے^۱ مٹی سگر^۲ پندرو۔

2

گوئندہ گدیاں، صحت نیۃ، جین
مادر! ماریاس، قورائی، پرینء، جی

٢

گوئند ہست بخیر و زورم . متجہین لا و ہٹو
کترہ^۷ م قطارون کثری سورن لایا سیر^۸
مون چہی^۹ کھاری کیر، ہیکلی ریء سچین .

12

اُنہی ۱۱ جیٹن موزن ۱۲ اوپر ۱۳ وکھارن ۱۴
سا پیر گوندن ۱۵ کن ۱۶ قورائو ۱۷ سچین

۱- لاشي ۲- رستي ۳- راه ۴- ولي و پوي ۵- تباہ ڪئي ۶- جذائي ۷- فراق ۸- غمز ۹- عميق ۱۰- اندر ۱۱- ڪڪ ۱۲- پکن ۱۳- رشتا ۱۴- گس ۱۵- جيان ۱۶- وانگر ۱۷- ٿيل ۱۸- کان سواءِ ۱۹- نيهن ۲۰- وئي ۲۱- ايرن ۲۲- نڪرن ۲۳- اويڙ ۲۴- فصل ۲۵- گاه ۲۶- ٻوٽا ۲۷- غير آباد زمين ۲۸- جتي جهنگلي ۲۹- وڻ ۳۰- ٿيڻ ۳۱- ٻوٽا ۳۲- ڦيرتي ۳۳- طرح ۳۴- ايرن ۳۵- اڻ ۳۶- جڏهن ۳۷- جيڪڏهن ۳۸- جذائي ۳۹- فراق ۴۰- وڇوڙ

لائي جو ويا، سو منجهين ٿو مڃ ٻري،
سو آجهامي ڪٺا، جنهن سوريندڙ^۱ سپرين.

۶

ڪهڙ^۲ ته ڪچائي، سور نه سانڍڻ سٿرا^۳،
اڃا ته، آئي ڏيل منهنجي ڏک سين *

۷

جيئن سو ٿئيءَ ٿرو، ڪامي ڪوري وڃ ۾،
مون کي ڏٺو سڄڻين، منجهان سڪ سڙو^۴
ور جهڻو آئيءَ ٻرو، ۾ ڦورائو سڄڻين.

اڀريام انگور^۵، ٿئي سپرين جا،
ڪاپو ڪاپو سور، لڇيو لڇيو اٿنيان.

۹

ڳڙن ۾ ڳرهيڇ روئي ڪڇ ۾ پڌرا،
تان سوران ٿي سهيڇ، جان^۶ لاهيندڙ ڪو لهين.

۱۰

ڳڙ^۷ ۾ ڳجهو روئي، پڌر وجه ۾ پرينءَ ٺهي،
سورن پٿير هوڻ^۸ ڦينترا ڪم^۹ ڪنن^{۱۰} پڇين^{۱۱} *

۱- ڪٺا، ڪڇين. ۲- چوري زور وٺائيندڙ. ۳- سڙو، ڏاڍو. ۴- اي، مائي. ۵- اڃا ته غم منهنجي پنهنجي سان
آهي. ۶- عشق جي شراب جو چڪو. ۷- پٿر، چڪو. ۸- لاهو. ۹- بچار سارو (پره جي پاڻ) ۱۰- ڏک، ڦٽ. ۱۱- ڳوليو،
لوتو، ڦٽڪو، پاسا ورائو. ۱۰- ڳجه. ۱۱- سورن جون ڳالهيون ڪڇ، پورج. ۱۲- بستان. ۱۳- جيستان. ۱۴-
ڳجه، اندر به آڻ. ۱۵- چڱي طرح، ڳڙ، تلهو. ۱۶- نيلو، ڀاڙيل. ۱۷- جنهن آئي پوئي ۾ ڪوئيون ٿين
ٿيون. ۱۸- ڪجهه به ڏاڻي ٿي پوئي. (ول) سان خاتول ڪيل. ۱۹- ڪوئيون پائيءَ جي شاعري ٿي ظاهر ٿين ٿيون
جنهن تر ڪم ورن وڪڙن وارن ڏانڊين سان پوئي جي پاڙو وٺ هوندو آهي پر پاڙ ٺاهي. ۲۰- ۱۷- اونهي پائيءَ
* جيئن اونهي پائيءَ ۾ ٻاڙون جو پاڙون تلهيون هونديون آهن، تيئن تون به غم جي غلي ڪري متارو ٿي.

۱۱

لاھ مَ پَچارانِ^۱، سَکِ مَ سُمھُ چَندڙا،
کَرَّ جَهوري کِڻانِ^۲، کالھوٺا^۳ آجُ گھڙي.

۱۲

جھڇي^۴، جھانءُ کَري، ماتُ نه اچي مُون هينين،
سڄڻُ سي ساري، هو جنڻُ جو هيرئون .

۱۳

جھوري، جھڇڻُ، جھانءُ^۵، مُون چَين جي نه لھي،
آيل ايفن مَ پاڻ، کَ ائون جڳيٺندي اُن رڳي

۱۴

جاءُ تہ سڄو ڏيھن، هينٿرو اوڻي وڳ جڳيٺن،
مُون پريان سين نينھن، چڱڻُ کارڻُ ڪوٺ ڪيو.

۱۵

لاھيان جھي نه چَٽان آلا اُن مَ وسٿان،
مَڙھيو مَڄھاران، جھيءُ مَڄھجو جن سين.

۱۶

پَل پَل مَ پَليانٿن، پَلنُ تہ رھي پَرين رڳي،
جڳيٺن جھوريءَ کان جھليانٿن، جھڇيو تڻن جھوري پوي.

۱- هنن کي پچاران، هنن جي ٿاٽ ۲- چڱڻ تہ، گویا ۳- انهن کي ۳۸- کالھوڪيءَ کان
۴- روئي، پاڻي هاري ۵- روڻ راتو ۶- هيرل، هيريل ۷- ايفن ۸- مڪ، منڍ، قرار ۹- ڏڻ،
ولر ۱۰- اندران.

۱۷

ڪَڪَرَ مَنجھ ڪَپَارَ^۱ جُهڙُ نِيئُون^۲ نه لهي،
 اُجُ منهنجي چتَ ۾، اُٺا^۳ پرين آپارَ،
 آءُ سَڄڻ! لهُ سارَ، وره^۴ ويڙهي آهيان.

۱۸

مون منجهيئي مينهن ڪوه ڪرينديس ڪڙين؟
 سرکو سارو ڏينهن، مون پريان جو نه لهي.

۱۹

بستي سنڀريوم ڪو ڳڻي ٻاروچن جو؟
 ڪنڌ وهاڻو پنو، هريو^۱ هت ٿيوم،
 سڄڻ ياد پيوم جاڙي^۲ جيان ٿي جيڏيون.

۲۰

سڄڻ سنڀريام، پيم ڪر ڪپار ۾،
 جهڙي تهڙي ڄال سين پرين نه وسريام،
 هريا هت ٿي پيم نِيئُون^۱ نيرَ وهي.

۲۱

سنڀريو جيان، ڳالهيون پريم^۱ تنهنجون*
 ڳڻي ڪيترا ڳڻيان، ٿورن ڀڻو^۲ ٺاه ڪو.

۱- نر، مٿي، سر ۲- نيشن يا اکين مان ۳- وسيا، ياد پيا ۴- عشق، برهم، غم ۵- چا
 ۶- جهڙ، ملار (يادگيري) ۷- ياد پيوم ۸- آلو، پنل ۹- آجايو ۱۰- اي منهنجا پرين؟ * اي
 منهنجا پرين، تنهنجون ڳالهيون ستيايو پئي جيان ۱۱- حد، شمار، ڇيڙو، سرو.

۲۲

جڙ^۱ سي سنڀرجن، سَه^۲ تنين شين اوريان^۳،
لُونءَ^۴ لُونءَ هيٺ وَجَن، رڳون ربابن جيئن.

۲۳

چتر^۵ رهي نه چت^۶، ويٺين^۷ واڳيو^۸ نه رهي،
رئيءَ^۹ لڄي نٽ، هينٿرو واٽ-ورڪ^{۱۰} جيئن.*

۲۴

چتر^{۱۱} رهي نه چت^{۱۲}، سوران^{۱۳} صبر نه ڪري،
سجڻ^{۱۴} ساري نٽ، ويڳاڻو ٿيو وڄهلي^{۱۵}.

۲۵

چوري چوري چت^{۱۶}، مان ويٺيءَ وهاڻيءَ^{۱۷} نڪران،
تنهن گهرائي نٽ، پريان سنڌي پير^{۱۸} ۾.

۲۶

چيتاريان^{۱۹} چڻڪن^{۲۰}، سنڀاريان سهي^{۲۱}،
آندر رُوح رهي، مون کي صورت سپرين جي.

۲۷

چيتاريان چڻڪن، وساريان نه وسري،
ويرو تار^{۲۲} ڏکن^{۲۳}، سجڻ پڳي-هڏ جيئن.*

۱-جڙهن، جيڪڏهن ۲-پسام، دم (اندر جون ڳالهيون) ۳-ونڊيان، ڪريان ۴-بدن جي ننڍن وارن ۵-هوش واري، ريتل ۶-دل، من، اندر ۷-طعن، ملامت ۸-پتل ۹-ڌڙ، لٽ ۱۰-وڻ *جدائيءَ ڪري دل قرار نه آهي ۽ دوستن جي ٽوڪن ڪري بيقرار آهي. دل ائين غم جي غبار سان ڀرجيو ويڃي جيئن رستي جو وڻ آمد رفت سبب مٽيءَ سان ڀرجي ويندو آهي ۱۱-سورن کان ۱۲-روڄ راڙو ڪري، پریشان ٿيڻ ۱۳-دل کي دلاسا ڏئي سٺو ڪري ۱۴-آسر جو، پريات جو ۱۵-گس، پيڇرو ۱۶-هنٽڪي ياد ڪريان ۱۷-ڦٽ نينڊيون ڪري وهن ۱۸-برابر ۱۹-هميشه ۲۰-سور ڪڍڻ، ڏک پيدا ڪن، ياد پون، هرن ٿا ** سجڻ هميشه پڳل هئي وانگر (مور ڪرائڻ سبب) ياد رهن ٿا.

چيتاري^۱ چُوندياس، ڳالهيون سِيوِي سَڄَين،
جُه^۲ مُقابلِ ثِياس، تہ سَپَ وِڃِئَمْ وَسَري.

واڻي

جو نَوَازي دُڏَ، آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي،
ويھُ داتا جِي دَرَ تي لنگها^۳ لاهي لَدَ^۴.

آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي.

اوڏايان^۵ اوڏو گهڻو، ڪهڙا ڪَريَن سَدَ،

آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي.

انگلين^۶ کي اوڏو ويھي، گندا^۷ ڪَري گڏَ،

آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي.

ڪهڙا جَدَ^۸ جَدُوئين^۹ جُوڌَ^{۱۰} مَهَندان^{۱۱} جَدَا

آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي.

اڳيان عَجِيبنَ جِي، اھڪا^{۱۲} بَدَلُ مَدَ^{۱۳}، *

آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي.

آدمَ تَتائين اُپيو^{۱۴}، هُوَ جا ڪَجي مَنجهان گڏَ، **

آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي.

اُوليءَ^{۱۵} ۾، عبدُاللطيفُ چي، سَڄُ دِيندو سَدَ^{۱۶}،

آسَر لاهِ مَرَّ اَنَ جِي.

۱- ڇت تي رکي، ياد ڪري ۲- جڏهن ۳- مڱهار، فقير ۴- سازو سامان ۵- اوڏيان، اوري کان،
ويجهي کان ۶- ناز يا ماڻو ڪندڙن ۷- خراب، ڪنا ۸- عيب ۹- ڇڏيندين ۱۰- سخا ڪندڙ
۱۱- اڳيان ۱۲- مشڪل ۱۳- ڪڪن ۱۴- ڪانين جا ٺهيل وڏا ترها، نقلي ڪٽولا *محبوب جِي
هوندي ٻين جو آڌار ۽ تيهڪ ڳولڻ عيبت آهي. ** مٽي، جيڪا کڏ مان کڻي آهي ۱۴- پيدا
ٿيو ۱۵- (سُولِيءَ جو ضد)، ڏکئي وقت ۱۶- واهر ڪندو، فرياد ٻڌي عرض اوائيندو.

داستان ٻيو

۱

سَجَڻُ سان نہ پيٽَ، ڳجھُ ڳرهيان^۱ ڪنَ سين،
ڳالهيون انهيءَ ريت^۲، سَلا ٻڌي موريون^۳.*

۲

ڳالهيون پيٽَ ورنِ ۾، وڌي وَڻَ ٿيون،
پر^۴ سين مُون نہ ڪيون، گوشتي^۵ پرين نہ گڏيا.

۳

ڊوليو ويٺو ڊور^۶، تي^۷ ٿي سيءَ گذاريان،
مادر! مُون مَ چور، نہ تہ ڀڏر پونديس پرينءَ ري.

۴

ويو ٻاروچو نڪري، انگهن^۸ چاڙهي انگ^۹،
روئي، ڏنم رَنگ، ويچارنِ وٽن کي.

۵

ٻاهر لڳم^{۱۰} نہ ڪوءِ، اندر جهور^{۱۱} جھڙ وهي،
وسائيندي وڃڙي، حُبَ جنين کي هوءَ،
لاکن جنين لوءِ^{۱۲}، سي اوڳائين^{۱۳} نہ آڪيون.

۱- اوريان ۲- درياه جي ڀرسان ڪڇي زمين ۳- ڦلاريون، ڀريون * دل ۾ ڳالهيون تمام گهڻيون اچي گڏ ٿيون آهن. ۴- ڌارين، ٻين ۵- ڪنڊ ۾، اڪيلو ۶- نهر جو نالو؛ دور، پري ۷- تنهن ڪري ۸- ڦاسيءَ ۹- عضوا، جسم ۱۰- ڪڪر ۱۱- تمام گهڻو ۱۲- مهڻي (هٿ هڻي ڪپڙن جي استري وغيره بگيڙڻ کي لوڻڻ چئبو آهي)؛ وطن ۱۳- موڳيون ڪن، غافل ٿين.

۶

مُون تان لاهِ مَ، سُوڀرينِ! اَڪِين جا آگمَ^۱،
ڪَري مَلاڙ مينهن جيئن، وِسي لاهِ وَهَمَ^۲،
تو ڏٺي مُون غَمَ، ڏينهن جا ڏور ٿيا.

۷

نيئَ نه نِنڊون ڪَن، ڀڳو آرسُ^۳ اَڪِين،
اُجهاميو ٻَرَن، توکي ساريو سُوڀرين!

۸

سَئين نه سيٿانِ^۴، ناهِ اَبتي اَن سِين،*
وَنءُ سَهي وِٿانِ^۵، تو نَ سَرَندي تَن ري.

۹

گولي^۶ ۽ گوني^۷، پرين پَتائين^۸ گجَ جيئن،
جي مَن مَڄوني^۹، سي ڪيئن وِڃئي وِسري؟

۱۰

اَنڌرِ آندريُون^{۱۰}، جيئن سي وانجهيءَ^{۱۱} لُٺِ ۾،
مُون تَن تيتريُون، تہ ”ڪيئن مِلبو سَڄئين؟“

۱۱

جيئن سي گوهيءَ نارِ^{۱۲}، وَهَن واريءَ گاڏُٿان،**
هينئڙو پريان ڌار، نِبيريانس^{۱۳} تہ نِبري.

۱- جهڙ ۲- وسوسا، خيال، غم ۳- سستي، ننڊ ۴- هنن ساڻ * (تون سمجهين ٿو ته) محبوب
توسان سڌو يا چڱو نٿا هلن پر حقيقت ۾ اها اڃائي ۽ ايتي روش نه آهي ۵- وڃ ۶- چريل، رنگ
ڏنا ۷- گوناگون، گهڻن رنگن واري ۸- پٽ جي ۹- شوخ ۱۰- ڪاٺيءَ جو ڳپ ۱۱- ونجهه جي،
وانجهيل، پوري، ڪوڪلي ۱۲- ڪوه تي چڙهيل نار ** جيئن ڪڇي ڪوه تي چڙهيل نار مان
واري گڏيل پاڻي نڪرندو آهي ۽ ان کان جدا نه ٿي سگهندو آهي ۱۳- جدا ڪيانس.

۱۲

سَپَرُ^۱ سِيءُ پيو، نَه مُون سوڙ^۲، نَه گَبَرُو^۳،
 نَه مُون ڪانڊ، نَه قُوتُ ڪِي، جوڀَن^۴ وَهِي^۵ ويو،
 تَنين حالُ ڪِهو^۶، نِڌَرُ^۷ جَنين نِجُهرا^۸.

۱۳

اُتَرُ اوئون ڏي^۱، نَه مُون سوڙ، نَه گَبَرُو،
 سِيءُ ساڙيندو سِي، جَنين نِڌَرُ نِجُهرا.

۱۴

اُتَرُ ڏني اوت، نَه مُون سوڙ، نَه گَبَرُو،
 چارئي چُنيءَ پوت^۱، مون ريڙهيندي راتِ گُئي،*

۱۵

نينهن نهائينءَ جان، ڏِڪيو ڪوھُ نَه ڏِڪين،
 جَرُ^{۱۱} جيري چڏي، تَه ڪيئن پَچندا ٿان؟
 سَندي ڪُنڀاران، ڪَن ڪَريجا^{۱۲} ڳالهڙي.

۱۶

نينهن نهائينءَ جيئن، ڏِڪيو ڪوھُ نَه ڏِڪين؟
 جَرُ جيري چڏي، تَه رَچَ^{۱۳} پَچندا ڪيئن؟
 تُون پُڻ ڪَريج تِئن، جيئن ڪُنڀار ڪَرَن ڪَمَ سين.

۱- مضبوط، گهڻو ۲- سوڙ، گاديلو ۳- رلي، گاديلو ۴- حسن، جواني ۵- شادي ڪرڻ
 ڪانسواءِ ۶- ڪهڙو ۷- ضعيف، غريباڻا ۸- جهوپڙيون، گهر ۹- زور سان لڳي ۱۰- پوتيءَ
 جا پلانڊ * پاڻ کي گرم ڪرڻ لاءِ چريل پوتيءَ جا چارئي پلانڊ يا ڪنڊون پئي چڪيم
 ۽ ائين ڪندي رات گذري وئي. ۱۱- باه، آڱ ۱۲- ٻڌج، خيال ۾ رکج ۱۳- ٿانو، برتن.

نِهاڻيءَ کان نِينُهَن، سِڪُ، مُنهنجا سڀرين!
سَڙي سارو ڏينهن، ٻَهَرِ ٻاڦَ نَه نِڪري.

نِيئَ نِهاڻيءَ جان، سَڙي لوڪَ ڏِڪيان،
اُجهاميو ٻَران، توکي ساريو، سڀرين!

ڪين^۱ جو ڪُنڀارَن، مِٽِيءَ پائي مَنيو^۲،
تنهن مان تَر جيتري جي پوي^۳ خَبَر ڪَرَن^۴،
هي^۵ تان هوندَ مَرَن، هُن^۶ اَڱڻ اوراتو^۷ ٿِي!

واڻي

سَڙِيُون! سَڳِيُون^۱ ساريان^۲ پير^۳ پرينءَ جو،
مُون پنهنجي پرينءَ سين، ڳجهيُون ڳالهڙيُون،
ساريان پير پرينءَ جو.

ڳالهِيُون پريم^۱، تنهنجون، وڌي وَڻ ٿيون،
ساريان پير پرينءَ جو.

گوشي پرين نه گڏيا، ڪَر^۱ سين مون نه ڪيون،

ساريان پير پرينءَ جو.

۱- ڪجهه ۲- ڳوٺيو، ملايو ۳- پٽي، پوي ۴- گلن، خيڙين، رڳين ۵- هي يعني ڪنڀر
۶- هنن جي يعني خيڙين جي ۷- روح رازو، غم ۸- سڱ واريون، مائٽياڻيون ۹- ياد
ڪريان، سنڀاليان ۱۰- گس ۱۱- اي منهنجا پرين ۱۲- گل (شيطان) رقيب.

لالائيءَ^۱ جي لوءِ^۲ ۾، ساري راتِ سيئون^۳،
 ساريان پير پرينءَ جو.
 توبه آهي تن کان، جي هٿان مون ٿيون^۴،
 ساريان پير پرينءَ جو.
 مون کي ڏي نه منهن ۾، جي مون ڪالھ ڪيون،
 ساريان پير پرينءَ جو.
 آرتو^۵ اوٽو^۶ سڪيون، عادت آڪريون،
 ساريان پير پرينءَ جو.
 منهنجا ڪم ڪريم تي، ٻيا ڪن پيون،
 ساريان پير پرينءَ جو.
 آلا عبد اللطيف چي، صاحب ڪج سيئون^۸،
 ساريان پير پرينءَ جو.

۱- پرم، حيا، سرخروئي ۲- ملڪ ۳- اتي مان ٺاهيل کاڌي جو قسم ۴- گناه مون
 ڪيا ۵- طعنو نه هئي ۶- رت گاڏو، گاڙهو ۷- وهائڻ ۸- سٺيون، سڌيون يا مراديون سڄا
 ڪم سولا ڪج، مشڪل آسان ڪج.

سر ڪاهوڙي

سر بابت:

هن نالي سان ڪا هندستاني راڳي ڪانهي، تنهنڪري پانچجي ٿو، ته مضمون مطابق مٿس اهو نالو پيو آهي. 'ڪاهوڙي' جي معنيٰ آهي جبلن ۾ ڌٽ ڳوليندڙ، يعني ڏوٿي. نانگ کي منڊي ڦاسائڻ وارن کي به ڏوٿي چوندا آهن. ڊاڪٽر گربخشاڻي واري نسخي ۾ هيءُ سر ڪونهي. ٽرمپ توڙي سرڪاري نسخن جي پهرين داستان ۾ هڪ وائي ۽ ٻاويهه بيت آهن، جي سمورا قائم رکي، بمبئي واري چاپي مان بيت نمبر ۱، ۱۵، ۱۸، ۲۳ ۽ ۲۸، اضافو ڪيا ويا آهن. ٻئي داستان مان هڪ بيت ٽپائي پهرين داستان ۾ ۸ نمبر هيٺ ڏنو ويو آهي.

مضمون:

هن سر ۾ سيلاني فقيرن جون صفتون بيان ڪيون ويون آهن. ڪاهوڙي انهن اٺن ارادي ۽ مستقل مزاج وارن فقيرن کي چوندا آهن، جيڪي جبلن ۾ نانگن کي مرليءَ سان موهي ۽ منڊي پنهنجي قبضي ۾ آڻيندا آهن ۽ ڌٽ تي گذران ڪندا آهن. نانگن ڦاسائڻ لاءِ کين ڪئين ڪريون ۽ ڪشالا ڪڍڻا پوندا آهن.

روحاني راز:

شاه هن سر ۾ سالڪ کي ڪاهوڙيءَ سان مشابهت ڏئي ٿو ۽ غفلت ڇڏي ڌٽ ڏورڻ لاءِ ڪم ڪرڻ جي هدايت ٿو ڪري. ڌٽ مان مراد آهي روحاني خزانو يا الاهي عشق. عشق جي منزل اڙانگي آهي، جيڪو انهيءَ ميدان ۾ پير پائيندو تنهن کي مشڪلاتن ۽ مجاهدن جو مقابلو ڪرڻو پوندو؛ تن کي تسيا ڏيئي، نفس کي ماري سڀ ۾ سبحان سوجهي لهڻ جي پاڻ ۾ طاقت پيدا ڪرڻي پوندي.

هن سر ۾ شاه 'لامڪان' جو ذڪر ڪيو آهي، جنهن ۾ پڪي به پير ڪونه پائين ٿا؛ پر صرف صالح ۽ عالم سالڪ پهچي سبحان سوجهي لهڻ ٿا، لامڪان انهي صوفيان منزل جو نالو آهي، جيڪا سالڪ معرفت جي منزل تي پهچڻ بعد حاصل ڪري حق جي ويجهو ٿئي ٿو. اها اها جوءُ آهي، جا 'مئي نه ٻڌي'.

سالڪ کي سنجهي سعيو ڪري، سنڍ سنواري ۽ سبحان ساري سپرينءَ ڏانهن سفر ڪرڻ گهرجي. جيڪڏهن ڪو ويسرو ٿي وهندو ته واحد جو مشاهدو ڪيئن مائي سگهندو؟ جيڪو هن ستاڻي سفر لاءِ سنبڙندو، تنهن کي ڌن دولت ۽ ٻيا دنياوي تعلقات ترڪ ڪري، ڌڙ کي ڌوڙ ۾ گڏي، ڳهيلي لوڪ جون ڳالهيون نظر انداز ڪري، ڪامل ۽

اڪمل مرشد جو پلاند پڪڙي، ساجهر سندرا ٻڌي، پراھين پند پڙو پوندو.
هن سر ۾ شاه 'ڪپيريءَ' يعني اها واٽ جا عام رواجي انسان گمراهيءَ جو گس
ڪري ليکين ٿا، تنهن جو ذڪر ڪيو آهي. ڪيترا ظاهر پرست زاهد، مجذوبن ۽ ٻين
قسمن جي الله لوڪن ۽ سندن طور طريقي تي اعتراض ڪندا آهن. شاه انهن کي هدايت ڏيو
ڪري ته هنن تي لٽوليون نه ڪريو. هنن انهيءَ واٽ وٺڻ سان محبوب جو مشاهدو ماڻيو
آهي. مولائي مرڪز جي نقطي مثال آهي ۽ ماڻهو محيط مثال سندس اردگرد آهن ۽ سڀڪو
رستو وٽس پهچڻ لاءِ کليو پيو آهي. ڪو اٺ انهي واٽ کان بهتر آهي، جنهن ۾ پهرين پسي نه
سگهجي. مولانا رومي به مشنويءَ جي پهرين دفتر ۾ الله لوڪن تي اعتراض نه ڪرڻ لاءِ
هدايت ڪري، طوطي ۽ لوڙهي فقير جي هڪ آکاڻي تشبيل طور ڏني آهي.

سُرُ ڪاهوڙي

داستان پهريون

۱

ڪاهوڙين^۱ خفيءَ^۲ سين، سوڃهي^۳ لڏو سُبْحانُ^۴،
عاشقِ اهڙي آڳرڻ، لنگهيا لامڪانُ^۵،
هُوءُ^۶ ۾ گڏجي هُوءُ ٿيا، بابو^۷ جي پريان^۸،
سيوئي^۹ سُبْحانُ، آيو نَظَرُ انهن جي.

۲

مُونَ سي ڏنا ما^{۱۰}، جنين ڏٺو پرينءَ کي،
ڪري نَه سگهان ڪا، ائين سنڊي ڳالهڙي.

۳

مُونَ سي ڏنا ماءُ، جنين ڏٺو پرينءَ کي،
رهي آچهي راتڙي، تنِ جُنڱن^{۱۱} سنڊيءَ جاءِ،
تئين جي ساڃاءِ^{۱۲}، تَرهُو^{۱۳} ٿئي تارِ^{۱۴} ۾.

۱- سيلاني فقير ۲- خفي، ذکر جو لڪل طريقو ۳- ڳولي ۴- الله ۵- مڪان جو ضد لامڪان (۷ ۽ ۸ بيت ۾ وڌيڪ بيان آهي) ۶- الله ۷- فقير ۸- پڪل، ڀڳل (عشق ۾ رچي ريتو ٿيل) ۹- سڀڪنهن شيءِ ۾، هر هنڌ ۱۰- اي ماءُ! امڙ! ۱۱- بهادرن ۱۲- صحبت، واقفيت ۱۳- ترڻ لاءِ ڪڪڻ جو موڙو، آڌار، ٽيڪ ۱۴- درياه.

۴

وڻيون پڻ پئي^۱، ڪيرون^۲ ڪاھوڙين جون،
 آئون تڻ ڏوٿين^۳ جو، پڇان پير، پهي^۴،
 رڃن رات رهي، ڏونگر جن ڏوريا.

۵

پاران^۵ پڇي آءُ، خبر ڪاھوڙين جي،
 تہ ڏوٿين ڏونگران^۶، ڪنهن پر^۷ ڏريو ڏت ڪي.

۶

تون هڏ^۸ ڪڙاڙيا^۹، سنجي سعيو نہ ڪرين،
 سوارا^{۱۰} سڏ^{۱۱} ڪٿي، ڪاھوڙي ويا،
 آئيندين ڪئا^{۱۲}، ڏت ڏوراڻي ڏيہ جو.

۷

هو ڏوٿي، هو ڏينهن، هو ڏونگر، هو لڪيون،
 ڪنهن جنهن لڏا نينهن، پٽا لوسن لڪ^{۱۳}.

۸

ڏيہ ڏيهاڻي ناهي، جتي پير نہ پڪيان،*
 ٿئي ڪاھوڙيان، ور ڏيئي^{۱۴} وڻ چونديا^{۱۵}.

۱- پڻ جبل ڏي ۲- قطارون ۳- ڏت تي گذران ڪندڙ، فقيرن ۴- اي قاصدا! اي مسافر! اي
 واتھڙو ۵- طرفان، پاسي کان، پريئين پار کان. ۶- ڏونگر مان ۷- طريقي، رستي، ريت
 ۱۸- اصل، بنم ۹- چو؟ ۱۰- سويل ۱۱- سانداريون ۱۲- ڪٿان * عام رواجي ملڪن جهڙو
 ملڪ نہ آهي (لامڪان آهي) ۱۳- جتي پڪن جو پير نہ آهي، يعني جتي پڪي پڪن بہ نظر نہ سڻو
 اچي. ۱۳- پيرا ڏئي، هر هر ۱۴- وڻن مان ڏت حاصل ڪيو (ڏت مان مراد آهي روحاني
 خزانو).

ڏوٽي سا ڏورين، جا جوءِ سئي، نه ٻڌي،*
 پاسا مٽي پاهڻين،^۲ ڪاهوڙي ڪوڙين،
 وڃا^۳ ات وڙين^۴، جت نهايت ناه ڪا.

۱۰

ڪاهوڙي ڪڇن^۵، پسيو پررهيت ويسرا^۶،
 ڏوٽيٿڙا ڏور ويا، رڃن منجه رهن،
 ڪا مل^۷ آهي تن، مون پريان جي ڳالهڙي.

۱۱

پڪليا^۸ پوٽن^۹، ڌڙ^{۱۰} ڪي گڏيو ڏوڙ ۾،
 ڳالهيون، ڳهلي^{۱۱} لوڪ سين، پڌر پئي^{۱۲} نه ڪن،
 ڪا مل^{۱۳} آهي تن، مون پريان جي ڳالهڙي.

۱۲

تون ونءِ^{۱۴} ويهي آءُ، اڱڻ آڏوتين^{۱۵} جي،
 جوش^{۱۶} ڏنائون جيءِ^{۱۷} ڪي، لڪائي لوڪاءُ،
 ڏوٽين ڪنهن ڌڪاءِ^{۱۸}، سمي سڪ نه ماڻيو.

۱۳

ڪي^{۱۹} ڪو ڪاهوڙي، چپر ۾ سڏ ٿيو،
 اڳي ٿي سئي، انهن سندي ڳالهڙي.* *

۱- ملڪ * لامڪان ۲- پٿرن ۳- علم، دينوي ڳالهيون ۴- ڳولين ۵- انتها، پڇاڙي حد
 ۶- چڙن، ڪاروڙجن ۷- غافل ۸- وٽ ۹- پريا ۱۰- پٿن، گهمڻ ۱۱- جسم ۱۲- ڳهلي،
 بني عقل ۱۳- ظاهر، ڪليو ڪلايو ۱۴- وڃ ۱۵- درويشن، فقيرن ۱۶- جذبا، بره جي باه
 ۱۷- جان جسم ۱۸- ڌڪ کان ۱۹- ڪجهه * * اي ڪاهوڙي! ڌڻي وتان ڪا الست ۾
 ڪيل وعده جي وفا ڪرڻ لاءِ طلب ٿي آهي ڇا؟ انهيءَ ڳالهه جي اڳيئي خبر پڌي ٿي.

۱۴

ڏٺُ^۱ گهٽائي ڪن، اِنَ اورياهين^۲ ڏيهَ جو،
سندا ڪاهوڙين، پري^۳ سڄن^۴ پيچرا.

۱۵

ڏٺُ نَهَ کُتو ڏوڙين، جيڪي ڏٺُ ڪرين،
اهڃاڻيون^۵ عالم^۶ جون، اورياين آئين،*
تنهان پوءِ ڏسين، پريان سندي ڳالهڙي.

۱۶

جي ڪو ڏٺُ ڪري، تہ ڏونگر ڏورڻ ڏاکڙو،
چپرَ ڪين ڏئي، سوکڙيون ستن ڪي!

۱۷

مُون ڪاهوڙي لکيا^۷، گهرين نه گهارين،
واحدَ لڳ^۸ ولهن^۹ ۾، رويو جر^{۱۰} هارين،
گوندر گڏارين، جُه^{۱۱} ڏوڙي ڏٺُ گڏ ٿيا.**

۱۸

مُون ڪاهوڙي لکيا، آين نه آرام،
ڪيائون تن تمام، جُه ڏوڙي ڏٺُ گڏ ٿيا.

۱- سمر ۲- اوريين، دنيا ۳- دور، هُن دنيا ۴- سڄهن، پٽجن ۵- نشانين ۶- عالم بالا،
ملڪوت * هن دنيا ۾ ئي ڪاهوڙين (ڪامل مرشدن) کي هُن دنيا جي خبر چار پوي ٿي.
۷- معلوم ڪيا، ڏنا ۸- ڪارڻ، لاءِ ۹- سخت سرديءَ، ماڪ ۱۰- پاڻي، ڳوڙها
۱۱- جڏهن ** جن روحاني خزانو هٿ ڪيو آهي يا جيڪي روحانيت جا صاحب آهن؛
سي هميشه غمن ۾ گذارين ٿا (تن کي تسيا ڏين ٿا).

مُون ڪاهوڙي لکيا، ويهي نه ويرمَ ڪن،*
 ڏينهن ٿئي ۾ ڏونگرين، ڪارڻ قوت ڪهن،^۱
 جهنگل ۾ جهڻڪن،^۲ جُه ڏوڙي ڏٺَ گڏ ٿيا.

۲۰

مُون ڪاهوڙي لکيا، سُمهن ڪين پئي،
 سَمَرُ ڪيائون سَجَ ۾، ڏوري ڏٺَ لهي،
 ويا اُت وهي، جتِ نهايتَ ناهِ ڪا.

۲۱

رائو،^۳ رُجُ، رَهون،^۴ جتي نيھان،^۵ نڪڙي،^۶
 لڳيو پيرَ لڪن سين، چڱيو ٿين چُهون،^۷
 تان،^۸ ڪا سارَ لَهون،^۹ هوت،^{۱۰} ڪميڻيءَ،^{۱۱} سپرين،^{۱۲}

۲۲

ڪاهوڙين ڪڙي، ساجهرُ پَڌا سَنڊرا،
 ڏوريندي ۾ ڏونگرين، ڪيائون پاڻ پئي،^۱
 ڏکڻ ڏيل هڻي، چيه،^{۱۱} لڏائون چپرِين.

۲۳

ماءُ! ڪاهوڙي هليا، ڏکائي ڏونهان،
 چپرَ جا سُونهان،^{۱۲} ڏوڙين ڏٺَ چيتاريو^{۱۳}

* غفلت ۾ اجايو وقت نٿا وڃائين ۱- هلن، پنڌ ڪن ۲- تنوارون ڪن، ڏڪر ڪن
 ۳- پٿريون، ڪڪريون ۴- جبل؛ لٽ ۵- لڪن ۶- جهولن وارو ارهڙ ۶- بلڪل، فقط، رڳو
 ۷- چيهون، پرزا پرزا ۸- توهان ۹- لهو ۱۰- مٽي ۱۱- انت، پڇاڙي، راز، گجھ
 ۱۲- واقف، اڳواڻ ۱۳- ڇت تي آندو، ياد ڪيو.

۲۴

ڪَٽَن نہ ڪَھڪانُ^۱، پَٽَ پَراھين ھليا،
 ڏوٽِيئرا ڪنھن ڏٺَ ڪي، جُنڀيا^۲ ڏي جابان^۳،
 ڪاھوڙين اُھڃاڻ^۴، اَنگ^۵ نہ سَڄي اڳڙي.

۲۵

ڪَڙڪڻا^۶ لاھي، سَڪُ نہ سَٿا ڪَڏھين،
 اوسِيئرو^۷ آھي، ڪاھوڙين ڪي پَٽَ جو.

۲۶

سُڪا مُنھن سَٽَڊِن، پيرين پُراڻا ڪيترا^۸،
 سا جوئ^۹ ڏوري آيا، سُونھان^{۱۰} جِٽِ مُنْجھن،
 ڳجھان ڳجھون ڪَن، تَنھان پَراڻھين پَٽَ جُون*.

۲۷

سُڪا سَٽَڊِ^{۱۱} ڪَڇَن ۾، ڪَڙڪڻا پيرين،
 تِڻندي نيٺين، اَن ڪي ڪاھوڙي گڏيا؟

۲۸

سُڪا مُنھن سَٽَڊِن، ڪَڙڪڻا پيرين،
 وِھاڻِيءَ وِپَرين^{۱۲}، اُلُ تُلُ ھين^{۱۳} اَڳ^{۱۴} جِي.

۱- وھت (گھوڙو، اُٺ) ۲- ھليا ۳- بياپان ۴- نشان ۵- بدن تي ۶- نورڙين مان وٺي لھيل جتيون ۷- فڪر، خيال، ڳڻتي ۸- پراڻا ڪرٽل، چنل جتيون ۹- جاءِ، مڪان، ملڪ ۱۰- رستو ڏيکاريندڙ، رھبر * اھي معرفت جون منزلون ماري اندرڻي اندر ۾ انھيءَ ڪاڻ ۾ اعليٰ مرتبہ ۾ منزل ڏانھن وڃڻ جون ستون پيا ستن ۱۱- ساندارا ۱۲- وقت ۱۳- ھنن ڪي فڪر يا انتظار يا ڳڻتي ھئي ۱۴- اڳتي اعليٰ مرتبو، الله سان لڳي ٿيڻ، قيامت.

وائِي

وَسَائِنْدِي مينهن، مانَ ملانَ کي سَچَڻين،
 آئونَ مَلَنديسِ پرينءَ کي، راتيونَ ڏورن ڏينهن،
 مانَ ملانَ کي سَچَڻين.
 مونَ پرينَ ميڙين، روجھڙيون^۱ ميڙين مينهن،
 مانَ ملانَ کي سَچَڻين.
 اکينَ آگَمَ^۲ لائين، * ڪَر مَندائِتا^۳ مينهن،
 مانَ ملانَ کي سَچَڻين.
 مادرِا موٽي نه وهان، مونَ پريانَ سي نينهن،
 مانَ ملانَ کي سَچَڻين.
 آڏيونَ عَبْدِاللطيفُ چي، وينديسِ ساڄنَ سينَ،
 مانَ ملانَ کي سَچَڻين.

داستانِ پيو

۱

پيو جنَ پرو، گنجي ڏونگر^۶ گامَ^۷ جو،
 چڏي کيتَ^۸ ڪرو،^۹ لوچي^{۱۰} لاهوتي^{۱۱} ٿيا.

۲

پيئي جنَ پرڪ^{۱۲}، گنجي ڏونگر گامَ جي،
 واري سڀُ ورقَ، * * لوچي لاهوتي ٿيا.

۱- اچن پيرن وارا هرڻ ۲- ڪڪر * اکين ۾ بادل يا ڳوڙها پر جي آيا آهن. ۳- مند وارا
 ۴- تائين ۵- خير ۶- گنجي) ٽڪر ۷- ڳوٺ ۸- آبادي، فصل ۹- (۱۱) صحيح سلامت،
 پلو (۲) فصل لئي گڏ ڪرڻ جو هنڌ، خرمن (ف) ۱۰- ڳولي ۱۱- لاهوت جي صوفيانہ
 منزل کي پهتل، معرفت وارا ۱۲- ڄاڻ، پروڙ * سڀ ڪجهه چڏي.

۳

پيئي جن پئي^۱، گنجي ڏونگر گامَ جي،
چڏي ننڊ گهڻي، لوچي لاهوڙي ٿيا.

۴

پيئي جنين بوءِ^۲، گنجي ڏونگر گامَ جي،
ڏوري سا جوءِ^۳، لوچي لاهوڙي ٿيا.

۵

پيئي جنين پروڙ، گنجي ڏونگر گامَ جي،
چڏي سڀ ضرور^۴، لوچي لاهوڙي ٿيا.

۶

جنين پيئي باس^{۴a}، گنجي ڏونگر گامَ جي،
چڏي سڀ لباس^۵، لوچي لاهوڙي ٿيا.

۷

گنجو ڏونگر گامَ، پيهي^۶ جن پروڙيو،
ڪري تن تمام^{*}، لوچي لاهوڙي ٿيا.

۸

ڪهڙو اٿئي ڪام^۷، گنجي ڏونگر گامَ ۾؟
پسي تنهن پهاڙ^۸ ڪي، آچي نه آرام،
متان ڏونگر ڏورين، اجهين^۹ ڪوھ عوام^{۱۰}؟
هرا^{۱۱} ڪري حرام^{*}، ڪام تہ ڪاهوڙي ٿين.

۱- مٽي ۲- خوشبوءِ ۳- جاءِ ۴- ضروري ڪم، (تعلقات) ۴a- بوءِ ۵- ڪپڙا، لڳيون،
دڻائون؛ دٽي ۶- اندر گهڙي * جسم جلايو يعني نفس ماري. ۷- ڪم ۸- جبل ۹-
جائين، ڳولين، سمجهين ۱۰- ڪوھ عوام، معمولي ٽڪري ۱۱- سڀ ڪجهه، هر هڪ
(هرا! ڪري پڙهيو ته معنيٰ آهي! ٻيلي!)

پيرُ پَرُوڙي پاءِ، گنجي ۾ گنَ ۱ گهٽا،
 ڪاهوڙي گرا ۲ ويا، نه ڪا اوڏي ماءِ ۳،
 جنين ڏٺي جاءِ، تنين موٽڻ مهڻو ۴.

۱۰

جِتَ تَه پڪيءَ پيرُ، تَتِ تيمڪي باهڙي ۵،
 ٻيو ٻاريندو ڪيرُ، ڪاهوڙڪي ڪيرَ ۶ ري ۷؟

واڻي

اٿون جيهائي ۸ ذات، تون پاڻ سُچائج سڀرين!
 اوڻون ۹ آديسين ۱۰، جون ۱۱ پريان ساري راتِ!
 تون پاڻ سُچائج سڀرين!
 جي ٻانهي ڪوئين ٻاجھ سين، تہ ڪر لڏيم ذاتِ ۱۱،
 تون پاڻ سُچائج سڀرين!
 تان ڪي ڏونگر ڏوريان، جان تہ وهامي راتِ،
 تون پاڻ سُچائج سڀرين!
 ڪنديس عرضُ الله ڪي، وهاميءَ پرياتِ،
 تون پاڻ سُچائج سڀرين!
 اڏيون! عبداللطيفُ چي، منهنجي مڃڻ سان مصلحتِ ۱۲،
 تون پاڻ سُچائج سڀرين!

۱۔ ڳڻ ۲۔ پختا، پڪا ۳۔ پاڻي؛ امر ۴۔ طعنو ۵۔ باه ۶۔ جماعت، قطار، ساٿ ۷۔ کانسواءِ
 ۸۔ جهڙي ۹۔ پخالون ۱۰۔ فقيرن ۱۱۔ بخشش ۱۲۔ مصلحت، ڌيٽ

داستان ٽيون

۱

اچي پيا آتَ^۱ ۾، واٽَ وڃائي جَن، *
 سي بيرانِ^۲ بَرَن ۾، انڌا ٿيو اِين، **
 ڪَنَن آڏو تارُون، ڪَنگَن^۳ جيئن گهمَن،
 فراقي فرمان جو، آهي بَرُ ٻوڙن،
 لنگها ٿيا لاهوت ڪي، سڪا پيا سڪن،
 ڪَپَتِ^۴ ڪاهوڙين، آهَ^۵ اُٿي پئي^۶ نَ لهي.

۲

ڏِسي^۱ ڏوري ڏونگرين، واٽَ وڃائي جَن،
 ڪُرنڊان^۲ ڪي پروڙيو، *** رَنڊُ^۳ نَ سي رڙهن،
 پيئي دارَ^۴ ديُون ڪيو^۵، پيرتِ^۶ تان نَ پُچَن،
 ڌوڙ، پريان لئي، دارِ^۷ ڪيو، ويچارا وجهن،
 خبرَ ڪاهوڙين، آهي لڪَ^۸ لاهوتَ جي.

۳

ويجهو ونءُ^{۱۳} مَ واٽَ ڪي، ڪَجهَ^{۱۳} ڏونهن^{۱۴} ڪوٽَ^{۱۵}،
 اُجهي^{۱۶} منجهان آتَ^{۱۷}، آديسي^{۱۸} ٿي آءُ تون.

۱- ساڙي، سوز، گداز * جن ظاهري سئون سٺو رستو اختيار نہ ڪيو؛ جن جاتائون ۽ ياترائون پيئي ڏني سان لڳ ڀڳ
 چاهيو ۲- ويران * دنيا ترڪ ڪيو، جوڳ پيا جوئين. ۲۵- گونگن ۳- روج راڙو، زاري ۴- اُميد، فرياد، ڏانهن ۵- اُٿي وٺي
 ۶- ڏسي وائسي، ڄاڻي بجهي ۷- خراب رستي؛ اوجھڙ رستي *** هنن انهي طريقي سان ڪجهه الاهي اسرار سمجهيو، جنهن
 رستي کي هامي ماڻهو خراب يا اوجھڙ سمجهن ٿا. ۸- رستو، واٽ، طريقو ۹- ٿاڻين تي چڙهي ۱۰- چمڪيو، تابش ڪيو
 (خوش ٿيو) ۱۱- رسم، طريقو، پيڇرو ۱۲- ڌاڙ، هاءِ گهوڙا، پٽڪو ۱۳- ڌري (ڪجهه قدر) ۱۴- روج ۱۵- هلج
 ۱۶- ڏانهن ۱۷- هلج ۱۸- رستو جنهن کي عوام گمراهي يا غلط رستو سمجهن ٿا ۱۹- اورانگهي، لتاڙي ۱۷- ساڙي،
 سوز (پرو جي ٻاءُ، عشق جي آڱ) ۱۸- جوڳين جو قسم.

ڪَپِريءَ^۱ ۾ پيرُ، ڪَنين پاتو پيرِپن^۲،
جَنان^۳ مُنجهڻ ماڙهوئين، * سَچَڻ^۴ تَنان ئي سيرُ،
ان پُونءَ^۵ سَندو پيرُ، ڪوڙين^۶ منجهان ڪو لهي.

۵

ڪَپِريان^۹ پري ٿيا، اَبَدي^{۱۰} بُڌائون،
اَنِين ڪي آئون، هير^{۱۱} ڏسي آئيو.

۶

سُونَهپَ^{۱۲} ۾ سَپَ^{۱۳} گهڻا، منجهڻ ماڪي هوءَ،
پَرو^{۱۴} تَنهين پوءِ^{۱۵}، جو اُجهي^{۱۶} پوءِ اُن تان.

۷

ڏوري ڏوري ڏيه، ماءُ! ڪاهوڙي آيا،
مِين^{۱۷} پيرِپن ڪيه^{۱۸}، ڪُهَ ڄاڻان ڪنهن پارَ جي؟

۸

جَهَنگَلِ هَليا، سي نه ڀليا، راه هَليا ڦِرَجَن. **
اَوَجَهڙ^{۱۹} سي نه پُون، ٻيئي^{۲۰} جَنين ڇڏِيُون. **

۹

جَهَنگُ ڪامي^{۲۱} پَٽُ ٿيو، ڀڳي چوران^{۲۲} لَڪَ،
سِڪڙو ۽ سِڪَ، ٻيئي گڏيا پاڻ ۾.

۱- غلط واٽ، گمراهي ۲- پيرا يا پيڇري تي هلندڙن، مالڪن (واحد: پيري، پيرن جي نشانن وسيلي چورن جي صحيح سڃاڻپ ڪندڙ ۳- جتان* جنهن هنڌ عام ماڻهو منجهي پون ۴- دوست مالڪ ۵- رستو، لنگهه ۶- زمين (رستي، واٽ، طرفي) ۷- ڦيرو، اُت، حد ۸- ڪوڙين، ويڻ، ڪروڙن ۹- ڪپريان، ڪپيريءَ يا گمراهيءَ کان ۱۰- اڻ ٻڌل، غير معمولي، جيڪو الاهي اسرار يا آواز عام خلق ۾ ٻڌو هجي ۱۱- هينئر ۱۲- ظاهري ڏيک، سڻائي، حسن ۱۳- ٽانگ ۱۴- خبر ۱۵- پوي، پوئتي ۱۶- لتاڙي، اوڙانگهي ۱۷- اُٿلن ۱۸- مٿي، دڙ، غبار* جن عامي رستو اختيار نه ڪيو پر الڳو طريقو ورتو سبي پليل نه آهن. حقيقت ۾ جيڪي رواجي رستو وٺن ٿا سي نقصان ۾ آهن. ۱۹- گمراهي، منجهيل رستي ۲۰- ٻئي دنيائون؛ هميشه دنيا ۽ حقيقي ***جن نه فقط دنيا ترڪ ڪئي پر بهشت جي به سڃاڻا ترڪ ڪري صرف الله خاطر جوڳ ٿيو. ۲۱- سڙي ۲۲- چوران، چورن جي (شيطان جي) دل ۾ نفسياتي خواهشون، جيڪي جهنگ مثل شيطان جي لڪڻ جو آستان هيون، سي جڏهن سڙي بسم ٿي ويون تڏهن شيطان جي ٻاهر جون جايون ڀڄي پيون.

۱۰

جَهَنگُلُ^۱ آهِيَرِيَن^۲ ڪي، پِنٺُ^۳ ڪِيو روءِ،
نہ ڪُتَا^۴ نہ ڪوڙڪو، چَرِهِيو اُپو چوءِ،
هاڻي هِنان^۵ پوءِ، لڳي لوئو^۶ نہ ٿئي.

۱۱

جَهَنگُلُ آهِيَرِيَن ڪي، پِنٺُ ڪِيو رُوندو،
نہ ڪُتَا، نہ ڪوڙڪو، چَرِهِيو اُپو چُوندو،
هَڏِهِيَن^۸ نہ هُوندو، اِنهان^۹ پوءِ عالَمَ ۾.

۱۲

ڪُتَا نہ ڪُوڪارَ^{۱۰}، نہ سي سَڌَ شڪارِپِيَن،
پَٽِيو ڪُٽِي پارَ^{۱۱}، جَهَنگُلُ آهِيَرِيَن ڪي.

۱۳

وَرُ^{۱۲} سا سُجِي ويڙهَ^{۱۳}، جتي سَڄُ هِيڪڙو،
سو ماڳ^{۱۴} ئي ڦير، جتي ڪوڙ^{۱۵} ڪُماڙهُون^{۱۶}.

۱۴

وَرُ سا ڪاري رات، جنهن ۾ راه گم ٿئي،
نہ ڪا هِنين جي تات، هيءَ پُٺِ وڃي وسري.

۱۵

ڪاري رات اچو ڏينهن، ايءُ صِفَتان نور،*
جتي پرينءَ حُضُور^{۱۷}، ٿئي رَنگُ نہ رُپُ ڪو.**

۱- نفساني خواهشون (شیطان) ۲- شڪارين، صيادن ۳- وڏي واکي روح راڙو ۴- ڪتا جيڪي شڪار ڦاسائڻ ۾ مدد ڪندا آهن ۵- ڪوڙهڪو، ڪوڙهڪي، پکين ڦاسائڻ لاءِ اوزار (ڊامر) ۶- هن کان ۷- رليل، بدحال، پریشان، کاڻو ۸- اصل، بنه ۹- انهيءَ کان ۱۰- پونگ جو آواز ۱۱- اوساري، گڻ ياد ڪيو بلند آواز سان رويو پڌائي ۱۲- بهتر ۱۳- جوءِ، مڪان (قبر) ۱۴- جاءِ، مڪان ۱۵- ڪروڙين ۱۶- خراب ماڻھو جون* (نورا) اکين وارن جي صفت اها آهي ته هو ڏينهن ڪي اچو ۽ رات ڪي ڪارو ڏس ٿا. ۱۷- حاضر، ملاقات ■ نڪا رات نڪو ڏينهن (نڪو رنگ، نڪا صورت).

تَحْقِيقَ^۱ جِي پَرِي^۲ تُون مَی رِيءَ کُڻِجِ،
هَڪَل^۳. حَقِيقَتَ جِي، ٻوڙو نِي ٻُڌِجِ،*
آندو ٿِي پَسِجِ، مُشَاهِدو^۴ مَحْبُوبَ جو.

ڏونگرين ڏَسَجَن، اَڄُ پُڻ رُونُ اَنِ جُون،
ڏوڻِيئَرَا ڏَتَ کِي، اَنِ آڻِيئي^۶ نَه اَچَن.
خِيما^۷ ڪاهوڙين، اَڄُ نَه اُنَهِن پِيڻِيَن^۸.

ڏونگرِ^۹ نَه ڏوڻِي، ڏونگرُ سُجُو ڏوڻِيَن رِي،
پُڄان پَرُو^{۱۰} ٿِي، ڪَ ڏوڻِي ڏَتَ اَچُڻا^{۱۱}؟

ڪاهوڙِي ڪَرَا، سُوڌِي خَبَرَ پَڪِيَان،
سُوجِي جَن ڪِيَا، مَٿِي آڱڻُ آهَرَا.

وائِي-۱

سِيَاڪو^{۱۲} سِيٿان^{۱۳} پوري تو پاڻ سُڃاڻِي نَه ڪِيو،
موٽِيو ماڳُ نِهاريئين، ڪَهڙِي مُنَهن^{۱۴} ڪِيٿان^{۱۵}؟
پوري! تو پاڻ سُڃاڻِي نَه ڪِيو.

۱- حقيقت؛ طريقت جي واٽ (الاهي عشق) ۲- ٻار، ٻوجھو ۳- آواز * جڏھن الاهي سڏ ٿيئي يا الاهي اسرار توتي ڪلي پون تہ ٻڌڻ جي يا سلڻ جي ڪوشش نہ ڪج ۴- ديدار ۵- غبار جو قافلي جي هلڻ ڪري اٿندو آھي ۶- آڻڻ کان سواءِ ۷- تبتو ۸- جاين تي ۹- جبلن ۱۰- خبرون ۱۱- ايندا ڇا؟ ۱۲- صحبت، واقفيت ۱۳- ھنن سان ۱۴- ڪيئن! ايئن ڪندي توکي لڄ ٿئي اچي؟ ۱۵- انھن کي.

هوند^۱ نه پيئينءَ هيتري،* ويئينءَ جي سيٺان،
 پوري! تو پاڻ سُڃاڻي نه ڪيو.
 واريءَ جيئن وڃري^۲ هينئون^۳، ڪُڪيو^۴ ڪيٺان،
 پوري! تو پاڻ سُڃاڻي نه ڪيو.
 آڏن^۵ منهنجا انگڙا^۶، ڪَل نه پوي ڪيٺان،
 پوري! تو پاڻ سُڃاڻي نه ڪيو.

وائِي - ۱

جاڳي اڪڙين، آوان^۱ اوجاڳو نه ڪيو،
 اڪڙيون پرين لئي، تَه تَه^۲ ڪيو ٻين،
 آوان اوجاڳو نه ڪيو.
 جي سَنجهيئي سَتِيون، سي مرُ سور سَهَن،
 آوان اوجاڳو نه ڪيو.
 تون آٿاسي^۳ اوجهرين^۴ هوءِ ٿا هوت هلن،
 آوان اوجاڳو نه ڪيو.
 اڏيون، عبدُ اللطيفُ چي، ملان سين مُحِبَن،
 آوان اوجاڳو نه ڪيو.

۱- جيڪر* جيڪر هيتري تڪليف نه ڏسين ها! ۲- گرم ٿئي، تپي، بي آرامي ٿئي
 ۳- دل ۴- ڪنجهيو، رنو ۵- هنن لاءِ ۶- سڙن، جلن ۷- عضوا ۸- اوهان ۹- تamar زور
 سان، لاڳيتو ۱۰- ويسلي، بيوقوف ۱۱- پنڪيون کائين.

سر بروو سنڌي

سر بابت:

بروو هندستاني راڳيءَ جو نالو آهي. انهي ۾ ٿوري ڦير گهير سان ”بروو سنڌي“ راڳي ٺاهيل ٿي ڏسجي.

هي سر، ڊاڪٽر گربخشاڻي واري نسخي ۾ ڪونهي. ٿرڻ واري چاڀي موجب داستان پهرين ۾ هڪ وائي ۽ سورنهن بيت آهن، جن مان وائي ۽ ڏهه بيت ڪنيا ويا آهن. ٻين قلمي توڙي ڇپيل نسخن مان ڇهه ٻيا بيت اضافو ڪيا ويا آهن (جن جا نمبر آهن: ۲، ۳، ۴، ۶، ۱۲، ۱۳) پندرهن نمبر بيت مضمون جي مد نظر ٽئين داستان بدران پهرين داستان ۾ آندو ويو آهي. ٿرڻ واري چاڀي جي ٻئي داستان ۾ ۲ وايون ۽ ٻارنهن بيت آهن، جن مان فقط هڪ اوڻو بيت ڪڍي، ان جي عيوض بيت نمبر ۱۰ ڏنو ويو آهي. ٿرڻ واري چاڀي جي ٽئين داستان ۾ هڪ وائي ۽ ۱۰ بيت آهن جن مان هڪ بيت (۱۵ نمبر هيٺ) پهرئين داستان ۾ وڌو ويو آهي ۽ ان ۾ هڪ بيت نمبر ۶ اضافو ڪري ڪل ڏهن جا ڏهه بيت رکيا ويا آهن. وائي نمبر ۲، ٻيڻي واري چاڀي مان اختيار ڪئي ويئي آهي.

مضمون:

هن سر ۾ الله سان عشق رکڻ جي ترغيب ڏنل آهي ۽ عاشق جي بيچارگي ۽ نيائمندها جذبات جو بيان ڪيل آهي. روح جو رب کان ڇڄي ڌار ٿيڻ تي روج راڙو تمام رقت آميز نموني ۾ بيان ڪيو ويو آهي.

روحاني راز:

هن سر ۾ شاه سالڪ کي مسجهايو آهي ته عموماً سلوڪ جي راه، ظاهري طرح اوکي پئي نظر ايندي آهي ۽ ماڻهو رياضتن ۽ مجاهدن کي مصنيت پيا تصور ڪندا آهن، پر حقيقت ۾ جيڪو انهيءَ اوڙاه ۾ گهڙندو تنهن کي گلزار نظر ايندو. اهي جسم کي ڏنل جفائون، روحاني ترقيءَ جو باعث بنجي، سالڪ کي حقيقي سرور بخشينديون. ”سوڪو هوندو سو، جنهن جو عشقُ الله سين.“

هن سر ۾ شرڪ کان منع ڪندي، سالڪ کي تلقين ڪئي ويئي آهي، ته هو ڪريم جي ڪُنڄڪ (خلعت) اختيار ڪري ۽ جڳ جي واليءَ سواءِ ٻئي ڪنهن جو پيلي نه ٿئي. دنيا فاني آهي ۽ دنياوي جنسار پاڻي تي ڦوٽي مثل آهي. هن حقيقت کي ذهن نشين ڪرائڻ لاءِ هن سر ۾ ڪافي مواد موجود آهي. دنيا جهڙي لايقا ٽڪسال تي موهجي،

حقيقي مالڪ ۽ لافنا هستيءَ کان منهن موڙڻ ڪهڙي نه هي سمجهي آهي؟ انسان جو جسم آخر ٻين شين وانگر فنا ٿي ويندو. جڏهن هن فاني جسم مان الاهي نور جو لافاني جزو (روح) پرواز ڪري ويندو، تڏهن عزيز به هن کان پڙار ٿي پوندا ۽ لتن سان کيس ٿي لوڙھ جوڙيندا. جڏهن ائين آهي ته پوءِ دنيا سان دلپستگيءَ جو ڇڪارڻ ڪهڙو؟ ڇو نه اسان کي فاني شيءِ ڇڏي، جاويد هستي ۾ حل ٿي، ابدي زندگي ۽ لازوال حياتي حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ گهرجي؟

سر بروو سنڌي

داستان پهريون

۱

ڇا ڪي وڃي ڇو، پيلي^۱ ٿيڻ ٻين جو،
وٺ ڪنجڪ^۲ ڪريم جي، جڳ جو والي جو،
سوڪو هوندو سو، جنهن جو عشقُ الله سين.

۲

جيئن ڪا ڪاڻي ڪانهن^۳، لسندي^۴ لائون ڪري،*
اچي پيئي اوچتي، درد پريان جي دانهن،
ويج ڏيئين ڪه ٻانهن، سور هيٺين^۷ ڪي سامهان.**

۳

وڃڻ در دوسن جي، هر هر هورائي^۸،
پاڙي ڏانهن پرين جي، اجهه^۹ م آوائي^{۱۰}،
الهڙ^{۱۱} ٿي م آچ تون؟ واتهرن وائي^{۱۲}،
لائيندي، لطيف جي، سوران^{۱۳} سرهائي^{۱۴}،
گجهو ڳالهائي^{۱۵}، ڀرت وڃي^{۱۶} پاڻ م.

۱- ٻانهو، نوڪر ۲- گهوڙي جهڙو ڪم (نوڪري) ۳- سڙ، گاه جو قسم ۴- لڄڻ يا وڃڻ وقت ۵- ڳالهيون، دانھون* جيئن تڙ يا بانسري سر کان ڌار ٿي دانھون ڪندي آھي (مثنوي ۾ رومي ان جو ذڪر ڪيو آھي). ۶- اي طبيب! ۷- دل** اي طبيب! اسان کي درد دل ۾ آھي ۽ تون اڃا پيو ڏٺي ڏين (علاج ڪرين؟) ۸- ملڪاڻي ۹- گهم، نهار، ڳول ۱۰- بي فائدو، توائي ۱۱- ڪچو، نادان، نا آزمودگار ۱۲- ڳالھ، راز ۱۳- سوران، سورن مان ۱۴- خوشي ۱۵- ڳالھائي، ٻڌائي ۱۶- ونڊجي، ورھائجي.

ساهُ وٺِي وِپِن سڀرين، ڪَري قُضاڪِي^۱،
 دَلِبرَ دِلَ ڪَسي وِپِن، يارَ ٿِيپِن پو^۲ ياڪِي^۳،
 جاڙ^۴ مُونَ ضَعِيفَ سِن، تو جَانِبَ! دَسُ جا ڪِي،
 هِتَ بُتُ رَهِيو باقِي، ساهُ وٺِي وِپِن، سڀرين!

پَر وَسِ^{۴a} ٿِيْمَ پراڻ^۵، پرين وَسِ نہ پانهنجي،
 لڳو ڪيئن، لَطِيفُ چي، چَپَرُ^۶ چَاتِيءَ ساڻ! *
 پرين ڏيڪاري پاڻ، خوش ڪَري ويا خواب^۷ م.

اچين جي هيڪار^۸، مُون ساريندي، سڀرين!
 پيرين ڌريان پنبڻيون، هِنْدَ وِچايان وارَ،
 ساڃن! سڀُ جَمارَ، هوند گولي ٿي گذاريان.

مُون ساريندي سڀرين، اچين جي تون هاڻ،
 ڪَريان رُوحَ رهاڻ^۹، لڪَن^{۱۰} مَنجِه، لَطِيفُ چي.

لڳِيءَ^{۱۱} جو لَطِيفُ چي، تہ ڪو ڦالَ تہ ڦيل^{۱۲}،
 لڪي لاُمون^{۱۳} ڪوڙيون، * نيڻن وَهي نير^{۱۴}،
 هيئنڙا ٿِيءَ سڌير^{۱۵}، ڪالھ قَرِين لڏيو.

۱- قزاقِي، قُرمار ۲- پوءِ، بعد ۳- ڦريل، جدا ۴- جڻ، زور واري ۴a- پراڻي وس.
 ۵- پراڻ، ساه ۶- جبل (جبل جيڏو غمر) * خبر نہ آهي تہ جدائي جي غمر جو جبل ڪيئن
 چاتيءَ تي سهيو ويئي آهيان ۷- ننڊ ۸- هڪ پيرو ۹- ورونه، گفتگو ۱۰- جبلن جي
 رستن ۱۱- عشق ۱۲- بحث مباحثو ۱۳- تاريو * جيڪي قسمت ۾ هو سو ٿيو.
 ۱۴- نيرو پاڻي، ڳوڙها ۱۵- هوشيار.

پَلِي^۱ ڪِيئي پَلا پرين! هينئن نه مُناسِبُ هوءَ،
لائي چت^۲ چريو ڪري، پاڻ ڪڍي وين پوءِ*
توڙي حُبَ نه هوءَ، ته پڻ^۳ هوت^۴ نه ڪجن هيڏيون.**

۱۰

اَڄ پڻ اَڪَڙين، سَڄڻ پنهنجا ساريا،
ڳلن تان ڳوڙهن جون، بوندون بس نه ڪن،
سَندي سِڪَ پرين، لوڪَ ڏيئي نه لهي.

۱۱

ڪي اوڏائي^۴ ڏور، ڪي ڏور به اوڏا سپرين،
ڪي سَنيرجن^۶ نه ڪڏهين، ڪي نه وسرن مور^۷،
جيئن مينهن ڪنڍيءَ^۸ پور، تين دوسَ وراڪو^۹ دل سين.

۱۲

ڪوئي ڪُٺائون، اَڄ پڻ اَڪَڙين سين،
ماسُ وراهي^{۱۰} هليا، ڪَرنڱل^{۱۱} چڏيائون،
وَتَوَاصَوَ بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوَ بِالطَّبِيرِ^{۱۲}، ايئن اُتائون^{۱۳}،
مُشي ماريائون، ڪِلي گهايو^{۱۴} سَڄڻين.

۱- چڱي ۲- دل، من * اسان کي عشق جي پيچ ۾ پختو ڪري ۽ مستانو بنائي پوءِ تون پري ٿيو آهين. ۳- ته پڻ ** هيٺو ستم نه ڪجي. ۴- پري ۵- ياد پون ۷- وڙ وارن سڱن واري مينهن ۹- سڱن جو ور ۱۰- ور، پيچ ۱۰a- ورهائي ۱۱- قالب، بيجان بت، پئيءَ جو هٿو ۱۲- حق جو حڪم ۽ صبر جي وصيت ڪريو ۱۳- چيائون ۱۴- ڦٽيو.

۱۳

ماڙهو^۱ گهرن مال، آئون سڀ ڏينهن گهران سڀرين،
 دنيا تنهن دوست تان،^۲ فدا ڪريان في الحال^۳.
 ڪيس نام نهال^۴، پسن تان پري ٿيو.*

۱۴

هيراڻي هٿ ڪيو، هينئڙو حبيبن،
 ٻڌي ڪڇيءَ ٿندڙ، سلهاڙيو^۴ سڀڻ،
 وجهي پيچ پرين، هينئڙو هٿيڪو ڪيو.

۱۵

جڏهانڪر^۶ جاني! سڄڻ سانگ^۷ سڌاريا^۸،
 راتيان راحت ناه ڪا، ڏينهان حيران،
 آئون پنهنجي پرين تان، ڪوڙين قرباني،
 رضا رباني، نه ته ڪريان وس^۹ وصال جا.

۱۶

جڏهانڪر ٿيام، ساڃاه^{۱۰} سڀرين سين،
 تڏهانڪر تر جيترو، وير^{۱۱} نه وسريام،
 اندر روح رهيام، سڄڻ اوطافون^{۱۲} ڪري.

۱- ماڙهو ۲- يڪدم ۳- خوش * نالي وٺڻ ئي رڳ رڳ ناري چئجي، سو جي اڃا
 ڏسيندس ته آلاهجي ڪهڙي خوشي حاصل ٿيندم. ۴- ٻڌو ۵- قبضي ۾، هٿ ۾، قابو
 ۶- جڏهن کان وٺي ۷- سفر، پردي ۸- سنڀريا، ويا، آسها ۹- ڪوششون، حيل
 ۹- سڃاڻپ، واقفيت ۱۱- وقت، پل ۱۲- جايون.

ڪڏهن طاقِيُون^۱ ڏين، ڪڏهن ڪُلن ڌرَ دوسَ جا،
 ڪڏهن اڃان، اچڻُ نه لھان، ڪڏهن ڪوئيو نين^۲،
 ڪڏهن سڪان سڌَ کي، ڪڏهن ڳجهاندڙ^۳ ڳرھين^۴،
 اھڙائي آھين، صاحبُ مُنھنجا سُپرين.

۱۸

تُون صاحبزادو سُپرين، آئون نِسورو نوڪرُ،
 بيحدُ ڪريان بندگانِ، هٿَ ٻڌي ”حاضرُ!“
 چنَ چڏيندس ڪين ڪي، دوسَ^۶ آوهان جو^۷ ڌرُ،
 مون تان مِهرُ^۸ نظرُ، پرين! لاهِ مَ پانهنجو.

وائِي

هوتُ نيٺان^۹ جو ڊلبنڊُ، لو! ڀلو جيڏيون!
 هيڏانهن هوڏانهن سُپرين،* ڪاڏي واريان ڪنڌ؟
 لو! ڀلو جيڏيون!
 چڙهي ڏاڍين ڏونگرين، راهَ پُڇاڻان رندُ^{۱۰}،
 لو! ڀلو جيڏيون!
 ساڃنُ سَڀنيان^{۱۱} سُهڻو مون کي سائينءَ جو سوڳندُ^{۱۲}،
 لو! ڀلو جيڏيون!
 اڏيون! عبدُ اللطيفُ چي، ميرِ پندِ صمدُ^{۱۳}،
 لو! ڀلو جيڏيون!

۱- ٿاڙيون، دريون ۲- وليو وڃن ۳- ڳجهه، راز ۴- اورين ۵- ڀل، لخطو ۶- دوست
 ۷- آوهان جو ۸- مهرباني ۹- نيٺن * هر هنڌ دلبر پيو وسي، هر شيءِ ۾ الله جلوه گر آهي،
 ۱۰- رستو، واٽ ۱۱- سڀني کان ۱۲- قسم ۱۳- خدا جو نالو (قافئي جي لحاظ کان صمدُ
 پڙهيو.)

داستان بيو

۱

جانبَ تُون جيڏو، آهين شانَ شعور^۱ سين^۲،
 مون تي ڪر منهنجا پرين، توھ^۳ تسي^۴ تيڏو،
 اِيءُ ڪامل! ڪمُ ڪيڏو، جيئن نوازمِ نگاه سين.

۲

جانبَ منهنجي جيءَ ۾، تنهنجي طمع پوءِ،
 وٽ ڪاتي، وڍ انگڙا، آدب^۷ ڪر م ڪوءِ،
 ڀانڻيان^۸ پال^۹ سڌوءِ، جي ساڄن! سئون بهارين.

۳

ساڄن! ايئن نه جڳاءِ، جيئن ماريو، موٽيو نه پڇين،*
 رتيءَ رت نه سنجري^{۱۰}، سڪ تنهنجي ساءِ^{۱۱}،
 آسان توهين لاءِ، ٿي پر ۾^{۱۲} پڇائون ڪيون.

۴

جڏهن پوي ٿي ياد، صحبت سڀرين جي،
 فريادون فرياد^{۱۳}، ناگه^{۱۴} وڃن نڳيو^{۱۵}.

۵

ڪڙو منجه ڪڙي، جيئن لهار^{۱۵a} لپيٽيو،
 منهنجو جيءُ جڙي، سڀريان سوگهو ڪيو.

۱- دانائي. سسجھ ۲- سان ۳- پلائي ۴- راضي ٿي ۵- اوڏو، انهيءَ جيڏو، وڏو ۶- عضوا
 ۷- لحاظ، خيال ۸- سسجھان ۹- احسان، پلائي * ڪهيو پوءِ مڙه ڪڻڻ لاءِ نٿو آچين.
 ۱۰- پيدا ٿئي، نڪري ۱۱- سبب ۱۲- اندر ۾ ۱۳- منهنجي منهن، مخفي طرح ۱۴- دانهون،
 ڪوڪون ۱۵- اوچتو، مالڪ ۱۵a- نڪريو لوهار.

۶

نازَ مَنجھاران^۱، نِڪري، جڏهن پرين ڪري ٿو پنڌ،
 پُونءِ^۲ پُڻ ”بِسْمِ اللّٰه“^۳ چئي، * راه چمي ٿي رند^۴،
 اُپيُون گهڻي آدبَ سين، حُورُون حيرَتَ هند^۵،
 سائينءَ جو سوگند^۶، ساڃن سَينيان سُهڻو.

۷

ساڃن! سپاهي^۷، آئون آوهان جو آهيان،
 اُچان ويل سِڪَنهين، وِجان واجهائي^۸،
 لائن^۹ تو لائي^{۱۰}، ڪيڪاريم ڪرن^{۱۱} ڪي.

۸

فاني تي فاني، دُنيا دَمُ نہ هيڪڙو،
 لُٽي لوڙھ^{۱۲} لُٽن سين، جوڙيندءِ جاني!
 ڪوڏر ۽ ڪاني^{۱۳}، آهي سر سِڪَنهين. **

۹

نيڻ سَقِيلا^{۱۴} سُرِين، پَوَنر^{۱۵} پِرُون پالا^{۱۶}،
 چڪيا ڦٽَ فِراقَ جاءِ، اَنڌَر ۾ آلا،
 سو يارُ ميڙِين پالا^{۱۷}، جنهن جي صُحبتَ ڪاڻ سِڪي هيئون.

۱- منجهان ۲- ڌرتي ۳- الله جي نالي سان، سِڪَنهن ڪم شروع ڪرڻ مهل چئبو آهي * زمين
 پرينءَ کي پنڌ ڪرڻ لاءِ هٿايو ۽ آڌرڀاءُ ڪئي. ۴- رستي ۵- عبرت واريءَ جاءِ تي، حيران ٿي
 ۶- قسم ۷- محافظ، نوڪر ۸- جهوتون وجهي ۹- محبوب ۱۰- واسطي ۱۱- گلشن، دشتن،
 رقيب ۱۲- قبر ۱۳- اهو ڪانو جنهن سان لاش جي ماپ وٺي قبر کوٽيندا آهن. ** موت
 سِڪَنهن جي سر تي سوار آهي. ۱۴- ڊگهيون تراريون ۱۵- ڪارا ۱۶- نيزا ۱۷- يا الله، اي الله!

۱۰

ويئو ڏسان راه^۱، اڄ پڻ آيا. ڪين ڪي،
 ساجن لئي سڪي گهڻو، ساريو منهنجو سامه،
 آئين شال الله! ته اڳڻ ٿينم اجرا^۲.

۱۱

اڄ پڻ انگيم^۳ انگ^۴، هٿان حبين جي،
 جا پر سونئيءَ^۵ سنگ^۶، سا پر ٿي سورن سين.*

۱۲

اڄ پڻ جريم جوڙ^۷، دوس^۸ پيهي در آيو،
 سگن اچي ڏگن ڪي، محڪم^۹ ڏني موڙ^{۱۰}،
 جا پر ڪٽيءَ کوڙ^{۱۱}، سا پر سورن ساڻ ٿي.

واٽي - ۱

مولو^{۱۲} ڪندو ماڙ^{۱۳}، منهنجي الله ڪندو ماڙ،
 هادي! ڏيئي هٿڙا، اچي چڪڻ^{۱۴} منجهان چاڙه،
 منهنجي الله ڪندو ماڙ.
 ڪشٽي ڪميٽيءَ جي، الله لڳ اڪار^{۱۵}،
 منهنجي الله ڪندو ماڙ.

۱- رستو، واٽ ۲- روشن، اڃا ۳- قائم، چيرون ٿين ۴- عضوا ۵- سونئي، ۶- ان جو سنگ
 * سونئي جيڪا ڪار ان جي سنگ سان ڪندي آهي، اها ڪار (سورن سان آهي) سور مون سان
 اختيار ڪن ٿا. ۷- مرادون پوريون ٿين ۸- دوست ۹- مضبوط ۱۰- قبر، مهٽ، موڙ ۱۱- استري
 ڪرڻ بدران اڳي ڪٽي سونئيءَ يا مدگر سان ڪپڙن کي هڻندا هئا، جنهن کي کوڙ چوندا هئا
 ۱۲- مولوي ۱۳- پلاٽي مدد، واهر ۱۴- ڌڻ، گپ ۱۵- پار ڪر.

هُوَ جو وِيري واٽَ جو، سو سائين! نيئي سار،
 منهنجي الله ڪندو مار.
 ڪَرمَ ساڻ ڪَريمَ جي، سڀ لنگهيندا پار،
 منهنجي الله ڪندو مار.

واٽي-۲

هاڻ ايندو، آلا! منهنجو سَچُ شال ايندو،
 اکين لائي^{oa} آندئون^{ob}، نيئي وسينءَ^a ۾ وجهندو،
 آلا! منهنجو سَچُ شال ايندو.
 نماڻيءَ جو نجهرو^۲ پاسي پاڻ اڏيندو،
 آلا! منهنجو سَچُ شال ايندو.
 مٿان لڪن سائرو^۳ صَحي سلامتَ نيندو،
 آلا! منهنجو سَچُ شال ايندو.
 مَهَندي^۴ ٿيندو مُصطفيٰ، پُنيءَ لوڪَ لڏيندو،
 آلا! منهنجو سَچُ شال ايندو.
 اچي عبدُاللّٰطيفُ کي، دوسُ دِلاسا ڏيندو،
 آلا! منهنجو سَچُ شال ايندو.

oa- لاهي ob- انڌاريون . ۱- آبادين ۲- جهوپڙي، پڪو ۳- سات، قافلو ۴- اڳيان.

داستان ٽيون

۱

عِشَقُ اِهڙي ذاتِ، جو مانجهي^۱ مُنجهائي^۲،
 ڏينهان ڏورڻ ڏونگرين، روئڻ سَڄيائي راتِ،
 اُٿي ويٺي تاتِ^۳، ميان! مَحْبُوبَن جِي.

۲

جنهن جِي ڏٺيان^۴ ڌارَ، پيٽي^۵ ناهِ پَنپورَ ۾،
 ڪَمِيٽِيءَ جِي ڪانہ ڪِيٽِي، ساٿَ لڏيندي سارَ،
 آءُ، عالمَ جا سَردارا واري واڳَ وِلهيءَ تي.

۳

يارُ سڌائي سَيَڪو، جاني زباني،
 آهي آساني، ڪَمَ پئي ٿي ڪَل پوي^۶.

۴

آدَمِينِ اخلاص^۸، مَتائي مانو ڪيو^۹،
 هاڻِ ڪاٿي سَيَڪو ماڻهوءَ سَندو ماسُ،
 دَلبر! هِنَ دُنيا ۾، وڃي رهندو واسُ^{۱۰}،
 پئي سڀ لوڪَ لباسُ^{۱۱}، ڪو هڪڙيل^{۱۲} هوندو هيڪڙو.

۱- بهادر، پهلوآن ۲- پریشان حال ڪري ۳- ڳالهه، ذکر، پڇار ۴- ڌڻيءَ کان، مالڪ کان
 ۵- حد، جاءِ، (رهڻ) جي مجال ۶- سڄي، سڪڻي، خالي، ور کان سواءِ ۷- خبر پوي
 ۸- سڄائي ۹- جهڪو ڪيو، هلڪو ڪيو ۱۰- خوشبوءِ، نيڪي ۱۱- ظاهري ڏيکاءِ، ربا
 ۱۲- نيڪ نيت، صاف دل.

شُڪرُ ملياسين، سُپرين! جيئري جاني يار!
ويني جن جي وَتِ^۱ ۾، ڪوڙين ٿيا قرار،
ڏٺيم!^۲ ڪر مَ ڌار، پاڙو تن پرين کان.

۶

ڪوڙي^۳ ڪڻ^۴ مَ سُپرين! ڪنڀي تان ڪوڙ،*
عادتَ جا اڪين جي، سا نڀي نباهڃ توڙ،
مون ۾ عيبن ڪوڙ،^۵ تون پاڻ سڃاڻج، سُپرين!

۷

دلِ جو دلبَر هيڪڙو، گهڻا تان نه ڪجن،
دلِ پي^۶ ڏجي هڪَ کي، توڙي^۷ سو سڪن،
سي چلو^۸ چئجن، جي درِ درِ لائين دوستي.

۸

منهنجي مڍاين جي، ڪَل^۹ پريان پئي،
ڪڏهن ڪوسا نه ٿيا،** ڏوراپو ڏيئي،
ساجن! سڀيئي، ڏڪيمِ دول^{۱۱} ڍلائيون^{۱۲}،

۹

ڌاڻر^{۱۳} مون ڏيڪاريو، هوتن جو حضور،
پرين پرجڻ جو ڪيو، موٽائي مڏڪور^{۱۴}،
ايءُ دوسن جو دستور، جيئن چني چلن ڪين ڪي.

۱- محل، پاڙي ۲- اي منهنجا ڌڻي! ۳- (اڪيون) چمائي، ڪپاءِ (مهر ڪري) ۴- هٽاءِ، پري ڪر (پلائيءَ جي نظر ڦير) * اي محبوب! مهر جي نظر ڪري، وري منهن نه موڙ، پر جي موڙو اٿئي ته وري وڙ ڪري ڪپاءِ ۵- پڇاڙيءَ تائين رهائج ۶- ڪوڙيون، ويهون، گهڻا ۷- پڻ، ۸- جيتوڻيڪ ۹- بيوقا، ڦرندڙ ۱۰- خبر، سدَ ** ڪڏهن به ڪونه ڪاڙيا يا مڙيا. ۱۱- دوست، محبوب ۱۲- عيب، بديون ۱۳- اي سخيءَ يا خدا ۱۴- پڇار، ذڪر.

ڪٿان^۱ سڪين، سڀرين! ڪاسائڪي ڪار؟
 ٽڪي ڪاتي هٿ ڪري، مڏيءَ سين مَ مار،
 چوري چاڪ^۲ نهار، جي سورن سانگهيٿرا^۳ ڪيا.*

وائِي - ۱

سَڄڻ ٻاروچي جي ذات، دلبر ڪوهياري جي ذات،
 اُن گنگائي^۴ هليا، وائي ڪنن نه وات،
 سَڄڻ ڪوهياري جي ذات.
 جاني جَت وئي ويا، رڻ م پييم رات،
 سَڄڻ ڪوهياري جي ذات.
 ڪهي ڪميٽيءَ هليا، آڏيون! آڏيءَ رات،
 سَڄڻ ڪوهياري جي ذات.
 ملان محبوبن ڪي، وهائيءَ ڀرپات،
 سَڄڻ ڪوهياري جي ذات.
 آڏيون! عبداللطيف چي، ڏاٽر ڏيندمر ذات،
 سَڄڻ ڪوهياري جي ذات.

۱- ڪٿان ۲- زخم، وڏ، چير ۳- سوراخ، تنگ * منهنجن زخمن کي اٺلائي پٽلائي ڏس ته انهن
 ۾ به تنهنجي جدائيءَ جي سورن سوراخ ڪري ڇڏيا آهن. ۴- ماٺ ڪرائي ه- لياقت،
 عنايت، انعام.

وائِي-۲

وَتَان وَجَ مَ مُون، منهنجو تُونهين تُون، ڪونه سٽي ڪو ٻيو.
 تُون تَدِهَانِڪَرِ مَنجِيهين^۱، جَدِهِن ڪُنَ فَيَڪُون^۲،
 وَتَان وَجَ مَ مُون.
 اَهِيءَ^۳ رَسِيَجَ اَحْمَد^۴، اَگِيَان^۵ سوڙهي پُون^۶،
 وَتَان وَجَ مَ مُون.
 رَسِيَجَ مُحَمَّدَ ڪارِڻِي، جِتي هُونِگَ نه هُون^۷،
 وَتَان وَجَ مَ مُون.
 آگَه^۸ هِنَ اَمَتَ جو، آهين تُونهين تُون،
 وَتَان وَجَ مَ مُون.
 دِجَ ڪا لَتَ^۹ لَطِيَفَ ڪي طَهُورَ^{۱۰} مَنجِهَان تُون،
 وَتَان وَجَ مَ مُون.

۱- اندر ۾ آهن ۲- ”ئيءُ ته پوءِ ئي پيو“ دنيا پيدا ڪرڻ وقت، ازل کان ۳- ڏکئي وقت
 ۳a- اي احمد ﷺ، يا رسول ﷺ ۴- قيامت ۵- زمين، رستو (قيامت ڏينهن صراط
 المستقيم) جا ترار کان تڪي ۽ وار کان سنهي هوندي ۶- جتي نڪو هل نڪو هنگامو
 (قبر) ۷- آڌار، ٽيڪ، مهندار، سونهون، هادي ۸- جامر پيالو ۹- پاڪ شراب (شراب
 طهورا).

سر رامڪلي

سر بابت:

هي سر ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي جي ٽن جلدن ۾ ڪونهي. شايد چوٿين جلد ۾ وجهي ها. موجوده نسخي جي پهرئين داستان ۾، ڊاڪٽر ٽرمپ واري نسخي وانگر چٽيهه بيت ۽ هڪ وائي آهي. ٻئي داستان ۾ ٻارهن ڏينهن بابت ٻارنهن بيت ڏنا ويا آهن. ٻيٺيءَ واري ڇاپي ۾ ولي محمد هاليپوٽي جا ارڙنهن بيت درج ڪري ۳۰ ڏينهن جو احوال ڏنو ويو آهي، سي ڌاريون ڪلام سمجهي، هتان خارج ڪيا ويا آهن. ٽئين ۽ چوٿين داستان جي وائن ۽ بيتن جو تعداد ڊاڪٽر ٽرمپ وارو اختيار ڪيو ويو آهي ۽ نه سرڪاري ڇاپي وارو. سرڪاري ڇاپي جي چوٿين داستان ۾ ڏنل وائي، هن نسخي جي نائين داستان ۾ وائي نمبر ۲ ڪري رکي وئي آهي. پنجين ۽ اٺين داستان ۾، بيتن جو عدد ڊاڪٽر ٽرمپ وارو قائم رکيو ويو آهي. ستين داستان ۾ ڊاڪٽر ٽرمپ واري نسخي وارا بيت قائم رکي رڳو بيت نمبر سترهون سرڪاري ڇاپي مان ڪڍي اضافو ڪيو ويو آهي. ڊاڪٽر ٽرمپ واري نائين داستان مان فقط نمبر ۴۱ جو ’آس‘ جو ڇيل آهي. سو خارج ڪيو ويو آهي ۽ باقي قائم رکيا ويا آهن.

مضمون:

شاه سڄا سارا ٽي سال سامين سان سلوڪ جو سفر ڪيو ۽ جوڳين سان جوڳ جوڻيو. حقيقت ۾ شاه جو سارو رسالو انهيءَ عرصي ۾ ڏنل فطرتي نظارن، ٻڌل قصن ۽ ڪهاڻين جو منظوم مجموعو آهي. شاه هن سر ۾ ساميڙن جي صحبت ۽ سک، انهن کان جدا ٿيڻ تي دل جي ڪيفيت ۽ انهن جي محبت مان حاصل ڪيل حال جي حقيقت نهايت خوبيءَ سان بيان ڪئي آهي. هو پهرئين داستان ۾ ٻڌائي ٿو ته، ڇو، ”آئون نه جيئندي آڻ ري؟“ - شاه سامين جا سخن ياد ڪري ”جنين سين ياقوت“ تئين لاءِ تڙبي ٿو. هن کي انهن ئي ”جاڳايو“ - ”حاصل جنين حال“ هو. هنن جي صحبت مان شاه کي انهيءَ ڪري به لطف آيو ٿي، جو ”ميڙيو پاڻ پريون ڪيو، جوڳي جلائين.“ مطلب ته شاه انهن وٽ نينهن جو نسورو نڌاڻ پسي، انهن جي صحبت اختيار ڪئي هئي.

شاه جيڪي ٻارهن ڏينهن ۽ راتيون جوڳين سان گنجي ٽڪر واريءَ مڙهيءَ ۾ گذاريون هيون ۽ جيڪي هنن جون وصفون ۽ گڻ ڏنا هئا، سي ٻئي داستان ۾ بيان ڪيا ويا آهن. ٽئين کان نائين داستان تائين ”ڪن ڪٽ، ڪاپٽ ڪاڙهي، ڪنوٽيا ڌار“ لاهوتي

فقيرن جي توصيف ڏنل آهي، جنهن جو ت هُن بيت ۾ اچي وڃي ٿو:
 ”سامي ڪامي پرين لئي، ڪسي ٿيا ڪباب،
 نڪو ڏسن ڏوه ڪي، نڪو ڪن ثواب،
 اوتري آرتي گاڏئون، منجهان اکين آب،
 سندن ذات جواب، تون ڪيئن پڇين تن ڪي؟“

روحاني راز:

بين سرن وانگر، هن سر ۾ به سلوڪ جو اونهو اسرار رکيل آهي ۽ مخفي مامر ڏنل آهي. جيئن هر ڪنهن ڳالهه جا ٻه پهلو آهن، تيئن هر ڪنهن مذهب جا به ٻه پاسا آهن: هڪڙو ظاهري اصول ۽ ٻيو معنوي. مختلف مذهبن جا ظاهري اصول ڪئي علحدده ۽ الڳ هجن، پر معنوي اصول گهڻو ڪري ساڳيا ٿين ٿا. انهيءَ اصول تي تصوف جو بنياد پيو ۽ صوفي پاڻ کي مذهب جي معنوي پهلوءَ سان زياده لاڳاپو رکڻ وارا تصور ڪرڻ لڳا. مذهب جي معنوي پهلوءَ تي زياده زور ڏيندڙ مسلمانن ۽ ويدانت جي حامين ۾ انهيءَ ڪري گهڻيون ڳالهيون ساڳيون آهن.

شاه جڏهن ۲۱ ورهين جو نوجوان هو، تڏهن سامين جي صحبت ۾ وڃي سڄا سارا ٽي سال صرف ڪيائين، جنهن ڪري هن شروع ۾ تصوف جي اصولن کي ويدانت جي عينڪ سان ڏٺو. هو جوڳين سان جوڙ ۽ جوڙ پٽڪندو رهيو. جوڳي ويدانت جي اصولن مطابق تن کي تسيا ۽ جسم کي فاڪا ڪيائيندا رهيا. شاه به ساڻن ويدانت جي واديءَ ۾ قدم رکيو. تپشائون ڪري، جسم کي ڳاري ۽ بدن کي سڪائي پريوءَ کي پاڻڻ لاءِ جوڳي پاڻ جلائيندا رهيا ۽ شاه به ساڻن جوڳ پچائيندو آيو. هن مان ڪي ڪالي ديويءَ جا ۽ ڪي مهيسر جا پوڄاري هئا. شاه ساڻن گڏ جاتون ڪيون، تيرٿ گاه پيٽيا ۽ ڪيترائي ڪرياکرم ڪيا، پر هن جي مسلمان دل ٺڪر ۽ توڙ جي پوڄا تي مطمئن نه رهي، جنهن ڪري آخر شاه ٺڪر ٺوڙ جي پوڄا کان پاڻ پري رکي، وحدانيت جي وات ورتي، جوڳي کيس انهيءَ ڪري سٽو ڇڏي رهندا رهيا.

اڳتي هلي شاه مسلمان صوفين جي اصولن کان واقف ٿيو ٿو ڏسجي، جن جي اپنار هن سر ڪلياڻ ۽ بين ڪلياڻ ۾ ڪئي آهي.

جيئن نفس ڪشي، تصوف جو بنيادي اصول آهي تيئن ويدانت جي واديءَ جو به ابتدائي ڏاڪو آهي. جوڳين کي نفس مارڻ ۾ شاه پڙ ليکي ٿو ۽ انهن جي انهيءَ وصف کي گهڻو ساراهي ٿو. هٿ ۽ وڏائي، خودي ۽ خودغرضي کي ماري نابود ڪرڻ لاءِ ورجائي ورجائي. هن سر ۾ شاه تلقين ڪري ٿو. جن پاڻ جون ڀريون ميڙي جلائي ڇڏيون، تن کيرون لهڻيون: اهڙن سائين لوڪن لاءِ سائين جو ديدار سولو ۽ سٺو آهي. ”نه ڪي ڪنن پاڻ سين، نه ڪي سائين پاڻ.“ ايتري قدر جو هنن ۾ ذات پات جو پيد ٿي ڪينهي. هنن لاءِ سڀ انسان، جزو آهن، حقيقي محبوب جو ۽ درياه جي قطري وانگر وري وڃي لٽي ٿيڻا آهن، درياه جي اونهي پاڻيءَ ۾.

الاهي ذات جي تات ۾ سالڪن کي هيڪڙي ساعت به سگهو نه رهڻو آهي، چارئي پهر
 سپرينءَ جي سوز ۾ چور رهڻو آهي. هنن کي، ”لڪا پٽن لوڪ ۾“ جي اصول تي عمل
 ڪرڻو آهي، ڳجهو ڳالهائي، اندر اجاري، سون ٿيڻو آهي. ذريائن ڌڻيءَ ڏانهن ڌيان ڌري،
 الڪ جي صورت سامهون رکي، روح کي رام سان رلاڻو آهي؛ ”ويروتار وجود ۾ الله اُنين
 کي“ رکڻو آهي. گروه جو گس وٺي اتي اوتارا اڏڻا آهن، ”جتي نظر ناٿ جو“ آهي. حرص
 هوائي ڪرڻو آهي، لنگ ڪڍڻو آهي، سڀني سڱ توڙي، طمع ترڪ ڪري، ڪيني کي
 قتلام ڪري، وحدت جو وڻج وهائي، ناه (فنا) جو درجو حاصل ڪرڻو آهي، مطلب ته،
 ”وڃائي وجود کي پاڻان پاسي ٿي“ جي اصول کي عملي جامو اوڍائڻو آهي ۽ نامرادي کي
 نجهرو ۽ رضا کي پنهنجو ايمان بڻائڻو آهي.

سُرُ رامڪلي

داستان پهريون

۱

نُوري^۱ ۽ ناري^۲، جوڳيٿڙا جَهانَ ۾،
پَري^۳ جَن ٻاري، ائون نَه جيئندي اِن ري.

۲

جوڳيٿڙا جَهانَ ۾، هئا مَنجِه حَمامَ^۴،
آرامان^۵ آرڳ^۶ ٿيا، اوڏا نَه آرامَ،
ڪيائون قيامَ^۷، ائون نَه جيئندي اِن ري.

۳

لکين ڪيا لسان^۸ سين، لاهوتين^۹ لوڙا^{۱۰}،
گهوڙا ڙي گهوڙا! ائون نَه جيئندي اِن ري.

۴

ڳوليان ۽ ڳنڍيان^{۱۱}، ويا ويراڳي^{۱۲} نڪري،
صُحبتَ جا سَنديان، ائون نَه جيئندي اِن ري.

۱- نور وارا، نور جي پيدائش، آسماني (سڄا) ۲- (عشق جي) باه وارا، جهمني (ڪوڙا)
۳- عشق جي باه ۾ پاڻ پڄاڻي ۴- وهنجڻ لاءِ گرم پاڻيءَ جي جاءِ، گرمي، باه ۵- آرام کان
۶- الڳ، جدا ۷- قهر؛ بيهڪ، استقامت ۸- زبان ۹- لاهوت جي جوڳن، سالڪ لاءِ چار
منزلون آهن: ناسوت، ملڪوت، لاهوت ۽ هاهوت، جنهن مان ٽين منزل کي پهتل درويش
۱۰- فرياد، دانهون ۱۱- واس يا خوشبوءِ وٺان، ڳوليان ۱۲- دنيا ترڪ ڪندڙ فقير، تارڪ.

مران، مَتو پَتِيان، نِهاريان نيٿان ۱
سُخَنَ جي سَنَدان، ائون نَهَ جيئندي اِنَ ري.

۶

وارو! ۱ ويراڳينَ کي، ويلَ مَ ساريڃ،
قَدَمَ ڪا پَرِيَن ۲ جا، لِيلائي لَهيج،
پيرَتَ ۳ پَسِيو پَتَ ۴ جي، وَجَلُ کي وَحيج،
راتو ڏينهن رِڙهيج، ائون نَهَ جيئندي اِنَ ري.

۷

قَدَمَ ڪا پَرِيَن جا، لڳا ۾ لاهوت،
جَنينَ سينَ يا قوتَ، ائون نَهَ جيئندي اِنَ ري.

۸

واجَتَ ۶ ويراڳينَ جا، مُونَ وَتَ وَڌِي وَتَ ۷،
سونُ سِيوُئي سَگِيُون ۸، پَسِي ڪِيَن ۹ مَ ڪَتَ ۱۰،
ويساهي ۱۱ ويلَ ڪَنهين، پُورَبَ ۱۲ ويندو پَتَ ۱۳!
هَل ۱۴ ڪَنيائون هَتَ ۱۵، ائون نَهَ جيئندي اِنَ ري.

۹

واجَتَ ۶ ويراڳينَ جا، مُونَ وَتَ وَڌو مالُ،
مَقالان ۱۶ مهند ٿيا، * ڪونهي وَتَنَ قال ۱۷،
حاصلُ جَنينَ حال ۱۸، ائون نَهَ جيئندي اِنَ ري.

۱- اي مدد ڪريو! فريادا واهرو ۲- جوڳين جو هڪ قسم ۳- پيڇرو، رسر ۴- جماعت، جوڳين جي ٽولي؛ چڱو کاڌو م- موتي (روحاني بي بها امله مائڪ) ۶- واپڻ، نغارن ۷- نادن جو آواز، ساز، باجا ۷- شيء، چيز ۸- نورئون، جيڪي جوڳي مٿي کي ٻڌندا آهن ۹- پينگ، سج ۱۰- قيمت نه لڳاءِ، قدر يا اندازو نه ڪر ۱۱- اعتبار ڏياري، لڳي ۱۲- اڀرندي (طرف ملڪ) ۱۳- جماعت، ٽولو ۱۴- گورڙ گهمسان کان ۱۵- ڪَنيائون ۱۶- مقال يا ڳالھ * بيان کان ٻاهر آهن. ۱۷- ڳالھ، بحث ۱۸- حقيقت، وجد جي حالت، مستيءَ جي گهڙي جنهن ۾ صوفي مدهوش ٿي ويندا آهن ۷۷۹
دنيا جي حالتن کان بيخبر ٿي ويندا آهن.

۱۰

سُٽِي سِيَجَ هِياس، مون کي آه^۱ اُٿاريو،
جَنِينِ جاڳاياس، آئون نہ جيئندي اِنِ ري.

۱۱

جان کي مون کي ني^{۱۸}، پڳه^۲ پائي پاڻ ڏي،
په^۳ پروڙيان پٽ جا، ڪينر^۴ منجهان ڪي،
هاڻي جي هنيئي^۵، آئون نہ جيئندي اِنِ ري.

۱۲

جان کي مون کي تاڻ، پڳه پائي پاڻ ڏي،
هو جي هنيئي هاڻ، آئون نہ جيئندي اِنِ ري.

۱۳

جا نہ کي مون کي نيو، پڳه پائي پاڻ ڏي،
قوت منهنجو ڪا پڙي! سڳين منجه سهو^۶،
ڪا ڦري ڦوڪ ڏيو، آئون نہ جيئندي اِنِ ري.

۱۴

سودو^۷ سڳڙين سين، کي جو ڪهائون^۸،
هوءِ جا هنيائون، آئون نہ جيئندي اِنِ ري.

۱۵

صُبح سڳڙيون^۹ ڪڍي، ويا ڏکائي^{۱۰} دور،
ٿيا ڏينائيان^{۱۱} دور، آئون نہ جيئندي اِنِ ري.

۱- عشق ۱۵- وٺي هل، وٺي وڃ ۲- رسا، نورڙيون ۳- راز، خيال ۴- ساز، سرندي ۵- تو
هنيا يا لڳايا (عشق جا تير) ۶- سهج، وجه، آسرو، اميد، شوق، چاه ۷- سٿون، سڄ،
عمدي ڳالهه ۸- چيائون ۹- سڳيون، ناد ۱۰- ڏک يا ڏک ڏيئي ۱۱- ڏسڻ يا ديدار يا زيادت
کان.

صَبْحَ سِگَرِيُون ڪَٿِي، ويا وَجائي وِڙ^۱،
 ڏوريان^۲ ڏوريان نَه لَهان، تَن بيراڳين بَهِير^۳،
 جَن جي آسَن مَنجِه عَنِير^۴، آئون نَه جيئندي اِن ري.

۱۷

ميڙيو پاڻُ پَرِيُون ڪِيو، جوڳي جَلائين،
 سامي سِگَرِيَن سين، خُوديءَ کي ڪائين^۵،
 هو جي تارِ تَڳائين،* آئون نَه جيئندي اِن ري.

۱۸

پَسِيو آسَن اِن جاءِ اچي نَه آرام،
 ڪينَرَ ڪَٿي آهيان، تَنين جي تَمام،
 مون کي ٿيو ماتام، آئون نَه جيئندي اِن ري.

۱۹

پَسِيو آسَن اِن جاءِ اُڏما^۶ اچَن،
 ڪينَرَ ڪاڀَرين جاءِ صَبْح تان نَه سُجَن^۷،
 جي رائي مَنجِه رَهَن، آئون نَه جيئندي اِن ري.

۲۰

آسَن وَت آهون ڪَريان، وس^۸ نَه منهنجي وات،**
 لَڳَمِ لاهوتين جو، مَنجهان ڪينَرَ ڪات،
 هلَن کي هيهاٽ^۹*** آئون نَه جيئندي اِن ري.

۱- بهادر (جوڳي) ۲- ڳوليان، (هي اشارو انهي حقيقت ڏانهن آهي ته جوڳي شاهه کي
 گوهي ڏئي نانيءَ ۾ ڇڏي ويا هئا ۳- قطار، جماعت، قافلو ۴- خوشبوءِ ۵- خودي
 ۶- ساڙين *اهي جوڳي جيڪي وچ سير يا اونهي پاڻيءَ مان پار لنگهائين يا روحاني
 رهبري ڪن ۷- جوش، جذبا ۸- پلٽجن ۹- قبضي ۾ ** آئون ڏانهن ڪرڻ کان رهي
 نٿو سگهان. ۱۰- افسوس *** افسوس آهي جو هلڻ کان مجبور آهيان.

پَسِيو آسڻُ اِنِ جاءِ، ٻانهنِ وَجهانِ واتُ، *
هُوَ جِي ڪَهيّا^۱ ڏونهن^۲ ڦَلاتُ، ائونَ نہ جيئندي اِنِ ري.

۲۲

وَتِنِ ويئي آهيان، ** ڏسيو ڪينَ ڏِسانِ،
جنهن جهُوئي^۳ ناه ڪي، سا ڪا سُونهن سَنديانِ،
پَسِيو ڪينَ پَسانِ، ائونَ نہ جيئندي اِنِ ري.

۲۳

بابُو بيڪاري ٿيا، اچُ نہ آسڻُ وَتِ،
خُودي ڪانهي هَليا، پيرُ نہ لائين پَتِ، ***
هَئي هَئي جَنِين هَتِ^۴، ائونَ نہ جيئندي اِنِ ري.

۲۴

بابُو بيڪاري ٿيا، پَجي چڏيائون پانِ،
نِسورو ٿي نينهن جو، نانگنِ وَتِ نِڌانِ^۵،
سِرِڪنڊُ^۶ جَنِين سانِ، ائونَ نہ جيئندي اِنِ ري.

۲۵

نانگا نانِيءَ^۸ هَليا، سامي سَپِيئي،
وَهڪَ مُون ويئي، ائونَ نہ جيئندي اِنِ ري.

* ڏانهن ڪرڻ کان پاڻ روڪڻ لاءِ کنيو ٻانهن ۾ چڪ وجهان. ۱- هليا، ڪاهيو
۲- ڏانهن ** پرين اندر ۾ پيا وسن ۳- جهڙو *** اهڙا تڪڙا پيا وڃن جو سندن پير پٽ
تي ڪونه ٿو لڳي. ۴- دڪان تي، وَت ۵- اگهاڙن، تارڪن، لانگوئي ٻڌڻ وارن
جو گهين ۶- نڌان، پچاڙي، گهر ۷- سندن، چندن، سرهي ڪالي ۸- هنگلاج، جتي
ڪالي ديويءَ جو وڏو مندر آهي، جنهن کي مسلمان ناني سڏيندا آهن.

نانگا نانِيءَ هَلِيَا، ويچارا ويا،
 ڪينَر ڪاڀَرِيَن جا، صُبْح تان نَه سَئَا،
 هُوَ جِي هِتِ هئا، اُئون نَه جيئندي اِنِ ري.

نانگا نانِيءَ هَلِيَا، چيلِها^۲ چيلِہ بَدَن،
 هو جِي هِتِ هَلَن، اُئون نَه جيئندي اِنِ ري.

نانگا نانِيءَ هَلِيَا، هِنِگلاجان^۳ هَلِي،
 ديڪِي^۴ جَن دُوارِڪا^۵ مَهِيسِن^۶ مَلِهي^۷،
 آڳَڻُه^۸ جَن عَلِي، اُئون نَه جيئندي اِنِ ري.

جُسي سَنَدو، جوڳ^۹ ري، مُون نَه گُهرجي ماھ^{۱۰}،
 سامِي منهنجو ساھ، اُئون نَه جيئندي اِنِ ري.

ڪالھوڪو ڪاڏي ويو، سَنَدو جوڳينِ جوش،
 پَسِي تنهن پَتَ ڪي، هَڏِ نَه رَهيو هوش،
 آسَٺُ ۾ افسوس، اُئون نَه جيئندي اِنِ ري.

۱- ٻڌا ۲- چيلہ جو پتو يا ڪپڙو، ڪمريند ۳- هنگلاج کان ۴- ڏني، تيرڻن ياترا ڪئي
 ۵- دوارڪا جو شهر هندن جي تيرٿ جي جاءِ ۶- شو جي پوڄا رين، جوڳين ۷- خوش
 ٿي، سرخرو ٿي، مرڪي ۸- اجهو، آسو، مهندار، اڳواڻ، سونهون ۹- ويراڳ، دنيا ترڪ
 ڪرڻ ۱۰- ماس، گوشت.

نہ کي^۱ کتن پاتڻ سين، نہ ڪو ساڻن پاتڻ^۲ .
اهڙا جن اُهڃاڻ^۳، آئون نہ جيئنڊي ان ري .

۳۲

پاڻهين وينا پاتڻ سين، پر ۾ ڪن پريائڻ^۴ .
اهڙا جن اُهڃاڻ، آئون نہ جيئنڊي ان ري .

۳۳

پاڻهين وينا پاتڻ سين، پر ۾ پريائين^۴ .
هو جي هلڻ سنڊيون، ڳالهيون ڳالهائين،
وڃڻ^۵ وڃائين، * آئون نہ جيئنڊي ان ري .

۳۴

ويراڳين ورڻ^۶، ڏسڻ گهڻو ڏهلو^۷ .
هڪ ٻولڻ ٻوڙن سين، پيو سندا فانين^۸ فن،
ڪي گهرجن ڪن، * آئون نہ جيئنڊي ان ري .

۳۵

جز^۹ وڃايو جوڳين، ڪل^{۱۰} سين آهين ڪم،
آسڻ جن عَدم^{۱۱}، آئون نہ جيئنڊي ان ري .

۳۶

وڃائي واڻ^{۱۲} ٿيا^{۱۳}، جوڳي جڳائي^{۱۴} .
هئا جي هاڻي، *** آئون نہ جيئنڊي ان ري .

۱- ڪجهه ۲- خودي ۳- نشان، پتر ۴- حال اورين، صلاح مصلحت ڪن ۵- موت،
نيستي فنا * موت کي ماريو مات ڪن، ترڪ کي ترڪ ڪيو چڏين ۶- رنگ، روپ،
رونق ۷- ڏکيو ۸- فنا ٿيندڙ، واصل بالله * اندر جا ڪن گهرجن، جن سان جوڳين جو
سڏ سڻي سگهجي. ۹- ذرو (پاڻ)، انفرادي هستي ۱۰- سڀني شين جي مالڪ، الله
۱۱- نيستي ۱۲- پنڌ پيا، هليا ۱۳- جوڳ پڇاڻن لاءِ. *** اڄهو هينئر جيڪي هتي هئا!

وائِي

سَندَرِيانِ^۱ سِگَڙِي^۲ ڳالھ ڳجهڙِي، مُون ماريندي ڪڏھين.
 جا وَجائين جَتَرًا، نَه تنهن نَرَ جِهڙِي،
 مُون ماريندا ڪڏھين.
 مُرليءَ کي جنهن ماتُ ڪيو، تِل^۳ نَه تنهن تُنڀڙِي،
 مُون ماريندا ڪڏھين.
 تاريو^۴ جنهن توڙِيءَ^۵ کي، نه سو گھنڊ نه گھنڊڙِي،
 مون ماريندا ڪڏھين.
 ڌاريو^۶ جنهن ڏياچ^۷ کي، تَنڊُئان^۸ سا تِگَڙِي،
 مُون ماريندا ڪڏھين.
 نَه سِرِي^۹ نه سِنڌُ ڪا، نَه هِنڊُ هِهڙِي،
 مُون ماريندا ڪڏھين.
 مِٺاڻِيان^{۱۰} مِٺِي گھڻو، چُونڊا جَن چَڪَڙِي^{۱۱}
 مُون ماريندا ڪڏھين.
 وَنءَ اوناڀي اُن کي، ويه. مَ، ڪُڻ وِڪَڙِي،
 مُون ماريندا ڪڏھين.
 بيخودِ بابو سي ٿيا، پُرندي^{۱۲} جَن بُڏَڙِي،*
 مُون ماريندا ڪڏھين.

۱- انهن نجي ۲- سڱي جيڪا جوڳي وڄائيندا آهن. (هن وائي ۾ سنڀاسين جي سڱيءَ جون خوبيون بيان ٿيل آهن.) ۳- برابر، مثل، جهڙي ۴- اڪرايو، پار ڪيو ۵- ڏاڇي، خوبصورت زال، راڳ جو نالو ۶- چيريو سر ڏيڻ لاءِ آماده ڪيو ۷- راءِ ڏياچ (ڏسو سر سورٺ) ۸- تند يا تار کان ۹- اتر طرف ۱۰- مٺاڻيان، مٺائيءَ کان ۱۱- چڪي ڏلي، ڏاڻو ورتو ۱۲- ٻڌندي، وڃندي * جن جوڳين سڱي وڃندي ٻڌي سي وجد ۾ اچي ويا.

جا ساراهيل سُبْحانَ جي، تنهن واکاڻ ڪهڙي؟
 مون ماريندا ڪڏهين.
 سَهسين سُروڌن کي، پاڻان پوءِ وَجَهندڙي،*
 مون ماريندا ڪڏهين.
 گهاندڙا^۱ مرون^۲ موهيا، هيءَ ماڙهو موهندڙي^۳،
 مون ماريندا ڪڏهين.
 اديون! عبدُ اللطيفُ چي، هيءَ مٿا جياريندڙي،
 مون ماريندا ڪڏهين.

داستان پيو

۱

ڪيم ڪا پڙين جي، پهرين ڏينهن پورو،
 سڱها^۴ ساعت نہ هيڪڙي، چارئي پهر چور،
 سدائين سيّد چي، هون سناسي ۾ سور،
 جوڳي ساڻ ضرور^۵، لڪا پُئڻ لوڪ ۾.

۲

ويهي ويراڳين جو، ٻئي ڏينهن ٻڌم حال،
 تن جا ڏاجا^۶ ڏور پڪليا^۷، جاڳوتا^۸ زوال،
 اُن جاڻي جٽائون^۹ چڏيون، چوٽا چڱيءَ چال،
 ويچارا وجودَ جي، ڪنهن سين ڪن نہ ڳال،
 نانگا ٿيا نهال^{۱۰}، لڪا پُئڻ لوڪ ۾.

* سون سازن کي سڱي پاڻ کان گهٽ ثابت ڪندڙ آهي. ۱ گهنڊ ٻڌل ۲ دور
 ۳ موهندڙ، مسائيندڙ، مصيبت ۾ گرفتار ڪرائيندڙ ۴ تندرست، عشق جي عذاب کان
 آجا ۵ سارو ڏينهن ۶ هجن، رهن ۷ ضرورت، مصلحت ۸ گهمڻ، هلڻ چلڻ
 ۹ گيڙو رتا ڪپڙا ۱۰ مٽيءَ هاٿا، ميرا ۱۱ فقيرن جي وارن ٻڌڻ جا رسا
 ۱۲ جاتائون، وتيل وار، چڱون ۱۳ خوش.

تئين ڏينهن تمڪائين، ڏونهيون دائرن^۱ ۾،
 ميڙيو ڪڙج^۲ ڪاڏيون، جوڳي جلائين.
 سنڌيون ڪامن خبزون آديسين آهين.
 ڳجه نه ڳالهائين، لڪا پئسن لوڪ ۾.
 ۴

چوٿين ڏينهن چوگان^۳ ۾، ڪنهن جنهن پهر پيا،*
 وهم پريان جي وڌيا، تن ۾ ڪوڙ ڪها،
 اندر آديسين ڪي، اچن جوش جهڙا^۴،
 سامي سون ٿيا، لڪا پئسن لوڪ ۾.
 ۵

پنجين ڏينهن پئي، ڪنهن جنهن پور پڄاڻيا،
 اندر آديسين ڪي، سورن شاخ ڪئي،
 محبت جي ميدان ۾، لاشڪ پيا لهي،
 ان کي ساري رات، سيد چي، گوندڙ ۾ گئي،
 ڪريو سين^۷ سهي، لڪا پئسن لوڪ ۾.
 ۶

ڇهين ڏينهن چڻي^۸، پيا ڪنهن پرياڻ ۾،
 اندر آديسين ڪي، ڌريائين^۹ ڌڻي،
 ٻري ٻاجهآرا ڪيا، کانين آڳ ڪئي،
 پنيو پنج-ڪڻي^{۱۱}، لڪا پئسن لوڪ ۾.

(۱) اوطاقن، مڪانن ۲- گند ڪچرو، ڪڪ ڪانا ۳- ميدان* ڪو پور پين، الاهي عشق جو آڪيڙو چڙهين ۴- جهڙا، سخت ۵- غم، فڪر ۶- پوري ٿي، وڻي، گذري ۷- سڄا مائٽ، دوست يا سڄڻ ۸- ڪري ۹- ڌريان ٿي، اصل کان ۱۰- سڳورا ۱۱- خيرات، بيڪ، ان جي لپ يا مٺ.

ستين ڏينهن سيد چي، ڏاڇا ڌوتائون.
 اِيي اَلڪا^۱ سامهون، ٻانهون ٻڌائون،
 وڌيءَ ڪنهن ولاتِ جاءِ اُهڃ^۲ آندائون،
 روح پنهنجو رام سين، پَر ۾ پوتائون.
 ڪڍيو ڪڍائون^۳، لڪا پُئڻ لوڪ ۾.

۸

اٺين ڏينهن اِيي ويا^۴، جوڳي جاءِ بچاءِ،
 ساڀر سامي سڪيا، جا پَر جوڳي جڳاءِ،
 ويروتار^۵ وجود ۾، الله اٺين کي آهي،
 ڪنهن جنهن ڪمائيءَ لاءِ، لڪا پُئڻ لوڪ ۾.

۹

نائين ڏينهن نيٺان^۶، اوجاڳي اُجانڀاءِ،
 سڀاڳي ٻاجه ڪي، سڃاڻي سيٺان^۷،
 جتي نظرُ ناتِ جو، * اتي اوتاران^۸،
 اهي اُهڃاڻان، لڪا پُئڻ لوڪ ۾.

۱۰

ڏهين ڏينهن ڏک ٿيا^۹. پزينءَ پاڻو هيا^{۱۰} پَس!
 وَرَقُ جو وصالَ جو، سو واري ڪيائون وَس، **
 لڌائون لطيفُ چئي، سندو گروءَ گس،
 جوڳين کڻيو جس، لڪا پُئڻ لوڪ ۾.

۱- الله جو هندڪو نالو ۱۵- اُهڃاڻ ۲- پيالون، چمليون ۳- اتي ويا، ڪڪ پڻ ٿي ويا.
 ۴- هميشه ۵- حاصلات، ڦل ۶- هنن جي اکين کي ۷- هنن کي * جتي ڌڻيءَ جو نظارو
 يا ديدار نصيب ٿئي ٿو ۸- هنن جا اوتارا يا مڙهيون ۹- سينگاريا، ظاهر ٿيا ۱۰- خوش
 ڪيا، مرڪيا ** ڌڻيءَ سا واصل ٿيڻ جو ڪاغذ يا دستاويز پنهنجي قبضي ۾ آندائون،
 وصل حاصل ڪيائون.

ڪارِهين^۱ ڏينهن ڪَرم^۲، وريو ويراڳين جو،
جوڳين جاتائون^۳ پُنيون، هلي ويا حرم^۴،
دائمُ جهليو دم^۵، * لڪا پُئڻ لوڪ^۶ ۾.

۱۲

پارِهين ڏينهن پيئي، مَن مرادُون پُنيون،
جوڳي اِن جاتا ڪي، ٿي سڪيا سِپيئي،
سَمانا^۷ سِپيئي، جي گَر گڏجي آيا.

وائِي

ڪَلپَتي^۱ آيا، هو ماءُ! آئون هَڪندي اِن سين.
حِرص^۲ هوائي^۳ جَن جا، سَڪين^۴ تان نه سڌاڻيا^۵،
هو ماءُ! آئون هَڪندي اِن سين.
تَن تَڪيا تَڪي^۶ چڏيا، جي اِيهيءَ^۷ وره^۸ وڌاڻيا^۹،
هو ماءُ! آئون هَڪندي اِن سين.
توشڪُون^{۱۰} ۽ تَڪيا، وهاڻا جَن وِراهيا،
هو ماءُ! آئون هَڪندي اِن سين.
هَلو! تَه پَسُون اِن^{۱۱} ڪي، جَن لَنگُ لاهوَتين لائيا،
هو ماءُ! آئون هَڪندي اِن سين.
اَدِيُون^{۱۲} عبدُاللطيفُ چي، اَگڙ مُون آيا،
هو ماءُ! آئون هَڪندي اِن سين.

۱- يارهين ۲- قسمت، نصيب ۳- زيارتون، تيرت ۴- ڪعبه، زيارت جي جاءِ،
حضور* هميشه صبر ڪيو يا راز لکايو ۵- مان وارا، شانائتا، معزز ۶- ڪاوڙيل، خيال وارا
۷- لوپ، تڻائون ۸- هوا ۾ رڻوچڪر ۹- سڪن، فرحتن ۱۰- سڌ ڏياري، لالچاڻا ۱۱- ترڪ
ڪري، تڪيون ڏيئي، بند ڪري ۱۲- اهڙي ۱۳- عمر ۱۴- لٽيا، لائيا، وڌيا ۱۵- جواهرن
۱۶- هٿيارن رکڻ لاءِ جايون، بسترا، هنڌ ۱۷- اُنهن.

داستان ٽيون

۱

ڪنهن جنهن سناسيءَ سَورَ، جُهَ ۱ وَهَلُورَ ۲ وَتَنَ،
اٿئي پَهَرِ اَلڪَ جو، ڪو وِڌَ وِيراڳِيَنَ،
سَدائين صاحبِ پيئيءَ ۳، ٿا ڪاڙِي ڪَنبنَ،
جي راتو ڏينهن رَمَن ۴، هلو تَه تَڪِيا پسون تَن جا.

۲

ڪنهن جنهن سناسيءَ سَورَ، جُهَ وَتَن ۾ وَهَلُورَ،
پَهَرِ ٻولي ٻي ڦِرِي، گهٽ ۾ گهائِلَ گهَورَ،
چَتَ جَنين جا چُورَ، هلو تَه تَڪِيا پسون تَن جا.

۳

سَدائين سَفَرَ ۾، رَمَن مَٽِي راهه،
پُرَن ۵ پُورَبَ پَنڌَ ڏِي، مَنجِه مَوالِي ماهه ۶،
جَن جي اَلڪَ سين آگاهه ۷، هلو تَه تَڪِيا پسون تَن جا.

۴

ڪَن-ڪَٽَ ۸، ڪاڀَ ۹، ڪاڙِي، ڪَنوٽِيا ۱۰ ڪَن چيرَ،
سَدَا وَهَنِ سامُهان، عاشِقَ اُتَرَ هيرَ،
تَسِيا ۱۱ ڏيئي تَن ڪي، ساڙِيائون سَريرَ ۱۲،
هُو جي فَنّا ٿيا فقيرَ، هلو تَه تَڪِيا پسون تَن جا.

۱- جڏهن، جنهن ڪري ۲- پريشان، ڪڪ (دنيا کان) ۳- پڻ مان، ڊپ مان، ڊڄي
۴- هلن، گهمن ۵- هلن، وڃن ۶- مهيني (سارو وقت) ۷- آگاهي، واقفيت، ڏيٽ ويٺ
۸- جوڳين جو قسم، جيڪي ڪن چيرائيندا آهن ۹- جوڳين جو قسم ۱۰- ڪن وڊيل
جوڳي فقير ۱۱- بکون، فاقا، تڪليفون ۱۲- بدن، جسم.

ڪَن-ڪَٽَ، ڪاڀَٽَ، ڪاڀَڙِي، ڪَنَ جِي ڪَنائِين،
 لاهوٽِي، لَطِيفُ چِي، ماڳُ نہ مَنائِين،
 جِي خوڊِيءَ کي ڪانئين^۵، هلو تَڪِيا پَسُون تَن جا.

۶

ڪَن-ڪَٽَ، ڪاڀَٽَ، ڪاڀَڙِي، ڪَنوٽِيا، ڪَن-ڪَٽَ،
 دُونهان جَن دُڪائِيا، هَلي مَٿي هَٽَ،
 خاڪَ جَنين جِي ڪَٽَ، هلو تَڪِيا پَسُون تَن جا.

۷

ڪَن-ڪَٽَ، ڪاڀَٽَ، ڪاڀَڙِي، لانگوٽِيا لالَ،
 لاهوٽِي، لَطِيفُ چِي، موھيا ڪنھن نہ مالَ،
 هِڙا وٺِي حالَ، هلو تَ تَڪِيا پَسُون تَن جا.

۸

ڪَن-ڪَٽَ، ڪاڀَٽَ، ڪاڀَڙِي، ڪَنوٽِيا، ڪَن ڌارَ،
 هَلَن جِي هَنگَلاجَ ڏي، بابُو چَڏي بارَ^۱،
 جِي ڪِنَ^۲ قَبُولُٺهارَ^۳، هلو تَ تَڪِيا پَسُون تَن جا.

۹

تَڪِيا پَسو تَن جا، هَلي مَنجهان حالَ،
 ڪوڙپِين^۴ ڪَنوٽِين جا، پِينرُ پانِيان پالَ^۵،
 سامِين جِي سَنِيالَ^۶، منهنجو چَٽُ چَڱو ڪيو.

0- ساڙين ۱- پوجا، مال متاع، جوابداريون ۲- سچ، پيننگ، فنا، نيستي ۳- قبول
 ڪندڙ ۴- ڪروڙين (گهڻا) ۵- مهربانيون، پلايون ۶- يادگيري، پرگهور، عشق.

۱۰

تَڪِيا تَڪِيائون^۱، وِيا رَمَندا رامَ ڏي،
ڪِجان^۲، خَبَرَ نَه لَهان، تَن آدِيسَن آئون،
ڪِنهن ڪُڙ^۳ ڪَنيائون، ڪاڏي وِيا ڪاڙِي.

۱۱

سامِي ڪامي پرينءَ لَئي، ڪُسي ٿيا ڪَبابُ،
نہ ڪو ڏسَن ڏوھ ڪي، نَه ڪو ڪَن ثوابُ،*
اوتين آرتي^۴ گاڏئون، منجهان اکين آڀ،**
سَندو ذاتِ جوابُ،*** تون ڪيئن پُچين تَن ڪي.

۱۲

سامِيَن سَمَرُ^۱ سَوَر، گُونڌَر گَبَرِيَن^۲ مَ،
جَڙي ٻڌائون جانِ مَ، پيغامَن^۳ جا پورَ،
آدِيسِي آسُور^۴، وَڄائي واٽَ ٿيا.

۱۳

سامِي! مَرُهي سَنڊِياءَ، سامُهين مُون سيلَھ^۱ ٿي،
سا تان ڪُھ اڏِياءَ، جان نانگا وَچين نِڪِري.

واٽي

آسرو آهي، مَوَتي ايندا، مُون نَه ڇڏيندا، پاڻ پَسندا^۱.
ايندا آدِيسِي وِري، ڏونهيون ڏُڪائي،
مُون نَه ڇڏيندا، پاڻ پَسندا.

۱- ترڪ ڪيائون ۲- گران، ڪنجهان، سڙان ۳- طرف، ڏس. * جوڳي هرڪو ڪم ڏئي ڪي راضي ڪرڻ لاءِ ڪن ٿا ۽ ائين ڪرڻ ۾ گناه يا ثواب ڪرڻ جو خيال ڪونه ٿا رکن. ۴- گاڙهي رنگ ۵- گاڏئون، گڏيل ** هورت جا ڳوڙها اکين مان ڳاڙين ٿا. *** ذات پات جو پيد يا نشان پتو. ۶- سامان، موڙي ۷- رلين يا گوڏرين يا پراڻن ڪپڙن ۸- خدا وٽان نبيءَ جي آندل ارشادن يعني شريعت جي احڪامن ۹- سورن کان خالي، خاطر جمع وارا ۱۰- ڪنڊا، خار ۱۱- پاڻ کي سڃاڻيندا، پاڻي ڪندا؛ هتي ”سندا ڪي راضي ٿيندا“ لفظ اچي سمجهي ٿو.

پَتَرِ^۱ ۽ لَکِ پَرِ^۲ لَئي، ويهُ تُون وِچائي،
 مُون نَ چَڏيندا، پاڻ پَسندا.
 ڏک لاهيندا ڏيل جا، ڳجهو ڳالهائي،
 مُون نَ چَڏيندا، پاڻ پَسندا.
 مُون کي نيندا پاڻ سين، هي سَگ ساڳاهي^۳،
 مُون نَ چَڏيندا، پاڻ پَسندا.
 اديُون! عَبدُالطَيفُ چي، اُو اِهَرُوئي آهي،
 مُون نَ چَڏيندا، پاڻ پَسندا.

داستان چوڻون

۱

جي ڀانين جوڳي ٿيان، تہ سَگ سَپِيئي چنُ،
 وِچي دَرِ دوسَنِ^۴ جي، نانگا ڪِيمِ نِنُ،
 پَتِ^۱ تَنين جي پَن، جَن بُجهي نَ بُجهيو.*

۲

جي ڀانين جوڳي ٿيان، تہ سَگ سَپِيئي توڙ،
 جي ڄاوا نَ ڄايندا،* جي تَنين سين جوڙ،
 تہ تُون پُهچين توڙ، مَحَبَّتَ جي ميدانِ ۾.

۱- پٿرائي يا هنڌ تي ۲- پرينءَ ۳- سڃاڻي، ساڃاه رکي، سمجھ ڌاري ۴- دوستن ۵- رو،
 پٽ ۶- زمين، ميدان ۷- گهر يا در* جن راز لکايو، عارف هوندي پاڻ کي اڻ ڄاڻ پڌرو
 ڪيو.* خدا، جنهن نہ ڪنهن کي چڻيو آهي ۽ نہ پاڻ ڪنهنجي پٺيان ڄاڻو آهي.

جي پانپڻ جوڳي ٿيان، تہ پر^۱ گروءَ جي پار،
هوائون^۲ هنگلاج^۳ ڏي، ويندي سڀ وسار،
نانگا! ناٿُ نهار، سامي وڌيءَ سڪَ سين.

۴

جي پانپڻ جوڳي ٿيان، تہ طمعَ چڏِ تمام^۳،
گولا جي گولن جا، تن جو ٿيءُ غلام،
صبرَ جي شمشير^۴ سين، ڪڙڪيني^۵ کي قتلام^۶،
تہ نانگا تنهنجو نام^۷ لکجي لاهوتين^۸ ۾.

۵

جي پانپڻ جوڳي ٿيان، تہ ٿيءُ گروءَ جي گس،
ڏک پاڻ کي ڏس، سامي! وڌيءَ سڪَ سين.

۶

جي پانپڻ جوڳي ٿيان، تہ من پوري منجه مار،
دائم دونهين دل ۾، من سين مالها^۹ وار^{۱۰}،
سم سڪا آر^{۱۱} آگي^{۱۱} جي آڌب سين.

۷

جي پانپڻ جوڳي ٿيان، تہ ڪين^{۱۲} پيالي پيءُ،
نام^{۱۳} ٺهاري هت ڪڙ، ”ائون“ سين اُت نہ پيءُ^{۱۴}،
تہ سَنَدو وَحَدَتِ ويءُ^{۱۵}، طالب! توڙان^{۱۶} ماڻين.

۱- ريت، رسم، حڪم ۲- حرص، نفساني خواهشون ۳- سڀ، سڄي ۴- تلوار، ترار
۵- بغض، عداوت ۶- خون، نابود ۷- نالو ۸- تسبيح ۹- ڦيراءِ، پڙه ۱۰- رضا، خواهش
۱۱- آقا يا آغا (ڌڻي) ۱۲- فنا يا نيستي جي ۱۳- فنا يا نيستي ۱۴- بيم ۱۵- وکر، سودو،
واپار ۱۶- توڙ يا بن يا اصل يا ڄاڻ (خدا) وٽان.

جي پانپن جوڳي ٿيان، تہ منهن ۾ منڊا^۱ پاءِ،
ڪنن ڪن وڃائيو،* جن ۾ ڪوڙين ڪڪر وڌاءِ،
چنڊ چادر، پنڊ چمڙا، جتي تو نہ جڳاءِ،
تہ ساميٿڙا سندياءِ، گر وٽ گلا نہ ٿئي.

۹

جوڳين جوڳ سها، جوڳ پ سونهين^۲ جوڳين،
جوڳين سندي جان ۾، گجھ گجهاندر^۳ آه،
هائ! مون کي واءِ^۴، جا آئون جوڳ نہ سڪي.

۱۰

جوڳ نہ جوڳو تون، ڪرين پچارون جوڳين،
هڪڙو پنڊ پرين ڏي، ٻي تتي پون^۵،
سامي سيڻ ڏونهن^۶، روندا رت ويا.

۱۱

جوڳي هون نہ جيٿرا، پاڻي جوڳ م جيءُ،
هاريا^۸! هن ڪنن سين، سڻ سنيهو ايءُ،
”وڃائي وجود کي، پاڻان^۹ پاسي ٿيءُ،“
هڏهين^{۱۰} ڪونهي هيءُ^{۱۱}، اسارا^{۱۲}، آئون چوين^{۱۳}.

۱۲

جا جيارِي جوڳين، سا ماڙهن^{۱۳} مصيبت،
سامين سور صحت، جي پورييا^{۱۴}! پروڙين.

۱- ڪنگڙ يا ڪاٺ جا داڻا يا ڇلا جيڪي جوڳي هٿن يا ڪنن ۾ وجهندا آهن.* ڪنن کي ڪو جوکو يا نقصان ڪونه ٿيو، هن وڌن چلن هوندي به پنهنجي عادت ڪونه ڦيرائي. ۲- سونهي، منهن تي پوي، ٺهي ٿو، جڳائي ۳- مخفي ڳالهه يا راز ۴- افسوس، قت لعنت ۵- پري يا دور رهندڙن ۶- زمين ۷- ڏانهن ۸- اڙي نادان! ۹- خوديءَ کان ۱۰- اصل، بنه ۱۱- هيءُ وجود يا جسم ۱۲- بنا سارا اي غافل! ۱۳- چوئين ۱۳۵- ماڻهن ۱۴- اي پورب (مشرق) ڏي ويندڙ! اي جوڳي!

جوڳي تنهنجي جوڳ ۾، ڳاله گهرجي ڳچُ.
وڌيو، چيريو، چچريو، پر ۾ ايو پچُ،
سوئي ٻارج مچُ، جو آتشان آڀ ٿئي*.

جان تان جوڳي ٿيئي، نه ته نرجا! ونءُ نڪري،
ڪوهه ٿو ڪن ڪپاين، جان نه سهين سيئي،
پچُ! پرانهون ٿيئي، متان ٻيا لڄاين.

جوڳي ٿين نه يار، ڪنهن سين قربتي،
من ملاقي تن جو، جن پورب جي پچار،
اٿئي پهر ان جي، آه نانيءَ ڏانهن نهار،
لائي ويا، لطيف چي، اندر منجهه آپار،
سامن ساڻ، ستارا لاهوتي لال ٿيا*.

گولا جي گراه جا، جونا سي جوڳي،
قتل او ڦوڳي، جنين شڪم سانڍيا.*

جدا هو م جوڳ ري، جدا! جوڳ م لاه،
ڪوڙي ڪج م ڪڏهين، سڄي ڪيم سلاءِ***،
پهچڻ پارينداه، متان رام رساين.

۱- آتش يا آڱ کان، بره جي باه جي زيادتي کان * اهڙي بره جي باه ٻارج جو باه مان ڦري من ناريندڙ پائي ٿي پوي (يعني ڏٺيءَ جو وصل حاصل ٿئي) ۲- اي نرجا يا نئرا اي بيشمر! ۳- وج ۴- پري، دور ۵- ويجهاءُ، ماڻه، دوست ۶- هنگلاج جتي ناني يا ڪالي ديوي جو مندر آهي ۷- محبت جي ميخ هڻي ويا ۸- ڳاڙهو ٿيان، رڄي ريتو ٿيان ۹- ڪوڙا ۱۰- ڦوڳ تي مردڙ، جوهر چڙي ڦوڳ طلپيندڙ، سڪتا ۱۱- پيٽ (کاڌي جون خواهشون) ** اهي جن جون کاڌي لاءِ ڄاڙيون ٿيون ڪامن سي ڦوڳ ٿي ڦسندڙ قتل آهن. ۱۲- اي جدا يا جان! *** راز ظاهر نه ڪج. ڏوير ولندي، عيوض وٺندي.

ڪَن ڪورائي ڪاڙِي، جندا! ٿِيءُ مَ جوءُ^۱،
 سِرَ سِپاهِينِ وِڪِيا، سو ڪَ نه سامي! سوءُ^۲؟
 جيڪي پُچين، پُچُ سو، گونگا نِينِ نه گوءُ،*
 وَجُ لاهوٽي لوءُ^۳، عِجَرُ^۴ ڪي آڏو ڪَري.

۱۹

ڪَن ڪورائي ڪاڙِي، جندا! ٿِيءُ جُوانُ،
 ڪاهُ^۵ تَه لڳيئي ڪانُ، نانگن هٿان نِينهن جو.

۲۰

نسورو ٿون نِينهن جو، دِل ۾ دُودُ^۶ دُڪاءِ،
 اُٿي آڳرِ عِشَقِ جِي، ٻاري جانِ جَلاءِ،
 جندا! ايشن جڳاءُ^۷، جيئن آتشان آبُ ٿِين.

۲۱

ڪَن ڪورائِين ڪاڙِي، اِيءُ زَنانو جوڳُ،
 سامِينِ سُجائُ پيو، هِڪُ دَهي^۸، پيو دوڳُ^۹،
 جَنين پانيو ڦوڳُ، رامَ تَنين ڪي رِپيو^{۱۰}.

۲۲

هُو جِي ڪَن ڪپارَ^{۱۱} جا، سُوڌو^{۱۲} سِي تَه سُنن،
 آندَرِ جِي آهِن، سُنُ سَنِهو اُنِ جو.

۱- عورت، زال ۲- سُوءُ، ٻڌڻي ۳- اي سامي! ڇا تو اها ڳالهه نه ٻڌي آهي؟* جيڪي نه
 پڇن سي گوءُ (بال) يا سبقت نه کڻن، گونگا پڻ تي فوقيت حاصل نه ڪن، (پڇڻا نه
 منجهڻا) ۳- مڪان، ماڳ، شهر، جاءِ ۴- نهٺائي، نهٺت، نياز ۵- ڪاه ڪر، اڳتي هل
 ۶- دونهون ۷- جاڳاءِ، ٻار ۸- ڏڏ، لسي ۹- دِوڳ، ڏُڙسو ۱۰- ريتو، راضي ٿي مليو
 ۱۱- سر، مٿي ۱۲- سڌو، صحيح.

هي ڪَنَ گاڏهان^۱ وڪڻي، ڪَنَ ڪي پيا ڳنهيڇ،
تَنين ساڻ سڻيڇ، پريان سندي ڳالهري.

واٽي

ويهُ مَ ويسري! تُون ڪي جاڳي اورِ الله سين.
مَحَبَتَ جي ميدانَ ۾، سڄي ڳاله ڳري،
تُون ڪي جاڳي اورِ الله سين.
سي پُڻ رُوندا رَتُ ويا، مَڙيا^۲ جي مَري،
تُون ڪي جاڳي اورِ الله سين.
سُتي سَڄڻُ نَهَ ملي، آهي اِي ڪَري^۳،
تُون ڪي جاڳي اورِ الله سين.
جي اوسيئڙي^۴ آڌيءَ اُٿن، تَنين واڳَ وري،
تُون ڪي جاڳي اورِ الله سين.
اَدِيُون! عَبْدِاللَّطِيفُ چي، ايندا شالَ وري،
تُون ڪي جاڳي اورِ الله سين.

۱- گلشن جا ۲- واصل ٿيا، مليا ۳- صحيح، سڄي ۴- انتظار، فڪر، ڳڻتيءَ.

داستان پنجون

۱

مونا^۱ طور سينا^۲ سندا سنا سين ،
 سجدي ۾ سيڏ چي، گوڏا گوڏرين^۳ ،
 ”فَكَانَ قَابُ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ“^۴، ٿا نانگا ايشن نم،*
 ”كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا قَانٍ“ باقي ڪين ٻجن،
 ”اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ“ ٿا اهرئي پڙين،**
 ”خَرَّ مُوسَى صَعِقًا“^۷ جوگي جنگ چلن،***
 ”مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَ مَا طَغَىٰ“^۸، اهرئي روش روڻ^۹ ،
 مشاهدو محبوب جو، اتي آديسن،
 ري^{۱۱} پسن، ري ستن، ري وصال وهن،
 ري پڙ^{۱۲}، ري ٻولن، ٿا اهرئي چال چلن،
 سيڏ چي سندين، تون ڪل پڇين ٿو ڪهڙي؟

۲

مونا طور سينا، سندا سنا سين ،
 پورب^{۱۳} گنيو نه پاڻ سين، بغض^{۱۴} بيرارگين،
 ردا^{۱۵} آهي راز جي، اوچيڻ آديسين،
 قرب ڪاڙين، نهن چوڻي سين ڏڪيو ÷

۱- گوڏا ۲- طورسينا جبل جنهن وٽ حضرت موسيٰ خدا جو ديدار ڪيو ۳- گوڏين يا رين ڪٽندڙ جوگي فقيرن جا
 ۴- حضور ﷺ جن خدا کان ٻن ڪمانن جيترو ويجهو ويا بلڪ ان کان به نزديڪ (ق-ش)* تارڪ جوگي اهرئي نوني خدا
 کي ويجهو بهجن ٿا ۵- جيڪي زمين تي آهن، سي سڀ فنا ٿيڻ وارا آهن. [ق-ش] ۶- خدا ايمان وارن جو دوست آهي ۷- انهن
 کي اونڌاهيءَ مان ڪڍي سوچهري ۾ ٿو آڻي، يعني هلايت ٿو ڪري. [ق-ش]** جوگي اهرئي روش وٺن ٿا (جوگين کي
 الله هلايت ٿو ڪري) ۷- حضرت موسيٰ يهودي ٿي ڪري پيو. *** حضرت موسيٰ خدا جي ديدار جو تاب نه جهليو تئين
 جوگي جليو ان ۾ لٽي ٿيو وڃن. ۸- نه نظر ڏنگي ٿي ۽ نه نافرماني ڪيائين [ق-ش] ۹- هلت، طريقو ۱۰- هلن، وٺن، عمل
 ۾ آڻين ۱۱- کانسواءِ ۱۲- هلڻ ۱۳- مشرق (اڀرندي طرف) ويندي ۱۴- ڪين، عداوت ۱۵- چادر، اوڇيڻ + ڪاڙي جوگين
 نهن کان چوڻيءَ تائين پاڻ کي عشق جي اوچڻ ۾ ڏڪيو آهي، يعني هو عشق جي عيق اوڙاه ۾ مستغرق آهن.

مونا طُور سِينا، سندا سَناسِين،
 ”طالبُ الموليٰ مُذڪر“، ايءُ ڪلامُ ڪيائون ڪن،*
 سِڪڻ کي سِين پرين، بجهي ڏنائون پَن،**
 اَلْف^۲ اديسين، چوندي رَڪيو ڇت ۾.

۴

مونا جَن مِجراَبُ، جُسو جامعُ^۳ تَن جو،***
 قِلي نِماءُ^۴ قَلْبُ ڪَري، تَن کي ڪيائون تَرابُ،
 تَحقيقُ جِي تَڪبيرِ هُئي، جِسمُ ڪيائون ڪِبابُ،
 تَن ڪهڙو ڏوھُ حسابُ، جَن هينڙو هاديءُ^۵ حَلُ ٿيو.^۸

مُنهن مِجراَبُ^۹ پرينءَ جو، جامعُ سَيَ جَهانُ،
 اَڏامي اَتَ ويو، عَقْلُ ۽ عِرْفانُ^{۱۰}،
 سَيوڻي سُبْحانُ، ڪاڏي وڃي نِيَتِيانُ^{۱۱}.

۶

پايو مُنهن موننِ^{۱۲} ۾، ويٺا سي وهسنِ^{۱۳}،
 جوڳي جاتا^{۱۴} ڪن، آيا اَلُوهِيتَ^{۱۵} ۾.

۷

آيا اَلُوهِيتَ ۾، لاهوٽُ لَنگِهيو جَن،
 منجهان تَن جُسن، حَرفُ^{۱۶} نہ سڄي هيڪڙو.

۱- الله جو عاشق مذڪر (مرد) آهي* اهو قول دل سان هنيائون. ** ڄاڻي بجهي ظاهري کي سڀني نونن يا طريقن سان ترڪ ڪيائون. ۲- ”ا“ جو ”الله“ لفظ جو پهريون حرف آهي ۳- قرار، آرام ۾*** جن پنهنجا سر هميشه گوڏن وٽ سجدو ۾ رکيا يعني مجاهدا ڪيا، تن کي دلي فرحت يا خاطر جمع حاصل ٿي. ۴- قبلي جو طرف ڏيکاريندڙ اوزار ۵- مٿي ۶- ليکو، حرف، پڇاڻو ۷- رهبر (مرشد يا خدا) ۸- کڻي ٿيو، مليو، هڪ ٿي ويو ۹- سجدي جي جاءِ ۱۰- علم، واقفيت، ڄاڻ، وڃا ۱۱- قبلي ڏي منهن ڪري نماز شروع ڪرڻ لاءِ تياري ڪريان ۱۲- گوڏن ۱۳- خوش ٿيڻ ۱۴- زيارتون ۱۵- خدا جي ذات، خدا ٿيڻ ۱۶- عتاب، ڏوھ، قصور.

راهه شَرِيعَتَ هَلِيا، تَفَكُّرُ^۱ طَرِيقُونِ^۲،
 حَالِ حَقِيقَتَ رَسِيا، مَعْرِفَتَ ماڳُونِ^۳،
 ناسُوتُ، مَلَكُوتُ، جَبْرُوتُ* اِيءِ اِنعامِ^۴ لَدُونِ،
 پَسُ لاهُوتُ لَنگِهِيُونِ، هاهُوتانُ مَٿي هَلِيا.

۹

نِگِيا ناسُوتانِ^۵، مَٿيائُونِ^۶ مَلَكُوتَ ڏي،
 جوڳي جَبْرُوتانِ^۷، وَڄائي واٽَ ٿيا^۸.

۱۰

جَنِ اُجِهيو^۹ تَنِ نَه بُجِهيو، ويٺي گڏِيَنِ وِڙ،
 ڏوڙي ڏِنائُونِ ڏُڪَ سِينِ، پاڻ مَنجھانِ ٿي پيرُ،
 لَتو تَنِ، لَطِيفُ بَچي، جُسي جو زَنجِيرُ،
 ڪِنِ ڏِٺو هو ڪاڀَرِينِ، ڪاڀُلُ ۽ ڪَشْمِيرُ،
 سَچُ جَنِينِ جو سِيرُ^{۱۰}، تَنِ ويٺي ٿي گڏيو.

۱۱

نا اُميدِي اَڃَڪو^{۱۱}، اوچَڻُ آدِيسِنِ،
 ڪڏهن تازِيءَ پُٺِ تي^{۱۲}، ڪڏهن هيٺِ هَلَنِ،
 ساميئڙا سَمُونَدَ ۾، ٽنبي جيئن تَرَنِ،
 جي واڳُونءِ واٽِ وِجَنِ، تان ڪُسن ڪُڇَن ڪينڪي.

۱- فڪر، روحاني درياه ۾ تهيون هڻڻ ۲- سندن طريقو آهي ۳- سندن ماڳ آهي* ناسوت (سلوڪ جي پهرين منزل، شريعت) ملڪوت (ٻي منزل مطابق طريقت جي) جبروت (ٽين منزل مطابق حقيقت) هاهوت (چوٿين منزل مطابق معرفت) سالڪ لاءِ الله کي ملڻ جون منزلون آهن. ۴- سرويها، چڱو عيوض ۵- هاهوت جي منزل ۶- ناسوت کان ۷- رخ رکيائون، هليا ۸- جبروت کان ۹- پنڌ پيا، اگتي هليا ۱۰- (پاڻ کي ڪجهه) سمجهيو، ڏوڙيو، ڳوليو ۱۱- رستو، گس ۱۲- آڌو، اوچڻ ۱۳- سوار.

۱۲

لَالُونُئي^۱ لالُ ٿيا^۲، لالُ^۳ لَنگِهيو جَن،
عَدَمَ^۴ جي اوڙاهَ تي، ڪيا آسَنُ^۵ آدَوَتِينِ^۶،
گردانيو^۷ گَنگَن^۸، گرداب^۹ کي گيان^{۱۰} سين.

۱۳

نامرادي^{۱۱} نَجْهُرو^{۱۲}، عَدَمُ اوتارون،
رَضا^{۱۳} راجُ سَندون، مُورُ نَ مَگَن^{۱۴} ڪي ٻيو.

۱۴

ڪهڙي پُچين ڳالھ، ڪَرِ نَ ڪا اچُ صُباحَ،*
وَنُ^{۱۵} تَنين سين واڳيو، جيڪي پَسين مَنجھ پَساهَ،
رَمُ^{۱۶} رَباڻي راهَ، مَٿي حالَ هُشارُ ٿي.

۱۵

کُڻيو تَڪَبُّرُ تَڪِيا، حِيلا ڪِيو هَلَن،
مُوڙها تان نَ لَهَن، لَمِي^{۱۷} راهَ، لَطيفُ چي.

وائِي

تَن بَگَن^{۱۷} ڳهر^{۱۸} وِجاڻِي، هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
ڪَري مَرِج ڪا پَڙي! گُروَ وَتِ گُداڻِي،
هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.

۱- لعل جهڙي ڳاڙهي پٿر کان ۲- سرخرو ٿي، گهوٽ ٿيا ۳- دوست، دلير، سڄڻ، محبوب ۴- فنا،
نيستي ۵- وهڻ جون جايون ۶- اڻ ڏوتلن، ميرن، پيوت ٿيل جوڳي فقيرن ۷- گردش ڪئي يا ڦيرو
ڏنو، پار ڪيو ۸- گونگن، صبر وارن فقيرن ۹- ڪن، اوڙاه ۱۰- معرفت يا الاهي اسرارن جي ڄاڻ
۱۱- نالميدي، ڪين، فنا ۱۲- جهوپڙي، مڪان ۱۳- قدرت جيڪي ڪري تنهن تي راضي رهڻ ۱۴-
ڳهرن، طلپين* ڊرو مدار نه ڪر، گيسر ڇڏ. ۱۵- وج، هل ۱۶- نهي، جهڪي، ناڻائي يا نياز يا تواضع
ڪري، ٻي معنيٰ: لمبي، وڏي. ۱۷- خاصيتن پلاين، مهربانين ۱۸- گهيرت، خواب، ننڊ جو خمار.

اِشارَتُون^۱ اُنِ جون، وَنءُ ڪَپِي تُون ڪاڻِي،*
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
 نَبَدَ تَنهين کي ناهِ ڪا، جا آديسن اُنائي^۲.
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
 آه اِنهِي ڳالھ جي، راول^۳ اِيءَ رُباعي،
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
 هيڪاڻي هيڪُ ٿيا، بُڌن ڪانَ پياڻي،
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
 اَڪين اَرسُ چڏيو، دِل ۾ ناه. دَعاڻي،
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
 اِنَ الله وِترُ يَحِبُّ الوِترُ^۴، اِيءَ اُنين لئي آئي،
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
 ريجھائي رَمُوزَ سين، ڪاهوڙين^۵ ائون ڪاڻي^۶.
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.
 آلا! عَبْدِاللطيفُ چي، مون سين صاحِبَ ڪِر سڻائي،
 هو ماڻي! جوڳين مُون سين جي ڪيا.

۱- ڳجهڙا اشارا يا ارشاد، نشانين، ڪنايا. * جوڳين (رهبر مرشد) جي احڪامن تي عمل ڪري ۽ مخفي رکي، تون مري وڃ. ۲- اُچائي، ڪنهي پنهنجي حوالي ڪئي ۳- اي سڄڻ! اي روح! ۳a- چئين مصرعن وارو شعر، ڳالھ، وارتا ۴- تحقيق خدا هڪ آهي ۽ هيڪڙائي هن کي پسند آهي (حديث) ۵- (رمز جو جمع) ڳجهڙ، اشارا ۶- جبلن ۾ ڌڻ ڳوليندڙن، ڏوئين ۷- ڪاڻي، جلائي.

داستان چھون

۱

ڪنهن جنهن ڪُنا ڪات، جيئن سامي مُورُ نه سَنا^۱،
 ڏينهان^۲ ڏکي ڏيل ۾، سُرَ سَچيائي رات،
 جوڳيان^۳ سنڌي ذات، جيڃان! آه جڏاڻڙي^۴.

۲

روح ۾ رهين رام، ٻهر ٻولين ڪي ٻيو،
 پيالو پُر ڪري، جوڳ^۵ پيتائون جام^۶،
 تنهان پوءِ تمام، تن تڪيا تاڪي^۷ ڇڏيا.

۳

رام رهين ۾ روح، ٻهر ٻولين ڪي ٻيو،
 سڌائين سفر ۾، مٿا تين موءَ^۸،
 ساميئرا صُبح، ساريان گهڻو، سيد چي.

۴

مٿا موءَ تيان، سڌا سوئيتا^۹ ڪاڙي،
 ڪوئي ڪنهن نه پُڇيا، آندَر آندوهيان^{۱۰}،
 جيڪا ڄماران^{۱۱}، سا منجه گوندر گڏري.

۱- اصل، ٻه ۲- خوش ۳- ڏينهن جو، سارو ڏينهن ۴- جوڳين ۵- جڏي، بيمار ۶- گهڻو،
 مٿو، جام ۷- پيالا ۸- بند ڪري، پوري، ترڪ ڪري ۹- وار، وڏن وارن سان، چوٽا،
 جڏائون ۱۰- سوء يا ماتر ڪنڌر، غمگين، غم ۾ گذاريندڙ ۱۱- هنن کي اندوه يا غم آهي
 ۱۲- سندن يا انهن جي ڄمار يا عمر.

ويني جنين ورهيه ٿيا، مٽي سين ميري^۱،
 اڪيون جنهن جون الڪ ڏي، پٺين^۲ ڏي نه پيري،
 ڪاراڻيان^۳ ڪڪا ٿيا،^۴ ڄراڻيا^۵ ڇيري^۶،
 لڙڪ لال، لطيف چئي، ڪنبي^۷ ڪيري^۸،
 نينهن نه نيري^۹، سور چرندي سنرو^{۱۰}.

۶

ويني جنين وره ٿيا، مٽي ميري ساڻ،
 ڪاراڻيان ڪڪا ٿيا، ڇيري وجهي ڄاڻ^{۱۱}،
 خودي کانئي هليا، پٺ تي ڇڏي پاڻ^{۱۲}،
 سڀ ڪيئن بهر هٿن پاڻ^{۱۳}، جن گڏيو گر گريان^{۱۴} ۾.

۷

نانگن ڪين نمايو،^{۱۵} ناٿ نمايو نينهن،
 مڙهين انا مينهن،* جوڳيان سنڌيءَ ذات ڪي.

۸

نه ڪي نمن ناٿ ڪي، ناٿ نه نمائين،
 ڄاڻا^{۱۶} ڪن نه جوڳ جي، جوڳ نه جهاڙين^{۱۷}،
 آڊيسي آئين، اهڃاڻيون آلماس^{۱۸} جون.

۱- ناپاڪ ۲- پونءِ، زمين ۳- ڪاراڻ کان (وار ڪاري رنگ مان ڦري) ۴- پيوت لڳڻ
 ڪري ڪڪي يا خاڪي رنگ جا ٿيا ۵- لهسيا ۶- باه ۷- ڊڄي، ڏڪي ۸- ڪيرائي
 ۹- جدا ڪري، ڇڏي، ترڪ ڪري ۱۰- خوش ۱۱- علم (خودي) ۱۲- خودي ۱۳- تير
 ۱۴- گريبان، پهاڙ جي اندران، اندر يا دل ۾ ۱۵- پنهنجو بنايو * مڙهين ۾ مهر جا مينهن
 وٺا ۽ خوشيون ٿيون. ۱۶- زيارت ۱۷- پوڄين، سلام ڪن ۱۸- جواهر (ڌڻيءَ).

۹

هَر هَر ڪَن هَرنامُ، ڏُونِ^۱ ڏيهاري ڌوتيا^۲،
جَن نہ ريجهايو رامُ، ناٿُ^۳، نہ نَمي تَن سين.

۱۰

هَر هَر ڪَن ”اميس“^۴، ڏُونِ ڏيهاري ڌوتيا،
جَن نہ ماري ميسُ، ناٿُ نہ نَمي تَن سين.

۱۱

جهڙا ڪڙجَ^۶ ڪڪرا، تَهڙا جائن ڦل،
تَن سامينَ جي سڌَ مان، جَن جي گوڏينَ ۾ گل،
اندرِ مُلھ^۷ املُ^۸، پَهَر ڪوجھا ڪاڀڙي.

۱۲

يادِ گُرو ڪَن گوڏڙيا، پَر بازارِ پِڻا،
پڙهن سُرُ سُبْحانَ^۹ جي، پِڻِ^{۱۱} تنهن پِڻا^{۱۲}،
جيانهن مُنهن مِڻا^{۱۳}، تيلانهن نسا چاڙهيائون نينهن جا.

۱۳

ريڳڙيارا^{۱۴} رَميا، لُونيسِ^{۱۵} لانگوڻين^{۱۶}،
منهنجو جيءُ جَلائيو، اندرِ آديسين،
لانجهون^{۱۷} لاهوڻين، چوري ڏنيون چتَ ڪي.

۱- ڌوئين ۲- ڌوتيون، لانگوڻيون ۳- گرو، وڏو علم جو اڪابر، معرفت جو صاحب
۴- خدا جو هندڪو نالو، آميش = نفس، شهوت، نفساني خواهشون ۶- ڪانا ۽
ڪانيون ۷- بهادر ۸- املھ، بي بها، لائاني ۹- سورة، آيت (تسبيح) ۱۰- ”سبحان“
(سپ ساراه الله ڪي جڳائي) ۱۱- حوض، تلائن ۱۲- پيٽ ۾، اندر ۾ ۱۳- ميت مليل،
ميت لڳيل ۱۴- چنل گوڏين وارا؛ سونن ڏندن وارا؛ واريءَ سان ڀريل، پيوت
۱۵- رلايس ۱۶- لانگوڻيءَ وارن فقيرن ۱۷- ڏک، غم.

وائِي

تَن اَکِينِ اَتُونِ اَرَاڻِي، ٻَڙِي! جيڏِيُون!
 ڪنهن درِ ڏيانِ دانَهڙِي؟
 ڦِڪِيُون ڏيئي ڦِڪِيُون، ويڄَن^۱ اَتُونِ وِرڇاڻِي،
 ٻَڙِي! جيڏِيُون! ڪنهن درِ ڏيانِ دانَهڙِي؟
 حُسَنَ هوتَن جِي، اَدِيُون! لالِيءَ^۲ اَتُونِ لڄاڻِي^۳،
 ٻَڙِي! جيڏِيُون! ڪنهن درِ ڏيانِ دانَهڙِي؟
 اَلَتَ ڪَرَمَ اَن سِين، قُرَبَ جا ڪَرَاڻِي^۴،
 ٻَڙِي! جيڏِيُون! ڪنهن درِ ڏيانِ دانَهڙِي؟
 صُحْبَتَ سَپِيرِيَن جِي، مِني مِناڻِي،
 ٻَڙِي! جيڏِيُون! ڪنهن درِ ڏيانِ دانَهڙِي؟
 اَلا! عَبْدِاللطيفَ سِين، وَحَدَتَ وَتَ^۵ وِراهي،
 ٻَڙِي! جيڏِيُون! ڪنهن درِ ڏيانِ دانَهڙِي؟

داستان ستون

۱

قوت^۶ ڪَرَايا ڪاڙِي، طَعامَ نَه طامائو^۷،
 سَڏِيَن^۸ هَنيائون سَڄَ ۾، پَهَرُ^۹ نَه پِينائو،
 اَوَسَرُ^{۱۰} آسائو^{۱۱}، اُٿِي گُوندَرَ گَڏيا.

۱- طبيبن، حڪيمن ۲- سرخي، ڳاڙهاڻ ۳- مون کي شرميو (گهايو)؛ مونکي پنهنجي
 ڪوجهاڻيءَ جو احساس پيدا ڪرايو ۴- (۱) تلخ تجربو ڏنو آهي (ڪنهن ڪم کان ڪٽائجڻ
 معنيٰ ڪنهن ڪم ڪرڻ ڪري نقصان پائڻ سبب بيزار هجڻ) (۲) سوگهو ٻڌو آهي (ڪرڻ=
 زنجيرن ۾ ڪڙن ۾ ٻڌڻ) ۵- مند جو نئون ميوو ۵a- خوراڪ، کاڌي ۶- طمعدار ۷- صدا،
 خيرات لاءِ طلب ۸- ماڻهن کان ۹- اڻ هوند، مصيبت، ڏک ۱۰- اميدوار، طالب.

۲

قُوتَ ڪَڙايا ڪاڙِي، طعامَ نَهَ طَمَعَدَارَ،
سَنَنَ هَنِيائُون سَجَ ۾، جوڳي ڪِنهن نَهَ يارَ!
اَوَسَرَ جِي آڌارَ، اُٿِي گُونڌَر گَڏيا.

۳

قُوتَ ڪَڙايا ڪاڙِي، بَڪَ جَهَلِيائُون بُوءِ ۱، *
وِيا نيرانا ۲ نڪري، جوڳي مَنجهان جُوءِ ۳،
اَوَسَرَ، آجا ۴ اُوءِ، * * اُٿِي گُونڌَر گَڏيا.

۴

پَنن ڪِن پَتُ ڪَڙِي، گُهرَن ڪِن گُهران ۵،
مَهِيسِي مَخْلُوقَ جِي، اَپَن دُورِ دَران ۶،
پُچَن ڪوهُ شَرعان ۷؟ جيئن اَنڌَرِ عَدالتِ اَن جِي؟ * * *

۵

پَنن جو پَتُ ڪَڙِي، سو جِي سَڃائَن ۸،
تَهَ بَر ۾ بِيڪَ لَهَن، پَهَر نَه پَنن ڪاڙِي.

۶

اَسڪَ ۱۰ جَن اَوِيَر، ۳ سي سانجھِيءَ رَهَن سُمهي،
لاهُوتي، لَطيفُ چي، آڌِيءَ ڏِين اَليرَ ۱۱،
سُتو لوڪُ پَسِي پيا، سي سامِي مَٿي سِيرَ،
ڪيڏاهَن ڪَنڊا پيرَ؟ مَرِٿِي مَٿو ۱۲ ٿيو.

۱- خوشبوءِ، واس * پڪ جِي خوشبوءِ ماڻيائون، فاڻا سٺائون. ۲- ناشتي ڪرڻ کان سواءِ، بڪ ۾، بڪيا. ۳- مڪان، جاءِ ۴- آزاد، ڀالها، خالي * * هو پينگيا ۵- آزاد آهن. ۶- ڪشتو، ڄمني، پَنن جِي ٺولهي ۶- گهران؛ گهرن وٽان، ماڻهن جِي جاين تان ۷- دران در کان ۸- شرعان، شرع کان، شريعت کان * * * هنن جِي اندر ۾ روشن ضمير هن جو قاضي ٿيو ويٺو آهي، جو هنن جِي رهبري ڪري ٿو، ته پوءِ هو چو ڪنهن پٺي کان فتويٰ وٺي ۹- قدر ۱۰ اهميت ڄاڻڻ يا سمجهڻ ۱۰- بيداري، اوجاڳو، بيخوابي، بي آرامي ۳ جن جِي لاءِ اوجاڳو دير آهي يا خراب آهي. ظالم جيترو وقت جاڳندو اوترو پين لاءِ خير ڪونهي، تنهن ڪري ان جو جاڳڻ پين لاءِ جنجال آهي، پر برعڪس انهيءَ لاهوتي فقيرن جو اوجاڳو انهن لاءِ فائديمند آهي. ۱۱- ٽپ، چال، سٽون ۱۲- اهو طرف (الهنوا) جنهن ڏانهن مٿو ڪري سجهو آهي.

۷

وچينءَ ويٺا رهن، سانجهيءَ رهن سُمهي،
 بڪَ مَرندي بڪيا، ڪنهن کان ڪين گهرن،
 پيٽ نہ هيريائون پانهنجا، چوري ساڻ چسن،
 ڦڪي فقيرن، ماڳيان^۲ پني ماڻ جي.

۸

وچينءَ ويٺا هون، سانجهيءَ رهن سُمهي،
 مهيسي منهن پانهنجو، ڌاران^۳ ڌور نہ ڏون،
 وهائيءَ واڌن تي، پاسا ڪوڙيو پون،
 ڪنهن کي ايئن نہ چون، تہ آديسي آهيون.

۹

ڪشي^۴ ساڻ ڪشن، ڏيل ڪيائون ڏيرا،
 پيٽ نہ هيريائون پانهنجا، چوري ساڻ چسن،
 اهڙي راه رسن، ڪاڙهي ڪاڙهي ڪي.

۱۰

ڪشي چيله ڪشا^۵، ڏيل ڪيائون ڏيرا،
 لاهوتي، لطيف چي، تن کي ڏين تسا^{۶a}،
 گروءَ جي گسا^۷، پاسي ڪن نہ پاڻ کي.

۱- ڏاڻقن، مز ۲- ماڳ کان، اصل کان ۳- ڌاران، ڪانسواءِ، بغير ۴- چڪي ٻڌي، زور
 سان ٻڌي ۵- رسن، نوڙين ۶- ڪشان، ڪشن سان 6a- تسيا، تڪليف، جفا ۷- گسان،
 گسن کان.

۱۱

آديسي آديس^۱، هٿائين^۲ ڪري هليا
 ڪاڙين قلب^۳ ۾، ڪيو ڏورائو^۴ ديس^۵،
 ويراڳي نئون ويس^۶، راول^۷ ڏکي رَميا.

۱۲

آديسين آدب^۱، آهي اڪڙين^۲ ۾،
 نسل^۳ تن جو ناه ڪو، ڪونهي ان حسب^۴،
 سامين سين پرين^۵، روح^۶ ۾ رهيو رب^۷،
 ريءَ لانگوٽيءَ لب^۸، پاڇي ڪن^۹ نه پاڻ سين.

۱۳

لانگوٽي لاهي، ونءُ ويراڳين سامهون،
 ٻڌ سورن جو سَندرو، منجهان سڪ ساهي^۱،
 ائين وٽ آهي، اوچڻ ڳاله اگهاڙ جي.

۱۴

لنگ ڪڍيائون لانگ، موتي ڪن نه مسحوا^۱،
 جا اسلامان^۲ اڳي هئي، سا سٺائون بانگ،*
 سامي ڇڏي سانگ، گڏيا گورڪنات^۳ ڪي.

۱- سلام، نياز ۲- هٿائين، هن هنڌ يا جاءِ کان ئي ۳- دور، پري پنڌ وارا ۴- وطن، ملڪ
 ۵- اي رانول، اي سچڻ يا دوست ۶- ڪٽنب، قبيلو، ذات، نسب، پيرهي، خاندان
 ۷- نمونن، طريقن (هر حال ۾) ۸- لالچ، طمع، موڙي، روڪڙ، نقد ۹- بچائي رکن، ميڙي
 رکن ۱۰- مضبوط ڪري ۱۱- وضو، پاڻيءَ سان هٿ پير، مٿو اڳهڻ ۱۲- اسلام کان* دنيا
 ترڪ ڪرڻ جو اصول ٻڌائون. ۱۳- وڏو سياڻو رهبر، مرشد يا خدا.

۱۵

ویراڳي واڳي^۱، * ڏين ڏيهاري ڏيل کي،
 راوڻ! رتن^۲ مولهن^۳، سامي سهاڳي^۴،
 کنءُ جنين سين لاڳي**، سي جوڳي پسان تہ جيان.

۱۶

ویراڳي واري، آلا! اڱڻ آئين،
 ڏک لاهيندڻس ڏيل مان، تهن جيئن تاري،
 ايندم اوتاري، کينءُ جون ڏيندم خبرون.

۱۷

ارتو اکين مان وهي، مٽي ڳلن ڳاڙهه^۶،
 ڪوري ڪنن وچ م، فچ^۷ ڏنائون ڦاڙ^۸،
 هٽي توبه تار^۹، نانگا نسوار^{۱۰} ٿيا.

۱۸

لاهوٽي، لطيف چي، سڌ نہ ڪئن ساڻ،
 اِيءُ آديسن اُهيڃاڻ، جيئن تعلق ڇڏيائون تڪيا.

۱۹

پوڄا ڪر م پاڻ کي، ڪهه! راوڻ، ٻن رجات^{۱۱}،
 لباسان^{۱۲} لطيف چي، پل^{۱۳} ويراڳي! وات،
 من ماري ڪر مات، تہ تيرت پسين تڪيو.

۱- واڳ، رسو، نورڙي * واڳي ڏيڻ: دور يا ڦر کي ٻوٽ ۾ ڪاٺيون ٻڌڻ، جيئن اوڳاري سگهي پر
 ڪجهه ڪاٺي نہ سگهي ۲- ڳاڙهي ۳- مولهن يا ڪلنگين يا پنڪن سان ۴- سرخرو، خوش، پتار
 يا مرشد وارا ** جن سان نينهن يا عشق لڳو. ۵- ان جي مٿان پردو يا ڪڪ جو تہ، بيڪار
 شيء، ڦوڳ ۶- خوشي، خيرعافيت ۷- ڳاڙهاڻ، سرخي ۸- زخم، چير ۹- ڦاڪون، اڌ
 ۱۰- تارڙي ۱۱- نچ، (سون جهڙا) صاف ۱۲- رجعات، رجعت، امدورفت، له وچڙ،
 لاڳاپو ۱۳- لباس، دولاب يا دغا کان ۱۴- پري رک، روڪ.

۲۰

پُوڄا ڪَري مَ پاڻ کي، پَل پُوڄا ڪان پاڻ،
جاڻي ^۱ چڏي جاڻ ^۲، پُر ^۳ تون پورب پار ڏي.

۲۱

پُوڄا ڪَري مَ پاڻ کي، جوڳي رکڇ جوڳ،
خلق ^۴ خالق جيئن ڪرين، اِيءُ راول! وڏو روڳ،
پڳڻ ^۶ ڪونهي پوڳ ^۷، نانگا وڃن نڱيا.

وائِي

مَرِيئُون مَوڪَل، ڪالھ ڪندا ويا ڪاڙِي.
ڪڏهن اتر سامهان، ڪڏهن ڏونهين جهل ^۸،
ڪالھ ڪندا ويا ڪاڙِي.
هُن سِيڪيندي هٿڙا، مون ڳاڙيندي ڳل،
ڪالھ ڪندا ويا ڪاڙِي.
چيري چندن ڪاڻ جيئن، سور ڏنائون سل ^۹،
ڪالھ ڪندا ويا ڪاڙِي.
بابو ڪن نه بکيا، نه ڪا وکن ^{۱۰} ول ^{۱۱}،
ڪالھ ڪندا ويا ڪاڙِي.
الا! عَبْدُاللطيفُ چي، ايندمِ - شال امل ^{۱۲}،
ڪالھ ڪندا ويا ڪاڙِي.

۱- سمجهي، ڄاڻي بجهي ۲- ظاهري علم، خودي ۳- هل، پنڌ ڪر ۴- هلت، روش
۵- بيماري (بچڙي ڳالھ) ۶- پڳڻ، چڪنا چور ٿيلن، عشق ۾ پرزا پرزا ٿيلن ۷- طعام
۸- وٽ، ويجهو، تي ۹- سوراخ ۱۰- ٿنگ ۱۱- ٻني ڪرڻ لاءِ هر ڏين، کوٽين ۱۱- ٻني،
فصل ۱۲- املھ، بي بها، لائاني.

داستان انون

۱

رَهِيا اُتِڀِي راتِ، صُبْحَ وِندَءِ صابِري^۱،
لُونِءَ لُونِءَ مَنجھ، لَطِيفُ چي، کَرِ تَنِن جِي تاتِ^۲،
سَندي جوڳين ذاتِ، ٻئي پيري مَسَ مَرِي^۳.

۲

اڱڻ آهين اڄُ، صُبْحَ وِندَءِ صابِري،
ڪَڇ ڪو ڪاڙين مان، رُوحَ رُچندو^۴ رڄُ،
پيرَ تَنِن جِي پُڄُ، مَتان سِڪين سَناسين ڪي.

۳

تان ڪي سائين اورِ، جان ڪي آهين اوطاڻن مِ،
ڏَه ڏَه پيرا ڏينهن مِ، پاڻ مَتائين گهورِ،
ويا جِي هِنگلورِ^۵، تہ ڪَرَمِ^۶ ملندَءِ ڪاڙِي.

۴

تان ڪي وِڻن ويهه، جان آهين اوطاڻن مِ،
سامي سَقَرِ هليا، ڏور چِٽائي ڏيه،
چِڏي سَڪُ سائيه^۷، مَٽي گَنگا^۸ گجيا^۹.

۱- صبر وارا، ڏکڻ تي صبر ڪندڙ، صبر بابت نصيحت ڪندڙ ۲- ڏڪر، ڳالهه،
پچار ۳- ملي، گڏجي ۴- راضي ڪندڙ، وٺندڙ، دلپسند ۵- ڏو، ڀيٽ پري کائڻ (ماڻج)
۶- هنگلاج، هندن جي تيرٿ جي جاءِ ۷- قسمت سانگي، نصيب سان ۸- وطن يا ڏيه
۹- گنگا ندي، هندن جي تيرٿ جي جاءِ ۱۰- ڪاه ڪئي، هليا، ڏانهن ويا.

۵

تان ڪي وَٽن وَجُ، جان آھن اوطاڻن ۾،
سامي سَفَرِ ھليا، راتو چٽائي رُجُ،
اھڙا جَن اُھجُ، سي ڪَرَمِ ملندڙ ڪاڀڙي.

۶

تان ڪي وَٽن آءُ، جان آھن اوطاڻن ۾،
ويو تَن نَ وَسَري، لاهوٽيَ ڪو^۱ لاءِ^۲،
فنا ۽ فراق جو، سامن چڪيو ساءِ^۳،
وَتان تو ويندا، ڪاڀڙي ڪاڀول ڏي.

۷

اڄُ نَ اوطاڻن ۾، جاڳڙ^۴ جو گيٽڙن جو،
ساري سَناسين ڪي، رُوندين تان رو،
پَسُ! پارِٿان^۵ تو، لاهوٽي لڏي ويا.

۸

اڄُ نَ اوطاڻن ۾، طالبَ تنوارين،
آديسي اُٿي ويا، مَرِهيُون مُون مارين،
هُو جي جيءَ جيارين، سي لاهوٽي لڏي ويا.

۱- لاهوٽي فقيرن جو ۲- لا= نه، نفی، نیستی، نابودي ۳- ذائقو، سواد ۴- جاڳڻ، بيداري،
ڳاڻڻ جي مجلس، میزو ۵- پارٿان، پار [طرف، پاسي] کان، وتان.

۹

اَڄُ نَه اوطاڻن ۾، سَندي جوڳين جوڙ^۱،
 ساري سَناسين ڪي، ڪامي ٿيس ڪوڙ^۲،*
 مَن جَنين سان موڙ^۳، سي لاهوتي لڏي ويا.

۱۰

اَڄُ نَه اوطاڻن ۾، سَندي جوڳين ذاتِ،
 ساري سَناسين ڪي، رُٿم ساري راتِ،
 مُون تَن^۴ جَنين جي تاتِ، سي لاهوتي لڏي ويا.

۱۱

اَڄُ نَه اوطاڻن ۾، تازا پَتَرَ ڪَڪَ،
 آديسي اُٿي ويا، پيٿي اُڏامي رَڪَ،
 سامي ڪٿي سَنڪَ^۵، وَڄائي واٽَ ٿيا.

۱۲

جِياسُون جوڙ ٿي،** جوڳي ڏنوسُون،
 ڪَنان تَنهين مُون، حاصل ڪي حال ڪيو.

۱۳

جِياسُون جوڙ ٿي، جوڳيءَ لاڻو جَارُ،
 سَنڊو پُورَبَ پارُ^۶، آچيائين اَنڌن ڪي.

۱- قطار، جماعت، مجلس* ڌوٽل ڪپڙا جيئن ڪٽيءَ جي ڪوڙ [سُونٽيءَ] جا ڌڪ سهندا آهن، تيئن مان به سَناسين ڪي ساريو ڌڪن جون ڏونگريون پيو کان. ۲- وٽ، پيچ ۾ ۳- منهنجي تن [بدن يا دل] کي ۴- سنڪي، وَڄائڻ جو ڪوڏ. **گڏ گڏاريون ٿي [مرشد يا رهبر ڏي اشارو آهي]. ۵- جهوري، سوز [الاهي عشق] ۶- نشان، عادت، ڪم، پتو، ڏس.

۱۴

جياسُون جوڙ ٿي، جوڳي ڏنوسُون جان،
مُون سَگُ جنهن سان، سو سامي سانيي^۱ ٿيو.

۱۵

جياسُون جوڙ ٿي، نانگو ڏنوسُون نِت،
چُنجهو^۱ هوسُون چِت، کُلي اڄ سُو باغ^۳ ٿيو.*

۱۶

هئي! جي هئا هِت، تَه مَٽِن هُونَدَ حَقُ* ٿيو،
مَرَهِيُون، مَوَرَتَ، مَتِ^۴، مَنَ وَسَرِيُون ڪي لهان.

۱۷

هئي! جي هئا هاڻ، تَه مَٽِن هُونَدَ حَقُ ٿيو،
پيهي^۵ ويا پاڻ، آڏيا مَرَه^۶ مارين مُون.

واٽي

جوڳي جڳ گهٽا، لا^۱ مُون وَه^۲ ويراڳين سين.
پاڇي ڪَن نَه پاڻ سين، تَنبيءَ مَنجه ڪَٽا، آلا!
مُون وَه ويراڳين سين.
جان ڪي ڏاڻيون^۸ ڏوڙ ۾، جان ڪي ڪين^۹ چَٽا، آلا!
مُون وَه ويراڳين سين.

۱- سنڀاليندڙ، وارث، مٽ مائٽ ۲- اکين ٻوٽيل يا بند ٿيل، چونچو، جيڪو اکين سان پوري طرح نه ڏسي سگهي، انڌو ۳- بهار، خوش* مرشد ملڻ کان اڳ جو دل جون دريون بند هيون سي کلي پيون ۽ دڳ لڳڻ سبب ڏاڍو نهال ٿيس ۽ الاهي اسرار مونتي کلي پيا. ** هتن سان ڳالهائڻ ٻولهاڻي يا ڏک ڏوراني ڪيڻ جو مون کي وجه مليو ۴- نصيحت، سبق (ٻين نسخن ۾ مٽ= ماري ڏنل آهي). ۵- گهڙي، داخل ٿي، اندر گم ٿي ۶- مڙميون، مڪان ۷- لاڙو، عشق، محبت، ڪاڍو ۸- پڳل ان يا چانور ۹- کائين.

ويِي وائڙين تي، پئڻن^۱ جيئن پُٺان^۲ آلا!
 مُون وَهَ ويراڳين سين.
 ساريو سَناسين ڪي، ويڻي هَتَ هَٺان^۳ آلا!
 مُون وَهَ ويراڳين سين.
 آيل! آديسين جا مُون تي گُڻ^۴ گهٽا، آلا!
 مُون وَهَ ويراڳين سين.
 آڏيون! عَبْدُاللطيفُ چي، مُحَبَن مَنجِه مَٿيا^۵ آلا!
 مُون وَهَ ويراڳين سين.

داستان نائون

۱

بُڪَ وڌائون بگڙين^۱، جوڳي ڪندا جُج^۲،
 طَلَبَ نَهَ رَڪَنِ طَعَامَ جِي، اوتيو پيئڻ اُجَ.
 لاهوتين، لطيفُ چي، مَن ماري ڪيو مَڃَ^۳،
 سامي جهڳي سَڃَ^۴، وَسِينِءَ^۵ ڪي ويجهي ٿيا.*

۲

نَهَ گندا^{۱۱}، نَهَ گيري^{۱۲}، نَهَ لانگوٽيءَ لڪَ^{۱۳}،
 جيڏاهن پرين وِڪَ، تيدانهن صاحبُ سامهون.

۱- پٽ فقيرن، گداگرن، پيڻن ۲- هلاڻ، سفر ڪريان، گهمان، پٽڪان ۳- افسوس کان، جوتون پٽيان، ماتر ڪريان ۴- پلايون، مهربانيون ۵- ڏيا، رعب، جوهر، ڪلا، قدرت، نور، روشني، تجلي ۶- بگڙين (فقيرن وارن بغل ٿيلهيڻ) ۷- ڪاٺي ڍڙ، مزا ۸- سري يا گاه جنهن مان رسا ٺاهيندا آهن؛ پائمال ۹- فنا جي وادي يا ملائي ۱۰- آباديءَ، حق، ابدي حياتيءَ * نيسي جون منزلون ملي ڪري واصل بالله ٿيا. ۱۱- رڳي، ڪٿي، گودڙي، ڪڏا، جمني ۱۲- گودڙي، پراڻا ڪپڙا، گادي، گاديلو ۱۳- ذري، ٽڪري.

۳

نہ گندا، نہ گبري، نہ لانگوٽيءَ ليڙ،
جيڏانهن ڪرين پيڙ، تيڏانهن صاحبُ سامهون.

۴

جيئن ٿا پڇن ان^۱ کي، تيئن جي پڇن پنڌ،
تہ رڙهي لڏائون رند، لڏين لڪ^۲ لطيف چي.

۵

جيئن ٿا پڇن ان کي، تيئن جي پڇن الله،
تہ رڙهي لڏائون راه، لڏين لڪ، لطيف چي.

۶

نہ گندا، نہ گبري، نہ ڪڇين^۳ ڪاچوٽي^۴،
سامين ٻاري سج^۵ ۾، ٻاٺن باهوٽي،
جوڳي جبروٽي^۶، وڃائي واٽ ٿيا.

۷

ڪڇي ڪاچوٽي، نانگن ٻڌي نينهن جي،
جهڙا آيا جڳ^۷ ۾، تهرڙا ويا موٽي،
اٺين جي چوٽي^۸، پورب^۹ ٿيندي ٻڌري.

۸

سُٻيريءَ^{۱۰} سيڏ چي، جي ٿا پڇن ان،
تن ڪاٻڙين ڪونهي ڪن، جوڳي چائن^{۱۱} جار^{۱۲} ٿا.

۱- ڪاه ڪن، رخ رڪن ۱۵- اناج، کاڌو ۲- ماندائي، فڪر، انتظار، ڳڻتي، ڏک
۳- ماپين، وهين، سڀ لاءِ ڪپڙو ماپي ٺاهين ۴- گودڙي، لانگوٽي ۵- دونهن، ننڍي باه
۶- جبروت (سلوڪ جي ٽئين منزل) منزل کي پهتل ۷- چوٽيءَ جا وار، سر، مٿو (مرتبو
عزت) ۸- مشرق، اڀرندي (خدا جي اڳيان، قيامت، ڏينهن) ۹- سويل ٿي، اول ٿي، پهريائين
۱۰- چوٿين، ڪوٺائين ۱۱- اڃايو.

۹

جا بَرادَ^۱ بَتَنَ جِي، سا اَڄ بُڪَ آديسِين،
روزا رِنَدَ رَڪَن، عِيدَ نه اوڏا ڪاڀَڙي.*

۱۰

جنهن سناسي سانڍيو، گَندي ۽ گِراه،
اَنِينَ^{۱۵} کان الله، اَڃا اَڳاهُون ٿيو.

۱۱

ويئو پُڄين پَر، ڪَر ڪا هِنيارَ^۳ هَلُ^۴ جِي،
اَڄُ آديسي! مَرُ، صُباحَ مَرَنَدو سِيڪو.**

۱۲

پَرينديئي پيرَ ٿيا، چَندي گَنجوا^۶ گامُ^۷،
ويهي ڪيو نَهَ وِڄَ ۾، تَن آديسِين آرامُ،
رَهه^{۷۵} ۾ گَدِين رامُ، پَنڌان^۸ چُٽا ڪاڀَڙي.

۱۳

اَڪيون آلو^۹ ماهُ، *** سَدا سَناسِين جُون،
واري نيئَ نِنڊاهه^{۱۰}، جاڳي جَهليا جوڳين.

۱۴

اَدَ لَڳيون آهين، آيل! آديسِين جُون،
ويهي^{۱۱} وهائين^{۱۲}، ڪا قَضانِي^{۱۳} راتَڙي.

۱- عيد، خوشي، کائڻ پيئڻ جو ڏينهن* جيڪو ڏينهن تن پورن يا جسم خوش رکڻ وارن لاءِ عيد جو ڏينهن آهي، سو آديسن لاءِ روزي رکڻ جو ڏينهن آهي. ۱۵- اُنهيءَ ۲- گذريل سال يا ورهيه ۳- هينئر، هڪل ۴- مرڻ. ** مرڻ کان اڳي مرڻ مهنت ۾ مرڪين (نفس کي نهوڙي، فنا جي منزل طي ڪرڻ لاءِ حياتي ۽ ايزدي مشاهدو ماڻين) ۵- سفر تي اسهيا يا ويا ۶- گنجو ٽڪر ۷- ڳوٺ ۷۵- راه ۸- پَنڌان، پَنڌ کان ۹- پسيل، پتل *** جوڳي هميشه نيشن مان ارتو اوتيو پنهنجي تن کي پيا پسائين. ۱۰- ننڊ کان ۱۱- آرام ڪري ۱۲- گذارين، پوري ڪن ۱۳- اتفاق سان.

۱۵

اڃا سي آهين، جي سزاوارا^۱ سڳين جا،
ويٺا وڃائين، جي سنيا سي! سڻين.

۱۶

نسوريائي ناه^۲ جي، دل ۾ دونهن دکاءِ،
آئي آڳر عشق جي، لاهوتي! تن^۳ لاءِ،
جندان^۴ تيئن جاڳاءِ، جيئن آتشيان^۵ آبُ ٿئي.*

۱۷

مرڻ مُسلم^۶ جن، واحد تن نه وسري،
مٽي سڳر^۷ ڪاڙهي، نانگا ننڊ نه ڪن،
نيٺ سدائين تن، اوجاڳي اجاريا.

۱۸

پوري پئي ره، اپئي^۸ اجه^۹ م ڪاڙهي! **
آلا جي عشق جا، سي تون سهيو سه،
پُڄ پاڻ کي په، *** هِنڱلاج هلڻ جو.

۱۹

ڏورڻ گهڻو ڏاکڻو، ڏورج ري م ڏيئي^{۱۰}،
تان تان هوئج حجري، جان سين يار جيئي،
جڏهن پاسي پاڻ ٿئي، تڏهن چڏج ٽڪيو^{۱۱}.

۱- لائق، مستحق ۲- فنا، نستي، نابودي، لاءِ الله جي ۳- تن يا جسم کي ۴- جندان، جند يا جان سان ۵- آتش مان * من ۾ الاهي عشق جي ڪا اهڙي دونهن دکاءِ جو اها بره جي به تنهنجي دل کي لارڻ لاءِ پاڻيءَ جو ڪم ڏئي ۶- خلاصي طرح ڏنل، سونهيل، حوالي ڪيل، قبوليل ۷- رستي، راه (سلوڪ) جي گس تي ۸- کولي ۹- هل، سفر ڪر. ** هنن ظاهري اکين کان ڪم وٺڻ چڱي ڏي. *** پنهنجي دل سان صلاح مصلحت ڪر. ۱۰- (ڏيئو) بتيءَ، مرشد سونهي ۽ مري ويڃي ۱۱- آڌار، پروسو، ٽيڪ، اميد.

۲۰

دَوِرَ مَ دِڙِيانَ^۱ دَارَ، دَوِرِڻَ گهڻو ڏاڪڙو،
ڪوڙپين لڪَ هَزارَ، هِنَ اونداهيءَ^۲ آندا ڪيا.

۲۱

سامي تون سلوڪَ ڪي، هٿان^۳ هڏَ مَ ڇڏَ،
لڏيندَن سِين لڏَ، نَه رَهين تون راجَ ڪري.*

۲۲

ويندَن ڪي وِڪَ^۴ ٿئي، هُونَدَن ڪونهي هَنڊَ،**
”مَن لَهَ الموليٰ قَلَهَ الكُلَ“^۵، اِيءُ پَرُوڙج پَنڊَ^۶.

۲۳

عاشقَ، شَهَرَ فقيرَ، دَرِ دَرِ هَڻن سَڻن،***
”مَن عَرِفَ اللهَ كَلَّ لِسَانُهَ“^۷، اِهڙائي امينَ،
جِتي پَسَن ڪينَ، تِتي ڪَن تڪيا.

۲۴

لَنگهَ لاهوتان^۸، ڪا پڙي! دُونهين ڪا مَ ڏڪاءِ،+
اوري ڪَرِ مَ آسرو،++ پري^۹ پيرَ مَ پاءِ،^{۱۰}
جَن جِي جاءِ، نَه ماءِ ÷ وَنءُ^{۱۱} تَنين سِين واڳيو.

۱- ڏيئي کان ۲- رهبر کان سواءِ سلوڪ جي راه پر هلڻ ۳- هٿ کان يا مان* (۱) تون حڪومت ڪرڻ خوش گذارين (۲) تون راج جي ماڻهن (هڪجهڙن) سان همراه گذارين (خوش گذارين) ۴- ويڪرائي، وڇوٽي، وڇو** خوديءَ وارن لاءِ اڏار ڪونهي. ۵- جنهن کي الله آهي تنهن کي سڀ ڪجهه آهي (حليث) ۶- گس، رستو *** گهر گهر پڻ ٿا. ۷- جنهن خدا کي سڃاتو تنهن جي زبان گونگي ٿي ۸- لاهوتان، لاهوت (سلوڪ جي چوٿين منزل) کان + دونهين ڏکائي آرام سان گهر بنائي ويهي نه ره. ++ ويجهي منزل تي پهچڻ جي تمنا نه رک بلڪه آخري منزل (لالن سان ٿي ٿيڻ واري منزل) جي خواهش دار. ۹- دور ۱۰ ائين ڪرڻ کان پري نه پڇ. ÷ جن جو نه مڪان آهي ۽ نڪو عزيز خوش، يعني جن دنيا کي ترڪ ڪيو آهي. ۱۰- وڃ ۱۱- گليو، ڳليو.

۲۵

پنِيءَ پَرَّڪَ ڪَن، باهيون بيراڳن جون،
 هلو تہ سيڪيون هٿڙا، مٽي تن مڇن،
 ملا سَناسين، مون جَرَ لڳي جان ۾.

۲۶

هو جي ٿيا هر کيس^۲، تن لڳي ڪين لباس^۳ سين،
 وتن ولهي^۴ ويس، لاهوتي، لطيف چي.

۲۷

بڪَ اٺين جي پڪيا، دورِ ٽنين جو ڏوپ،
 ڪيائون سوئي روپ، جيان لوڪَ لڄ ٿئي.

۲۸

سڳيون^۱، سيلهيون^۲، گبريون^۳، نهي ٿول ٽڳو^۴،
 پٽ^۵ هٽي پٽ سين، پيري تن پڳو،
 لاهوت جن لڳو، سي مڙهيان^{۱۱} مور تہ نڱيا^{۱۲}.

۲۹

ڪوئ گودڙا پَن گبريون! نهي ڪڍائون^{۱۳} کانءِ،
 جيڏانهن جوڳ ويو، نيڻ تيڏانهن ناءِ،
 ڀٽو ائين پانءِ، تہ سڳيون شومت^{۱۴} هٿ جون.

۱- وتان ۲- هر رنگ جا، هريءَ جي رنگ ۾ رتل ۳- دغا، دولاب ۴- خالي، سڪتي،
 ڪنگال، سڄي ۵- جتان، جنهن کان، جتان ۶- سنگ مان ٺهيل توتارون ۷- ڏاس جا
 رسا، نورون، ڳانا ۸- گودڙيون ۹- ڏاڳا، جڻيا ۱۰- جمني، ڪشتو ۱۱- مڙهين مان
 ۱۲- نڪتا، ويا، هليا ۱۳- جمنيون، پيالون، فٽجان ۱۴- خرابي، سزا.

۳۰.

ڪُنُ گودڙي، ٻيون گيريون، ڪانءِ مَر ڪِڏائون،
جنڊا!^۰ وڃي جوڳ سڀن، لهج ڪي لائون،
ايتن ڪه اُتائون^۱، ته سڳيون شومت هت جون؟

۳۱

جا گر ڏني گودڙي، سا مون کي ٿي مرڪي،
چيلا ماري چرخ^۲، اوڍي ويه آڏب سين.

۳۲

جا گر ڏني گودڙي، سا ٿي لاهيندي لڄ،
سندا تنهن سهج^۳، چيلو چوندا ڪيترا؟

۳۳

جا گر ڏني گودڙي، سا مون گهڻو سهاءِ،
نپئي رسائي ماءِ^۴، اوڍين جي آڏب سين.

۳۴

آندڙ رلا رليون، ٻهر پٽولا^۵،
گڏه جا گولا، انين^۶ پرين ڪاڀري.

۳۵

ٻهر رلا رليون، آندڙ پٽولا،
خدا جا گولا، انين پرين ڪاڀري.

۰- اي جنڊا، اي جان، اي پيارا! ۱- چيائون ۲- ڦيري ڏني، خيال ۽ خودي وڃائي، هت ۽
وڌائي ترڪ ڪري ۳- سڪ، آرام، سينگار ۴- جاءِ، منزل مقصود ۵- ريشمي ڪپڙا
۶- انهن ۷- اهيائين، نونن، نشانن.

۳۶

گلَ گلَ پَسي گودَڙيا! گهڻا مَ پانئيج،*
سوئي سڃاڻيج، هيءُ هو آهي هيڪڙو.

۳۷

پَتَ^۱ چڏيائون پَتَ ۾، ڏنڊَ^۲ چڏيائون ڏَسَ!
سَپَ تولنڻان^۳ اڳي ٿيا^۴، موٽي ٿين نَ مَسَ،
هيءُ چڏيائون حسَ^۵، وڃي ڪالھ ڪُلُ ٿيا^۶.

۳۸

ٻولي بجهارت^۸، جوڳيان سنڊيءَ ذاتِ جي،
ڏورڻ گهڻو ڏاڪڙو، هلڻ ۾ حيرت،
عجبُ عبادت، پَه پُروڙڻ اُن جو.

۳۹

جنهن ڪارڻ جوڳي ٿيا، جان جان سو نَ پَسَن،
تان تان سانسِين، ورهه^۹ وهامي راتڙي.

۴۰

نَ ڪِلن، نَ ڪِين ڪِي، نَ ڪِي ڳالهائين،
ڪنهن جنهن ۾ آهين، سا پُروڙڻ ڏاڪڙو.

*اي گودڙيءَ وارا فقير! مختلف گلن جا نمونا ڏسي ائين نه پانئج ته ڪي هي جدا جدا شيون آهن. هن ڪثرت ۾ وحدت آهي. ۱- جمنيون، ٿانو ۲- وڄائڻ جون سڱيون ۳- تولين (گروهن، جماعتن) کان ۴- بهتر ٿيا، افضل ٿيا ۵- ٿامو، مٺ (خراب) ۶- احساس، چهڻ جو حواس ۷- وحدت يا خدا سان مليا ۸- بجهارت، ٻولي، ڳجهي ڳالھ ۹- ڏک.

۴۱

راتيان رُجهن^۱ رامَ سين. ڏينهان ڪن سَنان^۲.
جوڳي سي اَنان^۳. وٿون جن وِراهِيُون.

۴۲

ڪي جو ڏٺائون، ڏهڪجي^۴ ڏور ٿيا،
وهڪ^۵ نه ڪيائون، اِيڪ^۶ عيبُ اِن جو.

۴۳

نه ڪي طعامُ ٽنپين^{۷a} ۾، نه ڪي گبرين،
مون پڻ ملا^۷ تن، حاصل ڪي حال ڪيو.

۴۴

دَک^۸ ڏيڪائجِ دلِ ڪي، لائجِ^۹ ڪو مَ لباس^{۱۰}.
پوري ڪائجِ پانهنجو، مڙهيان^{۱۱} اندرِ ماس،
ته ويراڳي! تو واس، بر ۾ بويون^{۱۲} موڪلي.

۴۵

جتي عرشُ نه اِي ڪو، زمينَ ناه ڌرو،
نه ڪو چاڙهائو^{۱۳} چنڊ جو، نه ڪو سِجَ سَرو^{۱۴}.
اتي آديسين جو، لڳو دنگ^{۱۵} ڌرو^{۱۶}، *
پري پين پرو^{۱۷}، ناٿ ڏٺائون ناه^{۱۸} ۾.

۱- مشغول ٿين، رڌل رهن، رجهن ۲- وهجن، غسل ڪن (عيش آرام ڪن) ۳- مست،
سجھ کان ٻاهر ۴- ڊڄي، ڪنبي ۵- ويهڪ، وهڻ، آرام ۶- بيهڻ، ترسڻ، روڪجڻ 7a-
ڪستن ۷- وٿان، کان ۸- گودڙي، چتين لڳل چوغو، قاتل ڪپڙو (فقيريءَ يا دنيا کي ترڪ
ڪرڻ جي نشاني) ۹- لاهج، ڦٽو ڪج ۱۰- ظاهري ڪپڙا ۱۱- مڙهن ۾ ۱۲- بوءِ جو جمع،
خوشبوءِ ۱۳- اڀرڻ، چڙهڻ ۱۴- رستو، نشان ۱۵- حد، نشان، رستو ۱۶- ڌرو، ڌڙو، زمين تي
پير هڻڻ * اتي آديسن جي نچڻ ٿيڻ جي جاءِ آهي. ۱۷- خبر، پروڙ ۱۸- نيسي، فنا، نابودي.

وائِي - ۱

جوڳي ڏاڍي ذات، جيڃان! سامي ڏاڍي ذات،
 ماءُ! مون قبوليا ڪاڙِي.
 راتيان ڏينهن رُوح ۾، مون کي سَندين تات،
 ماءُ! مون قبوليا ڪاڙِي.
 سِگها ايندمِ سَپرين، شل سِپائي پِريات،
 ماءُ! مون قبوليا ڪاڙِي.
 انهن آديسينَ جي، مون کي وائي آهي وات،
 ماءُ! مون قبوليا ڪاڙِي.
 ڪَريان عَرَضُ الله کي، آئون اُٿي آڏي رت،
 ماءُ! مون قبوليا ڪاڙِي.
 اديون! عبدُ اللطيفُ چي، شل ڏاترُ ڏيندمِ ذات،
 ماءُ! مون قبوليا ڪاڙِي.

وائِي - ۲

راولُ رهي نه رات، جيڏيون! منهنجو راولُ رهي نه رات،
 ڪوهُ ڪَريندِيسِ ڪاندَ ري، وهاڻي پِريات،
 منهنجو راولُ رهي نه رات.
 مٺَ نه مَعذُورينَ جا، ڪا جا جوڳيءَ ذات،
 منهنجو راولُ رهي نه رات.
 لڳمِ لاهوتينَ جو، مُنجهان ڪينرَ ڪات،
 منهنجو راولُ رهي نه رات.

سر ڪاپائنتي

سر بابت:

هن سر تي مضمون جي مدنظر نالو رکيو ويو آهي. ڪا به هندستاني راڳڻي هن نالي سان ڪانه ٿي سگهي، جيئن ته هن سر ۾ ڪاپائنتيءَ جو ذڪر آيل آهي تنهن ڪري اهو نالو پيو اٿس. ڊاڪٽر گربخشاڻي واري نسخي ۾ هيءُ سر ڪونهي. رواجي نسخن ۾ سر جي پڇاڙيءَ ۾ ”مَتَ“ ڏنل آهي جا گهڻي تفحص بعد معلوم ٿيو آهي ته شاه جو ڪلام نه آهي. ڌاريون ڪلام سمجهي اهو حصو خارج ڪيو ويو آهي. ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ مقدم ۾ ۱۶۶ صفحن تي ڄاڻايو آهي ته، ”اها مت، فقط ٽرمپ صاحب واري نسخي ۾ ڏنل آهي ۽ پارسي نظم ”مسقط“ جي طرز تي چيل آهي. اهو پڻ شاه جو ڪلام نه آهي.“

مضمون:

هن سر ۾ شاه ڪاپائنتي جي حال، سندس محبت ۽ منفرد مصروفيت جو ذڪر ڪيو آهي.

روحاني راز:

هن سر ۾، سالڪ کي ڪاپائنتيءَ سان مشابهت ڏئي، شاه ڪنهن تصوف جا اصول سالڪ جي رهبريءَ لاءِ بيان ڪيا آهن. سمجهدار سالڪ کي ويسلو ٿي ويهڻ نٿو چڱائي، جو متان اگهاڙن سان عيد ڪرڻي پويس. جيڪڏهن ڪٽيندوئي ڪونه ته اوڍيندو وري ڇا؟ ڪٽڻ مان مراد آهي عبادت ڪرڻ. جيڪو سالڪ صحيح طور ۽ گهڻي عبادت نه ڪندو سو قيامت جي ڏينهن پنهنجو ڪسو اعمال نامو پيش ڪندي لڳي ٿيندو. جتي هڪ جيڏا ۽ سرتا سڏ ڪندس، اتي هيءُ شرمائيندو.

علم نفس جي اصولن موجب جيڪو گهڻو پورهيو ڪندو آهي، سو انهيءَ تي اوتروئي ناز ڪندو آهي. اها هڪ انساني اوڻائي ۽ عيب آهي. انهيءَ وڌ کي وڌي ويڪ ڪري ڄاڻايو ويو آهي. شاه هتي سالڪ کي سمجهائي ٿو ته، ”ڪنهندي ڪت“ ورنه تنهنجي سنهي ڪٽيل سٺ مان به صراف ويڪون ڪيندا ۽ ورائي منهن تي هڻندي. ناز ڇڏي نياز

سڪ. نياز ۽ نهڻائي ڪري، شايد صراف تنهنجو ٿلهو ڪتيل سٺ به اڳهائي ڇڏين. خداوند تعاليٰ بيپرواه بادشاه آهي. هن کي ڪا انسان جي عبادت جي ضرورت ڪانهي. جيڪي انسان ڪري ٿو، سو فقط پنهنجي لاءِ. سالڪ محبوب جي مشاهدي ماڻڻ لاءِ جيڪي ڪندو تنهن مان کيس ئي منو ڦل ملندو، تنهن ڪري هن کي پنهنجي عملن تي اصل هٿ ۽ وڌائي نه ڪرڻ چڱائي.

هيءَ دنيا ۾ ڏينهن جو چٽڪو آهي. آخر فنا، تنهن ڪري وقت وڃائڻ پاڻ سان ويل وهائڻ آهي. شاه سالڪ کي صلاح ٿو ڏئي، ته ڪٿڻ سنڌا ڏينهن ويهي مَ وڃاءِ، بلڪ ارڻ کي اوڏي ٿي، ان سان اور. ۱۴ نمبر بيت ڏسو.

سُرُ ڪاپائِتي

۱

توڙي^۱ تون ڪاتار^۲، جمَ هيڪلي^۳ پيرپين^۴،
ڏسي ڪا ڏنار^۵، صَراف^۶ انهيءَ سَتَ^۷ م.

۲

جَنين پيريو هيڪلو، تَنين ميڙيو، ماءِ!
تَنڊُ اهڙيءَ ساءِ^۸، مُون آتسُ^۹ هَڏِ نَه آيو.

۳

جان ڪَتين تان ڪِت، هيءَ^{۱۰} هَڏِ وهاڻي،
ڪاپائِتي سَيڪا، ڪِتي سِيپاڻي^{۱۱}،
ڄاتو جَن ڄاڻي، ** تَن هَتان پهي^{۱۲} نَه ڇڏي.

۴

هيءَ هَڏِ وهاڻي، تُون ڪَڙهُ ڪالهوڻي ڏينهن ڪي،
اُٿي اورُ آرَتَ سين، *** ويهُ مَ، ويڳاڻي!
تَه صَرافَ سِيپاڻي، موٽائي هُئڻي نَه مُنهن تي.

۵

هيءَ هَڏِ وهاڻي، جان ڪَتين تان ڪِت،
ڪو پنهنجي لڳ^{۱۳} تُون، پيري ڪِجَ پَرَت، ÷
مَتان رُڻين رَت، صَبُحَ وِجَ سَرَتِبين.

۱- جيتوڻيڪ ۲- هوشيار ڪٽڻ واري (ڪئين منزلون طي ڪيل سالڪ) ۳- هڪڙي تند واري؛
سنهو ۴- ڦيرائين؛ وڪڙ ڏين * متان ڪپه مان هڪڙي تند وارو ست ڪتين يا خراب ڪتين.
۵- بيماري؛ عيب ۶- سون رپو پرڪينڊڙ (خدا) ۷- ڏاڻقي؛ ڊول، نموني ۸- ڪٽڻ جي جاءِ ۹- هيءَ
حياتي ۱۰- وڻندڙ ** جن پاڻ کي سڃاتو ۱۱- ڪپاه جي پوڻي يا مڇو *** اٿي اُٺ هلاڻ
+ ورائي نَه ڏيئي؛ تنهنجو پورهيو قبول نه پوي. ۱۲- واسطي، لاءِ، ڪارڻ ÷ تند ڦيرائي عمدو ڀرت
پرڄ؛ سمر يا توشو تيار ڪر.

۶

ڪٽڻ جي ڪان ڪرين، سٽي ساهين هڏ،
صُبحَ ايندءِ اوچتي، عيدَ اُگهاڙن گڏ،
جت سرتيون ڪندءِ سڏ، اُت سڪندين سينگار ڪي.

۷

پاڻي ڏور آرڻ ۾، ڪتين نہ ڪوڙي،
وِهاءَ واڌاڻي^۱، پُٺين^۲ سنيوڙي^۳، *
مٽي جنهن موڙي^۴، سا ڪيئن وِهي ويسري^۵؟

۸

اڄ پڻ اُجهڻ^۶ ڪي مَرين، ** نہ ڪي ڪٽي ڪال^۷،
پوري! تو سين پال^۸، ڪانڌ ڪريندو ڪيترا؟

۹

اڄ پڻ اُجهڻ^۶ ڪي مَرين، نہ ڪي ڪٽي ڪال،
مونا^۹ اُنجي اُکڙڻا، آرڻ ڌرڪي مال^{۱۰}، ***
هڻي! تتي جي حال، جن ڪاپي^{۱۱} منجهان ڪين ڪيو.

۱۰

سي تو ويهي وڃائيا، جي ڪٽڻ. سندا ڏينهن،
آرڻ اوڏي نہ ٿين، پوري! پوري^{۱۲} سينءَ^{۱۳}،
ڪنڌ ڪنڌينءِ^{۱۴} ڪيئن، اڱڻ عجيبن جي؟

۱- شادي مراديءَ ۲- وڃين ۳- تيار ٿيو * شاديءَ تي وڃڻ لاءِ سنڀري آهين (پر نئون وڳو ڪٽي اٿئي) ۴- ويڙهي، ننڍو گڏو ۵- غافل ۶- وڃڻ *** اڄ به ڪنهن پاسي گهمڻ لاءِ تيار آهين (ڪم ڪونه ٿي ڪرين) ۷- ڪالھ ۸- مهربانيون، پلايون ۹- آرڻ جون آبيون ڪاٺيون ۱۰- نور يا رسي جنهن تي اٿڻ ڦرندو آهي. *** اٿڻ بيڪار پيو آهي. ۱۱- ڪٽڻ جي پورهي ۱۲- ٿوري، ذري ۱۳- تائين ۱۴- مرڪندينءَ.

توڙي تون وڌي^۱ ٿيئين، توڙي^۲ اٿي آڻي آ،
ٿي پيڙي^۳ پيرم^۴ واريين، ٻي هڏي ڪر م ڪا،
ته صرف تو صبح، ڪوئي ڪاتارين سين.

۱۲

سون ساريڪا^۵ هٿڙا، ڪوهه^۶ نه ڪتين رڌي^۷؟
ويهي ڪنڊ ڪاپو^۸ ڪر، گهٽون گوهيون ڇڏ،
ته صرفاڻي سڏ، مَرڪيو هوند مٿائين^۹!

۱۳

پڳوئي تون پير، جانسين^{۱۰} رتو راس ٿئي*،
بُري بيڪاري سين، هاري! پاڻ م هير^{۱۱}،
ڪٽ ڪندي ڪير، نهن سين** نيزاري ڪري؟

۱۴

پيرين ۽ پائين^{۱۲}، ائين وڌو^{۱۳} ڪانڌ^{۱۴}،
ويني اور آرٽ سين، ڳچيءَ پايو پاند،
ته تنهنجوئي وٺواند^{۱۵} ڪٽو^{۱۶} وتوئي^{۱۷} نه ٿئي.

۱۵

مڃڻ پياڳ پير^{۱۸} ڏين، *** ڪٽ ڪندي^{۱۹} آءُ،
جڏهن تڏهن ماءُ! پيرن^{۲۰} پيرم واريون.

۱- عمر ۾ وڌي؛ پوڙهي اکين کان وڌي، انڌي ۲- تر ۳- پاسي ۾ يا پيرسان ۴- اٿ م- جهڙا، برابر، مٿ ۶- ٿلهو، سادو، بي عقل، بحشي، ضدي ۷- ڪٽڻ جو پورهيو ۸- سٺ ڏئي پورهي جا پئسا وٺڻ ۹- جيستائين * اهو تو ڪم ٿي چئني ڏنو جنهن مان مٺو ڦل حاصل ٿئي ۹- عبادت ڪر ** چوٽي کان نهن تائين، شمار گهڻي ۱۰- فخر ڪرڻ ۱۱- ڪاوڙيو ۱۲- پٿار (خدا) ۱۳- جنهن کي ويڻ ڏجن، عيبدار ۱۴- ڪٽيل ۱۵- ويل، ضايع، برباد ۱۶- ڦيرو *** مٿان نصيب کي لتون هڻڻ يا پٽ ڏيڻ ۱۷- ڊڄندي، نهٺائي ڪندي ۱۸- قرن، گڏجن، ملڻ.

چاوت^۱ پائي چت^۲ ۾، سنهو ڪتو جن،
تن جو صرافن، ڏکو داخل نه ڪيو.

محبت پائي من^۳ ۾، رندا روڙيا^۴ جن،
تن جو صرافن، اڻ توريو ئي آگاهيو.

ڪو جو وه^۵ ڪاپاتين، ڪنن ۽ ڪتن،
ڪارڻ سوڌ^۶ سواريون، اٿڻ^۷ منجه آچن،
ان جي سونهن^۸ سيد چي، صراف ئي سڪن،
آگهيا ست سندن، پائي تارازيءَ نه توريا.

ست^۹ انين جو سقرو^{۱۰}، جي پر ۾ پڇاين،*
آواز آرت جو، ساهه نه سڻائين،
لڪايو، لطيف چي، ڪنڀيو ڪٽائين،
جي^{۱۱} ماڻڪ موٽائين، ته پر مل^{۱۲} مهانگو ان جو.

تنبائي^{۱۳} تاڪيد سين، جنين پڇايو ڀاءُ،
لسي تند، لطيف چي، هلي تن هٿاءُ،
ململ منجهان ماءُ! جي سڪيون تن سون ڪيو.**

۱- ڪينو، بدخواهي، دشمني (فخر) ۲- ٿلهو، سادو ڪتو ۳- جوش، جذبو، عشق
۴- نفعي، فائدي ۵- سويل ئي ۶- ڪٽڻ لاءِ وهڻ جي جاءِ ۷- حسن، پورهئي؛ عبادت،
(حسن اخلاق) ۸- مراد آهي: عبادت ۹- سٺو، فائدي وارو، آگاهيل* عبادت انهن جي
آگاهندي جي لوڪان لکائي الله سان اوريندا. ۱۰- جيڪڏهن ۱۱- آگاه، قيمت ۱۲- پڄاڻ
لاءِ ڪپهه کي ذرو ذرو ڪري صفا ڪرائي** جن ململ جهڙو سنهو، باريڪ ۽ نفيس
ڪپڙو آهي، تن کي تمام فائدو پهتو.

تَڪَ^۱ وَنِگِي^۲، وَرَ^۳ گهٽا، ڪِتان ڪُڄاڙو؟
 ڪاپي مَٿان ڪيَترو، آڻيان اُڌارو؟
 جي وَرَ^۴ ڏي واريو، تہ سُونهان سَرَتِيَن وَجَ ۾.

۲۲

اولاڻيان^۱ آرَ، ڪيڏهن ڪِٽَ واريون؟
 پهيون مَٿي پَٽَ، لڙجَن^۲ لاڪيڙَن^۳ جُون.

۲۳

ڪِٽي ڪِٽي ڪالَ، آجُ نَ آڻَ آڻِيُون،
 آرَ اُڪِلي مالَ، پُوري ويُون نِجَهرِ^۹.

۲۴

نہ سي وَوُ^۱ وَٽَن ۾، نہ سي ڪاتاريُون^{۱۱}
 پَسِيو بازارِيُون، هينئڙو مُون لَوُ^{۱۲} ٿِي^{۱۳}.

۲۵

ڪِٽي مَٿي آڻِيُون، ڪَري تَنڊُ تيارُ،
 اُٿلَ اوڏاهين ٿِي، جيڏاهن پرينَ پارَ،*
 ڪاپائِيءَ قرارَ، مَنجهان پورَهي آڻِيو.

۱- لوه جو ٽڪر جنهن تي ڏاڳو ويڙهو آهي ۲- ڦڏي، ڏنگي ۳- پيچ، مونجھارو (منجهيل سٺ) ۴- پٿار (ڌڻي) ۵- مهر ڪري، پلائي ڪري ۶- وڃه ڏئي ۶- لاهي ڇڏيان، خالي ڪريان ۷- مٽيءَ ۾ پرچن يا خراب ٿين ۸- چڱن پٺا-شريف ماڻهن ۹- جهوپڙيون، گهر ۱۰- ڪپه جا ڏينا ۱۱- ڪٽڻ واريون ۱۲- لوڻ وانگر ڪارو، بيزار ناخوش *ساهيءَ جي هڪ پڙ ۾ ڪاتارين جو پورهيو (عمر جي عبادت) ۽ ٻئي پڙ ۾ پرين وجهيو، تہ ڏسبو ته پرين جو پاسو ڳرو آهي.

جا سَنهو نَه سِڪي، سا مَرُ^۱ رَنڊائي روڙي،
سُتُ تَنين جو سَقرو، ويا ترازيءَ توري،
ٿلهي ۽ ٿوري، ويچارِيءَ سان وڙ ٿيو.

۲۷

جَنين ڪِٽو ڪالَ، سي پاڻان پيئون مامري،
جَنين تڪَ نَه مالَ، سرهيون سي صَرافَ سين.

۲۸

پائي پاندِ ڪَپاهُ، جانِ مُون آتُ نِهاريَا،
کڻي ڪانَ پساهُ، سَرتيون وِجي سَتِيُون.

۲۹

چَرَڪو^۲ پنهنجي چَتَ سان، پَنيءَ^۳ پيريو^۴ جَن،
توڙي ڪي نَه ڪَتَن، تَه پَر ڪانڌُ تَنين جو ڪوڏيو.*

۳۰

تاجِي^۵ توريائُون، تَه عَيبِ نِڪِتا آڳيان^۶،
ڪوئي ڪاپائِيتِيَن ڪي، پَر ۾ پُڇيائُون،
چي: ”اڳلَڙي^۷ آئون، مُون کان پَرِڙا^۸ پِڳا نَه ٿيا.“

۱- پلي ۲- چرخو، اٿت، ارڻ ۳- اسر مهل، صبح جو سويل ۴- ڦيريو، هلايو،
*جيتوڻيڪ هو ڪوبه پورهيو (عبادت) نٿيون ڪن ته به ڀتار انهن لاءِ من ۾ محبت رکي
ٿو ۽ انهن جو شائق آهي. ۵- ڪهڙي ۾ به تندون ٿينديون آهن: هڪڙي تاجي ٻيو ٻيو
(ڪٽيل ست) ۶- گهڻا ۷- هن چيو ته ۸- عيبدار، ميري، مدي ۹- ڪجهه جون ڳوڙهيون
ڳنڍيون، عقدا.

وائِي

ڪا هِنِينِ^۱ سِين لاءِ، * پوري! ڪا هِنِينِ سِين لاءِ.

تَنبائي. تَاڪِيْدَ سِين، جَن پِچايو پاءِ،

پوري! ڪا هِنِينِ سِين لاءِ.

لَسِي تَندُ، لَطِيفُ چي، هَلي تَن هَٽاءِ،

پوري! ڪا هِنِينِ سِين لاءِ.

پَهِيُون تَن جُونِ جِهَرَڪَن جِهَورِيُون، ٻيو اُڏائي واءِ،

پوري! ڪا هِنِينِ سِين لاءِ.

اَرَتَ پاسي اوجِهَرِين، تُوڪي سُمَهَن اُٿيو ساءِ،

پوري! ڪا هِنِينِ سِين لاءِ.

اَدِيُون عَبْدِاللطيفُ چي، روئي ريجهاڻي راءِ،

پوري! ڪا هِنِينِ سِين لاءِ.

۱۔ دل * ڪا سِجھ ڌار، ڳڻ ڳوت ڪر، خيال ڪر.

سر پورب

سر بابت:

هيءُ سر نه ڪي ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي ۾ آهي ۽ نه ڪي ڊاڪٽر ٽرمپ واري نسخي ۾. سرڪاري چاپي جي پهرئين داستان مان هڪ پارسي آميز ٻسو بيت ڌاريو ڪلام سمجهي ترڪ ڪيو ويو آهي ۽ ٻئي داستان مان به هڪ پنجابي الفاظن سان ڦڪو ۽ ڪجسو بيت خارج ڪيو ويو آهي. داستان ٻئي جي واهيات وائي نمبر ۲ پڻ ترڪ ڪئي وئي آهي.

مضمون:

هن سر ۾ ٻه داستان آهن. پهرئين داستان ۾ شاه ڪانگل کي پرينءَ ڏي قاصد ڪري موڪلي ٿو ۽ پاڻ ان کي سنيها سونپي ٿو. ٻئي داستان ۾ پورين يا سامين ۽ جوگين جو ذڪر ڪيل آهي. هيءُ داستان، حقيقت ۾ سر رامڪليءَ جو حصو ٿيڻ گهرجي.

روحاني راز:

شاه سنڌ جي رسم و رواج کان بخوبي واقف هو، جنهن ڪري ڳولائڻ کي پرين ڏي ڪانگل کي قاصد ڪري موڪلڻ جو ڍنگ کيس وڻيو ۽ ان کي پاڻ به پاندي ڪري پيغامن پهچائڻ جو ڪم سونپي ٿو. آخرين بيت مان پانئجي ٿو ته شاه کي حقيقي محبوب ڏي اهڙي غليظ ۽ گندي پڪيءَ کي قاصد ڪري موڪلڻ کان بچان آئي ٿي ڏسجي. ڪانگ ڪاڌي لاءِ ڍونڍ ڳوليندو آهي ۽ آواز بلڪل ناخوشگوار اٿس؛ تنهن ڪري ”پر پر“ ڪندڙ جي قاصد ٿيڻ مان ڪهڙو ڪارج سرنڌو؟

سر پورب

داستان پهريون

۱

کري کانگ کړنښون^۱، پيرين پرينء پټيچ،
آئون جو ډيئين^۲ سنيهو، وچ م و ساريچ،
لله لگ، لطيف چي، گجهو گالهائيج،
چنان تين چنچ، ت کنياتا^۳ خوش هين.

۲

اډر لگ، الله، ويلو^۴ کړ م وچ م،
آئون جو ډيئين سنيهو، سانډ برابر ساه،
سندي گجهاندز^۵ گاه، کهج م قريبن ري.*

۳

آء اډامي کانگزا، پارانيان^۶ پچار،
ويهي هت وصال جو، تان کو تر^۷ تنوار^۸،
جي ډس^۹ م ډيسار، سي اډامي آل پرين.

۱- سلام، نیاز، تعظیم ۱۵- ډيان ۲- کانگ ۳- وقت، دير ۴- گجهي يا مخفيء
گاله جي ۵- گجهارت، پرولي، اشارو *گجهي گاله قريبن (پرين) کانسواء پني کنهن
کي نه بدلتاج! ۶- سندن پيغام ۷- تر جيترو، تورو ۸- ذکر کر ۹- ډيسار م، پري.

پارانپان پڇار، مٿي لام^۱ لطيفُ چي،
 قير مَ قَضِيلَتَ تُون، جا ڪَر^۲ اوهان جي ڪار،
 جي ڏٺي ۾ ڏٺار^۳، سي اڏامي آڻ پرين.

۵

وهلو^۴ وڙ، وريا پرين، آءُ ڪانگا وڻ ويه،
 جنين ڏور چيتاريو ڏيه، سي اڏامي آڻ پرين.

۶

وهلو وڙ، وريا پرين، آءُ ڪانگا لَنءُ لات،
 ويا جي قلات، سي اڏامي آڻ پرين.

۷

ڪانگل سي ئي ڪوٺ، پرين جي پرڏيه ويا،
 جنين ريءَ جهان ۾، اڪڙين آروڻ،
 لِّلہ لڳ، لطيفُ چي، ڪڇ ڳاراچو^۶ ڳوٺ،
 جي ڏمر يا ڪنهن ڏوٺ^۷، سي اڏامي آڻ پرين.

۸

پرين جي پرديس ۾، تن جي ڪانگا ڪڇ خبر،
 تہ سڀ مڙهايان سون سين، پکي تنهنجا پر،
 گهمي مٿان گهر، ڏج پارانپا^۸ پرينءَ کي.

۱- وڻ جي تاريءَ ۲- خاندان، قبيلي ۳- روشن، ڏيٺ وارا، واقف ۴- جلدي ۵- بي آب، خشڪ ۶- ڳاله بولھ، حال احوال، محفل ۷- غصو، ڏک. ۸- نپايا.

آءِ ڪانگا! وڻ ويه، سَڌِيُون^۱ ڏي سائيه^۲ جون،
چڱا ڀلا سڀرين، ڪِ سَڪِ وِسي سائيه،
پرين لئي پرڏيه، مون تان گهڻو نهاريو.

۱۰

ڪَر ڪَنيو ڪانگ لئي، مَنيءَ^۳ تي مَضبوط،
آڻيو ڏي آڻن م، سَنيها ڏابوٽ،
ڪانگل! آڻئون قوت،^{۳a} پيغام پرين جا.

۱۱

مٿان مَنه منهنجي، ڪنهن اڏايو ڪانءُ؟
ڳنهي آيو ڳالهڙي، سَندي سَپيريانءُ،
جِيڏيون جاڙ ڪيانءُ، سُم^۴ هوند سَنيهڙو.

۱۲

ڪڍي. ڪانگا! تو ڏيان، هنيون^۵ ساڻ هٿن،
وڃي ڪاءِ ولات م، اڳيان عجيبن،
پرين مان چوَن، ته هيئن^۶ قربان ڪير ٿي؟

۱۳

ڏائي چڙهي ڌار تي، ڪي جو ڪانگ ڪهيو،
سورپيئيءَ^۸ سور پئي، پهو^{۱۰} پٽ هنيو^{۱۱}،
ڪامي آرٽ ڪنيو^{۱۲}، ويچاريءَ ورهن^{۱۳} مان.

۱- خبرون ۲- وطن ۳- تاريءَ دور کي ٻڌڻ لاءِ کوڙيل ڪلي کان وڌي ۽ ٿلهي ڪاني
۳a- خوراڪ، کاڌو، پل ۳b- ڪيائون ۴- ٻڌم ۵- هوند، جيڪر ۶- دل ۷- هينءَ،
هن نموني ۸- عاشقياڻيءَ سورن واريءَ ۹- عشق جي آڪيڙي چڙهڻ ڪري ۱۰- ڪپه
جو مڇو ۱۱- قوت ڪيو ۱۲- چرخو يا اٺ ڪٽڻ چڏيو ۱۳- غمن، ڏڪن.

ڏاڻي چڙهي ڌار تي، ٿو زاغ^۱ ڪري زاريون^۲،
آڻيو ڏي آڻڻ ۾، سَنِيها ساريون^۳،
ماڻ ڪريو ماريون^۴! ڪَهيو^۵ سَٿان^۶ ڪانگ جو.

۱۵

ڏاڻي چڙهي ڌار تي، ڪا جا لاتِ لٽي^۱،
آڻڻ ۾ آندو هُ ٿيو، سَگهي ڪان ڪَتي،
ويڙهي مَنجه وِٽي، ڪي جو ڪانگ ڪَمايو.*

۱۶

ڪي جو زاغ زبان سين، لنيو مَٽي لامَ،
پَهڄائين پرينءَ جا، سَرتيون! راتِ سلامَ،
ڪاڪيون! ڪَتي ڪا مَ، تہ ڪَهيو سَٿان ڪانگ جو.

۱۷

اچيو اچيو پُون، واڪا ڪيو وِٽن ۾،
سَنِيها سيٿن جا، چوڻيءَ چڙهيو چُون،
ڪانگ نہ ڪوڙا هُون، پريان سَندي پار جا.

۱۸

پريان سَندي پار جو، ڪانگلُ نہ ڪوڙو،
اچي وڃي وڃ ۾، مَٽي دَر دُوڙو^۱،
جو آندر اوسيئڙو، سو لائين لطيفُ چي.

۱- ڪانگ ۲- ڪيڪون، دانهون ۳- سنيالو، هڪ هڪ ڪيو ۳a- مئون! سرتيون!
۴- خبرون، جيڪي ڪهي يا چوي ٿو ۵- سٿان، ٻڌان ۶- لٽي، ٻولي ڪري * ڪانگ
اهڙي ڪا ڳالھ ٻڌائي اٿس جو اندر ۾ پريشان آهي يا موڙهي وڃي. ۷- قاصد، ٻانڌي،
ڊوڙندڙ.

ڪانگلَ قَرِيبنَ جا، آچي وائيءَ وَٺُ^۱،
 تو ۾ بوءِ بهارَ جي، مُشڪَ ڪَٽوريءَ مَٺُ،
 آچي عَجِيبنَ جو، اورانگهيج اڱڻُ،
 توکي پسي ٿي^۲، سُوَرَنٿان^۳ صافُ ٿئي.

۲۰

آندِيُون ڪانگَ قَرِيَبَ جُونِ اُچُ وَاڌايُون، واهَ!
 مَنَ مُرادُون پُنِيُون، ٿِيُون سَراهِِيُون^{۳a} ساھَ،
 آندا پرين اَللّهُ، سَدَ منهنجا سابِ پيا^۴.

۲۱

ڪانگل! ڪوھُ ٿِيوءَ^{۴a} پيو آھين پَٽَ ۾؟
 اڳي اُسَ تَرَڪو نہ سَھين، اُچُ سارو ڏينھن سَوءَ،
 پسي حالَ سَندوءَ، ڪانگن ڪانگورو^{۴a} ڪيو.

۲۲

ھئين وَسيلو وِچَ ۾، ڪانگل! پاڙِيئي^۵ ڪانہ،
 اُٿئي^۶ ڪينَ عَجِيَبَ ڪي، ظاھرِ ساڻَ زِبانَ،
 توڙِ پھتين تان نہ، اوريان ٿي آئيو ڏيئين.

۱- اهڙي وائي ڪر جو وٺين، چڱي وائي ڪر، منو ٻول، پيغام پهچاءُ ۲- تن، بدن جسو،
 بت ۳- سورنٿان، سورن کان ۳a- سرهايون ۴- قبول پيا، اثرائتا يا سجايا ٿيا ۴a- چا ٿيو
 اٿئي ۴b- ڪانگيرو، ڪانگن جو گڏ ٿيڻ، ڳوڙھ ڪرڻ. ۵- توڙ ناهيئي، چڱي ڪئي
 ۶- اُٿو، چيئي.

ڪانگل! تنهنجي ڇانگ^۱، جڏو جيءُ جياريو،
مٿان لامُن لَتَ ڏيو، ٻوليپن سِر^۲ ٻيلانگ^۳،
اڏُر مٿان ڦانگ^۴، تہ گهر آون^۵ پرين.

۲۴

ڪانگل! نيئي ڪانگ^۶، منهنجي ڏي محبوب ڪي،
”لاکَن! لائي ڏينھڙا، ڪنهن سٺائي سانگ^۷،
اوهان ريءَ آزانگ^۸، ويئي وره وسائين.“

۲۵

ريءَ پريان پرديس ۾، وره وڌي ڪي وس،
اڪيون پار پرين جي، ٿيون گام^۹ نهارين گس،
ڏيندا پانڌي ڏس، ڪينءَ^{۱۰} جون آئي خبرون.

۲۶

زاع^{۱۱} تنهنجي ذات جو، ٿورو مٿي مون،
اڏامج، عبدالبطيف چي، صبح سين ڏونهن^{۱۲}،
ڪڇ وينتيون وٽريون^{۱۳}، ٻاجهائج بهون^{۱۴}،
تہ لاکَن! ڪوئ لھون، جهو^{۱۵} تو جهان ۾.

۱- وڏي ٽپي يا اڇل ۲- تي ۳- ٻسانگ، پر گڏيل تاريخون ۴- تاريءَ ۵- اڇن ۶- سنيهور،
پيغام ۷- ضروري يا ڏکڻي ڪم ۸- ڏکي، غمگين ۹- ڳوٺ ۱۰- خوشيءَ
۱۱- ڪانگل ۱۲- ڏانهن ۱۳- گهڻيون ۱۴- گهڻي ۱۵- جيهو، جهڙو.

قَرِيبنَ جو ڪانگڙو، مٿي تار ٿيلي،
 ڪٽيو ڪيانتو خبرون، ڪيرون^۱ ڏيو ڪلي،
 لائي جنهن لائن سڀن، منهنجي بات ٻلي،*
 سو وڙ^۲ چشمن^۳ تي چلي، جو درباري دوس جو.

۲۸

ڪٿو جي^۴ ڪانءُ، پريان سنڌي پار جو،
 انهن مٿان آءُ^۵، ڪوڙين قُراني ٿيان.

۲۹

سو ڪانگ مَ قاصد ڪر، جو سدا ڏوندي ڏوندي ڪي،
 ڪَ ڪندو پهچي پيٽ جي، ڪَ ويندو دوسن در،
 جنهن جي ٻوليائي ”پر پر“، سو نياپا نيٺي رهيو!

واڻي

سائين! سڱ سَندوم، مَ چڄي سين جوڳين -
 هلن جو هنگلاج ڏي، آديسن اُتوم^۶،
 سائين! سڱ سَندوم،
 نيئي پورب پار ڏي، ويراڳين وڌوم،
 سائين! سڱ سَندوم.

۱- مبارڪون * جنهن منهنجي ڳاله لالان تائين رسائي ۲- بهتر، ٻلي ۲a- اکين ۳- يا
 ۴- آئون ۵- ڪانگ جو ناخوشگوار آواز، ڪان ڪان، تان تان ۶- چيو.

سوئي تيرتَ تڪيو^۱ سوئي پندَ سندوم^۲ .
 سائين! سڱُ سندوم^۳ .
 هو جو تيرتَ تڪيو، سامينَ سونهايوم^۴ .
 سائين! سڱُ سندوم^۵ .

داستان ٻيو

۱

سدا شوقَ پرين جي^۱، قرانِ قيريدار^۲ .
 مان سڄيهون^۳ يار، آڳيان آڱريون گئي^۴ .

۲

تن آڪين. اتان^۵ ”سڳ“^۶، ڪلندي گئي جي،
 پرين پابوهڻ^۷ سين، ڏور ڪيا سڀ ڏک،
 ماڙهن^۸ ليکي بک، سامي سور سنه ڪيا.

۳

وچينءَ ويراڳين جي، مٿي ڪٽڇ^۹ ڪوڪ،
 محبتي ملوڪ، ساري سڳ سنه ڪيا.

۴

سامي چاين، سڱُ طلپين، سڪين نه^{۱۰} سامي!
 آڃا اورين پندَ^{۱۱}، وينين وسامي^{۱۲}،
 گر کي تون نه گڏين، چاين انامي^{۱۳} .
 دائم مدامي، پورو رهج پرينءَ سين.

۱- منزل، مڪان، اوطاق ۲- ڏيکاريو ۳- ڦيري ڏيندڙ، فقير ۴- اسان سان اڪيون ملائي،
 اسان ڏانهن نھاري، اسان کي نشان ڪري آلاري، هڻي ۵- چوان ۶- شل سڪي يا خوش
 رهو، ۷- مرڪڻ، خوش ٿيڻ، کلڻ ۸- ماڻهن ۹- ڪنڊ، پاسي ۱۰- ڪونه سڌرئين
 ۱۱- ٽڪجي ۱۲- انعامي، انعام وٺندڙ.

سامي چاپين سڪُ طَلَبِين، تَسا^{oa} ڏين نَه تَن.
 ماڙهن ڏانهن منهن ڪيو،* پنين آتا ۽ اَن.
 ڪاڙي تو ڪَن، ڪَ چيرايا چَشَن^{ob} لئي.

۶

پُورِي پُوري ويا، آسَن آڏِيءَ راتِ،
 سِمرِ نه سَناسين جوڻ، پِچارُون پرياتِ،
 ڪا ناهِ جوڳيءَ ذاتِ، مِتَ نه مَعْدُورِن جا.

۷

پُورِ بيا^a پُوري ويا، آسَن اُجُ صُبُوحِ،
 خبستُوريءَ خوشبوءِ، آهي آديسين ۾.

۸

مَتي راهِ روان ٿيا، پُورِ پُوريائون^۲،
 هي گهرَ گهوريائون، اڳانڊِيائون^۳ اڳيان.

۹

پُورِ ب^a پيهي، مون تان گهڻو نهارياءِ،
 سَتَ نه مڪي سَڄڻين، جيهي نه تيهي^۴،
 هُئا پرڏيهي، وڃائي واتَ ٿيا.

oa- تسياءِ، تڪليف، جفا* ڏٺيءَ کان منهن موڙيو، ماڻهن ۾ اميد رکيو. ob- چين،
 ڏانڻ ۱- عنر وارن، ڪاٺيارن ۱d- پورب جا، پورب جا پانڌي ۲- هليا.
 ۳- جوڙيائون، اڏيائون ۳a- هتي، پڙهڻيءَ جي لحاظ کان 'پوريا' هڻڻ گهرجي. ۴- جهڙي

پُورَبَ مارياسِ، ڪنهن درِ ڏيان دانهڙي؟
مَتِيُون ڏيندي لوڪَ ڪي، چري پاڻ تياسِ،
جنين نه جيھياسِ، مان^۲ لئون لڳو تن سين.

واٽر

جن جو وارث تون، آلا سي ڪيئن رهندا نين منهنجا؟
آڳي^۳ آبِ خَلِقِيا، يَلِي خَلِقِياين پُون^۴،
جن جو وارث تون، آلا!
جوڙيائين جوڙ جھان جي، چئي ”ڪُن فيڪُون“^۵،
جن جو وارث تون، آلا!
ڪوڙي دنيا، ڪوڙا پَسارا، ڏينهن مڙيئي ڏون^۶،
جن جو وارث تون، آلا!
آهيون آلف^۷ آسري، مُحَمَّد مَجيوسُون،
جن جو وارث تون، آلا!

۱- جهڙي آهيان ۲- مونکي ۳- آغا، ڌڻيءَ ۴- زمين ۵- ”ٿيءُ ته پوءِ ٿي پيو.“ (ق- ش)
۶- به (۲) ۷- ”الله“ جنهنجو پهريون اکر الف آهي.

سر ڪاراييل

سر بابت:

هيءُ سر نه ڊاڪٽر گربخشاڻي واري نسخي ۾ آهي ۽ نه ڊاڪٽر ٽرمپ واري نسخي ۾، تنهنڪري سرڪاري چاڀي وارا بيت قائم رکيا ويا آهن. ڪاراييل نالي ڪابه هندستاني راڳڻي ڪانهي. هن سر تي نالو مضمون مطابق رکيل ٿو ڏسجي؛ ڇاڪاڻ جو منجهس ڪاراييل (مور يا هنج) جو ذڪر ڪيل آهي.

مضمون:

پگهن جو سرتاج مور يا پگه ڪيئن پين پگهن کان نرالو طريقو اختيار ڪري ٿو، تنهن جو ذڪر هن سر ۾ ڪيل آهي.

روحاني راز:

ڪاراييل مان مراد آهي، رسول ڪريم ﷺ جن جي يا انهن بزرگن جي، جيڪي مرشد وٺڻ جا لائق آهن. پگهن ۾ جيئن هنج سونهي ٿو، تيئن رسول پاڪ ﷺ امتين ۾ مرڪي ٿو. جيئن هنج پين پگهن وانگر تاسري پاڻيءَ يا تراڪڙي تلاءَ ۾ نٿو گذاري تيئن وحدت جي واديءَ جو ڄاڻو مرشد به، ٿوري پاڻي (ٿوري عشق) تي قناعت نٿو ڪري، پر تار ۾ تري ٿو ۽ اونهي ۾ ٽپيون ڏئي ٿو. پگه ڪناري تي ننڍيون مڇيون ماري گذارو ڪري ٿو؛ پر هنج پنهنجي غذا پاتار مان پيهي آئي ٿو. هن جي روحاني خوراڪ عشق جي اوڙهه ۾ آهي ۽ نه ڪنڌيءَ تي. هنج اهوئي سر وڃي وسائي ٿو، جتي ”پرين سنداس“. ڪنگن جي صحبت مان هن کي ڪوبه لطف نٿو اچي، تنهن ڪري هو ماڻڪن ميڙڻ لاءِ سٺا سر ٿو سوجهي. هو (مرشد) پين جو سونهون ٿي، پنيءَ لائي، وڃيو حبيب سان هڪ ٿئي. سچي سر جو راز داستان پهرين جي بيت نمبر ۲۴ ۾ سمائيل آهي. سالڪ جي لاءِ بهترين نصيحت بيت نمبر ۸ ۾ ڏنل آهي.

سُرُڪارايِلُ

داستان پھريون

۱

"وَ حَدَّهٗ" ^۱ وائي ^۲، چَرَهَندي ^۳ چيائين،
سو لُرُ ^۴ لَنگهيائين، جتي پارڪ ^a ^۴، پڪيان ^۵.

۲

بَگهن سين پاڻ هئي ^۶، اڏاڻو آڪاس،
جتي پرين سنداس، سو سُرُ مٽي ^۷ هنجرو.

۳

اڪِريُون اوڙاه ^۸، ايو تڪي تار،
پئون ^۹ جي پاتار، هنجُ تين جو هيرئون ^{۱۰}.

۴

وَجين نه پيهي، پٽُءُ ^{۱۱} لئي پاتار ۾؟
ڪَنديءَ تي ڪيهي، هاجُ ^{۱۲} تنهنجي هنجرا؟

۵

اُونهي ^{۱۳} ۾ اوڙاهُ جو، هنجُ تتهين ^{۱۴} هوءَ،
ايءُ ڪانئشرو ^{۱۵} ڪوءِ ^{۱۶}، جو چاچِر ^{۱۷} ۾ چيرون ڪري ^{۱۸}؟

۱- هو هڪڙو آهي؛ الله هو ۲- آواز ۳- اڏامڻ وقت ۴- درياه جو اونهو لڙاڻيل پاڻي، طوفان
۵a- پرکيندڙ ۵- پڪين جا ۶- تير هئي (چنڊي) ۷- ڏانهن (وڃي، ڏسي) ۸- اونهو پاڻي،
عميق بحر ۹- پرڙا ذرا (قيمتي موتي)، کاڌو، خوراڪ ۱۰- هريل، عادي، عادي ۱۱- چڱي
غذا، سٺي کاڌي ۱۲- ڪمر ۱۳- بحر، مهران، سمنڊ ۱۴- اتي ۱۵- پڪيءَ جو قسم
۱۶- ڪهڙو آهي ۱۷- چڪ، چڪڻ، ڏنڊ، ڏوري ۱۸- هلي، جهاڳي.

ٿيو حُضُوري^۱ هاڻ، سوجها^۲ پيسِ سرَ^۳ جي،
ڪُنڊي^۴ لڌي ڪاڻ^۵، پڪيئڙي پاتارِ م.

اچو پاڻي لڙ ٿيو، ڪالوريو^۶ ڪنگڻ.
ايندي لڄ مَرَن، تنهن سرَ مٽي هنجڙا!

وينو جيئن وِماسِپين^۷، حيرت پو مَ هڏ،
لاٽيون^۸ جي لباسِ^۹ جُون، سي چپائي^{۱۰} ڇڏ،
”اٿون“، ”اسين“ ڪن جي، پاسي تَن مَ آڏ،*
تَن طالِبَن گڏ، تہ ويجهو ٿين، وصالَ ڪي.

وينو جيئن وِماسِپين، حيرت پو مَ هور^{۱۱}،
اونهو جو اچو وهي، گهڙي تڻائين^{۱۲} گهور^{۱۳}،
ڏنيون^{۱۴} هڏ مَ ڏور، گهوريو گب^{۱۵} گسن جو.

وينو جيئن وِماسِپين، حيرت پو مَ هاڻ،
لَلَن^{۱۶} ڪي، لطيفُ چي، اچي^{۱۷} ساڻ آراڻ^{۱۸}،
ڪنگڻ لٽي ڪاڻ، گڏيو هنجُ حبيبَ ڪي.

۱- حاضر، مليو ۲- سمجھ، خبر ۳- وسندي جاءِ، دوري ۴- گجهڙو، دل ۵- ڳالهه سانڍيندڙ (لڳ)، ساڳئي اچار سان ’ڪنڊڻ‘ مصدر جو مضارع فعل ’ڪُنڊي‘ ٺهي ٿو، جنهن جي معنيٰ آهي: کوٽي، باريڪيءَ سان ڳولي. ۵- خزانو ۶- ميرو ڪيو، خراب ڪيو ۷- گشتيون پچائين، فڪر ڪرين ۸- تنوارون ٻوليون، ڳالهيون ۹- ٺڳي، دغا، ڪوڙ، فريب ۹a- لڪائي ڇڏ، بند ڪري ڇڏ. *خوديءَ وارن جي صحبت ڇڏ ۱۰- ڳڻتي، فڪر ۱۱- اتان ئي ۱۲- ڳول ۱۳- ڪنڌيون، ڪنارا ۱۴- غبار، مٽي، ڳپ= ٽڪر پور ۱۵- پڪيءَ جو نالو ۱۵a- اچي، صاف (پاڻيءَ) ۱۶- مقابلو، اڻڀت.

پَڪِي پِيھِي نِگيا، مَنجھان لِتَرِنِ^۱ لَڪَ، *
 ڪَنين مائڪَ ميڙيا، ڪَنين رَتا يَڪَ، **
 پُنيءَ لائي^۲ لَڪَ، گڏيو هَنجَ^۳ حَبيبَ^۴ ڪي.

هَنجَن سِن هِيڪارَ، جِي ڳڻَ ڪَري^۵ نِهاريَن،
 ٻَگهَن^۶ سِن ٻِيهارَ^۷، ٻيلَ نه ٻَدين^۸ ڪَڏهِن.

هاريَا هَنجَ! ٻَگهَن سِن، ڪِيھِي ٻَدين ٻيلَ؟
 ميرو^۹ مَنائجَ تُون، اچي^{۱۰} ڪَر اُڪيلَ^{۱۱}،
 ڪَنگن ساڻ ڪُويلَ^{۱۲}، لَلا جِمَ لَر پِيَن.

اچو پيو اچاه^{۱۳}! تَه اچائيءَ اُٻهو،
 وهڻ وڙ^{۱۴} نه آن^{۱۵} جو، پاڻيءَ لَر لَلاه^{۱۶}،
 سُسِر^{۱۷} ڏجي ساهُ، ڪُسِر^{۱۸} ڪَنگن قَبرون.

ڪُسِر ڪَنگن قَبرون، سُسِر ساڱاهيج،
 هَنجَ هُتي جِي ڳالهڙي، ٻَگهَن مَ ٻوليڇ،
 ماڻي تُون مَڙيج^{۱۹}، چُئيج مَ ڪَنهين چُهَنج^{۲۰} سِن.

۱- واحد: لتاڙي اهو رکيل تختو جنهن تان ٻيڙيءَ مان لهي ڪٽنديءَ تي پهچبو آهي؛ شريعت جي راه. * گهڻا امتي چڪ
 کان نڪري اونهي ۾ گهڙيا. ** ڪن روحاني خزانا هت ڪيا، تہ ڪي رڳجي ريتو ٿيا. ۲- رهبري ڪري ۳- عمدي
 پڪيءَ جو نالو (رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم) ۴- دوست (خدا) ۵- خيال ڪري ڳڻڻ ڳوٺ ڪري ۶- ڪوڙن
 رهبرن ۷- پيو پيو ۸- همراهي نه ڪرهن ساڻي نه ٿين ۹- گندو پاڻي (اشيطاني رستو) ۱۰- سفيد پاڻي (شريعت جي راه)
 ۱۱- جلدي، اڪلاڻ ۱۲- خراب وقت، بي وقت ۱۳- اي اچا پڪي ۱۴- سلوڪ، هلت، لياقت، عزت ۱۵- اوهاڻ جو
 ۱۶- لاه يا لوتو ۱۷- نامرد يا سست يا ڊڄڻو ٿي ۱۸- سٺي سر، سٺي هنڌ ۱۹- خراب سر، ٻيڙيءَ هنڌ ۲۰- ڪانگن،
 ڪانگن جيئن ڪمتر پکين ۱۸۵- سڱ ڪڇ ۱۹- مولج ۲۰- چيهجي، جيڪو اکين کان گهڙو ڏسي نه سگهي.

سَر سَڪي سالَ ٿيا، * هَنجَ^۱ هَريوئي^۲ پير، **
ڪَنگُ ويچارو ڪير، جو رسي انهيءَ رَمَزَ کي؟

آءُ اُڏامي هَنجَڙا! سَر ۾ سارِينئي^۳،
مَتان مازِينئي، پاڙهيڙي^۴ پَه ڪري.

سَر ۾ پَڪي هيڪڙو، پاڙهيڙي پَنجاهه،
سَنديءَ آسَ آلهه، لُڏي لَهريَن وچ ۾.

دَلَبو^۵ مَنجِه دَرياهه^۶، پَڪي پَسي آڻيا،
ويچارا ويساهه، آڻي آتِ آڙاڻيا.

پَڪي جنهن پُڄاڻيا^۷، تنهن ۾ ساهه نه ماهه،
مَنجِه ڪَرنگهڙ^۸ ڪاڻ جو، مٿي پَڪن^{۸a} گاهه،
ويچارن ويساهه، مٿي پَڪن آڻيو.

جيئن قَطَر^{۸b} چُٽيو ڪُڙ^۹ پَرين، ٻولَ بَجهندين هَنجَ!
موتي جي مِهراڻَ جا، پُورا چُٽج پَنجَ،
اُچَ ڪَ صُباحَ سَنجِهه، ** توڏي^{۹a} ۾ ڏيرُ ٿين^{۱۰}.

* رسول ﷺ جن کي وفات ڪئي گهڻو وقت ٿيو آهي. ۱- عمدو پڪي (شريعت جي پابند سالڪ) ۲- آلو يا پسيل ٿي آهي، پٺل. ** سالڪ شريعت تي قائم آهي. ۳- توکي ياد ڪن ۴- شڪاري، صياد (شیطان ۽ سندس فوج، يعني نفساني خواهشون) ۵- فريب، مڪر، لڳي، پڪين قاسائڻ لاءِ ڪڪن جو ٺاهيل پڪي ۶- دنيا ڏانهن اشارو آهي. ۷- ماري ماڻ ڪيا، قاسارايا ۸- ڪرنگهڙ، پٺيءَ جو هڻو ۸a- ڪپڻ ۸b- قطري جهڙا، ميرانجهڙا موتي، ابلڪ ۹- ڪڪ، اندر، پيٽ ۹a- پڪي قاسائڻ جو دامر ** جلدي ۱۰- مرين، فوت ٿين.

ڪُونَرُ^۱ پاڙون پاتارِ ۾، پُونَرُ پري آڪاسِ،
 ٻنهي سنڊي ڳالهڙي، رازقَ آنڊي راسِ،**
 تنهن عشقَ کي شاباسِ، جنهن محبتي ميڙيا.

۲۳

ڪُونَرُ پاڙون پاتارِ ۾، پُونَرُ پري ۾ سُجَ،
 ٻنهي سنڊي ڳالهڙي، عشقَ اِي اُھجَ،***
 توءَ^۲ نہ لھين اُجَ، جي پيئو پيئن پاڻ ۾.

۲۴

ڪنڌين ۾ ڪوھ ڪرين؟ گسن ۾ مَ گذارِ،
 وڃي وَحَدَتِ ويءَ^۳ ۾، گھئون^۴ ڇڏي گھارِ،
 شريعتَ جو سرُ لھي، تَنُ تِئائين تارِ،
 حقيقتَ هنجَن سين، طريقتَ تنوارِ،
 منجهان معرفتَ سين، اندرُ تون اُجارِ،
 هدايتَ جي هوءَ ۾، چڻيو^۵ تون چانگارِ^۶،
 تہ پاڙهيري^۸ ان پارِ، ڪوئَ ڏسين تون ڪڏهين.

۲۵

جيھ^۹ لوڪُ جھپَ^{۱۰} ڪري، اوهيرِ^{۱۱} اڏامنِ،
 پئون^{۱۲} جي پاتارِ جا، اچيتاريو^{۱۳} چئن،
 ڪوھ ڪندا تن، پاڙهيري پھ ڪري؟

۱- ڪنول گل جون * ڪنول گل کي پاڻيءَ سان ۽ پُونَرُ کي هوا ۾ اڏامن سان. ** ٻنهي کي رزق ڏيندڙ (خدا) محبوب سان ملائي ٿو. *** هي عشق جو نشان يا پتو آهي، هي عاشقن جا مثال آهن. ۲- تنهن هوندي به، پوءِ به ۳- ٻيلي، سبز ميدان ۴- گوشتاٺ يا گيسر ڇڏي، هيڏانهن هوڏانهن وڃڻ ۵- گجھ، اسرار، وسندي، جاءِ، ڍورو ۶- چڳيو، ڪايو ۷- ٻولي ڪر، لات لٽو ۸- شڪاري، شيطان ۹- جنهن وقت ۱۰- ننڊ ۱۱- اوڏي مهل ۱۲- سنهڙا موتي ۱۳- ڇت ڪيو، ياد ڪيو، خيال سان.

ماڻڪَ چوڻو^۱ جن جو، هنجَ حُضُوري^۲ سي،
چلڻ^۳ ۾ چُهنبَ هُئي، مَجي کين^۴ نه اي^۵،
لوڪَ نه لکيا^{۶b} تي، جيلانَهن پوئڻ^۶ بگهن گڏيا.

۲۷

هنجَ مڙوئي هنجَ، ميرو منجهن ناهِ ڪو،
جتي رهن سَنجَه، سو سَرُ ڪن سَرهو.

۲۸

سَرُ آهي ئي اڳيان، پڪي پيا پيا،
جن لمبو لائون ڏنيون، سي ويچارا ويا،
پاڻوندر^۷ پيا، وڃي ڪينجهر ڪنڌين.

۲۹

ويا مورَ مري، هنجَ نه رهيو هيڪڙو،
وڻن ٿيو وري، ڪوڙن ڪاڻيئرن^۸ جو.

۳۰

سَرهو سَرُ وڃايو^۹، ڪوڙن ڪاڻيئرن^{۱۰} *
رُنا روھ^{۱۱} وڃن، ڪنهن هيٺائيءَ کان هنجڙا.

۱- کاڌو، غذا؛ چونڊڻ لاءِ شيءِ، مطلوب ۲- واصل، دوست سان گڏ ۳- گپ، چڪ، گاه
جو قسم ۴- کائڻ ۴a- اهي ۴b- سڃاتا ۵- تنهن ڪري ۶- پکڻ، گهمڻ ۷- سخي،
ونڊيندڙ، در پڻيندڙ ۸- پڪيءَ جو نالو ۹- خراب ڪيو * اصيل پڪي اڏامي ويا آهن، جنهن
ڪري سهڻو سر کانگن جي اچڻ پوڻ ڪري خراب ٿي پيو آهي. ۱۰- جبل.

واٽي

پَلو، جيڏيون! آئون جا بلوچي جي آهيان.
 ڪَنڙڪَ ڪيچين جي، ناٿرِ نانءُ سڏائيان،
 پيزارَ پُنھونءَ ڄامَ جي، اکين سين اُٺائيان،
 پَلو، جيڏيون! آئون چشمن سين چائيان.

داستان ٻيو

۱

سو پکي، سو پيڇرو، سو سَر، سو ئي هنج،
 پيهي جان پروڙيو، مون پنهنجو منجه،
 ڏيل جنهن جو ڏنجه،^۱ سو ماري^۲ ٿو منجه ڦري.*

۲

ڪارائيل^۳ جي ڪوڏ، مون ڪينجهر سڀ نهاريو،
 وري واهيري^۴ نه وريا، لالا^۵ لاڪيئيءَ^۶ لوڏ،
 هنئين جنين سڀن هوڏ،^۷ سي هنجڙا سڀ هلي ويا.

۳

سنهان پانءِ مَ سڀ،^۸ ويا^۹ واسينگن جا،
 جنين جي جهڙپ^{۱۰}، هاڻي هٽان^{۱۱} ئي نه چري.*

۱- بدن ۾، جسم ۾ ۲- ڏک، اهنج ۳- اوک ۴- شڪاري (شيطان، نفس) * شيطان جنهن مونکي توتا چڀايا آهن، سو اندر ۾ ئي گهر ڪيو ويٺو آهي. ۵- مور (رهبر، مرشد، رسول ڪريم ﷺ) ۶- شوق ۷- اکيري، پکين جي وهڻ جي جاءِ ۸- پکيءَ جو نالو ۹- لکن جي، عملي ۱۰- محبت، ڪشش، چڪ، سک ۱۱- نانگ ۱۲- اولاد ۱۳- جهٽ، ڏنگ ۱۴- انهيءَ هنڌ تان ** جن جي ڏنگ لڳڻ ڪري هاڻي به اتي جو اتي مري پوي.

سَنَھان ڀانءِ مَ سَنَپَ، سَڪا جَنِينَ پِيٽَ،
تَنِينَ جِيءَ جَھِيٽَ^۱، جُنَگَنَ^۲ کي جوکو ٿئي.

۵

آسَڻَ جَنَ اَريجَ^۳ مَ، اُو ڪَچَرَ^۴ وَهَ ڪَري^۵،
تَنَ جا منهن مَلڪَنَ جَھڙا، ٽِڪو تان نَ ٿري،*
جي اُنَھين ساڻ اَڙي^۶، تَ ڪانَھي جاءِ جَريءُ^۷ جِي.

۶

آسَڻَ جَنَ اَريجَ^۸ مَ، تَنَ جِي وَهَ وَرَنَ^۹ پيو،
تَنَ جو ڪَنڊوئي ڪَمُ ڪَري، جِي مٿسَ پيرَ پيو،
پُريَنَشانَ^{۱۰} آھي پَڌرو، تَنَ نانگَنَ جو نَھو^{۱۱}،
ڪلي^{۱۲} ويل ڪَھو^{۱۳}، جو سامُھون ٿئي سَپَنَ کي؟

۷

ڪنهن ڪنهن ڪاريءَ ذاتِ کي، مورَ بہ مَٽائين،**
جي چَٽرا چَڪيا ڪَري، تَ وَگَ وَرائي ڏين،
ساڻ سَمورا نين، مَٺين ڀائي موڻيا.

۸

پهرين ڪاري نانگ جِي، ڪو چِرڪيل^{۱۴} چيڙَ ڪَري،
جي هَٽي ڏنگُ ڏسايو، تَ ويجهو تان نَ وري،***
جيڪي^{۱۵} ٽپَ^{۱۶} مَري، جيڪي سِڪي صِحتَ کي.÷

۱- چڪ، ضرب، ڏنگ ۲- بهادرن ۳- بنا ريج جي زمين، سڪل يا ٺوٺ زمين ۴- نانگ م- زهر
۶- پڪي، پوري، سڄي (موتار) * هو ڏسڻ ۾ سهڻا آهن، پر ڏنگ هڻ ڪڻ (موتار، آفت ماريندڙ)
۷- پلاٽڊ اٽڪي ۸- ذري، ٿوري ۹- رنگ ۱۰- پُرين کان، نسل يا پشت کان ۱۱- بنياد، نسل،
ذات، واسطو، ڳنڍ، ننگ ۱۲- جنگ ۱۳- ڪهڙو، ڪير ** ڪاري نانگ جي ڪنهن ڪنهن
قسم کان مور بہ پاسو ڪن ٿا. ۱۴- ڊنل *** جيڪڏهن چٽائي ڏنگ هڻي تہ ڏنگيل ماڻهو
ويجهي چڪ مان علاج ڪرائي واپس گهر نه موٽي سگهي ۱۵- يا تہ ۱۶- اتي جو اتي، انهيءَ هنڌ،
آفت. ÷ يا تہ آفت مري يا وري صحت سدائين پيو سگهي.

ڪَپَرُ ڳاروڙين^۱ سين، وڌو وڌو ۽ ويرُ،
 نانگ! نه ويندڙن نڪري* تو ڌر مٽي پيرُ،
 هيءُ ٽنن جو ڏيرُ^۲، جن لجهوناڳڙهه جلائيو.

وائِي

لڪ^۳ سينءُ^۴ ڪو پتو، ڪوڙي راند، ڪوڙو چٽڪو.
 کنيو جيئن لامپن چڙهين، ڪريو ڪارائيل! ڪٽڪو^۵،
 ڪوڙي راند، ڪوڙو چٽڪو.
 ڪِ تو ڪنڀن نه سٿو، شهباز^۶ جو سٽڪو،
 ڪوڙي راند، ڪوڙو چٽڪو.

۱- موالِي، مست، جوڳي فقير، نانگ منڊڻ وارن * اي نانگ! پڇي چئي نه سگهندڙين
 ۲- ڏيرو، رهڻ جي جاءِ ۳- ذري ۴- تائين ۵- خوشامد ۶- ڪاه، هالن ۷- وڏي باز.

سر پرياتي

سر بابت:

پرياتي هندستاني راڳي آهي، جا صبح جو ڳائي آهي. هيءُ سر ڊاڪٽر گربخشاڻي واري ڇاپي ۾ ڪونهي. ڊاڪٽر ٽرمپ واري ڇاپي ۾ چوڏهن بيت آهن، سرڪاري ڇاپي ۾ سورنهن بيت آهن، پر هتي بمبئي واري ڇاپي مان ٻارنهن بيت، نمبر ۱، ۲، ۳، ۴، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹ اضافو ڪري ڪل ستاويهه بيت ڏنا ويا آهن.

مضمون:

لس ٻيلي جي هاڪاري حاڪم سڙ سخيءَ جي ساراه ۾ بيت چيل آهن. هنن بيتن کي سنڌي ٻوليءَ جي قصيدن جو ابتدائي دور چئجي ته ٺهي اچي. سر بلاول ۾ به شاه، جامر جڪري جي تعريف ۾ بيت چيا آهن. سڙ سخي، شاه ڏٺو ڪونه هو پر، ٻڌو هو، تنهن ڪري هن جي تعريف خوشامد جي خيال کان نه ڪيل آهي.

روحاني راز:

جيتوڻيڪ بيت سڙ سخي جي سخاوت جي ساراه ۾ چيل آهن، پر ماڻهو اهي خدا ڏانهن منسوب ڪري پنهنجن آسن اميدن جي برآوريءَ لاءِ نماز بعد پڙهندا آهن. چند بيتن ۾ سڙ جو نالو اچي ٿو، ورنه اهي مدحي بيت الله جي ذات سان نهايت سهڻي مناسبت رکن ٿا. خداوند تعاليٰ سڀڪنهن کي رزق رسائي ٿو. هو ڪافر کي به سندس ڪفر سبب ڀيٽ قوت کان محروم نٿو رکي. هو هاڻيءَ کي مڻ ۽ ڪٺيءَ کي ڪٺُ وانگر، سيمرغ کي قاف تي قوت موڪلي ٿو، تيشن سخي سڙ به هر ڪنهن سائل کي پيو نوازيندو هو. هو اهو ڪونه ڏسندو هو ته سائل خيرات جو مستحق آهي يا نه، پر آيل کي مٿان مٿو سمجهندو هو. جڏهن فقير ڪو اسان جي آڏو صدا هڻي، ته اسان کي اهو نه ڏسڻو آهي ته هو اسان جي خيرات جو لائق آهي يا نه! اسان کي انهيءَ مهل اهو خيال اچڻ گهرجي ته آيا جيڪي اسان کي خدا ڏنو آهي تنهن جا اسين حقدار آهيون يا نه. جيڪڏهن الله جون عطا ڪيل نعمتون، اسان جي حق ۽ حصي کان زياده آهن ته اسان کي به خدا جي باجه مان سبق حاصل ڪري، ڏان ڏيڻ گهرجن. انسان کي ڪوشش ڪري پاڻ ۾ الله جون گهڻي ۾ گهڻيون وصفون پيدا ڪرڻ گهرجن، جيئن هن سان هڪ ٿيڻ جي لائق بڻجي.

ڏاتار ڏڏن کي ڏان ڏئي ٿو ۽ لڱن کي لڪ لنگهائي ٿو. هو ذات تي ذات نٿو ڏئي، تنهن ڪري اسان کي وهي لهڻ گهرجي. جيڪو عبادت ڪندو سوئي الله جي اوڏو ٿيندو. عبادت ڪرڻ وقت علم ۽ ادراڪ کي ترڪ ڪري ابروهه بڻجي الله جي آڏو وڃڻ گهرجي. ڏڏ ٿي ڏان گهرج ٿو، ڇاڪاڻ ته 'اي درُ اَبُو جَهن جو' آهي. تڪبر ڪندڙ پر ڪيرائيندو.

سر پوياتي

داستان پهريون

۱

ايء نه پانن^۱ پير^۲ جيئن کينر^۳ کيريء^۴ تنگيو،*
سونهاري^۵ صُبوح سين، وجهي ويٺين وير،**
توڪي چوندو کير، کيرت^۶ ڌاران^۷ مگئو؟

۲

ستو کيئن ننڊون ڪرين، رو^۸ وهائيء^۹ روءِ^{۱۰}،
سُپان^{۱۱} ساز سَندوءِ، پيو هوندو پت^{۱۲} م.

۳

سيرانديءَ ساز ڪيو، سُمهين ساري رات،
جارجڪاڻي^{۱۲} ذات، ايئن هوءِ اڳهين؟^{۱۳}

۴

جَنين سَڪُ ناهِ ڪو، چارڻ^{۱۴} سي چَڻجَن،
رُجن راهه پُجن، مَٿي ڪلهن ڪينرا.

۱- لنگهن، مڱهارن ۲- نشان، نمونو، پرتو، چمڪات، نور ۳- سرنڊو ۴- ڪلي، ڪوڪي
* سرنڊو (عبادت) ڪليءَ ۾ تنگي، ڪاهل ٿي ويهڻ، مڱهارن جو ڪم نه آهي (بندي کي
بندگي جڳائي) ۵- سڳوري، سونهن واري، چڱي، ملوڪ ** ڀلاري صبح جو تون ستو پيو
ننڊون ڪرين. ۶- سرندي ۷- پنان، ڪانسواڙ ۸- تون ڳوڙها ڳاڙ، وچ (رقن مان رو) ۹- صبح
جو، اسر جو ۱۰- ڳوڙها ڳاڙڻ آهي ۱۱- سپاڻي ۱۲- ڳاڻڻ وارن جي، مڱهارن يا سوالي
فقيرن جي ۱۳- اڳيري، زياده عزت واري، بهتر ۱۴- چنگ وڃائڻ وارو، مگئو، مڱهار.

مورڙهو^۱ پڻين^۲ مڱڻا، ڪيڏانهن هڻين ڪالهه؟
لنگها! ڇڏ، لطيف^۳ چي، اجهڻ^۴ جا آفعال^۵،
سپڙ^۶ در سوال، ڪر تہ قيمت^۷ آڻين.

۶

چارڻ^۸ لڳو، پنڌ گهڻو، ڪي چوڻائيءَ^۹ چئيج.
هت ڪي هلائيج^{۱۰}، اتي آئون نہ اچڻو.

۷

جيڪي ڏڏن^{۱۱} ڏي، ڳجهيان ٿي ڳجه م،
سو جي سڻن. ڪڏهين، ڪيرت وارا^{۱۲} ڪي،
تہ ساز مڙوئي سي، هوند پڻون^{۱۳} ڪن پلڪ م.

۸

ات ڪيرت^{۱۴} وارا ڪيترا،* ڪيرت ڪبو ڪوھ،
جيڪي بندو ڪم ڪري، سو مڙوئي ڏوھ،
تون پارس، آئون لوھ، جي سجين^{۱۵} تہ سون ٿيان.

۹

اٿو ابوجها، سپڙ جو سد ٿيو،
جيئن ائين^{۱۶} ڪيرت تہ سڪيا، تيئن پاڻان^{۱۷} ريتو^{۱۸} راءِ،
”مڱو مون ملاءُ^{۱۹} آئون آوان^{۲۰} جو آهيان.“

۱- منجهيل، غمگين ٿيو ۲- گهمين، پٽڪين ۳- رڻ، ڏورڻ، ڳولڻ ۴- ڪم، عادتون ۵- هڪ مشهور سخي مرد جو نالو ۶- قيمت واريون شيون، وڏي ۽ سٺي خيرات ۷- مڱڻهار ۸- منڊو، عاجز ۹- چوڻيءَ واري، اعليٰ درجي واري، داتا يا سخيءَ کي ۹a- موڪلج، ڪمائيج ۱۰- موڱن، نڪمن، نادانن ۱۱- ڳاڻا، ماهر، ساز وچائيندڙ، چارڻ ۱۲- پرزا پرزا ۱۳- ڪم ڪار، عقل، عبادت* خدا جي اڳيان ڪئين عابد ۽ پرهيزگار موجود آهن. ۱۴- اڪيون ملائين، نظر ڪرين، مهر جي نظر سان نهارين ۱۴a- اوهين ۱۵- انهيءَ ڪري ئي، خودبخود ۱۶- پرچي پيو، مهربان ٿيو ۱۷- راجا (سپڙ، خدا) ۱۸- وتان، کان. ۱۸a- اوهان.

ڏاتِ نہ آهي ڏاتِ تي، جو وھي^۱ سو لھي،
آريون^۲ اُپوجھن جون، سڀڙ ڄام^۳ سھي،
جو راءِ وٽ رات رھي، تنھن جُڪي^۴ تان نہ ٿئي.

۱۱

ٻوليون ٻيلي جون ڪري،* پاسي ڀر ڀيو،
سٿائي ستن ڪي، وھاڻيءَ ويو،
ڄاڻي ڪين ڀيو، سُر سڪيوڻي هيڪڙو.

۱۲

ٻوليون ٻيلي جون ڪري، پاسي ڀر ڀيو،
چارڻ ڇاڙهي چوڏول^۱ ۾، تنھان پوءِ نيو،**
رُچي^۲ رات ڪيو، سرفراز^۳، سيد چي.

۱۳

ٻاجھاڻو ٻيلي ڏئي^۱، ٻُجهان^۲ ٻاجھ ٿئي^۳،
سڀڙ سا سئي، جيڪا چارڻ چت^۴ ۾.

۱۴

ڄاڻين تہ ڀہ^۱ نہ ڄاڻ، ايءُ دَر اُپوجھن جو،
ان دَر سي ئي آگھيا، جن نہ ڀانئيو پاڻ،
ريجھاڻو^۲، راجاڻ^۳، آهي^۴ اُپوجھن جو.

۱- خدمت ڪري، چاڪري ڪري ۲- آر، انگل ۳- بک، لنگھڻ * جهنگلي راڳ ڳائي،
تار رواجي راڳ ڳائي راءِ ريجھاڻن جي ڪوشش ڪري ٿو. ** معمولي راڳ ٻڌڻ
ڪري بہ ڏڏن جي ڏاتار تي گھڻو اثر ٿيو ۽ مڪنھار کي عزت سان ڏولي ۾ پاڻ وٽ راضي
ٿي گھرايو. ۴- راضي ٿي ۵- اعليٰ درجي وارو، عزت ۽ مان وارو ۶- لسٻيلي جو ڏئي،
ملڪ جو سردار، سڀڙ جنھن کي ماڻھو اھو لقب ڏيندا هئا ۷- سمجھان ٿو ۷a- ٿي ۸- تہ
۹- تنھن ھوندي بہ ۹- راضي ٿيو، ڀرتو، ريتو ۱۰- راج جو سردار، راجا ۱۱- مددگار آھي.

ڏڏ ٿي ڏان^۱ گهرج تون، چڏ وڃا^۲ وڃائي،
 سڀڙ رات سنباھيا، نازي تو لائي،
 جو ڄاڻي نه ڳائي، تنهن سين ٻيلي ڏٺيءَ ٻاجھ ڪي.

۱۶

صُبح جو سهاڳ^۳، مڱڻهارن ماڻيو،
 ڏنائون ڏاتار ڪي، وڏيءَ وير^۴ وهاڳ^۵،
 وس منهنجي ناه ڪا، سين هٿ سهاڳ^۶،
 پرين سين پهاڳ^۷، مان نماڻيءَ نصيب ٿئي.

۱۷

پيو ليتين لت^۸، سڄيون راتيون سُمهين،
 اٿي آڏيءَ نه ڪرين، سڀڙ سان سهت^۹،
 رُونجهي^{۱۰} رات اُٻتيا^{۱۱}، پيتنيئون^{۱۲} پاڻيٿ^{۱۳}،
 ميڙي تڻان مٽ، چونڊي پريا چارڻين.

۱۸

ڏاتار ڏڪ ڪيا، * پاڻان مٽي مڱڻي،
 ”مون در چڏيو مڱڻا، مڱين ڪوھ ٻيا؟
 تڏهن تو پيا، وڃان ولها^{۱۴} ڏينھڙا.“ **

۱- خيرات ۲- علم، ڄاڻ ۳- پتار يا پرجهلي جي هٿان مهر يا خوشي ۴- سويل ۵- بهاءُ،
 صبح جي راڳڻي، پرياتي ۶- ميلاپ، وصال ۷- گهڻو ۸- ورونهن، وندر ۹- سڀڙ جي
 ذات ۱۰- ڪوليا ۱۱- پيتين مان ۱۲- موتي، آبدار جواهر. * سخي مرد ڏوراپا ڏنا يا شڪايت
 ڪئي. ۱۳- سڃا، سڱا ** جن خدا جو در چڏي، ٻيا در پيٽيا تن کي تنبيه ڪيل آهي
 ت هجي جو ڏکيا ڏينهن ڏنا اٿئي تن جو سبب ئي اهو آهي.

مَڱُ تِهينَ کان مَڱُڻا! جو ڏيهاري ٿو ڏي،
 ڪوڙا درَ دُنيا جا، جاجِڪَ مَڱينَ جي،
 سِيانَ تَنهينَ کي^۵، موٽي ڏيندا مُنهنَ مِ.

۲۰

ڪَڙهه^۱ اڳيان ڪَپُ^۲، ڏيهائي ڏاتارَ جي،
 لنگها^۳ لاهِ مَلِڪَ سِينءِ، مَنجهان چاوتِ^۴ چَپُ،**
 مَڱُڻهارَن مَپُ^۵، ڪونهي پيو ڪيرتَ ري.

۲۱

سَپڙُ ساهُ پَساهِ، جاجِڪَ ا جَمَ وِسارِپِن،
 رِپهي^۶ رُپي سَنديُون، تَنڊُون تَنبي کي پاءِ،
 لنگها! تُون لِيلاءِ، اڳيان وِجي اُنَ جي.

۲۲

ميرا پَسِي مَڱُڻا، سَپڙُ سَدَ ڪِيا،
 سَڄو جَهن سَڻا، اَڄو جَهن آسَرو.

۲۳

تُون سَپڙُ، ائون سِيڪڙو^۷، تُون صاحِبُ، ائون سَڳُ^۸،
 پُڇِي تَنهنجو پَڳُ^۹، ڪَلهي^{۱۰} پاٽمَ ڪِينرو.

0 توکي * توکي خدا کان سواءِ جيڪي ٻيا ڏيندا سي ڏئي پوءِ مهڻا پڻ ڏيندا. ۱- دروازي،
 لنگهه، ڪڙهائي، لنگر، خيرات لاءِ چڙهيل ديڳيون ۲- رو ۽ زاري ڪر ۳- اي مَڱُڻهار!
 ۴- وير، دشمنيءَ، ڪيني، ڀڃڻي** اي مَڱُڻهار! ڪيني سببان تون تان خيرات گهرڻ وارو
 ساز ڌري تائين به نه لاهج (هميشه ڳائيندو رهج) ۵- ماپ؛ وجهه، چارو ۶- ريه ڏئي، ريه
 سان ڳنڍي ۷- سِڪڙو، سوالي ۸- ڪٽو ۹- پير، پتو، نشان ۱۰- ڪلهي مِ.

تُون سَڀَڙ، ائون سيڪڙو، تُون ڏاتار، ائون ڏڏ،
سُٽي تنهنجو سڏ، ڪلهي پاٽم ڪينرو.

۲۵

تُون سَڀَڙ، ائون سيڪڙو، تُون ڏاتار، ائون ڏوه^۱،
تُون پارس، ائون لوھ، جي سڃين تہ سون ٿيان.

۲۶

ڏاتار تہ تُون، ٻيا مڙئي مڱڻا،
مينهن^۲ تہ مڏائتا^۳ وسڻا، سڏا وسين تُون،
جي گهر اچين مون، تہ ميرياڻي مان لھان.

۲۷

اُپريو تارو، اٿي ورا وهاڳ^۴ ڏي،
سَڀَڙ ريسارو، چٽ پَرَڪي چارڻين.*

واڻي-۱

ٻي ڌر وانءُ^۱ مَ ڪيڏاهين، آلا! تُون ڄامَ مڱيندين مڱڻا!
ڦير مَ هنيئون، ڪنڌ، ڪياري، ٿيندءِ هاجَ هٿائين^۲،
آلا تُون ڄامَ مڱيندين مڱڻا!
ماڻڪَ، موتي، مالَ خزينا^۳، ڏيندءِ ٻيلي سائين،
آلا تُون ڄامَ مڱيندين مڱڻا!

۱- ڏوهاري، گنهگار ۲- مينهن ۳- منڊ يا موسم تي، وقت ۴- صبح جي راڳتي، پرياتي
۵- غيرتمند* مڱهارن (عبادت ڪندڙن) جون دليون (نيتون) ٿو پرکي. خدا جي اڳيان
مکر ڪن هلندو، سڄي دل سان ڪيل عبادت ئي قبول پوندي ۶- وچ ۷- هتان، هن
هندان ۸- خزانا.

وِرچي تُون وِهاڳَ کان، مَتان ڏين پاھين^۱،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 دَرِ داتا مَڱ مَڱڻا، اندا! هوئج اوڏاھين،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 مَڏڪِرَڙا! مَتان چَڏپين، هَتان^۲ هيڪڙائي،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 پيُون ڏي پين کي، سَمو کڻ سَوائي،*
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 ”اِنَّ اللّٰهَ وَتَرٌ يُّحِبُّ الْوَتَرَ“^۳، وَحَدَتَ وَاڳَ وَڌائين،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 پنهنجي طَرَفِ پاڻيھين، سائِلَ سَڌيائين،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 جِتي جَوائن کي، ڪوئي ڪُنائين،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 اُتي عاشِقن کي، اَلَفَتَ آھنجُ ڏنائين،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 ”اَلانسانَ سِرِّيْ وَاَنَا سِرُّهُ“، اِن پَر اُتائين^۴،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!
 ڳجھ ڳجهاندَر ڳالهيُون، رازُ نہ رکيائين،
 اَلَا تُون ڄامَ مَگيندين مَڱڻا!

۱- پلي ۲- اي مانجهي مرد! ۳- دست بردار ٿئين، دعويٰ ڇڏين * سڄو سمو (خدا يا محمد ﷺ) پين کان سواليو (سرس) سردار آهي؛ تون انهيءَ جي دامن جهل. ۴- تحقيق الله هڪڙو آهي ۽ کيس هيڪڙائي پسند آهي (حديث) ۵- انسان منهنجو (خدا جو) ڳجهه آهي ۽ ائون هن جو ڳجهه آهيان (حديث قلبي) ۶- چيائين.

پسو پينارن کي، پَتَ ۾ پاڻ وڌائين *،
 آلا تون ڄامَ مڱيندين مڱڻا!
 اديون! عبدُ اللطيفُ چي، مون سين مهَر ڪيائين،
 آلا تون ڄامَ مڱيندين مڱڻا!

واٽي-۲

وڌڙا^۱ ڏاڻ ڏنائين، ڪيائين رخت^۲ ريزالن^۳ جو،
 انڌا منڊا آيا، سخا سڌ وڌائين،
 ڪيائين رخت ريزالن جو.
 ڪين منجهان جو ڪي ڪري، سو نه ساراهين سائين!
 ڪيائين رخت ريزالن جو.
 ”وَتَعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَ تُنْذِلُ مَنْ تَشَاءُ“^۴، ايئن آتائين،
 ڪيائين رخت ريزالن جو.
 نوازيائين نطفو^۵، منجهان ڪين ڪيائين،
 ڪيائين رخت ريزالن جو.
 حرفت حريفن جي، پيري سڀ پڄائين،
 ڪيائين رخت ريزالن جو.
 حاسد سڀ حسد ۾، مڊعي^۶ پاڻ^۷ مٽائين،
 ڪيائين رخت ريزالن جو.
 اديون! عبدُ اللطيفُ چي، آه پاڻ وڌندڙ^۸ سائين،
 ڪيائين رخت ريزالن جو.

* ڏسو! ته خدا انهن سوالين کي ڪيئن نه ٿو موٽائي جن جي ڇت ۾ ڇاوت آهي، يا ڏسو! ته خدا سائين جي پيري ڪيئن ٿو پري. ۱- وڌا ۲- سامان، سر ۳- ڪمين، لفنگن بدجالن، بدڪارن ۴- جنهن کي وڌيس تنهن کي عزت ڏي ۽ جنهن کي وڌيس تنهن کي ذليل ڪري (ق- ش) ۵- چيائين ۶- مٽيءَ جو قطرو، جنهن مان الله انسان آبايو. ۷- ڪوڙي دعويٰ ڪرڻ وارا ۸- خود بخود، پاڻي ڄاڻي ۹- جيڪي کيس وڌي سو ڪندڙ.

سر ڏهر

سر بابت:

هيءُ سر، ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي ۾ نه آهي. ڊاڪٽر ٽرمپ واري نسخي ۾ سر جو نالو ڏاهر آهي. ڏهر لفظ جي معنيٰ پرمانند صاحب پنهنجي لغت ۾ هيءَ ڏني آهي:

A kind of tune or verse, a valley between sand hills.

يعني هڪ قسم جو سر يا نظم، وارياسي پٽن جي وچ واري ماڻهي. ڊاڪٽر ٽرمپ ۽ سرڪاري چاپي جي ٻئي داستان ۾ ويه بيت آهن، پر هتي بيت نمبر ۶، ۷، ۱۹، ۲۰ ۽ ۲۱ بمبئي واري چاپي مان اضافو ڪيا ويا آهن. ڊاڪٽر ٽرمپ واري چاپي ۾ ارڙهن بيت آهن، پر هتي ٻه بيت نمبر ۱۶ ۽ ۱۷ اضافو ڪيا ويا آهن. چوٿين داستان واري چاپي جي ايڪونجاھ بيتن ۾ بيت نمبر ۵۲ سرڪاري چاپي مان اضافو ڪيو ويو آهي ۽ وائي ڊاڪٽر ٽرمپ واري اختياو ڪئي ويئي آهي.

مضمون:

هن سر ۾ مختلف موضوعن تي بيت ڏنل آهن. پهرئين داستان ۾ ڪنڊي کي مخاطب ٿي ان کان خبرون ورتيون ويون آهن، ۽ مڇ کي وجهه وڃائي پاڻ کي ٽانگهي پاڻيءَ ۾ موت جي شڪار ٿيڻ تي تنبيه ڪئي وئي آهي. ٻئي داستان ۾ رسول ڪريم ﷺ جن کي هڪل ۾ حامي ٿيڻ لاءِ التجاڻون ڪيون ويون آهن، خدا کان مهربانيون مڱيون ويون آهن ۽ ڪجهه سسئي جي پريشان حاليءَ جون حقيقتون ڏنيون ويون آهن. ٽئين داستان ۾، سالڪ کي گهڻي سهڻن کان منع ڪئي وئي آهي ۽ اگهور نند مان جيڪي اگرا نتيجا نڪرن ٿا، تن جو ذڪر ڪيو ويو آهي. چوٿين داستان ۾ ڪونجڙين جي ميل ميلاپ ۽ ٻڌيءَ جي بيان ڪرڻ بعد، سائن شڪارين جي ظلم جو احوال ڏنو ويو آهي، ته ڪيئن شڪاري ڪا ڪونج ماري ٿو ۽ ٻيون ڪونجون ان جي انتظار ۽ اوسيڙي ۾ داڻو پاڻي نٿيون کائڻ ۽ پيڻ. آخر ۾ لاکي ۽ سندس گهوڙي لکي جو احوال ڏنل آهي.

روحاني راز:

هن سر ۾ گهڻيون دعائون آهن ۽ الله جي وڏائي جو گهڻو ذڪر آيل آهي. الله کان باجهه به اوڏيائي گهري ويئي آهي، جيئڙو هو پاڻ آهي. رسول ڪريم ﷺ جن کي سڏڻ سڻ لاءِ رقت

انگيز لهجي ۾ التجائون ڪيون ويون آهن.

مڇ جي بيان ۾ تشيل رڻي ويئي آهي. هڪڙو مڇ درياھ جي پاڻيءَ چڙهڻ سبب اچي ڪنهن وڏيءَ کڏ ۾ پيو. درياھ جو پاڻي اڃا چڙهيل هو، ته مڇ کي موٽي اونهي ڏانهن وڃڻ آسان هو، پر هيڪر پاڻي لٿو، ته هو پنهنجي اصلي ماڳ کان پري رهجي ويو. کڏ ۾ پاڻي سڪڻ لڳو ۽ ماڻهن کيس ڏسي ماري وڌو. اهو ساڳيوئي حال آهي سست سالڪ جو. جيڪڏهن فرصت کي سالڪ غنيمت نه سمجهيو ۽ هتي مليل حياتيءَ (جا هڪ قسم جي کيس فرصت آهي) مان پورو فائدو وٺي، وري وڃي اصل جوڙ تي نه پهتو، ته هميشه جي لاءِ پيو عذاب کائيندو. هو جيڪڏهن مڇ وانگر کڏ (دنيا جا کڏ مثل آهي) کي پنهنجو وطن سمجهي ويسرو ٿي ويهي رهندو ته آخر مڇ جهڙو حال ٿيندس.

سر ڏهر

داستان پهريون

۱

ڪَر ڪي ڳالهڙيون، ڪنڊا! ڍور^۱ ڌڻين جون،
ڪيئن سي راتڙيون، ڪنهن پَر ڏينهن ڳڏاريئي؟

۲

ڪَر ڪا ويهي ڳال^۲، ڪنڊا! ڍور ڌڻين جي،
ههڙي آڄ حال، ڏکيا ڏينهن ڳڏارين!

۳

ڪنڊا! تو وٽان، سڄ ڪ سيئن^۳ لڏيو،
مَجر^۴ تو مٿان، چڻيو پون^۴ چڱا ڪيو!

۴

جان^۵ تو هڙو^۶ وڌ^۷، ڪنڊا! ڍور ڌڻين جو،
پاڻان ڏيئي ڏڏ^۸، * موريءَ^۸ مَجر نَه ڪريين.

۵

جان تو هڙو سُر، ڪنڊا! ڍور ڌڻين جو،
مٿي لامَن پور، موريءَ مَجر نَه ڪريين.

۱- نهر جو نالو- ۱۵- ڳالهه ۲- مائٽن (پاڻيءَ) ۳- ڪنڊيءَ جو ڦر، سگر ۴- پون
۵- جيڪڏهن ۶- هو ۷- ڦٽ، زخم، غم * اڳي پيتل پاڻيءَ جي زور تي ۸- مور، بنهه
اصل، هرگز.

ڪنڊا! تون ڪيڏو، جڏهن ڀريو ڍورُ وهي؟
جسودن^۱ جيڏو، تو ڪو گڏيو پهيو^۲؟

۷

سچُ ڪي سڪو ڍورُ، ڪنڌيءَ اکَ ڦلاريا،
جنگن^۳ چڏيو زورُ، سرَ^۴ سڪا، سونگي^۵ ڳيا؟

۸

جڏهن ڍاڳي^۶ ڍورُ، پئي وهن بليار^۷ ۾،
تڏهن تاجرئين^۸ طور^۹، هئو جسودن سين.

۹

سڪي ڍورُ ڏيون ٿيو^{۱۱}، ڪنڌيءَ ڏنو ڪاڻو^{۱۲}،
سو پاڻي پٽيهل^{۱۳} ۾، آڳيون نه آڻو^{۱۴}،
ماڙهن^{۱۵} مڙائو^{۱۶}، ڪهين ڪهين پيڻين^{۱۷}.

۱۰

ڍورُ نه آڳينءَ ڍار^{۱۷}، مهند^{۱۸} ملاحن لنگهيو،
موڙي چوڙيا مڪرا^{۱۹}، پسي پاڻيءَ پار،
جسودن جيها^{۲۰} يار، پيٿرا ويرِ وِماَس^{۲۱} ۾؟

۱- بهادر ۽ شاهوڪار وڻجارا جي ڍور تي پڙين ۾ وکر وجهي واپار ڪندا هئا ۲- مسافر،
قاصد ۳- بهادرن ۴- تڙ ۵- محضول وٺندڙ ۶- ويا ۷- نهر جو نالو ۸- ملڪ جو نالو
۹- قوم جو نالو ۱۰- دستور، اقبال ۱۱- تري ۾ ٿورو پاڻي بچيو ۱۲- ڪڪڻ جا موڙا
۱۳- نهر جو نالو ۱۴a- آيو ۱۵- ماڻهن ۱۶- اجتماع، ميڙو ۱۷- هنڌن تي، جاين يا
ماڳن تي ۱۷- نموني ۱۸- آڳي ۱۹- پيڙيون ۲۰- جهڙا ۲۱- فڪر، ڳڻتي، مونجهارو.

۱۱

جان واهڙ ۾ وه، تان تون مڇ^۱ نه موئين،
 ڪائي^{۱a} ۾ ڪوه ڪرين، پوءِ موئل جو په؟
 سِر مٿي سه، مهميزون^۲ ملاحن جون.

۱۲

جان جر^۳ هڙو جال^۴، تان تون مڇ نه موئين،
 پونديئي آڇ ڪ ڪال^{۴a}، سانويون^۵ سانگين^۶ جون.

۱۳

جان جر هڙو سير، تان تون مڇ نه موئين،
 آڏا آڏي ڪير^۷، گهٽ^۸ به جهليا گهاٽوئين^۹.

۱۴

متو آهين مڇ، ٿلهو ٿيو ٿونا هٿين،
 جا تو ڏني آڇ^{۱۰}، تنهن پاڻيءَ پنا ڏينهڙا.

۱۵

ڏوران پسي ڏور، وهين جي نه ويرون^{۱۱} ڪري،
 هوند نه پئين هور^{۱۲}، مانگريائي^{۱۳} مڇڙا!

۱۶

جا تو گهيڙي گهٽ^{۱۴}، مانگريائي^{۱۵} مڇڙا!
 نيئي پڇاڙيا^{۱۶} پٽ، تنهن ڪنديءَ ڪڍي ڪيترا.

۱- سيسر، مانگر مڇ (نفس) ۱۵- سمنڊ، وڏي پاڻيءَ ۲- ڌڪ، ضربون، جنيون، سڙائون
 ۳- پاڻي ۴- ۱- مڇين ڦاسائڻ جا رڇ ۶- پرديسين (مهاڻن) ۷- ڪلا ۸- چارا، وڃڻ
 جون واتون ۹- گهٽون يا تهيون هڻندڙن، مهاڻن ۱۰- پاڻيءَ جي وه، مٿاڇرو مٿين سطح
 ۱۱- زور سان وهڻ ۱۲- ڳڻتي، فڪر ۱۳- مڇين ڦاسائڻ جي ڪنڊين جي (ڳڻي) ٿو هور
 لفظ سان ۱۴- گهٽ ۾، جيءَ ۾، ڪلين ۾ ۱۵- ڦٽڪايا.

ڪُنڊي ڪَلِينِ^۱ وِچَ ۾، جڏهن هَنِي جَن،
موٽي مُون پَرِين، ڪَڏَ جِي ڪانَ ڪَئي.

ڪُنڊي ڪَلِينِ وِچَ ۾، جڏهن هَنِيائون،
اُڻَ^{۲a} نه ماريائون، ڏور ڏيئي ويا ڏکَ جِي.

وائِي

لايِي جا وَرَنِ^۱ ڪي، سا ڪانڌا منهنجي ڪورا^۳.
ماءُ ماريندمَ ڪڏهين هِنَ پَرِينءَ جا هورا^۴،
سا ڪانڌا منهنجي ڪورا.
اچن پرين پَڪِيَا، ڪَرَا^{۵a} ٻاٻيهو^۶ جيئن مورا^۷،
سا ڪانڌا منهنجي ڪورا.
سيڻين سِرَگَنڊُ^۸ سَڄِي^۹، ٻيو عَطَرَ پرين اُتورا^{۱۰}،
سا ڪانڌا منهنجي ڪورا.
چَپرَ ڪَٿوري ٿيو، ٻي تازي ڦَلَن ڦورا^{۱۱}،
سا ڪانڌا منهنجي ڪورا.
آلا عَبْدُاللطيفُ ڪي سانول^{۱۲}، ميرَ سَنِيوَرَا^{۱۳}،
سا ڪانڌا منهنجي ڪورا.

۱- ڳلاڻن، نڙيءَ ۲a- فوراً، اتي جو اتي، صفا. ۲- رنگ يا رونق وارن ۳- خاطر،
پاسخاطري ڪري ۴- فڪر، ڳڻتيون ۵- کلندا، خوش پُئندا ۵a- جهڙڪ، جيئن
۶- ٻاٻيهو پڪي ۷- مور يا تازن ڦٽل وٽن مان، لڻ مان ۸- صندل جي ڪاٺي ۹- پيدا
ٿئي، اڀري ۱۰- اڻ توريو، گهڻو ۱۱- خوشبوءِ ۱۲- محبوب ۱۳- سنيريل،
سينگاريل، سهڻا.

داستان ٻيو

۱

مَدِينِي جا مير^۱، سُنُ مُنهنجا سَدِڙا،
سَرُنُ^۲ تنهنجي سِير^۳، تُون پارِ لنگهائين پيڙا^۴.*

۲

مَدِينِي جا ڌڻي، سُنُ منهنجا سَدِڙا،
تنهنجي آه تِي، پي ڪَنڌي^۱ ساريان ڪانه ڪا.

۳

مَدِينِي جا گهوٽ، سُنُ منهنجا سَدِڙا،
ڪِجَ مُحَمَّدُ موٽ، عاصِي^۲ تنهنجي آسري.

۴

مَدِينِي جا شاهه، سُنُ منهنجا سَدِڙا،
ڪارُن لَکَ^۱ الله، سگهو رَسِجَ سَپَرِين!

۵

مَدِينِي جا شير، سُنُ منهنجا سَدِڙا،
پِرَ مُبارڪَ پِرَ، عاصِي تنهنجي آسري.

۱- حضرت محمد ﷺ ۲- گذارڻ، يا ذمي ۳- راهه، رستو (ڏيکاريل واٽ، دين) ۴- پيل، پوٽا، بيمار* هن مصرع جي ٻي پڙهڻي هيءَ به آهي:- (۱) سرُن تنهنجي سير، تون پار لنگهائين پيڙا. معنيٰ سير (وچ درياه) ۲- تنهنجي سرُن (ذمي) آهيان، اي (پيڙا) پرين! تون پار لنگهائج ۵- پلڙ، سينهو ۶- ٽيڪ، آڌار ۷- گنهگار.

۶

مَدِينِي جا ڄامَ، سُنُ منهنجي سَدِّڙا،
آهيان تنهنجي سامَ، سِگهو رَسِج سِيرَ مَ.

۷

وَنءُ^۱ مَدِينِي، مَگُڻا! اَكِيُون پيرَ ڪَري،
جتي ماڻڪي^۲ مُحَمَّد مِيرَ جي، جِيرَ ڪِيو^۳ جوتَ ڪَري،
پَسِيو جوتَ جَمالَ جي،^۴ جَتِ اُمَتِين نيڻ ٿَري،
پَرِيَتُون^۵ پيرُ پَري، ڪِڇ زيارَت ذوقَ سِين.

۸

دَڙِي! سو واريئين واءُ، جو مِيرَ اُٿو^۶ سَڄَئين،
وِيني اٿَ مَٿانءُ، هِنئين^۷ آسَر^۸ مَ لَهِي.

۹

مَٽِي واٽَرِين، نيڻَ نِهَارا^{۱۰} مُون ڪِيا،
وِيندا مانَ پَسَنِ، مَٿان سَڳَر^{۱۱} سَپَرِين.

۱۰

ڪِيچِين^{۱۲} ڪارڻَ ڪالَ^{۱۳}، نيڻَ نِهَارا مُون ڪِيا،
اِيندا پَسان شالَ، اوڻِي آريءَ ڄامَ^{۱۴} جا.

۱- ذمي، بلي، پنام مَ ۲- وچ ۳- اک جوتارو ۴- جرڪيو، چمڪيو ۵- روشنائي ۶- هيچ
يا محبت مان، پريت مان ۷- ملائيندڙ ۸- دل کي ۹- اميد، طلب، آج ۱۰- نهاريندڙ
۱۱- گس، سني رستي ۱۲- ڪيچ مڪران جي رهندڙن پنهنوءَ ۱۳- ڪالم
۱۴- پنهنوءَ.

۱۱

اَوِئِيَنِ ڪَارَڻِ اَڄُ، نِيئَ نِهَارَا مُون ڪِيا،
پُنهُون ڄامَ پَهڄُ^۱، تہ لاهِيُون اَڄَ اڪِيَن جِي.

۱۲

نِيئَ جِي نِهاريُون، سي اَڄُ نہ اوئِي اَڻيا،
هَنجُون^۲ نہ هارين، پاڻِي پُنهُونءَ ڄامَ ري.*

۱۳

نِيئَ نِهاري، مُنهنجا، روئِي ٿِيَا رَتُ،
پُنهُونءَ هوءِ پَهتُ^۳، تہ پارِي^۴ نِيَن پاڻ سين.

۱۴

نِيئَ نِهاري مُنهنجا، روئِي رَتُ ٿِيَا،
جي هَتان هوتَ وِيا، سي اچَن تان آجي^۵ ٿِيان.

۱۵

نِيئَ نِهاري مُنهنجا، رَتُ ٿِيَا روئِي،
ڏکَن جِي ڏوئِي^۶، آهي هَتَ آسونهن^۷ جِي.

۱۶

اَڄُ اَگُڻ ڪِيڻان^۸، آسَرَ لڳي^۹ سوريان^{۱۰}،
ڏونگرَ ڏينهن لڳان^{۱۱} مان^{۱۲} وِرڪَن^{۱۳} سَپرين.

۱- پَهڄ ۲- لڙڪ، ڳوڙها * پُنهُونءَ کان سواءِ (جي فراق ۾) پاڻيءَ جِي لڙڪن عيوض رت
قروهي. ۳- ڀلائي ۴- ٻانهي، نمڪ پروردي ۵- (سورن کان) آزاد ۶- ڪفگير ۷- سونهن
کان سواءِ، ڪوڇهي، سونهي (رهبر) کان سواءِ ۸- هنن جِي ڪاڻ (لاءِ) ۹- آسري لڳي،
اميد تي ۱۰- بهاريان، صاف ڪريان ۱۱- هنن کي لڳا (گڏريا) آهن ۱۲- شال،
ڪاش ۱۳- وڙڪن، موٽن.

ڏونگر لڳن ڏينهن، مان وِڪَن سڀرين،
ڪيسِ نِماڻي نينهن، آيل! ٻاروچن جي.

الله جيئن نالوءِ^۱، تيئن مون وڏو آسرو،
خالق تنهنجي ڪاند^۲ جو، پرو پاند نہ ڪوءِ،*
نالو رب سَندوءِ، رهيو آهم^۳ روح م.

صاحب تنهنجي صاحبي، عجب ڏئي سون،
پن ٻوڙين پاتال^۴ م، پهل^۵ تارين تون،
جيڪر آچن مون، ته ميرياڻي مان لھان.

صاحب تنهنجي صاحبي، عجب جهڙي آهم،
وڏي سگھ سنڊياءِ، پاڻ وهڻو آهين.

وڏي سگھ سنڊياءِ، ٻاجهن ڀريو آهين،
مون تان مھر م لاه، آئون تنهنجي آهيان.

منو جيئن نالوءِ، تيئن مون وڏو آسرو،
ڪو درُ ناهِ جهوءِ^۶، مون ڀيا در گهڻا نهاري.

۱- تنهنجو نالو آهي ۲- تحمل، بردباري، صبر * نڪو اٿو نڪو مٿو، بي حد ۽ حساب
۲a- آهم ۳- سمنڊ جو ترو ۴- پٿر ۵- وس يا اختيار وارو (خود مختيار) ۶- جيهوءِ، تو
جهڙو، تنهنجي (در) جهڙو.

جيئڙو تنهنجو نانءُ^۱، ٻاجھ بہ تيڏيائي مڱان،
ريءُ^۲ ٽنپين، ريءُ ٿوڻپين^۳ تون چڙي تون چانءُ^۴،
ڪُڇاڙو^۵ ڪُهانءُ؟ توکي معلوم سِيڪا.

۲۴

مَ ڪَڙِ ڍولَ ڍلو، ناتو نماڻيءَ سين،
ڪوٺي ڪميڻيءَ جو، بگري تو ٻلو^۶،
تنهنجو نانءُ نلو^۷، وٺيو ويهي آهيان.

۲۵

سَترُ^۸ ڪَڙِ سَٿارا آئون اگهاڙي آهيان،
ڏڪين ڏڪڻهار، ڏيئي پاندُ^۹ پناه جو.

واٽي

مون کي نڀڻ نڀڻ^{۱۰}، ڪالهانڪون^{۱۱} لڪن ۾،
موٽ تون آيل! منهنجي ماءُ! تو ڏک نہ ڪيڻ ڪيڻ^{۱۲}،
ڪالهانڪون لڪن ۾.
هوءَ نہ نينم پال سين، آئون جا ويندڙي سيڻ^{۱۳} سيڻ،
ڪالهانڪون لڪن ۾.
ڪالھوڻيان اڄ گهڻي جهورڙي^{۱۴} جهيڻ جهيڻ^{۱۵}،
ڪالهانڪون لڪن ۾.

۱- نالو ۲- کان سواءِ ۳- چانو ۴- ڇا ۵- توهان کي آئون جوان ۶- بغير، کان سواءِ
۷- جاءِ، آسرو، علاج ۸- فقط، رڳو، اڪيلو ۹- ڏک، پردو ۱۰- پلڙو ۱۱- اکين ۾
۱۲- ڪالھ کان وٺي ۱۳- هن لاءِ برداشت ڪرين ۱۴- مڙس جي مائٽن ڏانهن
۱۵- جهوري، روج راڙو ۱۶- لوڏي، هيٺو ڪري.

ٻيون سڀ واکيون^۱ ورڻ سين، آند جا واکري وڻين وڻين^۲،
 ڪالھانڪون لڪن ۾.
 هيٺڙو^۳، ڌارھونءَ گل جيئن، روئي رتڙو نيڻين نيڻين،
 ڪالھانڪون لڪن ۾.
 آلا! عبداللطيف چي، محب آسان تون ميڙين ميڙين^۴،
 ڪالھانڪون لڪن ۾.

داستان ٽيون

۱

ڪر ڪو پيرو^۵ ڪانڌا^۶ مون نماڻيءَ جي ٺڄھري^۷،
 پرين تنهنجي پاند، ڊوليا^۸ ڍڪي آھيان.

۲

جيئن تون قائم ڪانڌا تين آئون ورا وڻي^۹ نه ٿيان،
 پکي چنا پاند، ڳنڍ نه ڄاڻي ڪو ٻيو.

۳

ڪانڌا ٻين ڪيترا، مون^{۱۰} وڙ وڙي^{۱۱} وٽ^{۱۲}،
 مٿان ڏيئي هٿ، جنهن عيب منهنجا ڍڪيا.

۱- گڏيل ڳنڍيل ۲- سخن، طعن ۳- دل ۴- ملائين ۵- پلاهي (اچ) ۶- اي پتارا ۷- گهر،
 جاءِ تي ۸- سڄي، سڪي، خالي ۹- منهنجو ۱۰- مڙس، پتار ۱۱- شيء، چيز.

ڪانڌ پڻ ڪيترا، مون ور وڌي جوءُ^۱،
لوڪ نه آچي آو،^۲ جي ڏسي ڏوهه اکين سين.*

۵

ڪانڌ پڻ ڪيترا، مون ور وڌي ڪانڌ^۳،
پاڻان ڏکي پانڊ، جي ڏسي ڏوهه اکين سين.

۶

ڪانڌ پڻ ڪيترا، مون ور وڌي ذات،
لوڪ نه آئي وات،** جي ڏسي ڏوهه اکين سين.

۷

ور سين وجهيو ڪاڻ^۴، ڪر سين ڪلڻ پانڻين^۵،
پوري^۶ منڌ^۷ آڃاڻ! ڪڻ^۸ چڏيو، تھ^۹ ميڙين.

۸

سُٽا^{۱۰} اُٿي جاڳ، ننڊ نه ڪجي ايتري،
سُلطانِي^{۱۱} سُهڳ^{۱۲}، ننڊن ڪندي نه ٿئي.

۹

ڪي سُم، ڪي جاڳ، ننڊ نه ڪجي ايتري،
ايءُ مانجهاندي^{۱۳} جو ماڳ^{۱۴}، جو تو ساڻي^{۱۵} پانڻيو.

۱- جاءِ، ظرف وارو ۲- هو* (منهنجو ڪانڌ وڌي ظرف وارو آهي)، ڀلي، منهنجا ڏوهه اکين سان
ڏسي پر لوڪ ڪي نٿو ٻڌائي! ۳- تحمل، صبر ** ماڻهن جي وات تي آڻڻ نه ڏئي، نه ٻڌائي
۴- گهٽتائي، گهٽند ۵- خر، گڏه (شيطان)، رقيب ۶- پسند ڪرين ۷- نادان ۸- زال
۹- ڪٺا، مغز، ڏاڻا، ڳپ ۱۰- چوٽا، تٽڻ، ڪلون ۱۱- اي سٽل! ۱۲- شاهانو، وڏو ۱۳-
سڪ، سعادت، سياڳائي، سدورائي ۱۴- ٿوري دير آرام ڪرڻ جو ۱۵- مڪان ۱۶- وطن.

۱۰

جاڳڻ مَنجھان جَسُ^۱، آهي ادا! تنهن کي،
 لاهي جو، لطيفُ چي، مٿان قَلَبَ^۲ کَسُ،
 وَرَنَهَ ڪِجان وَسُ، صُبْحَ ساڻ، سِيَدُ چي.

۱۱

سُتي نه سَرَندياءِ، ڪَرِ پَچارَ پَرِينِ جِي،
 وَهامي ويندياءِ، گهڻا هُندين هَٿَرا.

۱۲

هي^{۲a} تان ٿورڙيون، جي تون پورا! پَسي پُلِينِ،
 راتيون پيون گهڻيون، جي تو اينديون هيڪليون^{۲b}.

۱۳

سَمَهَٿان^۳ ساڙو، جيڏيون! جيڏوئي ٿيو،
 پَرِينِ سين پاڙو، منهنجو نَبَدَ نِپِريو^۴.

۱۴

سَمَهَٿان ساڙو، جيڏيون! جيڏوئي ٿيو،
 هوتَ لَنگهيا هاڙهو، تون اَناسِي^۵ اوجهرين^۶.

۱۵

پِرَهَ ڦُٽِي، راتِ گُئي^{۶a}، جهيٽا ٿيا نَڪَٽَ^۷،
 هاري^۸! ويئي وَٽَ^۹، گهڻا هُندين هَٿَرا.

۱- شاباس، آفرين، فائزو ۲- دل ۲a- اهي ۲b- اڪليون، اڪيلاپ واريون ۳- سمهڻ ڪري يا مان ۴- جدا ڪيو ۵- بي نڪي، بيحس، ننڍا ڪڙي ۶- پنڪيون کائين ۶a- وئي ۷- تارا ۸- ٻڙي! اي مائي! ۹- توشو، عملي نئين شيءِ، مناسب ترين وقت.

پيئي جا پريات، سا ماڪَ مَ پَسو ماڙهئا^۱
روئي چڙي^۲ رات، ڏسي ڏکويَ کي.

سجڻون راتيون سُمهي، چڏيئي پي^۳ پڇارَ،
پائيئي سڀ جمارَ، سڄڻ هوندا مان گهرين^۴.

ڍولُ مَ کڻي ٻانهڙي، پرين مَ کڻي پاندُ،
اٿون پنهنجو ڪانڌ، لوڪان لڪي رائيان^۵.

مُسن^۶ مُهن سَرا^۷، گريا گهڻو کِلن،
سي تان وسرين، آيا جن ڪمن کي.

قريا پسي قيل^۸، گرِين کيرُ نه چڪيو،
دُنيا ڪارڻ دينُ، وڃائي ولها^۹ ٿيا.

وائِي

مُون سين هوتَ نه ڪندا هيئن، مُون نه چڏيندا چڙين^{۱۰}،
هوئن جي هيڪانڊ^{۱۱} کي، اٿون رُتان راتو ڏينهن^{۱۲}،
مُون نه چڏيندا چڙين.

۱- ماڙهڙا! ۲- چٽڪي ۳- پرينءَ جي ۴- منهنجي گهر ۾ ۵- ريجهايان، ماڻيان
۶- تڪليف ۾ پون ۷- سهڻا ۸- کير تي جيڪا ڏهڻ مهل گجي ٿيندي آهي ۹- سڪڻا،
مسڪين، ڪنگال ۱۰- جبلن ۾ ۱۱- وصل، ميلاپ ۱۲- رات (و) ۽ ڏينهن.

چيڙي وڌيس چڀرين، ٻاروچاڻي^۱ نينهن،
 مون نه چڏيندا چڀرين.
 لڪون لڳن ڪوسيون، ڏاڍا تپن ڏينهن،
 مون نه چڏيندا چڀرين.
 مون کي پرين ميڙين، روجهڙيون^۲ ميڙين مينهن،
 مون نه چڏيندا چڀرين.
 آلا! عبداللطيف کي سڄڻ^۳ ميڙ سميع^۳،
 مون نه چڏيندا چڀرين.

داستان چوٿون

۱

روهه^۴ رامائ^۵ ڪن، آڄ پڻ هلڻ هاريون،
 ڪرڳل^۶ ڪونجڙين^۷ راڻي ۾ رات ڪيو.

۲

وڳڙ^۸ اڪيري^۹، سر^{۱۰} ساريو، سور^{۱۱} چري^{۱۲}،
 جُهري جهجندي ڏي^{۱۳}، سنيها کي سڄڻين.

۳

وڳڙ^{۱۴} وساري، وينين ڪيئن ماڻ ڪري،
 ڪِ تو نه ماري^{۱۵} رڻ جُهڻ^{۱۶} سنڌي سڄڻين.

۱- ٻاروچن جي، پنهنجي جي ۲- جانور جو نالو ۳- ٻڌندڙ (خدا) ۴- جبل ۾ ۵- هل،
 دانهون، روح راڙو ۶- آواز، هنگامو، ڌمڪ ۷- ياد ڪري، سنڀالي ۸- وسندي جاءِ، ڍوري
 ۹- کاڻي (غمر ۾ غلطان آهي) ۱۰- ڏيئي ۱۱- سس ڦس، آهستي ڳالهه ٻولهه، آواز ٻولي.

وڳر ويا وهي^۱، ڪالھ تنهنجا ڪونجڙي،
ڪندينءَ ڪوه رهي، سر ۾ سڀرين ري؟

■

وڳر ڪيو وتن، ڀرت ان چنن پاڻ ۾،
پسو پڪيئڙن، ماڙهنٿان^۲ ميٺ گهڻو.

۶

وڏي وڳر هيرئين، چڻي نه ٻين گڏ،
ڪونج ڪريندي سڏ، ويئي وهامي راتڙي.

۷

قسمت آنديون ڪونجڙيون، وطن سندن روه،
ڪنهن جو ڪونهي ڏوه، رزق رازق هت ۾.

۸

مَ کٺو^۳ ڪونجي! ماڻ ڪر، چور مَ هيٺين چاڪ،
ڦٽيون جي فراق، سي گهر گهارينديون ڪيترو؟

۹

مَ کٺو ڪونجي! ماڻ ڪر، چور مَ هيٺين سل،
ڳوڙها مٿي ڳل، ڄم^۴ وهائيءَ^۵ وهائين.

۱- گناري، گم ٿي ۲- ماڻهن کان ۳- ڳاءِ ۴- مٿان ۵- پريات جو.

۱۰

ڪونجڙي^۵ ڪالھ لٽين، سڄڻ وڌم چٽ^۱،
اٿون جنهن ريءَ هٽ، گنگهر گهاريان ڏينهڙا.

۱۱

اُتر ڏي آلاپ، ڪالھانڪون^۲ ڪونج ڪري،
پرين پسي منجه خواب، وهائيءَ وايون ڪري.

۱۲

ڪونجڙيون ٿيون ڪڙڪن، جيڪس هلڻ هاريون،
بچا پوءِ^۳ اٿن، وڃن وانڌا^۴ ڪنديون.

۱۳

ايون دور^۴ ڌري، اصل سَندي آسري،
ڪنپڙ^۵ پونءِ^۶ ڪري، پاڻا پير ڏکيا پڪڙين^۷.

۱۴

ايون اڳئين هير، اصل سَندي آسري،
پڙ ۾ پسان نه پير، سيئن ساجهر لڏيو.

۱۵

وڳر ۾ وائي، ڪالھ تنهنجي ڪونجڙي!
سر ۾ سارينئي گهڻو، پينر ۽ پائي.
پسين نه ڦاهي، جا ماريءَ سَندي من ۾.

۵ ڪونجيءَ (ڪونجڙيءَ) وزن جي لحاظ کان نه ٿو آڙي. ۱۰- ياد ڏياريم ۲- ڪالھ کان وٺي ۲a- پوئتي ۳- دانهون، ڪوڪون، واکا ۴- نهر، وهڪرو ۵- ڪنپڙائين، پرن ۶- زمين ۷- سخت، صحيح ۷a- پڪڙن (پڪين) جا، ڪونجن جا.

۱۶

ڪُونجَ نہ پَسِين ڪَڪَ، دَبُ^۱ جنهن سِين دَبِيُو^۲،
مارِيءَ ماري لڪَ! ^{۲a}وڳَر هَڻِي ويڇُون^۳ ڪِيا.

۱۷

ڪُونجَ نہ لڪِيُو^۴ پاڻَ، جو مارِيءَ سَندي مَن مَ،
اوچَتي پَريانَ^۵، وڳَر هَڻِي ويڇُون ڪِيا.

۱۸

بَغَلَ مَنجِه بَندوقَ، مارِيءَ مِرا ڪَپَڙا،
مارِيو مِيرَ مَلوڪَ، لَتارِيو لڪَ چَڙهي.*

۱۹

مارِي مَرِين شالَ! دَبُ وَجَنَڻِي دَبِيُون^۷،
جيئن تو اچي ڪالَ^{۷a}، وڌو وِجُ وِرَهَن^۸ ڪي.

۲۰

چِپتا^۹ ڪِيو چُڻيجَ، بُداماڻِي بُڻ مَ،**
نِڻين نِنڊَ مَ ڏيڇَ، چِڙيون^{۱۰} چِڙِ آڻِيُون.

۲۱

سَنگهارَن ساري، ساڻِي! ڏيڇَ سَنِيهَڙا،
سا هيڪَلي گهاري، مُنڌَ ڪاچِي^{۱۱} ڪَنڊِين.

۱- پکين ڦاسائڻ جو دامن ڪوڙڪو ۲- ڊڪيو ۲a- لکين ۳- جدا، پڙا پڙا ۴- محسوس ڪيو، سمجهيو، سڃاتو ۵- تير ۶- ڏس، اهڃاڻ، نشان* هي بيت شاھ جو نثر پائنجي ڇاڪاڻ ته انهن ڏينهن ۾ بندوق سان شڪار ڪونه ڪيو ويندو هو. ۷- ڪوڙڪ ۷a- ڪالھ ۸- وره (بره)، عشق وارن کي ۹- پچيتان؛ ڇت سان سنڀال يا خيال سان** متبادل پڙهڻي: ٻڏي ماريءَ پُٺ ۾ ۱۰- اڀيرون، قطارون (شڪارين جون) ۱۱- مڪان جو نالو (اتر اولهه سنڌ جو جابلو علائقو)، جبل جي وٽ يا ڦيري وٽ ڪنڊ.

ڪير ڪريندي ريس، آيل^۱ سنگهارن سين؟
جنين جي خميس^۱، واريون واري چڏيون.*

۲۳

ڪاچي ڪاهيائون، سچ ڪ سنگهارن لڏيو؟
مون تن ماريائون، پاٿان وجهي گوندرين.

۲۴

ڪاچي پيئي ڪوڪ، سچ ڪ سنگهارن لڏيو؟
مادر! سي مٿوڪ، اٺي ويا اڪري.**

۲۵

ڪاچو ۽ ڪوهيار^۲، ڏونگر سندن ڏيهرو^۳،
ساجهر لهي^۴ بار، ڪوه نه وٺن ان سين؟

۲۶

جيئن سي سنگهار، آجهي جن جي گهاريان،
مان لهڻئون سار، آچي اوکين^۴ ڏينهڙين.

۲۷

ڏڻ ڌارڻ، ڌار رهڻ، ايءُ نه سنگهارن سٽ،
ڪاهي ايندا ڪڏهين، مٽي واندي وهڻ،
جي هاڻو^۷ هونئي مٽ، ته به^۸ اودو^۹ لاه مر ان جو.

۱- جمع رات * جن جمع جي رات ڪير نه وڪڻڻ پر خيرات ڪرڻ (واريون وارڻ) لاءِ مقرر ڪري چڏيو آهي. ** انهيءَ جوڙ ڏانهن ٺهي ويا جتي مينهن وٺو آهي. ۲- نالو مڪان جو، جبل ۳- وطن ۴- رڪي، مٽي تي ڪشي ۴a- اُهڪڻ، ڏيکڻ ۵- سٺا، جوڙ، ڪم، دستور ۶- هيڪڻي جاءِ، جهنگ جو وڻاڻ، ڍورو، ڪنهن هڪڙي ٺي ڪٽنب جو اڪيلو گهر ۷- چور، ڌاڙيوال، مال هٽندڙ ۸- ته به، تنهن به ۹- فڪر، ڳڻتي.

جِهَڄانِ پَسِي جھوڪَ^۱، آيلِ سَنگهارَنِ جِي،
جَنَ ٿي پِي^۲ پيارِيا، مَنجھانِ مَتَنِ موڪَ،
لڏِي وِچانِ لوڪَ، اُٿِي وِيا سِي اُڪِرِي.

۲۹

جھوڪُونِ^۳ تَهَ جُهڻڪَن، وِگَپَ^۴ تَهَ پَسانِ وَتِ^۵ مَ،
آيلِ سَنگهارَنِ، جِيڪُسَ^۶ چَٽاڻو^۷ چِتِ ڪِيوُ^۸.

۳۰

جِي پانينِ وَسَ چَراَن، تَهَ سَنگهارَنِ سِينِ لڏِ،
تَهَ هاڃِي^۹ سَندي هڏِ، ڪوڪَ تَهَ سُنِينِ ڪڏِهينِ.

۳۱

مَنديُونِ^{۱۰} مَتِ گُڙنِ^{۱۱}، جھوڪَ يَهَ سُونَهَنِ پَهِيڙا^{۱۲}،
سَندي سَنگهارَنِ، جُوءِ جِياري جڏَرِي^{۱۳}

۳۲

پُورِپِنِ^{۱۴} پاندِ^{۱۵} تِمَنِ، جڳهَ^{۱۶} جهاڳي آئيُونِ،
ڪاڇو مينهَرِيَنِ، مُدائِتو ٿِي ماڻِيو.

۳۳

راءِ^{۱۷} سِينِ رُٿا جِي، تَنِ جاڙيجَنِ^{۱۸} جاڙ ڪِي^{۱۹}،
ڪيڻنِ ماڻِيندا سِي، چوڏَهَنِ چارو^{۲۰} ڪَچَرُو^{۲۰۵}

۱- اٺن جِي وهڻ جِي جاءِ، اوطاق، گهر ۲- ٿڌو صاف پاڻي ۳- هنن جون جھوڪون، هنن جون اوطاقون، (منجهائن) جُهڻڪ ٿئي ٻڌجي، (منجهن ماڻ لڳي پئي آهي) ۴- وِر، ڏن ۵- پاسو، ڪنڌي، ڪنارو، ٿر جو ڏاکڻيون ڀاڱو جيڪو ڪڇ جِي رڻ سان ڏنگي آهي. ۶- شايد ۷- روشنائي، نقشداري، تزئین مکان جو نالو جنهن کي چیتلو به چوندا آهن ۸- یاد ڪيو، سنڀاليو ۹- مصیبت، عذاب ۱۰- ڏڏ وِلوڙن جون ۱۱- آواز ڪن ۱۲- قاصد، همراہ، رفيق ۱۳- ضعیف ۱۴- پوري رنگ جِي مينهن جا ۱۵- پلاند، پاسا ۱۶- جاءِ ۱۷- راجا، امير ۱۸- جاڙيجي قوم جِي ماڻهن ۱۹- جڻ ڪئي، خراب ڪم ڪيو ۲۰- چوڏهن (گھڻن) واٽن وارو. ۲۰۵- ڪڇ جو عاتقو.

جاڳو جاڙيجا، سَما سَڪ مَ سَمهو،
پَسو، آن پاريا، لاڪو^۱ ٿو لوڙيون^۲ ڪري.

۳۵

يُجڻان^۴ ڀلي پير، وڌو راءِ رڪيب^۵ ۾،
ڪَڇ رهندو ڪير، لاڪو لوڙائن^۶ سين؟

۳۶

ٿاٽونڪين^۶ پلان، سڌا هٿن ڪرڪرا^۷،
لاڪي لوڙائن جا، اهڙائي اهڃاڻ،
ڏيئي تنگن تان، ڪوڪ ڪاريندا^۸ ڪڇڙي.

۳۷

لَڪي^۹ ۽ لاڪو، ٻئي مٺا، ٻاجه ٿي،
قادر لاٿو ڪَڇ تان، اڏيون^{۱۰} اولاڪو،
وانڊين^{۱۱} ۾ واکو، ريباڙي^{۱۲} رهي ويا.

۳۸

ريبارڻ^{۱۲} ريجهاءِ، لاڪو لولائين^{۱۳} سين،
ساڻو^{۱۴} مان سنڊياءِ، نٺ^{۱۵} مٽائي ٺاڪرو^{۱۶}.

۳۹

ريبارڻ روئي، واڙي^{۱۷} وڌا وڇڙا،
سمورا سوئي، هٿي هتان ساڻ ويو.

۱- هن پاربان، هن پار کان، اوهان جي پار کان. ۲- هڪ شخص، جو بهادريءَ ڪري مشهور هو، لاڪو ڦلاڻي. ۳- چوريون، قريون. ۴- پڇ (ملڪ) کان. ۵- چورن، ڌاڙيلن، ڦورن. ۶- ڪشيو ٻڌن. ۷- وهڻ کي صاف ڪرڻ جا ڪهرا برش. ۸- پيدا ڪندا، حاصل ڪرائيندا. ۹- لاڪي جي گهوڙي جو نالو. ۱۰- ڪنوارين چوڪرين يا چوڪرن. ۱۱- هڪ ذات جو نالو. ۱۲- اي ريباڙي قوم جي زال. ۱۳- آزين نيزارين، خوشامد. ۱۴- سامو، بهادر. ۱۵- ڊول، ڊنڊهو، شان. ۱۶- ٺاڪر، راجپوت، راءِ. ۱۷- وٿان، لوڙهي ۾.

رڙي ريبارڻ، روءِ، اِيي ڏنگهر جهل^۱،
پري هتان پل، * ڪيتريون ڪاهي ويا!

۴۱

رڙي ريبارڻ، روءِ، اِيي ڏنگهر ڌار^۲،
وڃن آڄ وڳ هنيو، سُم جي سوار،
ڪاڇي ٻنهي پار، ڏاڪو هن جو ڏسين^۳.

۴۲

رڙي ريبارڻ روءِ، واڙي پايو وڇترا،
ڪرا^۴ ويڻ ڪنگهارا^۵ ڪي، چنچل^۶ اِيي چوءِ،
واڙي وڇ نه ڪوءِ، لاڪو لوڙائن سين.

۴۳

لاڪا لڪ سڄن، ڦلاڻيءَ پير پيو، *
جنهن پير راڻا، راجا، ڪوئن منجه ڪنن،
جنهن جو جاڙيجن، ستي سنجو^۸ نه لهي.

۴۴

لاڪا لڪ هئا، ڦلاڻيءَ پير پيو،
آجا اوڏ^۹ ٿيا، پلئي لڳي جنهن جي.

۱- پاسي ۾ * جهوليون پري، تمام گهڻي انداز ۾. ۲- پاسي، پير ۾ ۳- ڏسن يا طرفن يا ملڪن ۾ ۴- صحيح، سخت ۵- سخن، لفظ ۶- نالو ۷- چالاڪ، چولي * دنيا ۾ ٻيا به چور سڄن ٿا پر لاڪي ڦلاڻي جو نمونو ئي اور آهي. ۸- اونو، اڌڪو، فڪر، ڊپ، خوف خطرو ۹- ذات جنهن سان لاڪي جو لڳاءُ هوندو هو.

لاکو لکيءَ تي چڙهي، لکي لاکي هيٺ،
 سنهاريون^۱ سر ڪيو، پيرئو ٻڌي بيٺ،*
 ڪندو ڏمڙ ڏيٺ^۲، صُباحَ ساڻ سِرڪنهن.

۴۶

اڏيو جو اوڏن، سو ڏنگهر ڍلو مَ ٿئي،
 جنهن پَر ويهي ڪَن، ليڪو لاکي ڄامَ سين.

۴۷

لاکي لَڄَ ڪَنئي، آسان اوڏرين جي،
 ڪندو ڪانہ ٻي، آڳِ وسوڙهل^۳ آهيون.

۴۸

لاکا لَڄَ سَندياءَ، اوڏِ آڱلي^۴ آهيان،
 پکا سي پرتاءَ، جي آجهي تنهنجي اڏيا.

۴۹

اڏيندي اوڏن، لڏڻ جي ڪانہ ڪي،
 لاکو مٿان تَن، اوچتوئي آئيو.

۵۰

اڏي اڏي اوڏ، چٽي ويا پيڻيون،
 ٽڪاڻا ۽ ٽول^۶، پيا آهن پَتَ مَ.

۱- سونهن واريون، حسين * حسين زالون پاڻ سان کنيو پوءِ انهن جي ٻڄائڻ لاءِ سندرو ڪو
 ٻڌي. ۲- ملاقات ۳- موڙهل، منڌل، ابوجه ۴- عيبدار، ميري، گدلي ۵- جايون، مڪان
 ۶- شيون، اسباب.

چِنَلِ چَچَ هَتَنِ مَ، ڪَلهن ڪوڌارا،
پورهئي خاطرِ پانهنجي، اَتَنِ سَوارا،
اوڏُ ۾ ويچارا، لاڪا! وَجَنِ لَڏيو.

۵۲

ڪڏهن مَرُھُ مقامَ مَ، ڪڏهن ڳاڙهو گهوٽُ،
سَندو واريءَ ڪوٽُ، اڏيو اڏيو ڪيترو؟

واٽي

هي سڀ هڪڙي هارا، ڪوٽَ رهندو ڪوهِتَ، جيڏيون!
اڏيا رهندا اَتَين، هي سڀ ماڳَ موچارا،
ڪوٽَ رهندو ڪوهِتَ، جيڏيون!
جَنَ کي باشاهيون^۲ بَلَنڌُ هيُون، سي ويا چڏي ويچارا،
ڪوٽَ رهندو ڪوهِتَ، جيڏيون!
ڪُلُ نَفَسِ ذَاتِقَهُ الْمَوْتِ^۳، سَمَجِجِ اِهي اِشارا،
ڪوٽَ رهندو ڪوهِتَ، جيڏيون!
داڙو^۴ دَرِيءَ اَنَهِين نَهَ بَخْشائيندو بَدڪارا،
ڪوٽَ رهندو ڪوهِتَ، جيڏيون!
اَلا! عَبْدُ اللَطِيفُ چي، اُتِ سَتَرُ ڪِجَ^۵ ستارا!
ڪوٽَ رهندو ڪوهِتَ، جيڏيون!

۱- سويل ۲- بادشاهيون ۳- سڀڪنهن کي موت جو ڏاڻو چڪو آهي ۴- سفارش ڪندڙ،
شفيع ۵- سفارش ڪري ۶- ڍڪ ڍڪج، لڄ پردو رکج.

سر بلاول

سر بابت:

هي سر ڊاڪٽر گربخشاڻيءَ واري نسخي ۾ ڪونهي تنهن ڪري هن نسخي جي پهرئين داستان ۾، ڊاڪٽر ٽرمپ ۽ سرڪاري چاڀي وارا اوڻيه بيت ۽ وائي ۽ ٻئي داستان ۾ ڊاڪٽر ٽرمپ وارا پندرهن بيت ۽ وائي (سرڪاري چاڀي ۾ هڪ بيت وڌيڪ آهي جو ٻين بيتن ۾ ڏنل مصراعن کي هيٺ مٿي ڪري بنايو ويو آهي، تنهن ڪري هتان خارج ڪيو ويو آهي.) چوٿين داستان ۾ ڊاڪٽر ٽرمپ ۽ سرڪاري چاڀي وارا تيرنهن بيت ۽ وائي ڏنا ويا آهن. ڊاڪٽر ٽرمپ ۽ سرڪاري چاڀي جي فقط ٽئين داستان مان پهريون بيت، جو عطا نالي سگهڙ جو لکيل آهي، سو خارج ڪيو ويو آهي.

مضمون:

مضمون جي لحاظ کان هن سر کي ٻن ڀاڱن ۾ ورهائي سگهجي ٿو. پهرين ٽن داستانن ۾ سمن جي ڄامڙ جڪري جي سخاوت ۽ دليريءَ تي داد ڏنو ويو آهي ۽ دل کولي سندس تعريف ۽ توصيف ڪئي وئي آهي. سنڌي ادب جو هي پهريون ئي قصيدي جو قسم آهي. هن کان اڳ نعتون لکيل آهن، مگر ڪنهن به حاڪم جي سخاوت يا شجاعت بنسبت ڪو قصيدو ڪونهي. هنن بيتن کي گڏي کڻي هڪڙو قصيدو چئجي ته به ٺهي اچي. ٻئي حصي يعني چوٿين داستان ۾ وروءَ يا وڳند سان شاه جيڪي بيتن ۾ چرچا ڪندو هو سي ڏنل آهن.

روحاني راز:

شاه پنهنجي ڪلام ۾ ڪنهن جي به لنڊي خوشامد ڪانه ڪئي آهي. ايراني قصيدي نويس، حاڪمن کي خوش ڪرڻ لاءِ چند شعر لکيو ۽ درٻار ۾ پڙهيو پيا پيٽ قوت ڪندا هئا. هنن جي ڪلام کي چاڀلوسي چئجي ته به ٺهي اچي، پر شاه ائين هرگز نه ڪيو. هن جيڪڏهن ڪنهن جي تعريف لکي آهي ته به سندس فوٽ ٿي وڃڻ کان پوءِ. انهيءَ ڪري ائين چئي ڪونه سگهيو ته شاه چند ڏوڪڙن حاصل ڪرڻ لاءِ هٿ پير هڻيا. شاه، جادو جڪري جي هر هنڌ هاڪ ٻڌي، تنهن ڪري اهڙيءَ مقبول عام هستيءَ جا اڳيان ڳڻ ڳايا

اٿس. هي بيت جوڙي ڪو هن جي ڪچهريءَ يا ڪٽنب جي ڀاتين اڳيان ڪونه ڳايا ويا هئا. هي ته فقير، تشيل طور پنهنجي ڌڻيءَ جي تعريف سمجهي جهونگاريندا هئا. قلبي تسڪين ۽ روحاني فرحت حاصل ڪندا هئا.

ٻئي حصي ۾ ظريفانه شعر جو سنڌيءَ ۾ پهريون نمونو شاه پيش ڪيو آهي. شاه کان اڳ ڪنهن به شاعر ڪل خوشيءَ ۽ چرچي گهٻي جا بيت ڪونه چيا آهن. هن سر ۾ شاه ٻن نون شعرن جي طريقن جو موجد ثابت ٿئي ٿو، جنهن مان سندس طبيعت جي فراواني ۽ قلبي ڪشادگي ۽ علمي بلنديءَ جي پرور پوي ٿي.

مٿي ذڪر ڪيل حقيقتن جي مد نظر ائين چوڻ ۾ مبالغو نه ٿيندو ته شاه سنڌي قصيده گو ۽ ظريف شاعرن جو اڳواڻ يا پيشوا آهي. اهو اڳواڻيءَ جو سهرو سندس سر تي سونهي ٿو.

سر بلاول

داستان پهريون

۱

وسه^۱ انهيءَ وٺڻ^۲ کي، جيئن دعوتَ کيئي داتا،
مضمضه^۳ واتا^۴، وجه تہ ڏيئي وات ۾.*

۲

کڍي گهل^۵ گهران^۶، صلح ڪر سلطان سپن.
تہ تون تنهن دران^۷، ڏيهاري ڏاڻ^۸ لهين.

۳

پيءُ مَ طهورا^۹، وانءُ اورانگهي اوريان^{۱۰}.
وچان^{۱۱} جي وصال کي، سي سڀ اجورا^{۱۲}،**
حاصل حضورا^{۱۳}، سمي^{۱۴} جي سڀ ٿئي.

۴

سما تو سير^{۱۵} چٽ، نہ تہ پاڳارا پرس^{۱۶} پيا،
ڳهڻ^{۱۷} تنهنجي ڳيڙي^{۱۸}، اچي جال^{۱۸a} جڳت^{۱۹}،
جن جيهائي^{۲۰} پٽ^{۲۱}، تن تيهائي^{۲۲} بکيا.^{۲۲a}

۱- اعتبار ڪر ۲- سخن، قول، ڳالھ ۳- گرڙي ۴- واتان، وات مان * گرڙي ڪري تيار ٿي تہ توکي ڏي. ۵- چورن جي ٽولي (نفساني خواهشون) ۶- گهران، گهر مان ۷- دران، در کان يا تان ۸- انعام، نعمتون ۹- بهشت جو پاڪ شراب ۱۰- ويجهيون منزلون، جتي طهورا آهي، يعني بهشت ۱۱- وچ ۾، آڏو، رنڊڪ ۱۲- عيوضاً، انعام* بهشت وغيره جيڪي بدلا آهن، تنهنجي چڱائيءَ جا، سي حقيقت ۾ واصل بالله ٿيڻ ۾ رنڊڪون آهن. ۱۳- حضور مان، ديدار مان ۱۴- سمي بادشاهه ۱۵- تي ۱۶- ماڻهو، مرد ۱۷- پورهيو ڪرڻ، خدمت ڪرڻ ۱۸- در ۱۸a- جام، گهڻي ۱۹- جڳت، جهان، خلق، ماڻهو ۲۰- جهڙوئي ۲۱- ڪشتو، پيالو ۲۲- تهڙي ئي. ۲۲a- خيرات.

پيرِيون^۱ پيرِ پيڇ، هي جي منجهان پوريون^۲،
 ٻئي در ڪنهن مَ وڃ، ريءَ هاشميءَ^۳ هيڪڙي.

۶

سمو تن سڌ ڪري، جن تي وڏو وڃ،
 اٿئي تہ آجي ٿيان^۴، پاڻي پاڪوڙي^۵ پير،
 تو ريءَ ٻيو ڪپڙ، سرئين^۶ جا سونا^۷ سهي؟

۷

سرئين جا سونا سهي، وسيلو ولهن،
 لڏي ڪين،^۸ لطيف چي، اڳيان لال لکن،
 جت ڪوڙين ڪين ڪڇين، ات پاڻو هي^۹ پڌرو.

۸

جو چليون^{۱۰} پسي نه چڪيو^{۱۱}، تنهن واکاڻيو وڪ،
 لڏي ڪين، لطيف چي، لکن اڳيان لڪ^{۱۲}،
 پير نه موڙي پانهنجو، تڪيءَ پڻجي تڪ،
 سرئين ڏئي سڪ، هڪل سين هالار ڏئي^{۱۳}.

۱- نغارا، وڃا ۲- (واحد: پوري) خالي، کوکلي ۳- حضرت محمد (ﷺ)، جو بني هاشمين مان هو ۴- نجات يا چوٽڪارو پايان ۵- رڪاب، جتيءَ ۶- جن تنهنجي سام ورتي آهي، جيڪي تنهنجي امت مان آهن ۷- انجام، اقرار، وعدا، ذما، بار، جوابداريون ۸- نه گهراڻجي، ششدر نٿو ٿئي ۹- مسرور، کلندي منهن ۱۰- لشڪر، ڪٽڪ، گهڻا ماڻهو ۱۱- مڙيو، منهن موڙيو، ڀڳو ۱۲- ذرو، ٿورو ۱۳- هالار جبل جو مالڪ يا سردار، هالار جبل جو رهاڪو سردار.

تَر تَر ڪِيمَ تَرَسُ^۱، سَرُ^۲ نِهارج سَيَرُو^۳،
 ڏيندُ لَڪَ، لَطِيفُ چي، راجَ راهوؤ^۴ جي رَسُ،
 وِلها جنهن وِهِيانُ ڪِيا، پاڳَ تنهن جي پَسُ،
 ڪوڙين لاهي ڪَسُ^۵، جي ڳالهائي ڳاٽُ ڪَٽِي^۶.

۱۰

آروڙ جي^۷ اُٿيو، ديمَن^۸ وڌائين دُڪَ،
 لاثائين، لَطِيفُ چي، عالمَ تان اَهڪَ،
 تَن سَرِٿين ٿيا سَڪَ، جي اجهي آيون اُٻڙي^۹.

۱۱

آروڙ جي اُٿيو، ديمَن وڌائين ڏانهن،
 پابو هيو پير ڪَٽِي، سَمو سَرِٿين ڏانهن،
 مَتان مَتِ پاهن^{۱۰}، اُيو آجي سُلطانَ کي.

۱۲

علاؤالدين^{۱۱} اُٿيو، تنهن جي هاڻيءَ هاڪَ هُئي^{۱۲}،
 پَڳو ڪوٽُ ڪُفارَ جو، پيئي پُڄَ^{۱۳} پيئي^{۱۴}،
 آرڻ^{۱۵} ٻڌي اُٻڙي، ٿي رڻ ۾ رُڪَ^{۱۶} رُئي^{۱۷}،
 تيغين^{۱۸} تاءُ تَڪو گهڻو، سَگهي ڪوٽَ سَهِي،
 ”رَبِّ هَبْ لِي اُمَتِي“^{۱۹} چَرهيو جامَ چَٽِي،
 سَمي سامَ ڪَٽِي، سَرِٿين جو سَڪَ ٿيو.

۱- (۱) سڪ، اُڄ مر (۲) نهار، واجهه ۲- تَر، ڌوري؛ ڪانهن، ڪانو، تير، ڪان ۳- مضبوط
 ۴- راج سان رهائيندڙ، داتا، سخي، سردار ۵- سڃا، فقير ۶- شاهوڪار، اسودا ۷- مٺ، مونجهارو،
 دلگيري، غم، فڪر ۸- ڪنڌ مٿي ڪٽي، سٿين منهن ۹- گرم ٿي، هڪل ڪري ۱۰- لشڪر،
 انبوھ، ڪٽڪ ۱۱- انهيءَ شخص جي ذات جو نالو جنهن جو هتي ذڪر آهي (رسول
 ڪريم ﷺ) ۱۲- مدد ۱۳- دهليءَ وارو سلطان جو سنڌ جو حاڪم هو ۱۳۵- هتي ۱۴- ڪڇ،
 پڇ، علائقي جو نالو ۱۵- ڊپ، خوف ۱۶- قلعو، حملو، گهيرو، محاصرو ۱۷- تلوارن، ترارن
 ۱۸- چمڪو، وسڪارو، ڦه ۱۹- ترارن ۲۰- اي منهنجا رب مونکي پنهنجي امت ڏي (حديث)

۱۳

عَلاؤَالدينُ آئيو، ڪٿي چَلِ^۱ چُڳيرُ^۲،
 ڪَهن ڪين هَمَتيو^۳، ڪانَ^۴ جَهَليندو ڪيرُ؟
 سُوَمرينَ سامَ ڪنهي، اِڙي ڪيو اُتَ پيرُ،*
 هو مُهاينَ^۵ مَڙي، پَر مَسْتورَاتينَ^۶ ماريو.

۱۴

سَرَتينَ جي سَڪَ لَئي، سامَ ڪنهي سَردارَ،
 جي آيون اِڙي جي آڌارَ، سي سُونگَ^۷ نه ڏينديون سُوَمرِيُون.

۱۵

پَينَ مَرِني ڏنيون، پَر ڏي نَ ڏونگرَ راءِ^۸،
 اَبَ ڏنَينَ^۹ آڏو ڦِري، ڏني^{۱۰} ڏي ڪِياءُ^{۱۱}؟
 لوريُون^{۱۲} لَڪَ مَٽاءُ، اَنَ مَٽيري^{۱۳} موتائِيُون.

۱۶

اِڙو آڳاھَن^{۱۴} مَ، پَر جَھلو باري،
 سَمي سُوَالينَ^{۱۵} ڪي، ويله^{۱۶} وساري،
 مَنهَ مُني^{۱۷} جَڪرو^{۱۸}، طاماعِنَ تاري،
 پُڇي^{۱۹} سي پاري^{۲۰}، جي عاجِزَ^{۲۱} آجورَن^{۲۲} مَ.

۱- لشڪر ۲- چڱي يا ڪلنگيءَ وارو، تاجدار، سردار، بهادر ۳- (مقابلي لاءِ) همت ٻڌي ۴- تير
 *قاصد موڪليو (گيسي ڪئي، اُن مڃي) ۵- مسائين، ماڻهن، ناس ڪن ۶- زالن، عورتن ۷- ڏن،
 محصول ۸- ڏونگرَ ڏئي ۹- ڌارين زالن ۱۰- ڏنل، پنهنجي زال ۱۱- ڪيئن، ڪٿان ۱۲- لنگهيون،
 مڱهار ۱۳- مٿي، پهلوان، سانجهي مڙس ۱۴- اڳيان هلندڙن، سردارن، رهبرن ۱۵- سوال ڪندڙن،
 سام پوندڙن ۱۶- ويلو، فاتو، لنگهڻ، پک ۱۷- ٽنپ، سردار، پرجهلو ۱۸- هڪ سخي زميندار جو نالو
 ۱۹- جن جي پڇا ڪري، جن سان مبد جو وعلو ڪري ۲۰- انهن جو پيٽ ڀاري، انهن جي سنڀال
 لهي ۲۱- ضعيف، ڪمزور، بيمار ۲۲- بنا زور، بي پشت و پناه، ضعيفن، ڪمزورن.

۱۷

اَبَرَو آگاهن م، سَپَر^۱ جِيئن پيلي^۲،
 سي پَتَ ڪنهن نَ پُريا^۳، جي تو پَر^۴ پيلي^۵،
 سَچُ سَنوڻ مينهن جان، رُجون تو ريلي^۶،
 اچن جي ويلي، * تَن نور^۷ بَخشي پَتَ دَئي.

۱۸

اَبَرَو وَدَ وَرَو، سوَرَو^۸ سَمو، سُونهن سِين^۹،
 تنهن دَر سَپ اچن، ڪَنڌ نَ ڪَدي ڪَچَ دَئي.

۱۹

پَر م ايو پاڻ، ساڻيئَرَن^{۱۰} سَدَ ڪَري،
 پلي جي لاڏاڻ^{۱۱}، سَپ لنگهيندا لڪيون^{۱۲}.

واڻي

مُون م عِيَبَ آپار، آئون طامع آهيان تنهنجي.
 هِڪَ وِچايمِ ويسلي^{۱۳}، جاڻي سَپ جَمار،
 آئون جا طامع آهيان تنهنجي.
 هِنَ منهنجي حالَ جي، توکي سَدَ سَتارا!
 آئون جا طامع آهيان تنهنجي.
 اَمَر^{۱۴} اوڏي نه ٿيان، نهي^{۱۵} ڪِيسِ نڪار^{۱۶}، **
 آئون جا طامع آهيان تنهنجي.

۱- سپرو، وڏو (وڻ) ۲- جهنگ جو ۳- هليا، طي ڪيا، پنڌ ڪيو ۴- ماهر، بهادر، پَر، ڄاڻو ۵- لتاڙي، لنگهي ۶- جالاروپاڻي وهائي ساوڪ پيدا ڪري * جيڪي هڪ وقت جي ماني گهرن. ۷- گهوڙا ۸- چڱن وڙن واري ۹- يارن، ساڻين، همرانن، سامر پيلن ۱۰- لاڏ ڪوڏ يا پيار سان، لڏ يا سان ۱۱- اوکا پيچرا، تڪليفون ڏيندڙ لنگه يا رستا (مشڪلاتون) ۱۲- غفلت يا مستي ۱۳- حڪم ۱۴- نفی ۱۵- نڪي، بيڪار. ** جن چڱن ڪمن جو حڪم ٿيل آهي تن کي ويجهي ناهيان، (امر بالمعروف ۽ نهی عن المنکر تي عمل نه ڪيو اٿم)

جيڪي وهي وُجُودَ ۾، سو ڄاڻين، ڄاڻُتھار!
 ائون جا طامع آهيان تنهنجي.
 جيئن سي گل گلاب جا، ڪڙيا ڪٽتھار،
 ائون جا طامع آهيان تنهنجي.
 مون کي سِڪَ، سِيّد چي، آهي مَدِينِي موچار،
 ائون جا طامع آهيان تنهنجي.

داستان بيهو

۱

جَڪِرو^۱ جوڙي، پاڻ ڌڻيءَ پيدا ڪيو،
 ڪيهر^۲ جيئن ڪَر^۳ ڪٽي، مڇون مله موڙي.
 گهوٽ^۴ چڙهيو گهوڙي، پيچين^۵ لائي پيچرا.

۲

جَڪِرا! جيئن شال، تنهنجو ڪنڀر مَدو مَ سَٿان،
 جيئن تو اچي ڪال^{۶a}، نالائق نواڙيا.

۳

جَڪِرو جَسَ ڪرو، پيا مڙئي ملهه،
 سمي جي سهاڳ جي، ڪنهن نه پوي ڪل،
 مِٽِي اُنَ مرسل^۶، اصل هُئي ايتري.

۱- ڄام جڪرو جيڪو سخاوت ڪري سنڌ ۾ مشهور هو. ۲- وڏي شينهن ۳- ڳاٽ،
 مٿيون ڌڙ ۴- سوالين، فقيرن ۴a- ڪالهه ۵- جس يا شاباس جو لائق، نامور، ناليرو،
 ناموس وارو، چڱو ۶- موڪليل، مهندار، سردار.

۴

جَڪِرو جَسَ ڪَرو، ٻيا سڀ اَنِيرا^۱،
جِئائين^۲ گهڙيو^۳، جَڪرو، تِئائين نه ٻيا،
مِٽي تنهن ماڳا^۴، اَصْلُ هُئي ايتري.

۵

ڏَئي جادَمَ جَڪري، چِتِ نه ٻيا چَڙهن،*
تہ ڪي ڪوھ ڪَڇن، جُه سَر^۵ ڪي سَرو.

۶

هَتان^۶ جادَمَ جَڪري، وِٽيءَ وِچُ مَ پوءِ،**
پي پي سو پُر ٿيو، جو حاتمِ پاسي هوءَ،
ڪَيفَ^۷ ڌاران^۸ ڪوءِ، جُئي ڪو مَ جَهان مَ.

۷

هَتان جادَمَ جَڪري، وِٽيءَ پوءِ مَ وِچُ،
”اچو! آئو نِچُ!“ سَمي وائي وات مَ.

۸

راهوءَ^۹ جا رَهيامَ، سَنيها^{۱۰} سَريِر^{۱۱} مَ،
ٻيا دَر وِسَريامَ، ڏَئي جادَمَ جَڪري.

۱- راجا، جنهن ڏياچ جو سر وڌايو هو ۲- جتان، جنهن هنڌان، جنهن مٽيءَ کان
۲a- ٺاهيو ويو ۳- ماڳان، ماڳ يا جاءِ تان يا کان. * ٻيا ياد مَ به نه آهن، ٻين جو خيال ئي دل
۴- پيئڻو اچي. ۵- پيالِيءَ، جامر * شل! جڪري (ساقِيءَ) هتان پيالِيءَ (جامر) ملڻ مَ ويڃو يا
ويرم يا دير يا ڪا رنڊڪ نه پوي. ۶a- حاتم طائي (مشهور سخي) ۷- شراب، مي ۸- ڌاران،
کان سواءِ، بغير ۹- راج سان رهائيندڙ، چڱي طرح هلندڙ (جڪري) ۱۰- پيغام، ٻول ۱۱- بدن.

راھو تنهنجي ريت، ۱ پَرَڪَنڊِين ۱ پَدَرِي،
گهڻا گهوڙن چاڙهيئي، ۲ مُسافرَ مَسِيَتِ ۲،
پُچين ڪا نَ وِڌِيَتِ ۳، جي آيا سي اگهيا ۴.

۱۰

جَڪَري جِھو جُوانُ، ۵ ڏسان ڪوَنَ ڏيھ ۶،
مُھڙُ ۷ مِڙني ۸ مُرسلين، سَرسُ سَنڊسِ شانُ،
”فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى“ ۹ اِيءُ مَيَسَرُتَيْسِ مَڪانُ،
اِيءُ آگي ۱۰ جو احسانُ، جنهن هاديءَ مِڙيَمِ ههڙو.

۱۱

سَمو سَوائي ۱، بَهون ۱۱ پِڻِئان ۱۲ اڳرو،
دانَهه ۱۲ا جي دَرِبارِ ۶، وَرَتي ۱۳ اِيءُ وائي،
گَهَڻ ۱۴ ڳالهاڻي، مُهڻ ۱۵ سڀ مِلهاڻيا ۱۶.

۱۲

جيئس ۱۶ا ڪوَنَ جَھانَ ۶، ھنڊُ سِنڊُ سَوَرَتِ ۱۷ ھاڻ،
دَرِ داتا مَڱُ مَڱڻا، ٻئي جي ڪڍِ مَ ڪاڻ ۱۸،
پاڻُوندَر ۱۹ پاڻ، حالُ پَسي پالُ ڪَري.

۱- پرڪنڊين (ڏورانهن ڏيهن) ۶، ملڪان ملڪ ۲- مسيت يا مسجد جا مسافر، بي واه، مقلس، بي
اجهي ۽ اڌار ۳- سبب يا تفصيل ۴- قبول پيا ۵- مهاڙ، اڳواڻ، ليڊر ۶- سڀني ۷- حضرت
محمد ﷺ جن خدا کي ٻن ڪمانن جيترو ويجهو ويا، بلڪ انهيءَ کان به ويجهو (ق- ش).
۸- جاءِ، ماڳ، مرتبو ۹- آغا، آقا، ڌڻي، مالڪ ۱۰- سوايو، وڌيڪ، بهتر ۱۱- گهڻو ۱۲- ٻين کان
۱۲a- دانا ۱۳- استعمال ۶ آڻي، چئي وئي ۱۴- ڳجهو، دل سان، اشاري ڪندڙ ۱۵- موھڻ، وڻڻ،
خوش ڪرڻ ۱۶- خوش ڪيا، مرڪابا، سرخرو ڪيا ۱۶a- هن جهڙو، جهڙس ۱۷- گجرات
جي مشهور شهر جو نالو ۱۸- محتاجي، حاجت ۱۹- سخي، وٺيندڙ، در پڻيندڙ.

۱۳

ڪَري آسَ آپار، پارِيءَ^۱ جَهليو تَه رهي،
پيلي ۽ گِرِنارَ، اَنو گنگا جَر^۲ جَڪِرو.

۱۴

پِيهي پَن پاتار ۾، جِتِ گِڙه^۳ گنگا جَر راءِ^۴،
چڏي حِيلا هِنَ هِنْدَ جا، اُنهي جَڪِري پاسي جاءِ^{۴a}،
اوڏو ٿِي آلهه کي، ڪاڄُ تَنهين جو ڪاءِ،
سُڪَن ايندءِ ساءِ، ويله^{۴b} ويندءِ وسري.

۱۵

ڏَمِريو تَه ڏي^۵، پَرچيو تان پات^۶ پيري،
جُنڱ جَڪِري کي، پَنِي چڱيون چت ۾.

واٽي

آسرو آهي، مون کي هوتَ حَيِبَ نجو.
جان جان اوڏا ڪَرها، پَهچان تان ڪاهي،
مون کي هوتَ حَيِبَ جو.
موتِ، مُنهنجا سُوپرين! واڳُون ورائي،
مون کي هوتَ حَيِبَ جو.
شَفَاعَت^۸ جا شَفِيع^۹ جي، تنهن ۾ ڦير^{۱۰} هڏهين ناهي،
مون کي هوتَ حَيِبَ جو.

۱- (۱۱) ڪسي، نهر (۲) پاليل، نپايل، ٻانهي، شڪ پروريءَ ۲- گنگا نديءَ جو پاڻي،
پاڪ ۽ جالارو پاڻي ۳- قلمو ۴- راجا، حاڪم ۴a- وج ۴b- ويلو، لنگهڻ، بڪ ۵- وج
۶- خالي نه ڇڏي، ڏسي ۷- مڱڻهار ۸- سفارش، چوٽڪارو ۹- سفارش ڪندڙ
(حضرت محمد ﷺ جن جو قيامت جي ڏينهن امت جي چوٽڪاري لاءِ سفارش ڪندو)
۱۰- گمان. شڪ.

مِيرُ مُحَمَّدُ ڪارِڻِي، اَرِيَا چُوڻائي^۱،
 مون کي هوت حبيب جو.
 اهي ڪَمَ ڪَرِيَمَ جا، جيئن لنگها^۲ لنگهائي،
 مون کي هوت حبيب جو.
 لُطْفُ سان، لُطِيفُ چي، مُوڙها ملائي،
 مون کي هوت حبيب جو.

استان ٽيون

۱

لِپِي^۳ لَعْنَتِي^۴ ڪي، جو آڻِي^۵ ۾ آهي،
 آندو مُون عَلِيلَ^۶ سين، سِينو ٿو ساھي،*
 عَلِي شاهه اچيچ ٿون، تنهن ڪافر تي ڪاهي،
 لُڻِي وَجھ لاهي، مٿو مَجُوسِي^۷ جو.

۲

مارِ مَ مُطِيعَل^۸ ڪي، مَجُوسِي^۹ ڪي مارِ،
 وَڏي جَنگِ مَ وِسارِ، نَنڊِيان^{۱۰} نَفعو ناهِ ڪو.

۳

نَنڊِيان نفعو ناهِ ڪو، وَڏي مَ وِساري،
 مَجُوسِي ماري، اڪبر^{۱۱} ڏي اچيچ ٿون.

۱- چوٽڪارو بخشي ۲- لنگهان، لنگهڻ کان، مشڪل گسن کان ۳- ناڪيلي، اٺ جي
 نڪ واري رسي ۴- جنهن تي ڦٽڪار هجي (شيطان، نفس) ۵- نڪ جي چوٽيءَ ۶- بيمار،
 ضعيف * مقابلو ٿو ڪري، منهن ٿو اٽڪائي، جهيڙو ٿو ڪري. ۷- آتش پرست، باه جو
 پوڄاري (نفس اماره) ۸- مطيع ڪيل، فرمانبردار (نفس مطمئن) ۹- ننڍيءَ جنگ مان
 ۱۰- وڏي جنگ (نفس اماره سان). ۱۱-

۴

اَضْعَرَ^۱ ڏي آهِن گهڻا، تُون اَكْبَرَ ڏي آءِ،
مَتان لوڙو^۲ لاهين، مَجُوسِيءَ مَتاءِ،
حَيَدَرِ جِي هَتاءِ، وَرَهَ تَهَ وِري ماريَن.

۵

پانڊپ^۳ سِن نه پاڙيان، سَوِين ٻيا سَردار،*
آهي مِثِل مِينهن جِي، سَخِي تنهنجي سار^۴،
حاتمَ هَڙدَه هَزار، جَهڙ^۵ تنهنجي جَهپيا^۶.

۶

جَهڙ تنهنجي جَهپيا، هَزارين حاتمَ،
ڪوجهن سَندا ڪَم، ڪامِل ري ڪير ڪري؟

۷

جِي تُون آسائو^۸ آئين، تَه وَنءُ جَڪري لائي،
مَتان وَڙ^۹ وِجائين، ڪنهن ٻئي دَر لِيلائي،
سَمي سامائي^{۱۰}، چنٽا لَئي چارئين^{۱۱}.

۸

جِي تُون آسائو آئين، تَه چانڊُ ٻي مَ چور،
ڪيرا^{۱۲} مَگتنِ جان، ڪَٽي آئي ڪور،
اَن دَرِ عِراقِي^{۱۳} گهڻا، چانگُون^{۱۴} ڪيو چور،
تنهن سَيدَ وڏي سور^{۱۵}، جنهن ۾ مَتو هُئَن مَڻا.

۱- ننڍي جنگ (نفس مطمئنہ سان) ۲- جهيڙو، جنگ ۳- سردار * ٻيا سوين سردار، هن سردار جي مٿ تي پانين ۴- سنڀال، سخا، لفظ ۵- ارڙهن (۱۸) ۶- گهوڙي جو هڪڙو پير ٻئي پير تي لڳڻ [جهڙ پڙهيو ته معنيٰ ٿيندي سخا يا لطف] ۷- مات ڪيا، شڪست ڏني ۸- آسائو، آس يا اميد وارو، عرضدار ۹- لاءِ، ڪارڻ، واسطي ۱۰- عزت ۱۱- پيدا ٿئي ۱۲- چارڻ [مڱهاري] جي ۱۳- [وهڻن ٻڌڻ جا] ڪَلا ۱۴- عراق جا گهوڙا ۱۵- وڻ [گهڻا] ۱۶- رضائي [پنڊار].

۹

سَمو سَخَاوَتَ جِي، وِئِو پُچِي پَر،
 ڪوئِو ڪَنگَالَن ڪِي، ڏِي دِلَاسا دَرِ،
 مَٽِي وَلَهَن^۲ وَرِ^۳، ڏِيهاڻِي ڏاتارَ جِي.

۱۰

ڪوهُ نَه جُهاڙِين^۴ جَڪرو، جَنهن ڏِيَهَ ڏِيا ڏِيهي؟
 جِي لُڏِيا ٿِي لِينگَهَن^۵ مَر، سَالَن^۶ مَر سِيئي،
 سَمِي سِيئيئي، طاماعُو^۷ تارِ ڪِيا^۸.

۱۱

اَلا! جُنَگَ جِيئَن، جَنِين اَجهي گَهاريان،
 شالَ مَر سَڪِي وِيري^۹، جِئان پِيءِ^{۱۰} پِئَن،
 مَرڪَڻُ اَڪَرِيَن، تو ڏِي مُون ٿِي.

۱۲

ايندي لَٽِي اُجَ، پيرَ پَريندي ڏَريا،
 مَنجِه وِيري سَچَ، * ڪَر لَڏِي رڻ. اُڪارِين^{۱۱}.

۱۳

تُون اوڏِر^{۱۲}، تُون اوڏِڪو^{۱۳}، تُون اجهو، تُون آڳ^{۱۴}،
 هِت پُڻ تهنجو ٽَڪِيو، مَهَنڊ^{۱۵} پُڻ تُونهين ماڳ،
 سي لورِيُون^{۱۶} ڏِين نَه لاڳ^{۱۷}، جِي اجهي آيون اِٻڙِي.

۱- پنهنجي در اندر، گهر ۾ [ڪوئي لفظ سان لڳي ٿو] ۲- مسڪين ۳- ور [پلائي، مهرباني] ۴- پوچين، سلام ڪرين، خيرات مڱين. ۵- ڦاٽل يا ليڙن وارن ڪپڙن ۶- اوني لوڙين ۷- طمعدار [مڱهار] ۸- پُر ۹- ننڍي ڪوهي يا ڪڏ ۱۰- صاف پاڻي * سچ منجه ويري يا ڪوهي ۱۱- رڻ اُڪرنڌڙن، مسافرن ۱۲- ڍڪ، پناه ۱۳- چانو، پڙدو ۱۴- آڳو، مهندار ۱۵- اڳيان، قیامت ۾ ۱۶- مڱهار ۱۷- محصول، ڏن.

۱۴

اڪين سوئي اوڙڪيو^۱، جو ڪنن سوم^۲ ڪرڻ^۳،
ماءُ منهنجو من^۴، ڄام پسنديئي پتيو^۵ .

۱۵

پسنديئي پُر ٿيا، جڪرو ئي جاجڪ^۶،
ٽٽان ڏني مڱڻي، طهورا^۷، جي تڪ^۸،
سمي پڳين سڪ^۹، واصل ٿيا وصال ڪي .

۱۶

جي اڏميو^{۱۰} آڇ^{۱۱}، ته وسندو سون سنگ^{۱۲}،
جال ڏيندو جنگ^{۱۳}، جڳ ڏيندو جڪرو .

وائي

جڻان ڏنائين پير، جڻان ڏنائين .
پڳا ڪوٽ ڪفار جا، آڇي عليءَ شير،
جڻان ڏنائين پير، جڻان ڏنائين .
مٿي اڱڻ آيا سونهڻ لڳا^{۱۴} سير^{۱۵}،
جڻان ڏنائين پير، جڻان ڏنائين .
جڻان نبي نڱيو^{۱۶} پري مبارڪ پير،
جڻان ڏنائين پير، جڻان ڏنائين .

۱- سڃاتو، معلوم ڪيو ۲- سُوم، ٻڌم ۳- سمن جي ڄام جو نالو ۴- پت آيس،
اعتبار ڪيو، سڃاتو، سهي ڪيو (اڳهايو، قبول ڪيو) ۵- مڱڻهار ۶- بهشتي
شراب ۷- اپاميو، جذبو آيس ۸- سون جون دٻليون ۹- بهادر ۱۰- حسين ۽ سهڻا معلوم
ٿيڻ لڳا ۱۱- پيچرا، گس ۱۲- نڪتو.

لڻا دڪ، سڪَ ٿيا، ٿي وَڌائيءَ^۱ وڃي،
 جڻان ڏنائين پير، جڻان ڏنائين.
 لطفُ تو ريءَ لطيفُ چي، ڪندا پيا ڪير؟
 جڻان ڏنائين پير، جڻان ڏنائين.

داستان چوٿون

۱

وڳند^۲ وري آيو، وسن ڪين وڌوس،
 گندي^۳ ماني، ماڳ موچارو، پاسي پير ٿيوس.

۲

وڳند وري آيو، پينارنئون^۴ پوءِ،
 محڪم^۵ لڳس موچڙا، ذرو نه ڏنس جو،
 ويٺو ايئن چو، ته پيران^۶ پاسي نه ٿيان.

۳

اسور^۷ سندي آسري، ويٺو آه وڳند،
 هڏ نه ڇڏيندو هٽ، آيس بوءِ بهار جي.

۴

اسور سندنو آسرو، وڳند ڪي وڌو،
 جسي ۾ جدو، پر ڪيڻ^۸ تي ڪڙا ڪڍي^۹.

۱- مبارڪ ۲- وقت ۳- شاه جي هڪ فقير جو نالو، گدلو ۳a- ڪپڙو گندي، ڪپڙو لتو

۴- فقيرن يا پينشن کان ۵- مضبوط، ڏاڍا ۶- پيران، پيرن کان ۷- اسر جي کاڌي،

سحريءَ ۸- کائڻ ۹- ڪڙيون ڪٽي، اڀو ٿي وهي پرانگهون پري.

۵

وڳندُ وري آئيو، بدو^۱ سين بدبوء،
خاوند! ^aڏي خوشبو^b، تہ سرھو ٿيان سڀرين.

۶

وڳندُ وري آئيو، ڪنو ٿي ڪوجهو،
چڏي نہ موزو، لڳس آڙ^۲ عطار^۳ سين.*

۷

داتا سَندي دَر تي، وڳندُ وينو پَس!
تنهن روڳيءَ^۴ کي رَس، جو آلودو^۵ آزار سين.

۸

دائِمُ آهي دَر تي، وڳندُ ويچارو،
عطرَ سين آرو، لڳس تي^۶ لڏِ گڻي.

۹

داتا سَندي دَر تي، وڳندُ ٿي وينو،
بَصَرَ سين بازارِ ۾، ڪَر واڻيو جيئو،
دَران^۷ تنهن پئو، جَت ڪُفر ٿي ڪين ڪي.**

۱۰

وڳندُ وريءَ آئيو، نسورو ٿي نَرگ^۸،
گندا گلابي ڪري، سَيدَ جو سرگ^۹،
عطرَ سين اورگ^{۱۰}، تہ هُئين^a سدا سرھو.

۱- جهنگلي ۱۲- خداوند! اي خدا! ۱۶- خوشبو ۲- چمر جو جوراب، جتي، پير، پيروي
۳- عشق ۴- عطر وڪنڌڙ سان* (هار سينگار ڪري آيو آهي، پر آهي ڪنو ۽ ڪوجهو.
۵- بيمار ۶- تر يا پسيل يا پريل آهي ۷- تنهن ڪري ۸- دران، درمان ** جت ڪفر
ڪرڻ کان (نہ ڊڄي) سواءِ ٻي پيڻي ڪانهي. ۹- دوزخ ۱۰- خوشبو، چڱو، بهشت
۱۱- واهپو رک، استعمال ڪر. ۱۱۲- هيجڻ.

وِڳندُ وِري آئيو، بَدُو بي نِماز،
جيئن تَتَر مَٽي باز، تِيئن وِڳندُ سُرھاڻ تي.

وِڳندُ وِري آئيو، ڪوٽِريان^۱ ڪَلاڻ^۲،
سَندو ڪِرڙ ڪاڻ، هُنُ نَرِگي کي نِڪَٽِي^۳.

باندو^۴ پيلي^۵ نَه ٿيو، وِرو^۶ اُجُ وِيو،
سُونهاري سَيِّدَ ڏَنهن^۷، پيٽر^۸ پَندَ پيو.

واٽي

يَڪَ يَڪِيندو، مُون نَه ڇڏِيندو، شَفِيعُ^۹ شافِعُ^{۱۰}، سَپِرِين.
اَنڌا اونداه، اَڪُڙيا^{۱۱}، سَپِ نِباھي نِيندو،
شَفِيعُ، شافِعُ سَپِرِين.
واتان ويچارَن جي، دارو^{۱۲} پاڻ ڌَرِيندو،
شَفِيعُ، شافِعُ سَپِرِين.
ڏوهارين کي ڏاکڙا، لَڪَ سَپِ لَنگهاڻِيندو،
شَفِيعُ، شافِعُ سَپِرِين.
نُورُ ناڪارو^{۱۳} نَه ڪَري، مُحَمَّدُ مِنتَ مَچِيندو،
شَفِيعُ، شافِعُ سَپِرِين.

۱- ڪوٽريءَ کان ۲- ڪلاڻ، ڪلال، سست، ڪوڙو، دوستيءَ جو دمر هئندڙ ۳- نڪ
۴- اصل، پنھ ۴- لنبو ڪٽو ۵- ساٿي، همراھ ۶- وڳند جو نالو ۷a- ڏانھن ۷- گھڻ ڪاٿو
۸- مھربان ۹- شفاعت يا چوٽڪاري جي سفارش ڪندڙ ۱۰- آڙندڙ، ٿاڀا ڪائيندڙ،
منڊا تنڊا ۱۱- دارون، دوا درمل، علاج. ۱۱a- ناڪار، انڪار.

۱ هِتِ ۱ هِتِ ۲ حامي هن جو، اڳيان آڌر ڏيندو،
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.
 ۳ طهورا ۴ تَرِين کي، پاندپُ پياريندو،
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.
 پاڻ سُجائي پائين، ڪاملُ ڪرمُ ڪريندو،
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.
 تنبو آئي تارِ ۾، عاصِيَن ۱ وَتِ آڏيندو،*
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.
 داتا دوزخِيَن تان لپڪو لهرائيندو،
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.
 رَسَ وِڙ رَسِي ڪري، مُشڪ رنگ مَٽيندو،
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.
 ”رَحْمَةُ لِّلْعَالَمِينَ“ ۸ اهُڪِيءَ آڳهه ۹ ٿيندو،
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.
 اُتي عَبْدُاللطيفُ جو، هادي هِتُ جهليندو،
 شَفِيعُ، شافعُ سڀرين.

۱- هن دنيا ۾ ۲- هن دنيا، قيامت ۾ ۳- بهشتي شراب ۴- ٽريلن، بهشت مان هڪالي
 ڪيلن، گنهگارن ۵- سردار ۶- گنهگارن * قيامت ڏينهن حضرت محمد ﷺ گنهگارن جي
 وچ ۾ ويهي انهن جي چوٽڪاري لاءِ خدا کي سفارش ڪندو. ۷- حساب ڪتاب
 صاف ڪرائيندو، گناه معاف ڪرائيندو ۸- ساري دنيا لاءِ رحمت (حضرت محمد ﷺ)
 ۹- آڌار، پرجهلو ۱۰- مدد ڪندو.

شاه جو رسالو

مؤلف
غلام محمد شاہواڻي

پڙهندڙ نسل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ”اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دور جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو: انڌي ماءُ جڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻار ايندڙ نسل سمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻار

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، پڙهندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪُندڙ، پاڙي، ڪاڻو، ڀاڄوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سگهجي ٿو، پر اسان انهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪَ ٻئي کي گولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻ جي آس رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پڻ) ڪا به تنظيم ناهي. اُن جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو ڪوڙو آهي. نه ئي وري پڻ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پڻ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پڻ به مختلف آهن ۽ هوندا. اهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پڻ ڪا خصوصي ۽ تالي لڳل Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پڻ جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پڻ پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غير تجارتي non-commercial رهندا. پڻن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پڻن سان اُن جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پڙهندڙ نسل . پڻ The Reading Generation

پَنن کي کليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وَس پئاندڙ وڌ
 کان وڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليگڱن، ڇپائيندڙن ۽
 ڇاپيندڙن کي ھمٿائن. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ
 کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رُڪاوٽ کي نه مڃن.
 شيخ اياز علم، ڄاڻ، سمجھ ۽ ڏاھپ کي گيت، بيت، سٽ،
 پُڪار سان تشبيهه ڏيندي انهن سڀني کي بمن، گولين ۽ بارود
 جي مد مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو ته:
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

... ..

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇپن ٿا،
 ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي منجهه پهچن ٿا،

... ..

ڪالهه هيا جي سُرخ گلن جيئن، اڄڪلهه نيلا پيلا آهن؛
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن.....

... ..

هي بيت اُٿي، هي بم-گولو،

جيڪي به ڪٽين، جيڪي به ڪٽين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فرق نه آ، هي بيت به بم جو ساٿي آ،

جنهن رڻ ۾ رات ڪيا راڙا، تنهن هڏ ۽ چم جو ساٿي آ -

ان حساب سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته
 ”هاڻي ويڙهه ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نه
 وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڍي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نسل جا پَنَ سڀني کي **ڇو، ڇا، ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي نه رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اڻٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا پاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ.“
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)

پڙهندڙ نسل . **پ ن** The Reading Generation